جسم مردم بعربی جثّة بضم جیم و ثای مثلثه مشدد مفتوح و تا در آخر و جثمان بضم جیم بر وزن عُفران و بدن بالتحریک گویند و بفارسی تن و پیکر دَھڑکا
بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون رای هندی و کاف تازی بالف رسیده طپیدگی دل بمعنی خفقان بالتحریک و وجبان بفتح واو و جیم و بای موحده بالف
و نون در آخر و وجیب بر وزن امیر و وجب بفتح واو و جیم و بای موحده در آخر گویند بفارسی طپش دل و نیز بمعنی ترس بمعنی خوف و بفارسی بیم نیز گویند دھڑول
بفتح اول مخلوط التلفظ بها و بفتح رای مهمله و سکون واو و لام در آخر چیزیکه پیش کسی بطریق امانت گذارند بعربی ودیعة و امانة و بفارسی سپرد گویند دَهرڑا
بفتح اول مخلوط التلفظ بها و ضم رای مهمله و سکون واو مجهول و فتح ها و رای هندی در آخر بمعنی دهرڑا که آنرا بعربی ودیعت گویند و دهرو بضم رای اول
و سکون واو مجهول و رای مهمله در آخر نیز بهمین معنی آمده دُهری بات بضم اول و سکون دوم و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف و بای موحده بالف رسیده و تای
فوقانی در آخر سخنی که دو محمل داشته باشد بعربی محتمل المعنیین و بفارسی حرف پهلودار و سخن پهلودار گویند دَهَسنا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون سین مهمله
و نون بالف کشیده فرو شدن چیزی در زمین بمعنی خسوف بضم خای معجمه و ضم سین مهمله و سکون واو و فا در آخر گویند خسف المکان از باب ضرب فعل ازان و سَوخ
بفتح سین مهمله و سکون واو و خای معجمه در آخر و ثَوخ بفتح ثای مثلثه ثاخت قوائمه از باب نصر فرو رفت دستها و پاهای او در زمین دَهکّا بفتح اول مخلوط التلفظ بها
و کاف تازی بالف رسیده مکیوبت بهم دیگر کوفتن بمعنی صدمه بفتح صاد مهمله و سکون دال مهمله و فتح میم و تا در آخر بفارسی کوس بضم کاف و سکون واو و کوفت و آسیب
دَهکّا دِینا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و کاف تازی مشدد و بالف رسیده و کسر دال مهمله و سکون تحتانی مجهول و نون بالف رسیده کسی را صدمه دادن بعربی صدم
بفتح صاد مهمله و سکون دال مهمله و میم در آخر گویند در صحاح ست صَدَمَه صدماً ضربه بجسده و بفارسی صدمه دادن امیر خسرو گوید بیت در غضبش صدمه بعالم زند +
مشرق و مغرب همه بر هم زند دهکّا کهانا بمعنی صدمه و آسیب داشتن بعربی اصطدام بصاد مهمله و طای مهمله و دال مهمله و میم بر وزن افتعال و تصادم
بر وزن تفاعل گویند در صحاح ست صادمه فتصادما و اصطدما بفارسی صدمه خوردن ملا طغرا گوید نظم شنیدم که در عین طوفان شط + بماهی چنین تر زبان گشت بط
که شد زین تلاطم بهم صدمه خوار + بنائی چرا از میان بر کنار دهکّا لگنا بمعنی صدمه رسیدن بمعنی اصابة الصدمة یقال اصابتنی منه صدمة بفارسی صدمه افتادن
ملا یوسفی جربادقانی گوید شعر نه موج است بدریای ژرف گاه تلاطم + فتاده صدمه آن تیغ در میانش و لرزد + دهکیانا بفتح اول مخلوط التلفظ بها
و سکون کاف تازی و تحتانی بالف رسیده و نون بالف کشیده کسی را از پس صدمه دادن بمعنی نخز بفتح نون و سکون خای معجمه و زای معجمه در آخر نخزه از باب منع
فعل ازان و نَهز بفتح نون و سکون ها همچنین و زَبن بفتح زای معجمه و سکون بای موحده و نون در آخر زبنه از باب ضرب فعل ازان بفارسی از پس صدمه دادن دهماکا
بفتح اول مخلوط التلفظ بها و میم بالف و کاف تازی بالف صدای سخت که از افتادن چیز گران مثل دیوار و مانند آن بر آید بمعنی هدّه بفتح ها و دال مهمله مشدد و تا در آخر و هدیده
بر وزن امیره گویند و لَدم بفتح لام و سکون دال مهمله و میم در آخر گویند دَهَمک بفتح اول مخلوط التلفظ بها و فتح میم و کاف تازی در آخر صدمه افتادن چیزی
و با صدمه صدای سخت بمعنی صدمة الوقوع و صدمة الصیاح و الصوت گویند و بفارسی گوفت افتادن و کوفت آواز و کوفت صدا دَهمکانا بفتح اول مخلوط التلفظ بها
و سکون میم و کاف تازی بالف رسیده و نون بالف کشیده کسی را ترسانیدن بمعنی تهدید بها و بتکرار دال مهمله و تخویف بخای معجمه و واو و فا بر وزن تفعیل و انذار
بنون و ذال معجمه و رای مهمله بر وزن افعال گویند بفارسی بیم کردن و ترسانیدن دهمکی بکسر کاف تازی و سکون تحتانی معروف بمعنی بیم و ترس بعربی نذیر بنون و ذال معجمه

ورای مهمله بر وزن امیر و عنید بفتح واو و کسر عین مهمله و سکون تحتانی و دال مهمله در آخر گویند دهندها بالفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و فتح دال
مهمله مخلوط التلفظ بها با الف بمعنی کار بعربی آنرا اخر بالفتح و شامن بفتح شین معجمه و سکون همزه و نون در آخر و شغل بضم شین معجمه و سکون غین معجمه و لام در آخر
گویند دهنگ بفتح اول مخلوط التلفظ بها و فتح نون و کاف تازی در آخر کمان رنگین که در موسم برشگال در مقابل آفتاب بر آسمان پدید آید بعربی
ازا قوس قزح باضافت بسوی قزح بضم قاف و فتح زای معجمه و حای مهمله در آخر در قاموس ست قوس قزح کزفر سمیت لتلونها من القزحة بالضم للطرائق من صفرة
وحمرة وخضرة او لارتفاعها من قزح ارتفع ومنه شعر فارتج عال او قزح اسم ملک موکل بالسحاب او اسم ملک من ملوک العجم اضیفت قوس الی احدهما و در حدیث نهی التحدث
لا تقولوا قوس قزح فان قزح من اسماء الشیاطین و خضلّه بضم خای معجمه و ضم ضاد معجمه و فتح لام مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی کمان رستم و کمان سام و کمان
بهمن و کمان شیطان سلیم گوید شعر خدنگ غمزه بجز قصد اهل دین نکند + حذر که ابروی خوبان کمان شیطان ست + و کمان رنگین گویند خاقانی گوید ع ابر آمده
از هر طرف رنگین کمان کرده بکف سوکوش و نوشته بضم نون چنانکه در برهان ست و گزکم بفتح هر دو کاف تازی و کلکم بلام بجای رای مهمله و تیر آژه بکسر تای فوقانی
و تر لبنه بفتح تای فوقانی و ترسه بحذف بای موحده و سدکیس بفتح سین مهمله و سکون دال مهمله و کسر کاف تازی و سکون تحتانی معروف و سین مهمله در آخر
گویند و بشین معجمه دوم نیز آمده فخری گوید شعر بهر سالی مثال درگهش را + فلک بنماید از تمثال سدکیش + و آژفنداک بمد الف و بزای موقوف و فتح فا
و سکون نون گویند و بعضی بزای فارسی گفته اند اسدی گوید بیت کمان آژفنداک شد ژاله تیر + گل غنچه پیکان زره آبگیر + دهنگلی بفتح اول مخلوط التلفظ بها
و سکون نون و ضم کاف تازی و کسر تای هندی مشدد و سکون تحتانی معروف چوبی که بآن غله مثل شالی و جز آن کوبند و آن چنان باشد که چون بر یکسر آن پا نهند
سر دیگرش بلند شود و همین که پا بردارند آن سر بر شالی خورد و بعربی آنرا مدقه بکسر میم و فتح دال مهمله و قاف مشدد مفتوح و تا در آخر گویند و مدق بحذف تا نیز
آمده و مدق بضمتین و آن نادرست و بفارسی پادنگ و پادنگه ببای فارسی و کسر دال مهمله و چوب دنگ بکاف فارسی گویند کلیم همدانی در مذمت اسپ گوید شعر
بکون نشست چو سر از سکندری برداشت + بچوب دنگ تو گویی نشسته است کلیم + و آن شخص که برنج را کوبد دنگی گویند دهنکنا بضم اول مخلوط التلفظ بها و فتح
نون و سکون کاف عربی و نون بالف کشیده پنبه را بکمان پنبه زدن بعربی ندف بفتح نون و سکون دال مهمله و فا در آخر و نفش بفتح نون و سکون فا و شین معجمه
در آخر گویند و دوم بمعنی زدن پنبه و پشم هر دو آمده قال الله تعالی کالعهن المنفوش بفارسی پنبه زدن و دخیدن بکسر خای معجمه و بخیه کردن بفتح بای فارسی و سکون
خای معجمه گویند دهنکهر بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و فتح کاف تازی مخلوط التلفظ بها و رای مهمله در آخر کشت زار شالی را گویند بعربی
مزرع الارز و بفارسی شالی زار شالی پایه یا بابای فارسی بالف کشیده و فتح یای تحتانی و ها در آخر گویند شیخ ابو الفضل در اکبرنامه گوید میان این فوج شالی پایه
بود فیلان مذکور در آن جمجمه در می ماندند گمی بنجار و گرنج زار نیز گویند چه گرنج بضم کاف فارسی بمعنی برنج ست دهنکی بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون
و کسر کاف تازی و سکون تحتانی معروف کمانی که پنبه زنان بآن پنبه زنند بعربی آنرا مندفه بکسر میم و سکون نون و فتح دال مهمله و فا و تا در آخر و مبض بکسر
میم و سکون عین و فتح بای موحده و ضاد معجمه در آخر گویند و بفارسی کمان پنبه زن و نورک بضم لام و رای مهمله بر وزن خوبک گویند و تیر کمانی را گویند که
زنان بآن پنبه زنند بعربی آنرا خیره بفتح حای مهمله و کسر نون و سکون تحتانی و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی کمانچه دهنکی مردی بضم اول مخلوط

وسکون واو معروف وکسر همزه وسکون تحتانی معروف پنبه زده شده بعربی آنرا ندیف بفتح نون وکسر دال مهمله وسکون تحتانی وفا در آخر گویند دُھنبول مهمل
گویند وبفارسی پخته بفتح بای فارسی دُھِنی بضم اول وسکون دوم وکسر نون وسکون تحتانی معروف ظرفی که در آن شیر دوشند بعربی آنرا مِحلب بکسر میم وسکون
حای مهمله وبفارسی گاودوشه گویند وتفصیل آن در لغت دوهنا گذشت دَھنّ بفتح اول مخلوط التلفظ بها وکسر نون مشدد وسکون تحتانی معروف چوبی که بان سقف پوشند
بعربی آنرا جذع بکسر جیم وسکون ذال معجمه وعین مهمله در آخر وبفارسی تیر ودار بام گویند دُھنِینی بضم اول مخلوط التلفظ بها وکسر نون وسکون تحتانی
مجهول وکسر نون دوم وسکون تحتانی معروف زن پنبه زن را گویند بعربی ندّافه دَھنِیا بفتح اول مخلوط التلفظ بها وسکون نون وتحتانی بالف رسیده
تخمی ست معروف وبعربی آنرا کُزبره بضم کاف وسکون زای معجمه وضم بای موحده وفتح رای مهمله وتا در آخر گویند وبفتح با نیز آمده جُلجُلان بضم هر دو جیم وسکون
لام اول ولام دوم بالف ونون در آخر گویند وجلجلان بمعنی کنجد هم آمده که آنرا سمسم گویند وکزبره را بفارسی کشنیز بکسر کاف فارسی گویند سرد در اول وخشک
در دوم ست دُھنِیا بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون نون شخصی را گویند که پیشه پنبه زنی دارد بعربی آنرا ندّاف بفتح نون ودال مهمله مشدد بالف وفا
در آخر وبفارسی پنبه زن والباد بکسر الف وسکون لام وبای موحده بالف رسیده ودال مهمله در آخر گویند دُھُوان بضم اول مخلوط التلفظ بها وهمزه مخلوط
التلفظ باو والف ونون در آخر جسمی سیاه که بسبب سوختن آتش خیزد وبعربی آنرا دُخان بضم دال مهمله وخای معجمه بالف ونون در آخر گویند دَواخِن جمع آن علی
خلاف القیاس مانند عُثان وعَواثِن ودر قاموس ست دخان بروزن غراب جبل ورمان اَدخِنه ودَواخِن ودَواخِین جمع آن ویحموم بفتح تحتانی وسکون حای مهمله
وضم میم وسکون واو ومیم در آخر گویند وبفارسی دود دَخَنَت النار از باب نصر ومنع واَدخَنَت از باب افعال وادّخَنَت از باب افتعال ودَخّنَت از باب تفعیل
برآمد دخان از آتش وعَثَن بفتح عین مهمله وثای مثلثه ونون در آخر وعُثان بروزن غراب گویند عَواثِن جمع آن عَثَنَت النار از باب نصر وعَثّنَت از باب تفعیل
فعل ازان یعنی برآمد دود از آتش علامهٔ شیرازی در شرح قانون گوید هرگاه حرارت در جسم تر اثر کند چنانکه آتش در آب انچه ازان برآید انرا بخار نامند وهرگاه
اثر کند در جسم خشک چنانکه آتش در هیزم پس هرچه ازان برآید انرا دخان گویند پس بخار هوائی ست که اجزای مائیه در وی بسبب حرارت لطیف شده آمیزند ودخان
هوائی ست که اجزای رطبه بسبب حرارت دران آمیزند دُھُوانسا بسین مهمله بالف هر چیزی دودآلوده بعربی دَخِن بفتح دال مهمله وکسر خای معجمه ونون
در آخر وعَثِن بفتح عین مهمله وکسر ثای مثلثه ونون در آخر ومَعثُون بروزن مفعول گویند دُھُوانساهونا دخان آلوده شدن طعام وغیر آن بعربی
دَخَن بفتح دال مهمله وخای معجمه ونون در آخر وتَدَخّن بروزن تفعّل گویند دھوبن بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون واو مجهول وفتح بای موحده وسکون نون
بمعنی زن گازر بعربی قصّاره بفتح قاف وصاد مهمله مشدد بالف ورای مهمله در آخر گویند واین صیغه برای مذکر ومونث هر دو آمده دھوبی بکسر بای موحده
وتحتانی ساکن در آخر کسیکه جامه شوید بعربی آنرا قصّار بقاف وصاد ورای مهملتین بروزن نجّار ومُقصِّر بضم میم وفتح قاف وکسر صاد مهمله مشدد
ورای مهمله در آخر وحَوارِیّ بفتح حای مهمله وواو بالف وکسر رای مهمله وتحتانی مشدد در آخر گویند وبفارسی گازر بزای معجمه وقصارة بروزن تجارة پیشه آن بفارسی
گازری دھوپ بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون واو معروف وبای فارسی در آخر بمعنی روشنی خورشید بعربی شمس بالفتح وضِحّ بکسر ضاد معجمه وحای مهمله مشدد
در آخر وبفارسی آفتاب شید بکسر شین معجمه وسکون تحتانی مجهول ودال مهمله در آخر گویند دھوپ بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون واو مجهول نوعی

از شمشیر است خم بفارسی با زاء عصا شمشیر خوانند سالک یزدی گوید شعر چرخ از آدم ستاند زیبا چون سالک + آه من در کف این پیر عصا شمشیر است + و عصا شمشیر
شمشیر را گویند که بجای عصا در دست دارند و تیغه او در آن باشد در اردوی هندی آنرا گپتی خوانند چنانچه در باب کاف فارسی با یای فارسی خواهد آمد
دهوپ دکهانا و دهوپ دینا چیزی را در آفتاب نهادن بعربی تشمیس بشین معجمه و میم و سین مهمله بر وزن تفعیل و تشریر بفتح شین معجمه و رای مهمله مشدد
و تشریر بر وزن تفعیل گویند شررت الثوب بسطته فی الشمس فعل از آن بفارسی آفتاب دادن و در آفتاب افگندن غنی گوید **بیت** از شرم توبه در غم
کو شراب ناب + باید متاع تر شده را دادن آفتاب تاثیر گوید **بیت** انداختم بروی تو چشم پر آب را + جدی در آفتاب فگندم گلاب را **دهوپ کهانا** در آفتاب
نشستن بعربی تشرّق بشین معجمه و رای مهمله و قاف بر وزن تفعّل گویند تشرّق جلس فی المشراق بالکسر و المشریق کمندیل یعنی نشست در آفتابگاه در موسم سرما
دهوکا بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و کاف تازی بالف سخنی که بآن کسی را بغلط اندازند بعربی آنرا اغلوطه بضم همزه و سکون غین معجمه
و ضم لام و سکون واو و فتح طای مطبقه و تا در آخر گویند و در اساس نهاک عن الاغالیط و ازیابک عن التغالیط و نهی رسول الله صلی الله علیه و سلم عن الاغلوطات و هی المسائل
التی یغالط بها و نیز بمعنی پیکری که از دور نمایان شود و ممتاز نگردد و بعربی آنرا شبح بفتح شین معجمه و بای موحده و حای مهمله در آخر گویند و بسکون با نیز آمده و شبوح
بالضم و اشباح بالفتح جمع آن و نیز بمعنی پیکری که از گاه و لته ساخته در زراعت و باغها و غیر آن نصب کنند تا مرغان بترسند و یا چشم زخم نرسند
بعربی آنرا ضبغطری بفتح ضاد معجمه و بای موحده و سکون غین معجمه و فتح طای مهمله و رای مهمله بالف مقصوره و مخدار بر وزن محراب و بفارسی خوسه بضم خای
معجمه و سین مهمله بر وزن بوسه و خوابه زن و هراسه بکسر ها و رای مهمله بالف و سین مهمله و ها در آخر و افچه بضم الف و سکون فا و فتح جیم فارسی و داهل
بدال مهمله و ضم ها و دائل بضم ها گویند و چشم آرو بالف ممدوده و ضم رای مهمله و واو مجهول گویند اما چشم آرو عموما هر چیزی را گویند که برای دفع
چشم زخم بعمل آرند اعم از آنکه برای آدمی یا حیوانات یا کشت زار و باغ و خانه و سرا و امثال آن سازند حسین غزنوی گوید **رباعی** ای از سر تا بپا نازکی سرو
از جمله نیکوان بخوبی تو بهی + بر حسن و جمال بیش می افزاید + چشم آرو را چو خال بر روی بهی **دهوکا دینا** کسی را در مغلطه انداختن بعربی مغالطه بغین معجمه
و لام و طای مطبقه بر وزن مقاتله و غلاط بر وزن کتاب گویند + غالطه مغالطة از باب مفاعله و اغلطه از باب افعال فعل از آن بفارسی غلط دادن خواجه حافظ شیرازی
گوید **شعر** چو گل گر خرده داری خدا را صرف عشرت کن + که قارون را غلطها داد سودای زراندوزی **دهونکنا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و نون غنه
و کاف تازی و نون بالف رسیده تیز کردن آتش را با آتش افروز و جز آن بعربی ایقاد النار بالمنفاخ و بالمروحة گویند اوقد النار بالمنفاخ او بالمروحة
از باب افعال فعل از آن **دهونکنی** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و نون غنه و کاف تازی و کسر نون و تحتانی معروف آله که بآن آتش افروزند
بعربی آنرا منفاخ بکسر میم و سکون نون و فا بالف و خای معجمه در آخر گویند و حملاج بکسر حای مهمله و لام بالف و جیم در آخر منفاخ زرگر را گویند و بفارسی هر منفاخ
را عموما آتش افروز گویند **دهول** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو معروف و لام در آخر خاکی که مانند سرمه بر زمین می باشد و گاهی بحرکت باد
بهوا بلند میشود و آنچه بر زمین میماند بعربی آنرا بوغاء بفتح بای موحده و سکون واو و غین معجمه با همزه ممدوده در آخر و دقعاء بدال مهمله و قاف و عین مهمله بر وزن
آن گویند ابو منصور ثعالبی گوید البوغاء و الدقعاء التراب الرخو الرقیق الذی کانه ذریرة و فی القاموس و الصحاح البوغاء التربة الرخوة کانها بکسر های

ذریرة والدقعاء التراب کالادقع والدقم بالکسر والدفاع السحاب بالضم و خاکی که بهوا بلند شود بعربی آنرا غبار بضم غین معجمه و قتام بفتح قاف و تای فوقانی بالف و میم
درآخر و عظلام بکسر عین مهمله و سکون ظای معجمه و لام بالف و میم درآخر گویند بفارسی همه اگرد گویند ابو منصور ثعالبی در تفصیل اسمای غبار گوید بدانکه غباریکه از سمهای
اسپان و سپل شتران خیزد آنرا النقع بفتح نون و سکون قاف و عین مهمله درآخر و عکوب بفتح عین مهمله و ضم کاف و سکون واو و بای موحده درآخر و عکب بالفتح گویند و غباریکه
باد انگیزد آنرا عجاج بفتح عین مهمله و جیم بالف و فتح جیم دوم نیز درآخر گویند و غباریکه از هوا بر انگیزد و بر رو و بینی و جامهای مردم نشیند آنرا الهبا بفتح ها و بای
موحده با همزه ممدوده درآخر گویند و غباریکه با باد بر زمین سود آنرا اسافیا بسین مهمله بالف و کسر فا و تحتانی با همزه ممدوده درآخر گویند و غباریکه در جنگ خیزد
آنرا رهج بفتح رای مهمله و سکون ها و جیم درآخر گویند و بالتحریک نیز آمده و قسطل بفتح قاف و سکون سین مهمله و فتح طای مطبقه و لام درآخر گویند صاحب قاموس گوید قسطل
و قسطال و قسطلان هر سه بفتح قاف و قسطول بالضم بمعنی غبارست انتهی و غباریکه در معرکه خیزد آنرا خیضعه بفتح خای معجمه و سکون تحتانی و فتح ضاد معجمه و عین مهمله و تا درآخر گویند
و غباریکه از قدمها خیزد آنرا عثیر بکسر عین مهمله و سکون ثای مثلثه و فتح تحتانی و رای مهمله درآخر گویند و غباریکه ضعیف باشد آنرا منین بفتح میم و کسر نون و سکون تحتانی
و نون درآخر گویند و دهول بالفتح بمعنی سرچنگی که تحقیقش در لغت دهپ گذشت **ڈھول اڑانا** بضم الف و رای هندی بالف و نون بالف کشیده غبار برداشتن بعربی
ارهاج بکسر همزه و سکون رای مهمله و ها بالف و جیم درآخر ارهج الغبار از باب افعال فعل ازان فی الاساس ارهج الغبار اثاره و ارهجت حوافر الخیل و رهیج بفتح ها و سکون تحتانی
و جیم درآخر و هیجان بالتحریک و هیاج بالکسر متعدی و لازم هر دو آمده فی الاساس هاج الغبار و هاجه و هیجه فعل ازان و ثاره بکسر همزه و ثای مثلثه بالف و فتح رای مهمله و تا درآخر
گویند و بفارسی گرد انگیختن و برداشتن **ڈھول اڑانا** بضم الف و سکون رای هندی و نون بالف بلند شدن گرد و بعربی قتم بفتح قاف و سکون تای فوقانی
و میم درآخر گویند قتم از انفرار و نهاج الغبار از ضرب و سطع الغبار از باب منع و ارتفع الغبار از باب افتعال بمعنی برخاست گرد **ڈھول کھانا** بفتح اول بمعنی کفت و
بر سر خوردن بفارسی سرچنگی خوردن **ڈھول مارنا** الف دست بر کسی زدن بعربی صقع بفتح صاد مهمله و سکون قاف و عین مهمله درآخر گویند و بفارسی سرچنگی
زدن **ڈھول مین لوٹنا** بخاک غلطیدن بعربی تمرغ بمیم و رای مهمله مشدد و غین معجمه درآخر بر وزن تفعل گویند فی الصحاح تمرغ فی التراب ای تقلب و تمعک ای
معکه فتمعک و فیه ایضا تمعکت الدابة ای تمرغت **ڈھونا** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و نون بالف کشیده چیزی را از آب پاک کردن
بعربی غسل بفتح غین معجمه و سکون سین مهمله و لام درآخر گویند و بفارسی شستن و شستن جامه را در عربی ملق بفتح میم و سکون لام و قاف درآخر گویند و بواو معروف و
روغنی ست سیاه که آنرا بر کشتی و شتران مالند اما آنچه بر شتران مالند بعربی آنرا قطران بفتح قاف و کسر طای مهمله و را بکسرها و نون با همزه ممدوده گویند و آنچه بر کشتیها مالند
بعربی آنرا قیر بکسر قاف و سکون تحتانی و رای مهمله درآخر دقار گویند و این را بر شتران هم می مالند **ڈھونسا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و نون مفتوحه
و سین مهمله بالف رسیده بمعنی نقاره کلان بعربی آنرا در محاوره حال نوبه بضم نون و سکون واو و فتح بای موحده و تا درآخر گویند و بفارسی دمامه بر وزن شمامه
و تبرکی گورکه بضم کاف تازی و فتح رای مهمله و کاف فارسی **ڈھونی** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو معروف و کسر نون و سکون تحتانی معروف و چیزی
که آنرا بر آتش نهاده بخاران گیرند بعربی آنرا بخور بفتح بای موحده و ضم خای معجمه و سکون واو و رای مهمله درآخر گویند **ڈھونی دینا** بخار داده و به دادن بعربی
تبخیر بتای موحده و خای معجمه و رای مهمله بر وزن تفعیل گویند و بفارسی بخور دادن **ڈھوون** بضم اول مخلوط التلفظ بها و واو مجهول ساکن و فتح واو دوم و نون

در آخر آب چیز شسته بعربی آنرا غُسالہ بضم غین معجمہ و سین مہملہ با الف و فتح لام و تا در آخر گویند دھمو یا بضم اول مخلوط التلفظ بہا و سکون واو مجہول و تحتانی با الف
رسیدہ ہر چیز شستہ را گویند بعربی غسیل بغین معجمہ و سین مہملہ و لام بروزن امیر و مغسول بروزن مفعول و رخیض برا و حای مہملتین و ضاد معجمہ بروزن غسیل و مرحوض
بروزن مفعول گویند و بفارسی شستہ فویہ غسیل و رخیض و مغسول در حوض جامہ شستہ دھی بفتح اول و کسر دوم تحتانی معروف در سیدن معنی شیر بستہ بعربی رائب
بفتح تای فوقانی و کسر رای مہملہ و سکون تحتانی و بای موحدہ در آخر و بفارسی ماست و جغرات گویند دھیان بکسر اول مخلوط التلفظ بہا و بای تحتانی با الف رسیدہ
و نون در آخر ترجمہ خیال بالفتح دہی جمنا بستہ شدن شیر بعربی رَوب بفتح رای مہملہ و سکون واو و بای موحدہ در آخر گویند راب اللبن از باب نصر فعل از ان
بفارسی قدیم خفنیدن شیر و الحال ماست شدن گویند دہی جمانا شیر را جغرات کردن بعربے تروِیب بفتح تای فوقانی و سکون رای مہملہ و کسر واو و سکون تحتانی
و بای موحدہ در آخر و ارآب بروزن افعال و بفارسی ماست بستن و خوابانیدن شیر نیز گویند دہیر بکسر اول مخلوط التلفظ بہا و سکون تحتانی معروف و رای مہملہ
با الف رسیدہ کسیکہ در کارہا سستی کند بعربی کاہل بکاف و ہا و لام بروزن فاعل گویند و بفارسی سست دھینڈھی بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی
مجہول و نون غنہ و کسر دال ہندی و سکون تحتانی معروف ظرفی کوچک کہ دران شیر و جغرات کنند بعربی ظرفی کہ از پوست بزغالہ سازند و دران جغرات کنند
آنرا مِرْوب بکسر میم و سکون رای مہملہ و فتح واو و بای موحدہ در آخر گویند باب دال مہملہ با یای تحتانی دِیا بکسر اول و دوم با الف رسیدہ بمعنی چراغ بعربی
سراج بکسر سین مہملہ و رای مہملہ با الف و جیم در آخر و نبراس بنون و بای موحدہ بروزن قرطاس و مصباح بکسر میم و سکون صاد مہملہ و بای موحدہ با الف و حای مہملہ
گویند مصابیح جمع آن دِیاسلائی بفتح سین مہملہ و لام با الف رسیدہ و کسر ہمزہ و سکون تحتانی معروف چوبی کہ ہر دو طرف یا یکطرف آن گوگرد چسپانیدہ
میگذارند و بآن آتش زدہ چراغ روشن میکنند بعربے بخنہ بفتح نون و سکون بای موحدہ و فتح خای معجمہ و تا در آخر و کبریتہ بکسر کاف و سکون بای موحدہ و کسر رای مہملہ
و سکون تحتانی و فتح تای فوقانی و تا در آخر گویند و صاحب قاموس و تفسیر لغت بخنہ کبریتہ را آوردہ است بفارسے کبریت گویند آنرا گویند بیت خواجہ در دیباہ دین
از بہر زر و آتش است + ہیچو کبریت این سبک مغز از دو رو در آتش است + زلالی در جہب کردن آیاز گوید بیت شدہ در گمانش کبریت فروزان + برای شمع
جمع تیرہ روزان + دِیانت دار ترکیب فارسیست در اردوی ہندی مستعمل کسیکہ با دیانت باشد والہ ہروی گوید شعر بادہ را ساقی امانت نشناسی
وا و نخورد + بہر دیانت داری بیجای مینا سوختم + بعربی دَیِّن بفتح دال مہملہ و کسر تحتانی مشدد و نون در آخر و متدیّن بروزن متقبل گویند و بفارسی دیانت گر
ہم گویند امیر خسرو گوید بیت ای شدہ از اسلام و سلامت بری + دین تو فارغ ز دیانت گری + دیپ بکسر اول و سکون دوم معروف و بای فارسی در آخر بلغت
بہاکہاست ہفتم حصہ از ہفت حصہ ربع مسکون بعربی آنرا اقلیم گویند اقالیم جمع آن و بفارسی کشور بروزن چنبر دِیدار لغت فارسی ست در اردوی ہندی
مستعمل بمعنی نظارہ بعربی لقار بکسر لام و قاف با الف ممدودہ و لُقی بالضم و بالقصر و لقارہ بروزن کتابہ و لقایہ بروزن درایہ و لقی بکسر لام و قاف و تحتانی
مشدد و لقیانی بالکسر و لقیانہ بالکسر بزیادت تا و لُقیان بالضم بروزن عفران و لُقیۃ و لُقی بضم لام و کسر قاف و تحتانی مشدد و لقاۃ بالفتح بروزن رحمۃ و این
لغت عربی ست چنانکہ در قاموس ست و در صحاح ست و لا تقل لقاۃ فانہا مولدۃ و لیست من کلام العرب دِیدہ بکسر اول لغت فارسی ست در اردوی و ہندی مستعمل
عضوی ست کہ حق تعالی دروی نور بصارت نہادہ بعربے آنرا عین گویند و بفارسی چشم و تفصیل آن در لغت آنکہ گذشت دِیر بالکسر لغت فارسے ست

مقابل زود در اردوی هندی مستعمل بعربی بُطء بالضم بای موحده وسکون طای مطبقه وهمزه در آخر وابطاء بروزن اکتاب گویند وتعبیر بمعنی پارهٔ از زمان بعربی مُدّة
من الزمان وبُرهة من الزمان بالضم بای موحده وسکون رای مهمله وفتح ها وتا در آخر گویند دیر کرنا بمعنی دیر کردن بعربی تاخیر بتا وخای معجمه ورای مهمله بر وزن
تفعیل وتاخیر بروزن تعجیل وتانّی بتا والف ونون وتحتانی در آخر بروزن تمنّی وابطاء بیای موحده وطای مطبقه بالف بروزن افعال گویند وبفارسی تاخیر کردن دیر
نمودن نیز گویند دیری بالکسر حاصل بالمصدر دیر شدن ست در اردوی هندی مستعمل قاضی یحیی لاهیجی گوید شعر چسان کنم گله از دیری وصال که عمرم رود فا کرد
باین وعدهای زود که کردی * بعربی ابطاء بضم بای موحده وسکون طای مطبقه وهمزه در آخر گویند وتفصیل آن در لغت دیر گذشت دیس بکسر اول وسکون دوم مجهول
وسین مهمله در آخر جای بودن واقامت کردن مردم بعربی وطن بفتح واو وطای مهمله ونون در آخر گویند اوطان جمع آن بفارسی زاد بوم گویند دیکهنا
بکسر اول وسکون دوم مجهول وسکون کاف تازی مخلوط التلفظ بها ونون بالف کشیده چیزی را بچشم سر دیدن بعربی ابصار وتبصّر ونظر ورؤیة البصر از باب افعال
وتبصره از باب تفعّل ونظره ونظر الیه از باب ضرب وسمع وراه مفعل ازان وبفارسی نگریدن ونگریستن ونگرستن گویند دیگ بالکسر لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل وآن ظرفی ست
کلان که در ان طعام می پزند بعربی قدر بکسر قاف وسکون دال مهمله ورای مهمله در آخر گویند قدور بالضم جمع آن ومِرجل بکسر میم وسکون رای مهمله وفتح جیم ولام در آخر گویند مراجل جمع
آن ودیگ کلان را بعربی مِلجاب بکسر میم وسکون لام وجیم بالف رسیده وبای موحده در آخر ووغیّة بفتح واو وکسر همزه وتحتانی مشدد بروزن غنیّة ودیگ فراخ را لهیم
بلام وها ومیم بروزن دَبیر وکنیف آن اثفوة الاثیم بسببهاهی وبترکی قزقان بقاف وزای معجمه گویند ودیگ کلان سنگین سر کشاده را بفارسی هنگاره گویند فردوسی گوید بیت
بیامد زن ازخانه باشوی گفت * که بر کاره وا تشی در نهفت * دیگچی بکسر جیم فارسی وسکون تحتانی بمعنی دیگ کوچک بعربی کِفت بفتح کاف وسکون فا وتا در آخر گویند
وبکسر فا نیز آمده بفارسی دیگچه گویند دیمک بکسر اول وسکون دوم معروف وکاف تازی در آخر لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل وآن کرمی ست مورچه مانند که چوب
عمارت وپشمینه را وهرچه در زمین افتد بخورد بعربی آنرا ارضه بفتح همزه وسکون رای مهمله وفتح ضاد معجمه وتا در آخر گویند بفارسی دیوک بروزن زیرک وبوجه بکسر دال مهمله وسکون
تحتانی مجهول انکشت بتای فوقانی وشین معجمه وکاف عربی چیز آخر گویند ارض الخشب بصیغه مجهول ارضه یعنی دیوک افتاده در چوب دیڈالنا بکسر اول وسکون دوم مجهول ودال
هندی بالف رسیده ولام ونون بالف کشیده چیزی را هبه نمودن بعربی آنرا اهبه بکسر ها وفتح بای تازی وتا در آخر ونحل بفتح نون وسکون حای مهمله ولام در آخر ومنح بفتح
میم وسکون نون وحای مهمله در آخر گویند ووهبه له از باب ضرب ومنحه از باب منع ونحله از باب منع ونحّله از باب افعال فعل ازان وبفارسی بخشیدن وچیز بخشیده را بعربی موهبت بفتح
میم وکسر ها وموهبة نیز با وتا در آخر ونحلی بالضم نون وسکون حای مهمله بروزن بشری ونحله بکسر نون وعطیّه بفتح عین مهمله وکسر طای مهمله وتحتانی مشدد وتا در آخر گویند دینا
بکسر اول وسکون دوم مجهول ونون بالف کشیده بمعنی دادن بعربی اعطاء بکسر همزه وسکون عین مهمله بروزن افعال وانطاء بنون بجای عین وایلاء بکسر همزه وسکون تحتانی ولام وهمزه
ممدوده گویند دیو بکسر اول لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل وآن نوعی ست سرکش وشریر از ضیان بعربی آنرا عفریت بکسر عین مهمله وسکون فا وکسر رای مهمله وسکون تحتانی
وتای فوقانی در آخر گویند عفاریت جمع آن ومارد بمیم ورا ودال مهملتین بوزن فاعل ومَرید بروزن امیر گویند وبفارسی دیو سرکش نیز گویند دیوار لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل
وآن معروف ست بعربی جدار بکسر جیم ودال مهمله بالف ورای مهمله در آخر وجَدر بالفتح گویند جُدران بالضم جمع آن وحائط بحا وطای مهملتین بروزن فاعل گویند حیاط
بالکسر وحیطان بروزن سرکان جمع آن خلاف قیاس چه قیاس انجو است که حوطان آید دیوار بنانا دیوار را بنا نمودن بعربی اجتدار بجیم ودال

ورای مهملتین بوزن افتعال و تحویط بجای مهمله و واو و طای مهمله بروزن تفعیل گویند و بفارسی دیوار کشیدن و نهادن و برداشتن و برآوردن و بستن شاعری گوید شعر
راه دار و بدل روشن ها و دشمن و دوست + نتوان بر چمن آئینه دیوار کشید + صائب گوید شعر دیواری انهدبره سیل تندرو + گرد کسادی که پی کاروان ماست غنی گوید شعر
غبار خاطر از اهل عالم جمع شد چندان + که میخواهم بهوشش روی خود دیوار بر دارم + **دیوار بهی کان رکهتی هی** جمله ایست که در مبالغه حفظ راز استعمال میکنند
بعربی گویند و للحیطان آذان و بفارسی دیوار هم گوش دارد تاثیر گوید شعر حفظ زبان ز صاحب دولت بود ضرور + دیوار گوش دارد اگر در کشوده نیست + **دیوار پر چڑهنا**
بر دیوار بر آمدن بعربی تسور بسین مهمله و واو و رای مهمله بروزن تفعل و تسلق بسین مهمله و لام و قاف هم بروزن آن تسور الحائط و تسلق از باب تفعل بر آمد بر دیوار
دیوار گرنا بکسر کاف فارسی افتادن دیوار بعربی انهدام بکسر همزه و سکون نون و کسر ها و دال با الف و میم در آخر و انقضاض بنون و قاف و تکرار ضاد معجمه بروزن
انفعال و بفارسی دیوار افتادن و غلطیدن **دیوار گرانا** دیوار را انداختن بعربی هدم بفتح ها و سکون دال مهمله و میم در آخر و نقض بفتح نون و سکون قاف و ضاد
معجمه در آخر و هد بفتح ها و دال مهمله مشدد در آخر گویند و بفارسی دیوار افگندن و انداختن **دیوٹ** بکسر اول و سکون دوم معروف و فتح واو و سکون تای
هندی در آخر چیزی که بران چراغ نهند بعربی آنرا مسرجه بفتح میم و سکون سین مهمله و فتح رای مهمله و جیم و تا در آخر و منارة بفتح میم و نون با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر
گویند بفارسی چراغدان و چراغپایه **دیور** بکسر اول و سکون دوم مجهول و فتح واو و رای مهمله در آخر برادر شوهر زن را گویند بعربی حمو بفتح حای مهمله و سکون میم و واو
در آخر **دیورانی** بکسر اول و سکون دوم و ضم همزه ملینه و رای مهمله با الف و کسر نون و سکون تحتانی معروف زن برادر شوهر را گویند بعربی زوجة الزوج و سلفة
بکسر سین مهمله و سکون لام و فتح فا و تا در آخر گویند و بفتح سین و کسر لام هم آمده **دیوهرا** بکسر اول و دوم مجهول و واو غیر ملفوظ و ها و رای مهمله با الف عبادتگاه بت
پرستان که دران بتان نهند بعربی کنیسه بفتح کاف و کسر نون و سکون تحتانی و فتح سین مهمله و تا در آخر و بیت الاصنام و بیت الصنم گویند و بفارسی بتکده و بتخانه

باب دال هندی با الف

ڈاٹ بتای هندی در آخر بند شیشه که در دهن آن فرو کنند بعربی آنرا سداد بکسر سین مهمله و دال مهمله با الف
و دال مهمله دوم در آخر و صمام بکسر صاد مهمله و میم با الف و میم دوم در آخر و صمامه بزیادت تا در آخر و صمة بکسر صاد و تشدید میم مفتوحه در آخر گویند
صمم القارورة سدّها و صمها جعل لها صماما و صمادا بکسر صاد مهمله و میم با الف و دال مهمله در آخر گویند و صاحب صراح که بالضم گفته از جمله اغلاط اوست و صمام بمعنی
سر بند شیشه نیز آمده و آن چرمی باشد که بر سرش بندند بعربی آنرا عفاص بکسر عین مهمله و فا با الف و صاد مهمله در آخر نیز گویند **ڈاڑهی** بکسر رای
هندی مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی موئی که بر رخسارها و زنخدان بر آید بعربی آنرا لحیة بکسر لام و سکون حای مهمله و فتح تحتانی و تا در آخر گویند لحی
بالضم جمع آن بفارسی ریش گویند و کثة بفتح کاف و ثای مثلثه و تا در آخر بمعنی موی بسیار از صفات لحیه است لحیة کثة ریش بسیار مو لحیة خفیفة لحیه کم مو +
داڑهی دهوپ مین سفید کرنا یعنی ریش را در آفتاب سفید کردن و آن عبارت ست از کم عقلی و ناتجربه
کاری بعربی ترجمه آن تبییض اللحیة فی الشمس ست بفارسی باین معنی ریش از آسیا سفید کردن و ریش بدروغ سفید کردن گویند باقر کاشی گوید
شعر نمی بینیم باقر کسیرا موبختگی با تو + مگر ریش سیاهت را سفید از آسیا کردی + ظهوری گوید **رباعی** آن خواجه که پرده از
رخش بجل فروغ + که دست سفید زاحمقی ریش بدروغ + با معده خویش نیک دارد درست + سوگند همی خورد اگر نیست دروغ + **ڈاک**

بکاف تازی در آخر عبارت ست ازینکه بر بُعد هر چهار و پنج کروه مردم یا مراکب را بنشانند و یا در هر منزل مرکب را مهیا دارند تا هر کسی خواهد بزودی قطع منازل کند و یا بواسطهٔ آنها امتعه و خطوط القفر رسد بعربی آنرا برید و بفارسی چپار گویند چنانکه در لغت ڈاک چوکی بتفصیل خواهد آمد **ڈاکا** جماعتی از دزدان که بر خانهای مردم تاراج زنند بعربی مُغیرون بضم میم وکسر غین معجمه بصیغهٔ جمع گویند فی القاموس غار علی القوم غارةً واغارةً دفع علیهم الخیل کاستغار و ناهبون بنون و ها و بای موحده بر وزن فاعلون و منتهبون بر وزن مجتنبون گویند و بفارسی غارت گران و غارت زنان و تاراج گران و تاراج زنان گویند **ڈاک چوکی** عبارت ازان ست که در هر منزل مراکب بنشانند تا هر کسی که خواهد بزودی قطع منازل کرده بمقصد رسد بعربی آنرا برید بفتح بای موحده وکسر رای مهمله وسکون تحتانی و دال مهمله در آخر گویند و در فارسی یام بیای تحتانی بالف رسیده و میم در آخر و چپار بفتح جیم فارسی و بای فارسی بالف رسیده و چپر بحذف الف بر وزن قمر و اسکدار بفتح الف وسکون سین مهمله گویند اثیر گوید **شعر** ز خدمت تو چپر وار میروم بگذار + که از قماش سلوکت بخویش بپیچیدم + در نهایه است البرید کلمة فارسیة یراد بها فی الاصل البغل و صلها بریده دم ای محذوف الذنب لان بغال البرید کانت محذوفة الاذناب کالعلامة لها فعربت و خففت ثم سمی الرسول الذی یرکبه بریداً انتهی **ڈاکو** بضم کاف تازی کسیکه تاراج کند بعربی آنرا مُغیر بضم میم وکسر غین معجمه وسکون تحتانی و رای مهمله در آخر و ناهب بنون و ها و بای موحده بر وزن فاعل گویند و بفارسی تاراج گر و تاراج زن و غارت گر و غارت زن گویند **ڈال** بسکون لام در آخر بمعنی شاخ درخت بعربی غُصن بضم غین معجمه وسکون صاد مهمله و نون در آخر اغصان بالفتح و غُصون بالضم جمع آن و خوط بفتح خای معجمه و سکون واو و طای مهمله در آخر و فنن بفتح فا و نون اول و دوم در آخر گویند افنان بالفتح جمع آن افانین جمع الجمع و قضیب بقاف و ضاد معجمه و بای موحده بر وزن امیر گویند قضبان بالضم جمع آن و اُغلوج بضم همزه و سکون غین معجمه و ضم لام و سکون واو و جیم در آخر شاخ نازک را گویند و همچنین اُملود بضم همزه و سکون میم و ضم لام و سکون واو و دال مهمله در آخر و اَملد بر وزن احمد و امليد بر وزن حلتیت گویند و نیز ڈال بمعنی شمشیر که هنوز بر آن قبضه نصب نکرده باشند بعربی آنرا النصل بفتح نون وسکون صاد مهمله و لام در آخر گویند و بفارسی تیغه **ڈالنا** بمعنی انداختن بعربی القاء بلام و قاف بر وزن افعال و طرح بفتح طای مهمله و سکون رای مهمله و حای مهمله در آخر گویند **ڈالی** بمعنی ڈال یعنی شاخ و بمعنی طبقی که میوه و گل دران گذارند بعربی آنرا طبق و بفارسی سبد و تفت بفتح تای فوقانی و سکون فا و تای فوقانی در آخر گویند محسن تاثیر گوید **مثنوی** یک تفتِ گل ست این گلستان + چون حلقهٔ خطِ لاله رویان + یا در نظر حقیقت آئین + تفتی ست ز میوهای شیرین + و شاعری گفته **بیت** ای باغبان که هستی گستاخ چیدن گل + باری بساز تفتی از آشیان بلبل + **ڈانٹنا** بنون غنه و سکون تای هندی و نون بالف رسیده باز داشتن کسی را از کاری زجر و توبیخ بعربی زجر بفتح زای معجمه و سکون جیم و رای مهمله در آخر گویند زجره از باب نصر و ازدجر از باب افتعال فعل ازان **ڈانڈ** بنون غنه و دال هندی در آخر چوبی که بآن کشتی را رانند بعربی آنرا مجداف بکسر میم و سکون جیم و دال مهمله بالف و فا در آخر و بذال معجمه هم آمده و مقذاف بکسر میم و سکون قاف و ذال معجمه بالف و فا در آخر و مُردِیّ بضم میم و سکون رای مهمله و کسر دال مهمله و تحتانی مشدد در آخر و سیب بفتح سین مهمله و سکون تحتانی و بای موحده در آخر گویند و در پارسی بیل بکسر بای عربی و سکون تحتانی مجهول و چوب خله گویند و نیز ڈانڈ بمعنی چیزیکه از کسی از راه ستم ستانند بعربی آنرا مُصادره بضم میم و صاد مهمله بالف و فتح دال و رای مهملتین و تا در آخر گویند یُعدی الی المفعول الثانی بعلی یقال

صادر و علی کذا و بفارسی تاوان و ترجمان گویند و نیز چیزیکه در اتلاف مال کسی دادن آید بعربی انرا غرامة بفتح غین معجمه و رای مهمله با الف و فتح میم و تا در آخر اغرم
بضم غین معجمه و سکون رای مهمله و میم در آخر و بفارسی تاوان گویند ڈانڈ بمعنی سرحد و تحقیق آن در لغت دُہر گذشت ڈانڈ دینا چیزی را در اتلاف چیز کسی دادن
بعربی مُغرم بفتح میم و سکون غین معجمه و غرم بضم غین معجمه و بفارسی تاوان و ترجمان دادن ڈانڈ لینا از کسی تاوان گرفتن بعربی تغریم بغین معجمه و رای مهمله و میم بروزن تفعیل
و اغرام بروزن افعال و بفارسی بر کسی تاوان کردن گویند ڈانس بنون غنه و سین مهمله در آخر نوعی از پشه کلان بعربی انرا بق بفتح بای موحده و قاف مشدد و تفسیر زیادت
تا در آخر گویند چنانکه ثعالبی گفته ڈانک بنون غنه و کاف در آخر ورقی از نقره و طلا که برای افزایش رنگ زیر نگین یاقوت و امثال آن می گذارند بفارسی انرا قوه بفتح قاف و واو
و ورق ریزنگین گویند میر نجات گوید **شعر** یاقوت باده را قوهی غیر شعله نیست + ساقی بهیش شمع نگهدار شیشه را + دانش گوید شعر شعر نکیست درین حرز زمان نسخه
خویش + از نظر چون ورق ریزنگین پنهادار + ڈانوان ڈول بنون غنه و واو با الف و نون غنه دوم و ضم دال هندی و سکون واو مجهول و لام در آخر بمعنی پراگنده دل
و غیر مطمئن بعربی مُتَشَتِّتُ البال بضم میم و فتح تای فوقانی و شین معجمه و کسر تای فوقانی مشدد و تای دوم در آخر مضاف بسوی بال بمعنی دل و مُتَوَزِّعُ القلب بضم میم و فتح تای فوقانی
و واو و زای معجمه مشدد و عین مهمله در آخر مضاف بسوی قلب و مُتَشَتِّتُ الحال و مُضطرب و مُضطر و عدیم القرار و بفارسی پریشان خاطر و پریشان حال و پریشان دل و بیقرار و سراسیمه
ڈاه بسکون ها در آخر خوبی کسی را برای خود خواستن پس اگر نیت زوال از وی داشته باشد بعربی انرا حسد بفتح حای مهمله و سین و دال مهملتین در آخر گویند و آن ممنوع است
و اگر خوبی او را خواهد بی زوال از وی بعربی انرا غبطه بکسر غین معجمه و سکون بای موحده و فتح طای مهمله و تا در آخر گویند و آن غیر ممنوع است بفارسی انرا پژهان بضم بای فارسی
و سکون زای فارسی و ها با الف و نون در آخر گویند سهرامی گوید **شعر** بر پیچش زلف تست شب را غیرت + بر تابش روی تست مه را پژهان ڈائن بکسر همزه و سکون نون
زنیکه بزور قوت نفس خبیث خود جگر بچگان مردم را بخورد و آنها بمیرند و این عمل در هندوستان مشهور است فارسیان انرا جگرخوار گویند میرزا باقر که در هندوستان آمده
جگرخوار در شعر خود آورده و بودن این عمل مخصوص هندوستان اشاره هم کرده **بیت** در زخم دلم ریشه دوانید نگاهش + هندوی جگرخوار بود چشم سیاهش **باب**
دال هندی با بای تازی ڈب بفتح اول و سکون دوم چیزی را در دست و اختیار خود آوردن بعربی قبضه وید گویند و بفارسی قابو و غلب که ترکی باشد ڈبا بکسر اول
و دوم مشدد با الف رسیده ظرفی است کوچک که از چوب یا غیر آن می سازند و در آن مروارید و دیگر اشیای نهند بعربی انرا حقه بضم حای مهمله و فتح قاف مشدد و تا در آخر گویند حقق
بحذف تا و حق بالضم و حقق بضم اول و فتح دوم و احقاق بروزن کتاب جمع آن و فارسیان بمعنی درج بضم دال مهمله و سکون رای مهمله استعمال نمایند و در عربی
بمعنی ظرفی که در آن زنان دوک و امثال آن نهند و بعربی انرا حفش بکسر حای مهمله و سکون فا و شین معجمه در آخر هم گویند ڈبانا بضم اول و دوم با الف رسیده و نون با الف کشیده کسی را
در آب فرو کردن بعربی اغراق بغین معجمه و رای مهمله و قاف بروزن افعال و تغریق بروزن تفعیل گویند و بفارسی در آب غرقه کردن و فرو کردن ڈبڈبانا بفتح اول و سکون
دوم و فتح دال هندی و بای تازی با الف رسیده و نون با الف کشیده پر از اشک شدن چشم بعربی تغرغر بتکرار غین معجمه و رای مهمله بروزن تفعلل و اغریراق بکسر همزه و سکون غین
معجمه و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله با الف و قاف در آخر گویند فی الاساس رایت عیونهم مغرورقة و انا سیهما فی الدمع غرقة و بفارسی اشکناک شدن چشم و آب دیدن در چشم
ڈبره بفتح اول و سکون دوم و فتح رای مهمله و های مخفیه در آخر گوی که آب باران در آن جمع آمده باشد بعربی انرا حسی بکسر حای مهمله و سکون سین مهمله و تحتانی در آخر گویند
ابو منصور ثعالبی گوید هر گاه جمع آید و هر خاک بود انرا حسی گویند و هر گاه در گل بود انرا وقیعه بفتح واو و کسر قاف و سکون تحتانی و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند و هر گاه در ریگ بود

آخره آخشیج بفتح های مهمله وسکون شین معجمه وفتح رای مهمله وجیم در آخر گویند وهر گاه در سنگ بود آنرا قلت بفتح قاف وسکون لام وتا منقوطه در آخره وقب بفتح واو
وسکون قاف وبای موحده در آخر گویند واگر در سنگ ریزه بود آنرا النقب بفتح نون وسکون غین معجمه وبای موحده در آخر گویند **ڈبکی** بضم اول وسکون دوم وکسر کاف
تازی وسکون تحتانی معروف در آب سر فرو بردن بعربی غوص بفتح غین معجمه وسکون واو وصاد مهمله در آخر ومغاص بفتح میم وعین معجمه با الف وصاد مهمله
در آخر وغیاص بکسر غین معجمه وغیاصه بر وزن کناته گویند وبفارسی غوطه وباغوطه وباغوش بضم غین معجمه وشین معجمه در آخر رودگی گوید **بیت** بود رود آگرانی نیک خاموش
چو مرغابی زنی در خاک باغوش **ڈبکی دینا** کسی را غوطه بآب دادن بعربی غطّ بفتح غین معجمه وطای مهمله مشدد وغطس بفتح غین معجمه وسکون طای مهمله وسین مهمله
در آخر وغمس بفتح غین معجمه وسکون میم وسین مهمله در آخر گویند غطه فی الماء از باب نصر وغطسه فی الماء وغمسه فی الماء از باب ضرب فعل ازان یعنی غوطه داد واد را در آب
ڈبکی کهانا در آب از سر تا بپا فرو رفتن بعربی انغطاط بغین معجمه وبتکرار طای مهمله بر وزن انفعال وانغماس بغین معجمه ومیم وسین
مهمله نیز بر وزن آن واغتماس بر وزن افتعال گویند وبفارسی غوطه خوردن **ڈبکی مارنا** در باب از سر تا بپا فرو رفتن بعربی
غطس بفتح غین معجمه وسکون طای مهمله وسین مهمله در آخر گویند واین متعدی ولازم هر دو آمده بفارسی غوطه زدن وباغوش زدن گویند **ڈبونا** بواو مجهول
کسی را در آب فرو کردن وتحقیق آن در لغت ڈباتا گذشت **ڈبیا** بکسر اول وسکون دوم وتحتانی بالف رسیده حقه کوچک بعربی حقیقه بتصغیر گویند وبفارسی
درجک **باب دال هندی با بای فارسی** **ڈپٹنا** بفتح اول ودوم وسکون تای هندی ونون بالف رسیده حمله آوردن بعربی سطو بفتح سین مهمله
وسکون طای مهمله واو در آخر وسطوه بزیادت تا گویند سطا علیه از باب نصر فعل ازان ومواثبه بواو وثای مثلثه وبای موحده ومساوره بسین مهمله واو
ورای مهمله بر وزن مفاعله گویند واثبه وساوره فعل ازان **ڈپٹانا** بفتح اول وسکون دوم وتای هندی بالف رسیده ونون بالف کشیده دوانیدن
اسپ را بهندی تمام بعربی احضار بحای مهمله وضاد معجمه ورای مهمله بر وزن استفعال ورکض بفتح رای مهمله وسکون کاف وضاد معجمه در آخر وبفارسی اسپ تاختن
وانگیختن گویند **باب دال هندی با رای مهمله** **ڈر** بفتح اول وسکون دوم بعربی خوف بفتح خای معجمه وذعر بضم ذال معجمه وسکون عین
مهمله ورای مهمله در آخر وخشیه بفتح خای معجمه وسکون شین معجمه وفتح تحتانی وتا در آخر وروع بفتح رای مهمله وسکون واو وعین مهمله در آخر وبفارسی ترس وبیم
گویند **ڈرانا** بمعنی ترسانیدن بعربی تخویف بخای معجمه وواو وفا بر وزن تفعیل وترویع از روع نیز بر وزن آن وافزاع بفا وزای معجمه وعین مهمله بر وزن افعال
گویند وذعر بفتح ذال معجمه وسکون عین مهمله ورای مهمله در آخر وتفریق بفا ورای مهمله وقاف بر وزن تفعیل گویند در حدیث ست آنک تفرقنی ای تخوفنی وبفارسی
ترسانیدن وبیم کردن ونیز ڈرانا باواهیب کسی را ترسانیدن مانند آواز درنده بعربی اضغب بفتح ضاد معجمه وسکون غین معجمه وبای موحده در
آخر گویند وآن کس ترساننده را ضاغب بر وزن فاعل گویند فی القاموس الضاغب الرجل الذی یختبئ فیفزع الانسان بصوت کصوت الوحش **ڈراهوا**
بمعنی ترسیده بعربی مذعور بفتح میم وسکون ذال معجمه وضم عین مهمله وسکون واو ورای مهمله در آخر وذعور بر وزن صبور ومتذعر بر وزن متفعل
وخائف بر وزن فاعل ومتخوف بر وزن متفعل گویند وبفارسی ترسان **ڈرنا** بعربی خوف وروع بر وزن انفعال وتروع
بر وزن تفعل وتفرق بفا ورای وقاف بر وزن آن وشفق بفتح شین معجمه وفا وقاف واشفاق بر وزن افعال گویند وبفارسی

ترسیدن و حذر کردن شاپور گوید **شعر** چو شعله گرم شو و خشک تر همی سوزد * حذر کنید رفیقان ز آتش دل ما * **باب دال هندی با سین مهمله**
ڈسنا بفتح اول و سکون دوم و نون بالف بمعنی گزیدن مار بعربی لدغ بفتح لام و سکون دال مهمله و غین معجمه در آخر و نهش بفتح نون و سکون ها
و بشین معجمه در آخر و بسین مهمله هم آمده در صحاح ست نهشته الحیة لسعته و نسل الحیة نهشه و لسعه بفتح لام و سکون سین مهمله و عین مهمله در آخر گویند **باب دال هندی**
با فا * **ڈف** * بفتح اول و سکون دوم از آلات سرود ست و آن دائره مانندی باشد که آنرا می نوازند بعربی آنرا دف بفتح دال مهمله و فای
مشدد در آخر گویند دفوف بالضم جمع آن در قاموس دف بالفتح معروف و بالضم علی و در نهایه است الدف هو بالضم و بالفتح معروف و انتهی و غربال بفتح عین مهمله
و سکون رای مهمله و فتح کاف و لام در آخر و غربال بکسر غین معجمه و سکون رای مهمله و بای موحده با الف و لام در آخر گویند در نهایه است در حدیث آمده اعلنوا النکاح
واضربوا علیه بالغربال ای بالدف لانه یشبه الغربال فی استدارته بفارسی دائره گویند * **ڈف بجانا** * بفتح بای تازی و جیم عربی بالف رسیده و نون بالف کشیده
دائره را نواختن بعربی ضرب الدف و بفارسی دائره زدن نیز گویند **باب دال مهمله با کاف تازی** * **ڈکار** * بفتح اول و کاف تازی بالف رسیده و رای
مهمله در آخر بادی که از معده براه دهن بر آید بعربی آنرا تجشا بضم جیم و شین معجمه با همزه ممدوده و تجشاة بضم جیم و فتح شین معجمه و همزه و تا در آخر و بفارسی آروغ
بالمد و بالقصر و آرغ بحذف واو و آجل بمد الف و ضم جیم و لام در آخر گویند و تحقیق آن ست که این لفظ ترکیست ڈرچک بفتح رای مهمله و ضم جیم فارسی گویند شاعر گوید
شعر به بندم و بان خود از فرط خجل * که بر نیاید از سینه اورچک * ڈکار نیز بمعنی آواز شیر بعربی آنرا زار بفتح زای معجمه و سکون همزه و رای
مهمله در آخر و زئیر بر وزن امیر و تزار بر وزن تفعل و نئیم بنون و همزه و میم بر وزن لئیم گویند فی الصحاح سمعت نئیم الاسد ای زئیره و بفارسی بانگ شیر * **ڈکارنا** *
باد معده را از دهن بر آوردن بعربی تجشا بجیم و شین معجمه و همزه بر وزن تفعل و تجشئة بر وزن تفعلة و بفارسی آروغ دادن و زدن و گرفتن گویند و نیز ڈکارنا
بمعنی آواز کردن شیر بعربی زار بفتح زای معجمه و سکون همزه و رای مهمله در آخر و ازئیر بر وزن افعال گویند زار الاسد از باب ضرب و منع و سمع و ازآر از باب افعال
فعل از آن زائر بر وزن فاعل و زئیر بر وزن فعیل و مزئر بر وزن محسن صفت از آن **باب دال هندی با کاف فارسی** * **ڈاگ** *
بفتح اول و سکون دوم مسافتی که میان دو قدم وقت بر داشتن بود بعربی آنرا خطوة بضم خای معجمه و سکون طای مهمله و فتح واو و تا در آخر خطا بالضم جمع کثرت
خطوات بسکون الطاء و ضمها و فتحها جمع قلت و بفارسی گام گویند * **ڈگانا** * بکسر اول و کاف فارسی بالف رسیده و نون بالف کشیده کسی را لغزانیدن بعربی
ازلال بزای معجمه و بتکرار لام بر وزن افعال گویند قال الله تعالی فازلهما الشیطان یعنی لغزانید آدم و حوا را شیطان * **ڈگنا** * بکسر اول و سکون
دوم و نون بالف رسیده قدم از جا رفتن بعربی زل بفتح زای معجمه و لام مشدد در آخر و بفارسی لغزیدن نیز گویند **باب دال هندی با لام**
* **ڈلانا** * بضم اول و دوم بالف رسیده و نون بالف کشیده بلغت مردم قصبات با وزن را جنبانیدن بعربی ترویح برای مهمله و واو و حای مهمله بر وزن تفعیل
گویند روحته بالمروحة فعل از آن و اگر دیگر برا فرمانند بعربی ترویج بر وزن تفصیل گویند بفارسی مروحه جنبانیدن و باد زن جنبانیدن * **ڈلی** * بفتح اول
و کسر دوم و سکون تحتانی معروف و اطلاق آن بر پاره فوفل و پاره شیرینی و امثال آن می آید بعربی قطعه بکسر قاف و قطاعه بضم قاف و طای مطبقه بالف و فتح
عین مهمله و تا در آخر * **ڈلیا** * بفتح اول و سکون دوم و تحتانی بالف ظرفی که در آن نان گذارند بفارسی آنرا سبد نان گویند و چاشتدان چیزیکه طعام

چاشت وران شهند و آن مانند منده و فچه باشد و طبقی که از شاخهای بید بافند آنرا تریان بالفتح گویند فخری گوید شعر برای طبخت از کشت زار چرخ ارند +
بقول بر طبق مه بصورت تریان + و بعربی طبق بفتح طای مهمله و بای موحده و قاف گویند باب دال هندی با نون + ڈنڈ بفتح اول و سکون دوم و دال
هندی در آخر و ڈنڈ برای هندی در آخر نوعی از ورزش پهلوانان بعربی در محاورهٔ متاخرین مسباحة فی الارض گویند بفارسی شناو شنو سیر تجات گوید بیت
نیست هم زور تو خصمان از این شنو + بیرو دهیده در معرکه خاک شنو + اشرف گوید شعر بیم طوفان بلا در شکیم پیش از تری ست + هم چو کشتی گیر آزان مشق شناو ادم
بجاک + ڈنڈی بفتح اول و سکون دوم و کسر دال هندی و سکون تحتانی معروف بمعنی چوب ترازو بعربی منجم بکسر میم و سکون نون و فتح جیم و میم در آخر گویند بفارسی
شاهین + ڈنک بفتح اول و سکون دوم و کاف تازی در آخر بمعنی نیش کژدم و زنبور و نیش کژدم را بعربی شوله بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح لام و تا در آخر گویند
اشوال بروزن احباب جمع آن و شباة بفتح شین معجمه و بای موحده بالالف و تا در آخر گویند شبوات و شبی بالف مقصوره بروزن رحی جمع آن و نیش زنبور را حمة بضم
حای مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند و حمات و حمی بالضم حای مهمله و الف مقصوره جمع آن و ابرة بکسر همزه و سکون بای موحده و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند ابر بروزن عنب
جمع آن و اطلاق آن بر نیش کژدم نیز آمده ابرت العقرب از باب ضرب نیش زد کژدم و شوکة بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح کاف و تا در آخر گویند اشواک بالفتح جمع
آن و اطلاق آن بر نیش عقرب و غیر آن نیز آمده بفارسی همه را نیش گویند ڈنگا بفتح اول و سکون دوم و کاف تازی بالف رسیده نقاره که پیش سلاطین و امرا نوازند بعربی
نقاره و طبل گویند و بفارسی کوس ڈنک مارنا نیش زدن کژدم و مانند آن بعربی لذغ بفتح لام و سکون دال مهمله و غین معجمه در آخر و لسع بفتح لام و سکون سین
مهمله و عین مهمله در آخر و لسب بفتح لام و سکون سین مهمله و بای موحده در آخر و ضرب العقرب گویند در اساس است ضربته العقرب نیش زد او را کژدم ابو منصور ثعالبی در فقه اللغة
آورده کل ضارب بموخره یلسع کالعقرب و الزنبور و کل ضارب بفیه یلدغ کالحیة و سام ابرص و کل قابض باسنانه ینهش کالسباع باب دال هندی با واو + ڈوب
بضم اول و سکون دوم مجهول و بای موحده در آخر یکی نوعی از سیاهی که بقلم مدار ند بعربی مدة بضم میم و فتح دال مهمله مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی بکلم مدار ڈوبا
بضم اول و سکون دوم معروف و بای موحده بالالف رسیده آب غرق شو و بعربی غریق بفتح غین معجمه و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و قاف در آخر گویند و بواو مجهول بمعنی یکنوع
از سیاهی که بقلم گیرند چنانکه در ڈوب گذشت ڈوب دینا جامه را در رنگ غوطه دادن بعربی غمس بفتح غین معجمه و سکون میم و سین مهمله در آخر گویند
و بفارسی جامه در رنگ کشیدن کلیم گوید شعر جامه در خون شهیدان کش و بخرام بناز + تا چو شاخ گل این رنگ قبا می افتد + و جامه در رنگ زدن نیز آمده ڈوبنا
بضم اول و سکون دوم معروف و سکون بای تازی و نون بالف کشیده آب فرو شدن بعربی غرق بفتح غین معجمه و سکون رای مهمله و قاف در آخر و بفارسی آب از سر گذشتن
و نیز بمعنی فرو شدن آفتاب بعربی غروب بضم غین معجمه و رای مهمله و وجب بفتح واو و سکون جیم و بای موحده در آخر و وجوب بضم واو و جیم و غیب بفتح غین معجمه
و افول بضم همزه و فا و سکون واو و لام در آخر و خفوق بضم خای معجمه و فا و سکون واو و قاف در آخر و غیار بکسر غین معجمه و تحتانی بالف رسیده و رای مهمله در آخر و غور
بضم غین معجمه و همزه بروزن سرور و تغویر بروزن تفعیل گویند و بفارسی فرو شدن و فرو رفتن آفتاب ڈور بضم اول و سکون دوم مجهول و رای مهمله در آخر
رشته که بان کاغذ باد را هوا دهند بعربی در محاورهٔ ملا حبل الطائره گویند و بفارسی ریسمان کاغذ باد ڈورا بفتح مرو تصبات رشته که بآن جامه دوزند
و تحقیق آن در لغت تاگا گذشت ڈورا ڈالنا رشته در سوزن کردن بعربی سلک بفتح سین مهمله و سکون لام و کاف در آخر گویند در اساس البلاغة سلک

سلک الخیط فی الابرة رشته کردن در سوزن **ڈوری** بضم اول وسکون دوم وبکسر رای مهمله وسکون تحتانی معروف وبمعنی رسنی باریک که در دلو کوچک بسته آب بر
کشند بعربی آنرا الحبل الدقیق گویند وبفارسی ریسمان چاه ونیز ڈوری بمعنی رسنهائی که بآن خیمه را بر پا کنند بعربی طنب بضم طای مهمله ونون وبای موحده در آخر گویند
اطناب بفتح اول بر وزن احباب وطنبة بکسر طای مهمله وفتح نون وبای موحده وتا در آخر جمع آن بفارسی طناب گویند ونیز ڈوری بمعنی ریسمانی که جلد دفتر را آن بندند
بفارسی آنرا ریسمان دفتر گویند تاثیر گوید **شعر** هر ور یکه ز خود در حساب می باشد * بکند وصدت او ریسمان دفتر اوست * ونیز رشته باشد از ابریشم که آنرا گاهی یکرنگ سازند
وگاهی دو رنگ وزنان هند بر کنار شانها گجیبا وحوالی سینه بندند ونزد بفارسی آنرا گردباف وزه پیراهن گویند صائب گوید **بیت** گر کنند از رشته جان تارها پیراهنش *
از لطافت رنگ می بازد زهای پیراهنش * حسینی خالص گوید **شعر** از تاب عشق آن زه پیراهن دو رنگ * روز و شبم چو رشته بهم تاب میخورد * **ڈوریا**
بضم اول وسکون دوم مجهول وکسر رای مهمله وتحتانی بالالف کسی که تیمارداری سگان نماید بعربی آنرا کلاب بفتح کاف ولام مشدد وبالالف وبای موحده در آخر وکالب بر وزن
فاعل گویند وبفارسی سگبان وسگ پرست وکسی که سگان را تعلیم شکار کند بعربی آنرا مکلب بضم میم وکسر لام مشدد وبصیغهٔ اسم فاعل از باب تفعیل گویند وبفارسی معلم سگ
ڈول بضم اول وسکون دوم مجهول ولام در آخر دلو آب کشی ودر فارسی بدال مهمله عربی گویند ظاهرا از توافق لسانین است کمال اسمعیل گوید **شعر**
چو دول آن یکی ریسمان در گلو * چو چرخ آن یکی گنده بر هر دو پا * بعربی آنرا غرب بفتح غین معجمه وسکون رای مهمله وبای موحده در آخر گویند وبترکی قاوغه بفتح
قاف وواو وغین معجمه واگر آب داشته باشد خواه کم از آنکه اندک باشد یا بسیار بعربی آنرا سجل بکسر سین مهمله وسکون جیم ولام در آخر گویند سجال بر وزن کتاب جمع آن اگر پر از آب بود
بعربی آنرا ذنوب بفتح دال معجمه وضم نون وسکون واو وبای موحده در آخر گویند و ڈول بالفتح بمعنی چیزی از مصنوعات که آنرا تمام نکرده باشند بعربی آنرا مسولة
وبفارسی انگاره گویند **ڈولچی** بکسر جیم فارسی وسکون تحتانی معروف دلو کوچک بعربی آنرا دلاة بفتح دال مهمله و دلو گویند در صحاح است دلو واحد دلاء بکسر
وهمچنین دلا بالفتح واحد آن ودلاة است جمع قلت دلو ادلو است وآن بر وزن افعل بضم عین است واو در طرف بعد ضمه افتاد وبیا بدل کردند وجمع کثرت آن دلاء بر وزن
لسار و دُلیّ بضم دال مهمله بر وزن فعول **ڈولا** بضم اول وسکون دوم مجهول ولام بالف رسیده نوعی از سواری است که عروس را بران نشانند وبخانه داماد برند بعربی
آنرا مزفة بکسر میم وفتح زای معجمه وفتح فای مشدد وتا در آخر گویند فی القاموس المزفة بالکسر المحفة تزف فیها العروس **ڈونڈا** بضم اول وسکون دوم معروف ونون
غنه ودال هندی بالف رسیده گاوی وگوسفندی ومانند آن که یک شاخش شکسته شود ویک شاخش باقی ماند بعربی مکسور القرن وبفارسی شکسته شاخ گویند **ڈول**
ہلانا بکسر ها ولام بالف ونون بالف کشیده دلو را در چاه جنبانیدن تا از آب پر شود بعربی آنرا مخج بفتح میم وسکون خای معجمه وجیم در آخر ونهز بفتح نون وسکون
ها وزای معجمه در آخر گویند مخج الدلو ونهز بالدلو از باب منع فعل از آن **ڈوم** بضم اول وسکون دوم مجهول بمعنی مغنی گر بعربی مغنی گویند وتحقیقش
در لغت ڈھاڑی خواهد آمد **ڈومنی** زنیکه سرود خوانی پیشه دارد بعربی مغنیة بضم میم وفتح غین معجمه وکسر نون مشدد وتحتانی مفتوح وتا در آخر وقینة بفتح قاف
وسکون تحتانی وفتح نون وتا در آخر گویند **ڈونگی** بضم اول وسکون دوم مجهول ونون غنه وکسر کاف فارسی وسکون تحتانی معروف کشتی کوچک که برای حوائج
وآمد ورفت همراه کشتی کلان باشد بعربی آنرا قارب بقاف ورای مهمله وبای موحده بر وزن فاعل گویند وبفارسی سنبک بضم سین مهمله وسکون نون وضم بای موحده وکاف
تازی در آخر **ڈوئی** بضم اول وسکون دوم وبکسر همزه وتحتانی معروف رسیده کفگیری از چوب که بآن طعام از دیگ بر آرند بعربی آنرا مسوط بکسر میم وسکون سین مهمله

وواو بالف وطای مهمله در آخر و مسوط بر وزن منبر و مغرفة بکسر میم و سکون غین معجمه و فتح رای مهمله و فا و تا در آخر و لفارسی کفگیر چوبین و کفچه چوبین گویند

باب دال هندی با ها

+ ڈهارس و ڈینا بفتح اول مخلوط التلفظ بها بالف رسیده و فتح رای مهمله و سین مهمله در آخر بمعنی قوت و پشتی دادن کسی را بعربی تقویة و اعانة و اظهار و لفارسی یاری و زور و نیز بمعنی تسکین دادن بعربی تسلیة و لفارسی دلدهی و دلاسا گویند ڈهاڑی بکسر رای هندی و سکون تحتانی معروف گروهی از سرودخوانان هندوستان بعربی سرودخوان را مغنی و لفارسی خنیاگر گویند چنانچه بتفصیل در لغت گویا خواهد آمد و هر که از ریجی بکسر همزه و سکون رای مهمله و کسر لام و جیم فارسی و سکون تحتانی ڈهال بفتح اول مخلوط التلفظ بها بالف و لام در آخر از آلات جنگ است که با آن زخم شمشیر و نیزه و امثال آن رد کنند بعربی آنرا مجن بکسر میم و فتح جیم و نون مشدد در آخر و جُنّة بضم جیم و نون مشدد و تا در آخر در نهایه است المجن هو الترس لانه یواری حامله ای یستره والمیم زائدة و تجمع علی مجان و مجنب بکسر میم و سکون جیم و فتح نون و بای موحده در آخر گویند و بعضی بضم جیم نیز آمده و ترس بضم تای فوقانی و سکون رای مهمله و سین مهمله در آخر اتراس بالفتح و ترسه بکسر تای فوقانی و سکون رای مهمله و تراس بر وزن کتاب و تروس بالضم جمع آن و لفارسی سپر و بترکی توق بضم تای فوقانی و سکون قاف گویند ڈهالنا بفتح اول مخلوط التلفظ بها بالف و سکون لام و نون بالف رسیده بمعنی ریختن چیزی از سیم و زر و مس مانند آن در قالب بعربی افراغ بر وزن افعال و تفریغ بر وزن تفعیل و صبّ بفتح صاد مهمله و بای موحده مشدد در آخر و سکب بفتح سین مهمله و سکون کاف و بای موحده در آخر و لفارسی در قالب ریختن و زر دان کشیدن گویند ڈهانکنا بفتح اول مخلوط التلفظ بها بالف و سکون نون غنه و کاف تازی و نون بالف سرپوش بر آوندی و جز آن نهادن بعربی تخمیر بخای معجمه بر وزن تفعیل و تغطیه بغین معجمه وطای مهمله بر وزن تفعلة گویند خمّر اناءک و غطّ اناءک سرپوش نه بر ظرف خود ڈهاک بکاف تازی در آخر درختی ست که گلش نیمی سیاه و نیمی سرخ مانند ناخن شیر بود و در صحرای هندوستان بوفور باشد بهندی ازا پلاس ببای فارسی و سین مهمله نیز گویند و لفارسی پَلَه بفتح بای فارسی و لام و ها در آخر گویند امیر خسرو گوید بیت

پنجه کشاده گل لعل پَلَه + غرق بخون ناخن شیر پله +

ڈهاٹا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و تای هندی بالف رسیده بمعنی دستارچه که زیر زنخ کرده بر رخسارها آورده بر سر می بندند اما در دیار عرب دستارچه را بر دهن آورده بر سر می بندند تا غبار در دهان نرود بعربی آنرا لثام بکسر لام و ثای مثلثه بالف و میم در آخر گویند و لفارسی دهان بند ڈهاٹا باندهنا دستارچه از زیر زنخ کرده بر رخسارها آورده بر سر بستن بعربی التلثم بلام و تای مثلثه و میم در آخر بر وزن التفعل و التثام بر وزن افتعال گویند در نهایه است و فی حدیث مکحول انه کره التلثّم من الغبار فی الغزو و هو شدّ الفم باللثام وانما کرهه رغبة فی الثواب بما یناله من الغبار فی سبیل الله متنبی گوید شعر

ساطلب حقّی بالقنا و مشایخ + کانّهم من طول ما التثموا مُرد +

ڈهانپنا بنون غنه و سکون بای فارسی و نون بالف سرپوش بر چیزی نهادن بعربی آن در لغت ڈهانکنا که مرادف آن ست گذشت ڈهائین بکسر همزه و سکون تحتانی معروف و نون غنه در آخر بلغت مردم قصبات چوبهائیکه بهم پیوسته نصب میکنند تا بیاره کدو و تاک بر آن بدود بعربی آنرا عریشه بفتح عین مهمله و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و فتح شین معجمه و تا در آخر گویند و لفارسی برم بفتح بای موحده و رای مهمله و میم در آخر بر وزن عجم گویند ڈهب بفتح اول مخلوط التلفظ بها و بای موحده در آخر بمعنی طرز و روش بعربی وجه و طریق و اسلوب و لفارسی طور ڈهنپنا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون بای فارسی و نون بالف بمعنی سرپوش ظرف بعربی غطاء بغین معجمه و طای مهمله بر وزن کساء گویند ڈهڈها بفتح اول و سکون دوم و فتح دال هندی و ها بالف رسیده بمعنی رنگ شوخ و سیر اگر سرخ ست گویند احمر قانی بقاف و نون و همزه در آخر بر وزن طامع و اگر زرد ست گویند اصفر فاقع بفا و قاف و عین مهمله بر وزن فاعل

قال الله تعالی خُضْرٌ فاقِعٌ لَوْنُها تَسُرُّ النّاظِرِینَ واگر سبز رست اخضر ناضر بنون وضاد معجمه گویند ڈھڈھی بضم اول مخلوط التلفظ بہا وکسر دال ہندی مشدد وسکون
تحتانی معروف استخوانی که بالای سرین ست بعربی آنرا عُصْعُص بضم عین مهمله وسکون صاد مهمله وضم عین مهمله دوم وصاد مهمله دوم در آخر وعُصَص بضم عین مهمله وفتح
صاد مهمله وصاد مهمله دوم در آخر وعُصْعَص بر وزن جعفر وعُصَعِص بضم عین مهمله وفتح صاد مهمله وکسر عین مهمله دوم وصاد در آخر وعُصُص بضمتین وعُصْعُور بر وزن
عُصْفُور گویند وبفارسی دُمغزه در صحاح ست که آن نخستین استخوانهاست که مخلوق میشوند وآخرین استخوانهاست که کهنه میشوند ڈھر
بفتح اول مخلوط التلفظ بہا ورای مهمله در آخر یعنی آواز گوز بعربی ضُراط بالضم ضاد معجمه ورای مهمله بالالف وطای مهمله در آخر وضَرِیطا بر وزن امیر ڈھرا بالفتح
اول وسکون دوم ورای مهمله بالالف رسیده در کشتی جائی را گویند که آب در انجا از درز تختهای کشتی جمع آید بعربی آنرا جَمَّة السفینة بفتح جیم ومیم مشدد
وتا در آخر مضاف بسوی سفینه وقِنْطاس بکسر قاف وسکون نون وطای مهمله بالالف وسین مهمله در آخر گویند ونیز قنطاس ظرفی ست که از تختهای چوب سازند وسر آن تنگ
نمایند وآب ازان نهند و در وسط جهاز گذارند وبهندی آنرا اپیا گویند ڈھکانا بفتح اول وسکون دوم وکاف تازی بالالف ونون بالف کشیده کسی را
چیزی نمودن وبلزان وازین نسبت اطفال بسیار ست که انهارا چیزی می نمایند ونمیدهند بعربی الارارة والاختلاس گویند یُرِیه وَیَخْتَلِسُه بفارسی نمودن ربودن
ڈھکنا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا وسکون کاف تازی ونون بالف کشیده بمعنی سرپوش وتحقیق آن در لغت ڈھپنا که مرادف اوست گذشت ڈھکیلنا
بفتح اول مخلوط التلفظ بہا وکسر کاف تازی وسکون تحتانی مجهول ولام ونون بالف کشیده کسی را از پس صدمه دادن تا در گوی یا چاه یا زمین افتد بعربی زَخ بفتح
زای معجمه وخای معجمه مشدد در آخر وکَدْش بفتح کاف وسکون دال مهمله وشین معجمه در آخر ودَفْع بفتح دال مهمله وسکون فا وعین مهمله در آخر گویند وبفارسی از پس افگندن
ڈھکّی مارنا بضم اول مخلوط التلفظ بہا وکسر کاف تازی مشدد وسکون تحتانی معروف ومیم بالالف ورای مهمله ونون بالف کشیده بمعنی درکشیدن وبر زنده خود را
وچسپانیدن بزمین برای جستن بر شکار چنانکه گربه میکند بعربی بانمعنی جَرْمَزَة بفتح جیم وسکون رای مهمله وفتح میم وزای معجمه وتا در آخر واجرمّاز بر وزن انفعال مستعمل
در قاموس ست اجرمّز وجرمز انقبض واجتمع بعضه الی بعض قال الخلیل الجرمزة مجمعة المنقبض یقال ضم الیه جرامیزه ای اطرافه وما انتشر من ثیابه ولباسه فاذا قلت
للثور ضم جرامیزه تعنی قوائمه وجسده ویقال رماه بجرامیزه ای بنفسه وفعاله اجرمّز اجرمّازا ای انقبض واجتمع بعضه الی بعض واذا اتی الضرب السنور کیف ینقبض
لیقفز الی صیده وتزداد وضوحا لهذا المعنی وبفارسی درهم کشیدن ڈھلکا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا وسکون لام وکاف تازی بالف رسیده مرضی ست که بسبب
آن آب از چشم روان می ماند بعربی آنرا دمعه بفتح دال مهمله وسکون میم وفتح عین مهمله وتا در آخر گویند ڈھلکانا آب ومانند آن را بر زمین ریختن بعربی سَکْب
بفتح سین مهمله وسکون کاف وبای موحده در آخر وتَسکاب بر وزن تکرار گویند سکب الماء از باب نصر فعل لازم وصَبّ بفتح صاد مهمله وبای موحده مشدد در آخر واراقه
بکسر همزه ورای مهمله بالف رسیده وفتح قاف وتا در آخر گویند وڈھلکانا بضم اول مخلوط التلفظ بہا بمعنی گرد گردانیدن چیزی را بعربی دَهْدَهة بتکرار دال مهمله
وها ودَحْرَجة بفتح دال مهمله وسکون حای مهمله وفتح رای مهمله وجیم وتا در آخر وگردگره دحه بکاف ورا و دال وحای مهملات وتا بر وزن آن بفارسی غلطانیدن
ڈھلکنا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا وفتح لام وسکون کاف ونون بالف رسیده ریخته شدن چیز رقیق مثل آب وجز آن بعربی انسکاب بسین مهمله وکاف
وبای موحده وانصباب بصاد مهمله وتکرار بای موحده بر وزن انفعال وبفارسی ریختن وآن لازم ومتعدی هر دو آمده ڈھلکنا بضم اول مخلوط التلفظ بہا گردیدن چیزی

الف ستاره تذهذه بتکرار دال مهمله وها بروزن تفعلل وتکروخ بفتح تای فوقانی وفتح کاف وسکون رای مهمله وضم دال مهمله وحای مهمله در آخر وتدحرج بدال وحای ورای
مهملات وجیم بروزن آن بفارسی غلطیدن **ڈھنڈھورا پیٹنا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها وخفای نون وضم دال هندی مخلوط التلفظ بها وسکون واو مجهول
ورای مهمله بالف وکسر بای فارسی وسکون تحتانی معروف وتای هندی ونون بالف رسیده ندا دادن در کوچه وبرزن برای اشتهار امری بعربی مناداة بضم میم از باب مفاعله
گویند وبفارسی مناوجی کردن ومنادی کردن **ڈھنڈھوریا** کسیکه ندا در کوچها کند بعربی منادی وبفارسی منادی زن ومنادی کننده وبترکی جارچی بفتح جیم
ڈھنگ بفتح اول مخلوط التلفظ بها وسکون نون وکاف فارسی در آخر بمعنی خو بعربی سیرت بکسر سین مهمله وخصلة بفتح خای معجمه وسکون صاد مهمله وفتح لام وتا در آخر
خصال بالکسر وخصائل جمع آن وشمال بکسر شین معجمه گویند شمائل جمع آن وسجیه وبفارسی طور وروش **ڈھول** بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون واو مجهول ولام
در آخر سازیست که آنرا می نوازند وهر دو طرف آنرا خام کشند پس اگر یک سرش را خام کشند بفارسی آنرا تنبک بضم فوقانی وبعربی طبل گویند واگر هر دو سرش را خام کشند
بعربی آنرا نیز طبل بفتح طای مهمله وسکون بای موحده گویند چه اطلاق طبل بر هر دو آمده اطبال بالفتح وطبول بالضم جمع آن وبفارسی دهل گویند طبل از باب نصر وطبّل از باب تفعیل فعل
ازان **ڈھولکیا** بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون واو مجهول ولام وکسر کاف تازی وتحتانی بالف رسیده کسیکه دهل کوچک نوازد بعربی اطبال بفتح
طای مهمله وبای موحده مشدده بالف ولام در آخر گویند اعم ازانکه دهل بزرگ نوازد یا کوچک بفارسی دهل زن ودهل نواز **ڈھولائی** بضم اول مخلوط التلفظ بها
وواو غیر ملفوظ ولام بالف وکسر همزه وتحتانی معروف رسیده بمعنی مزد باربردار بعربی جعالة بکسر جیم وعین مهمله بالف ولام وتا در آخر وجعل بضم جیم وسکون عین
مهمله ولام در آخر وجعیلة بروزن سفینة واجرة بضم همزه وسکون جیم وفتح رای مهمله وتا در آخر وبفارسی مزد گویند **ڈھونڈھنا** بضم اول مخلوط التلفظ بها وسکون
واو معروف وخفای نون وسکون دال هندی مخلوط التلفظ بها ونون بالف کشیده چیزی را تلاش کردن بعربی فحص بفتح فا وسکون حای مهمله وصاد مهمله در آخر وتفحّص
بروزن تفعّل وافتحاص بروزن افتعال گویند فحص عنه از باب منع وتفحص عنه از باب تفعل وافتحص از افتعال فعل ازان وفقد بفتح فا وسکون قاف ودال مهمله در آخر وفقدان بضم وفا
فا وبکسر آن وتفقّد بروزن تفعل وبحث بفتح بای موحده وسکون حای مهمله وثای مثلثه در آخر واستبحاث بروزن استفعال وانبحاث بروزن انفعال وتبحّث بروزن
تفعّل وابتحاث بروزن افتعال وفتش بفتح فا وسکون تای فوقانی وشین معجمه در آخر وتفتیش بروزن تفعیل گویند ونیز گم شده را جستن بعربی انشد
بفتح نون وسکون شین معجمه ودال مهمله در آخر ونشدة بکسر نون ونشدان بروزن سرحان گویند نشد الضالة از باب نصر فعل ازان در حدیث است واذا سمع
من ینشد ضالة فی المسجد فلیقل لا ردّها الله علیک فان المساجد لم تبن لهذا وبفارسی جستن وتلاش وجستجو کردن **ڈھیٹھ** بکسر اول مخلوط التلفظ بها
وسکون تحتانی معروف وتای هندی مخلوط التلفظ بها بیباک بعربی جری بجیم ورای مهمله وهمزه در آخر بروزن فعیل گویند بفارسی خیره وشوخ گویند **ڈھیرا**
بکسر اول مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی مجهول ورای مهمله بالف رسیده کسی که چشم او کج بود ویکرا دو بیند بعربی احول بفتح همزه وسکون حای مهمله وفتح
واو ولام در آخر وبفارسی کاژ بزای فارسی ولوچ بضم لام وسکون واو مجهول وجیم در آخر گویند **ڈھیر کر دینا** بکسر اول مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی
مجهول ورای مهمله وفتح کاف تازی وسکون رای مهمله وکسر دال مهمله وسکون تحتانی مجهول ونون بالف کشیده متاع وجز آن یکجا فراهم کردن پس اگر متاع را یکجا فراهم کنند
گویند عرّس المتاع بعین ورای مهملتین وکاف وسین مهمله از باب فعللة واگر غله را یکجا جمع کنند گویند صبّر الطعام از باب نصر واگر خاک را جمع کنند تکویم بکاف وواو ومیم بروزن تفعیل گویند

فی الصحاح کومت کومة بالضم اذا جمعت قطعة من تراب و رفعت راسها ڈھیری بسکون تحتانی معروف تودۂ غلہ وخاک وجز آن را گویند بعربی تودۂ غلہ را
صُبرَة بضم صاد مهمله وسکون بای موحده وفتح رای مهمله وتا در آخر گویند صُبَر بضم صاد مهمله وفتح با جمع آن گویند اشتریت الشیٔ صُبرةً خریدم آن چیز را بی پیمانه و وزن و تودۂ
خاک را کومہ بضم کاف وسکون واو وفتح میم وتا در آخر گویند و تودۂ صمغ وغیر آن را کُتلہ بضم کاف وسکون تای فوقانی وفتح لام وتا در آخر گویند ڈھینکلی بکسر اول مخلوط
التلفظ بہا وسکون تحتانی مجهول وکاف تازی وکسر لام وسکون تحتانی معروف چوبی که بآن دلو بزرگ بسته آب از چاه برکشند و زراعت را آب دهند بعربی آنرا منسفة بکسر میم
وسکون نون وفتح سین مهمله وفا وتا در آخر و دالیة بدال مهمله با الف وکسر لام وفتح تحتانی وتا در آخر گویند ڈھیل بکسر اول مخلوط التلفظ بہا وسکون تحتانی معروف ولام در آخر
بمعنی فرصت بعربی مُهلت بضم میم وسکون ها وفتح لام وتا در آخر گویند ونیز ڈھیل بمعنی دیری وسستی بعربی بُطوء بضم بای موحده وسکون طای مطبقه وهمزه در آخر و تَیَم بفتح تحتانی وفوقانی
ومیم در آخر گویند یقال فی سیره تَیَّم ای ابطاء ڈھیلا بمعنی سست وفرو هشته بعربی رِخو بفتح رای مهمله ونیز بکسر آن وسکون خای معجمه وواو در آخر گویند و مَشّ بفتح ها وشین معجمه مشدد
در آخر و مسترخی بضم میم وسکون سین مهمله و رَهِل بفتح رای مهمله وکسر ها ولام در آخر ونیز کسی که سستی در کار ها کند بعربی آنرا کاهل بکاف وها ولام در آخر بروزن فاعل وکسلان
بفتح کاف وسکون سین مهمله ولام با الف ونون در آخر وبفارسی سست وتَنبل بفتح تای فوقانی وسکون نون گویند وبسکون تحتانی مجهول بمعنی کلوخ بعربی مَدَر بفتح میم ودال مهمله ورای مهمله
در آخر گویند مَدَرة بزیادت تا یکی ڈھیلا کرنا ور کردن تنگی چیزی یا سستی کسی بعربی ارخا برای مهمله وخای معجمه بروزن افعال و مُراخاة بروزن مفاعلة گویند ڈھیل دینا
بمعنی مهلت دادن بعربی امهال بکسر همزه وسکون میم وها با الف ولام در آخر و تَمهیل بروزن تفعیل وتاجیل بجیم ولام بروزن آن وتاخیر بخای معجمه ورای مهمله نیز بروزن آن ڈھیما
بکسر اول مخلوط التلفظ بہا وسکون تحتانی معروف ومیم با الف بمعنی کلوخ بعربی مَدَر بفتح میم ودال مهمله ورای مهمله در آخر مَدَرة بزیادت تا یکی ڈھیکی کسنک بکسر کاف وفتح سین مهمله گویند
ڈھینڈھا بکسر اول مخلوط التلفظ بہا وسکون تحتانی معروف ونون غنه ودال هندی وها با الف کشیده بار شکم که از حرام باشد بعربی حَبَل الزنا وحَبَل السُّحت وبفارسی بار زنا و بار
حرام گویند باب دال هندی با یای تحتانی + ڈیرا بکسر اول وسکون دوم ورای مهمله با الف کشیده خانه که از جامه وپشم سازند بعربی آنرا خیمه بفتح خای معجمه گویند
خیام بالکسر جمع آن وبفارسی خرگاه وخرگه گویند وگاهی از روی مجاز بر سرا اسم اطلاق کنند بعربی دار وبیت گویند دُور وبُیوت بضمهما جمع آن بفارسی خانه ڈیرہ گرہ
بکسر اول وسکون دوم مجهول مخلوط التلفظ بہا وکسر کاف فارسی ورای مهمله وسکون ها در آخر گرهی که بآسانی گشوده شود مانند گره ازار بند بعربی آنرا انشوطة بضم همزه وسکون نون وضم
شین معجمه وسکون واو وفتح طای مطبقه وتا در آخر گویند ڈینگ مارنا بکسر اول وسکون دوم معروف ونون غنه وکاف فارسی در آخر وباقی معلوم سخن بطریق گفتن که اصلی نداشته باشد
واز راه افتخار حرفهای غیر واقعی زدن بعربی صَلَف بفتح صاد مهمله وسکون لام وفا در آخر وطَرمَذة بفتح طای مهمله وسکون رای مهمله وفتح میم وذال معجمه وتا در آخر وتَفَنُّج بنون وفا وجیم بروزن
تفعل وبفارسی لاف زدن وکلمه زدن گویند ڈیل بکسر اول وسکون دوم معروف ولام در آخر بمعنی بالای مردم بعربی قَدّ بفتح قاف ودال مهمله مشدد وقِمّة بکسر قاف ومیم مشدد وتا در آخر وقامة
بفتح میم وقَوام بفتح قاف وواو با الف ومیم در آخر وبفارسی بَش بفتح بای موحده وشین معجمه در آخر نیز گویند ڈیوڑھی بکسر اول وسکون دوم مجهول وضم همزه ملینه وکسر رای هندی
مخلوط التلفظ بہا وسکون تحتانی معروف عمارتی که بر در سازند وآنرا مسقف کنند بعربی دهلیز بکسر دال مهمله وسکون ها وکسر لام وسکون تحتانی وزای معجمه در آخر گویند ودهالیز جمع آن وسُدّة
بضم سین مهمله ودال مهمله مشدد وبفارسی بالان گویند وتفصیل آن در لغت بُر دھا گذشت ظلیکا لغ تمه باب ذال معجمه با یای تحتانی + ذی الحجه بکسر ذال
مهمله وجیم مشدد ونام ماهی از ماههای عربی هندیان آنرا حذف گویند بعربی ذی الحجه میگویند بسبب ادای حج درین ماه فی الصحاح الحجة بالکسر المرة الواحدة من الحج والقیاس

بالفتح و ذو الحجة شهر الحج والجمع ذوات الحج وذوات القعدة ولم يقولوا ذو وعلى واحده ذی قعد بفتح قاف وسکون عین مهمله ودال مهمله در آخر نام ماهی است که بعد
از شوال آید هندیان و فارسیان تا را حذف کرده اند بعربی ذی القعدة گویند لقعودهم فیه عن القتال **باب رای مهمله با الف** + **راپی** بکسر بای فارسی
وسکون تحتانی معروف ست افزار موزه دوزان وکفشگران وصحافان که بآن چرم را برند بعربی ازمیل بکسر همزه وسکون زای معجمه وکسر میم وسکون تحتانی ولام در آخر
وشفرة بفتح شین معجمه وسکون فا وفتح رای مهمله وتا در آخر وبفارسی نشکرده بکسر نون وکاف فارسی بکسو گویند **رات** بتای فوقانی ضد روز بعربی لیل
بفتح لام گویند لیالی جمع آن وبفارسی شب وبترکی کیجه بکسر کاف تازی وفتح جیم گویند ابو منصور ثعالبی گوید ساعات شب و روز را بیست و چهار لفظ ضبط کرده اند از جمله
آن دوازده برای شب اول شفق ست بعده ازان غسق بفتح غین معجمه وسین مهمله وقاف در آخر بعده ازان عتمة بضم عین مهمله وسکون مثناة فوقانی وفتح میم وتا
در آخر بعده ازان سدفة بضم سین مهمله وسکون دال مهمله وفتح فا وتا در آخر بعده ازان جهمة بضم جیم وسکون ها وفتح میم وتا در آخر بعده ازان زلة بضم زای معجمه ولام مشدد وتا
در آخر بعده ازان زلفة بضم زای معجمه وسکون لام وفتح فا وتا در آخر بعده ازان بهرة بفتح بای موحده وسکون ها وفتح رای مهمله وتا در آخر بعده ازان سحر بفتح سین مهمله وحای
مهمله ورای مهمله در آخر بعده ازان فجر بفتح فا وسکون جیم بعده ازان صبح بعده ازان صباح **راتب** بکسر تای فوقانی وبای موحده در آخر لغت عربی ست ودر فارسی واردو
هندی بمعنی روزینه مستعمل ست بعربی وظیفه بواو وظای معجمه وفا بر وزن کریمه گویند وظائف جمع آن ووظف بضمتین بمحنین ودر محاوره حال عرب سبار بضم
سین مهمله وبای موحده بالف ورای مهمله در آخر گویند وبفارسی آنرا روزینه وروزیانه وادرار وتغار گویند ملا سعید هروی گوید **شعر** از برای مطبخ انعام او کیوان ز چرخ
زارتفاع سنبله هر روز بفرستد تغار + **رات کو چلنا** روان شدن الشب بعربی سری بضم سین مهمله وفتح رای مهمله بر وزن هدای وسرای بر وزن سعی واسرا بر وزن
افعال گویند در صحاح ست سریت واسریت بمعنی اذا سرت لیلا وبالالف لغة اهل الحجاز انتهی وبفارسی شبگیر زدن **رات دن** بعطف بمعنی روز وشب بعربی
اللیل والنهار وهرمان بفتح همزه وسکون صاد مهمله ورای مهمله بصیغه تثنیه وجدیدان بفتح جیم وکسر دال مهمله وسکون تحتانی بالف ونون بصیغه تثنیه واجدان
بفتح همزه وجیم ودال مهمله مشدد بالف ونون وملوان بفتح میم وسکون لام و واو بالف ونون بصیغه تثنیه وابنا سمیر بفتح سین مهمله وکسر میم وسکون تحتانی
ورای مهمله در آخر گویند وبفارسی روز وشبان وروزان وشبان وشباروز نیز گویند خسروی گوید **بیت** بدو گفت کای نو رسیده جوان چه آگاهی آری ز روز وشبان
راج بجیم در آخر بمعنی پادشاهی بعربی سلطنة وامارة بکسر همزه وبفتح آن بفارسی شاهی وجهانبانی وکامرانی گویند ونیز بمعنی معمار وتفصیل آن در لغت تهوی
گذشت **راجهه** بجیم فارسی مخلوط التلفظ بها آله است دندانه دار که جولاهگان وقت بافتن از هر دندان او تاری کشند بفارسی آنرا دند بفتح دال مهمله وسکون
نون ودال مهمله دوم در آخر گویند ملا محتشم کاشی گوید **بیت** ندارد نخی کار پیوند من شکست است دندانه دندمن + **راجهیں** بفتح جیم فارسی مخلوط التلفظ بها
وسین مهمله در آخر وراکس بکاف تازی بزبان هندی علمی نوعی از پری سرکش بعربی آنرا عفریت بکسر عین مهمله وسکون فا وکسر رای مهمله وسکون تحتانی وتای فوقانی
در آخر وبفارسی دیو گویند **راس** بسین مهمله توده غله که از کاه پاک کرده باشند بعربی آنرا کدس بضم کاف وسکون دال مهمله وسین مهمله در آخر وکداس بر وزن
رمان گویند **راس آنا** موافق آمدن صحبت باکسی بعربی موافقة بواو وفا وقاف بر وزن مصاحبة ووفاق بر وزن کتاب گویند یقال بینهما وفاق وموافقة بفارسی راست آمدن
آمدن صحبت ودرگیر شدن صحبت وصحبت درگرفتن وتفصیل آن در لغت صحبت برابر هونا خواهد آمد **راسته** لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل لیکن در فارسی

بمعنی صفت بازار که عبارت از حد الطرفین است و دران دکاکین می باشند هندیان بمعنی راه استعمال کنند بعربی مَنهج بفتح میم و سکون نون و فتح ها و جیم در آخر و طریق
و سبیل گویند راکهه بفتح اول با الف و سکون کاف تازی مخلوط التلفظ بها در آخر خاکستری که از سوختن هیزم و جز آن حاصل آید بعربی رماد بفتح رای مهمله و میم با الف
و دال مهمله در آخر و رِمدد و اِرمِداد بکسر رای مهمله و سکون میم و کسر دال مهمله و دال دوم با الف و همزه در آخر و ارمداء بفتح همزه و سکون رای مهمله و کسر میم و دال مهمله با همزه ممدوده نیز
بکسر بای موحده و ثای مثلثه مفتوح بر وزن الی جمع بِثَة و اصلش کوثة بود راگ بکاف فارسی خوانندگی مردم بعربی غِناء بکسر غین معجمه و نون با همزه ممدوده و اُغنیّة بضم همزه
و سکون غین معجمه و کسر نون و تحتانی مشدد و تا در آخر و نَغمه بفتح نون و سکون غین معجمه و فتح میم و تا در آخر گویند و بفارسی ترانه و سرود بر وزن درود راگ و رنگ
لفظ اول هندی است و دوم مشترک میان هندی و فارسی است و هر دو باهم در هندی عبارت از صحبت نغمه و سرود و عیش و طرب بود و مردم ایران که بهند آمده اند در اشعار خود بسته اند
و کسانیکه نیامده اند شنیده این لفظ را در اشعار خود آورده اند تحسین تاثیر که در هندوستان نیامده گوید بیت دگر از شیوهای راگ و رنگش + برقص آرد فلک را چنگ سازش
بمعنی مجلس الغناء و منه و منه گویند رال بلام در آخر لغت عربی است و در اردوی هندی مستعمل اما در عربی بمعنی کف آب دهن اسپ مستعمل است چنانکه در قاموس است
رأل بفتح رای مهمله و سکون همزه کف دهن اسپ و بعضی لعاب دهن نیز گفته اند اما در اردوی هندی آبی که از دهنهای بچگان و غیره مردم روان شود مستعمل است
بدین معنی در عربی لُعاب بضم لام و عین با الف و بای موحده در آخر و رِیر بفتح رای مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر و رِیال بکسر رای مهمله و تحتانی با الف و لام در آخر
گویند در قاموس است ریر بالفتح آبی که از دهن کودک روان شود و ریال بر وزن کتاب بمعنی لعاب یال الصبی از باب ضرب غسل از ان انتهی و روال بضم رای مهمله
و واو با الف و لام در آخر و راوول بر وزن فاعول نیز بمعنی لعاب دهن آمده در صحاح است روال بالضم بمعنی لعاب دهن چنانکه گویند فلان یسیل رواله والفرس یرول فی مخلاته از باب
تفعیل راوول بر وزن فاعول بمعنی و عرب صیغه فاعول را هنوز استعمال نمیکنند در قاموس است روال بر وزن غراب و راوول بضم واو اول لعاب دهن ستوران گویند و بعضی
بلعاب دهن اسپ تخصیص کرده اند انتهی مَرغ بفتح میم و سکون رای مهمله و غین معجمه در آخر بمعنی لعاب دهن نیز آمده و بفارسی لعاب دهن را گلیز بفتح کاف فارسی و کسر لام و سکون تحتانی
و زای معجمه در آخر گویند سراج الدین گوید مصرع غرق گشته تا بگردن در گلیز رال بهنا روان شدن آب دهن بعربی رَیل بفتح رای مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر
و امراغ بکسر همزه و رای مهمله با الف و غین معجمه در آخر امرغ الرجل سال لعابه و ارمعلال بکسر همزه و سکون رای مهمله و کسر میم و سکون عین مهمله و لام با الف و لام دوم در آخر
گویند ارمعل الصبی سال لعابه و بفارسی روان شدن گلیز رانڈ بنون غنه و دال هندی در آخر زنی که شوهرش مرده باشد بعربی آزاف قید بقاف و دال مهمله بر وزن
فاعل گویند و اَرمَلة بفتح همزه و سکون رای مهمله و فتح میم و لام و تا در آخر گویند و این عام است اطلاق آن بر زن شوهر مرده و زنی که محتاج باشد نیز آمده ارامل و ارامِل
جمع آن و بفارسی بیوه و کالم و کالمه بضم لام گویند رانڈ هونا بی شوهر شدن زن بعربی ایم بفتح همزه و سکون تحتانی و میم در آخر و ایمة نیز با دت نا وایوم
بضم همزه و تحتانی و سکون واو و میم در آخر گویند آمت المرأة من زوجها از باب ضرب و تایمت از باب تفعل فعل لازم و منه حدیث انها تایمت من ابن خنیس زوجها
قبل النبی صلی الله علیه وسلم و تحوش بجای مهمله و شین معجمه بر وزن تفعل گویند تحوشت المرأة من زوجها فعل از آن رانگ بتحتانی نون و کاف فارسی در آخر فشرده کیاهای
درختان و گیاهها و این لغت مردم قصبات بعربی عُصارة بضم عین مهمله و صاد مهمله با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر مضاف بسوی چیزیکه از ان فشرده باشند رانگا بنون غنه
و کاف فارسی با الف نوعی از فلز است بعربی آنرا رَصاص بفتح رای مهمله و صاد مهمله با الف و صاد مهمله دوم در آخر و قصدیر و رزاز بفتح رای مهمله و زای معجمه

بالف و زای معجمه دوم در آخر و قلعی گویند و آن منسوب ست بسوی قلع بفتح قاف و لام و عین مهمله در آخر و آن نام معدنی ست بفارسی رصاص ارزیز گویند
راوٹی بضم همزه ملینه و کسر تای هندی و سکون تحتانی معروف نوعی از خیمه چهار گوشه که از هر چهار قطعه مرکب سازند و بفارسی آنرا چهار طاق گویند **راه** لغت
فارسی ست در اردوی هندی مستعمل و آن معروف ست بعربی طریق قال الراغب فی مفرداته الطریق السبیل الذی یطرق بالارجل ای یضرب و سبیل بفتح سین مهمله و کسر بای
موحده و سکون تحتانی و لام در آخر گویند قال فیها السبیل الطریق الذی فیه سهولة و سُبُل بضمتین جمیع او منهج بفتح میم و سکون نون و فتح ها و جیم در آخر و منهاج بر وزن
مصباح و مَدرج بدال و رای مهملتین و جیم و مسلک بسین مهمله و لام و کاف هر دو بر وزن مخرج گویند ابو منصور ثعالبی در تفصیل اسماء طرق و اوصاف آن که از ائمه لغت
نقل کرده است می گوید مِرصاد بکسر میم و سکون رای مهمله و صاد مهمله بالف و دال مهمله در آخر و نَجد بفتح نون و سکون جیم و دال مهمله در آخر و صراط بکسر صاد مهمله و رای
مهمله بالف و طای مهمله در آخر و جادّه بجیم بالف و دال مهمله مشدد و تا در آخر و نَهج بفتح نون و سکون ها و جیم در آخر راه واضح را گویند و لَقَم بفتح لام و قاف
و میم در آخر و بضم لام بر وزن صُرَد و مَحَجّه بفتح میم و حای مهمله و جیم مشدد و تا در آخر میانه راه و معظم راه را گویند و لَحب بفتح لام و سکون حای مهمله و بای موحده در آخر و لاحب
بر وزن فاعل راهی را گویند که در آن آمد و رفت کنند بفارسی آنرا راه کوفته با مسافت گویند میر معزی در تعریف اسب گوید **قطعه** چو از گام او بر ره کوفته ٭ شود
شکلهای مور عیان ٭ تو گوئی به پای عیان کرد چرخ ٭ هزاران قمر بر ره کهکشان ٭ و مَهیَع بفتح میم و سکون ها و فتح تحتانی و عین مهمله در آخر راه فراخ را گویند
و دَیهَم بفتح واو و سکون ها و میم در آخر راهی فراخ را گویند که در آن وارد و صادر آید و شارع بشین معجمه بالف و کسر رای مهمله و عین مهمله در آخر راه بزرگ را گویند
و نَقب بفتح نون و سکون قاف و بای موحده در آخر و شِعب بکسر شین معجمه و سکون عین مهمله و بای موحده در آخر راهی را گویند که در کوه باشد بفارسی آنرا دره گویند و خَلّ
بفتح خای معجمه و لام مشدد در آخر راهی را گویند که در ریگ بود و مَخرَف بفتح میم و سکون خای معجمه و فتح رای مهمله و فا در آخر راهی که میان درختان باشد و در حدیث ست
عائد المریض علی مخارف الجنة و مَنیَسب بفتح نون و سکون تحتانی و فتح سین مهمله و بای موحده در آخر راه راست و ابی عمرو از لیث نقل کرده راهی باریک و واضح مانند راه
مورچه و مار و جمار وحشی **راه داری کا پروانه** خطی که حاکم برای گذشتن شخصی یا جماعتی بگذربانان نویسد بعربی آنرا جواز بفتح جیم و واو بالف و زای
معجمه در آخر و بفارسی آنرا خط گذاره و خط جواز و خط راه گویند **راه دیکھنا** انتظار کسی کشیدن بعربی انتظار و نظر بالتحریک و تربّص برای مهمله و بای موحده
و صاد مهمله بر وزن تفعّل گویند و در اساس ست نظرته و تنظّرته و قال الله تعالی یتربّصن و ترقّب برای مهمله و قاف و بای موحده بر وزن تفعّل گویند بفارسی چشم براه
داشتن و انتظار کردن **راه دینا** راه برای کسی گذاشتن تا برود و بعربی اَطرَق لی بطا و رای مهملتین و قاف در آخر بر وزن تفعیل و افرج بفا و رای مهمله و جیم بر وزن
افعال گویند افرِجوا عن الطریق یکسو شوید از راه بفارسی راه دادن و کوچه دادن **راه روکنا** راه را بند کردن بر کسی بعربی سدّ الطریق بفارسی راه گرفتن کسی و راه بستن و فرو
بستن و راه گرفتن بر کسی سیلی گوید **شعر** از بسکه بعاشق طلبی نام بر آورد ٭ خلقی سر راهش پی اظهار گرفتند ٭ حافظ شیرازی گوید **شعر** فتنه‌ها که از گوشه چشم راه ببستند
آن خال و خط و زلف و رخ و عارض و قامت ٭ اوحدی گوید **بیت** دل می برد امشب ز من آن ماه بگیرید ٭ از دست شب تیره بر او راه بگیرید **راه زن** لغت
فارسی ست در اردوی هند مستعمل کسی که راه مردم زند بعربی آنرا قاطع الطریق و بفارسی راه بند و مُشتَنگ بضم میم و سکون شین معجمه و فتح تای فوقانی و سکون نون و کاف فارسی در آخر گویند
نظامی گوید **بیت** سگ من گرگ راه بندی نیست ٭ بلکه قصاب گوسفندی نیست ٭ **راه کی روٹی** طعامی که مسافر همراه خود بردارد و بعربی سُفرة بضم سین مهمله و سکون فا

و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی توشهٔ مسافر و زاد راه **راه مارنا** غارت کردن مسافران را در راه بعربی قطع الطریق بفارسی راه زدن وحشی گوید
شعر دگر راه کدامین کاروان صبر خواهد زد که چشمش صد نگهبان در کمینگاه نظر دارد **راه و کیت** بعطف و بکسر کاف و سکون تحتانی مجهول و عقده از جوزهر
قمر که کسوف و خسوف بآن تعلق دارد و آن سر و دم تنین ست بعربی آنرا راس و ذنب گویند **راهی** لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل کسی که در راه رود
بعربی عابر سبیل باضافت بسوی سبیل مشتق از عبور بضم عین مهمله و بای موحده و سکون واو و رای مهمله گویند در صحاح ست السابلة ابناء السبیل المختلفة فی
الطرقات یعنی راه روانی که در راهها آمد و رفت کنند **رائی** بکسر همزه و سکون تحتانی معروف و تخمی ست بعربی آنرا خردل بفتح خای معجمه و سکون رای مهمله و فتح
دال مهمله و لام در آخر و ثفاء بضم ثای مثلثه و فای مشدد و با الف ممدوده گویند ثفاءة بزیادت تا واحد آن و آن دو قسم ست یکی زرد و آنرا بعربی الخردل الاصفر گویند
و دیگری سفید بعربی آنرا الخردل الابیض و بفارسی سپندان سپید گویند گرم و خشک ست در چهارم **رائیتا** بسکون تحتانی و فوقانی با الف در آخر دوغی که در آن
کدو و یا خیار ریزه ریزه کرده و نمک انداخته خورند و قسمیست بامعنی آنچه در فارسی آنرا مکینه گویند چه آن دوغی باشد که در آن نمک و زیره و شبت کنند و بعضی گویند
که آنرا بعربی ملحیة بکسر میم گویند لیکن بنظر مولف نرسیده **رائیگان** لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل بمعنی ضائع بعربی جبار بضم جیم و بای موحده
با الف و رای مهمله در آخر گویند ذهب دمه جبارا یعنی رفت خون او رائیگان و هدر بفتح ها و سکون دال مهمله و بفتح آن و رای مهمله در آخر گویند هدر دمه از باب ضرب
رائیگان رفت خون او و اهدر السلطان دمه رائیگان ساخت پادشاه خون او را **باب رای مهمله با بای تازی** **ربیع الاول** لغت عربی ست
در اردوی هندی و فارسی مستعمل ماهی که بعد از ماه صفر می آید در صحاح ست الربیع عند العرب ربیعان ربیع الشهور و ربیع الازمنة فربیع الشهور شهران بعد
صفر لا یقال فیه الا شهر ربیع الاول و شهر ربیع الآخر و اما ربیع الازمنة فربیعان الربیع الاول و هو الفصل الذی تاتی فیه الکمأة و النور و هو ربیع الکلاء
و الربیع الثانی و هو الفصل الذی تدرک فیه الثمار **باب رای مهمله با تای فوقانی** **رُت** بضم اول و سکون دوم فصلی از فصول اربعه
بعربی فصل و بفارسی موسم گویند سعدی گوید **بیت** شد موسم سبزه تماشا * برخیز بیا بسوی صحرا **رتوندی** بفتح اول و دوم و سکون واو و نون و
کسر دال مهمله و سکون تحتانی معروف بمعنی شبکوری بعربی عشا بفتح عین مهمله و شین معجمه با الف مقصوره گویند در صحاح ست عَشی بالفتح عین مهمله و کسر شین معجمه
و تحتانی مشدد و عشا بالقصر مصدر الاعشی و آن کسیکه بشب نبیند و بروز بیند و صاحب قاموس گوید عشا بالقصر کسی که سو بصر در شب و روز داشته باشد عشاوة
بروزن سخاوت همچنین اعشی بفتح همزه و سکون عین مهمله صفت مذکر از آن و عشواء بروزن حمراء صفت مونث از آن علامهٔ زمخشری در اساس البلاغة
از جاحظ نقل کرده که لیس للعرب اسم لمن لا یبصر باللیل و هو الذی یقال له شبکور اکثر من ان یقولوا به هُدبد بضم ها و فتح دال مهمله و کسر بای موحده و دال
مهمله در آخر **باب رای مهمله با جیم عربی** **رجب** بفتحتین لغت عربی ست در اردوی هندی مستعمل نام ماهی که بعد جمادی الآخرة آید **باب رای
مهمله با جیم فارسی** **رچبتا** **رچبتا** بضم اول و سکون دوم و فوقانی با الف و بفتح بای فارسی و سکون جیم فارسی و فوقانی با الف بمعنی خوشگوار و هنیئا بعربی
هنیئا مریئا و در قاموس ست و هو لک هنیئا مریئا بکسر خای معجمه و سکون ضاد معجمه و خضر بکسر میم و سکون ضاد معجمه گویند و بفتح خا و میم و کسر ضاد نیز آمده ای هنیئا مریئا
باب رای مهمله با حای مهمله **رحل** بکسر اول و سکون دوم و لام در آخر دو تختهٔ میان پیوسته باشد که قرآن مجید و کتاب بر آن نهاده تلاوت کنند

در اردوی هندی بالکسر و در فارسی بالفتح مستعمل ست تاثیر گوید بیت مصحف حسن رخت تا بقیامت باشد + مصحف روی تو در رحل اقامت باشد و بفارسی
کیرخ بکسر کاف عربی و سکون تحتانی نیز گویند و صاحب برهان گوید با کاف فارسی هم آمده است و اصح همین ست و بعربی کرسی المصحف **باب رای مهمله**
با خای معجمه + **رخصت** بضم اول و سکون دوم و فتح صاد مهمله و تا در آخر بمعنی اجازت و دستوری لغت عربی ست در اردوی هندی و فارسی مستعمل
اما هندیان بمعنی مهلت استعمال میکنند بعربی مهله بضم میم نظرة بفتح نون و کسر ظای معجمه و رای مهمله و تا در آخر و بفارسی زمان گویند **رخصت دینا**
بمعنی اجازت و دستوری دادن و رکاری بعربی ترخیص برای مهمله و خای معجمه و صاد مهمله بر وزن تفعیل گویند رُخِّص له فی کذا بصیغه مجهول از باب تفعیل فعل
از ان بفارسی رخصت دادن و داشتن جمال الدین سلمان گوید **شعر** نشست در درونم غیر از خیال خویش + رخصت نمیدهد که کسی در درون رود + صائب گوید
بیت رخصت بوسه اگر از لب جامی داری + تلخ منشین که عجب عیش مدامی داری + و نیز بمعنی مهلت دادن بعربی امهال بالمیم و ها و لام و تمهیل بر وزن
تفعیل و انظار بنون و ظای معجمه و رای مهمله بر وزن افعال و تاجیل بجیم و لام و تاخیر بخای معجمه و رای مهمله بر وزن تفعیل گویند و بفارسی زمان
دادن **رخصت کرنا** کسی را وداع کردن بعربی تودیع بواو و دال مهمله و عین مهمله بر وزن تفعیل و وداع بواو و دال و عین مهملتین بر وزن سحاب و موادعة
بر وزن مقاتله گویند و تشییع بشین معجمه و تحتانی و عین مهمله بر وزن تفعیل و مشایعه بر وزن مفاعله از پی کسی برای وداع رفتن بفارسی وداع کردن و تودیع کردن
و بدرود کردن و رخصت کردن سعدی گوید **شعر** ای کف و دست و ساعد و بازو + همه تودیع یکدگر بکنید + حافظ گوید **ع** وقت آنست که بدرود کنی زندان را +
ظفرا گوید **بیت** تا نکشد بدام او تهمت بال و پر زدن + مرغ دلم در آشیان رخصت بال و پر کند + و اگر از پس کسی برای رخصت روند بعربی آنرا تشییع بشین معجمه و تحتانی
و عین مهمله بر وزن تفعیل و مشایعة بر وزن مفاعلة **رخصت مانگنا** مهلت خواستن از کسی بعربی استنظار بنون و ظای معجمه و رای مهمله و استمهال بمیم و ها و لام بر وزن
استفعال و استیجال بهمزه و جیم و لام گویند و بفارسی رخصت حاصل کردن و رخصت گرفتن محمد علی سیلی گوید **شعر** بهانا کرده حاصل رخصت منع مرا امشب + که در بیرون
بزمش مدعی خوشنود میگردد + وحید گوید **بیت** باز براق از دم او جان گرفت + سوی زمین رخصت جولان گرفت **باب رای مهمله با دال مهمله** رَدّ
بفتح اول و دوم مشدد لغت عربی ست بمعنی بازگردانیدن در فارسی و اردوی هندی از روی مجاز بر قی و استفراغ اطلاق کنند بعربی قیاء بضم قاف و تحتانی
بالف ممدوده و قی بفتح قاف و سکون تحتانی و همزه در آخر گویند **رد کرنا** بمعنی قی و استفراغ کردن بعربی قی بفتح قاف و سکون تحتانی و همزه و تقیأ بر وزن
تفعل گویند قاء از باب ضرب و استقاء از باب استفعال و تقیأ از باب تفعل فعل از ان بفارسی شکوفه بکاف تازی و رد کردن اشرف گوید **بیت** ای آنکه خاطرت بهمه
فکر بد کند + هر رطب و یابسی که شنیده ست رد کند + و نیز رد کرنا بمعنی باطل کردن حکم بعربی ابطال ببای موحده و طای مهمله و لام بر وزن افعال و نسخ بفتح نون و سکون
سین مهمله و خای معجمه در آخر گویند و بفارسی منسوخ کردن و باطل کردن و قلم کشیدن **رَدّه** بفتح اول و دوم و ها در آخر لغت فارسی ست اما در اردوی
هندی بتشدید دال مستعمل ست و فارسیان بتخفیف آن بمعنی یک صف از خشتهای دیوار بعربی مدماک بکسر دال مهمله و سکون میم و صاد مهمله در آخر و عرق بفتح
عین و رای مهملتین و قاف در آخر و ساف بسین مهمله بالف و فا در آخر و مدماک بکسر میم و سکون دال مهمله و کاف در آخر و بفارسی رده بالتخفیف و چینه بجیم فارسی و داه
بدال مهمله بر وزن ماه و داو بواو بر وزن گاو گویند نظامی گوید **بیت** هر چه بدان خانه فرو آمدند + خشت نسیمین و رای نخستین بود + مولوی جامی گوید **بیت**

پی دیوار ایمان بود کارش * ولی شد پاره پاره ای از چار یارش * ولاد بدال مهمله نیز گویند چنانکه گویند بُنِ لاد یعنی بن دیوار و سرِ لاد یعنی سر دیوار و آنرا بزبان
شیرازی سِپه بکسر نون گویند فخری گوید شعر لاد را بر بنای محکم نه * که نگهدار لاد بن لاد ست * وصف پایین دیوار را بعربی رَهص بکسر رای مهمله و سکون ها و صاد
مهمله در آخر گویند رَهَصتُ الحائط بالقیمة یعنی رده پایین دیوار را از چیزی نهاده ام که دیوار را برپا دارد رَدِی بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی
و همزه در آخر لغت عربی ست اما در اردوی هندی بتشدید دال و تحتانی در آخر مستعمل ست یعنی چیز از کار رفته بفارسی ناکاره گویند رَدُوَ از باب کرم فعل از آن
رَداوة بر وزن کرامة مصدر از آن باب رای مهمله با سین مهمله رَس بفتح اول و سکون دوم آبی که از فشردن خرمات عموما و از نیشکر خصوصا
بهم رسد بعربی همه را عُصارة بضم عین مهمله و صاد مهمله بالف و فتح رای مهمله و تای در آخر و بفارسی افشره گویند رَسّا بفتح اول و دوم مشدد و بالف رسیده بمعنی
رسن سطبر و کلان بعربی آنرا قَلَس بفتح قاف و سکون لام و سین مهمله در آخر گویند چنانکه ثعالبی گفته و جوهری و صاحب قاموس گوید رسن گنده که از پوست خرما
و یا از برگ خرما و جز آن سازند و آن از رسنهای جهاز ست رِسالَه بکسر اول لغت عربی ست بمعنی پیغام و در اردوی هندی بمعنی پاره از لشکر که زیر فرمان
سپه سالاری بود خواه دو صد باشد خواه دو هزار بعربی جماعتی را از لشکر که از پنجاه تا چهار صد بود سَرِیَّة بفتح سین مهمله و کسر رای مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند و جماعتی را
که از صد تا هزار بود کتیبة بکاف و تای فوقانی و بای موحده بر وزن کریمة گویند رِساله دار کسیکه زیر فرمان او رساله بود بعربی آنرا قائد بقاف و دال
مهمله بر وزن فاعل گویند قُوّاد بضم قاف و واو مشدد و بالف و دال مهمله در آخر جمع آن و سپهسالار و آن معرب سپه سالار بفارسی سپهبد و لشکر کش و سر لشکر و بزرگی
قشون بضم قاف گویند رَسائِن بفتح اول و سین مهمله بالف رسیده و کسر همزه ملینه و نون در آخر بمعنی آهستگی بعربی تُؤَدَة بضم تای فوقانی و فتح همزه و دال
مهمله و تا در آخر و رِسل بکسر رای مهمله و سکون سین مهمله و لام در آخر گویند در قاموس ست الرِّسْل بالکسر الرفق والتُّؤَدة کالرسلة والترسّل ومنه علی رِسْلک بفتح و علی رِسْلتک
و در اساس ست و علی رِسلکم و علی هینتکم اتی تو قیتلا کما تقول رُوَیدک وجاء فلان علی رِسله ای علی تُؤَدة رَسّ بیما بفتح بای تازی و تای هندی بالف رسیده
کسی که ریسمان و چادر و غیر آن سازد و بعربی آنرا رَسّان بفتح رای مهمله و سین مهمله مشدد و بالف و نون در آخر و بفارسی رسن ساز گویند رَسَد بفتح اول و دوم و دال
مهمله در آخر لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل عبارت ست از کاروان غله وغیره که بر دم لشکر یا شهر رسد بعربی آنرا مِیرة بکسر میم و سکون تحتانی و فتح رای مهمله و تا در آخر
و عِیر بکسر عین مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر گویند سراج الدین علی خان آرزو در چراغ هدایت گوید که رسد بدین معنی در اشعار اساتذه یافته نشد و آنکه ابوطالب کلیم در
شاهجهان نامه منظوم آورده احتمال دارد که موافق روزمرهٔ زبان پادشاهان آورده باشد انتهی و نیز رسد عبارت ست از حصه چنانکه گویند حصه رسد تاثیر گوید شعر
کرد قفس ها دل تنگ ما نیچه ببلبل ما که دیدیم * عشق او را رسد داد و بما هم رسد * بعربی قِسط بکسر قاف و سکون سین مهمله و طای مهمله در آخر و قَسْم بفتح سین مهمله و سکون ها و میم در آخر
و حِصّة بکسر حای مهمله و صاد مهمله مشدد و تا در آخر و خَلاق بفتح خای معجمه و لام بالف و قاف در آخر و حَظّ بفتح حای مهمله و ظای معجمه مشدد و بفارسی بهره و نصیب نیز گویند
رَسکُوک بفتح اول و سکون دوم و ضم کاف تازی و سکون واو معروف و کاف تازی در آخر بیجا و ره جوهریان بمعنی مروارید کوچک بعربی آنرا مرجان بفتح میم و سکون
رای مهمله و جیم بالف و نون در آخر و لؤلؤ و تُومة بضم تای فوقانی و سکون واو و فتح میم و تا در آخر گویند رَسم بالفتح لغت عربی ست بمعنی نشان و در اردوی هندی
و فارسی بمعنی روش مستعمل بعربی عادة و طریق و طور بالفتح گویند رستابَرتَن بکسر اول و سکون دوم و ضم تای فوقانی بالف رسیده ظرفی که آب و امثال آن آذان ما

یعنی بسبب تخلخل اجزا نمودار شود و بعربی راشح برای مهمله و شین معجمه و حای مهمله بر وزن فاعل و مرشح بر وزن محسن گویند اکاگر راشح و مرشح ظرفت تراوند و رِ شتا
بنون بالالف نمودار شدن آب و امثال آن از ظرف بسبب تخلخل اجزا و بعربی رشح بفتح رای مهمله و سکون شین معجمه و حای مهمله در آخر گویند در اساس ست
رشحت القربة بالماء و رشح الکوز و کل اناء یترشح بما فیه ع از کوزه همان برون تراود که در وست و نضح بفتح نون و سکون ضاد معجمه و حای مهمله و تنضاح بفتح
تای فوقانی و سکون نون و ضاد معجمه بالالف و حای مهمله در آخر **رسواکردن** بفتح اول و سکون دوم و واو بالالف و بفتح کاف تازی و سکون مهمله و نون بالالف عیوب
کسی را فاش کردن بعربی فضح بفتح فا و سکون ضاد معجمه و حای مهمله در آخر گویند فضحه از باب منع فعل از ان بفارسی سواکردن **رسوا شدن** عیوب کسی فاش شدن
میان مردم بعربی افتضاح بفا و ضاد معجمه و حای مهمله بر وزن افتعال گویند در اساس ست فضح فلان بین القوم و افتضح بفارسی رسوا شدن **رسوائی**
لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن مشهورست بعربی فضیحة بر وزن کریمة و فضوح بضم فا و ضاد معجمه و سکون واو و حای مهمله در آخر و فضوحة بالضم و فضاحة
بر وزن کراهت و فضاح بر وزن کتاب گویند در اساس ست و فی الحدیث فضوح الدنیا اهون من فضوح الآخرة و یا للفضیحة و الخمر مفضحة لشاربها **سوت** بفتح اول و دوم و واو و تای
فوقانی در آخر دوائی ست که از العربی حضض بضم حای مهمله و فتح ضاد معجمه و ضاد معجمه دوم در آخر و حضدل بضم حا و دال مهملتین و لام در آخر گویند صاحب قاموس گوید حضض
عربی شیره خولان ست و حضض هندی شیره فیلزهرج ست و شیخ ابو علی در قاموس گوید گمان غالب همین ست که حضض هندی عصارهٔ فیلزهرج ست معتدل در گرمی و سستی
و خشک ست در درجه دوم **رسی** بفتح اول و کسر دوم مشدد و سکون تحتانی معرف ریسمانی که بان چیزها را بندند و دلو را از چاه کشند بعربی آنرا رسن بفتح را و سین
مهملتین و نون در آخر گویند ارسان بالفتح جمع آن و حبل بفتح حای مهمله و سکون بای موحده و لام در آخر و شطن بفتح شین معجمه و طای مهمله و نون در آخر گویند اشطان جمع آن و رشا
برای مهمله و شین معجمه بر وزن کسا گویند ارشیة بفتح همزه و سکون رای مهمله و کسر شین معجمه و فتح تحتانی و تا در آخر جمع آن و بفارسی ریسمان گویند و بترکی ایپ بکسر همزه و سکون
یای موحده در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید شطن بالتحریک ریسمانی که بان آب از چاه کشند و اسپان را بندند و وهق بفتح واو و ها و قاف در آخر رسنی که در آن حلقه
ساخته مردم و ستور را گیرند و رشا بر وزن کسا رسن چاه و جز آنرا گویند و درک بفتح دال و رای مهملتین و کاف در آخر رسنی که بر کناره رسن چاه بندند تا در آب
افتد و از از تباه شدن محفوظ دارد و مقبص بکسر میم و سکون قاف و فتح بای موحده و صاد مهمله در آخر و مقوس بکسر میم و سکون قاف و فتح واو و سین مهمله در آخر
رسنی که بان اسپان سباق یعنی گرو را صف آرایند و قرن بفتح قاف و سکون رای مهمله و نون در آخر رسنی که بان یک شتر را با شتر دیگر بندند و کر بفتح کاف و رای
مهمله مشدد رسنی که بان بر درخت خرما بر آیند و مقاط بکسر میم و قاف بالالف و طای مهمله در آخر رسنی کوچک سخت محکم تافته بحدی محکم که راست ایستد و سبب بفتح
سین مهمله و بای موحده اولی و دوم در آخر رسنی که بان بالا بر آیند و فرو آیند در نهایه است قیل لا یسمی الحبل سببا حتی یکون احد طرفیه معلقا بالسقف او نحوه و
شریط بفتح شین معجمه و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و طای مهمله در آخر رسنی که از برگ خرما سازند و جدیل بفتح جیم و کسر دال مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر رسنی که از
چرم سازند و مسد بفتح میم و سین مهمله و دال مهمله در آخر رسنی که از پوست درخت خرما سازند و بفارسی آنرا کنبار و کنبال بفتح کاف تازی گویند و عقال بکسر عین
مهمله و قاف بالالف و لام در آخر رسنی که بان زانوی شتر بندند و تناق بکسر تا و تای مثلثه بالالف و قاف در آخر رسنی که بان ستوران را بندند و قیاد بکسر قاف و تحتانی
بالالف و دال مهمله در آخر رسنی که بان ستور را کشند و طول بکسر طای مهمله و فتح واو و لام در آخر رسنی که بان ستور را بسته مقابل ستور در چراگاه رها کنند و یکطرف آن رسن را

در دست گیرد و رِبَق بکسر رای مهمله و سکون بای موحده و قاف در آخر رسنی که بآن ستور را بندند صاحب قاموس گوید ربق رسنی که در آن عروهای چند باشند که در آن چارپایها بندند و هر عروه را ربقه بالکسر و بالفتح گویند انتهی و قِماط بکسر قاف و میم بالف و طای مهمله در آخر رسنی که بآن دست و پا گوسفند را وقت ذبح بندند و حِجار بکسر جیم و عین مهمله بالف و رای مهمله در آخر رسنی که بکمر بسته در چاه فرو آیند و کِتاف بکسر کاف و تای فوقانی بالف و فا در آخر رسنی که بآن هر دو دست اسیر را بکتف بندند انتهی و رسنی که یکتاه بود بعربی آنرا الحبل السَّحیل بفتح سین مهمله و کسر حای مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر گویند و بفارسی رسن یکتاه **رسی جلنبی والا** کسی که رسن سازد و تحقیق آن در لغت رسن ها گذشت **رسید** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی و دال مهمله در آخر لغت فارسیست در اردوی هندی بمعنی نوشته که بعد رسانیدن زر یا چیز دیگر از کسی که باو رسانیده اند بگیرند آنرا قبض الوصول بعربی خط الوصول و بفارسی یافته بتحتانی و فوقانی گویند چنانکه در کتب لغت مرقومست و هم منشیان درست نویس و اهل دفاتر نوپسند سلمان گوید شعر دست ارزاق خلائق بر طریق تقدمه + داده بسته تا برد رسید از ایشان یافته **باب رای مهمله با شین معجمه**

رشته بکسر اول و سکون دوم لغت فارسیست در اردوی هندی بمعنی خویشی و برادری مستعمل است بعربی قرابه گویند در صحاح است القرابة القربی فی الرحم و هو فی الاصل مصدر تقول بینی و بینه قرابة و قُرب و قُربی و مَقرَبة و مَقرُبة و قُربة و قُرُبة بضم الرا و هو قریبی و ذو قرابتی و هم اقربائی و اقاربی و العامة تقول هو قرابتی و هم قراباتی خان آرزو در چراغ هدایت گوید رشته که بمعنی قرابت در هندوستان شهرت یافته بر فقیر آرزو هنوز تحقیق نیست که در فارسی آمده یا نیامده هرچند این شعر محمد قلی سلیم اشعار بآمدن آن دارد شعر کمرش را سلیم تنگ بگیر + با خبر باش رشته باریکست + **رِشوت** بکسر اول و سکون دوم و فتح واو و تا در آخر لغت عربیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی پاره از مال که برای کارسازی بکسی دهند و در عربی بحرکات ثلثه واو مستعمل است و رِشی بکسر رای مهمله جمع آن مثل سِدرة و سِدَر تقول ان الرشی اصل الاقاصیل و نسی ابراهیم و اسمعیل و رُشوت بضم را لغتی است و رشوت بمعنی پاره ماخوذ است از رِشاء بالکسر بر وزن کساء بمعنی رسنی که بآن آب از چاه کشند و بعضی گویند ماخوذ است از رشا الفرخ ای مدّ رأسه یعنی گردن دراز کرد جوزه بسوی مادر خود برای دانه دادن بعربی اِتاوه بکسر همزه و فوقانی بالف و فتح واو و تا در آخر گویند و بفارسی پاره **رشوت دینا** کسی را رشوت برای کارسازی دادن بعربی رَشو بالفتح گویند رَشوته از باب نصر فعل از آن و بفارسی رشوت و پاره دادن راشی بصیغه اسم فاعل کسیکه رشوت دهد **رشوت لینا** رشوت از کسی گرفتن بعربی ارتشاء از باب افتعال و بفارسی رشوت گرفتن و ستاندن و خوردن و کسیکه رشوت ستاند بعربی آنرا مرتشی بر وزن متقی گویند بفارسی رشوت خوار و پاره خوار گویند رائش کسیکه واسطه باشد میان راشی و مرتشی و در حدیث است لعن الله الراشی والمرتشی والرائش **باب رای مهمله با ضاد معجمه**

رضائی صاحب بهار عجم گوید پوششی معروف در هند که در ایام زمستان بر سر گیرند ظاهرا از مخترعات رضا نام شخصی است که بای نسبت بآن لاحق کرده چنین گفته اند پس لفظ هندی باشد و هندی بودن ماده این لفظ منافی مقصود نیست اینجاست که در اشعار زبان دانان ایران دیده نشد سعید گوید شعر ز تشریف حکمت نگردیم عریان + چو بیدل شود پوشش ما رضائی + **باب رای مهمله با فا**

رفته رفته تکرار لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی آهسته آهسته شاعری گوید ع شاگرد رفته رفته باستاد میرسد + **رَفو** بفتح اول و ضم دوم لغت عربیست لیکن در عربی بسکون دوم است فارسیان و هندیان اول را فتحه و دوم را ضمه داده اند قاسم مشهدی گوید شعر دل بیک وصل ز معشوق تسلی نشود + زخم دیگر بکف آور که رفو بر خاست + **رفو کرنا** جامه را پیوند کردن بتار ها بعربی رفو بفتح اول و سکون فا و واو در آخر و رفء بفتح رای مهمله و سکون فا و همزه در آخر گویند رفأت الثوب بالهمز و رفوت بالواو از باب نصر فعل از آن و در اساس است خرق فلان فتح الباب ثم رقعه بالاستیسار ثم رفأه بالاحسان

و در فارسی بد فوکردن و زدن محمد رضا خوانساری گوید **بیت** چون نگارخان بجانب عشاق رو کنند * صد چاک دل بتار نگاهی رفو کنند * ملا حیاتی گیلانی گوید **شعر**
هر چند بدوختیم شد چاک * این سینه همه بدوختن رفت * **رفو کهلنا** زائل شدن رفوی جامه بعربی انحلال الرفو و بفارسی فو بر خاستن ملا قاسم مشهدی گوید **شعر**
دل بیک وصل معشوق تسلی نشود * زخم دیگر بکف اوست که رفو بت برخاست * **رفو کیا ہوا** جامه که آنرا رفو کرده باشند بعربی مرفو بر وزن مصنوع و بفارسی رفودار گویند
منعم خان خانخانان گوید **شعر** دل خریده و زر بد معاملگی * پیشم افگند کین رفو دارد * **رفوگر** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل کسی که جامهای پاره را پیوند کند بعربی
رفّا بفتح رای مهمله و فای مشدد و با همزهٔ ممدوده در آخر گویند کلیم گوید **شعر** جامهٔ عرض نکویان چو در دست ون (؟) ور خونت * زانکه پیراهن گل را برفوگر ندهند * و بفارسی بهمین معنی بهاد هیم
بر وزن اهنگر نیز گویند و مجد الدین شاعر را که رفوگر بوده همگر گویند زیرا که هر دو مترادف اند **باب رای مهمله با کاف عربی** * **رِکاب** بالکسر لغت عربی
در اردوی هندی و فارسی مستعمل چیزی که بهر دو طرف زین اسپ بندند تا پا دران نهاده سوار شوند و در حالت نشستن پا دران گذارند رکب بضمتین جمع آن
در کتاب منتخب العربی غرز بفتح غین معجمه و سکون رای مهمله و زای معجمه در آخر گویند و نیز رکاب در اردوی هندی لفظی که پایین صفحهٔ کتاب نویسند مطابق صفحهٔ آینده
بفارسی آنرا پاورق گویند طغرا گوید **شعر** گوشه گیر اوراق گردون را بود چون پاورق * پاورق سازد درست اوراق را چون ابتر ست * **رکابدار** لغت فارسیست
در اردوی هندی مستعمل شخصی که اقسام حلوا و لوزیات سازد و سرانجام سفرهٔ امرا او نماید حسن بیگ رفیع در صفت رکابدار گوید **بیت** ماه رکابدار که جامش خراب او ست
هر جا که میرود دل و جان در رکاب اوست * و نیز در عرف مردم ایران شخصی که رکاب گرفته اغنیا را بر اسپ سوار کند و خودش پا در رکاب رود کلیم گوید **بیت** تا آتش
گرم فی سوار است * دست همه کس کابدار است * **رِکابی** بالکسر در اردوی هندی و فارسی طبقچه را گویند تاثیر گوید **شعر** حل کرده در رکابی صدمه طلای مهر * وصف ترا بهفت قلم
آسمان نوشت * بعربی صحن بفتح صاد مهمله و سکون حای مهمله و نون در آخر صحون بالضم جمع آن در فارسی هم مستعمل ست نظام دست غیب در هجو شخصی گوید **شعر** رنگ بربوی
صحن آش شکست * تا تو کردی بجور دلش آهنگ * **رکت چندن** بفتح اول و دوم و سکون تای فوقانی و فتح جیم فارسی و سکون نون و فتح دال مهمله و نون در آخر
بزبان اهل هندی نوعی از صندل رنگ بعربی الصندل الاحمر و بفارسی صندل سرخ گویند و آن سرد و خشک است در دوم **رک رہنا** بالضم اول و سکون دوم و فتح رای مهمله و سکون
ها و نون بالف رسیده و باز ایستادن از کاری بعربی صدّ مشدد و بضم صاد و دال مهملتین و سکون واو و دال مهمله در آخر گویند صدّ عنه از باب نصر فعل از آن **رکنا** بالضم اول
و سکون دوم و نون بالف کشیده دل تنگ شدن بعربی انقباض بقاف و بای موحده و ضاد معجمه بر وزن انفعال و اشمئزاز بشین معجمه و میم و زای معجمه بر وزن اقشعرار
گویند و نیز رکنا بمعنی عاجز شدن از قرائت قاری و نشدن بران بعربی حصر بفتح حا و صاد و رای مهملات گویند حصر از باب فتح فعل از آن **رکهانی** بالضم اول و فتح دوم
مخلوط التلفظ بها با الف و کسر نون و سکون تحتانی معروف افزاریست درودگران را که چوب را بآن سوراخ کنند بوضعی که آنرا بر چوب نهاده چیزی بر سر آن زنند تا در چوب فرو رود
و باز برارند و همچنین تا سوراخ شود بفارسی آنرا اسکنه بسین مهمله بر وزن برگنه گویند وحید گوید **شعر** بر ازای علاوه و انیخ و بتهٔ چوب بر سر خوری ضرب چون اسکنه * **باب**
رای مهمله با کاف فارسی * **رگڑ** بفتح اول و دوم در اردوی هندی داغ و نشانی و اثری که از بهم سودن چیزی بر چیزی یا بر عضو بهم رسد بعربی آنرا
خدش بفتح خای معجمه و سکون دال مهمله و شین معجمه در آخر و سحج بفتح سین مهمله و سکون حای مهمله و جیم در آخر و خرش بفتح خای معجمه و سکون رای مهمله و شین معجمه در آخر
و جحش بفتح جیم و سکون حای مهمله و شین معجمه در آخر گویند و فی القاموس الجحش کالمنع سحج الجلد و قشره من شیء لعیبه او کالخدش او دونه لوفوقه و بفارسی خراش گویند ملا طاهر ابرنگ

بعربی سَحَق بفتح سین مهمله و سکون حای مهمله و قاف در آخر و سَهَک بفتح سین مهمله و سکون ها و کاف در آخر گویند و نیز بمعنی بهم سودن دو چیز بعربی اصطکاک بصاد و
و طای مهملتین و کاف و احتکاک بحای مهمله و تکرار کاف بر وزن افتعال گویند و مَس بواو و میم و سین مهمله بر وزن غد گویند **باب رای مهمله با میم** رَمَضان
بالتحریک ماهی که در آن روزه نهند لغت عربی ست و در اردوی هندی و فارسی مستعمل رمضانات و رمضانون و ارمضه بکسر میم جمع آن ارمض بضم میم شاذ ست
در صحاح ست یقال انهم لما نقلوا اسماء الشهور عن اللغة القدیمة سموها بالازمنة التی وقعت فیها فوافق هذا الشهر ایام رمض الحر فسمی بذلک انتهی بعربی شهر الصیام
نیز گویند و بفارسی ماه صیام و ماه روزه **باب رای مهمله با نون** رَن بفتح اول و سکون دوم جائی که آنجا رزم کنند بعربی مَعرَکه بفتح
میم و سکون عین مهمله و فتح رای مهمله و بضم آن و فتح کاف و تا در آخر گویند معارک جمع آن و مَقتَل بفتح میم و سکون قاف و فتح تای فوقانی و مَلحَمه بفتح میم
و سکون لام و فتح حای مهمله و میم و تا در آخر و مُعتَرَک بضم میم و سکون عین مهمله و فتح تای فوقانی و رای مهمله و کاف در آخر گویند و بفارسی رزمگاه و آوردگاه
و نبردگاه و جنگ گاه **رنج** بفتح اول و سکون دوم و جیم در آخر لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل بمعنی آزردگی بعربی مَلال بفتح میم و لام بالف و لام دوم
در آخر و مَلَل بالتحریک و مَلالة بر وزن سحابة فی الاساس مَلّ و مَلال و ملالة و سَأم بفتح سین مهمله و سکون همزه و میم در آخر و بالتحریک و سَآمة بر وزن شناعة
و سآم بر وزن انعام گویند مَلِلت منه و مَلِلته از باب سمع و سَئم الشیء و سَئم من الشیء الضامة فعل از آن **رنجیده** بفتح اول و سکون دوم لغت فارسی ست در اردوی
هندی مستعمل بمعنی آزرده بعربی مَلول بفتح میم و ضم لام و سکون واو و لام در آخر و ملولة نیز بزیادت تا مذکر و مؤنث در هر دو صیغه مشترک ست فی القاموس فهو ملول
و ملولة و مالولة و ملالة و ذو ملة و هی ملول و ملولة و سَؤوم بفتح سین مهمله و ضم همزه و سکون واو و میم در آخر گویند **رنجک** بفتح جیم و کاف تازی در آخر باروت تفنگ که در
سوراخ تفنگ ریخته آتش دهند بفارسی چاشنی گویند **رنده** بفتح اول و سکون دوم و فتح دال مهمله و ها در آخر دست افزاری ست درودگران که بآن چوب را
هموار کنند لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل خاقانی در تعریف پدر خود که درودگر بود گفته **شعر** رندهٔ مریخ زند گر شود وش کند سر بچرخ کند ساعتی از جل افسان او
بعربی آنرا مِبراة بکسر میم و سکون بای موحده و رای مهمله بالف و تا در آخر و سَفَن بفتح سین مهمله و فا و نون در آخر و مِسفَن بکسر میم و سکون سین مهمله و فتح فا و نون در آخر گویند
شاعری گوید ع وانت فی کفک المبراة والسفن + و بفارسی مشت رنده و مشتواره نیز گویند **رنڈوا** بفتح اول و نون و ضم سکون دال هندی و واو
بالف کسیکه زنش مرده باشد بعربی آنرا عَزَب بفتح عین مهمله و زای معجمه و بای موحده در آخر و مِعزابه بکسر میم و سکون عین مهمله و زای معجمه بالف و فتح بای موحده و تا در آخر
و عزیب بعین مهمله و زای معجمه بر وزن غریب گویند عزب الرجل از باب نصر فعل از آن و اَیِّم بفتح همزه و کسر تحتانی مشدد و میم در آخر گویند در صحاح ایامی مردانی و زنانی
که زنان و مردان نداشته باشند و اصل آن ایایم بود و قلب کردند و واحد آن ایم آمده بمعنی مرد بی زن خواه زنش مرده باشد خواه نکرده باشد گویند تأیمت المرأة و تأیم الرجل از باب
تفعل هرگاه درنگ کنند زمانی و تزوج نکنند **رنڈی** بفتح اول و سکون دوم و کسر دال هندی و سکون تحتانی معروف بمعنی زن مقابل مرد بعربی امرأة و مرأة بحذف
همزه و نِسوة بکسر نون و سکون سین مهمله و فتح واو و تا در آخر گویند و بضم نون نیز آمده و نِساء بر وزن کساء و نِسوان بر وزن نشیان جمع امرأة من غیر اللفظ علمای
عربیت که در اوصاف و محاسن زنان و غیر مالم سیرت شان لغتها ذکر کرده اند بارهٔ از آن برای تکثیر فائده ذکر میکنیم بدانکه خَود بفتح خای معجمه و سکون واو و دال
مهمله در آخر زن جوان و خوب صورت نازک را گویند خُود بالضم جمع آن و بَهکَنه بفتح بای موحده و سکون ها و فتح کاف و نون و تا در آخر زن سروتر و تازه

مُکَمَّوَرة بفتح میم و سکون میم دوم و ضم کاف و سکون واو و رای مهمله و تا در آخر زنی که پیچیده اندام بود و هر دو ساقش مستدیر خَرعَبَة بفتح خای معجمه و سکون رای مهمله
و فتح عین مهمله و بای موحده و تا در آخر زن خوش بالا نازک استخوان و در قاموس است خرعب بالفتح و خرعوب و خرعوبه بضمهما زن جوان خوش خلقت نازک اندام و بعضی گویند زن
سپید پوست و پر گوشت باریک استخوان مُتَبَتِّلَة بضم میم و فتح بای موحده و تای فوقانی مشدد مفتوح و لام و تا در آخر زن جمیله و زنی که گوشت اعضای وی با یکدیگر
در نیامده باشد هَیفاء بفتح ها و سکون تحتانی و فا با همزه ممدوده زن باریک شکم قَبّاء بفتح قاف و بای موحده مشدد با همزه ممدوده خُمصانة بضم خای معجمه و سکون میم و صاد مهمله
با الف و فتح نون و تا در آخر و خَمیصَة بر وزن کریمه خمصین هَضیم بفتح ها و کسر ضاد معجمه و سکون تحتانی و میم در آخر و هَضماء بر وزن حمراء زن لطیف تهیگاه مَمشُوقة بضم میم و سکون
میم دوم و ضم شین معجمه و سکون واو و فتح قاف و تا در آخر زن دراز بالا با لطافت تهیگاه عُطبُول بضم عین مهمله و سکون طای مهمله و ضم بای موحده و سکون واو و لام در آخر زنی دراز
گردنش با اعتدال و خوبی بود چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته و صاحب قاموس گوید عَیطَبُل و عُطبُول و عُطبُولة بضمهن و عَیطَبُول بر وزن خیزبون زن جوان جمیله پر گوشت
و دراز گردن عَطابِل و عَطابیل جمع آن و عیطبول بمعنی زن دراز بالا نیز آمده هِرکَولة بکسر ها و سکون رای مهمله و فتح کاف و سکون واو و فتح کاف دوم و تا در آخر زن
بزرگ کفل رَداح بفتح رای مهمله و دال مهمله با الف و حای مهمله در آخر زن بزرگ سرین خَدَلَّجة بفتح خای معجمه و دال مهمله و لام مشدد و فتح جیم و تا در آخر زنی که هر دو دست
و هر دو ساقش پر گوشت بود مِرمارة بکسر میم و سکون رای مهمله و میم با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر زنی که گوشت او وقت رفتار از فربهی بجنبد بَهرَهرة بفتح بای موحده
و رای مهمله و سکون ها و فتح رای دوم و های دوم و تا در آخر زنی که از تر و تازگی و نازکی لرزان اندام بود رِعدِیدة بکسر رای مهمله و سکون عین مهمله و کسر دال مهمله
و سکون تحتانی و فتح دال مهمله و تا در آخر زن نازک اندام رَقراقة بفتح رای مهمله و سکون قاف و رای مهمله با الف و فتح قاف دوم و تا در آخر زنی که آبداری و تری بر
او روان بود بَضّة بفتح بای موحده و ضاد معجمه مشدد و تا در آخر زن نازک پوست فُنُق بضم فا و نون و قاف در آخر و مِفناق بر وزن محراب زنی که از روی فراغت
عیش و خوشحالی یافته شود اَناة بفتح همزه و نون با الف و تا در آخر و وَهنانة بفتح واو و سکون ها و نون با الف و فتح نون دوم و تا در آخر زنی که هنگام بر خاستن از
فربهی سستی کند بَهنانة بفتح بای موحده و سکون ها و نون با الف و فتح نون دوم و تا در آخر زنی که از بدنش خوشبو آید عَبهَرة بفتح عین مهمله و سکون بای موحده و فتح ها و
رای مهمله و تا در آخر زنی که بسیار با اخلاق و با جمال بود عَبقَرة بفتح عین مهمله و سکون بای موحده و فتح قاف و رای مهمله و تا در آخر زن نازک و جمیله غَیداء بغین معجمه و تحتانی و
دال مهمله بر وزن حمراء و غادة بغین معجمه و دال مهمله بر وزن عادة زنی که از نازکی خمان و پیچان باشد رَشُوف بفتح رای مهمله و ضم شین معجمه و سکون واو و فا در آخر زنی که
از دهان او خوشبو آید اَنُوف بفتح همزه و ضم نون و سکون واو و فا در آخر زنی که از بینی او خوشبو آید رَصُوف بفتح رای مهمله و ضم صاد مهمله و سکون واو و فا در آخر زنی که
خوش خلوت بود شَمُوع بفتح شین معجمه و ضم میم و سکون واو و عین مهمله در آخر زن خندان و بازی کننده فَرعاء بفا و را و عین مهملتین بر وزن حمراء زن کامل موی رَدماء بفتح
رای مهمله و سکون دال مهمله و میم با همزه ممدوده زنی که از فربهی مرافق او حجم نداشته باشد لَفّاء بفتح لام و فای مشدد با همزه ممدوده زنی که ملتقای هر دو ران او بسبب بسیاری
گوشت تنگ بود و در قاموس است زنی که هر دو رانش سطبر و پر گوشت بود خَفِرة بفتح خای معجمه و کسر فا و فتح رای مهمله و تا در آخر و خَرِیدة بفتح خای معجمه و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و دال
مهمله و تا در آخر زن شرمگین رَخیمة برای مهمله و خای معجمه و میم بر وزن کریمه زن نرم آواز عَرُوب بعین و رای مهملتین و بای موحده در آخر زنی که شوهر را دوست دارد و شوهرش
او را عُرُب بضمتین جمع آن نَوار بفتح نون و واو با الف و رای مهمله در آخر زنی که از تهمت نفرت کند قَذُور بفتح قاف و ضم ذال معجمه و سکون واو و رای مهمله در آخر زنی که از

بلیه بهما اجتناب کند حَصَان بکسر حای مهمله و صاد مهمله با الف و نون در آخر زن پارسا مُحصَنه بضم میم و سکون حای مهمله و کسر صاد مهمله و بفتح آن زن شوهردار صَنَاع بفتح صاد مهمله و نون با الف و عین مهمله در آخر بروزن سحاب زن ماهره و هوشیار در کار کردن بهر دو دست ذَرَاع بذال معجمه و را و عین مهملتین بروزن سحاب زنی که در رشتن سبک دست بود نَثُور بفتح نون و ضم ثای مثلثه و سکون واو و رای مهمله زنی که بسیار بچگان دارد بَرُوک بفتح بای موحده و ضم رای مهمله و سکون واو و کاف در آخر زنی که شوهر کند و اورا پسری جوان بود نَزُور بفتح نون و ضم زای معجمه و سکون واو و رای مهمله در آخر زنی که بچگان کم دارد مِذکَار بکسر میم و سکون ذال معجمه و کاف با الف و رای مهمله در آخر زنی که بچگان مذکر یعنی نرینه زاید مِئْنَاث بکسر میم و سکون تحتانی و نون با الف و ثای مثلثه در آخر زنی که بچگان مؤنث یعنی دختران زاید مِعْقَاب بکسر میم و سکون عین مهمله و قاف با الف و بای موحده در آخر زنی که یکبار مذکر و یکبار مؤنث زاید مِقْلَات بکسر میم و سکون قاف و لام با الف و تای فوقانی در آخر زنی که فرزندانش نه زیند مِتْآم بکسر میم و سکون تای فوقانی و بعد همزه و میم در آخر زنی که هر بار توام زاید مِنْجَاب بکسر میم و سکون نون و جیم با الف و بای موحده در آخر زنی که فرزندان نجیب زاید مُضِرَّة بضم میم و کسر ضاد معجمه و فتح رای مهمله مشدد و تا در آخر زنی که ضرّه یعنی انباغ داشته باشد مُحْمِق بضم میم و سکون حای مهمله و کسر میم و قاف در آخر و مُحْمِقَة بروزن محسنه زنی که بچگان احمق زاید پس اگر عادت گرفته باشد آنرا مِحْمَاق بروزن مفتاح گویند و ابو منصور ثعالبی مِحْمَاق بمعنی مُحْمِق آورده و این غلط است در صحاح أَحْمَقَتِ المرأة زاد بچگان احمق را و آن زن را المُحْمِق گویند زنی از عرب گوید شعر لَسْتُ اُبَالِی اَنْ اَکُونَ مُحْمِقَة + اِذَا رَأَیْتُ خُصْیَةً مُعَلَّقَة + یعنی پروا ندارم که بچه احمق زایم بعد از انکه بچه باشد که خصیه معلقه دارد پس اگر عادت بچگان احمق زادن گرفته باشد او را مِحْمَاق گویند انتهی قَتِین بفتح قاف و کسر تای فوقانی بروزن جبین زنی که کم خورد و بفارسی آنرا اندار خورش گویند و این لفظ مشترک است میان مذکر و مؤنث در صحاح است قَتُنَ الرجل از باب نصر کم خورش شد فهو قتین و امرأة قتین الضَّارُوج بفتح رای مهمله و ضم بای موحده و سکون واو و ضاد معجمه در آخر زنی که هنگام مباشرت غش کند لَفُوت بفتح لام و ضم فا و سکون واو و تای فوقانی در آخر زنی که شوهر دارد و با او بچه از دیگری بود مُثْفَاة بکسر میم و سکون ثای مثلثه و فا با الف و تا در آخر زنی که شوهرش دو زن داشته باشد و این سومی باشد گویا مشابه است باثافی قدر یعنی دیگدان که سه پایه دارد و مُحَدَّدَة برای مهمله بتکرار دال مهمله بروزن مفعوله زن مُطَلَّقَة فَاقِد بفا و قاف بروزن فاعل زنی که شوهرش مرده باشد ثَکُول بفتح ثای مثلثه و ضم کاف و سکون واو و لام در آخر زن فرزند مرده حَادّ با الف و دال مهمله مشدد در آخر و مُحِدّ بضم میم و کسر حای مهمله و دال مهمله مشدد در آخر زنی که ترک زینت در مرگ زوج خود کرده باشد صَلِقَة بفتح صاد مهمله و کسر لام و فتح قاف و تا در آخر زنی که بهره مند نشود از شوهر خود اَیِّم بفتح همزه و کسر تحتانی مشدد و میم در آخر و عَزَبَة بفتح عین مهمله و زای معجمه و فتح بای موحده و تا در آخر و اَرْمَلَة بفتح همزه و سکون رای مهمله و فتح میم و لام و تا در آخر و فَارِغَة بفا و غین معجمه زن بی شوهر عَوَان بفتح عین مهمله و واو با الف و نون زن میانه سال ثَیِّب بفتح ثای مثلثه و کسر تحتانی مشدد و بای موحده در آخر زن خلاف دوشیزه یعنی زنی که پیش مرد رفته باشد و همچنین مرد را هم ثیّب گویند که پیش زن رفته باشد و ابو منصور ثعالبی ثیّب و عوان را بیک معنی آورده و این غلط است بِکْر بکسر و عَذْرَا بعین مهمله و ذال معجمه بروزن حمرا زن دوشیزه را گویند عَانِس بعین مهمله با الف و کسر نون و سین مهمله در آخر زنی که بخانه پدر خود بی شوهر کرده ماند بمرتبه که از شمار ابکار بیرون شود در قاموس است عانس زنی که بعد از بلوغ بخانه پدر و مادر چندان ماند که از شمار ابکار بیرون شود و مرد را هم عانس میگویند هَدِیّ بها و دال مهمله بروزن غنی و هَدِیَّة بزیادت تا زن عروس بَرْزَة بفتح بای موحده و سکون رای مهمله و فتح زای معجمه و تا در آخر زن جلیله میانه سال که بی پرده پیش مردم آید و مردم پیش وی نشینند و عفیفه هم باشد سَهْلَة کَهْلَة بترکیب توصیفی بسین مهمله زن عاقله و میانه سال مُتَمَعْصِلَة بضم میم و سکون میم دوم

وکسر صاد مهمله وفتح لام وتا در آخر زنی که بچه ناتمام خلقت بفگند مُشبِلَة بضم میم وسکون شین معجمه وکسر بای موحده وفتح لام وتا در آخر زنی که بعد از مردن شوهر خود شوهر
دیگر نکند وتیمارداری وپرورش بچگان نماید مُحمِل بضم میم وسکون حای مهمله وکسر میم ولام در آخر زنی که شیرش بی آبستنی برآید حالا پاره از صفات مذموم بقول اهل
لغت گفته میشود قَیعَلَة بفتح قاف وسکون تحتانی وفتح عین مهمله ولام وتا در آخر زنی که نهایت فربه وبزرگ باشد عِفضاج بکسر عین مهمله وسکون ضاد معجمه وفا با الف
وجیم در آخر و مُفاضة بضم میم وفا با الف فتح ضاد معجمه وتا در آخر زن سطبر شکم و فروهشته گوشت عَرکَرکة بفتح عین مهمله ورای مهمله وسکون کاف وفتح رای دوم وکاف
وتا در آخر و عَضَنَّکة بفتح عین مهمله وضاد معجمه ونون مشدد وفتح کاف وتا در آخر زن بسیار گوشت و مضطربة الخلقة و طَرطَبا بفتح وا و سکون طای مهمله وبای موحده با همزه ممدوده
زنی که پستانش دراز و فروهشته بود زَلّاء بفتح زای معجمه ولام مشدد با الف ممدوده و رَسحاء براو سین مهملتین وحای مهمله بر وزن صحرا زن ساکن سرین جَلَنداة بجیم ودال
مهمله مشدد زن بسیار کوچک پستان حَنکَلة بفتح حای مهمله وسکون نون وفتح کاف ولام وتا در آخر زن کوتاه بالا و بد صورت عَفلَق بفتح عین مهمله وسکون فا وفتح لام وقاف
در آخر زنی که خوش خلوت نبود و در قاموس عفلق و عفلقة زن گول و بد زبان کَروار بکاف ورای مهمله و واو بر وزن حمار زن باریک ساق
میم وسکون صاد مهمله و واو با همزه ممدوده زنی که ران هایش گوشت نداشته باشند حَمشاء بفتح حای مهمله وسکون میم وشین معجمه با همزه ممدوده زنی که هر دو ساق
کم گوشت بود مَدشاء بفتح میم وسکون دال مهمله وشین معجمه با همزه ممدوده زنی که هر دو دستش کم گوشت بود لَخناء بفتح لام وسکون خای معجمه ونون با همزه ممدوده
بفتح میم وسکون ثای مثلثه ونون با همزه ممدوده زنی که بول را امساک کردن نتواند شَریم بفتح شین معجمه وکسر رای مهمله وسکون تحتانی و میم در آخر و شَروم بر وزن
بضم میم وسکون فا وضاد معجمه با الف وتا در آخر زنی که هر دو راهش یکی شده باشد ضَهیاء بفتح ضاد معجمه وسکون ها و تحتانی با همزه ممدوده زنی که حیض نیارد و رَتقاء بفتح را
مهمله وسکون تای فوقانی وقاف با همزه ممدوده و عَفلاء بفتح عین مهمله وسکون فا ولام با همزه ممدوده زنی که کس بر جماع او بسبب بستگی آن مقام قادر نشود سَلتاء بفتح
سین مهمله وسکون لام وتای فوقانی با همزه ممدوده زنی که حنا نه بندد و سَلیطة بسین مهمله ولام وطای مهمله بر وزن کریمه و عَذَفانة بفتح عین مهمله وسکون ذال معجمه وفا با الف
ونون وتا در آخر زن زبان دراز سِلِقَة بکسر سین مهمله وسکون لام وفتح قاف وتا در آخر زن دراز زبان و فحاشه سَلقَلَقة بفتح سین مهمله ولام وسکون قاف وفتح لام دوم وقاف
وتا در آخر زنی که بسیار فریاد و فغان کند صَهصَلِق بفتح صاد مهمله وسکون ها وفتح صاد مهمله دوم وکسر لام وقاف در آخر و صَهصَلیق بر وزن قمطریر زن پر بانگ و فریاد کننده
سخت آواز قَرثَع بفتح قاف وسکون رای مهمله وفتح ثای مثلثه وعین مهمله در آخر زن بی شرم و دلیر بَلتَعة بهای موحده ولام بر وزن صحرا زن گول سَلفَعة بفتح سین مهمله
وسکون لام وفتح فا وعین مهمله وتا در آخر زن بی حیا و فحش گو و در قاموس سلفع بر وزن جعفر زن بی حیا و بد سیرت و شور کننده سلفعة نیز بدین معنی بفتح میم
وکسر جیم وفتح عین مهمله وتا در آخر زن فحش گو و در قاموس مجعة و جلعة بر وزن آن بمعنی زن بی شرم انتهی خَلیعة بفتح خای معجمه وکسر لام وفتح عین مهمله وتا در آخر زنی که خمار حیا از سر افگنده
طُلَعَة قُبَعَة بضم طای مهمله وفتح لام و عین مهمله وتا در آخر و قُبَعة بضم قاف وفتح بای موحده وتا در آخر زنی که سر خود را از در بیرون کند و باز اندرون کشد تا مردم او را ببینند
بکسر میم وسکون ها و زای معجمه با الف وقاف در آخر زن بسیار خندان و زنی که یکجا قرار نگیرد و هِزرِقة بفتح ها وکسر زای معجمه وفتح قاف همچنین بفتح صاد مهمله وضم دال مهمله
وسکون واو و فا در آخر زنی که از شوهر اعراض نماید فارِک بفا ورای مهمله وکاف در آخر بر وزن فاعل زنی که شوهر را دشمن دارد بقاف ورای مهمله بر وزن صبور
زنی که دست مردم را رد نکند و هر چه خواسته باشند آن را انقیاد نماید مَلُوک بفتح ها وضم لام وسکون واو وکاف در آخر و مُومِسة بضم میم وسکون واو وکسر میم وفتح سین مهمله

وتا در آخر و مُسافِحه بضم میم و سین مهمله با الف و کسر فا و فتح حای مهمله و تا در آخر بَغِیّ بفتح بای موحده و کسر غین معجمه و تحتانی مشدد زنی که بر مردان جان دهد و در قاموس الغلوک کصبور الفاجرة المتساقطة علی الرجال والحسنة التبعل لزوجها ضدٌ والمومسة والبغی والمسافحة الفجور انتهی مُقعاص بکسر میم و سکون عین مهمله و قاف با الف و صاد مهمله در آخر و زَبَعبَق بفتح زای معجمه و بای موحده و سکون عین مهمله و فتح بای موحده دوم و قاف در آخر بمعنی بدخلق و در قاموس الزبعبق کسفرجل و شراط السیئ الخلق انتهی و دِفنِس بکسر دال مهمله و سکون فا و کسر نون و سین مهمله در آخر و وَرها بالفتح واو و سکون رای مهمله و ها با الف ممدوده زن گول بعد از آن عَجَوکَل بفتح عین مهمله و سکون واو و فتح کاف و لام در آخر و خِذعِل بکسر خای معجمه و سکون ذال معجمه و کسر عین مهمله و لام در آخر گویند رَنڈی باز کسی که حریص مباشرت زنان باشد و با آنها صحبت دارد بفارسی آنرا زن باره گویند فردوسی گوید بیت شبستان مرا و فرستون از صد است + شهنشاه زن باره باشد بد است رَنگ بفتح اول و سکون دوم و کاف فارسی در آخر لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل و آن معروف است بعربی لَون بفتح لام و سکون واو و نون در آخر گویند الوان بالفتح جمع آن و صِبغ بکسر صاد مهمله و سکون بای موحده و غین معجمه در آخر و صِبغة بزیادت تا در آخر و صِبَغ بر وزن عِنَب و صِباغ بر وزن کتاب و بوص بفتح بای موحده و سکون واو و صاد مهمله در آخر گویند و رنگ با مدار را بفارسی رنگ بست گویند صائب گوید شعر ای وای بر نظارگیان گر درین چمن + می بود رنگ بست گل اعتبار ها رَنگ بدل جانا متغیر شدن رنگ از لاغری و یا از سفر و یا از گرسنگی و یا از خوف بعربی شُحوب بضم شین معجمه و حای مهمله و سکون واو و بای موحده در آخر و شُحوبة بزیادت تا در آخر گویند شَحَب لونه از باب منع و نصر و کرم و عُنی فعل از آن بفارسی گونه برگشتن رنگریز بفتح اول و نون غنه و سکون کاف فارسی و کسر رای مهمله و سکون تحتانی مجهول و زای معجمه در آخر لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل شخصی که جامه ها را رنگ کند بعربی آنرا صَبّاغ بفتح صاد مهمله و بای موحده مشدد و با الف و غین معجمه در آخر و بفارسی رنگرز نیز گویند سیفی گوید بیت گلعذار رنگرز کار مسیحا می کند + کشته ها را از لب جان بخش احیا می کند + و تبرکی و بوباقچی بضم بای موحده و فتح یای تحتانی و سکون قاف و کسر جیم فارسی و تحتانی ساکن در آخر گویند رنگ فق هو جانا بفتح فا و سکون قاف و ضم ها و سکون واو مجهول و جیم با الف نون با الف رسیده رنگ اُڑنا بضم الف و واو غیر ملفوظ و رای هندی ساکن و نون با الف رنگ روی رفتن از ترس و خوف بعربی اِمتِقاع بمیم و قاف و عین مهمله بر وزن افتعال گویند اُمتُقِع لونه بصیغه مجهول فعل از آن و اِهتِماع بها و میم و عین مهمله بر وزن افتعال اُهتُمِع لونه بصیغه مجهول فعل از آن بفارسی رنگ پریدن و رنگ برجستن و رنگ ریختن و رنگ رم کردن و رنگ باختن و رنگ شکستن و رنگ گسیختن میرزا صائب گوید شعر اگرچه نقش دیوارم بظاهر درگران خوابی + اگر رنگ از رخ گل می پرد بیدار می گردم + محمد اسحق شوکت گوید شعر در و دیوار بوی گل گرفت از جستن رنگش + ز سیلابی گران کو بگذرد بوی گلاب آید میرزا صائب گوید شعر چه گلهای توان چید از دل بی طاقت عاشق + دران محفل که رنگ از چهره تصویر می پرد + ناصر علی گوید شعر رنگ گلهای چمن بسکه ز شوقت رم کرد سبزه بال بفشاندن طاوس گردد + میرزا صائب گوید بیت رنگ می بازد زنام بوسه یاقوت لبش + از اشارت آب میگردد هلال غبغبش + اشرف گوید بیت تا بنداز از نقاب بت ما ریخته + از شرم رنگ صورت دیبا ریخته رنگ کاٹنا بکاف تازی با الف و سکون تای هندی و نون با الف رسیده بریدن رنگی که زیاده از مقصود شود بر جامه از جامه و این معمول رنگرزان است که جامه را که رنگش زیاده بود در آب اشیای ترش بشویند تا نیم رنگ گردد بفارسی رنگ بریدن گویند اشرف گوید بیت همین از تیغ رنگ شهیدان می برد + رنگ خون را هم تبرکی رنگ جامه ها می برد رنگنا بفتح اول و نون غنه و سکون کاف فارسی و نون با الف رسیده جامه را رنگ کردن بعربی صَبغ بفتح صاد مهمله و سکون بای موحده و غین معجمه در آخر و تصبیغ بر وزن تفعیل بفارسی رزیدن و رنگ دادن رنگین بالفتح لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل جامه و غیر آن

رنگ داده باشند بعربی آنرا مصبوغ بصاد مهمله و بای موحده و غین معجمه بر وزن مفعول و مصبغ اسم مفعول از تفعیل بفارسی رنگ زده نیز گویند باب رای مهمله با واو
روانسا بضم اول و دوم بالف رسیده و بخفای نون و سین مهمله بالف کشیده کسی که آماده گریه شود بعربی آنرا مُجهِش بضم میم و سکون جیم و کسر ها و شین معجمه در آخر
گویند و کودکی که آماده گریه شود آنرا مُجهِف بضم میم و سکون ها و کسر نون و فا در آخر گویند چنانکه در قاموس است بفارسی آماده گریه گویند روانسا ہونا
آماده گریه شدن بعربی آنرا اِجهاف بها و نون و اِجهاش بجیم و ها و شین معجمه بر وزن افعال اجهف بالبکاء و اجهش بالبکاء از باب افعال فعل ازان بفارسی گریه در گلو داشتن
روٹھنا بضم اول و سکون دوم معروف و سکون تای هندی مخلوط التلفظ بها و نون بالف رسیده ناخوش شدن از کسی بعربی تغیر بغین معجمه و یای تحتانی و رای مهمله
بر وزن تفعل گویند تغیر علیه از باب تفعل فعل ازان و بفارسی رنجیدن و آزردن روٹی بضم اول و سکون دوم مجهول و کسر تای هندی و سکون تحتانی معروف بمعنی نان
بعربی خبز بضم خای معجمه و سکون بای موحده و زای معجمه در آخر و قُرص بضم قاف و سکون رای مهمله و صاد مهمله در آخر و قرصه بزیادت تا در آخر گویند قِرَصة بکسر قاف و فتح رای مهمله و صاد
مهمله و تا در آخر و اقراص بر وزن احباب و قُرَص بضم قاف و فتح رای مهمله جمع آن و مُلَکَّمَة بمیم و لام و کاف و میم و تا در آخر بر وزن معظمه بسبب آنکه بکف زده می پزند و جرذقه
جیم و سکون رای مهمله و فتح دال مهمله و قاف و تا در آخر گویند و آن معرب گرده است و رغیف برای مهمله و غین معجمه و فا بر وزن امیر گویند اَرغِفَه بفتح همزه و سکون را
و کسر غین معجمه و رُغُف بالضم و بضمتین و رُغفان بر وزن غفران جمع آن و کنیت نان ابو جابر است و کنیت نان گندم ابن برّه و بنات التنانیر کنیت نانی که در تنور
پزند و نانی که پیش از بر آمدن خمیر پزند بعربی آنرا فطیر بفتح فا و کسر طای مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر گویند و بفارسی از دست پز و از دست فتیر گویند نان
بزرگ را بفارسی خنپک بفتح خای معجمه و بای فارسی گویند و نانی که بر اخگر پزند بعربی آنرا خبز مله باضافت بسوی مَلّه بفتح میم و لام مشدد مفتوح و تا در آخر و اُفؤود بضم
همزه و سکون فا و ضم همزه و سکون واو و دال مهمله در آخر و مُفتَأد بصیغه اسم مفعول از باب افتعال گویند بفارسی انرا نان کماچ بجیم فارسی گویند فاد الخبز از باب منع
فعل ازان روٹی پکانا نان را پختن بعربی خَبز بفتح خای معجمه و سکون بای موحده و زای معجمه در آخر گویند خبز الخبز از باب ضرب پخت نان را اختبز الخبز از باب افتعال
پخت نان را برای خود بفارسی نان بستن نیز گویند روٹی چپڑنا بضم جیم فارسی و فتح بای فارسی و سکون رای هندی و نون بالف کشیده و روغن را در نان مالیدن بعربی آن
تردیل برای مهمله و واو و لام بر وزن تفعیل و دَلک بفتح دال مهمله و سکون لام و کاف در آخر گویند رَوَّلت الخبز بالسمن از باب تفعیل و دلکت الخبز از باب نصر فعل ازان
خبز مُرَوَّل بصیغه اسم مفعول صفت ازان روزه بالضم لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل بمعنی امساک از طعام و آب و جماع از صبح تا غروب
آفتاب به نیت تقرب بعربی صوم بفتح صاد مهمله و سکون واو و میم در آخر و صیام بر وزن کتاب گویند روزه دار لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل
کسی که روزه داشته باشد بعربی آنرا صائم بر وزن فاعل و صومان بر وزن سحبان و صوم بالفتح گویند صُوَّم بضم صاد و واو مشدد و صُیَّم بتحتانی مشدد و صُوّام بضم صاد مهمله و تشدید واو و میم در آخر
ن در آخر و صُیّام بضم صاد و تحتانی مشدد جمع آن روزه رکھنا بفتح رای مهمله و کاف مخلوط التلفظ بها و نون بالف رسیده روزه داشتن بعربی صوم بالفتح و صیام بر وزن
کتاب گویند صام از باب نصر و اصطام از باب افتعال فعل ازان بفارسی روزه داشتن و روزه گرفتن و روزه بستن سلیم گوید شعر در تمام عمر زاهد روزه نتوان داشتن +
روزی خود را چرا باید ازین امساک خورد + امیر خسرو گوید شعر یک دو ت نگرم روزه گیرم از پی وصل + بدیدن دگر ابرو قضا کنم روزه + الفیامنه شعر من که قرار مانده
وا از بر قرار خویش + درویش روزه بسته و حلوا هنوز خام روزه کھولنا بضم کاف تازی مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و سکون لام و نون بالف کشیده

بمعنی روزه کشادن بعضے افطار بفا و طای مهملتین بروزن افعال گویند و بفارسی روزه واکردن نیز کلیم گوید **شعر** خمار باده در چشم سیه کردست جانم را بهیا ساقی
که وقت شام باید روزه واکردن ❊ **روزمره** بمعنی الفاظ مشهوره که میان مردم مستعمل باشد بعربی محاوره بالضم و حوار بکسر حای مهمله و واو با الف و رای مهمله
در آخر گویند و نیز بمعنی وجه معاش هر روزه مرکب از روز و مر کلمه تفعیل است بمعنی بار یعنی آنچه هر روز یکبار برسد و آنچه هر روز یکبار بزبان گذرد پس لفظ مستحدث باشد
نه فارسی الاصل بعضے آنرا وظیفه بواو و ظای معجمه و فا بروزن سفینه گویند و ظائف و وظف بضمتین جمع آن وظف له از باب تفعیل معین له وظیفة ❊ **روزینه**
بضم اول و کسر زای معجمه لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل آنچه هر روز کسی را مزد داده شود بعضے آنرا یومیه و بفارسی روزانه و روزیانه نیز گویند مثل ماهانه
و ماهیانه و سالیانه ❊ **روش** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل راه روی که میان چمن سازند ازرق گوید **شعر** جنبهای آنرا ز نزهت یاسمین بر روشهای
آنرا ز خوبی صنوبرها ❊ **روشنائی** بضم لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی سیاهی که بآن نویسند بعضے مداد بکسر میم و نقس بکسر نون و سکون قاف و سین مهمله
در آخر و حبر بکسر حای مهمله و سکون بای موحده و رای مهمله در آخر و بفارسی سیاهی مرکب گویند صائب گوید **شعر** حدیث زردی رنگم بواسطه اگر کند رد ❊ بنال خامه دهد یک قلم
مرکب باد ❊ **روشندان** بالضم لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل روزنی که در خانه برای روشنی گذارند بعضے روشن بفتح رای مهمله و سکون واو و شین معجمه
و نون در آخر و کوة بضم کاف و واو مشدد و تا در آخر گویند و روشن و روشندان بمعنی روشنی است و دان بمعنی خانه یا برای نسبت بود و ممکن که فارسیان روشن که لفظ عربی است
بمعنی روزن تصرفی کرده دان را بران افزوده اند مثل زنخدان برین تقدیر روشندان مزید علیه روشن بود ملا مظهر گوید **شعر** طالع از طاقهای روشندانست ❊ ماه در برج وزن
دیوان ❊ و روزن و روزنه نیز گویند ❊ **روغنی روٹی** نانی که خمیرش با روغن سرشته باشند بفارسی روغنینه گویند ❊ **روکن** بضم اول و سکون دوم معروف و فتح کاف و سکون
نون چیزی که زیاده از خرید خود بعد خرید ستانند چنانکه بکمین کشمش خرید نماید و یک مشت زیاده بران بگیرند و این هندیست با تمیمی بعضے قطب بفتح قاف و سکون طای مهمله
و بای موحده در آخر و آن این است که چیزی را خرید نماید و ما بقی زاید و بتا [illegible] قیمت بگیرند و از اول اعتبار کنند و بفارسی سرچکاوی و برسری گویند ❊ **روکنا** بضم
اول و سکون دوم مجهول و کاف عربی بعضے دفع نون بالف کشیده برای حمله خصم چیزی را سپر کردن بعضے تترس بفتح تای فوقانی اول و دوم و ضم رای مهمله و سین مهمله در آخر گویند
تترس بالشیء سپر ساخت آنچیز را و نیز باز داشتن کسی را از کاری بعضے منع و صد بفتح صاد مهمله و دال مهمله مشدد گویند صدّه فلان عن کذا و اصدّه از باب افعال فعل ازان
❊ **روکهه** بضم اول و سکون دوم معروف و کاف عربی مخلوط التلفظ بها و درخت را گویند بعضے شجر بفتح شین معجمه و جیم و رای مهمله در آخر شجرة بتا یکی ❊ **روکها** بضم
اول و سکون دوم معروف و فتح کاف مخلوط التلفظ بها با الف هر چیز خشک را گویند بعضے یابس ❊ **روکهی روٹی** نان بی نان خورش بعربی
جاف بجیم و فای مشدد در آخر و حت بضم حای مهمله و تای مثلثه مشدد در آخر گویند خبز قفار بفتح قاف و قفار و طملس بفتح طای مهمله و میم و فتح لام مشدد و سین مهمله در آخر
اکلت خبزا بین طملسین خوردم دو نان خشک و خبز ریق بفتح رای مهمله و سکون تحتانی و قاف در آخر و رائق بروزن فاعل و خبز کلت بفتح کاف و سکون لام و تای فوقانی
بفارسی نان خشک و خشکنانه گویند ❊ **روگ** بضم اول و سکون دوم مجهول و کاف فارسی در آخر بمعنی بیماری بعضے داء و مرض و سقام بفتح سین مهمله گویند ❊ **روگی** بضم اول
و سکون دوم مجهول و کسر کاف فارسی و سکون تحتانی معروف کسے که بیماری داشته باشد بعربی آنرا مریض و سقیم و ذی عاهة گویند ❊ **رومال** بالضم لغت فارسیست در اردو و هندی
مستعمل بمعنی جامه پاره که بآن دست و رو پاک نمایند بعضے آنرا منشفه بکسر میم و سکون نون و فتح شین معجمه و فا و تا در آخر و مندیل بکسر میم و سکون نون و کسر دال مهمله و سکون تحتانی

ولام در آخر و نَشّافه بفتح نون و شین معجمه مشدد با الف و فتح فا و تا در آخر گمینه در حدیث ست کان لرسول الله صلی الله علیه وسلم نَشّافة یُنَشِّفُ بِها غُسالةَ وَجْهِه قال
فی الغریبین یعنی مندیلاً یمسح به ضوءه و در محاورهٔ حال عرب مصر بصاد مهمله و رای مهمله مشدد و محرمه بجا و رای مهملتین مستعمل ست اما در کتب لغت یافته نمیشود و بفارسی دستارچه
و دستمال و روپاک و دست پاک و درک بفتح دال و رای مهملتین و بعضی بضم دال و بعضی بزای معجمه گفته اند و ترکی ساچوغ بسین مهمله و ضم جیم فارسی و غین معجمه
گویند و روپاک ابریشمی را عرقیه گویند حسن گوید بیت در عرقیه قطرات عرق شبنم گل بود بر روی ورق مَدَه روالا کرنا بفتح رای مهمله و سکون واو و لام با الف
و فتح کاف و سکون رای مهمله و نون با الف اشلتن غیبت و چاپه بر حاکم بعربی بَغی بفتح بای موحده و سکون غین معجمه و تحتانی گویند بغی علیه از باب ضرب فعل از ان
بضم اول و دوم غیر ملفوظ و لام با الف و نون با الف کشیده و کسی را در گریه آوردن بعربی ابکاء بروزن افعال گویند و تبلیه بروزن تفعله کسی را بگریه انگیختن برای گریستن
بر مرده بکاه علی المیت از باب تفعیل فعل از ان رول پڑنا بفتح اول و فتح بای فارسی و سکون رای هندی برانگیخته شدن و فراهم آمدن بعربی انبعاث بنون
و بای موحده و عین مهمله و تای مثلثه و تنبعاث بنون و بای موحده و بتکرار تای مثلثه بروزن انفعال گویند رونا بضم اول و سکون دوم مجهول و نون با الف رسید یعنی اشک از چشم
ریختن بعربی بکاء بضم بای موحده و کاف با همزهٔ ممدوده در صحاح ست بکاء بالقصر و بالمد هر دو آمده هر گاه ممدود کنند مراد از ان آواز با گریه بود و اگر مقصور کنند مراد از ان بر آمدن
اشک بود و بکی از باب ضرب فعل از ان بکاء و بکی علیه گریه کرد و براو بفارسی گریستن و گریه دست دادن و گریه گرد شدن و گریه اندوختن و گریه انگندن و اشک ریختن میر تو الهه گوید بیت
دست رقیب و پشت بدست آن نگار ست خندان بمن گذشت و مرا گریه داد و ست سنجر کاشی گوید شعر همچو طاوس بسامان و هدت گریه چیزی گه له بیا گریه زدن گاه زخنده بدن
هم از دست شعر چو عشق افگند در دل شور مژگان گریه انداز د بجهد هر جا که برقی لاجرم باران شود پیدا ابو منصور ثعالبی گوید هر گاه کسی آماده گریه شود گویند اجهش بالبکاء
بجیم و ها و شین معجمه از باب افعال و هر گاه چشم او پر از اشک شود گویند اغرورقت عینه و هر گاه اشک روان شود گویند دمعت عینه و همعت هر گاه اشک مانند باران شود
گویند همت عینه از باب ضرب و هر گاه گریه با آواز باشد گویند نحب بنون و حای مهمله و بای موحده از باب منع و انتحب از باب افتعال و هر گاه گریه در گلو گره شود و آواز بر نیاید گویند نشج الصبی
از باب ضرب چنانکه در قاموس ست و ابو منصور ثعالبی نحب و نشج را بمعنی گریه با آواز آورده و هر گاه گریه با شور و فغان باشد گویند اعول بعین مهمله و واو و لام از باب
افعال و ترونا نیز مردی که گریان مانند بعربی بکی بفتح بای موحده و کسر کاف و تشدید تحتانی گویند روندنا بفتح اول و سکون دوم و نون غنه و سکون دال مهمله و نون
با الف کشیده بپا کوفتن چیزی را بعربی ضهب بفتح ضاد معجمه و سکون ها و تای فوقانی در آخر ضهته از باب منع فعل از ان و وطا بفتح واو و سکون طای مهمله و همزه در آخر و دوس
بفتح دال مهمله و سکون واو و سین مهمله در آخر و دیاس بر وزن کتاب و دیاسه بزیادت تا در آخر گویند بفارسی سپر کردن و پامال کردن نیز گویند وطیه از باب سمع و وطاه از باب تفعیل
و توطائه از باب تفعل و داسه از باب نصر فعل از ان رونگٹی بضم اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و سکون کاف فارسی و کسر تای هندی و تحتانی مجهول آنچه بر تن روید
را گویند بعربی زغب بفتح زای معجمه و غین معجمه و بای موحده در آخر و بفارسی موی زرد رونی بضم اول و سکون دوم و کسر نون و سکون تحتانی معروف زنی که گریان مانند بعربی بکیّه
بروزن صبیه بفارسی گریان و گریه ناک گویند رونگٹی کھڑی ہونا موی بر تن خاستن بعربی اقشعرار بکسر همزه و سکون قاف و کسر شین معجمه و رای مهمله با الف و رای
مهمله دوم در آخر و ازبئرار بکسر همزه و سکون زای معجمه و کسر بای موحده و سکون همزه و رای مهمله با الف و دوم در آخر گویند و بفارسی موی راست شدن و فراخیدن و فراشیدن
نیز گویند روئی بضم اول و سکون دوم معروف و کسر همزه و سکون تحتانی معروف و معنی پنبه بعربی قطن بضم قاف و سکون طای مطبقه و نون در آخر و عطب بضم عین مهمله و سکون

طای مطبقه و بای موحده در آخر گویند و بضمتین نیز آمده **رَفُوئی** **تُومَنا** بالضم تای فوقانی و سکون واو معروف و میم و نون با الف پنبه را بانگشتان تار تار کردن
بعربی تغشیم بغا و غین معجمه و میم بر وزن تفعل گویند و بفارسی پنبه تشگافتن و تحقیق آن در لغت تومنا گذشت **باب رای مهمله با ها** **رَهْبَر** بالفتح اول و سکون دوم
و فتح بای تازی و رای مهمله در آخر لغت فارسیست مخفف راه‌بر در اردوی هندی مستعمل کسیکه بر حقیقت راه‌ها وقوفی دارد و مردم را راه نماید بعربی آنرا دلیل
و خریت بکسر خای معجمه و کسر رای مهمله مشدد و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر و بفارسی راه نما و بلد بالتحریک راهدان گویند صائب گوید **شعر** تو که در خانه ره کوچه نپرسیدی
چون چنین با رهبران رهبر در رهدان شده **رَهَٹ** بالفتح اول و دوم و سکون های هندی در آخر چرخی که در آن کوزها بسته آب از چاه کشند بعربی آنرا عجلة بکسر عین
مهمله و سکون جیم و فتح لام و تا در آخر و ناعوره بنون با الف و ضم عین مهمله و سکون واو و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و کوزهای دولاب عصفور بصاد و عین مهملتین بر وزن عصفور
بعین و صاد مهملتین نیز بر وزن آن گویند و بعضی بر دو در المعنی دولاب گفته اند و دولاب معرب دول آب است چه دول در فارسی بمعنی دلو آمده و بفارسی چرخ و دولاب گویند
رَهْٹا بالفتح اول و سکون دوم و تای هندی با الف بزبان بعضا کها چرخی که بدان پنبه ریسند بعربی آنرا دولاب المغزل و بفارسی چرخه گویند **باب رای مهمله با یای تحتانی**
رِیت بالکسر و سکون دوم مجهول و تای فوقانی در آخر بمعنی ریگ بعربی رَمْل بالفتح رای مهمله و سکون میم و لام در آخر گویند رمله بزیادت تا در آخر یکی رمال بر وزن کتاب و ارمل
بر وزن افلس جمع آن و عاقر بعین مهمله و قاف و رای مهمله در آخر بر وزن فاعل ریگی که در وی هیچ نروید نیز را و نقا بالفتح نون و قاف با الف ریگ توده محدب ابو منصور ثعالبی گوید
ریگ بسیار را عقنقل بالفتح عین مهمله و قاف و سکون نون و فتح قاف و لام در آخر گویند و اگر از آن کمتر بود آنرا کثیب بکاف و ثای مثلثه و بای موحده بر وزن امیر گویند
و هر گاه از آن هم کمتر بود آنرا عوکل بالفتح عین مهمله و سکون واو و فتح کاف و لام در آخر گویند و هر گاه از آن هم کمتر بود آنرا عداب بالفتح عین مهمله و دال مهمله با الف
و بای موحده در آخر گویند و هر گاه از آن هم ناقص بود آنرا لبب بالفتح لام و بای موحده اول و دوم در آخر گویند **رِیتا** بکسر اول و سکون دوم مجهول و تای
فوقانی با الف رسیده ریگی که از دور مانند آب نمایان شود بعربی آنرا سراب بالفتح سین مهمله و آل بمد همزه و لام در آخر و صیهد بالفتح صاد مهمله و سکون تحتانی و فتح ها
و دال مهمله در آخر و بلقع بالفتح لام و سکون عین مهمله و فتح لام دوم و عین مهمله دوم در آخر گویند و بفارسی گوراب بالضم کاف و سکون واو مجهول و رای مهمله با الف و بای موحده
در آخر گویند **ریتنا** بکسر رای مهمله و سکون دوم مجهول و تای فوقانی و نون با الف سوهان کردن چیزی را بعربی سحل بالفتح سین مهمله و سکون حای مهمله و لام در آخر
و برد بالفتح بای موحده و سکون رای مهمله و دال مهمله گویند سحل الخشبة بالمسحل از باب منع و برد الحدید بالمبرد از نصر فعل از آن بفارسی سوهان کردن و سوهان زدن
بصله بر فطرت گوید **شعر** دشتم بر حلقهٔ زنجیر سوهان میزند لیک هجران محبت گرم هنگامهٔ بر پای خویش **رِیتی** بکسر اول و سکون دوم مجهول و کسر فوقانی و سکون
تحتانی معروف آله ایست که با آن آهن سایند بعربی مسحل بکسر میم و سکون سین مهمله و فتح حای مهمله و لام در آخر و مبرد بکسر میم و سکون بای موحده و فتح رای مهمله و دال
مهمله در آخر و بفارسی سوهان و سوهن گویند **رِیٹھا** بکسر اول و سکون دوم معروف و فتح تای هندی مخلوط التلفظ بها با الف ثمری است که از تخم آن ابریشم و ابریشم را شوی
شویند بعربی فندق هندی و بفارسی رته و بندق هندی گویند گرم و خشک است در اول **ریچھ** بکسر اول و سکون دوم معروف و سکون جیم فارسی مخلوط التلفظ بها
در آخر جانوریست از قسم درنده معروف و بعربی آنرا دب بالضم دال مهمله و بای مشدده در آخر گویند و کنیت او ابوجهینة و ابوالحلاج بالضم جیم و ابو سلمه و ابوالجلاجف
و ابوحمید و ابوقتاده و ابوالغماس و بفارسی خرس و ماده اش را دبه بتای تانیث گویند و بچه او را عوبر بالفتح عین مهمله و سکون واو و فتح بای موحده و رای مهمله در آخر گویند

و معنی کرد آنرا خرس کنده برای بودن خود ساخته باشد بفارسی آنرا خرس کن گویند ریڑه بکسر اول و سکون دوم معروف و سکون رای هندی مخلوط التلفظ بها
استخوان میان پشت را گویند بعربی آنرا صُلب بضم صاد مهمله و سکون لام و بای موحده در آخر و بالتحریک و صالب بروزن فاعل و بفارسی پشت مازه و پشت مازه گویند
اول با میم بالف کشیده و زای معجمه مفتوح و دوم بحذف الف مخفف آن ریغل بکسر اول و سکون دوم مجهول و فتح غین معجمه و لام در آخر بلغت مردم قصبات بمعنی
حیوان لاغر بعربی مهزول بفتح میم و سکون ها و ضم زای معجمه و سکون واو و لام در آخر و اعجف بفتح همزه و سکون عین مهمله و فتح جیم و فا در آخر گویند و ماده آن عجفا
بروزن حمرا ریںٹ بکسر اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و تای هندی در آخر آب غلیظ که از بینی بر آید بعربی آنرا مُخاط بضم میم و خای معجمه بالف و طای مهمله در آخر
گویند و آبی رقیق که از بینی روان شود بعربی آنرا ذنین بذال معجمه و کسر نون و سکون یای تحتانی و نون دوم در آخر و ذُنان بروزن غراب گویند در قاموس الذنین کامیر و غراب
رقیق المخاط او ما سال من الانف رقیقا او عام فیهما و بفارسی خلم بضم خای معجمه و بکسر آن گویند و آب غلیظ که از بینی گوسفند و اسب روان شود بعربی آنرا رُعام بضم رای مهمله
و عین مهمله بالف و میم در آخر گویند ریںڈ بکسر اول و سکون دوم و نون غنه و دال هندی در آخر در لغت مردم قصبات درختی ست که برگهایش بهیتا بود و از مغز
تخمش روغن کشند بعربی آنرا خِروَع بکسر خای معجمه و سکون را مهمله و فتح واو و عین مهمله در آخر بفارسی بید انجیر گویند گرم و خشک ست در سوم ریںڈی بکسر دال
هندی و تحتانی معروف در سیوم تخم بید انجیر را گویند بعربی حب الخروع و بفارسی کنتو بکسر کاف عربی و سکون نون و ضم تای فوقانی و سکون واو معروف گویند
رینگنا بکسر اول و سکون دوم معروف و دو نون غنه و سکون کاف تازی و نون بالف کشیده آواز کردن خر بعربی شهیق بفتح شین معجمه و کسر ها و سکون تحتانی و قاف
در آخر و شهاق بروزن غراب و تشهاق بفتح تای فوقانی و سکون شین معجمه و ها بالف و قاف در آخر و نهاق بضم نون و ها بالف و قاف در آخر گویند شهق الحمار از باب ضرب و سمع و منع
و نهق از باب سمع و ضرب فعل از ان و زفیر بزای معجمه و کسر فا و رای مهمله بروزن امیر اول آواز خر و شهیق آخر آن رینگنا بسکون دوم مجهول و خفای نون و کاف تازی بمعنی آهسته
رفتن مانند ورچه بعربی دبیب بفتح دال مهمله و کسر بای موحده و سکون تحتانی و بای موحده در آخر فی القاموس دبّ یدبّ دبّا و دبیبا مشی علی هینته رینگنی بکسر اول و سکون
دوم مجهول و نون غنه و فتح کاف فارسی و کسر نون و سکون تحتانی معروف دردی ست که از کفل ران فرود آید و تا بشتالنگ رسد بعربی آنرا عرق النسا بکسر عین مهمله و سکون
رای مهمله و قاف در آخر مضاف بسوی نسا بفتح نون و سین مهمله بالف گویند در تجر الجواهر ست عرق النسا هو ورید یمتد علی الفخذ من الوحشی الی الکعب و قد یطلق عرق النسا
علی وجع النسا لکن العادة جرت بان یسمی وجع النسا بعرق النسا تقدیر الکلام وجع العرق الذی هو النسا اذ النسا بالفتح و القصر فاضافة العرق الیه للتبیین مثل اضافة الشجر الی
الاراک و بفارسی قدیم آنرا کجوک بضم اول بروزن سلوک و الحال کشگوک بکاف تازی و فتح ها و سکون نون و کاف فارسی و واو مجهول گویند ریوڑ بکسر اول
و سکون دوم مجهول و فتح واو و رای هندی در آخر گله حیوانات را گویند بعربی سِرب بکسر سین مهمله و سکون رای مهمله و بای موحده در آخر و قطیع بقاف و طا و عین مهملتین بروزن
کریم گویند سرب من القطا و الظباء و الوحش و النساء یعنی جماعتی و سُربة بضم سین مهمله و سکون رای مهمله و فتح بای موحده و تا در آخر پاره از قطا یعنی سنگخوار و
و اسبان و خران و آهوان و در اساس ست ثلة بفتح ثای مثلثه و لام مشدد و تا در آخر جماعت بسیار از بز و حیلة بفتح حای مهمله و سکون تحتانی و فتح لام و تا در آخر جماعت
بسیار از میش و بفارسی رمه و گله و گویاره بضم کاف و بای فارسی گویند و گله گاوان را بعربی صوار بکسر صاد مهمله و واو و با الف گویند ریوڑی بکسر اول و سکون دوم مجهول و ضم ها
ملینه و کسر رای هندی و سکون تحتانی معروف قسمی از شیرینی که شکر را بقوام آورده بصورت بندق سیاه سازند و کنجد بر آن نیز زنند و گاهی بصورت تان بی ساخته کنجد بر آن زنند و این قسم

در هندوستان و بعضی از قصبات رواج دارد و بعربی آنرا قُبَّیط بالضم قاف و فتح بای موحده مشدده و سکون تحتانی و طای مهمله در آخر و قُبَّیطی بالالف مقصوره گویند
در قاموس است القُبّاط و القُبَّیط و القُبَّیطی بضم قاف و فتح و تشدید با بمد و القُبَّیطاء المُجَمَّد ای الناطف انتهی و ناطف از ماده نطف ذکر کرده ام چون ناطف به قبیطی تفسیر کرده و قبیطی
را به ناطف و این تعریف بدوری ست و در فارسی کبیتا بالضم کاف تازی و فتح بای موحده و سکون تحتانی و تای فوقانی بالالف رسیده گویند و در فرهنگ رشیدی
کبیته و کبیتا بزیادت تحتانی نیز آورده و گفته حلوائیست که آنرا قبیط و قبیطا و ناطف نیز گویند و در نسخه میرزا ناتی که از شکر و کنجد به پزند مثالش شمس فخری
گوید **شعر** دو شاب چشم دشمن پالوده ساخت تیغت + کز جوز و کنجد غم ساز و دراکبیتا + امیر خسرو در صفت هلال گوید **شعر** کناره ایست سفید از کبیتای نبات
فراز این طبق زرنگار سیم آگین + در محاورهٔ حال عرب فلاسیه گویند **ریوند چینی** بکسر اول و سکون دوم مجهول و فتح واو و سکون نون و دال مهمله و کسر جیم فارسی
و سکون تحتانی معروف و کسر نون و سکون تحتانی دوم معروف لغت فارسی ست و در اردوی هندی مستعمل و آن دارویی ست مشهور که اسهال آرد و بعربی آنرا راوند بفتح واو
گویند در قاموس است الراوند الصینی کسنجل دواء معروف و الاطباء یزیدونها الفاً گرم و خشک ست در دوم **ریکه** بکسر اول و سکون دوم مجهول و های ساکن در آخر خاکی
شورکه بکار گازران آید بفارسی نیز بهمین معنی مستعمل ست غایتش اینکه در فارسی بیای معروف و در هندی بیای مجهول **باب زای معجمه با بای موحده** + **زبان**
بالفتح لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل ترجمهٔ لسان و تحقیق آن در لغت جیبه گذشت **زبان نکالنا** برآوردن زبان از دهن بعربی دَلْع بفتح
دال مهمله و سکون لام و عین مهمله در آخر و اِدلاع بر وزن افعال گویند **زبان نکلنا** برآمدن زبان بعربی دُلُوع بضم دال مهمله و لام و سکون واو و عین مهمله در
آخر و دلع بفتح دال مهمله و سکون لام و عین مهمله در آخر گویند دَلَع لسانه از باب نصر فعل از ان و اِدّلاع بر وزن انفعال گویند ادّلع اللسان بر وزن افتعل
فعل از ان **زبان بند هونا** بسته شدن زبان از خوف و جز آن بعربی اعتقال بعین و قاف و لام بر وزن افتعال گویند اعتقل لسانه فعل از ان
باب زای معجمه با تای هندی + **زٹل** بفتح اول و دوم و لام در آخر سخنهای غیر فصیح و بعربی تُرّهات بضم تای فوقانی و رای مهمله مشدده و ها بالف
و تای فوقانی دوم در آخر و بسبس بفتح بای موحده و سکون سین مهمله و فتح بای موحده دوم و سین مهمله دوم در آخر گویند بسابس جمع آن و گاهی تُرّهات البسابس باضافت
هم گویند بفارسی سخنهای دروغ و هرزه و پوچ **باب زای معجمه با جیم فارسی** + **زچه** بفتح اول و دوم و های مختفیه در آخر لغت فارسی در اردوی
هندی مستعمل زنی که بچه زاده باشد بعربی آنرا نُفَساء بضم نون و فتح فا و سین مهمله با همزهٔ ممدوده و نُفَسا بالفتح و نَفَسا بالتحریک و بفارسی زراج و زاچه نیز گویند
ابوالمؤید گوید **بیت** دلیری که ترسد ز پیکار شیر + زن زاج خوانش مخوانش دلیر + و شتر ماده که بچه آورده باشد آنرا عائذ بعین مهمله و ذال معجمه بر وزن
فاعل گویند عُوذ بالضم جمع آن و ماده خر و اسپ و مادیان نوزاده را بعربی فریش بفا و رای مهمله و شین معجمه بر وزن امیر گویند و میش ماده که نوزاده باشد
بعربی آنرا رغوث بفتح رای مهمله و ضم غین معجمه و سکون واو و ثای مثلثه در آخر گویند و ماده بزی را که بچه آورده باشد آنرا رُبّی بضم رای مهمله و بای موحده مشدده
بالف مقصوره در آخر گویند چنانکه ابومنصور ثعالبی نقل کرده **زچ کرنا** بکسر اول و سکون دوم عاجز کردن کسی را بعربی اعجاز بعین مهمله و جیم و زای
معجمه در آخر بر وزن افعال گویند و بفارسی کسی را تنگ کردن **باب زای معجمه با رای مهمله** + **زرد** بالفتح لغت فارسی ست در اردوی
هندی مستعمل نوعی از الوان ست بعربی آنرا اصفر بفا و صاد مهمله و فا و رای مهمله در آخر بر وزن احمر گویند صُفر بالضم جمع آن **زرد آلو** بالفتح لغت فارسیست

دارد در هندی مستعمل نوعی از فواکه است بعربی آنرا مشمش بکسر میم و سکون شین معجمه و کسر میم دوم و شین معجمه دوم در آخر گویند سرد و تر است در درجه دوم
و خشک بفارسی آنرا خوبانی گویند **زردی** بالفتح لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل و آن معروف است بعربی صُفرة بضم صاد مهمله و سکون فا و فتح را
مهمله و تا در آخر گویند و نیز زردی بیضه مرغ و آنرا در عربی مُحّ بضم میم و حای مهمله مشدد در آخر و صُفرة البیض و بفارسی زرده گویند **زرق و برق** در محاوره
فارسیان و هندیان عبارت از آرایش ظاهر نسبت عالی گوید شعر ز نور دل شود پیراهن فانوس در ظاهر ، ندارد جامه شب زنده داران زرقی و برقی بعربی
زُخرف بضم زای معجمه و سکون خای معجمه و ضم رای مهمله و فا در آخر گویند زخارف جمع آن **زرگری** بالفتح لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل زبانی
که جمعی باهم قرار دهند و بدان الفاظ در آورده باهم حرف زنند تا دیگری نفهمد خان خالص گوید شعر نیست حرف خیر گفتن بر لب اهل طمع ، انچه میدانند این مردم زبان
زرگری است **لوتره** و لوتر بضم لام واو مجهول و تای موقوف نیز گویند کمال گوید شعر خرد سر ضیعی کند فهم از و ، چو گوید سر کلک تو لوترا ، **زره** بکسر اول
و دوم و ها در آخر لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل و آن جامه باشد که از حلقهای آهنین سازند و در روز جنگ پوشند بعربی آنرا درع بکسر دال مهمله و سکون رای مهمله و عین مهمله
در آخر گویند و لأم بفتح لام و سکون همزه و میم در آخر گویند لأمة بزیادت تای و کنیت آن ابوالحسین بفتح حای مهمله است ابو منصور ثعالبی از ائمه لغت نقل کرده
که زره فراخ را زَغْفة بفتح زای معجمه و سکون غین معجمه و فتح فا و تا در آخر و نثره بفتح نون و سکون ثای مثلثه و فتح رای مهمله و تا در آخر و نثلة بفتح نون و سکون ثای مثلثه
و فتح لام و تا در آخر و فضفاضة بفتح فا و سکون ضاد معجمه و فا بالف و فتح ضاد معجمه و تا در آخر گویند و زره نرم را خذبا بفتح خای معجمه و سکون ذال معجمه و بای موحده با همزه ممدوده
و دلاص بکسر دال مهمله و لام با الف و صاد مهمله در آخر گویند و زره سپید را ماذیة بمیم با الف و کسر ذال معجمه و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند و زره محکم و سخت و درشت
را قضاء بفتح قاف و ضاد معجمه مشدد و با همزه ممدوده در آخر و حصداء بفتح حای مهمله و سکون صاد مهمله و دال مهمله با همزه ممدوده گویند و زره دامن دراز را ذائل
بذال معجمه و لام بر وزن فاعل گویند و زره منقوبه را مسرودة بسین مهمله و را و دال مهملتین بر وزن مفعوله گویند و زره بافته را موضونه بمیم و ضاد معجمه و نون بر وزن
مفعوله و جدلاء بجیم و دال مهمله و لام بر وزن حمراء و مجدوله بر وزن محموله گویند و زره کوتاه را شلیل بفتح شین معجمه و تکرار لام بر وزن خلیل گویند
زره بنانی والا کسی که زره سازد بعربی آنرا زرّاد بفتح زای معجمه و رای مهمله مشدد و با الف و دال مهمله در آخر و بفارسی زره ساز و زره باف و زره گر گویند **زرهینا**
بمعنی زره پوشیدن بعربی ادّراع بدال و را و عین مهملات بر وزن افتعال و تدرّع بر وزن تفعّل و استلام بلام و همزه و میم بر وزن استفعال گویند ادّرع
الرجل و تدرّع و استلأم ای لبس الدرع و اللأمة و هی الدرع بفارسی زره در بر کردن و زره بر دوش کشیدن و در دوش کشیدن و در بر گرفتن و در بر انداختن نیز گویند
بیت زلف تو زره فتنه چو بر دوش کشید ، چشمت قره تیغ جفا کوش کشید ، هاتفی گوید بیت کشیدند و بر دوش مردان کار ، ز رهها داودی زنگار ، عرفی گوید
شعر حلقه مطربانه چاک زنند ، زره زلف در بر انداز و **زره پوش** لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل کسیکه زره در بر دارد بعربی آنرا مُلأَّم بضم میم و فتح
لام و همزه مشدد مفتوح و میم در آخر و مُدَرَّع بضم میم و دال مهمله مشدد مفتوح و کسر رای مهمله و عین مهمله در آخر و متدرّع بر وزن متقبّل گویند

باب زای معجمه با فا

زفیل بفتح زای معجمه و کسر فا و سکون تحتانی و لام در آخر آوازی که سر انگشت را در دهان نهاده صدای بلند بر آرند و این عمل را اکثر
کبوتر بازان نمایند بعربی مکاء بضم میم و کاف با همزه ممدوده و مُکو بفتح میم و سکون کاف و واو در آخر و صفیر بفتح صاد مهمله و کسر فا و سکون تحتانی و در آخر مهمله

در آخر گویند و بفارسی سَپِل بسین مهمله و بای فارسی بر وزن سبیل گویند زَفیلَنا صدای از دهن و لبها بانگشت یا بی انگشت بر آوردن بعربی صَفیره
بصاد مهمله و فا و رای مهمله بر وزن امیره و زَکمو بفتح میم و سکون کاف و واو در آخر و مُگا بضم میم و بالمد گویند و بفارسی شخلیدن بشین معجمه و صفیر زدن و سپلیدن
بسین مهمله و بعضی بشین معجمه نیز گفته اند و اول اصح ست **باب زای معجمه با کاف تازی** زُکام بضم اول و دوم بالف رسیده و میم در آخر
ریزش فضلات از مقدم سر در بطن دماغ بسوی منخرین لغت عربی ست و در اردوی هندی هم فارسی مستعمل بعربی طُشاش بضم طای مهمله و شین معجمه بالف و شین معجمه
دوم در آخر و طَشّة بفتح طای مهمله و شین معجمه مشدد و تا در آخر گویند و آن نسبت بزکام خفیف تر ست در نهایه ست الطشة داء یصیب الناس کالزکام سمیت طشة
لانه اذا استنثر صاحبها طش کما الطش المطر و غُمام بضم غین معجمه **باب زای معجمه با لام** زُلف بالضم لغت عربی ست بمعنی پاره از شب فارسیان
و هندیان از روی مجاز بر موی چند که بر بنا گوش رویند استعمال می کنند بعربی صُدغ بضم صاد مهمله و سکون دال مهمله و غین معجمه در آخر گویند و این هم مجاز ست
چه صدغ ما بین چشم و گوش را گویند فی الصحاح الصدغ ما بین العین والاذن و یسمی ایضا الشعر المتدلی علیها صدغا یقال صدغ معقرب و ربما قالوا السدغ
بالسین قال قطرب محمد بن المستنیر ان قوما من بنی تمیم یقال لهم بلعنبر یقلبون السین صادا عند اربعة احرف عند الطاء والقاف والغین والخاء اذا کن بعد السین
ولا تبالی ثانیة کانت ام ثالثة ام رابعة بعد ان یکن بعدها یقول سراط و صراط و بسطة و بصطة و سیقل و صیقل و سرقت و صرقت و مسغبة و مصغبة و مسدغة
و مصدغة و سخر لکم و صخر و السخب و الصخب **باب زای معجمه با میم** زَمانه لغت عربی ست فارسیان ها زیاده کرده اند و در
اردوی هندی هم مستعمل ست و آن عبارت ست از مقدار حرکت فلکی بعربی اَنَر از من بالتحریک و زمان بر وزن سحاب و عَصر بفتح عین مهمله و سکون
صاد مهمله و رای مهمله در آخر و دهر بفتح دال مهمله و سکون ها و رای مهمله در آخر گویند زمین لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل و آن
معروف ست بعربی اَرض بفتح همزه و سکون رای مهمله و ضاد معجمه در آخر و غبرا بفتح غین معجمه و سکون بای موحده و رای مهمله با همزه ممدوده
گویند و کنیت او ام آدم **باب زای معجمه با نون** زنجیر بالفتح لغت فارسی ست و در اردوی هندی مستعمل و آن معروف ست
بعربی سلسلة بکسر هر دو سین مهمله و سکون لام اول و فتح لام دوم و تا در آخر گویند سلاسل جمع آن و تبری جولان بفتح جیم تازی و سکون
واو گویند زنجیر کهٹکهٹانا زنجیر را جنبانیدن بعربی قعقعة بتکرار قاف و عین مهمله بر وزن فعللة گویند در حدیث ست آخذ بحلقة باب الجنة فاقعقعها
آخر کهار زنگی ہڑ بفتح اول و سکون دوم و کسر کاف فارسی و سکون تحتانی معروف و فتح ها و سکون رای هندی در آخر دوائی ست معروف بعربی الاهلیلج
الاسود و بفارسی هلیله سیاه گویند سرد ست در درجه اولی و خشک ست در دوم و بعضی گویند گرم ست زور بالضم لغت فارسی در اردوی هندی مستعمل
بعربی قوة بالضم و طاقة و اشُد بفتح همزه و ضم شین معجمه و دال مهمله مشدد در آخر گویند و بفارسی توانائی هم گویند **باب زای معجمه با ها** زهر
بالفتح لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل چیزی که از خوردن آن مزاج روح فاسد شود بعربی آنرا سَم بفتح سین مهمله و میم مشدد در آخر گویند و بضم سین
و کسر نیز آمده سِمام بر وزن کتاب و سموم بالفتح جمع آن و نیز هر چیز تلخ را گویند بعربی آنرا عَلقم بفتح عین مهمله و سکون لام و فتح قاف و میم در
آخر گویند زهر دینا کسی را زهر دادن بعربی سَم بفتح سین مهمله و تشدید میم گویند سَمّه سَمّاً اسمّ و سَمّ الطعام جعله فیه و بفارسی زهر دادن

باب زای معجمه با یای تحتانی + **زیره** بکسر اول و سکون دوم لغت فارسی ست و در اردوی ہندی مستعمل و آن معروف ست بعربی آنرا کمّون
بفتح کاف و ضم میم مشدد و سکون واو و نون در آخر و سَنُّوت بفتح سین مهمله و ضم نون مشدد و سکون واو و تای فوقانی بر وزن تنّور و سنّور گویند سنّت القدر
از باب تفعیل سنّوت یعنی زیره انداخت در دیگ و زیرهٔ گل سرخ را در ہندی نیز زیره گویند بعربی آنرا زر الورد بزای معجمه و رای مهمله مشدد و مضاف بسوی
ورد گویند سرد و خشک ست در درجه دوم + **زین** بالکسر لغت فارسی ست و در اردوی ہندی مستعمل چیزی ست که بر پشت اسپ نهاده بران نشینند بعربی آنرا سرج
بفتح سین مهمله و سکون رای مهمله و جیم در آخر گویند + **زین پوش** لغت فارسی ست و در اردوی ہندی مستعمل و آن پوششی باشد که بر زین اسپ اندازند
بعربی آنرا غاشیه + **زین کَسنا** بفتح کاف تازی و سکون سین مهمله و نون بالف کشیده زین بر اسپ بستن بعربی اسراج بسین و رای مهملتین و جیم بر وزن
افعال گویند بفارسی زین کردن و زین نهادن طالب آملی گوید **بیت** خوبان سمند ناز چو ترکانه زین کنند + صد جان شکار در نگه اولین کنند + سعدی گوید **بیت**
گدائی که بر شیر نر زین نهد + ابو زید را اسپ و فرزین دهد + **زینه** بالکسر لغت فارسی ست و در اردوی ہندی مستعمل بمعنی زینه پایه بالا بر آمدن بعربی
آنرا دَرَجه بفتح دال و رای مهملتین و جیم و تا در آخر و بضم دال و سکون را و دُرجه بر وزن ہمزه و اُدرُجّه بر وزن اسکُفّه و مِرقاة بکسر میم و سکون رای مهمله و قاف
بالف و تا در آخر و ہر پایه آنرا نیز درجه و مرقاة و قصمه بفتح قاف و سکون صاد مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند فی الاساس ہذه الدرجة فیها ثلثون قصمة بفارسی پله
بفتح بای فارسی و لام مشدد و پایه بالا بر آمدن گویند + **باب سین مهمله با الف** + **سات** بتای فوقانی عدد بیست معروف بعربی آنرا سبع و بفارسی
هفت گویند **ساتوان** بسکون تای فوقانی و واو با الف و نون در آخر منسوب بسوی سات یعنی هفت بعربی آنرا سابع و بفارسی هفتم گویند **ساتهه**
بسکون تای فوقانی مخلوط التلفظ بها بمعنی همراہی بعربی صُحبة بضم صاد مهمله و سکون حای مهمله و فتح بای موحده و تا در آخر گویند **ساتهی** بکسر تای فوقانی مخلوط التلفظ
بها و سکون تحتانی معروف و کسی که در سفر و حضر همراه ماند بعربی آنرا صاحب و بفارسی همره گویند و نیز ساتهی کسی که مددگار کسی در کاری باشد بعربی آنرا معین بضم میم
و مُمِدّ بضم میم اول و کسر میم دوم و دال مهمله مشدد و ظهیر بفتح ظای معجمه و کسر ها و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر و ناصر بنون و صاد و رای مهملتین بر وزن فاعل گویند
ساجها بجیم مخلوط التلفظ بها با الف بمعنی مشارکه در کارها بعربی شرک بکسر شین معجمه و سکون رای مهمله و کاف در آخر و شرکه بکسر شین معجمه و سکون رای مهمله
و فتح کاف و تا در آخر گویند **ساجهی** کسیکه با کسی شرکت داشته باشد در کاری بعربی شریک بر وزن امیر و شرک بالکسر و مشارک بضم میم گویند اشراک بالفتح
و شرکا بر وزن کُرَما جمع آن + **ساچق** بکسر جیم فارسی و قاف در آخر لغت ترکیست و در اردوی ہندی مستعمل جشنی باشد که در کتخدائی هنگام حنا بستن عروس کنند
بفارسی حنابندان و حنابندی گویند **ساده** بفتح دال مهمله لغت فارسی ست و در اردوی ہندی مستعمل خلاف منقش بعربی ساذج بفتح ذال معجمه و جیم در آخر گویند
و آن معرب ست **سارا** + برای مهمله با الف خلاف ناقص بعربی تمام و کامل و تامّ بتشدید میم و بفارسی همه **ساربان** لغت فارسی ست و در اردوی ہندی
مستعمل کسیکه شتر راند و تیمارداری آن نماید بعربی آنرا حادی بحای و دال مهملتین بر وزن قاضی و بفارسی شتربان هم گویند و ترکی تیوه جی بکسر تای فوقانی و فتح
واو و سکون ها و کسر جیم فارسی **سارهو** + بضم رای ہندی مخلوط التلفظ بها و سکون واو معروف شوهر خواهر زن را گویند بعربی آنرا سلف بکسر سین
مهمله و سکون لام و فا در آخر و بفتح سین و کسر لام و ظاب بفتح ظای معجمه و سکون همزه و بای موحده در آخر و ظام بمیم بجای موحده در آخر گویند بفارسی

همداد و هم ریش و هم زلف و همداماں گویند چنانکه میرزا طاهر نصیر آبادی در تذکرهٔ خود در احوال حسن بیگ رفیع نوشته که او همداماں عالیجاه عزیز خان بود
و در احوال قاسم خان نوشته که او همداماں جهانگیر بادشاه بود **ساڑی** بکسر رای هندی و سکون تحتانی معروف و نوعی از لباس هند است که اکثر زنان
پوشند و آن چادری باشد که یکسرش ابر میان بندند و سر دیگرش ابر سر اندازند و بفارسی آنرا ساره بفتح رای مهمله گویند و بعضی گویند که در فارسی بشین معجمه
گویند فردوسی گوید **بیت** ز سر ساری هندوی برگرفت * برهنه سر و دست بر سر گرفت * میر سید علی صدر الدین مدنی صاحب سلافة العصر که مدتی در هندوستان
مانده لفظ ساری را بطریق ایهام در کلام خود آورده است و آن این است **شعر** وَغَادَةٍ مِن بَنَاتِ الهِندِ قَدْ بَرَزَتْ * فِي زِيِّهَا بَيْنَ اِسْجَافٍ وَاَسْتَارِ *
فَقُلْتُ لَمَّا سَرَتْ فِي اللاذِ مَائِسَةً * يَا حَبَّذَا السَّيْرُ بَلْ يَا حَبَّذَا السَّارِي * **ساس** مادر زن و مادر شوهر را گویند بعربی مادر شوهر را حماة بفتح حای
مهمله و میم بالف و تا در آخر گویند و مادر زن را خَتَنَة بفتح خای معجمه و سکون تای فوقانی و فتح نون و تا در آخر و بفارسی اعم از اینکه مادر زن باشد یا مادر شوهر
خوشدامن و خوشتامن و خوشو و خوشود گویند و بترکی قَیْن آنا بفتح قاف و سکون تحتانی و نون و فتح همزه و نون * **ساگون** بکاف تازی مخلوط التلفظ بها
و سکون واو معروف درختی است معروف که از چوب آن تیر بام و تختهای در سازند بعربی آنرا ساج بسین مهمله بالف و جیم در آخر گویند در اساس البلاغه است عُمِلَتْ
سفینة نوح علیه السلام من ساج و هی خشب سود رزان لا تکاد الارض تبلیها تجلب من الهند مشرجة مربعة و رایت فی بنائه ساجة و بفارسی سال بسین مهمله
گویند امیر خسرو در وصف کشتی گوید **بیت** ماه نوی کاصل وی از سال خاست * یک مه نوگشته بده سال راست * **ساگ** بکاف فارسی در آخر معروف است بعربی بقل
بفتح بای موحده و سکون قاف و لام در آخر و خُضْرَة بضم خای معجمه و سکون ضاد معجمه و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند خضراوات جمع آن ابو الخضرة کنیت آن و
بفارسی سبزی و تره زکی ندیم گوید **شعر** ندارم چشم بر احسان مردم بازچون نرگس * قناعت میکنم با سبزی و نان و پیاز امروز * **سال** لغت فارسی است
و در اردوی هندی مستعمل و تحقیق آن در لغت برس گذشت * **سالا** برادر زن را گویند بعربی اَخُو الزَّوجة و اَخُو المَرأة و خَتَن بفتح خای معجمه و فتح تای فوقانی
و نون در آخر گویند اَخْتَان بالفتح جمع آن و بفارسی برادر زنه گویند و مستعمل مردم ایران برادر زن است باضافت و بترکی قَیْن آغا بفتح قاف و سکون تحتانی
و نون و همزهٔ ممدوده و غین معجمه بالف گویند * **سال گره** بکاف فارسی لغت فارسی است و در اردوی هندی مستعمل بمعنی رشته که در آن موافق عدد سالهای عمر
گرهها زنند بفارسی رشتهٔ عمر هم گویند غنی گوید **شعر** گشت چون رشتهٔ عمرم کوتاه * معنی سال گره فهمیدم * صائب گوید **شعر** گوهر دندان ز پیری ریخت چون
شبنم بخاک * عقدها در رشتهٔ عمر از شمار سال ماند * و تسبیح سال هم گویند صائب گوید **شعر** چه حاجت است به تسبیح سال عمر مرا * که میشود به یک انگشت این حساب تمام
سالن چیزی که با نان خورند بعربی آنرا اِدام بکسر همزه و دال مهمله بالف و میم در آخر گویند و بفارسی نان خورش و تر نانه گویند ابو منصور ثعالبی
گوید هر نان خورشی که از روغن زیت و روغن گاو و مانند آن بود آنرا اهاله بکسر همزه و فتح لام گویند * **سالوتری** بضم لام و سکون واو مجهول و تای
فوقانی و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف کسی که دوای ستوران کند عموماً و کسی که دوائی اسپان کند خصوصاً بعربی عموماً کسی که دوای ستوران کند آنرا
بیطار بفتح بای موحده و سکون تحتانی و طای مهمله بالف و رای مهمله در آخر و بَیْطَر بر وزن حیدر و بِیَطْر بر وزن هزبر و مُبَیْطِر بضم میم و کسر طای مهمله در آخر و بزاغ
بفتح بای موحده و زای معجمه مشدد و بالف و غین معجمه در آخر گویند **سالی** خواهر زن را گویند بعربی اخت الزوجة و خَتَنَة بفتح خای معجمه و تای فوقانی و نون و تا

در آخر گویند و این مشترک ست میان مادر زن و خواهر زن و لفارسی خازنه و خواهر زنه گویند **سالیانه** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل آنچه
سال در سال در وجه مواجب بکسی دهند لعربی مسانهه بضم میم و سین مهمله با الف و فتح نون و ها و تا در آخر و مُسَانَاة گویند در اساس ست اگر یه مساناة و مسانهة و
در قاموس ست سَانَاه مُسَانَاةً و سَانَهه مُسَانَهَةً و سِنَاهَا عَامله بالسَّنة **سامان** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل اسباب مهیا و آماده را گویند بعربی
عُدَّه بضم عین مهمله و دال مهمله مشدد و تا در آخر و عَتَاد بفتح عین مهمله و تاء فوقانی با الف و دال مهمله در آخر و عُتْدَه بضم عین مهمله و سکون تاء فوقانی و فتح دال و تا در آخر
و اُهبَة بضم همزه و سکون ها و فتح باء موحده و تا در آخر گویند و لفظ سامان در فارسی با لفظ کردن و ساختن و دادن مستعمل ست صائب گوید **شعر** هر که او تعجیل ایام
بهاران آگه است + همچو گل برگ سفر سامان کند در زیر پوست + واله هروی گوید **شعر** نگاهی از تو گر سامان راه آخرت سازم + زیانهائی ز عمر رفته بر من سعی گردد +
صائب گوید **شعر** دهد از هاله مه سامان طوق بندگی هر شب + ندارد گرچه پروای ز کس مالک رقاب من + لفارسی برگ و برهم گویند وحشی گوید **شعر** شاخ خشک یم با
سر دی عالم چکنند + پیش ما برگ و بری نیست که سرما ببرد + **سامنا** بمیم و نون با الف و **سامهنا** بزیادت ها بعد میم بمعنی مقابل بعربی تجاه بضم تای فوقانی
و جیم با الف و ها در آخر و وُجَاه بضم واو و بکسر آن و قُبَالَه بضم قاف و بای موحده با الف و فتح لام و تا در آخر و در صحاح ست قعدت تُجَاهك و وِجَاهك ای قبالتک
و مقابل بضم میم گویند و لفارسی روبرو و رو به رو و بارو گویند و بترکی قارشو بفتح قاف و سکون رای مهمله و ضم شین معجمه **سامنی هونا** روبرو شدن بعربی
مواجهه و مقابله بر وزن مقاتله لفارسی دوچار شدن و زدن و چشم چار شدن و دوچار افتادن فغانی گوید **شعر** چنان گشتم که شمع از شخص و شخص از سمایه نشناسم
اگر ناگه دوچار افتم شبی در گشت مهتابش + روبرو شدن و رو بارو شدن بزیادت الف اول مشهور دوم سلیم گوید **شعر** باگدا این رونمید اثم سلیم + میشود آئینه
رو باروی او + **سامنی کرنا** روبروی کسی کردن بعربی توجیه بواو و جیم و ها بر وزن تفعیل گویند و جَهْتُهُ و جهی تلقاء لفارسی دوچار کردن و روبرو کردن
و دوچار شدن خالص گوید **شعر** مرا کسی که دوچار تو کرد در ره عشق + خدا کند که ترا هم بماه دوچار کند **سان** باظهار نون در آخر سنگی باشد که کارد و شمشیر
و امثال آن بدان تیز کنند بعربی آنرا مِسَنّ بکسر میم و فتح سین مهمله و نون مشدد در آخر و مِشْحَذ بکسر میم و سکون شین معجمه و فتح حای مهمله و ذال معجمه در آخر و لفارسی
فسان گویند + **سان پر رکهنا** تیز کردن شمشیر و امثال آن را بر فسان بعربی شَحْذ بفتح شین معجمه و سکون حای مهمله و ذال معجمه در آخر و اشحاذ بر وزن افعال
و سَنّ بفتح سین مهمله و نون مشدد در آخر و تسنین بر وزن تفعیل گویند لفارسی بر سنگ راندن و بسنگ تیز کردن و بر فسان کردن و بفسان کشیدن و بر فسان زدن
و بر فسان خوردن و بر فسان نشستن حسین ثنائی گوید **شعر** ماه سپهر مصلحتی و اشت زانکه تیغ + بُرّنده تر شود چو بسنگ فسان نشست + اشرف گوید **شعر** نی تند گردد
آن نه این سوده میشود + هر چند تیغ مهر خور د بر فسان برف + فاریابی گوید **شعر** سپهر بر نکشد با مداو خنجر صبح + اگر بشب نزند همت تو بر فسنش + قاسم مشهدی گوید
بیت خوبان بدیر و کعبه عنانی کشیده اند + تا تیغ غمزه را بفسانی کشیده اند + صائب گوید **بیت** در کشتنم گران فره بر هنر میکند + خنجر بسنگ سرمه
چرا تیز میکند + **سانس** بنون غنه و سین مهمله در آخر هوائی که از درون می آید و باز میرود بعربی آنرا نَفَس بفتح نون و فا و سین مهمله لفارسی دم گویند **سانپ** بنون غنه و بای
فارسی در آخر جانوریست مشهور زهرناک هر کرا بگزد می میرد بعربی آنرا حَیَّه بفتح حای مهمله و تحتانی مشدد گویند لفارسی مار بعضی گویند که عمر مار بسیار دراز بود
نمی میرد مگر کشته شود و بترکی یلان بکسر تحتانی و فتح لام و سکون نون گویند ابو منصور ثعالبی حُبَاب بفتح حا مهمله و بای موحده با الف و بای موحده دوم در آخر شیطان الشین معجمه

مار خبیث را گویند و حَنَش بفتح حای مهمله و نون و شین معجمه در آخر ماری که شکار کند و حَیُّوت بفتح حای مهمله و ضم تحتانی مشدد و سکون واو و تای فوقانی در آخر
مار نر را گویند و حُفّاث بضم حای مهمله و فای مشدد و با الف و ثای مثلثه در آخر و حِفیث بفتح حای مهمله و کسر فا و ثای مثلثه در آخر مار سطبر را گویند و حمزه بن علی اصفهانی
آورده که حفّاث ماری ست سطبر مانند اسود و یا بزرگتر از آن و گاهی مقدار چهار دست هم باشد و آن نسبت ماران دیگر ایذا کمتر می رساند و عیسی بن ابراهیم ربعی در نظام
الغریب آورده که حفّاث نوعی از مار است که میگزد و ایذا نمی رساند و هرگاه میگزد شکمش مانند جراب دمیده میشود و آن در یمامه است و اَسوَد بفتح همزه و سین مهمله
و دال مهمله بر وزن احمر مار بزرگ را گویند و شُجاع بشین معجمه و جیم و عین مهمله در آخر بر وزن غُراب مار سیاه املس مایل بسپیدی و آن ماریست خبیث و أُعَیرِج بضم
همزه و فتح عین مهمله و سکون تحتانی و کسر رای مهمله و جیم در آخر خبیث ترین مارهاست بر سواری جهد و با او در زین اسپ در می آید و ابوزید گوید اعیرج ماریست
که افسون نمی پذیرد و می جهد چنانکه افعی و ابو عبیده گوید اعیرج ماریست سیاه و سپید مقدار یکدست و آن خبیث تر است از اسود و افعیٰ بفتح همزه و سکون
فا و عین مهمله با الف مقصوره در آخر ماریست باریک گردن پهن سر نقطهای سیاه و سپید دارد گزیده اش را افسون و تریاق نفع نمی بخشد چنانکه
لیث از خلیل روایت کرده و بعضی گویند ماریست که چون برفتار می آید بعضی از دندان او با بعضی می سایند و بعضی گویند ماریست بزرگ سر و شاخ دارد
و اُفعُوان بضم همزه و سکون فا و ضم عین مهمله و واو و با الف و نون در آخر مار نر را گویند و عِربَد بکسر عین مهمله و سکون رای مهمله و فتح بای موحده و دال مهمله مشدد در آخر
و عِنسو بکسر عین مهمله و سکون سین و فتح واو و دال مهمله مشدد در آخر نوعی از مار که می دود و ایذا نمی دهد و اَرقَم بهمزه و رای مهمله و قاف و میم و اَرقَش بهمزه و رای مهمله و قاف
و شین معجمه بر وزن احمر ماریست سیاه و سفید و طُفیَه بضم طای مهمله و سکون فا و فتح تحتانی و تا در آخر ماریست خبیث که بر پشتش دو خط سیاه بود و او را ذو الطُّفیَتین نیز گویند
چه طُفیه برگ مقل را گویند و اَبتَر بفتح همزه و سکون بای موحده و فتح تای فوقانی و رای مهمله در آخر مار کوتاه دم و خِشاش بکسر خای معجمه و شین معجمه با الف و شین معجمه دوم
در آخر مار سبک را گویند و صاحب قاموس گوید خشاش بحرکات ثلثه مار کوهی را گویند و افعی مار زمین هموار را و گزیده هر دو زنده نمی ماند و ثُعبان بضم تای مثلثه و سکون عین مهمله
و بای موحده با الف و نون در آخر و اَیْم بفتح همزه و سکون تحتانی و میم در آخر مار بزرگ و صِلّ بکسر صاد مهمله و لام مشدد در آخر ماری که هر کرا گزد فوراً بمیرد و در حیوة الحیوان نوشته
که صلّ ماریست شدید الفساد و بر هرچه میگذرد آنرا می سوزد و گرد اگرد سوراخ او چیزی نمی روید و اگر مرغی بر محاذات مسکن او گذرد بیفتد و حیوانی که در نزدیکی
او میگذرد می میرد و بسوی هر کسی که می نگرد آدمی میرد و گویند سواری او را بنیزه زد او و اسپش هر دو مرد و این قسم مار در بلاد ترکستان بسیار است انتهی و عاضه بعین مهمله و ضاد معجمه
و ها بر وزن فاعل و عاضهة بر وزن فاعلة نیز ماریست که گزیده اش فوراً بمیرد و حاریة بحای مهمله بر وزن جاریة ماریکه کوچک شده باشد از کهنگی و آن بدترین مارهاست و گویند
آن ماریست که جسمش نقصان می پذیرد چه تیزی زهر او گوشتش را می مکد و ابن قترة باضافت بسوی قتره بکسر قاف و سکون تای فوقانی و فتح رای مهمله و تا در آخر ماریست مانند شاخ
سیم بمقدار یک دست و آن بدترین مارهاست هرگاه از شخصی قریب میشود بهوا می جهد و از بالای هوا بر وی می افتد و ابن طَبَق باضافت بسوی طبق بفتح طای مهمله و بای موحده و قاف
در آخر ماریست بصورت طبق و بگمان عرب آنست که ابن طبق که سنگ پشت را گویند نود و نه بیضه می دهد که از همه سنگ پشت ها بر می آید مگر یکی که از آن مار سیاه نر
و آنرا ابن طبق گویند و چون بصورت طبق می باشد او را ابن طبق نامیده اند و نُهیر بکسر ها و سکون رای مهمله و کسر ها و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر نوعی از مارهای خبیث
مرکب ست میان سنگ پشت و مار نر گویند تا شش ماه در خواب می ماند و چون بیدار می شود گزیده او زنده نمی ماند و سِفّ بکسر سین مهمله و فای مشدد

در آخر نوعی از مار که می‌پرد و لفضناض بفتح نون اول و سکون ضاد معجمه اول و نون دوم با الف و ضاد معجمه دوم در آخر ماریست که یکجا قرار نگیرد و از نامهای مار قسنبر بضم قاف و فتح
زای معجمه مشدد و تا در آخر و هلال بکسر ها و فرعامة بکسر میم و سکون زای معجمه و عین مهمله با الف و فتح میم و تا در آخر گویند چنانکه ثعلب از ابن اعرابی روایت کرده و کنیت مار
ابو البحیری و ابو الربیع و ابو عثمان و ابو القاضی و ابو مذعور و ابو وثاب و ابو الیقظان و ابن طریق و ام الربیق و ام طبق و ام عافیه و ام الفتح و ام محبوب و ام القیثان
و ابنة الجبل و ابن مجاق و بنات طبق و بنات قترة **سانپ کا کاٹا رسی سی ڈرتا ہی** مثلیست مشهور یعنی کسیکه از موذی آزاری کشیده باشد
همیشه از مثل و شبیه او می‌ترسد بعربی گویند ملسوع الحیة یخاف من الحبال بفارسی مارگزیده از ریسمان می‌ترسد و نیز گویند مارگزیده از ریسمان ابلق رمد غنی کشمیری
گوید **بیت** ز تار رشته گیسوی دلبران ترسد * چنانکه مارگزیده ز ریسمان ترسد * و سلیم این مثل را چنین بسته **شعر** سنبل اسیر زلف ترا دام وحشت است
افعی گزیده می‌رمد از شکل ریسمان * **سانجه** بنون غنه و جیم تازی مخلوط التلفظ بها وقت غروب آفتاب بعربی مسا و بفارسی شام گویند **سانچه** بنون غنه
و جیم فارسی با الف در آخر چیزی که در آن سیم و زر و مثال آن ریزند بعربی قالب بالقاف و بفتح لام و با در آخر گویند و بکسر لام نیز آمده و بفارسی تنبانک بضم
تای فوقانی و سکون بای موحده و فتح نون گویند * **ساندا** بنون غنه و فتح دال مهمله با الف در آخر رسنی که گاودوش وقت دوشیدن در پای گاو بندد و بعربی
آنرا اتاد بکسر همزه و تای فوقانی با الف و دال مهمله در آخر گویند **سانڈ** بنون غنه و دال هندی در آخر جانوری که شتر کان در راه بهار او را یله کنند بعربی آنرا سائبة
بسین مهمله و بای موحده و تا در آخر بر وزن فاعله گویند **سانڈنی** بکسر نون و سکون تحتانی معروف شتر ماده تیز رفتار بعربی آنرا جمازة بفتح جیم و میم مشدد
با الف و فتح زای معجمه و تا در آخر گویند * **سانّا** بسکون نون اول و دوم مشدد و با الف رسیده خاک را با آب سرشتن بعربی عجن بفتح عین مهمله و سکون جیم و نون در آخر گویند
عجن الطین از باب ضرب و نصر فعل از آن و بفارسی گل کردن گویند **سانولا** بنون غنه و واو مخلوط التلفظ بهمزه و لام با الف کسی که رنگ بدن او مانند گندم باشد
بعربی آنرا اسمر بسین مهمله و میم و رای مهمله بر وزن احمر و ملیح گویند و بفارسی گندم گون و سبز رنگ و حسن سبز گویند غنی کشمیری گوید **شعر** حسن سبزی بخط سبز مرا کرد اسیر
دام همرنگ زمین بود گرفتار شدم * **سانولی** بنون غنه و ضم واو مخلوط التلفظ بهمزه و کسر لام و سکون تحتانی معروف زن گندم گون بعربی آنرا سمراء بر وزن
حمراء و ملیحة گویند و بفارسی سبز رنگ * **ساهل** بضم ها و لام در آخر سنگی باشد مدور که معماران و بنایان هندوستان بر رشته بسته کجی دیوار را بآن معلوم کنند و در ولایات
دیگر از آهن و برنج گرد و مدور بقدر گردگان ساخته ریسمان بآن بندند بعربی آنرا شاقول بشین معجمه و ضم قاف گویند ظاهرا معربست طاهر وحید در تعریف بنا گوید
بیت چو شاقولش این رنگ ها ریخته * دل من بموی او آویخته * بدر رفیع واعظ در ابواب الجنان آورده دل بیقرار است در حبت ساختن طاق و درگاه مانند شاقول
پیوسته سرنگون آویخته * **ساهی** بکسر ها و سکون تحتانی معروف جانوریست که خارها بر پشت دارد بعربی آنرا قنفذ بضم قاف و سکون نون و ضم فا و ذال معجمه در آخر گویند
قنافذ جمع آن و قداد بفتح قاف و بتکرار دال مهمله بر وزن سحاب و درام بفتح دال و رای مهملتین و میم بر وزن شداد و درامه بزیادت تا در آخر و حسکه بفتح حای
مهمله و کسر سین مهمله و سکون تحتانی و فتح کاف و تا در آخر و عجاهن بضم عین مهمله و جیم با الف و کسر ها و نون در آخر و دراج بفتح دال مهمله و رای مهمله مشدد با الف و جیم در آخر
گویند و شیهم بفتح شین معجمه و سکون تحتانی و فتح ها و میم در آخر خارپشت بزرگ را گویند و ولدل بضم هر دو دال مهمله همچنین چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته و برکه بفتح بای موحده و سکون
رای مهمله و فتح واو و کاف و تا در آخر و قنفذه بزیادت تا خارپشت ماده را گویند بفارسی همه را خارپشت و ببرک بفتح بای موحده و سکون ها و فتح میم و زای معجمه و اشغر

بالضم وبسین مهمله وغین معجمه وسُغُر وسُغُرنه بالضم سین مهمله وغین معجمه وچخر و وچخراوچیز ور بجیم فارسی وزای عجمی وخارانداز وکاسچ وکاسچوک بسین مهمله وجیم تازی
وچگاسه بجیم فارسی وکاف عربی وسین مهمله بروزن نوامه گویند وبشین معجمه نیز آمده چنانکه در برهان است ساقی بکسر همزه وسکون تحتانی معروف وزدگیر
بیش از کار کردن بکار گرویدن بعربی ازین اسلف بفتح سین مهمله ولام وفا در آخر وسلم بفتح سین مهمله ولام ومیم آخر وعینه بکسر عین مهمله وسکون تحتانی وفتح نون وتا در آخر گویند وبفارسی
پیشداد وتقدمه ظهوری گوید شعر اجناس شعار السلم هست خریدار + جود تو دهد تقدمه ارباب سخن را + سایه لغت فارسی ست در اردو وهندی مستعمل
خلاف آفتاب بعربی ظِلّ بکسر ظای معجمه ولام مشدد در آخر ظلال بالکسر جمع آن ونیز بمعنی پناه در عربی هم باین معنی ظل مستعمل ست در صحاح است فلان یعیش فی ظل فلان
ای فی کنفه سایه ڈالنا بمعنی سایه انداختن بعربی اظلال بظای معجمه وتکرار لام بروزن افعال در اساس است اظلنی الغمام والشجرة وظللنی من الشمس ونیز سایه
ڈالنا بمعنی مهربانی کردن ومتوجه حال کسی شدن بعربی اظلال گویند اظلک فلان سایه انداخت بر تو وبفارسی سایه افگندن هم گویند سعدی فرماید بیت
پدر مرده را سایه بر سر فگن + غبارش بیفشان وخارش بکن + سایه مین آنا در سایه آمدن بعربی استظلال بظای معجمه بروزن استفعال گویند استظل بالظل او
بالشجر در سایه آمد یا در سایه درخت آمد سایه مین بیٹھنا در سایه نشستن بعربی استظلال گویند در قاموس است استظل بالظل مال الیه وقعد فیه باب سین
مهمله با بای تازی سب بفتح اول وسکون دوم بمعنی همه بعربی جمیع وزبر بفتح زای معجمه وسکون واو وفتح بای موحده ورای مهمله در آخر وزابر بفتح
بای موحده وزجبر بسکون عین مهمله گویند در صحاح است اخذت الشئ بزوبره وبزابره وبزعبره اذا اخذته کله واسر بفتح همزه وسکون سین مهمله ورای مهمله در آخر گویند در صحاح است
اخذت الشئ باسره گرفتم آن چیز را همه ورمته بالضم رای مهمله ومیم مشدد وتا در آخر گویند وآن بمعنی رسن پاره است که بمعنی همه مستعمل شده گویند دفع الیه الشئ برمته
واصلش آن ست که کسی کسی را شتری با رسنی که در گردن داشت به بخشید از ان باز بهر کسی که همه چیز دهند گویند اعطیت الشئ برمته وحذافیره وآن جمع حذفار بکسر
حای مهمله وسکون ذال معجمه وفا با الف ورای مهمله در آخر بمعنی نواحی واعالی هر چیز گویند عطاه الدنیا بحذافیرها یعنی تمامها وطرا بالضم طای مهمله ورای مهمله مشدد
وآن تاکید واقع می شود گویند جاؤ طرا آمدند همه ها وکافة بتشدید فا وقاطبة بقاف وطای مهمله وبای موحده بروزن فاعلة وکل وجمیع سب کر جانا
همه خوردن وچیزی بر خوان باقی نگذاشتن بعربی اقتمام بقاف وتکرار میم واشتفاف بجای مهمله وتکرار فا بروزن افتعال گویند اقتم ما علی الخوان واحتف
ما فی القدر خورد همه را و باقی نگذاشت از آنچه بر خوان بود و در دیگ بود سب چڑها جانا همه آب نوشیدن وباقی نگذاشتن در ظرف بعربی اشتفاف
بشین معجمه وتکرار فا بروزن افتعال گویند اشتف ما فی الاناء نوشید هر چه در ظرف بود وبفارسی بسر کشیدن وبر سر کشیدن نعمت خان عالی گوید بیت
جام وداغ از جنون عالی بسر خواهم کشید + سور خمارم ساغر هر شاری سازوم را + سلیم گوید بیت چون تنگ ظرفان کجا من می ز ساغر می کشم تا بهیچ غواص گهر شست
بر سر می کشم + سنبر قدم لغت فارسی ست در اردو وهندی مستعمل عبارت از شوم ونامبارک وبدبخت بفارسی سبز پای تیز گویند امیر خسرو گوید بیت چو سبز
خواجه باشد بجای + چه اندیشه از دشمن سبز پای + سکوره مخفف ساپوره لغت فارسی ست در اردو وهندی مستعمل بمعنی چیزی که بشکل آلة تناسل سازند وزنان
سعتری بکار دارند صابوره بصاد مهمله معرب آن بفارسی از انچاچنگ بمیم وجیم فارسی با الف وجیم فارسی ودوم مفتوح گویند شمس فخری گوید شعر کنند اعدای جاهت ماده ورز
زمقرد دوست خر نقل وچاچنگ + وسرور بهره وجیم تازی گغته وچیر جنگ بجیم فارسی وزای معجمه بروزن تیز جنگ گویند وبعضی بهره وجیم فارسی وبرکی مهمله گفته اند

دیگر کاشی گویند از آن جهت که مردم کاشان سازند شفای گوید بیت اگر ترش حاجت افتد بجلاب همکنند کیر کاشی استعمال سبیل بلغت عربی ست
بمعنی راه فارسیان و هندیان بمعنی وقف هر چیز عموماً استعمال کنند و بمعنی وقف آب و شربت قند و مانند آن در ماه محرم خصوصاً اشرف گوید شعر
کنونکه عارضت از خط شده ست سرخ و سیاه + لبت چو آب محرم سبیل خواهد شد + میر معزی گوید شعر بر دو زمشبون اعداش را سبیلی نیست سبیل
گشت بر اعدای او مگر شیون + و بفارسی آب خیر نیز گویند طغرا گوید بیت چو گل چیند از آئینه شوخ دیر + لشکر آئینه آن کند آب خیر + سبیل کهنا وقف کردن
آب و غیر آن را در راه خدا بفارسی سبیل کردن و کشادن و آب خیر کردن گویند عرفی گوید شعر تمام چون شده ام بخت کوکه غمزهٔ دوست + بشاراه سعادت
کند سبیل مرا + میر معزی گوید شعر کشاده روی و کشاده کف و کشاده دلش + ز مال و جاه بر آزادگان کشاد سبیل + باب سین مهمله با بای فارسی + سپارا
بضم اول و دوم بالف رسیده و رای مهمله با الف کشیده سر ذکر را گویند بعربی فَیْشَة بفتح فا و سکون تحتانی و فتح شین معجمه و تا در آخر و فَیْشَلَة بفتح فا و سکون تحتانی
و فتح شین معجمه و لام و تا در آخر و قِمْحَیٰ بکسر قاف و سکون میم و حای مهمله با الف مقصوره در آخر و قمحاة بزیادت تا در آخر و عُکْنُز بضم عین مهمله و سکون کاف و ضم نون و زای معجمه
در آخر و عُکْمُز بمیم بجای نون و عُکْموز بر وزن سرسور و حَشَفَة بفتح حای مهمله و شین معجمه و فا و تا در آخر گویند و سر ذکر گنده و بزرگ را بعربی کوشالة بفتح کاف
و سکون واو و شین معجمه با الف و فتح لام و تا در آخر و کَوْشَلَة بفتح کاف و سکون واو و فتح شین معجمه و لام و تا در آخر گویند چنانکه در قاموس ست و ابو منصور ثعالبی
هم گفته و ازهری گوید که من بسین مهمله میدانم و باشد که بشین معجمه هم آمده باشد و سر ذکر را الکَمَرة بفتح کاف و میم و رای مهمله و تا در آخر و فنطلیس بفتح فا و سکون نون
و فتح طای مهمله و کسر لام و سکون تحتانی و سین مهمله در آخر و فنجلیس بجیم بجای طای مهمله نیز گویند و سر ذکر سگ را البُسْرَة بضم بای موحده و سکون سین مهمله و فتح رای مهمله و تا در آخر
گویند سِپاهی بکسر اول لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل منسوب بسوی سپاه که بمعنی لشکر ست بعربی عَسْکَری و جُنْدی بضم جیم و بفارسی لشکری نیز گویند سپنا
بفتح اول و سکون دوم و نون بالف کشیده لغت هندی ست آنچه در خواب بینند بعربی رُؤْیا بضم راء مهمله و سکون همزه و تحتانی با الف گویند رُؤی بر وزن هُدی جمع
آن و حُلْم بضم حای مهمله و سکون لام و میم گویند و بضمتین نیز آمده اَحْلام بالفتح جمع آن حَلَمَ فی نومه از باب نصر و اِحْتَلَم از باب افتعال و تَحَلَّم از باب تفعّل و اِنْحَلَم از باب انفعال فعل
از آن و طَیْف بفتح طای مهمله و سکون تحتانی و فا در آخر و بفارسی خواب و بترکی تُوش بضم تای فوقانی و سکون شین معجمه گویند اَضْغاث احلام خوابهائی که تاویل
آن صحیح نبود سَپَیدَه بفتح اول و دوم لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل بمعنی رنگی که از ارزیز سازند بهترین آن کاشغری ست و سپیداب و سپیداج نیز گویند
بعربی اِسْفیذاج بکسر همزه و سکون سین مهمله و کسر فا و سکون تحتانی و ذال معجمه با الف و جیم در آخر و آن معرب ست سرد و خشک ست در دوم و بعضی گویند سرد در دوم
و خشک در سوم سپیده لگانا بمعنی بالیدن سپیده بر چیزی بفارسی سپیده زدن و کردن جمال الدین سلمان گوید شعر بر عارض نسرین چو زند صبح سپیده
گلگونه کند باغ رخ لاله ستان را + نزاری گوید شعر صبا سپیده و گلگونه کرد بر رخ سیب + بنفشه برزده سر همچو سبزه از لب جو + سُپیاری بار درختی
که مانند درخت نارجیل بود بعربی آنرا فوفل بضم فا و سکون واو و فتح فای دوم و لام در آخر گویند و بالفتح نیز آمده و آن معرب پوپل بهر دو بای فارسی ست
سرد و خشک ست در دوم + باب سین مهمله با تای فوقانی + سَتْر بفتح اول و سکون دوم و رای مهمله در آخر لغت عربی ست در اردوی هندی بمعنی
عضوی ست که از برهنه کردن آن شرم آید بعربی آنرا عَوْرَة بفتح عین مهمله و سکون واو و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی شرمگاه و شرمجای امیر خسرو گوید

بیت خالی که بشرم جای آن نوش لب است + بر چشمهٔ خورشید نشانی ز شب است رباعی خالی ست بشرمگاه ست ای مه که گر او + در چشم بود دیده نباشد مگر او
یا رب چه معماست بر آن تختهٔ عاج + یک نقطه و چند حرف باریک او + و بتشدید دوم که لفظ هندی ست بمعنی هفتاد بعربی سبعین گویند ستالی
بضم اول و دوم بالف رسیده و کسر لام و سکون تحتانی معروف آله کفشگران و موزه دوزان که بآن سوراخ کنند و بعد از آن سوزن گذرانند بعربی آنرا
مخصف بمیم و خای معجمه و صاد مهمله و فا و مخرز بمیم و خای معجمه و رای مهمله و زای معجمه بر وزن منبر و اشفی بکسر همزه و سکون شین معجمه و فا با الف مقصوره در آخر گویند بفارسی
درفش بضم دال مهمله و فتح رای مهمله و سکون فا و شین معجمه در آخر گویند ستانا بفتح اول کسی را رنج رسانیدن بعربی ایذاء بکسر همزه و سکون تحتانی و همزه ممدوده در آخر و اذیه
بر وزن سجیه در صحاح ست آذاه یوذیه ایذاء و الاذی و اذاه و اذیه و در قاموس ست اذی صاحبه اذی و اذاة و اذیه و لا تقل ایذاء و بفارسی رنج دادن و رسانیدن ستاور
بفتح اول و دوم بالف و فتح واو و رای مهمله در آخر دوائیست بعربی آنرا استعجل مستعجله گویند چنانکه ابن بیطار گفته و بفارسی بوزیدان گرم ست در دوم و خشک ست در اول
چنانکه شیخ بو علی در قانون گفته سترا بهترا بفتح اول کسیکه از پیری عقلش رفته باشد بعربی آنرا خرف بفتح خای معجمه و کسر رای مهمله و فا در آخر و بفارسی فرتوت
بفتح فا و سکون رای مهمله و ضم تای فوقانی و سکون واو مجهول و تای فوقانی دوم در آخر و فرتود گویند ستنجا بفتح اول و سکون دوم و فتح نون و جیم بالف
در آخر معنی ترکیبی آن هفت غله آمیخته و اطلاق آن بر غله آمیخته از اقسام غله کنند و معنی ترکیبی بر المخلوط ندارند بفارسی اقسام غله را که بهم آمیزند شترنج بر وزن شطرنج گویند
پس اگر آش از آن پزند بفارسی آنرا آش شترنجی گویند و اگر نان از آن پزند نان شترنجی گویند اوحدی گوید بیت سفرهٔ چرخ و نان شترنجی + چیست تا در سماط او سنجی
ستو بفتح اول و ضم دوم مشدد و سکون واو معروف گندم یا جو و مانند آن را بریان کرده آرد ساخته در شکر آمیخته و آب انداخته میخورند بعربی آنرا سویق
بفتح سین مهمله و کسر واو و سکون تحتانی و قاف در آخر گویند ابو عاصم کنیت آن بفارسی پست ببای فارسی و بترکی تلقان بفتح تای فوقانی گویند و پست گندم
بعربی سویق الحنطه گویند و پست جو را بعربی سویق الشعیر گویند و پست برنج را بعربی سویق الارز گویند و علی هذا القیاس ستو گهولنا بضم کاف فارسی
آمیختن پست را در شربت و مانند آن بعربی لت بفتح لام و تای فوقانی مشدد و جدع بفتح جیم و سکون دال مهمله و عین مهمله در آخر گویند و بفارسی بشوریدن
ستهرا بضم اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و رای مهمله بالف رسیده چیز خوب را گویند بعربی لطیف و انیق بفتح همزه و کسر نون و سکون
تحتانی و قاف در آخر و ملیح و بفارسی بهتر و خوب گویند ستهیا بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و تحتانی بالف رسیده کسی که علاج
چشم کند بعربی آنرا کحال بفتح کاف و حای مهمله مشدد و بالف و لام در آخر گویند ستی بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی معروف در هندوستان
زنی که بعد از مردن شوهر از نهایت محبتی که باوی دارد خود را بسوزاند و این را موجب حسنات شمارند خسرو گوید شعر خسروا در عشق بازی کم ز هندو زن
مباش + کز برای مرده سوزد زنده جان خویشتن + صائب گوید شعر همچو هندو زن کسی در عاشقی مردانه نیست + سوختن بر شمع مرده کار هر پروانه نیست

باب سین مهمله با تای هندی

سٹک جانا بفتح اول و دوم و سکون کاف تازی و جیم بالف و نون بالف کشیده غفلت
داده از میان جمعی بیرون رفتن بعربی تسلل بسین مهمله و تکرار لام بر وزن تفعل و انسلال بر وزن انفعال در قاموس ست انسل و تسلل انطلق فی استخفاء
سٹھیانا بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و تحتانی بالف رسیده و نون بالف کشیده فاسد شدن عقل بسبب پیری بعربی افناد و بفارسی

ودال مهمله در آخر و اهتار بسکون ها و تای فوقانی و رای مهمله در آخر بر وزن افعال اِفنَدَ الرجل اُهتِرَ و اُهتِرَ الرجل بصیغهٔ مجهول فهو مُهتَر ای صار خرفاً من الکبر و خرف بفتح خای معجمه و رای مهمله و فا در آخر گویند بفارسی فرتوت شدن **باب سین مهمله با جیم تازی** + **سج** بمعنی آرایش بعربی زینت بالکسر گویند و بفارسی زیب **سَجَن** بفتح اول و دوم و نون در آخر بمعنی دلبر بعربی معشوق و محبوب و حبیب و حِبّ بکسر حای مهمله و بای موحده مشدد و شائق بشین معجمه و قاف بر وزن فاعل گویند و بفارسی دوست و جانان **سَجّی** بفتح اول و کسر دوم مشدد و سکون تحتانی معروف بلغت مردم قصبات خاک شوری که از شورهٔ گیاه سوخته رنگریزان در گل کاژیره اندازند و تحقیق آن در لغت کهار که غتدار دوست خواهد آمد **باب سین مهمله با جیم فارسی** + **سَچ** بفتح اول و سکون دوم خلاف دروغ بعربی صِدق بکسر صاد مهمله و سکون دال مهمله و قاف در آخر بفارسی راستی و راست و نیز کلمهٔ تصدیق ست بعربی نَعَم بفتح نون و عین مهمله و میم در آخر و اَجَل بفتح همزه و جیم و لام در آخر **سَچّا** بفتح اول و دوم مشدد و با الف خلاف دروغگو بعربی صادق بفارسی راستگو گویند + **باب سین مهمله با حای مهمله** + **سَحَری و سحرگهی** طعامی که در ایام صیام وقت سحر خورند بعربی آنرا سُحُور بفتح سین مهمله و ضم حای مهمله و سکون واو و رای مهمله در آخر و بفارسی سَحَر بالتحریک گویند و این مجاز ست از عالم چاشت و شام بمعنی طعام چاشت و طعام شام باقر کاشی گوید **شعر** سحر بیاد تو خون جگر خورم ناصح + که روزه دارم و سنت بود سحر خوردن + و پس شام هم میگویند چه شام طعام شام را گویند و پس شام طعامی که بعد از طعام مذکور خورند و آن طعام سحری ست چنانکه صاحب بهار عجم گفته **باب سین مهمله با خای معجمه** + **سَخّی** بفتح اول و کسر دوم و تحتانی مشدد لغت عربی ست در اردوی هندی و فارسی به تخفیف تحتانی مستعمل خلاف بخیل بعربی جَواد بجیم و واو با الف و دال مهمله و بفارسی راد برای مهمله با الف و دال مهمله در آخر گویند ابومنصور ثعالبی گوید غَیداق بفتح غین معجمه و سکون تحتانی و دال مهمله با الف و قاف در آخر و سَمَیدَع بفتح سین مهمله و میم و سکون تحتانی و فتح دال معجمه و عین مهمله در آخر و جَحجاح بفتح جیم و سکون حای مهمله و جیم با الف و حای مهمله در آخر گویند و در قاموس ست الجحجح السید کالجحجاح جحاجح و جحاجحة و جحاجیح جمع آن و اَریَحی بفتح همزه و سکون رای مهمله و فتح تحتانی و کسر حای مهمله و تحتانی مشدد جوادی که هنگام بخشش در اهتزاز آید و خِضرِم بکسر خای معجمه و سکون ضاد معجمه و کسر رای مهمله و میم در آخر بمعنی کثیر العطا و آفِق بکسر فا و قاف بر وزن فاعل و اَفیق بر وزن امیر نهایت در کرم + **باب سین مهمله با رای مهمله** + **سَر** بفتح اول لغت فارسی ست در اردوی هند بکسر سین مستعمل و آن معروف ست بعربی رَأس بفتح رای مهمله و سکون همزه و سین مهمله در آخر و هامَه بفتح میم و تا در آخر گویند **سُراگای** بضم اول و دوم با الف رسیده و کاف فارسی با الف و یای تحتانی در آخر گاوی ست دشتی بعربی آنرا مَها بفتح میم و ها با الف گویند مهاة بزیادت تا یکی و نعاج الرمل بکسر نون و عین مهمله با الف و جیم در آخر مضاف بسوی رمل بفارسی گاو دشتی گویند **سر آنکهون پر** جمله ایست که در کمال تعظیم استعمال کنند بعربی علی الراس والعین و بفارسی بر سر و چشم **سر آنکهو نسی** عبارت ست از بجا آوردن کار کسی از ته دل بعربی بالراس والعین و بفارسی بسر و چشم + **سَراوَن** بفتح اول و رای مهمله با الف رسیده و فتح واو و نون در آخر چوبی که با آن زمین شیار کرده را همواره کنند بعربی آنرا مِسلَفَه بکسر میم و سکون سین مهمله و فتح لام و فا و تا در آخر و مِملَسَه بکسر میم و سکون میم دوم و فتح لام و سین مهمله دوم و تا در آخر و مَلّاسه بفتح میم و لام مشدد و با الف و سین مهمله مفتوح و تا در آخر گویند و بفارسی بتگن بکسر بای موحده و سکون فوقانی و فتح کاف

و نون در آخر و بجن بباي موحده و زاي معجمه بر وزن چمن گويند و تفصيل آن در لغت پلپلا بباي فارسي باتاي هندي گذشت **سر اوندها** بالفتح الف
و خفاي نون سر نگون كردن بعربي انزراق بطاي مطبقه و راي مهمله و قاف بر وزن افعال و طاطاة بتكرار طاي مطبقه بر وزن فعللة و نكس بالفتح نون و سكون كاف
و سين مهمله در آخر گويند نكس راسه از باب نصر فعل از ان بفارسي سر فرو افگندن **سر اوتارنا** بالضم تاي فوقاني و سكون واو مجهول و راي هندي و نون بالف رسيده
سر كسي را شكستن بعربي شجّ بالفتح شين معجمه و جيم مشدد در آخر و شدخ بالفتح شين معجمه و سكون دال مهمله و خاي معجمه در آخر گويند **سرخ** بالضم لغت فارسي
در اردوي هندي مستعمل و آن رنگي ست معروف بعربي احمر بالفتح همزه و سكون حاي مهمله و فتح ميم و راي مهمله در آخر و بتركي قزل بكسر قاف و زاي معجمه گويند احمر قاني
بقاف و نون بر وزن فاعل بسيار سرخ و بتركي قزغل بكسر قاف و سكون باي موحده و كسر قاف دوم و زاي معجمه و لام در آخر گويند **سرخا** بالضم اول و سكون دوم
و خاي معجمه بالالف اسپ همه سپيد رنگ بعربي آنرا اشهب قرطاسي مضاف بسوي قرطاسي گويند **سرخاب** لغت فارسي ست در اردوي هندي مستعمل
و آن مرغي ست كه آنرا ان در شب از ماده جدا مي مانند و يكي ديگري را نمي بيند و آواز ميكند و هر يكي جانب آواز ديگري ميرود و همه شب بيقرار مي ماند بعربي آنرا
نحام بضم نون و حاي مهمله بالالف و ميم در آخر گويند و جوهري كه بر وزن شداد گفته غلط كرده چنانكه صاحب قاموس گفته و بتركي انگنيت بالفتح همزه و خفاي نون
و سكون كاف فارسي و كسر غين معجمه و سكون تاي فوقاني در آخر گويند **سرخ باده** لغت فارسي ست در اردوي هندي مستعمل و آن وبائي ست صفراوي بعربي آنرا حمره
بضم حاي مهمله و سكون ميم و فتح راي مهمله و تا در آخر گويند و بفارسي علت سرخ هم گويند محسن تاثير گويد **بيت** ترسم از بي صفائي آن حسن روز افزون شود همچو علت
آفت رخسار گندم گون شود **سر دکهنا** در درد كردن سر بعربي وجع الراس بالفتح واو و سكون جيم و عين مهمله در آخر گويند در صحاح ست فلان يجع راسه
نصبت الراس فان جئت بالمصدر قلت يوجعه راسه و انا اتيجع راسي و ايجع راسي و لا تقل يوجعني بضم الياء و العامة تقوله انتهى و تصدع بصاد مهمله و دال مهمله و عين مهمله
بر وزن تفعيل صدع الرجل بصيغه مجهول فعل از ان **سر دوال** بالفتح دال مهمله و واو بالالف و لام در آخر چيزي باشد كه از چرم دوزند و بر سر اسپان كنند بعربي آنرا عذار
بكسر عين مهمله و ذال معجمه بالالف و راي مهمله در آخر و بفارسي افسار بالفتح و سكون فا و فسار گويند **سرسون** بفتح اول و سكون دوم و ضم سين مهمله و سكون واو مجهول
و نون در آخر دانه ايست خرد بعربي آنرا الخردل الاصفر گويند و بفارسي شرشف **سر سهلانا** بالفتح سين مهمله دوم و سكون ها و لام بالف رسيده و نون بالف كشيده دست بر سر ماليدن
بعربي مسح الراس و بفارسي دست بر سر كشيدن **سركانا** بفتح اول و سكون دوم و كاف تازي بالالف و نون بالف كشيده كسي را يا چيزي را يكسو كردن بعربي تنحية بنون و حاي مهمله
و تحتاني بر وزن تفعلة و زح بالفتح زاي معجمه و حاي مهمله مشدد گويند زحّه از باب نصر نحّاه عن مكانه **سركنا** بفتح اول و دوم و سكون كاف و نون بالف رسيده يكسو شدن
از مقام خود بعربي تزحّل بالضم زاي معجمه و حاي مهمله و سكون واو و لام در آخر و تنحّي بنون و حاي مهمله و تحتاني در آخر بر وزن تفعّل گويند زحل عن مكانه از باب منع و تزحّل
و تنحّي از باب تفعّل فعل از ان **سركنڈا** بالفتح كاف تازي و سكون نون و دال هندي بالف رسيده نوعي از ني بعربي آنرا يراع بالفتح ياي تحتاني و راي مهمله بالف
و عين مهمله در آخر گويند يراعة بزيادت تا يكي بفارسي كلك ني گويند **سركه** بالكسر لغت فارسي ست در اردوي هندي مستعمل و آن معروف ست بعربي آنرا خلّ بالفتح خاي معجمه و لام مشدد
گويند خلّ ثقيف بثاي مثلثه و قاف و فا بر وزن امير سركه كهنه و كنيت سركه ابو ثقيف و ابو نافع ست **سر كهولنا** سر را برهنه كردن بعربي حسر بالفتح حاي مهمله
و سكون سين مهمله و راي مهمله در آخر گويند حسر عن راسه از باب نصر و ضرب فعل از ان بفارسي سر را واكردن نيز گويند **سرگي والا** كسيكه سر فروشد بعربي آنرا الحلقي

لام بر وزن شداد گویند بفارسی سرکه فروش **سرمه** بالضم لغت فارسی ست و در اردو و هندی مستعمل چیزیست سیاه که بمیل در چشم کشند بعربی آنرا کحل بضم کاف و سکون
حای مهمله و لام در آخر گویند در اساس ست لقول فی عینها کحل و فی صوتها صحل اکحال جمع آن **سرمه دانی** بالضم لغت فارسی ست هندیان یای تحتانی زیاده کرده اند ظرفی
که در آن سرمه نگاه دارند بعربی آنرا المکحلة بضم میم و سکون کاف و فتح حای مهمله و لام و تا در آخر گویند مکاحل جمع آن و المکحل فی المکحلة والاکحال فی المکاحل و بفارسی سرمه دان
و کحلدان گویند **سرمه لگانا** سرمه بمیل در چشم کردن بعربی کحل بفتح کاف و سکون حای مهمله و اکتحال بر وزن افتعال و تکحل بر وزن تفعل و تکحیل بر وزن تفعیل گویند
کحل عینه از باب منع و نصر و کحّل العین از باب تفعیل و اکتحل از باب افتعال و تکحل از باب تفعل فهو اکحل الی آخره سرمگین **سرمئی** لغت فارسی ست و در اردو و هندی مستعمل رنگی
که برنگ سرمه باشد آقا اسمعیل گوید **شعر** دست از جان شسته اند با آب دیده اهل دل * تا لباس سرمئی آن چشم مستش [illegible] بعربی کحلی بالضم کاف و یای تحتانی مشدد گویند **سرنامه** لغت فارسی
و در اردو و هندی مستعمل چیزیکه بر سر نامها نویسند بعربی عنوان بضم عین مهمله و سکون نون و واو با الف و نون در آخر و علوان بلام بر وزن آن و علیان
و عنیان بضمهما گویند **سرنگ** بضم اول و فتح دوم و نون غنه و کاف فارسی در آخر سوراخی که زیر زمین کنند و منفذ آن بجائی رسانند بعربی آنرا النقب بفتح نون
و سکون قاف و بای موحده در آخر و نفق بفتح نون و فا و قاف در آخر و سرب بفتح سین و رای مهملتین و بای موحده در آخر گویند و بفارسی آهون بها بر وزن قانون **سرنگ**
لگانا سوراخی زیر زمین کندن و منفذ آن بجای دیگر رسانیدن بعربی نقب السرب بفتح نون و سکون قاف مضاف بسوی سرب بفتح سین و رای مهملتین گویند امام یافعی در کتاب
مرآة الجنان در حال هشام بن عبد الملک گوید انه استعمل خالد بن عبد الله القسری علی العراق فدخلها و قبض علی متولیها عمر بن هبیرة الفزاری و سجنه فعمد غلمانه فنقبوا سربا الی السجن
فخرجوا منه انتهی بفارسی نقب کندن و افگندن و زدن و بردن و گرفتن هاتفی گوید **بیت** پی کندن نقب بشتافتند * زمین بهر گور عدو کافتند * صائب گوید **شعر** عاجزم در گره
خویش کشودن صائب * منکه نقب از قطره در سینه خاره زده ام * کلیم گوید **شعر** خانه صبر و خرد رفتی و لیس نیست که باز * قطره ات نقب بگنجینه دلها برد * امیر خسرو گوید **شعر**
عالمی را قوت بخشند شاه و همکارش بدست * قلعه را نقب گیر و موش صهیتایش غراب * **سرو** لغت فارسی ست و در اردو و هندی مستعمل و آن درختی ست مشهور بعربی هم سرو گویند
صاحب قاموس گوید السرو شجر معروف و شعرای عرب هم در اشعار خود آورده اند یکی از آنها در وصف روضه گوید **شعر** حفت بسرو کالقیان تلحفت * خضر الحریر علی قوام معتدل فکانها
والریح تجاذبها تبغی التعانق ثم یمنعها الخجل * و سرو چند نوع ست سرو آزاد و سرو یکه شاخهایش راست رسته باشد سرو سهی سرو یکه دو شاخش راست رسته باشد و سرو سیاه
و سرو سیه صنوبر که تنه اش گره گره بصورت قلب صنوبر باشد راضی گوید **بیت** پوشید تا لباس عزا دل ازکار شد * سرو سیاه قامت موزون یار شد * و سرناز
بنون و زای معجمه عرفی [illegible] شاخهایش بهم متمایل بود و سرو پیاده نوعی از سرو کوتاه مقابل سرو سواره و بعضی مطلق سرو کوتاه را گویند میرزا صائب گوید **شعر**
بخاکساری اگر پیش میرو در ره عشق * گل پیاده ز سرو سواره در پیش ست * وله **شعر** مشت شده است به پیش قدش در نشست و خاست * باغ از گل پیاده و سرو سواره اش
امیر خسرو گوید **شعر** سرو پیاده خوش بود اندر چمن ولی * آن سرو من پیاده خوش ست و سواره خوش * **سرهلانا** بکسر ها و لام با الف رسیده و نون با الف سر جنبانیدن
بعربی نغض بفتح نون و سکون غین معجمه و ضاد معجمه در آخر گویند نغض فلان رأسه از باب نصر و ضرب و انغض رأسه از باب افعال جنبانید سر خود را قال الله تعالی فسینغضون الیک
رؤسهم بفارسی سر جنبانیدن سنجر کاشی گوید **شعر** بیت بیت همه را دیده و سنجیده بخوان * شاعر ست آنکه تو بر شعرش سر جنبانی * **سرهلنا** بمعنی جنبیدن سر بعربی نغض
بفتح نون و سکون غین و ضاد معجمه در آخر و نغوض با سم و حفض با تحریک نغضان گویند و تنغض بر وزن تفعل نغض رأسه از باب نصر و ضرب و تنغض از باب تفعل

فعل از آن واگر از پیری بجنبد بعربی آنرا رعسان بفتح را و عین مهملتین و سین مهمله با الف و نون در آخر گویند میری بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی معروف تیر بیکان و بر بران نشانیده باشند بعربی آنرا قدح بکسر قاف و سکون دال مهمله و حای مهمله در آخر گویند فی الصحاح القدح بالکسر السهم قبل ان یراش و یرکب نصله و سری بکسر اول بمعنی کله گوسفند بعربی رأس الغنم و بفارسی حفنه بجیم فارسی بر وزن هفته گویند نظامی گوید بیت لغز مو و تا مطبخی در نهفت نهد حفنه و از آن اکنده خاک خفت
سریت بضم اول و فتح دوم و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر کنیزی که باوی وطی کنند و او را در تصرف خود دارند بعربی آنرا سریه بضم سین مهمله و کسر رای مهمله مشدد و تحتانی مشدد مفتوح و تا در آخر گویند تسری از باب تفعل تسریه گرفت بفارسی خاصگی گویند خاقانی گوید شعر ای شبستان ملک با تو ظفر خاصگی دی بدبستان شرع گشته خرد درس خوان و بتر کی قما بکسر قاف و میم مشدد با الف گویند سریش لغت فارسی است در اردو هندی مستعمل چیزیست که بآن پی بر کمان چسپانند شیخ سعدی فرماید شعر زخم شمشیر غمت را ننهد کس مرهم طشت زرینم و پیوند نگیرم بسریش و آنرا سریشم هم گویند در قاموس است الشراس بالکسر افضل دباق الاساکفة و الاطباء یقولون اشراس وآن دو قسم بود یکی آنکه از پوست گاو و گاومیش پزند بعربی آنرا اشراط بفتح تای مثلثه و سکون رای مهمله و طای مهمله در آخر گویند فی الصحاح الشراط شی یستعمله الاساکفة وهو بالفارسیة سریش صاحب بحر الجواهر بالتحریک گفته وآن غلط است و صحیح بفتح اول و سکون دوم است چنانکه صاحب لسان الادب تصریح کرده و آنرا غراء الجلود هم گویند و دیگر آنکه از شکم ماهی برآرند بعربی آنرا الغرا بفتح غین معجمه و رای مهمله با الف و غراء بر وزن کسا گویند در صحاح است الغراء الذی یلصق به الشی یکون من السمک اذا فتحت العین قصرت واذا کسرت مددت تقول منه غروت الجلد الصقته بالغراء و در قانون است غراء الجلود حار یابس و غراء السمک اقل حرارة لکنه یابس و بفارسی آنرا سریشم ماهی گویند باب سین مهمله با رای هندی سڑا هرچه از طعام و گوشت و میوها بسبب تغیر و فساد بوی بد گرفته باشد بعربی آنرا عفن بفتح عین مهمله و کسر فا و نون در آخر و متعفن بر وزن متقبل گویند بفارسی بوی گرفته پس اگر گوشت بو گرفته باشد آنرا خنز بفتح خای معجمه و کسر نون و زای معجمه در آخر گویند و بالتحریک نیز آمده و خم بفتح خای معجمه و میم مشدد در آخر گویند فی القاموس خم اللحم یخم و یخم خما و خموما و هو خم انتن و اکثر ما یستعمل فی المطبوخ و المشوی و میوه که متعفن و سیاه شده باشد بعربی آنرا دمال بفتح دال مهمله و میم با الف و لام در آخر گویند و آب بو گرفته را آجن بمد همزه و کسر جیم و نون در آخر و آسن بالمد و سین مهمله و بفارسی آب بطعم برگشته و آبی که طعمش متغیر و تیره شده باشد آنرا سجس بفتح سین مهمله و کسر جیم و سین مهمله در آخر و سجیس بر وزن امیر گویند سجس الماء از باب فتح فعل از آن و گردگان را که فاسد شده باشد خائس بخای معجمه و سین مهمله بر وزن فاعل گویند در اساس است جوزة خائسة و روغن بو گرفته را زنخ بفتح زای معجمه و کسر نون و خای معجمه در آخر و سنخ بفتح سین مهمله و کسر نون و خای معجمه در آخر گویند سڑنا متغیر شدن طعام و جز آن و بو گرفتن آن بعربی سنخ بفتح سین مهمله و نون و خای معجمه در آخر و عفونة بضم عین مهمله گویند پس اگر گوشت بو گرفته باشد خواه بریان خواه خشک بعربی آنرا خم بفتح خای معجمه و میم مشدد و خموم بالضم گویند خم اللحم از باب ضرب و نصر فعل از آن و اراحة بکسر همزه و رای مهمله با الف و فتح حای مهمله و تا در آخر گویند در صحاح است اراح اللحم انتن و اروح الماء و غیره تغیرت رائحته و اگر گوشت خام بد بو شود و متغیر گردد اصل بفتح همزه و صاد مهمله و لام در آخر گویند اصل اللحم از باب فرح فعل از آن و اگر مردار بد بو شود بعربی آنرا خیس بفتح خای معجمه و سکون یای تحتانی و سین مهمله در آخر گویند خاست الجیفة از باب ضرب بد بو شد مردار و در اساس است خاس اللحم تغیر و لحم خائس انتهی و اگر آب بو گیرد و قابل خوردن نماند اسون بضم همزه و سین مهمله و سکون واو و نون در آخر و اسن بالتحریک گویند و اسن الماء از باب ضرب و نصر و فرح فعل از آن و اگر بو گیرد و قابل نوشیدن نماند اجن بفتح همزه و سکون جیم و بفتح آن و اجون بالضم

گویند آجن الماء از باب ضرب و نصر و فرح فعل ازان + سطراسَر بفتح اول و دوم باالف و فتح سین دوم و رای هندی و دوم در آخر صدائی که از پای اثر خفت بر آید
بفارسی شب شپ بشین معجمه و بای فارسی و شپلشپ شپاپ گویند فردوسی گوید ع زلس شپ شپ تیر و چرخ کمان + و له بیت ز چاک چاک گرز و ز شپ شپ تیر آورد
از جان دشمن نفیر + سطراهند بفتح اول و دوم بالف رسیده و کسر ها و سکون نون و دال مهمله در آخر بوی بد که از تغیر گوشت و طعام و امثال آن آید بعربی عُفُونَت
بضم عین مهمله و فا و سکون واو و فتح نون و تا در آخر و تعفن بروزن تقبل و سَناخَت بفتح سین مهمله و نون بالف و فتح خای معجمه و تا در آخر و سَنَخ بفتح سین مهمله و سکون نون
و فتح خای معجمه و نا در آخر گویند بیت له سَنِخَة و سَناخَة شاعری گوید شعر فانت بنتا غیر بیت سناخة + وازورت مزوار الکریم المفضل + الغول الیس ببیت و تاغ
ولا ثمن بفارسی سَپَست بفتح سین مهمله و بای فارسی گویند و صاحب فرهنگ بفتحتین آورده مختاری گوید ع سپست بوی چو قیر و سیاه چهره چو قار + سطرک
بفتح اول و دوم و کاف تازی در آخر راه بزرگ و عام بعربی جادّه بجیم و دال مهمله مشدد و تا در آخر و معظم الطریق و بفارسی شاهراه گویند سطری بکسر اول و دوم
و سکون تحتانی معروف کسی که بسبب جنون عقلش رفته باشد بعربی آن را مجنون و مألوک بلام و کاف و مالوق بقاف بروزن مفعول و بفارسی دیوانه و ترکی تیلبه بکسر تای فوقانی و سکون
لام و فتح بای موحده گویند سطری کیچ گل سیاه تیره بدبو بعربی آن را حَمأ بفتح حای مهمله و میم و همزه در آخر و حَمأة بفتح حای مهمله و سکون میم و فتح همزه و تا در آخر گویند
قال الله تعالی من حمأ مسنون حمأت البئر از باب منع بر کشیدم حما یعنی گل سیاه را از چاه بفارسی لای و لجم بفتح لام و سکون جیم و لجن بفتحتین و لژم بفتح لام و سکون ژای فارسی
و میم در آخر و لژن بروزن لجن گویند و لُش بضم لام و آن مخفف لوش است **باب سین مهمله بازای معجمه** + سزا بالفتح لغت فارسی است بمعنی جزای بدی و نیکی هر دو چنانکه
رشیدی گفته لیکن در اردوی هندی بمعنی جزای بدی مستعمل است بعربی آن را عقاب بکسر عین مهمله و قاف بالف و بای موحده در آخر و عقوبة بالضم بروزن صعوبة و عذاب بفتح عین
مهمله و ذال معجمه بالف و بای موحده در آخر گویند و بفارسی بادافراه بفتح الف و سکون خا و رای مهمله بالف و ها در آخر و بادافره بحذف الف دوم و کیفر بفتح کاف تازی و سکون
تحتانی و فتح فا و رای مهمله در آخر + سزا دینا کسی را جزای بد دادن بعربی تعذیب بروزن تفعیل و معاقبة بروزن مفاعلة گویند عذبه از باب تفعیل و عاقبه بذنبه از باب
مفاعلة فعل ازان و بفارسی سزا دادن و کردن و در کنار کردن و نهادن و آله هروی گوید شعر هر کس کند انکار کمالات می ناب + آن را نتوان داد بجز توبه سزائی + الهی قمی گوید
شعر دوزخ پی عقوبت کافران کم است + مار اگر بآتش هجران سزا کنند + هاتفی گوید بیت که چون کرد فرمان ده روزگار + سپاهانیان را سزا در کنار +
باب سین مهمله باسین مهمله + سست بالضم لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل خلاف چست بعربی کَسَل بفتح کاف و سین مهمله و لام در آخر و کسلان
بفتح کاف و سکون سین مهمله و لام با الف و نون در آخر بفارسی تنبل بفتح تای فوقانی و سکون نون و فتح بای عربی و منبل بفتح میم و کاهل گویند + سستا بفتح اول
و سکون دوم و تای فوقانی بالف خلاف گران بعربی رخیص برای مهمله و خای معجمه و صاد مهمله بوزن امیر گویند و بفارسی ارزان + سستانا آرام گرفتن از تعب
و تحقیق آن در لغت دم لینا گذشت + سستی بضم اول لغت فارسی در اردوی هندی مستعمل خلاف چستی بعربی کَسَل بالتحریک و فتور بضم فا و تای فوقانی و سکون
واو و رای مهمله در آخر گویند و بفارسی کاهلی نیز میرزا صائب گوید شعر کاهلی از بسکه پیچیده است بر اعضای من + می گذارد نقش پای من سلاسل بر زمین + سسرا
بضم اول و سکون دوم و رای مهمله بالف پدر زن و پدر شوهر را گویند بعربی صِهر بکسر صاد مهمله و سکون ها و رای مهمله در آخر و بفارسی خُسُر بضم خای معجمه و سین مهمله
و خسوره بضمتین گویند + سسرال بلام در آخر خانه پدر شوهر و خانه پدر زن بعربی بیت الصهر و بیت الاصهار و بفارسی خسر خانه + **باب سین مهمله**

سگا بھائی برادری که از یک پدر و مادر باشد بعربی آنرا شقیق بشین معجمه و تکرار قاف بر وزن امیر و عینی بفتح عین مهمله و سکون تحتانی و کسر نون و تحتانی مشدد در آخر گویند ✦ **باب سین مهمله با لام** ✦ **سِل** بکسر اول و سکون دوم سنگی پهن که بران ادویه و جز آن سایند بعربی آنرا صَلایَه بفتح صاد مهمله ولام بالف و فتح تحتانی و ها در آخر گویند و بجای تحتانی همزه نیز آمده و مَداک بفتح میم و دال مهمله بالف و کاف در آخر چنانکه ابومنصور ثعالبی گفته و زوزنی هم در شرح سبع معلقه آورده و علامه زمخشری هم در اساس البلاغة گوید سَحَقَ الطِّیبَ علی الصَّلایَة و دَاکَ الطِّیبَ علی المَدَاک ای سحقه و صاحب قاموس و جوهری هر دو را بمعنی سنگ بوسای یعنی بته آورده اند و ظاهر آنست که اطلاق صلایه و مداک گاهی بر سنگ بته کنند و گاهی بر سنگ پهن که آنرا گسترده چیزی بران سایند و بفارسی سنگ پهن را سنگ بوسای و سنگ صندل سای گویند و سُل بکسر اول و دوم مشدد و لغت عربی ست در اردوی هندی مستعمل قرحه که در شش افتد در منتهی است السل بالکسر والضم و کغراب قرحة تحدث فی الرئة و قد سُلّ بالضم و اسلّه الله **سَلائی** بفتح اول و دوم بالف رسیده و کسر همزه و سکون تحتانی معروف میلی که بآن سرمه در چشم کشند خواه از نقره و طلا خواه از سرب و چوب باشد بعربی آنرا المِکحال بکسر میم و سکون کاف و حای مهمله بالف و لام در آخر و مُلمُل بر وزن منبر و مِرْوَد بکسر میم و سکون رای مهمله و فتح واو و دال مهمله در آخر و مِیل بکسر میم و مُلمول بفتح میم و سکون لام و ضم میم دوم و سکون واو و لام در آخر گویند و بفارسی سرمه چوب و میل سرمه گویند اعم از انکه از چوب باشد یا از طلا و جز آن امیر خسرو گوید **بیت** گشت چو جاروب در و خاک روب ✦ کرد ز سنجش همه کس سرمه چوب ✦ میلی که بآن عمق زخم دریابند بعربی آنرا سِبار بکسر سین مهمله و بای موحده بالف و رای مهمله در آخر و مِسبار بکسر میم بر وزن محراب و میل الجراحة گویند و بفارسی میل زخم و سِلائی بکسر سین مهمله بمعنی مزدیکه در خیاطت دهند بعربی جُعالة بحرکات ثلثه جیم و جعال بر وزن کتاب گویند ✦ **سلائی پھیرنا** کنایه از نابینا کردن و آن چنان باشد که میل آهنی را گرم کرده بر چشم می گردانند تا کور شود و بعربی سَمَل بفتح سین مهمله و سکون میم و لام در آخر گویند سَمَل عینه از باب نصر و اسملها انفعال فعل ازان و در نهایه است و فی حدیث العرنیین فقطع ایدیهم و ارجلهم و سَمَل اعینهم ای فقأها بحدیدة مُحماة او غیرها بفارسی میل در نظر کشیدن و در چشم کشیدن گوید **شعر** سیر چشمی بنظر میل کشد همت را ✦ بی نیازی بجگر داغ نهد احسان را ✦ حافظ شیرازی گوید **شعر** آنکه روشن بد جهان بینش بدو ✦ میل در چشم جهان بینش کشید ✦

سَلام بالفتح لغت عربی ست در اردوی هندی و فارسی مستعمل در عربی با لفظ علی و قرا مستعمل گویند سَلَّم علیک فلان از باب تفعیل و قرأ علیک السلام فلان از باب منع و اقرأک السلام از باب افعال بفارسی با لفظ کردن و دادن و گفتن و فرستادن و بردن و رساندن مستعمل ✦ **سلام کرائی** چیزیکه داماد را مردم طرف عروس را میدهند بفارسی آنرا سلامانه و سلامی میگویند تاثیر گوید **شعر** بیک نظر حور گران حسن مسلّم بیند ✦ حاصل باغ جنان را به سلامانه دهد ✦ ظهوری گوید **شعر** چنان داده که برسم سلامی و پابوس ✦ خراج قند و نبات آیدش ز مصر و ختن ✦ **سَلامی** آنست که چون امیری داخل شهر شود یا برای ملاقات امیری دیگر رود توپها و بندوقها یکجا جمع کرده سر کنند بفارسی شلّک سلامی گویند و نیز سلامی چیزی که داماد را مردم طرف عروس دهند بدین معنی فارسی ست و سلامانه نیز گویند ✦ **سُلجھانا** بضم اول و سکون لام و فتح جیم مخلوط التلفظ بها با الف و نون بالف رسیده از هم کشادن موها و ریسمانها و ریسمانهائی در هم را بعربی حَلّ بفتح حای مهمله و لام مشدد در آخر گویند ✦ **سلح خانه** مخفف سلاح خانه جای نهادن سلاح بعربی دار السلاح و متاخرین آنرا زرادخانه گویند و بترکی قورخانه بضم قاف و سکون واو و رای مهمله ✦ **سلفچی** بکسر اول و فتح دوم و سکون فا و کسر جیم فارسی و سکون تحتانی معروف طشتی که دران دست شویند بعربی آنرا طَست بفتح طای مهمله و سکون سین مهمله و تای فوقانی در آخر و سطل

باطای مطبقه + **سَطر** بفتح اول وسکون دوم ورای مهمله در آخر لغت عربی ست درارد وی هندی وفارسی مستعمل بمعنی صف نقوش کتابت سُطُور بروزن بُدُور واَسْطُر بروزن افعُل واَسطار بروزن احباب جمع آن اَساطیر جمع الجمع وازروی مجاز سلسله بکسر سین مهمله هم گویند در اساس ست ما اقوم سلام سلاسل کتابه وهی سطوره **باب سین مهمله با فا** **سُفره** بضم اول لغت عربی ست بمعنی دستارخوان در اردوی هندی وفارسی بمعنی مقعد هم مستعمل ست چنانکه نقل ست که یکی از شعرای ایران وارد هندوستان شده مهمان امیری شد اتفاقاً آن امیر بسبب شوخی طبع خود سفره اسپ را بریان کرده پیش او بگذاشت او دیده از روی تعجب گفت که نعمتهای گوناگون دیدم واین مخصوص سفره نواب ست + **باب سین مهمله با کاف عربی**

سَکَت بفتح اول ودوم وتای فوقانی در آخر بمعنی توانائی بعربی طاقة وقوة وجلد بفتح جیم ولام ودال مهمله در آخر واید بفتح همزه وسکون تحتانی ودال مهمله در آخر وآد بمد همزه وآشُد بفتح همزه وضم شین معجمه ودال مهمله مشدد وبفارسی زور وتوش بواو مجهول نیز گویند **سُکڑنا** بضم اول وفتح دوم وسکون رای هندی ونون با الف رسیده درهم کشیده شدن جامه بعد از شستن ودرهم کشیده شدن پوست وعضو پس اگر جامه کشیده شود گویند قَلَص الثوب بقاف وصاد مهمله از باب ضرب وتقلّص از باب تفعل واگر پوست وعضو کشیده شود گویند شَنِج الجلد بالشین معجمه ونون وجیم از باب فرح وانشنج از باب انفعال وتشنّج از باب تفعل وانکمش بنون وکاف ومیم وشین معجمه از باب انفعال وتکمّش وتقبّض بقاف وبای موحده وضاد معجمه از باب تفعل **سُکَّروار** بضم اول وفتح دوم مشدد وسکون رای مهمله وواو با الف کشیده ورای مهمله در آخر لغت بهاکهاست روزیکه بعد از پنجشنبه آید بعربی آنرا الجُمُعة بضم جیم وسکون میم وفتح عین مهمله وتا در آخر گویند وبضمتین نیز آمده وشیخ ابوالفضل شکروار بالشین معجمه در آئین اکبری ضبط کرده وهمین صحیح ست + **سِکُوره** بکسر اول وضم دوم وسکون واو مجهول ورای مهمله وها در آخر ظرفی کوچک گلین لغت فارسی ست درارد وی هندی مستعمل اما در فارسی بضم سین مستعمل ست بعربی سُکُرَّجة بضم سین مهمله وکاف ورای مهمله مشدد وفتح جیم وتا در آخر معرب آن بفارسی اُسْکُرّه نیز بضم الف وتشدید رای مهمله مولوی روم گوید **بیت** بحر را پیموده هیچ اسکره + شیر را انگذاشت هرگز بره + واسکوره بضم الف وسکوره بضم اول ودوم وفتح رای مهمله وسکره بضم سین مهمله وبا تشدید کاف هم گفته اند وبضم اول وفتح دوم وسوم مشدد هم آمده چنانکه در برهان ست **سِکّه** لغت عربی ست درارد وی هندی مستعمل آهنی منقوش که بآن مهر بر دراهم ودنانیر زنند در صحاح ست سکة الدراهم هی المنقوشة **سُکھانا** بضم اول وفتح دوم مخلوط التلفظ بها با الف رسیده ونون با الف کشیده چیزی را خشک کردن بعربی ایباس از یُبس بروزن افعال گویند وسِکھانا بکسر اول بمعنی آموختن بعربی تعلیم بعین مهمله ولام ومیم بروزن تفعیل گویند وبفارسی تعلیم فرمودن وگفتن وکردن ودادن **سکّهٔ حالی** زریکه بتازگی سکه زده باشند بفارسی از تازه سکه گویند چنانکه گوید **شعر** هزار بوسه از و تازه سکه میخواهد + چها که نیست بخاطر گرامی خط ترا + **سکّه مارنا** آهن منقوش را بر دراهم ودنانیر زدن بعربی ضرب السّکّة گویند در اساس ست ضرب هذا الدرهم فی سکة فلان بفارسی سکه نهادن ونشاندن میر معزی گوید **شعر** زهر مرتبه خواهد نهاد دست سپهر + بنام خسرو دیندار سکه بر دینار + اشرف گوید **شعر** گفته بودی که کنم ترک علائق اشرف + چونکه گفتی سخنی سکه بزر باید زد + قال بعض الافاضل **قطعه** سکه کاندر سخن فردوسی طوسی نشاند + کافرم گر هیچکس از جمله فرسی نشاند + اول از بالای کرسی بر زمین آمد سخن + او دگر دستش گرفت وبر سر کرسی نشاند + **باب سین مهمله با کاف فارسی**

بفتح سین مهمله و طای مطبقه و لام در آخر و بفارسی طشت و لگن و بترکی چلاپچی بکسر جیم فارسی و فتح لام و سکون میم و کسر جیم فارسی گویند سُلگانا بضم اول
و سکون دوم و کاف فارسی بالف و نون بالف کشیده آتش در هیزم و امثال آن گرفتن بعربی قبس بفتح قاف و سکون بای موحده و سین مهمله در آخر و اقتباس
بر وزن افتعال گویند قبس منه از باب ضرب و اقتبس من النار از باب افتعال فعل از ان در اساس ست خذ لی قبسا من النار و مقباسا و مقبسا و تقبس نارا
و اقتبس و منه ما انت الا کالقابس العجلان ای کالمقتبس و ما زورتک الا کقبسة العجلان در قاموس القبس محرکه شعلة نار تقتبس من معظم النار کالمقباس و قبس یقبس منه نارا
او اقتبسها اخذها **باب سین مهمله با میم** سُم بضم اول و دوم مشدد و لغت فارسی ست در اردوی هندی بمعنی ناخن
پای اسپ و امثال آنرا گویند بعربی ناخن اسپ را سُنبُک بضم سین مهمله و سکون نون و ضم بای موحده و کاف در آخر گویند سنابک جمع آن و ناخن اسپ و خر را
حافر بحای حطی و فا و رای مهمله بر وزن فاعل گویند حوافر جمع آن و بفارسی سُنب بضم سین مهمله و سکون نون و بای موحده در آخر نیز گویند و ناخن شتر را بعربی
فِرسِن بکسر فا و سکون رای مهمله و کسر سین مهمله و نون در آخر گویند فراسن جمع آن سَماٰنا بفتح اول و دوم با الف رسیده و نون بالف کشیده جای یافتن و ظرف و
ظرف بعربی سَعَة بفتح سین مهمله و عین مهمله و تا در آخر گویند وسع الشیء از باب سمع فعل از ان بفارسی گنجیدن سِمَٹنا بکسر اول و فتح میم و سکون تای هندی و نون
بالف رسیده بمعنی فراهم آمدن اجزای پریشان بعربی تقبّض بقاف و بای موحده و ضاد معجمه و تکاثف بکاف و ثای مثلثه و فا بر وزن تفاعل و اجتماع بجیم و میم و عین مهمله
بر وزن افتعال گویند سَمجهانا بمعنی فهمانیدن بعربی افهام بفا و ها و میم بر وزن افعال و تفهیم بر وزن تفعیل گویند سَمجهنا بمعنی فهمیدن بعربی فهم بفتح فا و سکون ها و میم
در آخر و تفهم بر وزن تفعل گویند سَمدهیانا بفتح اول و سکون دوم و کسر دال مهمله مخلوط التلفظ بها و تحتانی بالف رسیده و نون بالف کشیده خویشی که بدامادی
حاصل شود بعربی مصاهرة بصاد و رای مهملتین بر وزن مفاعلة گویند صاهر الیه فعل از ان فی النهایة الصهر حرمة التزویج والفرق بینه و بین النسب ان النسب ما رجع الی ولادة
قریبة من جهة الآباء و الصهر ما کان من خلطة تشبه القرابة یحدثها التزویج بفارسی خسرانگی گویند سَمَندَر لغت عربی ست بمعنی جانوری که متکون میشود در آتش در
اردوی هندی بمعنی دریای بزرگ که محیط زمین ست استعمال میکنند بعربی آنرا البحر المحیط و البحر الاعظم گویند بفارسی دریای محیط و دریای اعظم سعدی گوید بیت
شنیدستم که در دریای اعظم * بگردابی در افتادند با هم * **سَمَندَر پهین** کفی ست که بر کنار دریای اعظم مجتمع شود بعربی آنرا زبد البحر و بفارسی کف دریا و کفک دریا
گویند گرم و خشک ست در درجه سوم سَموسا بفتح اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و سین مهمله بالف قسمی از طعام ست که نان تنک را گوشه کرده و گوشت در وی
انداخته و آنرا پیچیده بر روغن بریان کنند بعربی آنرا سنبوسق و سنبوسج بفتح هر دو سین بعربی گویند و بفارسی سنبوسه سَمیٹنا بفتح اول و سکون تحتانی
مجهول و تای هندی و نون بالف کشیده فراهم آوردن چیزی را پس اگر دامن جامه را فراهم آرند بعربی تقلیص بقاف و لام و صاد مهمله و تشمیر بشین معجمه
و میم و رای مهمله بر وزن تفعیل گویند قلّص و شمّر قمیصه فقلص بود و آن لازم و متعدی هر دو آمده و بفارسی دامن چیدن و جامه چیدن و اگر چیز پریشان را گرد آرند بعربی
آنرا جمع بفتح جیم و سکون میم و عین مهمله در آخر و ضمّ بفتح ضاد معجمه و میم مشدد گویند و بفارسی جمع کردن و فراهم آوردن **باب سین مهمله**
با نون سَن بفتح اول و سکون دوم رختی ست که از پوست آن رسن سازند بفارسی لادنه بکسر دال مهمله گویند سَنّانا بگوش
آمدن چیزی بعربی سمع بفتح سین مهمله و سکون میم و عین مهمله در آخر و استماع بر وزن افتعال و بفارسی شنیدن و بگوش

رسیدن و بگوش خوردن **سنار** کسی که زیور از سیم و زر سازد و بعربی صوّاغ بصاد مهمله و واو و غین معجمه بر وزن شداد و صیّاغ
بتحتانی مشدد و صائغ بر وزن فاعل گویند صاغه جمع آن و بفارسی زرگر **سناری** پیشهٔ زرگری بعربی صیاغه بکسر صاد مهمله و تحتانی
با الف و فتح غین معجمه و تا در آخر و بفارسی زرگری گویند **سنانا** بضم اول و دوم با الف بگوش کسی سخنی رسانیدن بعربی اسماع
بسین مهمله و میم و عین مهمله بر وزن افعال گویند و بفارسی شنوانیدن و بر گوش زدن و کشیدن **سنبل کها** بضم اول و سکون
دوم و ضم بای تازی و سکون لام و فتح کاف تازی مخلوط التلفظ بها با الف و رای مهمله در آخر نوعی از زهر ست بعربی اسم الفار و بفارسی
مرگ موش گویند **سنبهالنا** بفتح اول و خفای نون و بای موحده مخلوط التلفظ بها با الف و سکون لام و نون با الف رسیده بمعنی نگاهبانی
و تیمارداری کردن بعربی حراسة بکسر حای مهمله و رای مهمله با الف و فتح سین مهمله و تا در آخر و حفاظة بکسر حا و فا با الف و فتح ظای معجمه و تا در آخر **سنبهالو**
بضم لام و سکون واو معروف درختی ست که برگهایش مانند پنجهٔ مردم باشد و بکار دوا آید بعربی آنرا فو و خمسة الاصابع و فنجنکشت گویند و آن معرب
پنج انگشت است بفارسی سیسبان بر وزن میزبان گویند گرم و خشک است در سوم **سنپولا** بفتح اول و
خفای نون و ضم بای فارسی و سکون واو مجهول و لام با الف رسیده بلغت مردم قصبات بچهٔ مار بعربی جارن
بجیم و رای مهمله و نون بر وزن فاعل گویند **سنپولیا** در زبان اردو بمعنی سنپولا ست **سنپیرا**
بفتح اول و خفای دوم و کسر بای فارسی و سکون تحتانی و رای مهمله با الف رسیده کسی که مار را بافسون گیرد و با خود
دارد بعربی آنرا حوّا بفتح حای مهمله و واو مشدد با همزهٔ ممدوده و حاوی بر وزن قاضی گویند و بفارسی
مارافسا و مارگیر **سنجاف** لغت فارسی ست در اردو و هند مستعمل و صحیح سجاف بی نون ست عوام
نون را زیاده کرده اند ازان لالی گوید **بیت** سجاف دامنش چاک دل چاک ٭ گریبانش شگاف کنج افلاک ٭
بعربی کُفّة بضم کاف و فتح فای مشدد و تا در آخر گویند مکفوف بر وزن مفعول جامهٔ سجاف دار و بفارسی
عِطف بکسر عین مهمله و سکون طای مهمله و فا در آخر گویند نظامی گوید **بیت** سر زلف در عطف دامن کشان ٭
ز چهره گل از خنده شکر فشان ٭ و فراویز بفتح فا و کسر واو و فرویز بحذف الف هم گویند **سندیسا**
بفتح اول و خفای نون و کسر دال مهمله و سکون تحتانی مجهول و سین مهمله با الف بمعنی پیغام بعربی رسالة بکسر رای مهمله
و سین مهمله با الف و فتح لام و تا در آخر و رسول بر وزن قبول گویند فی الاساس ارسلته برسالة و برسول و بفارسی
پیام نیز گویند **سنداس** بفتح اول و سکون دوم و دال مشدد با الف رسیده و سین مهمله در آخر ونجانه که بالای بام یا بر بلندی بود و زیر
آن چاه زمین در کنده اند که انجا افتد بعربی آنرا کریاس بکسر کاف و سکون رای مهمله و تحتانی با الف و سین مهمله در آخر گویند کرابیس جمع آن در نهایه است الکریاس الکنیف
الذی یکون مشرفا علی سطح بقناة الی الارض فاذا کان اسفل فلیس بکریاس سمّی به لما یعلق به من الاقذار و القاموس الکریاس الکنیف فی اعلی السطح بقناة من الارض فبان من الکرس للبعر الملتبد

سلیم گوید شعر از بهراخ ولقت توچاه مبرزه * چون چاه زنخ پیش دهن میباید * وپاک کننده آنرا چاه پاک کن گویند سنسی بفتح اول وسکون
دوم وکسر سین مهمله وسکون تحتانی معروف آله ایست که زرگران ومسگران وآهنگران طلا وآهن ومس تفته را بآن گیرند بعربی آنرا کلبتان
بفتح کاف وسکون لام وفتح بای موحده وتای فوقانی با الف ونون در آخر وکلوب بفتح کاف وضم لام مشدد وسکون واو وبای موحده در
آخر گویند وبفارسی انبر بفتح الف وسکون نون وضم بای موحده ورای مهمله در آخر وماشه بشین معجمه گویند سنسناهت بفتح اول وسکون دوم
وفتح سین مهمله ونون بالف رسیده وفتح ها وسکون تای هندی در آخر آواز نرم که از ظرف وهنگام انداختن آب ویا بریان کردن گوشت ویا جوشیدن
آب وجز آن بر آید بعربی آنرا کت بفتح کاف تازی وتای فوقانی مشدد گویند در صحاح است کتت القدر غلت وکذلک الجرة الجدیدة اذا صب فیها
الماء وفی القاموس الکتیت صوت غلیان القدر والنبیذ وفی الاساس للقدر کتیت وهو صوت الغلیان ویقول لنا عنده فتیت قدر لها
کتیت وآواز نرم که از بریان کردن گوشت وغلیان دیگ وجوشیدن آب بر آید بعربی آنرا نشیش بفتح نون وکسر شین معجمه وسکون تحتانی وشین
معجمه دوم در آخر گویند فی الاساس نش اللحم فی المقلاة نشیشا ونش الماء فی الکوز الجدید والخمر تنش اذا اخذت تغلی وآواز نرم که از جوشیدن
دیگ بر آید آنرا ازیز بالف وتکرار زای معجمه بر وزن کریم گویند فی الاساس ازت البرمة ولها ازیز وهو صوت نشیشها ودر حدیث است انه کان یصلی ولجوفه
ازیز کازیز المرجل من البکاء سنسکر بضم اول وسکون دوم وفتح کاف تازی ورای مهمله در آخر کسی که میوه فروشد بعربی آنرا فاکهانی گویند منسوب بسوی فاکهه وبفارسی میوه فروش
سنگر بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف فارسی ورای مهمله در آخر احاطه که گرد لشکر برای حفاظت بکشند بعربی آنرا حصار بحای حطی وصاد ورای مهمله بر وزن کتاب
گویند وحصین بکسر حای مهمله وسکون صاد مهمله ونون در آخر گویند سنکهه بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف مخلوط التلفظ بها خرمهره کلان که جوگیان وامثال آنها
در هند آنرا بجای قوس نوازند بعربی آنرا منقاف بکسر میم وسکون نون وقاف بالف وفا در آخر وبفارسی خرمهره گویند سنگدانه بالفتح لغت فارسی است در اردوی
هندی مستعمل است آن در مرغان بجای معده وغیر آنها قانصه بقاف ونون وصاد مهمله وها در آخر بر وزن فاعلة گویند وقوانص جمع آن وفی اللقاطة الحصی بضم لام ولاقطة الحصی
گویند سنگم بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف فارسی ومیم در آخر لغت فارسی است بمعنی اتصال وامتزاج دو چیز ومعنی بهم پیوستن دو دریا بعربی آنرا ملتقی البحرین بضم
میم وسکون لام وفتح تای فوقانی وقاف مضاف بسوی بحرین سنگ مرمر لغت فارسی است واردوی وهندی مستعمل سنگی است سفید بعربی مرمر بفتح هر دو میم ویرمع
بفتح یای تحتانی وسکون رای مهمله وفتح میم وعین مهمله در آخر ورخام بضم رای مهمله وخای معجمه بالف ومیم در آخر گویند سنوارنا بفتح اول وخفای نون وواو بالف وسکون رای
مهمله ونون بالف بمعنی آراستن واصلاح کردن چیزی را بعربی زین بفتح زای معجمه وسکون تحتانی ونون در آخر وتزیین بر وزن تفعیل گویند از باب ضرب
وتزیینه از باب تفعیل وازانه از باب افعال فعل از آن بفارسی آفریدن بفتح الف وسکون فا وفتح رای مهمله وسکون نون وکسر دال مهمله اول وسکون تحتانی وفتح
دال مهمله ونون در آخر وآرایش دادن وزیب دادن سنه فلسهای ماهی را گویند بعربی قصوص السمک بضم قاف وضم صاد مهمله وسکون واو وصاد مهمله در آخر
مضاف بسمک گویند وبفارسی فلس ماهی ورم ماهی وکج بضم کاف عربی وجیم در آخر گویند سنهرا بضم اول وفتح دوم وسکون ها ورای مهمله بالف رسیده چیزیکه
بر آن آب زر داده باشند بعربی مذهب بدال معجمه وهای بای موحده بصیغه اسم مفعول از باب افعال وتفعیل ومهیب وزن امیر وبفارسی زر اندود گویند سنیچر بفتح اول

دکسر دوم و سکون تحتانی و فتح جیم فارسی و را مهمله در آخر دری بعد از جمعه بد بعربی آنرا یوم السبت و شنبار بکسر شین معجمه و تحتانی با الف و را مهمله در آخر و بفارسی شنبه گویند و نیز ستاره که بعربی
آنرا زحل بضم زای معجمه و فتح حاء مهمله و لام در آخر و بفارسی کیوان گویند و بطریق مجاز پاسبان طارم هفتم و پاسبان فلک هندو و باریک بین هندو و پیر هندو و پیر هندی چرخ و هندوی سپهر
هفتمین و هندوی گنبد گردون و هندوی هفتم چرخ گویند و شیخ ابوالفضل لغت سنیچر را در آئین اکبری بشین معجمه ضبط کرده همان صحیح است اما بسبب شهرت در باب سین
آورده شد **باب سین مهمله با واو** سو بفتح اول و سکون دوم عدد دست معروف و بعربی مائة و بفارسی صد گویند سوا بضم اول و همزه ملینه با الف زن نبی
که بآن جوال دوزند بعربی مسلّه بکسر میم و فتح سین مهمله و لام مشدد مفتوح و تا در آخر و نیز برّیه بشین معجمه و تکرار را مهمله بر وزن جنبره و بفارسی جوال دوز و درمنه بفتح تا فوقانی
و سکون میم و فتح نون و ها در آخر گویند **سواپاٹی** بضم اول و دوم با الف و باء فارسی با الف رسیده و کسر تای هندی و سکون تحتانی معروف بازی است که خطوط بر زمین کشیده می بازند
بعربی آنرا قرق بکسر قاف اول و سکون را مهمله و قاف دوم در آخر و لعب السدر مضاف بسوسدر بضم سین مهمله و فتح دال مهمله مشدد و را مهمله در آخر گویند فی القاموس القرق
بالکسر لعب السدر یخطون اربعا و عشرین خطا **سوار** بفتح اول لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل مقابل پیاده و بعربی راکب برای مهمله و کاف و با موحده در آخر بر وزن فاعل
گویند و سواره ابعربی فارس بفا و را و سین مهملتین بر وزن فاعل گویند فوارس جمع آن و آن شاهدست **سوار ہونا** بر مرکبی نشستن بعربی رکوب بضم را
مهمله و ضم کاف و سکون واو و با موحده در آخر و ارتکاب بر وزن افتعال گویند رکبه از باب سمع و ارتکبه از باب افتعال فعل از ان **سواری** هر چه بر ان سوار شوند بعربی آنرا
مرکب بفتح میم و سکون را مهمله و فتح کاف و با موحده در آخر گویند و بفارسی بر نشستنی **سوپ** بضم اول و سکون دوم معروف و با فارسی در آخر آله ایست که بآن غله
افشانند بعربی آنرا منسف بکسر میم و سکون نون و فتح سین مهمله و فا در آخر و منقص بکسر میم و سکون نون و فتح قاف و صاد معجمه در آخر و بفارسی غله افشان و چچ بفتح جیم
فارسی اول و سکون جیم فارسی دوم و چاچله بجیم فارسی با الف و سکون دوم و کسر لام و سکون تحتانی معروف در آخر و سکره بکسر سین مهمله و ضم کاف فارسی گویند **سوپ**
سی اُڑسی یعنی ریش او مانند غله بر افشان است در اساس است انا فلان کان لحیته منسف مدبر جا فلان گویا ریش او غله بر افشان بود **سوت** بفتح اول
و سکون دوم و تاء فوقانی در آخر زنی که بر زن دیگر او زند بعربی آنرا ضره بفتح ضاد معجمه و را مهمله مشدد و تاء در آخر گویند ضرائر جمع آن و علّه بفتح عین مهمله و لام مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی
انباغ بفتح الف و سکون نون و با موحده تازی با الف رسیده و غین معجمه در آخر و بناغ بفتح با تازی و نون با الف رسیده و فتح نون و جیم در آخر و وسنی بفتح واو و سکون سین مهمله و کسر نون و سکون
تحتانی معروف گویند فخری گوید **شعر** از مراعات عدل تو بہت بر خاست + دشمنی از میانه وسنی + **سوت** بضم اول و سکون دوم مجهول موضعی از چشمه که از ان آب جهد بعربی آنرا عین بالفتح
و ینبوع بفتح تحتانی و سکون نون و ضم با موحده و سکون واو و عین مهمله در آخر گویند ینابیع جمع آن و بفارسی زهاب بفتح زای معجمه و با موحده در آخر گویند و **سوت** بضم اول
و سکون دوم معروف رشته که معماران عمارت را بآن راست کنند بعربی مطمر بکسر میم و سکون طاء مهمله و فتح میم و را مهمله در آخر و مطمار بر وزن محراب و امام بکسر همزه و بفارسی
زیک بکسر زای معجمه و سکون تحتانی و کاف فارسی در آخر گویند و زیج بجیم معرب آن و نیز بمعنی رشته خام بعربی آنرا غزل بالفتح غین معجمه و سکون زای معجمه و لام در آخر و بفارسی
ریسمان خام **سو رشته ها** **سی بیجان** تار های بیجان گویند **سوتا** بضم اول و سکون دوم مجهول و تا فوقانی با الف کسی که در خواب بود بعربی نائم و راقد برای مهمله با الف
و کسر قاف و دال مهمله در آخر و بفارسی خفته گویند و نیز بمعنی موضعی که آب از ان جوشد بعربی عین ینبوع بفتح تحتانی و سکون نون و بفارسی زهاب بفتح زای معجمه گویند
و منبع چاه بهار بعربی غیلم بفتح غین معجمه و سکون تحتانی و فتح لام و میم در آخر گویند فی القاموس الغیلم منبع الماء فی الآبار و نیز سوتا شاخ آب که از دریا جدا شود بعربی آنرا

چلیپ بنجابی معجمه و لام و جیم بر وزن امیر و شرم بفتح شین معجمه و سکون را مهمله و میم در آخر و بفارسی شاخابه گویند **سوتنا** بضم اول و سکون واو معروف و تای فوقانی و نون
بالف رسیده ستاندن و فرو مالیدن برشاخ تا برگهایش فرو ریزد و بعربی خرط بفتح خای معجمه و سکون را مهمله و طای مهمله در آخر گویند و مثل ست خرط القتاد **سوتیلا بهائی**
برادری که از مادر دیگر یا پدر دیگر باشد بعربی آنرا اخیافی بفتح همزه و سکون خای معجمه گویند و بفارسی برادر اندر **سوتیلا بیٹا** پسر شوی از زن دیگر بعربی ولد الزوج بفارسی
پسراندر و پسندر بضم با بفارسی گویند لیکن در فارسی پسر زن را که از شوی دیگر بود آنرا هم گویند بعربی آنرا ربیب بر اء مهمله و تکرار بای موحده بر وزن امیر گویند و دختر را
ربیبه بر وزن حبیبه **سوتیلی ما** بمعنی زن پدر بعربی زوجة الاب و بفارسی مادر اندر و مادندر مخفف آن روی گویند ع که با مادری گاه مادندری + و بعضی نیز گویند ناصر خسرو
گوید ع فاطمه را عائشه با یندرست **سوجن** بضم اول و سکون واو معروف و فتح جیم تازی و نون در آخر آمدگی که در اعضا بسبب تفرق اتصال حادث شود و بعربی ورم بالتحریک
گویند و ورام بالفتح جمع آن و بفارسی آماس **سوچ** بضم اول و سکون واو مجهول و جیم فارسی در آخر بمعنی اندیشه بعربی فکر بکسر فا و سکون کاف و را مهمله در آخر گویند و فکر بکسر فا و فتح
کاف و افکار بالفتح جمع آن **سوچنا** غور کردن بعربی فکر بفتح فا و سکون کاف و را مهمله در آخر و تفکیر بر وزن تفعیل و تفکر بر وزن تفعل و آن هر دو بیک معنی
هست بفارسی اندیشه کردن الفکر فی الشی از باب افعال و فکر فی الشی از باب تفعیل و تفکر فی الشی از باب تفعل فعل از ان **سوختنہ** بالضم لغت فارسی ست در اردوی هندی
مستعمل لته در کوی را گویند که بان آتش از آتش نه گیرند بعربی حراق بضم حا مهمله و را مهمله مشدد بالف و قاف در آخر و در رتیه الثایه بفتح واو و سکون را مهمله و فتح
تحتانی و تا در آخر مضاف سوی نار بفارسی پرپاره بفتح با و زای فارسی و را معجمه گویند نیز چوبی که در ان آتش افتاده باشد بعربی آنرا شعله بضم شین معجمه و سکون عین مهمله و فتح لام و تا در آخر
و وقود بفتح واو و ضم کاف و سکون واو و دال مهمله در آخر گویند **سودا** بالفتح و المد لغت عربی ست بمعنی خلط سیاه یکی از اخلاط چهارگانه در اردوی معنی وقار
بالف مقصوره بمعنی دیوانگی مستعمل ست میرزا بیدل گوید شعر بر سرم پیچید آخر دود سودای کسی ورنه عمری بود کین دیوانه بی دستار بود + بعربی جنون گویند نیز
سودا بمعنی معامله خرید و فروخت که دو کس با هم کنند بعربی تبایع بتا و بای موحده و یای تحتانی و عین مهمله بر وزن تفاعل و مبایعه بر وزن مفاعله گویند **سوداگر**
لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل کسی که تجارت کند بعربی آنرا تاجر بتا و جیم و را مهمله بر وزن فاعل گویند تجر بالفتح بر وزن بحر مثل صاحب و صحب و تجار بر وزن
بحار و تجر بضمتین و تجار بر وزن کفار گویند و بفارسی سوداگر نیز گویند عبد الغنی تفرشی گوید بیت سودای عشق طمع سود ندارد + اندیشه سود و غم نابود ندارد
سوداگری پیشه خرید و فروخت بعربی تجارة بکسر تای فوقانی و جیم بالف و فتح را مهمله و تا در آخر تجر از باب نصر و اتجر از باب افتعال فعل از ان **سودای**
لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل بمعنی دیوانه بعربی مجنون بفارسی سودازده نیز گویند خال مولف مولوی محمد اسلم گوید شعر سودا زده ز دیدن خال تو نیم +
این هندوی بت گبر دم از ارو سیه کرد + **سورج** بضم اول و سکون واو معروف و فتح را مهمله و جیم در آخر نیر اعظم را گویند بعربی شمس بفتح شین معجمه شموس بالضم جمع آن در صحاح
الشمس تجمع علی شموس کانهم جعلوا کل ناحیة منها شمسا کما قالوا للمفرق مفارق و تعالی الانتشر شعر حمی الحدید علیهم فکانه + ومضان برق او شعاع شموس و تصغیرها
شمیسة انتهی و ذکا بضم ذال معجمه و کاف بالف ممدوده در آخر و آن غیر منصرف ست لغت لام بر و داخل نمیشود و شارق بشین معجمه و را مهمله و قاف بر وزن فاعل و بیضا
بفتح بای موحده و سکون تحتانی و ضاد معجمه با همزه ممدوده و جونه بفتح جیم و سکون واو و فتح نون و تا در آخر و یوح بضم یای تحتانی و سکون واو و حا مهمله در آخر و یوحی بیادت الف مقصوره در آخر
و غزاله بفتح غین معجمه و زا معجمه بالف و فتح لام و تا در آخر گویند در اساس طلعت الغزالة و هی الشمس و لا یقال غابت انما هی اسمها الی مد النهار و بفارسی خور و خورشید و آفتاب و مهر گویند

وکنیت آن بعربی ام انوار السماء بیت السماء و در فارسی بطریق استعاره آتش روز و آتش صبح و آتشین صدف و آهوی خاور و آهوی چین و آئینه چرخ و آئینه داری
و باز سپید پر و بانوی مشرق و پادشاه چین و پادشاه ختن و بیضهٔ زرین و بیضهٔ آتشین و بیضهٔ صبح و تابهٔ زر و تاج گردون و ترک چین و ترک نیمروز و جام سحر و جامهٔ سحر
و چراغ سحر و چشمهٔ خاوری و چشمهٔ روشن و چشمهٔ سیماب ریز و چشمهٔ نوربخش و جمشید ماهی گیر و خاتون جهان و خاتون یغما و خانهٔ زر و خانهٔ زرین و خسرو خاور و خسرو انجم و خسرو
چارم سریر و خسرو سیارات و خنجر زر و خنجر زر افشان و خواجهٔ اختران و خواجهٔ فلک و خوانچهٔ زر و خوانچهٔ سپهر و دست موسی و دیدهٔ ماهی و چهارم و راه زر و زرگر چرخ و زرین تیغ و زرین همای
و زرین کلاه و زرین صدف و زرنگار و زر و زر ورق و زرین و سیمرغ آتشین پر و شاه یک اسپه و شاه سیارات و شمع زرین لگن و شمع صباح و شمع صبحی و شمع عالمتاب
و صباغ جواهر و صحیفهٔ زر و قبهٔ زرین و قندیل عیسی و گل صدبرگ آسمان و گل زر و فلک ترکی آفتاب را آقتقر بفتح همزهٔ ممدوده و سکون قاف و فتح سین مهمله و نون خفی و فتح قاف
دوم گویند **سورج دوبتی** بضم دال مهمله و سکون واو و سکون با موحده و کسر فوقانی و سکون تحتانی وقت غروب شمس آفتاب بعربی دلوک بضم دال مهمله
و لام و سکون واو و کاف در آخر گویند **سورج گهن** بفتح کاف فارسی ها و نون در آخر گرفتگی آفتاب بعربی کسوف بضم کاف و سین مهمله و سکون واو و فا در آخر
و بفارسی آفتاب گرفتگی گویند آغا شاپور گوید بیت بر آفتاب رخ آن تند خو نقاب گرفته + سیاه روز منم که آفتاب گرفته **سورج مکهی** بضم میم و فتح
کاف مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی معروف گلیست که رو با آفتاب دارد و موافق گردش آفتاب میگردد بعربی آنرا بقول بعضی آذریون بفتح همزه و ذال
معجمه و سکون را مهمله و ضم یای تحتانی و سکون واو و نون در آخر گویند و بفارسی ورتاج بفتح واو و سکون را مهمله و تای فوقانی با الف و جیم در آخر و آفتابپرست گویند
سوس بضم اول و سکون دوم معروف و سین مهمله در آخر جانوریست دریائی که مانند مشک بر سر آب پدید می آید و مردم را از غرق شدن نجات میدهد
بعربی آنرا دلفین بضم دال مهمله و سکون لام و کسر فا و سکون تحتانی و نون در آخر و منجی الغرقی بضم میم و سکون نون و کسر جیم مضاف بسوی غرقی جمع غریق
و خنزیر البحر و بفارسی خوک آبی گویند **سوغات** بالفتح لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل تحفه که مسافران برای دوستان آرند سراج الدین
راجی گوید بیت هر که بر بحر ضمیرش بگذرد + گوهر معنی بسوغات آورد + بعربی عراضه بضم عین مهمله و را مهمله با الف و فتح ضاد معجمه و تا در آخر و تحفه
بالضم و بفارسی ارمغان و ارمغانی بفتح الف و میم و صاحب فرهنگ بضم میم گفته و راه آورد و ره آورد و ره گذار گویند تاثیر گوید شعر بلعل سیرابی کلکم مدد رسید و ره آورد است آسایش خیابان
دل پرخون بر سم رهگذار + شرف گوید بیت یک سفر کن ای صبا از شهر مشتاقان یار + بهر ره آورد بیاور بهر من خاک کوی یار + و نورهان و نوراهان
نیز گویند خاقانی گوید بیت پیش آمده عرش نو رهان خواه + نقد دو جهانش داده در راه + **سوفار** بالضم لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل شگافی که بر سر تیر بود
و آنرا وقت با کردن در چلهٔ کمان کنند بعربی آنرا خرت بضم خا معجمه و سکون را مهمله و تا مثلثه فوقانی در آخر گویند و فارسیان فاق و حید گویند ظهیر گوید تنم از مژگان آن
شوخ چون فاق تیر + نباشد لب زخم من بخیه گیر + و نیز سوفار شگافی را گویند که در گوشهٔ کمان بود و در آنجا زه کمانرا گذارند بعربی آنرا کظر بضم کاف و سکون ظا
معجمه و را مهمله در آخر و فرض بفتح فا و سکون را مهمله و ضاد معجمه در آخر گویند **سوکنا** بضم اول و سکون دوم مجهول و کاف و نون با الف کشیده بهمه نوشیدن آب بعربی
استفاف بشین معجمه و تکرار فا بر وزن افتعال گویند اشتف ما فی الاناء نوشید همه آب را و نیز سوکنا بمعنی کشیدن جامه و ظرف آب بعربی آنرا نشف بفتح نون
و سکون شین معجمه و فا در آخر گویند نشف الثوب العرق و نشف الحوض الماء از باب سمع و تنشف از باب تفعل مثل آن **سوکها** بضم اول و سکون دوم و فتح

سکاف مخلوط التلفظ بها با الف رسیده بمعنی خشک بعربی یابس و صامل بصاد مهمله و میم و لام بر وزن فاعل و صمیل بر وزن فعیل و بترکی قوروق بضم قاف
گویند و گوشت خشک را قدید بفتح قاف و کسر دال مهمله و سکون تحتانی و دال مهمله دوم در آخر و وشیق بفتح واو و کسر شین معجمه و سکون تحتانی و قاف در آخر گویند
و چرم خشک را قشع بفتح قاف و سکون شین معجمه و عین مهمله در آخر گویند و قشع بر وزن عنب جمع آن و درخت خشک را قحفه بضم قاف و فا مشدد و تا در آخر گویند
در صحاح و قاموس بمعنی درخت خشک کهنه آورده و قولهم کبر فلان حتی صار کانه قحفة قال الاصمعی هی الشجرة الیابسة البالیة و گیاه خشک را حشیش بحا مهمله و بتکرار
شین معجمه بر وزن امیر گویند و هیزم خشک را جزل بفتح جیم و سکون زای معجمه و لام در آخر گویند و زمین خشک را بعر بر وزن قعر و عرق خشک را عصیم بر وزن کریم
و خون خشک را جسد بفتح جیم و سین مهمله و کسر آن و دال مهمله در آخر و جاسد بر وزن فاعل و جسید بر وزن امیر گویند و گل خشک را صلصال بفتح صاد مهمله و سکون لام
و صاد مهمله دوم و الف و لام در آخر گویند **سوکهنا** بمعنی خشک شدن بعربی یبس بفتح یای تحتانی و سکون بای موحده و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی خشکیدن
و خوشیدن بر وزن کوشیدن **سوگند** بالفتح لغت فارسی است در اردو و هندی نیز مستعمل و آن معروف است بعربی قسم بالتحریک و حلف بفتح حا مهمله و کسر لام
و سکون لام و فا در آخر و حلف بر وزن کتف و محلوف بر وزن مفعول و محلوفه بزیادت ها در آخر و محلوفا و یمین بر وزن امین گویند **سوول** بضم اول
و سکون دوم معروف لام در آخر دردی که در شکم خیزد و بعربی آنرا علوص بکسر عین مهمله و فتح لام مشدد و سکون واو و صاد مهمله در آخر و بفارسی درد شکم گویند
سولهه گهو بضم اول و سکون دوم مجهول و فتح لام و سکون ها و فتح بای موحده و ضم کاف فارسی مشدد مخلوط التلفظ بها و سکون واو معروف خطی چند
که قماربازان بجهت باختن قمار بر زمین کشند بعربی آنرا طبن بضم طا مهمله و فتح بای موحده و نون در آخر و بفارسی رشته و رسته و رگ هره و بفتح دال مهمله و تای
و سه بیره و سه برگ بفتح هره و بای فارسی گویند **سوکهی روٹی** بمعنی نان خشک بعربی جبیز بفتح جیم و کسر بای موحده و سکون تحتانی و زای معجمه در آخر و عشیم بفتح عین
مهمله و شین معجمه و میم و تا در آخر و بان نان وصف هم می آرند و میگویند خبز عشیم و عشم محرکه **سوله سنگار باره آبرن** عبارت از کمال آرایش زنان است
بفارسی هفت و نه گویند قریب است با بیمعنی هفت نه و هر هفت عمید گوید **شعر** عروس دولت تو باد هفت و نه کرده + بیام قصر جلال تو تا ابد سکون + امیر خسرو گوید
شعر هفت و نه این صنم عشوه ساز + عقل فریب آمد و بر بانواز + تنها لفظ هفت هم بمعنی زیب و زینت آمده وحید گوید **بیت** سحرگه این عروس هفت کرده +
برون آمد بناز از پشت پرده **سولی** بضم اول و سکون دوم معروف و کسر لام و سکون تحتانی معروف بمعنی چوبی است راو بلند مانند ستون که در زمین فرو برند و دزدان
و گناهگاران را رسن گلو کرده بران کشند و بلای دیگر چوبی سر کج باشد که بزمین فرو کنند در فرنگستان بشکل مثلث باشد چنانچه صلیب عیسی علیه السلام مشهور است
بعربی آنرا صلیب بفتح صاد مهمله و کسر لام و سکون تحتانی و بای موحده در آخر گویند و بفارسی دار **سولی پر سی اتارنا** کسی را از دار فرود آوردن بعربی انزال
بنون و زای معجمه و لام بر وزن افعال و تنزیل بر وزن تفعیل گویند آنزله من الدار و نزله فعل از آن بفارسی از دار گشادن فغانی گوید **مصرع** کیست کان ساعت تیغ از دار بگشاید مرا
سولی دینا کسی را بر دار کشیدن بعربی صلب بفتح صاد مهمله و سکون لام و بای موحده در آخر و تصلیب بر وزن تفعیل گویند صلبه از باب ضرب و صلبه از باب تفعیل فعل از آن
بفارسی بر دار بستن و کشیدن بر دار زدن و کردن بدار بر آوردن فغانی گوید **بیت** اگر مرا بر دار بندد یار بهر امتحان + کیست کان ساعت تیغ از دار بگشاید مرا + میرزا صائب
گوید **شعر** گردنی دارم ز موی میان باریکتر + همسری هیچم اگر بر دار مارا میکشی + **وله شعر** اینکه وحشی را زدی بر دار کم لطفی نبود + اولش بر دار منت دایمی است با کرد + نظامی گوید

بفرمود تا خوار کردندشان + زمین بسته بردار کردندشان + واله هروی گوید **شعر** ز نزهت بلبل از حقیقت گل بود + غیرت معشوق قیشن بدا برآورد **سوهم**
بضم اول و سکون دوم و میم معروف و را در آخر ضد سنجی بعربی تخییل و بفارسی بتازی کور بفتح زای فارسی و ضم کاف تازی گویند پس اگر با بخل حرص بهم آمیخته شد آنرا بعربی شحیح بشین معجمه و بتکرار
حای مهمله بروزن صحیح گویند و اگر مال را بآبادانی عمارت جمع کند و باک از ذلت نکند بعربی آنرا لئیم بروزن کریم گویند و اگر در مال دادن بسیار امساک کند او را مسیک بکسر میم و کسر
سین مهمله مشدد و سکون تحتانی و کاف در آخر و بفارسی تنگ چشم و سیاه دست و سیه دست و کاسه سیاه و سیه کاسه و سیاه کاسه نیز گویند **سونا** بضم اول و سکون دوم و نون
بالف کشیده جوهر بیست معدنی بعربی آنرا ذهب بالتحریک ذال معجمه و ها و با موحده در آخر و عسجد بفتح عین مهمله و سکون سین مهمله و فتح جیم و دال مهمله در آخر و عقیان بکسر عین مهمله و سکون
قاف و فتح تحتانی بالف و نون در آخر و عین بفتح عین مهمله و سکون تحتانی و نون در آخر و نضار بضم نون و ضاد معجمه با الف و را مهمله در آخر و تبر بکسر تای فوقانی و سکون بای موحده و را مهمله در آخر
گویند و در صحاح ست التبر من الذهب ما کان غیر مضروب فاذا ضرب دنانیر فهو عین و لا یقال تبر الا للذهب و ابریز بکسر همزه و سکون بای موحده و کسر را مهمله و سکون تحتانی و زای معجمه در آخر
و در قاموس ست ذهب ابریز را ابریزی بکسر یعنی خالص شند و شذر بفتح شین معجمه و سکون ذال معجمه و را مهمله در آخر و آن پاره های طلا باشد که از معدن برآید بی آنکه گداخته باشند بفارسی طلا و زر نیز گویند
بمعنی خفتن بعربی نوم بالفتح و تنوم بروزن تفعل و رقد بفتح را مهمله و سکون قاف و دال مهمله در آخر و رقاد بروزن غراب و رقود بالضم گویند و بعضی گویند رقاد مختص بنوم در شب است
و هجوع بضم ها و ضم جیم و سکون واو و عین مهمله در آخر و هجاع بروزن نکرار خفتن بشب و بعضی گویند بمعنی خواب سبک بفارسی خواب رفتن و چشم گرم کردن و خواب ساختن و چشم
گرم شدن و دیده گرم شدن لازم منه نسا گوید **بیت** و میدمد صبح و نشد گرم چشم رحمت آما + سپیده دم تکی بود بر جبهه حیت آما + باقر کاشی گوید **شعر** در نظر هنگامه شوخ قیامت جلوه ای
لحظه گر خواب رحمت چشم ما گرم کرد + صفی گوید **شعر** شگفت و ش گرس بیما راز تب تا چشم گرم ساخته در خواب ناز بود + و نه بخواب آمدن هم مده اظهار
فرماید **شعر** سر شعل ما گرد آید بخواب + بیند اکنون خانه گرد و خراب + **سونا ملکهی** بفتح میم و کسر کاف تازی مشدد و مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی معروف و ادویه است که
بکار چشم آید بعربی آنرا حجر النور و بیونانی قنیثیاد و بفارسی سنگ توتیای و سنگ نور گویند **سونیا** بخفای نون و سکون یای فارسی و نون بالف رسیده بمعنی سپردن
بعربی تفویض بفتح فوقانی و سکون فا و کسر واو و سکون تحتانی و ضاد معجمه در آخر افوض امری الی الله فعل از آن بفارسی تحویل کردن نیز آمده شاعری در مدح شاه عباس گوید
شعر صحت ذات ترا به تصدق هر فرد + خازن مهر بخورشید کند زر تحویل **سونٹا** بضم اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و تای هندی بالف چوب دستی که گنده و
وسطبر و کوتاه بود بعربی آنرا دبوس بفتح دال مهمله و ضم بای موحده مشدد و سکون واو و سین مهمله در آخر و مقمعه بکسر میم و سکون قاف و فتح میم و عین مهمله و ها در آخر و مطرده
بکسر میم و سکون طای مهمله و فتح را مهمله و دال مهمله و ها در آخر گویند و بفارسی کتک بضم کاف تازی اول و فتح تای فوقانی و کاف تازی دوم در آخر گویند و چوب
که شتربانان در دست دارند آنرا باهو گویند فرخی گوید **ع** باهو بدست کرده بر اشتر شدم سوار + **سونٹھ** بضم اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و سکون تای هندی
مخلوط التلفظ بها بیخ گیاهی ست بعربی زنجبیل بفتح زای معجمه و سکون نون و فتح جیم و کسر بای موحده و سکون تحتانی و لام در آخر و بفارسی شنگویر بفتح شین معجمه و سکون
نون و فتح کاف فارسی و کسر واو و سکون تحتانی معروف و را مهمله در آخر و شنکبیر و شنکویل و شنکبیش بترکی بوزبوغا بالضم بای موحده اول و دوم و غین معجمه با الف گویند
گرم ست در آخر درجه سوم و خشک ست در دوم **سوندنا** بفتح اول و سکون دوم و نون غنه و سکون دال مهمله و نون بالف کشیده بمعنی آغشتن بعربی مزج
بفتح میم و سکون زای معجمه و جیم در آخر و خلط بفتح خای معجمه و سکون لام و طای مهمله در آخر و سوط بفتح سین مهمله و سکون واو و طای مهمله در آخر و تسویط بروزن تفعیل و مشج بفتح میم و سکون

شین معجمه و جیم در آخر گویند مشبح بینهما از باب نصر فعل از ان و بفارسی آشوردن بشین معجمه و دال مهملتین بر وزن اموختن **سوند** بضم اول و سکون دوم معروف
و نون غنه و دال هندی در آخر به معنی بینی فیل بعربی خرطوم بضم خاء معجمه و سکون راء مهمله و ضم طاء مهمله و سکون واو و میم در آخر و ململمه بضم میم و فتح لام اول و سکون میم دوم
و فتح لام دوم و میم و تا در آخر گویند و در فارسی خرطوم مستعمل است **سونف** بفتح اول و سکون دوم و نون غنه و فا در آخر تخمی است دوائی بعربی آنرا انیسان بفتح همزه و سکون نون
و میم با الف و راء مهمله در آخر و رازیانج گویند و آن معرب رازیانه است بفارسی بادیان و انیسان نیز نامند بمیم بادتخم گویند گرم و خشک است در دوم **سونگهانا** بضم اول
بوی چیزی بدماغ کسی رسانیدن بعربی اشمام بکسر شین معجمه و میم با الف و میم دوم در آخر گویند اشمت الریحان از باب افعال فعل از ان بفارسی بویانیدن **سونگهنا**
بوی چیزی بدماغ رسانیدن بعربی شم بفتح شین معجمه و میم مشدد در آخر و شمیم بر وزن کریم و شمیمی بکسر شین و کسر میم مشدد و سکون تحتانی و میم دوم با الف مقصوره گویند
شممته از باب سمع و نصر و تشممته از باب تفعل فعل از ان بفارسی بوییدن و شنیدن **سونیکا پانی** آب زر بعربی ماء الذهب و بفارسی آب طلا گویند
سوها بضم اول و سکون دوم معروف و ها با الف جامه سرخ رنگ که از گل کافشه رنگ زنند بعربی معصفر بضم میم و فتح عین مهمله و سکون صاد مهمله و فتح فا و راء مهمله در آخر
گویند **سوهن** بضم اول و سکون دوم مجهول و فتح ها و نون در آخر لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل مخفف سوهان و آن آله ایست که بآن آهن و امثال آنرا
سوهان کنند بعربی آنرا مبرد بکسر میم و سکون با موحده و فتح راء مهمله و دال مهمله در آخر گویند **سوئر** بضم اول و سکون دوم معروف و فتح همزه ملینه و راء مهمله در آخر بمعنی خوک
بعربی آنرا خنزیر بکسر خاء معجمه و سکون نون و کسر زاء معجمه و سکون تحتانی و راء مهمله در آخر گویند بفارسی خوک بکاف تازی و سین مهمله و بترکی تونکوز بضم تاء فوقانی و خفای نون و ضم
کاف و سکون زاء معجمه گویند و کنیت آن بعربی ابو جهم بفتح جیم و سکون ها و ابو زرغه بفتح زای معجمه و سکون راء مهمله و فتح عین مهمله و تا در آخر و ابو دلف بضم دال مهمله و فتح لام
و فا در آخر و ابو عقبه بفتح عین مهمله و سکون قاف و فتح نون و تا در آخر و ابو علبه بضم عین مهمله و سکون لام و فتح با موحده و تا در آخر و ابو قادم بقاف و دال مهمله بر وزن فاعل
سوئی آله ایست که بآن جامه دوزند بعربی آنرا خیاط بکسر خاء معجمه و تحتانی با الف طاء مهمله در آخر و مخیط بکسر میم و سکون خاء معجمه و تحتانی مفتوح و طاء مهمله در آخر و منصح بکسر
میم و سکون نون و فتح صاد مهمله و حاء مهمله در آخر و ابره بکسر همزه و سکون با موحده و فتح راء مهمله و تا در آخر و بفارسی سوزن بر وزن دامن بفتح دال مهمله و سکون راء مهمله و فتح زای معجمه
و نون در آخر و بترکی ایکنه بکسر همزه و کاف فارسی و فتح نون و هاء خفی ابره ذیاله سوزن با رشته ابره علطله سوزن بی رشته ابو منصور ثعالبی گوید ابره سوزن بزرگ را
گویند و سوزن که از ان کلان بود آنرا منصحه بکسر میم گویند و سر که کنده بود آنرا شغیره بفتح شین معجمه و کسر غین معجمه و سکون تحتانی و فتح زای معجمه و تا در آخر گویند و سر که زار باشد
آنرا مسله بکسر میم و فتح سین مهمله و لام مشدد و تا در آخر گویند **سویا** بضم اول و سکون دوم مجهول و تحتانی با الف تره ایست بعربی آنرا شبث بکسر شین معجمه و با موحده و تاء فوقانی مشدد
در آخر و بفارسی بزبان شیراز شود **سویان** بکسر اول و فتح دوم و تحتانی مشدد با الف و نون در آخر طعامی که از آرد گندم بشکل رشته سازند بعربی اطریه بکسر همزه و سکون
طاء مهمله و کسر راء مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند بفارسی رشته حلوا اکنون در محاوره عرب و دیه شعیریه منسوب به شعیر و دو شعیر **سیاب** بسین مهمله با ها سیاه را
بفتح اول و ها با الف و راء مهمله با الف چوبی که بر پشت ستور شکسته و جز آن بندند تا بشکفد بعربی آنرا سند بفتح سین مهمله و نون و دال مهمله در آخر و مستند بضم میم و فتح تاء فوقانی و نون
گویند و بفارسی باویره براء مهمله گویند و مجد الدین خو بزاء معجمه آورده **سهاگن** بضم اول و میم دوم با الف و فتح کاف فارسی و نون در آخر زنی که شوهرش زنده باشد بعربی آنرا محصنه
بضم میم و سکون حاء مهمله و بفتح و کسر صاد مهمله و نون و تا در آخر بفارسی شوی دار گویند **سهرا** بکسر اول و سکون دوم و راء مهمله با الف چیزی باشد در هند که از مروارید و مقیش و گلها سازند

وهنگام عروسی سر داماد و عروس بندند خالص در شعر خود آورده بیت ماه من از رخسار خش بسکه آب و تاب شد + سهره چو بست عارضش پنجهٔ آفتاب شد **سهنبا**
بفتح اول و سکون دوم نون با الف رسیده به دال مرده گردن نفی بعربی صبر بفتح صاد مهمله و سکون بای موحده و را مهمله در آخر و تحمل بحای مهمله و میم و لام بروزن تقبل گویند **سه منزله**
خانه که سه طبقه داشته باشد بعربی آنرا ذو ثلاث طبقات بفارسی خانهٔ سه آشیانه گویند **باب سین مهمله با یای تحتانی** + **سیار** بکسر اول و تحتانی با الف
و را مهمله در آخر بزبان مردم دیهات جانوریست میان گرگ و روباه بعربی آنرا سرعوب بضم سین مهمله و سکون را مهمله و ضم عین مهمله و سکون واو و بای موحده در آخر
گویند و بفارسی شغال بکسر شین معجمه و غین معجمه با الف و لام در آخر و تفصیل آن در لغت گیدر خواهد آمد **سیانا** به معنی تیز رای بعربی فطن بفتح فا و کسر طای مهمله
و نون در آخر و شهم بفتح شین معجمه و سکون ها و میم در آخر و المعی بفتح همزه و سکون لام و فتح میم و کسر عین مهمله و تحتانی مشدد و بفارسی زیرک و هوشیار گویند **سیاه**
بالکسر لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل ترجمهٔ اسود و تفصیل آن در لغت کالا خواهد آمد **سیاهی** بالکسر لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل چیزی که در دوات انداخته
با آن نویسند بعربی مداد بکسر میم و دال مهمله با الف و دال مهمله دوم در آخر و نقس بکسر نون و سکون قاف و سین مهمله در آخر و بفارسی زکاب بفتح زای معجمه و کاف تازی با بای موحده
در آخر و مرکب بضم میم و کاف مشدد گویند **سیاهی ڈالنا** سیاهی در دوات انداختن بعربی مدّ بفتح میم و دال مهمله مشدد و امداد بروزن افعال گویند مدّ الدواة و امدّها
سیاهی بدو ختم در دوات و بفارسی سیاهی در دوات کردن **سیاه گوش** بکسر اول و ضم کاف فارسی لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل جانوریست درنده بعربی آنرا تفه
بضم تای و فتح فا و ها در آخر و عناق الارض بفتح عین مهمله گویند و تمیله بضم تای فوقانی و فتح میم و سکون تحتانی و فتح لام و تا در آخر تملات و تمیلات جمع آن و غنجل بضم غین معجمه
و سکون نون و ضم جیم و لام در آخر غناجل جمع آن ام غنجل کنیت آن **سیب** بالکسر لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل میوه ایست معروف بعربی تفاح بضم تای فوقانی و فا مشدد
و حای مهمله در آخر گویند و تبرکی المه بفتح همزه ممدوده و سکون لام و فتح میم و ها در آخر گویند معتدل ست **سیپ و سیپی** بکسر اول و سکون دوم معروف و بای فارسی در آخر و دوم بزیادت
یای تحتانی در آخر چیزی ست بصورت گوش در بعضی آنها گوهر مروارید هم میشود بعربی صدف بفتح صاد و دال مهملتین و فا در آخر صدفه بزیادت تا یکی اصداف بروزن احباب جمع آن کنیت
آن ام توئمه بضم تای فوقانی و سکون واو و فتح میم و تا در آخر مروارید را گویند و بفارسی گوش ماهی **سیتل** بکسر اول و سکون دوم معروف و تای فوقانی و لام با الف آبله های که در ایام
کوچکی بر بدن کودکان می آید بعربی آبله های بزرگ را جدری بضم جیم و فتح آن و سکون دال مهمله و کسر را مهمله و تحتانی مشدد گویند و آبله های کوچک را حصبه بفتح حا و صاد مهملتین
و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و بفارسی آبله را چیچک **سیٹها** بکسر اول و سکون تحتانی و فتح تای هندی مخلوط التلفظ بها با الف چیزی که طعم و مزه نداشته باشد بعربی تفه بفتح تای فوقانی و کسر فا و ها
در آخر و بفارسی بیمزه گویند **سیٹی** صدای که از دهن لبها آرند بعربی صفیر بفتح صاد مهمله و کسر فا و سکون تحتانی و را مهمله در آخر گویند فی النهایة الصفیر الصوت بالفم والشفتین و مکاء
بضم میم و با المد گویند و بفارسی شپین بشین معجمه و کسر بای فارسی بروزن سبیل و شپلک بضم با و سکون شین معجمه و فتح بای فارسی و لام و کاف عربی گویند **سیخ** بکسر اول و سکون دوم
و خای معجمه در آخر لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل میلی که بر آن کباب کشند بعربی سفود بفتح سین مهمله و ضم فا مشدد و سکون واو و دال مهمله
در آخر و مفاد بکسر میم و سکون فا و فتح همزه و دال مهمله در آخر و مفاد بکسر میم و سکون فا و همزه با الف و دال مهمله در آخر بروزن مصباح و مفأدة بروزن
مکنسه و بفارسی کباب زن نیز گویند **سینچیا هونا** بر داشتن اسپ هر دو دست را و استادنش بهر دو پا بعربی استنان و قمص و تفصیل
آن در لغت چراغ پا گذشت **سیندها** بکسر اول و سکون دوم معروف و فتح دال مهمله مخلوط التلفظ بها با الف رسیده

خلاف کج بعربی مستقیم بضم میم وسکون سین مهمله وکسر قاف وستوی بضم میم وکسر واو وسوی بفتح سین مهمله وکسر واو وتحتانی مشدد وبفارسی راست سیدهی راه بمعنی راه راست بعربی الصراط المستقیم وسواء الطریق وسواء السبیل سَیر بالفتح لغت عربی ست در اردو وهندی وفارسی مستعمل بمعنی گشت بازار وکوچه ها وباغها بعربی گشت بازار وکوچه را طواف بطاء مطبقه وواو وفا بر وزن سحاب گویند وگشت باغ وبستان را تنزه بنون وزاء معجمه وهاء بر وزن تفعل گویند بفارسی گلگشت سَیر کرنا بمعنی گردیدن در کوچها وباغها وجز آن بعربی گردیدن کوچها وجز آن را طوف بفتح طاء مطبقه وسکون واو وفا در آخر وطواف بر وزن سحاب وطوفان بالتحریک گویند طاف از باب نصر واستطاف از باب استفعال تطوف از باب تفعل فعل از آن بفارسی سیر کردن ودور کشیدن وگشت کردن وجز زدن صبا گوید شعر زلف شد چشم سراپا وترا سیر ندید * من بیک دیده کجا سیر عذار تو کنم * وله شعر عمرها صبا بشهر عقل بود دم کوچه بند * مدتی هم باغ آرای صحرا میر نم * اسیر گوید شعر نگشت خواب عدم مانع دل بیدار * چه سیرها که شبهای ماه خویش کنم * میر حسن دهلوی گوید شعر باده گلگون بده تا سوی گلگشتی کنیم * یار من چون این گل بگلگشت چمن بار آمده ست * ظهوری گوید شعر چون ظهوری میرنم گشت چمن * رخصت تحصیل حاصل میکنیم وگردیدن باغها وبستانها را بعربی تنزه بنون وزاء معجمه وهاء بر وزن تفعل گویند در صحاح ست خرجنا نتنزه فی الریاض واصله من البعد قال ابن السکیت مما یضعه الناس فی غیر موضعه قولهم خرجنا نتنزه اذا خرجوا الی البساتین وفی القاموس استعمال التنزه فی الخروج الی البساتین والخضر والریاض غلط قبیح انتهی اقول استعماله فی کلام المتاخرین من العرب کثیر کما لا یخفی علی متتبع فی بایف حوایهم ونفرج علی ازهار اشعارهم بفارسی گلگشت گویند فغانی گوید شعر چون ما بیرون سر وش بگلگشت چمن * شیوه رفتار آن نازک نهال اموختند سیر هونا بکسر اول بمعنی سیر شدن از طعام وجز آن بعربی شبع بفتح شین معجمه وسکون با موحده وعین مهمله در آخر وشبع بر وزن عنب گویند شبعت خبزا ولحما ومن خبز ولحم از باب سمع فعل از آن نیز سیر هونا عبارت از تنگ آمدن وملول بی بیزار شدن از چیزی کراهت نمودن از آن بعربی درین معنی هم شبع مستعمل ست فی الصحاح گویند شبعت من هذا الامر رویت اذا کرهته هما علی الاستعاره بفارسی سیر شدن وسیر آمدن شعر گر بعرفی نظر نیست بمعنی تغافل چه ضرور * میتوان کرد نگاهی که زجان سیر شوم سیڑهی بکسر اول وسکون یا معروف وکسر رای هندی مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی معروف زینه پایه که از آن بر بام وجز آن آیند وآن دو قسم ست یکی چسپیده از دیوار بام ویکی از چوب وآن علیحده میباشد چسپیده را بعربی درجه بفتح دال وراء مهملتین وجیم وتا در آخر گویند ودرج بحذف تا جمع آن ودرجه بر وزن همزه گویند در قاموس ست الدرجه بالضم وبالتحریک کهمزه وتشدد جیم هذه الادرجة کالاسکفه المرقاة وآنکه علیحده میباشد بعربی آنرا سُلّم بضم سین مهمله وفتح لام مشدد ومیم در آخر گویند سَلالم وسَلالیم جمع آن ومعراج بکسر میم وسکون عین مهمله وراء مهمله با الف وجیم در آخر ومعرج بر وزن منبر ومعرج بر وزن مصدر گویند وبفارسی نردبان وپلکان بکسر پا وفا رای لام مشدد ومفتوح از وت ان واضح گوید شعر از دیدها هنوز اثر پلکان ثبت ست * یک شب آن نگار رمه طرف بام بود * شعر در منظر چشم مگر بگذارد از شوخی قدم * شد از نگه ها پلکان آشنا طرف بام * ونیز گی شاتو بشین معجمه با الف وضم تاء فوقانی وسکون واو معروف گویند نصیرای بدخشانی گوید شعر کنند زلف ترا دست بیزند عاشق * که آشنا نبود بام وصل شاتو را سیڑهی چڑهنا بر آمدن بر نردبان بعربی صعود بضم صاد مهمله وعین مهمله وواو ودال مهمله در آخر گویند صعد فی السلم از باب سمع فعل از آن رقی بفتح راء مهمله وسکون قاف وتحتانی در آخر گویند رقی فی السلم از باب سمع وارتقی فیه از باب افتعال فعل از آن بفارسی بر نردبان آمدن سیڑهی کی پاپانی پایه زینه ها نردبان بعربی آنرا قصمه بفتح قاف وسکون صاد مهمله وفتح میم وتا در آخر ومرقاة بکسر میم وبفتح آن مقاف

با الف و تا در آخر گویند فی القاموس القصمة بالفتح مرقاة الدرجة فی الاساس بنیت الدرجة فیها ثلثون قصمة ای مرقاة سیسبا بکسر اول و سکون و ضم معروف
و سین مهمله با الف رسیده چیزیست معدنی مانند قلعی بعربی آنرا آنک بمد و ضم نون و کاف در آخر گویند صاحب قاموس گوید الآنک بالمد و ضم النون لیس
افعل غیرها و آنک بفتح همزه و ضم نون و تشدید کاف نیز آمده و اُسرب بضم همزه و سکون سین مهمله و ضم را مهمله و با موحده در آخر گویند و بتشدید با موحده نیز
و اَبّار بفتح همزه و با مشدد و با الف و را مهمله در آخر گویند و بفارسی سرب و بترکی قورغشیم بضم قاف و سکون را مهمله و فتح غین معجمه و کسر شین معجمه و سکون میم و قورغشون
بفتح قاف و سکون را مهمله و فتح غین معجمه و ضم شین معجمه گویند سیفه بالفتح لغت عربیست فارسیان ها را زیاده کرده بمعنی افزاری که صحافان مجلدان
اوراق کتاب را بآن تراشیده صاف و هموار سازند استعمال نموده اند و در اردو بینند هم مستعمل است و سیفه کردن بمعنی صاف و هموار نمودن اوراق است تاثیر گوید بیت
بتیغ کرده مجزا دلم گل رویش + کتاب را که کند سیفه تیغ ابرویش سیکهنا بمعنی آموختن بعربی تعلم بالعین و لام و میم بر وزن تفعل گویند و بفارسی فراگرفتن آید تاثیر گوید بیت
تنی دارم که از دین و ز دیر و از فرنگی + فراگیرد بیادِ چشمش غزالان شوخ و شنگی سیل بکسر اول و سکون و دم معروف و لام در آخر بمعنی تری بعربی ندیه بفتح نون و سکون دال مهمله و فتح واو
و تا در آخر مثله بر وزن سجادة و ندی بفتح نون در اساس است ندیة و نداوة و ندا و بلل بفتح با موحده و لام و بلة بفتح با موحده و لام مشدد و بفارسی نم نیز گویند
سیم بکسر اول و سکون و دم مجهول و میم در آخر و لام در حرف لوبیا است دانه مانند باقلا آنرا پخته میخورند بعربی در محاوره پوا آنرا اغلاف الفول بضم فا و سکون واو و لام در آخر
و دعاة الفول بکسر واو و عین مهمله با همزه ممدوده گویند سیم کی بیج تخم سیم بعربی آنرا در محاوره حب الفول بضم فا گویند در قاموس است الفول بالضم حب کالحمص
والباقلا عند اهل الشام والمختص بالیابس الواحدة فولة سینا به معنی دوختن بعربی دوختن جامه را خیاط بکسر خا معجمه و تحتانی با الف و فتح طا مهمله طبقه قناء
فوقانی در آخر خاط الثوب از باب ضرب فعل از آن و دوختن موزه و کفش را بعربی خرز بفتح خا معجمه و سکون را مهمله و زا معجمه در آخر گویند خرز الخف از باب
نصر و ضرب فعل از آن بفارسی موزه و کفش و غیره دوختن و دوختن دیده باز را بعربی حوص بفتح حا مهمله و سکون واو و صاد مهمله در آخر گویند حاص عین البازی
از باب نصر فعل از آن بفارسی دیده باز دوختن و سینا بیاء مجهول نشستن ماکیان و جز آن بتخم برای بچه برآوردن و تحقیق آن در لغت انڈی سینا
بگذشت سینت بکسر اول و سکون و دم مجهول و نون غنه و تا فوقانی در آخر بمعنی چیزی که بی عوض بدست آید بعربی آنرا مجان بفتح میم و جیم مشدد با الف و
نون در آخر گویند در صحاح است اخذه مجانا ای بلا بدل و هو فعال لانه ینصرف انتهی و بفارسی مفت سینتنا بفتح اول و سکون و دم و نون غنه و سکون تا
فوقانی و نون با الف رسیده چیزی را بحفاظت نگاه داشتن بعربی وعی بفتح واو و سکون عین مهمله و تحتانی در آخر گویند وعاه از باب ضرب فعل از آن سینچنا بکسر اول
و سکون و دم معروف و نون غنه و جیم فارسی و نون با الف کشیده آب دادن زراعت و زمین را بعربی سقی بفتح سین مهمله و سکون قاف و تحتانی در آخر و بفارسی
آب دادن و آبیاری کردن گویند و کشت آب داده را بعربی زرع مسقی و مستوی گویند و زمین آب داده را مسقیه بفتح میم و سکون سین مهمله و کسر قاف و فتح تحتانی و ها در آخر
و بفارسی سیراب و بفتح با موحده و سین مهمله با الف و فتح را مهمله و دال مهمله و ها در آخر گویند سیند بکسر اول و سکون و دم مجهول و خفا نون و دال مهمله در آخر سوراخی که برای
دزدی در دیوار کنند بعربی آنرا النقب الحائط بفتح نون و سکون قاف و با موحده در آخر مضاف بسوی حائط گویند و بفارسی نقب بفتح نون و سکون غین معجمه و میم در آخر گویند سیندور
بکسر اول و سکون و دم مجهول و نون غنه و ضم دال مهمله و سکون واو و را مهمله در آخر چیزیست سرخ رنگ بعربی آنرا اشقر بفتح شین معجمه و کسر قاف و فتح را مهمله و تا در آخر و شنجرف زنجرف

شنجرف گویند و آن نیز معرب شنگرف ست بقول ابن بیطار معتدل الحرارت ست **سیندهالون** بکسر اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و فتح دال
مهمله مخلوط التلفظ بها با الف و ضم لام و سکون واو مجهول و نون در آخر نوعی از نمک ست بفارسی آنرا نمک سنگ گویند **سینگ** بکسر اول و سکون دوم
معروف و نون غنه و فتح کاف تازی و را مهمله در آخر و بضم کاف نیز آمده حسیهاے سبز که بر خوشهای جو و گندم روئید بعربی آنرا اشعاع بفتح شین معجمه و عین مهمله با الف
و عین مهمله دوم در آخر گویند و بفارسی آنرا آس بفتح دال مهمله با الف و سین مهمله در آخر و داسه و انخگل بفتح الف و سکون خاء معجمه و فتح کاف فارسی و لام در آخر و سوک بکاف
تازی گویند **سینگ** بکسر اول و سکون دوم مجهول و بخفا نون و کاف تازی در آخر نوعی از سیخ آهنین کج که بآن نان از تنور برآرند و در دیار عرب بآن سیخ
سر گوشت از دیگ بر می آرند بعربی آنرا کلوب بفتح کاف و ضم لام مشدد و سکون واو و با موحده در آخر و کلاب بضم کاف و لام مشدد و منشل بکسر میم و سکون
نون و فتح شین معجمه و لام در آخر و منشال بر وزن محراب گویند **سینگنا** بکسر اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و کاف تازی و نون با الف کشیده چیزی را بآتش گرم کردن
بعربی تصلیه بصاد مهمله و لام و یای تحتانی بر وزن تفعله گویند صلی یده بالنار گرم کرد دست خود را بآتش صلی عصاه بالنار و علی النار گرم کرد چوب دستی خود را بآتش تا نرم شود
و صلی قوسه بالنار و سهمه گرم کرد کمان خود را بآتش تا نرم شود و بفارسی آتش کاری گویند یکی از شعرا گوید **بیت** کمان ابروان ار کنم نرم بآتش کاری نظاره گرم
اشرف گوید + تیر خم گشته شود راست بآتش کاری + پیر از خاصیت عشق جوان میگردد **سینگ** بکسر اول و سکون دوم معروف و نون غنه و کاف فارسی در آخر
بمعنی شاخ حیوانات بعربی قرن بفتح قاف و سکون را مهمله و نون در آخر و قرون بالضم جمع آن و بفارسی شاخ و سرون بفتح سین مهمله گویند و شاخ گاو و آهو را بعربی صیصیا
بکسر صاد مهمله و سکون تحتانی و صاد مهمله دوم در آخر گویند صیاصی بر وزن قیاسی جمع آن **سینگ مارنا** شاخ زدن حیوانات بعربی نطح بفتح نون و سکون طاء مهمله و حاء مهمله
در آخر و بضم شین معجمه و سکون صاد مهمله و را مهمله در آخر و بفارسی سرون شدن **سینگی** بکسر اول و سکون دوم معروف و بخفا نون و کسر کاف فارسی و سکون تحتانی معروف
شاخی که حجامان خون را بآن کشند بفارسی آنرا شاخ حجام و شیشم بفتح سین مهمله و کسر میم گویند و چون این عمل را در ایران بشیشه هم کنند آنرا شیشه حجام گویند
اشرف گوید **بیت** بسکه رنگ خون نهمیت باخت و از اندام من + کارستان مینماید شیشه حجام من + بعربی آنرا محجم بکسر میم و سکون حاء مهمله و فتح جیم و میم در آخر و محجمه نیز با زیادت
تا گویند **سینگی والا** کسی که خون را بشاخ و شیشه کشد بعربی آنرا حجام بفتح حاء مهمله و جیم مشدد با الف و میم در آخر گویند و بفارسی شاخ کش و شیشه کش **سیهنڈ**
بکسر اول و سکون دوم مجهول و خفا نون و ضم ها و سکون را مهمله در آخر درختی ست خاردار بعربی آنرا زقوم بفتح زای معجمه و ضم قاف مشدد و سکون واو و میم در آخر گویند
سیوتی بکسر اول و سکون دوم مجهول و واو با همزه ملینه و کسر تای فوقانی و سکون تحتانی معروف گلی ست سفید و خوشبو بعربی آنرا الورد الابیض و نستر بفتح نون و سکون
سین مهمله و فتح تای فوقانی و را مهمله در آخر و نسترون گویند و بفارسی نسترن و نسترون و نیز نسرین و گل مسکین گویند **سیون** بکسر اول و سکون دوم معروف و فتح واو و نون
در آخر معروف ست بعربی آنرا خیاط بکسر خاء معجمه و تحتانی با الف و فتح طاء مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی دوخت **سینی** لغت فارسی ست بمعنی خوانی که از مس و برنج و
سازند و آنرا سینی بحذف یا نیز گویند و اول در هندوستان متعارف ست طبقی که از مس و نقره و جز آن سازند و لبش را باریک و برگشته کنند آنرا تبشی بفتح تای فوقانی
و سکون با موحده و کسر شین معجمه گویند ابن یمین گوید **شعر** یار در بزم چمن نرگس سرمست نهاد + بر سر تبشی سیمین قدح زر عیار + و حالا عرب آنرا معرب کرده
طبسی بطا و سین مهملتین بمعنی مطلق خوان استعمال کنند **سیس** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی معروف و سین مهمله در آخر کسی که خدمت اسپان کند این لفظ بمعنی

در اردو و هندی و فارسی مستعمل ست جمال الدین سلمان گوید ع ای سیس مرکبانت سائس پنجم رواق + بعربی سائس و فرس را غاعل گویند و در اساس ست
هو یسوس الدواب هو من ساشها و سوسها بهاتر کی گوتلجی و ستیس بمعنی خادم شتران نیز آمده امیر الهی گوید بیت اگاه خادم بودم اندر مطبخش + گه ستیس
اشتران بارکشش + صبا بهار عجم گوید ستیس یعنی خادم اسپان نزد او عرف حال چاروادار گویند گویم چاروادار مطلق ستیس را نمیگویند بل ستیسی را گویند که تیمارداری
اسپان کند چنانکه از صاحب زبان بتحقیق رسیده اکنون در محاوره ایران خادم اسپ را ستیس و مهتر و مهتر اسپ گویند **باب شین معجمه با الف** +
شافه بفتح فا دوای که بردارند لغت عربی ست در اردو و هندی مستعمل و در قاموس ست الشیاف ککتاب ادویه للعین و نحوها و شیف الدواء جعله شیافا و در
بحر الجواهر ست الشیاف جمع شافه و هی اسم لما یتحمل من الدواء فی المقعد و یطلق علی دواء العین انتهی و بفارسی پرزده گویند فرزجه بکسر فا معرب آن آشفاسی گویند **بیت** نسخه
پرزده من منجو ست + کردم این شیافه ساز دوا مدرا + **شام** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل به معنی وقت غروب آفتاب بعربی مسا بفتح میم گویند و
بترکی اخشام بفتح همزه و سکون خای معجمه و شین معجمه با الف و میم در آخر گویند **شامیانه** بکسر میم نوعی از خیمه ست بعربی آنرا مظله بکسر میم و فتح ظای معجمه و لام
مشدد و تا در آخر گویند و این را اهود شم سازند و شامیانه را از جامه بفارسی آنرا آسمان گیر و سایه پوش و سایبان گویند **شه بالا** مخفف شاه بالا
لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل شخصی که پس از کتخدا بر اسپ سوار شود و بفارسی آنرا همدوش هم گویند و بترکی ساقدوس **باب شین معجمه**
با بای موحده + **شب برات** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل شب پانزدهم شعبان که دران شب روشنی کنند و نان و حلوا
پزند و باهم بخش نمایند میر حسین واعظ در رشحات در ترجمه مولانا شمس الدین محمد مینویسد ولادت ایشان در شب برات از شعبان سنه عشرین وثما
نمایه بوده است و بفارسی شب چک بکسر حرف دوم و فتح جیم فارسی نیز گویند چه چک به معنی برات ست و روز آنرا که پانزدهم شعبان ست روز چک
و روز برات گویند اما در عربی برای آن نامی نیست مگر در احادیث لیلة النصف من شعبان آمده ما من لیلة بعد لیلة القدر افضل من لیلة النصف
من شعبان و در مهذب اللغات بامعنی لیلة الصک آورده **شبخون با زا** تاختی که شبها بخبر بر سر دشمن آرند بعربی تبییت بفتح تای فوقانی و سکون
بای موحده و کسر یای تحتانی و سکون تحتانی دوم و تای فوقانی در آخر گویند در نهایه ست تبییت العدو هو ان یقصد فی اللیل من غیر ان یعلم فیؤخذ بغتة و هو البیات
و منه الحدیث اذا بیتم فقولوا حم لا ینصرون انتهی بفارسی شبخون زدن و آوردن و بردن و ریختن و کردن و خوردن و لفظ شبخون با اضافت و بی اضافت هر
مستعمل ست سراج الدین علیخان آرزو گوید **شعر** بر سر ما تیر هم از ناز شبخونی زده ست + در بر او چون شفق دیدم قبای آل را + شانی تکلو گوید **شعر**
رای تو رایتی ست که گیسوی پر خمش + شبخون به روشنی اکشبتار میزند + محمد قلی سلیم گوید **شعر** زخط اگر و گل او سلیم سبزه دمید + فغان که سایه شبخون آفتاب
آورد + ظهوری گوید **بیت** اگر کفر زلفش شب شبخون برد + ورع کی سر خویش بیرون برد + طالب آملی گوید **شعر** بنچه خوبی بحسرت می نهد
بر روی خاک + تا شبخون خزان نوعروس خاک ریخت + میر معزی گوید **شعر** وان خط سیه چون سیه مور چگان ست + بر برگ گل و برگ سمن کرده
شب خون + ظهوری گوید **بیت** بر ظل صبوحی جو شم در آر + که خوردم شب خون جنگل خمار **باب شین معجمه با تای فوقانی** + **شش پهلوی**
چیزی باشد که در شکنبه گوسفند و غیر آن بصورت مربع بهم می آید بعربی آنرا اغبه بکسر قاف بفارسی هزار خانه گویند و تفصیل آن در لغت چارخانه گذشت

شترمرغ لغت فارسی ست در اردوی ہندی مستعمل و آن مرغی ست شبیہ بہ شتر در زمین تہامہ بسیار بہم میرسد و را بعربی نعامہ بفتح نون عین مہملہ با الف و فتح میم و تا در آخر و ظلیم بفتح ظاء معجمہ و کسر لام سکون تحتانی و میم در آخر و نقنق بکسر نون و سکون قاف و کسر نون دوم و قاف در آخر گویند نقانق جمع آن کنیت آن ابو البیض و ابو ثلثین بسبب اینکہ سی بیضہ نہد بزعم عرب بریک خط واحد می دہد چنانکہ در مصرع آوردہ و مادہ را النعامہ گویند و کنیت مادہ ام ثلثین و ام الاروال و ام عقان ست و ام البیض و بفارسی تو بضم تا و قاف نیز گویند و اغلب کہ ترکی خواندہ باشد تاثیر گوید **بیت** ای بستان بغبغب قوی تہامہ * عیان از عنبر اشہب شمامہ

باب شین معجمہ با جیم

شجاع بضم شین معجمہ و جیم با الف و عین مہملہ در آخر لغت عربی ست در اردوی ہندی و فارسی مستعمل بمعنی دلیر در عربی برای آن الفاظ بسیار اند از انجملہ ست بطل بفتح باء موحدہ و طاء مطبقہ و لام در آخر و باسل بباء موحدہ و سین مہملہ و لام در آخر بر وزن فاعل و ذمیر بذال معجمہ بر وزن امیر و ذمر بر وزن کتف و حلس بفتح حاء مہملہ و کسر لام و سین مہملہ در آخر و حلبس بفتح حاء مہملہ و سکون لام و فتح باء موحدہ و سین مہملہ در آخر و حلابس بضم حاء مہملہ و کسر باء موحدہ و حلبس بضم حاء مہملہ و فتح لام و کسر باء موحدہ و صمہ بکسر صاد مہملہ و میم مشدد و مفتوح و ہا در آخر و مغشم بکسر میم و سکون غین معجمہ و فتح شین معجمہ و میم در آخر و غشمشم بفتح غین معجمہ و شین معجمہ و سکون میم و فتح شین معجمہ دوم و میم در آخر و بہمہ بضم باء موحدہ و سکون ہا و فتح میم و ہا در آخر و کمی بفتح کاف و کسر میم و تحتانی مشدد و ایہم بفتح ہمزہ و سکون تحتانی و فتح ہا و میم در آخر و علث بفتح غین معجمہ و کسر لام و ثاء مثلثہ در آخر و محش بکسر میم و فتح حاء مہملہ و شین معجمہ مشدد در آخر بفارسی گند آور بضم کاف تازی و سکون نون و دال مہملہ نیز گویند شیخ سعدی فرماید **بیت** نہ شمشیر گند آوران کند بود * کہ کین آوری اختر تند بود *

باب شین معجمہ با راء مہملہ

شرابی بفتح اول کسی کہ شراب بسیار نوشد بعربی آنرا خمیر بکسر خاء معجمہ و کسر میم مشدد و سکون تحتانی و راء مہملہ در آخر گویند بقول کان یزید فسیقا خمیرا و لم یکن للمومنین امیرا **شراب خانہ** لغت فارسی ست در اردوی ہندی مستعمل جائی کہ شراب سازند و فروشند بعربی آنرا حانوت بحاء مہملہ با الف و ضم نون و سکون واو و تاء فوقانی در آخر و بفارسی میخانہ و میکدہ ہم گویند **شرم** بالفتح لغت فارسی ست در اردوی ہندی مستعمل بمعنی ضد بیحیائی بعربی حیاء بفتح حاء مہملہ و یاء تحتانی با ہمزہ ممدودہ در آخر و بفارسی آزرم بمد الف و فتح زاء معجمہ و سکون راء مہملہ و میم در آخر گویند **شرمیلا** کسی کہ شرم دارد بعربی حیی بفتح حاء مہملہ و کسر تحتانی با تحتانی مشدد در آخر و بفارسی شرمگین شرمناک گویند

باب شین معجمہ با سین مہملہ

شست بفتح اول و سکون دوم لغت فارسی ست در اردوی ہندی مستعمل بمعنی انگشتر مانندی کہ از شاخ و استخوان جز آن از سوہان تراشند و تیر اندازان در انگشت ابہام کنند و زہ کمان بآن کشند بعربی آنرا زگیر ہم گویند تاثیر در صفت زہگیر تراش گوید **بیت** ز زہگیر یکہ از سوہان تراشد * ہلال از ناتمامی ال خراشد * و شست نیز آہن پارہ سر کج کہ بآن ماہی گیرند بعربی آنرا شص بکسر شین معجمہ و صاد مہملہ مشدد گویند و بفتح شین نیز آمدہ و بفارسی قلاب بضم قاف و لام مشدد گویند اشرف گوید **شعر** مہار ادام گستر دست امواج نسیم * ماہیان را نیش قلاب ست موج چشمہ سار *

باب شین معجمہ با طاء مہملہ

شطرنج بالفتح معرب چترنگ ست و بعضی معرب صدرنگ گفتہ اند و آن بازی ست مشہور بعربی شطرنج بکسر شین معجمہ گویند قاضی ابن خلکان در وفیات الاعیان آوردہ کہ واضع آن صصہ بن داہر ہندی ست کہ برای شاہ شیرام اختراع کردہ و باعث اختراع آن

بود کاردشیر ابن بابک کہ اول سلاطین عجم ست نرد اختراع کرده بود ازینجاست که اردشیر را نردشیر میگویند پس عجم بسبب اختراع نرد بر پادشاه هند
فخر کردند چون این خبر به پادشاه هند رسید صصه را فرمان داد تا او شطرنج را اختراع نمود حکمای آن زمان آنرا دیده بر نرد ترجیح دادند **شطرنج کھیلنا** بازی
کردن با شطرنج بعربی لعب الشطرنج گویند در حدیث ست من لعب بالنردشیر و الشطرنج فکانما غمس یده فی دم الخنزیر بفارسی شطرنج باختن و چیدن
و گستردن گویند **شطرنجی** بالفتح نوعی از بساط ست معروف و بعربی آنرا در محاوره حال جنبلی بفتح حاء مهمله و سکون نون و فتح بای موحده و کسر لام و
سکون تحتانی گویند **باب شین معجمه با عین مهمله شعبان** بالفتح لغت عربی ست در اردو و هندی مستعمل نام ماهی که بعد
رجب آید **باب شین معجمه با قاف شقه** بالضم کاغذی که پادشاهان بامرای حضور برای امور ضروریه نویسند صاحب بهار عجم
گوید در ایران نوشته پادشاهان را رقم گویند و نوشته امرای عظام وغیره را تعلیقه زکی ندیم گوید **بلیت** خط آمد بکیفیت خسار تو کم شد تعلیقه
معزولی ناز تو رقم شد + و در هندوستان انچه پادشاهان بایکدیگر نویسند نامه و انچه بامرای عظام نویسند فرمان و امرا آنرا به پیشواز رفته بر سر میگیرند
و انچه بامرای حضور برای امور ضروریه نویسند شقه مزین بدستخط خاص و انچه ارکان سلطنت نویسند حسب الحکم نام دارد **باب شین معجمه با کاف**
عربی **شکر** بضم شین معجمه و فتح کاف مشدد و راء مهمله در آخر بزبان سنسکرت ستاره ایست بر فلک سوم بعربی زهره بضم زای معجمه و بفارسی ناهید گویند
و بفتح اول و دوم مشدد و مفتوح لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل شیرینی معروف بعربی آنرا سکر بضم سین مهمله و کاف مشدد مفتوح و راء مهمله در آخر
گویند و ابو الشفا کنیت آن **شکروار** بضم اول و فتح دوم مشدد و سکون راء مهمله و واو بالف و راء مهمله در آخر روزیکه بعد از پنجشنبه آید بعربی آنرا جمعه
بضم جیم و سکون میم و بضمتین گویند و بفارسی آدینه **شکار** بالکسر لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل چیزی که آنرا صید کنند بعربی آنرا مصید
بفتح میم و کسر صاد مهمله و سکون تحتانی و دال مهمله در آخر و صید بفتح صاد مهمله گویند و آن بمعنی مفعول ست در نهایه ست قد یقع الصید علی المصید و نفسه
تسمیة بالمصدر کقوله تعالی لا تقتلوا الصید و انتم حرم صاده از باب ضرب و اصطاده از باب افتعال فعل از آن و بترکی آو بمد همزه و سکون واو گویند
شکارگاه لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل جائی که شکار کنند بعربی مصاد بفتح میم و صاد مهمله با الف و دال مهمله در آخر و مصطاد بضم میم
و سکون صاد مهمله و طاء مهمله با الف و دال مهمله در آخر و متصید بضم میم و فتح تاء فوقانی و صاد مهمله و فتح تحتانی مشدد و دال مهمله در آخر گویند در اساس ست
نخرج الی مصاده و مصطاده و متصیده و بترکی قوروغه بفتح قاف و ضم میم و سکون راء مهمله و فتح غین معجمه گویند **شکاربند** لغت فارسی ست در اردو
و هندی مستعمل و آن دوالی که در چپ و راست زین تعبیه کنند جهت بستن چیزها مثل شکار وغیره و ترکان آنرا قنجقه گویند و بفارسی فتراک و آن بالفظ
بستن و آویختن مستعمل **شکره** بالکسر لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل و آن مرغی ست شکاری معروف و آنرا بفارسی اشکره بکسر الف و اشکره بفتح الف
و سکون ها و فتح میم و راء مهمله در آخر نیز گویند **شکنجه** بالکسر لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل نوعی از آله عذاب ست که ساق مجرمان را دران بند کنند
بعربی آنرا دهق بفتح دال مهمله و ها و قاف در آخر گویند و نیز در قاموس ست الدهق محرکة خشبتان یغمز بهما الساق فارسیة اشکنجه و نیز شکنجه فراری ست مجلدان آنرا بفارسی
قید بفتح قاف گویند و چید گویند **بیت** مرا یاد صحافا که در صید + سپاره بیرون چون کتابت تم قید + و دسته آنرا دسته قید مجلد گویند یعنی دسته شکنجه مجلد میر الهی در ہجو

در هجو سه کوزه لوله دار گوید شعر که بادش یکی ازان لعل لب و طول فزون از دسته قید مجلد **باب شین معجمه با کاف فارسی** + **شگون** بضم اول
و دوم لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی فال اعم از آنکه نیک باشد یا بد و از فرهنگ ترکی معلوم میشود که ترکیست بمعنی نیک فال و بد فال طیره بکسر
طاء مهمله و فتح تحتانی و راء مهمله و ها در آخر و طیره بسکون تحتانی و طوره بالضم گویند تطیر به از باب تفعل فال بد گرفت به آن و تفأل به فال نیک گرفت
به آن و لفظ شگون در فارسی با لفظ نهادن و کردن و گرفتن مستعمل **باب شین معجمه با لام** + **شلغم** لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل و آن
تره ایست معروف بعربی آنرا لفت بکسر لام و سکون فا و تاء فوقانی در آخر و سلجم بفتح سین مهمله و جیم بر وزن جعفر گویند صاحب قاموس گوید ثلجم بثاء
مثلثه و شلجم بشین معجمه یکی یا لغتی است انتهی ترکی چامغور بفتح جیم فارسی و سکون میم و ضم غین معجمه گویند گرم و ترست در درجه دوم ابو القاسم حریری
در درة الغواص آورده که ثلجم بثاء مثلثه و شلجم بشین معجمه هر دو غلط است چنانکه ابو عمر زاهد از ثعلب روایت کرده و گفته که ثواب آنست که سلجم بسین
مهمله است + **شلیک** لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل عبارت از آنست که توپ و بندوق بسیار را یکجا باهم کرده سر کنند برای تعظیم امیر کے
یا برای شادی + **شلنگیدن بانون** بفتح اول و دوم و نون غنه و کسر کاف فارسی و تحتانی مجهول عبارت از دو در قدم نهادن است چه شلنگ
در فارسی مسافت میان دو قدم باشد و بمعنی بر جستن و یا افشاندن اطراف بجهت ورزش مجاز است بفارسی شلنگ زدن گویند + **شلوکه** بفتح
اول و ضم دوم و سکون واو معروف و فتح کاف تازی و ها در آخر پیراهنی کوچک پنبه دار که طفلان و جوانان پوشند بعربی آنرا که طفلان پوشند ام
از آنکه پنبه دار و یا بی فروج بفتح فا و ضم رای مهمله مشدد و سکون واو و جیم در آخر گویند **باب شین معجمه با میم** + **شمع** لغت عربیست بمعنی موم چیزیکه
مانند فتیله از موم و چربی سازند و برافروزند و بر آن هم اطلاق کنند از قبیل تسمیة الشی باسم ماده او شموع بالضم جمع آن در اساس است جاوا بالسرج والشموع
بعربی کنیت آن ابو مونس فی الصحاح الشمع بالتحریک الذی یستصبح به قال الفراء هذا کلام العرب والمولدون یقولون شمع بالتسکین والشمعة
اخص منه + **شمعدان** لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل ظرفیکه در آن شمع افروزند مثل چراغدان سلمان گوید شعر لاله در بزم چمن شمع معنبر
بر فروخت + بهر شمعش نرگس از زر شمعدان می آورد + **شمله** بالفتح دنباله عمامه را گویند بعربی عذبه بفتح عین مهمله و ذال معجمه و فتح بای موحده و ها در آخر
گویند **باب شین معجمه با نون** + **شناه** بفتح اول و دوم مشدد با الف و ها در آخر چیزی باشد که آنرا مانند جوال از چرم دوخته و از کاه
پر کرده و یا چوبها را باهم پیوسته بر آن نشسته از آب میگذرند پس اگر چوبها را باهم پیوسته از آب بگذرند بعربی آنرا رمث است بفتح رای مهمله و میم و ثای
مثلثه در آخر گویند و بفارسی سل به فتح سین مهمله و لام در آخر و اگر مشکها را باهم پیوسته از آب بگذرند بعربی آنرا طوف بضم طای مهمله و سکون واو
و فا در آخر گویند و بفارسی مرجاده بفتح میم و سکون رای مهمله و جیم با الف و فتح دال مهمله و ها در آخر و زاله بزای معجمه فارسی گویند و بترکی جاله بجیم با الف و فتح
لام و های مختفیه در آخر + **شنگرف** بالفتح لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بعربی شنجرف بشین معجمه و زنجفر بزای معجمه و شقره بفتح شین معجمه و کسر قاف و فتح رای مهمله
و ها در آخر گویند **باب شین معجمه با واو** + **شوال** لغت عربیست در اردو و هندی مستعمل ماهی که بعد از رمضان آید نامیده بآن شد بسبب شوال شتر یعنی برداشتن دم خود را
از شهوت جهت جفتی شول و شوالات جمع آن + **شوربا** بالضم لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی [illegible] صراح بصاد

و حای مهملتین بروزن کتاب و بفارسی غربو نیز گویند و بترکی قجقرین بکسر قاف و سکون جیم فارسی و فتح قاف و کسر رای مهمله و نون در آخر **شوربا** بالضم لغت
فارسیست در اردوی و هندی مستعمل بمعنی آب گوشت پخته و جز آن بعربی مرق بفتح میم و رای مهمله و قاف در آخر گویند **شوهم** بالضم لغت فارسی ست در اردوی و هندی
مستعمل بمعنی بدیمن بعربی مشوم بفتح میم و ضم شین معجمه و سکون واو و میم در آخر گویند **شوره** بالضم لغت فارسیست در اردوی و هندی مستعمل نوعی از نمک که در باروت
بکار آید بعربی ملح الدماغین و شوریج والقبر بفتح همزه و سکون با موحده و فتح قاف و رای مهمله در آخر گویند گرم و خشک ست در آخر درجهٔ سوم **شب با شین معجمه با بای** **شهاب**
بالفتح لغت فارسیست در اردوی و هندی مستعمل بمعنی آب سرخ که از گل کاچیره برای رنگ جامها برکشند بعربی آنرا ماء العصفر و بفارسی شاهاب و شاهابه نیز گویند **شهتره** بالفتح
لغت فارسیست مخفف شاهتره در اردوی و هندی مستعمل سبزی ست تلخ که در دواها بکار آید بعربی آنرا شاهترج گویند و آن معرب شاهتره است
سرد است در اول و خشک است در دوم **شهتیر** بالفتح لغت فارسی ست مخفف شاه تیر چوب بزرگ بام خانه بعربی آن را الجذع الکبیر بکسر
جیم و سکون ذال معجمه و عین مهمله در آخر و الجائز بالجیم و زای معجمه بروزن فاعل بفارسی افرسب و فرسپ بکسر الف در اول و بکسر فا در دوم و فتح را
و سکون سین مهمله و بای فارسی در آخر و ببای موحده هم آمده شاعری گوید **شعر** از گرانی اگر شوی بر بام + بام و افرسب جمله خرد کنی + فردوسی
در صفت اژدها گوید + **ع** سرو نهانش چو آبنوسی فرسپ + **شهد** بالفتح و بالضم لغت عربی است در اردوی و هندی و فارسی بالفتح مستعمل است
بمعنی لعاب زنبوران انگبین در عربی برای آن نامهای بسیار اند از جملهٔ آنها عسل بفتح عین و سین مهملتین و لام در آخر و ضرب بفتح ضاد معجمه و سکون
رای مهمله و بفتح آن و با موحده در آخر و ضربه بزیادت تا در آخر و ضریب بروزن امیر و شوب بفتح شین معجمه و سکون واو و با موحده در آخر و ذوب
بفتح ذال معجمه و سکون واو و با موحده در آخر و اری بفتح همزه و سکون رای مهمله و تحتانی در آخر و لسم بکسر لام و سکون همزه و میم در آخر و نسیل بفتح نون و کسر
سین مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر و نسیله بزیادت تا در آخر و طرم بفتح طای مطبقه و بکسر آن و سکون رای مهمله و میم در آخر و طرام بروزن غراب
و طریم بکسر طا و فتح تحتانی و ماذی به میم با الف و کسر ذال معجمه و تحتانی مشدد در آخر و ماذیه بزیادت تا در آخر و ظیان بفتح ظای معجمه و تحتانی مشدد با الف و نون
در آخر و ظی بفتح ظای معجمه و تحتانی مشدد و سنوت بفتح سین مهمله و نون مشدد مضموم و سکون واو و تای فوقانی در آخر و سنوت بروزن سنور و آس با همزه
ممدوده و سین مهمله و صبیب بصاد مهمله و بتکرار با موحده بروزن حبیب و مزج بکسر میم و سکون زای معجمه و جیم در آخر و در صحاح بفتح میم است صاحب قاموس گوید
که جوهری در فتح آن خطا کرده یا لغتی ست ضعیف و لعاب النحل و رضاب النحل بضم رای مهمله و ضاد معجمه با الف و با موحده در آخر مضاف بسوی نحل و جنی
النحل بفتح جیم و نون مضاف بسوی نحل و ریق النحل و قی النحل و قی الزنابیر و شور بفتح شین معجمه و سکون واو و رای مهمله در آخر و مجاج النحل بضم میم و جیم با الف و جیم دوم
در آخر مضاف بسوی نحل و ثواب بثای مثلثه بروزن عذاب و الحافظ الامین و لواص بفتح لام و واو با الف و صاد مهمله در آخر و کرسفی بضم کاف و سکون
رای مهمله و ضم سین مهمله و کسر فا و تحتانی مشدد در آخر و سلوی بفتح سین مهمله و سکون لام بروزن حلوی و سلوان بضم سین مهمله بروزن عفران و سلوانه بزیادت تا و جنی بفتح جیم
و نون با الف در آخر و شر و بفتح شین معجمه و کسر آن و سکون رای مهمله و واو در آخر و خو بضم خای معجمه و واو مشدد در آخر و ضیح بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی و حای مهمله در آخر
و صموت بفتح صاد مهمله و ضم میم و سکون واو و تای فوقانی در آخر و بفارسی انگبین و بترکی بال ببای موحده با الف لام در آخر گویند گرم و خشک است در سوم درجه و دوم **شهد نیا** در ازکردن

ریسمان کاغذ ہوئے او نیز کسی را تعریف بیجا و غیر واقع کردن بفارسی ریسمان دادن مخلص کاشی گوید شعر ہجو کاغذ باد بہر کس را ہوا در سرست + از برای سرِ ریسمان
میدہند + واله شعر زابجنبت عقل خود را برد بمعراج + گر ریسمان ہندش عجب کاغذ ہوئے + **شہر بدر کرنا** کسی را بسبب جرم از شہر بیرون کردن بفتح نفی بفتح نون و سکون خا
و تحتانی در آخر و بفارسی شہر بدر کردن و اخراج گویند مرچند اخراج لغت عربیست بمعنے مطلق بیرون کردن اما فارسیان بمعنے بیرون کردن گنہگار از شہر استعمال کنند بالطبیبی گوید
شعر وجه بیرون فتن عقل از سر عاشق مپرس + کرد نافرمانی سلطان زشہر اخراج شد **شہر پناہ** لغت فارسیست در اردو و ہندی مستعمل یوار یکه گرد شہر کشند بعربی
آنرا سور در اصل بفتح را مهمله و با موحده و ضاد معجمه در آخر و بفارسی شہر بند و باره نیز گویند میر راضی دانش گوید شعر چشم مرگان تو هر کس دید بیتابانه گفت در میان
شہر بند آہوی عجیب افتاده است **شہرگ** بالفتح لغت فارسیست در اردو و ہندی مستعمل و آن رگی ست در هر دو طرف گردن که از بریدن آن حیوان میرد بعربی آنرا ودج
بکسر واو و دال مهمله با الف و جیم در آخر و ودج بالتحریک گویند و واجان و دجان تثنیه آن و اوداج بالفتح جمع آن **شہره** بالضم لغت عربیست در اردو و ہندی مستعمل بمعنی
آوازه بعربی صیت بکسر صاد مهمله و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر و سمعه بضم سین مهمله و سکون میم و فتح عین مهمله و با در آخر گویند **شہری** بالفتح لغت فارسیست در اردو و ہندی مستعمل
کسیکه در شہر اقامت دارد و بعربی حضری بفتح حای مهمله و ضاد معجمه و کسر رای مهمله و تحتانی در آخر گویند **شہنائی** بفتح اول و سکون دوم و نون با الف رسیده و کسر همزه و تحتانی معروف
رسیده نیز نائیست معروف و بعربی آنرا در محاوره حال ماطل بضم زای معجمه و میم مشدد با الف و طای مهمله در آخر و نفیر بنون و فا بر وزن امیر گویند و بفارسی شنا نائی و سورنای

باب شین معجمه با یای تحتانی

+ **شیرازه** بالکسر لغت فارسیست در اردو و ہندی مستعمل آنچه مجلدان بعد از جزبندی کتاب در اطراف اجزاء ابریشم رنگین
ترتیب دہند **شیرازہ باندھنا** شیرازه را ترتیب دادن بفارسی ساختن و بستن و زدن و کردن گویند صائب گوید شعر بغیر از خط که پیچیده ست بر روی
دلاویزش + که مصحف را دگر شیرازه از زنار میبارد + عرفی گوید شعر تا شاید علم و عملش چهره نیفروخت + شیرازه مجموعه نه بستند کرم را + فطرت گوید
شعر مکن گو یا بعرض مدعا یارب بانم را + ز خاموشی بزن شیرازه اوراق فغانم را + درویش واله هروی در مدح مکه معظمه گوید بیت بسم الله بامی مخرم گرد
+ شیرازه حادث قدم کرد **شیرازہ کھلجانا** بفارسی شیرازه از هم کنده گشتن و فرو ریختن و از هم گسستن ملا نسبتی گوید شعر کدامین مصحف حسن کہن
تو ربیت خوبی را + از و شیرازه از هم کنده گشت اوراق ابتر شد + صائب گوید شعر شیرازه مجموعه گلزار فرو ریخت + سنبل چو سر زلف پریشان بهوا رفت
شیر خشت لغت فارسیست در اردو و ہندی مستعمل و آن شبنمی ست که در خراسان بر سنگها افتد و بسته شود طغرا در ہجو طبیب گوید بیت کاز
سنگ بشمارد آن بد سرشت + بدستش دہد گر کسی شیر خشت + معتدل ست در حرارت و برودت **شیرخواره** بالکسر لغت فارسیست در اردو
و ہندی مستعمل بچه نوزاده انسان را گویند ماد اسیکه شیر خورد و بعربی آنرا رضیع براء مهمله و ضاد معجمه و عین مهمله بر وزن امیر گویند **شیشم** بکسر اول
و سکون دوم و فتح شین معجمه و میم در آخر نوعی از درخت ست بعربی آنرا ساسم بسین مهمله اول با الف و فتح سین مهمله دوم و میم در آخر
گویند **شیشه** بالکسر لغت فارسیست در اردو و ہندی مستعمل ظرفی از آبگینه که دران گلاب و شراب و مانند آن گذارند بعربی آنرا
قاروره و نعاقف گویند قواریر جمع آن و در محاوره حال عرب آنرا غرشه بفتح غین معجمه و سکون رای مهمله و فتح شین معجمه و تا در آخر
گویند و اصل ماده آنرا نیز شیشه گویند بعربی آنرا زجاج بضم زای معجمه و جیم با الف و جیم دوم در آخر گویند و بفارسی

آبگینه **شیشه گر** بکسر اول و فتح کاف فارسی لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل کسی که شیشه سازد و بلغت آنرا زجاج بفتح زای معجمه و جیم مشدد با الف و جیم
دوم در آخر گویند **شیشی** بالکسر شیشهٔ کوچک بلغت آنرا اقدره بفتح قاف و دال و رای مهملتین و تا در آخر گویند **باب صاد مهمله با الف صابون**
بضم بای موحده لغتی ست مشترک در عربی و فارسی و هندی و آن چیزیست که بآن جامها شویند بفارسی آنرا بهوه بفتح بای تازی و ضم های اول و دوم ساکن گویند و بترکی
اچمالیون بفتح همزه و سکون جیم فارسی و ضم میم با الف و کسر لام و سکون قاف در آخر **صاد کرنا** بفتح کاف عربی و سکون رای مهمله و نون با الف کشید اصطلاح
میرزایان دفتر ست که ارباب دولت بر کاغذها مطالب که از نظر میگذرند برای منظور داشتن آن صاد مینویسند بفارسی صاد کردن گویند میرزا بیدل
گوید **شعر** نرگس یار سیه جامم چه بلطفها که نکرد + یعنی منتخبم بر سر من صاد کنید **صاف کرنا** بفتح کاف تازی چیزی را پاک کردن از آلایش بلغت آنرا تنظیف
بنون و ظای معجمه و فا بر وزن تفعیل و تنقیه بنون و قاف و تحتانی و تا در آخر بر وزن تفعله گویند و بفارسی پاک کردن و نیز مسوده به بیاض آوردن بلغت تبییض بیای موحده و یای
تحتانی و ضاد معجمه بر وزن تفعیل خلاف تسوید گویند و بفارسی به بیاض آوردن **صاف نکلنا** بشتاب تمام از میان رفتن و یا از جای خطرناک در گذشتن
بفارسی صاف در گذشتن چنانکه گویند از انجا صاف در گذشتیم نظام دست غیب گوید **شعر** از دل بیکینهٔ من تیغ او بگذشت صاف + موج هرگز اینچنین
از روی دریا نگذرد **صفا** لغت عربیست در اردو و هندی قه در کوی گویند که با آن یک از دیگران فرد آرند بلغت آنرا اجعال بکسر جیم گویند و بفارسی
دستمال و نیز صافی بمعنی خرقه را گویند که با آن لوح پاک کنند بلغت آنرا اطلاسه بفتح طای مهمله و لام مشدد با الف و فتح سین مهمله و تا در آخر گویند محا اللوح بالطلاسة
یعنی محو کرد لوح را از خرقه و نیز صافی بمعنی جامه پاره که بنگ و شراب و امثال آن بدان بپالایند بفارسی نیز بدین معنی مستعمل ست میر صیدی طهرانی گوید **شعر** عارضی در نظر
آورده ام از یار کسی + که غبار خطش از صافی و بیخته اند + بلغت آنرا مصفاه بکسر میم و سکون صاد مهمله و فا با الف و تا در آخر و راووق برای مهمله و قاف بر وزن
داود گویند و بفارسی پالونه نیز گویند **باب صاد مهمله با حای مهمله صحبت بر آرانا + و ہونا** موافق آمدن صحبت کسی با بعضی بموافقه گویند
و بفارسی راست آمدن صحبت و در گیر شدن صحبت و صحبت در گرفتن و صحبت بر آمدن و نشستن و بر آمدن تاثیر گوید **بیت** دیده با بستم خیال آن پریرا تسخیر شد
تا بگل این گر فسم صحبتم در گیر شد + فغانی گوید **شعر** تو نازنینی و ما در بند در آشام + میان ما و تو صحبت چگونه در گیرد + مفید گوید **شعر** بچشمش مفید آشنائی ست
مشکل + که صحبت بر آید به بیمار کمتر + نیشاپوری گوید **شعر** الفت دل و پیکان یار در بگم + که صحبت من و او هرگز اینچنین ننشست + نعمت خان عالی گوید
شعر من تنگ گل مزاج و تو ای آفتاب طبع + صحبت نشد برار به بینم چه میشود **صحن** بالفتح لغت عربیست در فارسی و اردو و هندی مستعمل بمعنی پیشگاه خانه و طبق
طعام که در ان ماکولات خورند در اساس ست قعد فی صحن الدار وهو ساحته و وسطها وسقاهم فی الصحن وهو عس عریض قصیر الجدار کالسجام انتهی در فارسی
طعام دست غیب رهی گوید **شعر** زنگ رو روی صحن آتش شکست + تا تو کردی بخوردش آهنگ + **صحنک** بالفتح مصغر صحن بمعنی طبق طعام دولت شاه در
تذکره خود در ترجمهٔ همام تبریزی مینویسد و چهار صد صحنک چینی دران مجلس حاضر کردند **باب صاد مهمله با دال مهمله + صدقه**
ہونا به معنی فدای کسی شدن بفارسی صدقه شدن صدقه لغت عربی ست بمعنی آنچه بدرویشان دهند در اردو و هندی
و فارسی به معنی قربان شدن مستعمل و صدقه بفتحتین نیز میر نجات گوید **شعر** من نه آنم که تلافی نکنم ناز ترا + صدقه میشوم گرد سرت میگردم

و در عربی تفدیه بفا و دال مهمله و تحتانی بر وزن تفعله گویند فداه از باب تفعیل گفت فدای تو شوم قربان شدن و گرد گردیدن و گرد سر گردیدن و بلا چین شدن و
و بلاگردان شدن نیز آمده بلائی گوید بیت عیدست برون آی که حیران تو گردم + قربان چو دم ساز که قربان تو گردم + امیر خسرو گوید رباعی
ای سبز نمک بنا گردت گردم + وای خرمن مهر و ماه گردت گردم + در هر نگهی مرا برنگی سوزی + ای لعل قلمون نگاه گردت گردم + وحشی گوید بیت
گرد سر تو گردم و آن حسن خوش را نازنت + وآن دست و تازیانه و مرکب جها نازنت + فوقی یزدی گوید بیت لب او را شکر می شد بلا چین + که خوش بود
همچون نام شیرین **باب صاد مهمله با رای مهمله** + **صراحی** بالضم ظرفیکه دران شراب گذارند بعربی آنرا صراحیه بضم صاد مهمله و رای مهمله با الف
و کسر حای مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر و قنینه بفتح قاف و کسر نون و سکون تحتانی و فتح نون و تا در آخر گویند و صراحی که بشکل بط سازند بعربی آنرا البطه بفتح با
موحده و طای مهمله مشدد و تا در آخر گویند + **صراف** بفتح اول و دوم مشدد با الف و فا در آخر لغت عربیست در اردو و هندی مستعمل کسی که در اسم را پرکھه
کند بعربی صیرفی بفتح صاد مهمله و سکون تحتانی و فتح رای مهمله و کسر فا و تحتانی مشدد در آخر نیز گویند بفارسی زر شناس **باب صاد مهمله با فا** + **صفر** بفتح اول و ضم دوم و
رای مهمله در آخر لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل ماهی که بعد از ماه محرم آید نامیده شده بآن بسبب عارض شدن در آن مرض که زرد میکرد رنگ آنها را
اصفار جمع آن **باب صاد مهمله با نون** + **صندل** بفتح اول و سکون دوم و فتح دال مهمله و لام در آخر چوبی ست خوشبو و آن سه قسم است یکی سفید و یکی
سرخ و یکی زرد لیکن سرخ بو ندارد و این بقول بعضی معرب چندن بلام ست و چندن بنون مشترک ست در هندی و فارسی و تحقیق آن در لغت چندن گذشت
صندل لگانا صندل را بر اعضا طلا کردن بعربی المسح بالصندل بفارسی صندل مالیدن رضی دانش گوید بیت معبد ما پرستان گوشه میخانه ست
+ بر جبین صندل ز جوی تاک مالیدن خوشست **صندلی** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل جامه و جز آن که بصندل رنگ کرده باشند ابوتراب فتوت گوید
شعر از گل رخان زبسکه کشید سیم در دسر + از بعد مردنم کفنم صندلی کنید + بعربی مصندل بضم میم و فتح صاد مهمله و سکون نون و فتح دال مهمله و لام در آخر
باب صاد مهمله با واو + **صورت** بالضم لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل بعربی شاره بشین معجمه با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر
و هیاة بفتح ها و سکون تحتانی نیز گویند **صوف** بالضم لغت عربیست بمعنی پشم در اردو و هندی بمعنی پاره جامه که در دوات اندازند تا سیاهی بر دارد
بعربی آنرا لیقه بکسر لام و سکون تحتانی و فتح قاف و تا در آخر گویند و خاقانی در شعر خود بحذف تا آورده **شعر** مگر که لیق دوات شود درین سودا
همی به پیچد بر خویش زلف حور العین **صوف ڈالنا** جامه پاره در دوات انداختن بعربی الیق بفتح لام و سکون تحتانی و قاف در آخر گویند
در اساس ست لقت الدواة والقتها فلاقت و هذه لیقة الدواة و در صحاح ست لاقت الدواة تلیق ای لصقت و لقتها انا یتعدی ولا یتعدی
فهی ملیقة اذا اصلحت مدادها والقتها الاقة فیه لغة قلیلة در مقامات ست قال الق دواتک قال المسعودی فی شرح ای اصلح لیقتها و مدادها و یقال
الوق لغة عربیة و اکثر ما یقال لق دواتک و اصل اللیق الامساک و سمیت لیقة لامساکها المداد **باب صاد مهمله با یای**
تحتانی + **صیقل گر** بفتح اول و سکون دوم و فتح قاف و سکون لام و فتح کاف فارسی و رای مهمله در آخر
کسیکه سلاح را جلا دهد بعربی آنرا صاقل بصاد مهمله و قاف و لام بر وزن فاعل و صیقل بفتح صاد مهمله و سکون تحتانی

و فتح قاف و لام و را آخر گویند و بفارسی روشنگر + **باب ضاد معجمه با رای مهمله** + **ضرر** بفتحتین لغت عربی ست در اردوی هندی زیان و فارسی
مستعمل بمعنی زیان و در فارسی بالفظ داشتن و افتادن و برخاستن مستعمل واله هروی گوید **شعر** چو متاع سازگاری بهمه دیار یابم + نرسد اگرچه
نفعم بکسی ضرر ندارد + میر حسن دهلوی گوید **شعر** چشم تو ترکانه در آمد بصید + آه که جان را ضرری افتاد + میرزا صائب گوید **بیت** زخم خوردن ما
شور و شری نخیزد + نه ز همصحبتی ما ضرری خیزد + و بعربی مضرت بفتح میم و ضاد معجمه و رای مهمله مشدد و تا در آخر هم گویند فی الاساس لحقه ضرر و مضرة
و مضار و مسته الباساء و الضراء + ضیر بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر گویند فی الاساس تقول فلان ما فیه ضیر + و ان نفع فنفعه ضیر
ضرورة بفتح اول و ضم دوم لغت عربی ست بمعنی حاجت در اردوی هندی و فارسی مستعمل ست و در غیاث ضاروره و ضارور و رسیده با ضارور و را بالمد هم بمعنی حاجت آمده
و لفظ ضرور را فارسیان بمعنی ناگزیر هم استعمال می کنند و بجای بالضرور می آرند ظهوری گوید **شعر** بپایی بام کاخ احتشامش + ضرورت کهکشان را نردبان گوی +
پور بها گوید **شعر** میکشد بار غم محبوب و میداند بها + هر که عاشق شد ضرورت بار غم خواهد کشید + شفیع اثر گوید **بیت** از لطف تو ام هر چه ضرورست مهیاست +
چیزیکه من امروز ندارم غم فرداست + **ضروری** بالفتح و زیادت تحتانی در اردوی هندی و فارسی بمعنی ناگزیر مستعمل ست و بعربی واجب و لازم + **باب ضاد معجمه با یای**
تحتانی **ضیافة** بالکسر لغت عربی ست بمعنی مهمانی در اردوی هندی و فارسی مستعمل طغرا در تعریف خبازی گوید **بیت** ضیافت چو از بهر بلبل کنند +
بنان و غن از شبنم گل کنند + و تفصیل آن در لغت مهمانی خواهد آمد **باب طای مهمله با الف** + **طاق** لغت عربی ست تنگ جائی که در دیوارها
کنند و چیزها دران نهند در قاموس ست الطاق ما عطف من الابنیة جمعه طاقات و طیقان انتهی قال ابن قرقول طاق البناء الفارغ ما تحته
و هی الحنیة و یسمی الازج ایضا فیضی گوید **بیت** بر کرسی ما کشیده طاقی + چون منظر آسمان رواقی + محمد قلی سلیم گوید **بیت** نقش ابروش
بدل و ز فراقی بستم + بر سر خانه ویران شده طاقی بستم + و طاق در اردوی هندی و فارسی خلاف جفت هم مستعمل باقر کاشی گوید **بیت** +
جفت غم و درد چند باشم + چون طاقت طاق گشت رفتم + و بعربی فرد بفتح فا و سکون رای مهمله و دال مهمله در آخر گویند **باب طای**
مهمله با رای مهمله + **طره** بضم اول و دوم مشدد و ها در آخر و تارهای منقش که باهم جمع کرده بر دستار گذارند بفارسی طره دستار بالفظ
دستار هم میگویند میر الهی همدانی گوید **شعر** هر گل داغی کز آشوب جنون بر سر شگفت + طره واری شد بلند از گوشه دستار ما + محسن تاثیر
گوید **شعر** مرا از طره دستار روشن گشت این معنی + که در دنبال میباشد کشادن بستگیها را + و بفارسی ریشه دستار نیز گویند امیر خسرو گوید
بیت ای دهلی و ای بتان ساده + پک بسته و ریشه کج نهاده + و فش بضم فا و فتح آن نیز گویند **باب طای مهمله با شین معجمه**
+ **طشت** بفتح اول لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل طبق کلان را گویند که دران دست شویند و بعربی طست بسین مهمله و سطل بفتح سین مهمله
و سکون طای مهمله و لام گویند و سیطل بر وزن حیدر طست با دستنه را گویند **باب طای مهمله با فا** + **طفیلی** بضم اول و فتح دوم و سکون
تحتانی و کسر لام و سکون تحتانی دوم لغت عربی است در اردوی هندی و فارسی مستعمل شخصی که همراه کسی ناخوانده بمهمانی
رود و در صحاح ست که طفیلی منسوب بسوی طفیل که مردی از اهل کوفه از اولاد عبدالله بن غطفان بود ناخوانده بمهمانی ها رفتی

از قول اوست که میگفت چه خوش بودی کج کوفته بر کج مالیده بودی تا بر من چیزی ازان پوشیده نماندی و در عربی طفیلی را ضیفن بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی
و فتح فا و نون در آخر و راشن براء مهمله و شین معجمه و نون در آخر بر وزن فاعل گویند در صحاح ست الراشن الذی یاتی الولیمة ولم یدع الیها وهو الذی یسمی الطفیلی و
واما الذی یتحرّی وقت الطعام فیدخل علی القوم وهم یاکلون فهو الراشن و بفارسی ناخوانده مهمان نیز گویند ابو منصور ثعالبی گوید هرگاه شخصی بمیان مردمانی
که طعام میخورند ناخوانده درآید او را ارش گویند و هرگاه بمیان و هی که شراب مینوشند ناخوانده درآید او را واغل بواو و غین معجمه و لام بر وزن فاعل گویند و هرگاه
ناخوانده همراه مهمان درآید او را ضیفن گویند او بفارسی لشتالم و لشتام بکسر با و عربی گویند ❊ **باب طاء مهمله با لام** ❊ **طلایه** بالکسر لغت فارسیست در اردو
هندی مستعمل پاره از لشکر که برای نگهبانی بگردند بعربی آنرا طلیعه بطاء مهمله و لام و عین مهمله بر وزن کریمه گویند طلائع جمع آن و بفارسی طرابه نیز گویند **طلسم** بکسر
اول و دوم مفتوح و سکون سین مهمله و میم در آخر در عربی و فارسی و هندی مستعمل صورتی که از نیرنجات بسازند تا کسی ازان تجاوز نکند و آن سوی او ره نیابد سالک
یزدی گوید **شعر** تدبیر عقل حل نکند عقده سپهر ❊ بستند این طلسم زجاجی بنام عشق ❊ و صاحب مدینة العلم گوید معنی الطلسم عقد لا ینحل و قیل هو مقلوب اسمه
اعنی مسلط لانه من جواهر القهر والتسلط والله اعلم ❊ **باب طاء مهمله با میم** ❊ **طمانچه** بالفتح معروف بکف دست که بر رخساره کسی زنند بعربی آنرا
لطمه بفتح لام و سکون طاء مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند و بفارسی طبانچه بباء عربی و اصلش توانچه بتاء فوقانی بوده چه مرکب است از توان بمعنی قوت و زور و از چه که
کلمه نسبتست و بترکی شپلاق بفتح شین معجمه و سکون یاء فارسی ❊ **طمانچه مارنا** بکف دست بر رخساره کسی زدن بعربی لطم بفتح لام و سکون طاء مهمله و میم در آخر
و صفق بفتح سین مهمله و سکون فا و قاف در آخر گویند لطمه از باب ضرب و صفقه از باب نصر فعل ازان و بفارسی طبانچه زدن شنید اگوید **شعر** نبرد باد اگر بوی تو هر صبح
بباغ ❊ گل طبانچه زند و غنچه کند جنگ بمشت ❊ و طبانچه که بناگوش زنند بعربی آنرا صدع بفتح صاد مهمله و سکون دال مهمله و غین معجمه در آخر گویند در اساس
است صدغه از باب منع زد بر صدغ یعنی بر بناگوش او و بفارسی بناگوشی زدن سلطان علی بیگ گوید **بیت** اگر کنند بجرم تو سر و هم دوشی ❊ زنند فاختگان سرو را
بناگوشی ❊ **طمع** بالتحریک لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل بفارسی آز گویند و لفظ طمع در فارسی با لفظ کردن و بستن و بردن و شدن و گسستن و بریدن مستعمل
طمنچه بفتح اول و دوم و سکون نون و جیم فارسی با الف رسیده بندوق کوچک بمقدار یک دست و یا نیم دست بترکی آنرا متاخرین طمنچه گویند و بفارسی تفنگچه خیاباچه از
صاحب نهایت بتحقیق رسیده ❊ **باب طاء مهمله با واو** ❊ **طور** بفتح اول و سکون دوم و راء مهمله در آخر لغت عربیست در اردو و هند و فارسی مستعمل بمعنی حد
در اساس است عدا طوره ای حده نظیری گوید **بیت** مست از خانه برون آید و شب سیر کند ❊ طور بدبینش گرفتست خدا خیر کند ❊ **طوطی** بالضم لغت فارسیست
نوعی از پرنده که آنرا بترکی بیغا گویند اما در هندوستان پرنده را گویند که مقدار گنجشک بود و در ایام بهاران بهم رسد و بفارسی آنرا گنجشک توتو گویند مسیحا کاشی گوید ع یا
تو از همه رو تی و زر نکوهی نیم ❊ تو از همه سو تی و زر نگیسوی نیم ❊ شبها را منم گوی تو ❊ در گنجشک توتی گوی نیم ❊ **طوفان** بالضم لغت عربیست بمعنی باران سخت
و سیلاب سخت که همه چیز را غرق کند و بسیار هر چیز قال الله تعالی فاخذهم الطوفان وهم ظالمون اخفش گوید واحد آن طوفانه است چنانکه جوهری گفته و در فارسی و اردو و هندی
مستعمل است بابا فغانی گوید **شعر** در بحر خواب دی که طوفان گرفته بود ❊ اکنون قیامتست که بیدار گشته ❊ و در اردو و هندی بمعنی تهمت هم مستعملست
بعربی بهتان بضم بای موحده و تای فوقانی با الف و نون در آخر و بهیته بر وزن فعیله و افترا بکسر همزه و سکون فا بر وزن افتعال و عضیهه بفتح عین مهمله

وکسر ضاد معجمه و فتح تحتانی و فتح ہا و تا در آخر گویند **طوق** بالفتح لغت عربی ست بمعنی قسمی از زیور که در گردن کنند و در ہندی ہنسلی نیز گویند
که در گردن مجرمان اندازند بعربی آنرا غل بضم غین معجمه و لام مشدد در آخر و جامعه بجیم و میم و عین بر وزن فاعله گویند اغلال بالفتح و جوامع جمع آن بفارسی
گردن بند گویند **طویله** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و فتح لام و ہا در آخر در اردو و ہندی و فارسی بمعنی جای علف خوردن اسپان بعربی معلف
بفتح میم و سکون عین مهمله و فتح لام و فا در آخر و اصطبل بکسر ہمزه و سکون صاد مهمله و فتح طاء مهمله و سکون بای موحده گویند و صاحب قاموس گوید اصطبل
لغت شامی ست انتهی و آریه بمد ہمزه و کسر راء مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند و در صحاح ست و مما یضعه الناس فی غیر موضعه قولهم للمعلف آری و انما الآری
محبس الدابه و بفارسی آخر بالف ممدوده و ضم خای معجمه و راء مهمله در آخر و آخرگاه و آخور بواو معدوله گویند امیر خسرو گوید **بیت** ابلق ایام در آخر گهش زاد به مهر
نفا خر گهش و اخته خانه بفتح الف و سکون خای معجمه و فتح تای فوقانی نیز گویند و ازینجهت داروغه اصطبل را اخته بیگی گویند شفائی گوید **شعر** خفته در اخته خانه
بغل ست + دوش بر دوش صد قطار پیش + شیخ ابو الفضل در آئین اکبری آورده که یکی از مردم ایران میگفت که اخته خانه جای ہست که اسپان را در انجا
اخته کنند انتهی خان آرزو گوید که چون در ولایت ایران سوای اسپ اخته بسیار ست جای اسپ گور بدان نام شهرت گرفته **باب طاء مهمله با یای**
تحتانی + **طیار** بفتح اول و دوم مشدد لغت عربیست بمعنی پرنده در اردو و ہندی و فارسی بمعنی آماده و مهیا مستعمل سراج الدین علیخان آرزو در چراغ
ہدایت آورده که تحقیق آنست که طیار در اصل اصطلاح قوشچیانست که چون جانور شکار انداز آماده و مهیا شکار اندازی شود گویند طیار شده چون بدین معنی
شهرت گرفته مجازا بمعنی مطلق مهیا استعمال یافته **باب ظاء معجمه با الف** + **ظالم** لغت عربی ست در اردو و ہندی و فارسی مستعمل کسی که بر کسی
بیداد کند بفارسی بیداد و بیدادگر و ستم کیش و ستم اندیش و ستمگر و ستمگار و ستمگاره و ستم پرور و ستم گستر گویند حسنی گوید **شعر** شهری که در و ہمچو تو بیدادگری
ہست + بیداد کشان را طمع داد نباشد **باب ظاء معجمه با لام** + **ظلم** بضم اول و سکون دوم لغت عربی ست در اردو و ہندی و فارسی مستعمل بعربی
جور بفتح جیم و سکون واو و راء مهمله در آخر و عدو بفتح عین مهمله و سکون دال مهمله و واو در آخر و ضیم بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی و میم در آخر گویند و بفارسی ستم
ظلم کردن با بر کسی جور کردن بعربی ظلم بفتح ظاء معجمه و سکون لام و میم در آخر و جور بالفتح و عدوان بضم عین مهمله و سکون دال مهمله و واو با الف و نون در آخر
و ضیم بالفتح گویند ظلمه از باب ضرب و جار علیه از باب نصر و ضامه از باب ضرب و استضامه از باب استفعال فعل از آن بفارسی ستم کردن و جفا کردن **باب**
عین مهمله با دال مهمله + **عدالت** بالفتح لغت عربیست در اردو و ہندی بمعنی جای که انجا قضایا را تفصیل کنند بعربی آنرا محکمه بفتح میم و سکون حاء
مهمله و فتح کاف و میم و تا در آخر و بفارسی داوریگاه گویند **باب عین مهمله با شین معجمه** + **عشق پیچه** گیاہی باشد که بر درخت پیچد و گلش سرخ بود
بعربی آنرا اللبلاب بفتح لام و سکون بای موحده و لام با الف و بای موحده در آخر و عشقه بالتحریک بعین مهمله و شین معجمه و قاف و تا در آخر و عصب و عصبه بفتح
عین مهمله و صاد مهمله و بای موحده در آخر و بضم عین مهمله و سکون صاد نیز آمده و بفارسی لوپیچه بیابانی بروزن و ریسه و عشق پیچان گویند
میر شمس الدین فقیر گوید **شعر** شوخی که دو من میکشد از پیچ و تاب خاطرم + پیچیده در عشق کسی چون عشق پیچانش نگر **باب عین مهمله**
با طای مهمله + **عطار** لغت عربی ست بمعنی خوشبو فروش در اردو و ہندی و فارسی عطر فروش گویند

میرزا طاهر وحید در تعریف عطار گوید **بیت** شفا یابد از جوی تنندش علیل + که پرورده در شهد شش این جبیل + صیدلانی بفتح صاد مهمله و سکون تحتانی
و فتح دال مهمله و لام با الف و کسر نون و تحتانی مشدد در آخر و بفارسی پیلور نیز گویند + **عطر** بالکسر خوشبو و آن معروف ست لغت عربی ست در اردو و هندی و
و فارسی مستعمل در اساس ست العطر اسم جامع للاشیاء التی تعالج للطیب انتهی + **عطردان** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل سید حسن خالص گوید **شعر**
غنچه گل عطردان سنبل موی تو است + آفتاب از دور گردان سر کوی تو است + معطره بعربی مطره بکسر میم و سکون عین مهمله و فتح طا مطبقه و تا در آخر گویند **عطر لگانا**
عطر را در استعمال آوردن بعربی تعطر بروزن تقبل و استعطار بروزن استفعال گویند در اساس ست عطرت المراة و تعطرت و استعطرت + و بفارسی عطر مالیدن نیز گویند
شعر ز خاک کوی تو یک قبضه می برم دم نزع + که گر بجلد دم عطر بر کفن مالم + و در عطر کشیدن نیز آمده میر محمد زمان راسخ گوید **بیت** یکی در عطر گل گیسو کشیدی +
دم سرد سحر بر شب سپیدی + **باب عین مهمله با لام** + **علاج کو ڈھونڈھی نہ ملنا** عبارت ست از کیابی چیز بفارسی از بهر و انیافتن
و از پی علاج نیافتن بدین معنی از بهر تو تیا هم سماندن هم در فارسی مستعمل ست میرزا صائب گوید **شعر** از بهر توتیا نتوان یافتن درو + چندانکه چشم کار کند ذره
غبار + **علاوه** بکسر اول و دوم بالف رسیده و فتح واو و تا در آخر لغت عربی ست در اردو و هندی مستعمل و آن عبارت ست از بار قلیلی که بر سر بار کثیر گذارند
چنانکه بر دو خرچین نهند در قاموس ست العلاوة بالکسر ما وضع بین العدلین و من کل شیء ما زاد علیه و در فارسی تملبت بفتح طای فوقانی و سکون میم و کسر لام
و سکون تحتانی و تا و فوقانی در آخر و بر سر و سربار و بر سر و سربار گویند لسانی گوید **بیت** از تو آزرده و دارم صد غم بر سر + جان بلب آمده از تش مردم عالم
بر سر + استاد فرخی گوید خطاب ابر **شعر** این روز و شب گریستن از بهر چیست + نی چون منی غریب و غم عشق بر سر + اسیری لاهیجی گوید **شعر**
بیغما ترک چشم مست از ما + دل و دین می برد جان نیز بر سر + و سردار و سروا نیز گویند و آن مبدل سربار ست **باب عین مهمله با میم** **عماری**
بفتح اول و کسر رای مهمله و تحتانی مشدد لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل هودج چوبین که بر پشت فیل بندند و این بمنزله کجاوه و محمل باشد که بر پشت شتر
و استر بندند فیضی گوید **بیت** توحید تو هر که راند بر فیل + بر مورچه و عماری فیل + وله ایضاً **بیت** بر کوه غم کشند عماری + بر مرکب جان کنند سواری +
و در فارسی عمار بحذف تحتانی نیز آمده فردوسی گوید **بیت** همه جامه و گوهر شاهوار + همه تازی اسپان زرین عمار + **عمامه** بکسر اول و دوم
مخفف بالف و فتح میم دوم و تا در آخر آنچه بر سر پیچند لغت عربیست ما در اردو و هندی نوعی از بندش دستار خاص ست عمائم و عمام بروزن کتاب جمع آن و در قاموس ست
العمامة بالکسر المغفر و البیضة و ما یلف علی الرأس و فارسیان بتخفیف میم و تشدید آن هر دو استعمال نموده اند خیالی گیلانی گوید **بیت** با این عمامه من دارم از مسلمانی +
بحل کنم اگر از دیر و کعبه ام رانی + میرزا صائب گوید **شعر** یکی هد گشت نقل از دلها ز عمامه آرائی + که بر دلها ز لفظ پوچ میگردد گران معنی + **عمر تیر کرنا** + بنهایت رسانیدن
زندگی را بعربی قضاء و امضاء و افناء و بفارسی بسر بردن گویند + **عمر چهپانا** + کم گفتن سال عمر را بفارسی روز دزدیدن آقا شمسی گوید **شعر** یکی از سال در دزدید تو ان بود دن
جوان + بخیه پیری بر او افتاد ز موی سفید + صائب گوید **بیت** + این کهن سالان که می دزدند سال خویشتن + کهنه در دانند در تاریخ مال خویشتن + **باب عین**
مهمله با ها + **عهد** بالفتح لغت عربیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی قرار و عهدی که برامری بندند بعربی ال بکسر همزه و لام مشدد نیز گویند بفارسی پیمان گویند
عهد کرنا + بر کاری قرار کردن و عهد بستن بعربی معاهده بروزن مفاعله گویند و بفارسی عهد بستن و کردن + **عهد نامه**

لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل کاغذی که در باب عهد و پیمان برای وثوق نویسند بعربی کتاب العهد و کتاب المیثاق گویند باب عین مهمله با نون + عناب بضم اول و دوم مشدد با الف و با موحده در آخر ثمر درختی ست سرخ مانند کنار لغت عربی ست در اردوی هندی و فارسی مستعمل بفارسی سنجد بسین مهمله و سکون نون و فتح جیم گویند معتدل ست + باب عین مهمله با واو + عورت عورت بفتح اول و سکون دوم و فتح رای مهمله و تا در آخر لغت عربی ست بمعنی شرمگاه در اردوی هندی و فارسی بمعنی زن مستعمل ست ملا ابو الفضل در اکبرنامه گوید احمد سلطان والده و عورات خود را بملازمت حضرت مریم مکانی که درین یورش هودج اقبال محمل اجلال ایشان همراه بود فرستاد و بعربی امرأة گویند و تفصیل آن در لغت زن ذکر گشت باب عین مهمله با یای تحتانی + عیب جو لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل کسیکه عیوب مردم را بیان کند بعربی آنرا عیاب بفتح عین مهمله و تحتانی مشدد با الف و بای موحده در آخر و مزرای بکسر میم و سکون زای معجمه و رای مهمله با همزه ممدوده در آخر گویند و کسیکه مردم را روبرو عیب کند بعربی آنرا لماز بفتح لام و میم با الف و زای معجمه در آخر گویند و لمزه بضم لام و فتح میم و زای معجمه و تا در آخر گویند در قاموس ست لماز کسحاب و همزة العیاب للناس او الذی یعیبک فی وجهک و الهمزة من یعیبک فی الغیب بفارسی بدگو و عیب گو نیز گویند + عینک بفتح اول و سکون دوم و فتح نون و کاف در آخر شیشه ایست که بر چشم برای تقویت بصر گذارند بعربی آنرا منظره بفتح میم و سکون نون و فتح زای معجمه و رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی چشمک باب غین معجمه با تای هندی + غٹ غٹ بتکرار حکایت آواز پیاپی فرو رفتن آب در گلو بعربی آنرا جرجره بفتح هر دو جیم و بتکرار رای مهمله و تا در آخر گویند در نهایه هست الجرجرة صوت وقوع الماء فی الجوف و در حدیث ست الذی یشرب فی اناء الفضة انما یجرجر فی بطنه نار جهنم + غٹ پٹ هونا + بهم آمیختن مردم در جنگ بعربی تعاکر بعین مهمله و کاف و رای مهمله بر وزن تفاعل و اعتکار بر وزن افتعال گویند تعاکر القوم و اعتکروا ای بهم آمیختند در جنگ + باب غین معجمه با رای مهمله + غرغره بفتح هر دو غین معجمه و سکون رای مهمله اولی و فتح دوم و تا در آخر بمعنی گردانیدن آب در گلو لغت عربی ست در اردوی هندی مستعمل بعربی تغرغر بر وزن تدحرج نیز گویند و نیز در اردوی هندی دوا های را گویند که با آن غرغره کنند بعربی آنرا غرور بغین معجمه و تکرار رای مهمله بر وزن صبور گویند + غره لغت عربی ست بمعنی شبی از هر ماه که در آن هلال طلوع کند و در اردوی هندی و فارسی بمعنی روز اول از هر ماه مستعمل ست فیضی گوید بیت من عاشقم و یار بکام دگران ست + چون غره شوال که عید رمضان ست + بعربی ابن البراء گویند چه براء بباء موحده و رای مهمله بر وزن سماء بمعنی شب هلال در قاموس ست البراء اول لیلة او یوم من الشهر او آخرها او آخره کابن البراء و فی المرصع ابن البراء هو اول الیوم من الشهر باب غین معجمه با سین مهمله + غسل خانه لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل خانه که در ان غسل کنند بعربی آنرا مطهره بفتح میم و سکون طای مطبقه و فتح ها و رای مهمله و تا در آخر گویند و نیز مکانی معین که در آنجا مردگان را غسل دهند بعربی آنرا مغسل بفتح میم و سکون غین معجمه و فتح سین مهمله و لام در آخر گویند و بکسر سین بر وزن منزل نیز آمده و مغتسل بضم میم و سکون غین معجمه و فتح تای فوقانی و سین و لام در آخر گویند باب غین معجمه با شین معجمه + غش آنا بفتح اول و سکون دوم و بمد همزه و نون با الف رسیده بمعنی بیهوش شدن بفارسی غش کردن

و لفظ غش عربی ست در اصل غشی با تحتانی بود فارسیان یا را حذف کردند بعربی غشی بفتح غین معجمه و سکون شین معجمه و تحتانی در آخر و غشیان بالتحریک گویند غشی علیه بصیغهٔ مجهول فهو مغشی علیه فعل ازان بو منصور ثعالبی گوید هرگاه دخان سیم در بینی و دهان کسی در آید و غش کند گویند سرب بضم سین مهمله و کسر رای مهمله و بای موحده در آخر فهو مسروب اگر از بوی چاه متاذی شود و غش کند گویند اسن بفتح الف و کسر سین مهمله و نون در آخر از باب نصر و سمع گویند **شعر** یُغَادِرُ الْقِرْنَ مُصْفَرًّا أَنَامِلُهُ + يَمِيدُ فِي الرُّمْحِ مَيْدَ الْمَائِحِ الْأَسِنِ + و هرگاه غشی از ترس کند گویند صعق و هرگاه غش کند و گمان شود که روحش پرواز کرده بعد ازان در قالب جسم در آمده گویند اغمی علیه بصیغهٔ مجهول و هرگاه از دود ار غش کند گویند دیر به و هرگاه از سکته غش کند گویند اسکت و هرگاه غش و بزمین افتد و به پیچد و اضطراب کند گویند صرع بصیغهٔ مجهول **غش کرنا** چیزی را دیده بسبب خوبی آن متحیر شدن بحدی که گویا بیهوش شدن ست انوری غش کردن طغرا گوید **بیت** برقصی که خوبان دلکش کنند + بصوتی که عشاق ازان غش کنند **باب غین معجمه با صاد مهمله** **غصه** + لغت عربی ست بمعنی اندوه گلوگیر هندیان بمعنی خشم استعمال کنند بعربی غیظ بفتح غین معجمه و سکون تحتانی و طای معجمه در آخر و غضب بفتح غین معجمه و ضاد معجمه و بای موحده در آخر گویند **غصه کرنا** بر کسی خشم کردن بعربی غضب بفتحتین گویند غضب علیه و له از باب سمع خشم گرفت برو و هرگاه زنده باشد و اگر مرده باشد گویند غضب به **غصه کھانا** بمعنی خشم فرو خوردن بعربی کظم بفتح کاف و سکون ظای معجمه و میم در آخر گویند کظم غیظه از باب ضرب فعل ازان و بفارسی خشم فرو بردن نیز گویند **غصه مین لانا** کسی را در خشم آوردن بعربی اغضاب و غیظ و مغایظه گویند اغضبه از باب افعال و غاظه از باب ضرب و اغاظ از افعال و غایظه از مفاعله و غیظه از باب تفعیل فعل ازان **غصه ہونا** بخشم آمدن بعربی اغتیاظ بروزن افتعال و تغیظ بروزن تفعل و بفارسی بغضب رفتن و بخشم آمدن و بخشم رفتن فغانی گوید **شعر** مست بود گفتمت در دیده من خواب کن + در غضب رفتی و از چندین گمانم سوختی **باب غین معجمه با لام** + **غلام** بالضم لغت عربی ست بمعنی نوجوان و ساده رو فارسیان و هندیان بمعنی بنده استعمال کنند بعربی عبد بفتح عین مهمله و سکون بای موحده گویند و متاخرین عرب غلام بمعنی عبد در کلام خود بسیار استعمال کرده اند یکی از متاخرین عرب گوید **شعر** والارض ملکک والوری لک غلمة + والدهر عبدک والعلا لک دار + و بترکی قول بضم قاف گویند **غلام گردش** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل دیواری که حائل میان حرم سرا و دیوانخانه و در رباطات و بیوت ایران پیش حجرها برآورند اشرف گوید **بیت** کیوان غلام بارگه کبریای تست + گردون غلام گردش دولت سرای تست + **غلامی** بمعنی طاعت و فرمان برداری بعربی عبودیت بالضم و عبدیة بالفتح و عبودة بالضم و رق بکسر رای مهمله و قاف مشدد و بفارسی بندگی گویند **غلو** بضم اول و دوم و سکون واو در آخر بمعنی شور و در عربی به تشدید واو به معنی از حد گذشتن مستعمل ست و در اردو و هندی و فارسی به تخفیف بمعنی شور استعمال میکنند طالب آملی گوید **شعر** لب لعل که آلوده می شد که باز + بوسه غلو بر لب پیمانه کرد + بعربی شغب بفتح شین معجمه و غین معجمه و بای موحده و سینه بفتح ها و سکون تحتانی و فتح شین معجمه و تا در آخر و صیاح بکسر صاد مهمله و تحتانی با الف و حای مهمله در آخر و تعیط بالعین و طای مهملتین بروزن تفعل و جلبه بفتح جیم و لام و بای موحده و تا در آخر گویند و بفارسی شور و غوغا **غله** بضم اول و دوم مشدد و مفتوح و ها در آخر گلوله و مهره که از کمان گروهه اندازند و تحقیق آن در لغت غلیله خواهد آمد **غلیل** بضم اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و لام در آخر کمانی باشد که بان گلوله و مهره اندازند بعربی جلاهق بضم جیم و لام با و کسر ها و قاف در آخر و قوس البنادق مضاف بسوی بنادق که جمع بندقه است و بفارسی کمان گروهه گویند میر معزی گوید **شعر** سپهر بر خدمت از کمان گروهه تو + نواز کمین سپهر

بلندی حذری + وکمان مهره وکمان غلوله وگلوله کمان بقلب اضافه قاسم مشهدی گوید **شعر** **قوس قزح** گلوله کمان خیال ما ست + گنجشک کس مباد
نشیند بیام ما + **غلیله** گلوله ومهره که از کمان گروهه اندازند بعربی آنرا بندقه بضم بای موحده وسکون نون وضم دال مهمله وفتح قاف وتا در آخر گویند وبفارسی غلوله ومهره
کمان وزالوک بضم لام وگروهه گویند شاعر گوید **شعر** همتش در کمان گروهه نهد + نه فلک را چو یک غلوله خاک **باب غین معجمه با واو** + **غورسی دیکهنا**
بتامل نگریستن در چیزی بعربی امعان بمیم وعین مهمله ونون انعام بر وزن افعال گویند وبفارسی دیده نازک ساختن طالب آملی گوید **شعر** دیده نازک سازو آنگه در من آزرده نگر +
تا بدانی اصحاب مذهب کیء وشیای کیست + **غوطه دینا** بآب فرو بردن بعربی غت بفتح غین معجمه وتای فوقانی مشدد وغط بغین معجمه وطای مطلقه مشدد وغطس بفتح غین
معجمه وسکون طای مطلقه وسین مهمله در آخر گویند غته فی الماء از باب نصر وغطه فی الماء از باب نصر وضرب وغطسه فی الماء از باب ضرب فعل از آن + **غوطه مارنا** +
فرو شدن در آب بعربی غوص بفتح غین معجمه وسکون واو وصاد مهمله در آخر وغیاصه بر وزن کتابه وغیاص بر وزن کتاب گویند وبفارسی غوطه زدن وغوطه خوردن
شیخ محمد علی حزین گوید **شعر** غوطه در خون جگر از فرق زند تا بقدم + شهید تو نه زیبد کفنی بهتر ازین + سنائی گوید **شعر** تاج بخشا منم آن قلزم معنی که خورد +
نه فلک همچو صدف غوطه بدریای دلم + **غوطه خور** لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل کسیکه در دریا غوطه زده مروارید ویا چیزها دیگر برآرد بعربی آنرا غواص
وغطاس بفتح غین معجمه وطای مهمله مشدد با الف وسین مهمله در آخر گویند وبفارسی غوطه زن وغوطه ور نیز وحید در تعریف قصاب گوید **بیت** در آن کو بخون غوطه ور
شند نگاه + زخون همچو خون بسته گردید راه + **غوغا** بفتح اول لغت عربیست بمعنی شور وفغان در اردو وهندی مستعمل چنانکه در نهایه است الغوغاء الصوت
والجلبة بعربی ضوضاه بفتح ضاد معجمه وسکون واو وضاد معجمه دوم با الف وتا در آخر وجلبه بفتح جیم ولام وبای موحده وتا در آخر گویند + **غول** بضم اول وسکون دوم مجهول
ولام در آخر لغت ترکیست در اردو وهندی مستعمل بمعنی جماعت از مردم بعربی آنرا فوج بفتح فا وسکون واو وجیم در آخر وجوقه بفتح جیم وسکون واو وفتح قاف وتا در آخر
گویند وبفارسی گروه نیز بمعنی فوجی که میان لشکر بود بعربی آنرا قلب بفتح قاف وسکون لام وبای موحده در آخر گویند وبعضی گویند که غول در اصل قول بقاف بود وهندیان
بمتابعت مغلان قاف را غین خوانند + **غولک** بالضم لغت ترکیست در اردو وهندی مستعمل کوزه باشد که سر آنرا بچرم گیرند وسوراخ در آن چرم کنند ومغاچیان
زر در آن اندازند وآنرا غله دان بضم نیز گویند بعربی طبل بفتح طای مهمله وسکون بای موحده ولام در آخر گویند **باب فا با الف** + **فاخته** بکسر خای
معجمه لغت عربیست در اردو وهندی وفارسی بسکون خای معجمه مستعمل نوعی از مرغان ذوات الاطواق است بعربی آنرا صلصل بضم هر دو صاد مهمله وتکرار
لام بر وزن هدهد نیز گویند عیسی ابن ابراهیم ربعی در نظام الغریب آورده هر مرغ طوق دار خوش الحان را که در صحرا باشد خصوصاً نغمه زند آنرا حمامه بفتح حای
مهمله گویند وفاخته قسمی از حمامه طوق دار است مگر رنگش خاکستری مائل بسرخی باشد وقمری هم از ذوات الاطواق است وآن بهترین مرغان در نغمه سرائی است وآنرا
سعدانه بفتح سین مهمله وعکرمه بکسر عین مهمله وسکون کاف وکسر رای مهمله وفتح میم وتا در آخر گویند وساق حر نر حمامه را گویند + **فارغخطی** خطی که بعد از فراغ محاسبه بدست آرند
بعربی آنرا براءة ببای موحده بر وزن سحابة گویند در مغرب است ابرء من العیب والدین براءة ومنه البراءة لخط الابراء والجمع البراءات بالمد والبراوات عامی انتهی وبفارسی خط یا
گویند وحید در تعریف حمام گوید **بیت** دلش بعد ز آلودگی در شگفت + ز آلودگان خط پاکی گرفت + **فال** لغت عربیست در اردو وهندی مستعمل
بمعنی شگون **فال لینا** شگون گرفتن از چیزی بعربی تفأل بر وزن تفعل وافتیال بر وزن افتعال وتفییل

بروزن تفعیل و تفاعل بوزن تفاعل گویند تفأل بفال گرفتن بالفارسی فال زدن و شگون دیدن گشودن جستن و زدن و گرفتن و برآوردن و بستن گویند
فالوده لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل و آن چیزی باشد که از نشاسته پزند و قند انداخته خورند بعربی فالوذ بذال معجمه و فالوذج بذال و جیم معجمتین
گویند و آن معرب ست و سرطراط بکسر سین و رای مهملتین و سکون طای مهمله اولی و رای مهمله دوم با الف و طای مهمله دوم در آخر گویند و بفتحتین نیز آمده
در عدید بکسر رای مهمله و سکون عین مهمله و کسر دال مهمله و سکون تحتانی و دال مهمله در آخر گویند اطعمنا الرعدید خورانید مرا فالوده و مزغزع بضم میم و فتح
زای معجمه و سکون عین مهمله و فتح زای معجمه و عین مهمله در آخر **فالودی والا** کسی که فالوده پزد و فروشد بعربی بائع الفالوذ و طابخ الفالوذ بفارسی
پالوده پزنده و پالوده پز بفتح بای فارسی و پالوده فروش گویند **فالیز** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل خربوزه زار را گویند بعربی خضریج بکسر خای معجمه و سکون ضاد
معجمه و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و جیم در آخر و مبطخه بفتح میم و سکون بای موحده و فتح طای مهمله و خای معجمه و تا در آخر گویند و بفارسی پالیز ببای فارسی نیز گویند **فانوس** بضم نون
لغت عربی ست در اردو و هندی و فارسی مستعمل چیزی باشد که محافظت چراغ از باد کند در قاموس ست الفانوس النمام عن الماوردی کان فانوس الشمع منه بفارسی چراغ پرنیز
گویند و چراغواره بعینه موقوف قندیلی که میانش چراغ روشن کند **فانوس خیال** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل فانوسی باشد که صورتها
و پیکرها در آن تعبیه کنند و آن تصویرها بزور فتیله بگردند و فانوس بجا ماند و آنرا فانوس گردان هم گویند میر علی رضا تجلی گوید **شعر** فلک را گرم عشقبازان مضطرب
دارد + چو فانوس خیال این آسیا از دور میگردد **باب فا با تای فوقانی** + **فتوحی** بفتح اول و ضم دوم و سکون واو و کسر حای مهمله و سکون تحتانی جامه
که بر سینه پوشند بعربی آنرا صدیر بضم صاد مهمله و فتح دال مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر گویند در قاموس ست الصدرة بالضم ثوب معروف و در نهایه ست الصدار القمیص
القصیر انتهی و در محاوره حال انرا صدیریه بضم صاد مهمله و فتح دال مهمله و سکون تحتانی و کسر رای مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند و قلع بکسر قاف و سکون لام و عین مهمله
در آخر گویند در قاموس ست القلع بالکسر صدیر یلبسه الرجل علی صدره **باب فا با رای مهمله** + **فراش** لغت عربی ست در اردو و هندی مستعمل کسی که فرش
گسترد بفارسی آنرا البساط افگن گویند **فراشی پنکها** نوعی از بادزن کلان آن دو قسم باشد یکی که آنرا از سقف آویزند و در کشاکش آرند بعربی آنرا خیش و بفارسی
خشت باد گویند و تحقیق و تفصیل آن در لغت پنکها گذشت **فراغت** بالفتح لغت عربی ست در اردو و هندی و فارسی مستعمل بمعنی پرداخته شدن از
اشتغال و فارسیان بمعنی فارغ هم استعمال میکنند اسیری لاهیجی گوید **شعر** با وجود دولت عرفان کنج فقر + از ملک کیقباد و فریدون فراغتیم + فی القاموس فرغ منه
کمنع و سمع و نصر فروغا و فراغا خلا ذرعه **فرد** کاغذی که محرران بران حساب نویسند بعربی آنرا قائمه و بارنامج بفتح میم و جیم در آخر گویند و بفارسی
کاغذ دفتر **فرمایش** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی چیزی به تحکم از کسی درخواستن بعربی اقتراح بقاف و رای و حای مهملتین بروزن افتعال گویند
متعدی بعلی ست اقترح علیه کذا فعل از آن **فروعی** بضم اول و دوم و سکون واو و کسر عین مهمله و سکون تحتانی معروف باکه و رابج متعرف گیرند بفارسی آنرا هوا
گویند اسیر گوید **شعر** در میکده باج ست از همه کس را + گیرند درین مملکت از بر هوا **فریادرس** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل کسیکه بفریاد کسی رسد بعربی
آنرا مغیث بضم میم و کسر غین معجمه و سکون تحتانی و ثای مثلثه در آخر و صارخ بصاد و رای مهملتین و خای معجمه بروزن فاعل و مصرخ بروزن محسن و صریخ بروزن امیر گویند و صارخ و صریخ
هر دو از اضداد اند بمعنی دادخواه و فریادرس هر دو آمده اند بفارسی دادرس نیز گویند **فریادی** بکسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف کسی که داد خواهد این لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل [illegible]

گوید **شعر** از بس کشیدم از دل و بیرون فگندمش + شهر مندهٔ مزنا که فریادی است + بعربی آنرا متصرخ بضم میم و سکون صاد مهمله و کسر رای مهمله و خای معجمه در آخر
و مستغیث بضم میم و کسر غین معجمه و تای مثلثه در آخر و صریخ و صارخ و متضیف بضم میم و سکون سین مهمله و فتح تای فوقانی و کسر ضاد معجمه و سکون تحتانی و فا در آخر گویند و
بفارسی فریادخواه و دادخواه و فریادخوان **فریب** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی و بای موحده در آخر لغت فارسی است در اردوی و هندی مستعمل بمعنی دغا و بعربی خدیعه
بفتح خای معجمه و کسر دال مهمله و سکون تحتانی و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند و بالکسر هم آمده **فریب دینا** کسی را دغا دادن بعربی خدع بفتح خای معجمه و سکون دال مهمله و عین
مهمله در آخر و ختل بفتح خای معجمه و سکون تای فوقانی و لام در آخر و ختلان بالتحریک ختله از باب نصر و ضرب فعل از آن غر بفتح غین معجمه و رای مهمله مشدد در آخر و غرور بالضم
و غره بالکسر و ختر بفتح خای معجمه و سکون فوقانی و رای مهمله در آخر گویند ختره از باب نصر و ضرب فعل از آن و بفارسی فریب دادن و آب دادن و عشوه دادن گویند سلیم گوید **شعر**
خراب آنکه مرا خواهد از شراب کند + ز ابلهی است که راند بآب ماهی را + فغانی گوید **شعر** سخن یکی است برو با غبار عشوه مده + که دل قبول ندارد گل دو رنگ ترا +
فریبیا کسیکه مردم را فریب دهد بعربی آنرا خادع بر وزن فاعل و خدّاع بخای معجمه و دال مهمله و غرار بالغین معجمه و غرور بر وزن صبور و ختال بخای معجمه و تای فوقانی و لام و
ختار بخای معجمه و تای فوقانی و رای مهمله در آخر بر وزن شداد گویند فی الاساس الدنیا غرارة غدارة ختالة ختارة و خاتر بر وزن فاعل و ختور بر وزن صبور و ختیر بر وزن
سکیت و مکار و ماکر و خب بفتح خای معجمه و بای مشدد در آخر و بکسر خا نیز آمده و جُربُز بضم جیم و سکون رای مهمله و ضم بای موحده و زای معجمه در آخر و بفارسی غار گویند
باب فا با صاد مهمله + فصاد لغت عربی است در اردوی و هندی مستعمل کسیکه رگ زند بفارسی رگ زن و رگ شناس گویند + سعدی گوید **شعر** درشتی و نرمی
بهم در به است + چو رگ زن که جراح و مرهم نه است + هم از دست **شعر** خون بزن تیغ بود زخم رگ شناس + از دوستان نه یاوه دشمن جدا کنید +
باب فا با واو + فواره بفتح اول و دوم مشدد با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر بمعنی منبع آب گویند اما بمعنی متعارف در لغت عرب مستعمل نیست مستحدث
است از لغات متاخرین و در فارسی با لفظ جستن و زدن و گشادن مستعمل کلیم گوید **شعر** جهد از خاک تا فوارهٔ خون + همین شمع مزار کشتگان است +
زلالی در تعریف خارشگاف گوید **بیت** چو زخمی بر رگ آن خاره می زد + زمین خون می شد و فواره می زد + حسین خوانساری در تعریف حمام گوید
شعر گشایند فواره بر که او + بمیل سر انگشت حوران و غلمان + **فوجدار** بالفتح لغت فارسی است در اردوی و هندی مستعمل حاکم بیرون شهر و کوتوال حاکم
اندرون شهر و معنی حقیقی آن مطلق صاحب فوج است طغرا در هجو صدر گوید **بیت** که بیرون کند صدر را زین دیار + که از لشکر جهل شد فوجدار **باب فا**
با یای تحتانی + فیل پاؤن مرضی است که پای از آن مانند پای فیل میشود بعربی آنرا داء الفیل و بفارسی پیل پا و پاغ و بضم غین معجمه گویند **فیلمرغ**
پرنده ایست مشابه به طاؤس ماده آنرا بفارسی ماکیان بوقلمون و نر آنرا خروس بوقلمون گویند **باب قاف با الف + قابو**
لغت ترکی است در اردوی و هندی مستعمل بمعنی زور و بعربی قدرة بضم قاف و سکون دال مهمله و فتح رای مهمله و تا در آخر و مقدرة بحرکات ثلثه دال گویند یقال له
علیه مقدرة ای قدرة و قدورة بضم قاف و اقتدار بر وزن افتعال **قابوچی** لغت ترکی است در اردوی و هندی مستعمل و تحقیق آن در لغت خود گذشت
قاز بزای معجمه لغت ترکی است در اردوی و هندی مستعمل و آن پرنده ایست معروف بعربی آنرا اقلولی بفتح قاف و لام اول و سکون واو و لام دوم با الف مقصوره در آخر گویند
قافله لغت عربی است بمعنی جماعت مردم که باهم سفر کنند بعربی سیاره بفتح سین مهمله و تحتانی با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر هم گویند ابو منصور ثعالبی گوید

قافلهٔ کلان را بعربی قیروان بفتح قاف و سکون تحتانی و فتح رای مهمله گویند و آن معرب کاروان ست **قاق** بقاف در آخر نان خشک را گویند لغت
فارسی ست و در اصل کاغ بکاف تازی و غین معجمه است بعضے مردم موافق لهجه خود بقاف خوانده‌اند و در فرهنگ نیز آورده که قاق بمعنی میوه یا
گوشت خشک کرده شده است بهر تقدیر در فارسی و هندی مجازاً لاغر و ناتوان را گویند نادم گیلانی گوید **شعر** مجوس مردم از بسکه قاق گشته تنم + که خانه
و خیمه نما گشت من مجوس نما + بعربی قضیف بقاف و ضاد معجمه و فا و نحیف بنون و حای مهمله و فا بروزن فعیل و منحوف بروزن مفعول گویند و اگر از بیماری لاغر شده
باشد بعربی آنرا ناحل بنون و حای مهمله و لام بروزن فاعل و نحیل بروزن امیر و بفارسی لاغر و نزار نیز گویند **قالیچه** بکسر لام مصغر قالی و آن فرشی باشد گستردنی پشمین مثل
شطرنجی بعربی زلّیه بکسر زای معجمه و کسر لام مشدد و تحتانی مشدد مفتوح و با در آخر گویند زلالی جمع آن بفارسی زیلوچه و قالی گویند طالب آملی گوید **بیت** + بتن بوریا کهنه
گلهای تصویر نهالی را + بیا بیدار ساز خفتگان نقش قالی را + **قانیزه کردن** بکسر تحتانی و فتح زای معجمه بهانه در جهیدن اسپ کرده تسمه‌های لجام را در دهان
دم بستن و در ولایت ایران قبزه کردن گویند قبزه بفتح قاف و زای معجمه لنگوته را گویند **باب قاف با بای موحده** + **قبا** بالفتح و بالمد بمعنی
جامهٔ پیشواز و این لغت عربی ست اما در قبای عربی و عجمی در هیأت فرق است اقبیه بفتح همزه و کسر بای موحده جمع آن قباچا و قباچه قبای کوچک و قبای
که بند آن جیب چپ و چنانکه هندوان پوشند بفارسی آنرا قبای کج گویند سالک قزوینی گوید **شعر** مژگان تو کافر است گویا + پوشیده چو هندوان قبای کج
قبا پوشیدن قبا را پوشیدن بعربی تقبّی بروزن تفعّل گویند تقبّا پوشید قبا را بفارسی قبا در بر کردن و کشیدن نیز گویند **قبرستان** لغت فارسی ست
در اردو و هندی مستعمل جائی که مردم را دفن کنند بعربی آنرا جبّان بفتح جیم و بای موحده مشدد با الف و نون در آخر و جبانه بزیادت تا در آخر و مقبره بفتح میم و سکون
قاف و فتح بای موحده و رای مهمله و تا در آخر گویند و بضم با نیز آمده مقابر جمع آن و در شعر مقبر بحذف تا نیز آمده شاعری گوید **شعر** لکل اناس مقبر بفنائهم
فهم ینقصون و القبور تزید + و مدفن بفتح میم و سکون دال مهمله و فتح فا و نون در آخر گویند و بفارسی گورستان و گورخانه و کوچهٔ خموشان ظغرا گوید
شعر یاد شهادت عشق در کوچهٔ خموشان + کاسودگی ز مان برد غوغای زندگانی + نظامی گوید **بیت** همان گورخانه ز غاری گزید + که از آتش
دران غار نتوان خزید + **قبضه** بالفتح لغت عربی است بمعنی مقبوضه در اردو و هندی و فارسی بمعنی دستهٔ چیزی چون قبضهٔ شمشیر و خنجر و کمان مستعمل
انوری گوید **شعر** هر کمین کز قضا گشاده شود + از پس قبضهٔ کمان باشد + بعربی مقبض گویند فی القاموس المقبض کمنزل و مقعد و منبر و بالهاء
فیهن بالقبض علیه من السیف و غیره + **قبولی** بفتح اول و ضم دوم و سکون واو معروف و کسر لام و سکون تحتانی قسمی از طعام که از برنج و نخود پزند لغت
فارسیست در اردو و هندی مستعمل فوقی یزدی گوید + **رباعی** آنم که بچشم پخته و خام جهان + داده است قبولیم خدا چون بریان + شیرین بمذاق
اختلاط یاران + چون رشته قطاف بشام رمضان **باب قاف با حای مهمله** + **قحط زده** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل
کسی را گویند که بحرص تمام بخورد و هیچ نگذارد و بعربی او را قحطی گویند ابو منصور ثعالبی گوید که این از کلام اهل حضر است نه از اهل بادیه و از
هری گوید گمانم که منسوب بسوی قحط است بسبب کثرت اکل ایشان می‌ماند که نجات یافته است از قحط و در فارسی قحط کشیده نیز گویند ملا تشبیهی گوید
شعر هجران کشان او را وز وصال هیچ + زان سان که خوان ببیند قحط کشیده چیند **باب قاف با دال مهمله** + **قدرت** بالفتح بمعنی توانائی

ورزیدن و یافتن بر کسی بعربی قدرة بضم قاف و سکون دال مهمله و فتح راء مهمله و تا در آخر و اقتدار بر وزن افتعال گویند قدرت علی الشی از باب ضرب و از سمع لغتی است
منقول از ابن سکیت و اقتدار از باب افتعال فعل از آن **قدغن** بفتح اول و سکون دوم و فتح غین معجمه و نون در آخر لغت ترکی است بمعنی اهتمام با و نشان
و در فارسی و هندی بمعنی تاکید مستعمل است و این مجاز است اثر گوید **شعر** تا غبار می نکند جرأت دامن گیری + از صفاهان حج برآئی همه جا قدغن کن
بعربی تاکید گویند **باب قاف با رای مهمله** + **قرابین** نوعی از تفنگچه دهن فراخ که در آن گلوله‌ها پر کرده سر میکنند شاید که لغت ترکی است **قرق**
بضم اول و دوم لغت ترکی است در اردو و هندی بسکون دوم مستعمل و در فارسی بفتح دوم بمعنی باز داشت **قرمزی** بکسر قاف و میم و زای معجمه لغت ترکی است
در اردو و هندی و فارسی بمعنی رنگ سرخ مائل بکبودی مستعمل طغرا در توحید گوید **بیت** از جوش در باده قرمزی + وز دود یک خم گرم فعل پرمی و در عبارت
قرمز بحذف یا هم آمده اسمعیل ایما گوید **شعر** بهر لحظه چهره تو برنگی شود ز شرم + این قرمز فرنگ چرا رنگ بست نیست **باب قاف با سین مهمله**
+ **قصائی** بفتح اول کسی گوشت فروشنده بعربی آنرا قصاب و مشقص بضم میم و فتح شین معجمه و کسر قاف مشدد و صاد مهمله در آخر و بفارسی گاو و گوسفند
کش گویند **قیساداو** بفتح اول و دوم و تحتانی مشدد و یا الف رسیده و دال مهمله با الف و واو مختلط بهمزه ملیسنه نام فنی از کشتی و آن نوعی در بر گردن حریف
آورده بر زمین زدن چنانکه قصاب گوسفند را می اندازد و بفارسی قصاب شکن گویند میر نجات گوید **بیت** مدعی گرچه خود آزار قوی دارد + باب قصاب شکن
گردن جا می دارد + **باب قاف با سین مهمله** + **قسم** لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی سوگند بعربی یمین و حلف بفتح حاء مهمله و سکون
لام نیز گویند **قسم توڑنا** + دروغ کردن سوگند را بعربی حنث بکسر حای مهمله و سکون نون و ثای مثلثه در آخر گویند حنث فی یمینه از باب سمع فعل
از آن بفارسی سوگند شکستن میر معزی گوید **شعر** هر کس که در وفای تو سوگند بشکند + پشت و دلش بزخم حوادث شکسته باد **قسم دلانا** کسی را بقسم
فرمودن بعربی احلاف بحاء مهمله و لام و فا بر وزن افعال و تحلیف بر وزن تفعیل و مناشدة بنون و شین معجمه و دال مهمله بر وزن مفاعله و نشاد بر وزن کتاب
گویند احلفه بالله از باب افعال و حلفه از تفعیل و ناشده از مفاعله فعل از آن بفارسی سوگند دادن و قسم دادن واله گوید **شعر** تا یدلب ساغر بهم از خنده که در بزم +
سوگند کرده داد بمینا بسر خود + ظهوری گوید **بیت** ترا توبه هم از ستم میدهم + علاجی ندارم قسم میدهم **قسم کهانا** + بمعنی قسم خوردن بعربی
اقسام بقاف و سین مهمله و میم بر وزن افعال و حلف بفتح حاء مهمله و سکون لام و محلوف بر وزن مفعول گویند و آن از جمله مصادر است که بر وزن
مفعول آمده مانند مجلود و معقول و معسور و اقسم له و به از باب افعال و قاسمه از باب مفاعله و حلف بالله از باب ضرب فعل از آن **قسم لینا** قسم از کسی
خواستن بعربی استحلاف گویند **باب قاف با طاء مهمله** + **قطار** بکسر اول لغت عربی است بمعنی قریب یکدیگر شدن شتران بر نسق واحد
یقال جاء الابل قطارا بالکسر ای مقطورة و در اردو و هندی و فارسی اطلاق بر جمعی از هر چیز کنند سلمان گوید **شعر** ز شرزه شیران افگنده شد سیاه
ز زنده پیلان آورده شد قطار قطار + طغرا گوید **شعر** کار دلم ایکودک شوخی فتاده است + کو همچو بیضه می شکند صد قطار دل + **قطزن** لغت
فارسیست در اردو و هندی مستعمل چیزی که قلم را بران سر زنند هر چند مصداق آن کاتب و کارد است اما مجازا اطلاق آن بر چیزی که بر آن سر قلم زنند کنند چنانچه
گوید **شعر** زخمی که یار بر دل اغیار می زند + چون قطزن آید آن همه بر استخوان من تاثیر گوید + **شعر** نمی بینی که قطزن نیز دست خامه میگردد + بهموار افکنی بر خود

مسلط تیره مغزان را + بعربی قطارن را مقط بکسر میم و فتح قاف و طاء مهمله مشدد در آخر گویند **قطعه بند** لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی که
معانی آن بی بیت متصل آن تمام نشود و بعربی آنرا مضمن بضم میم و فتح ضاد معجمه و میم مشدد و نون در آخر گویند **قط لگانا** بریدن سر قلم را تا روان شود
بعربی قط بفتح قاف و طاء مهمله مشدد در آخر گویند و بفارسی قط زدن و قط کردن صائب گوید **شعر** نخست پیر خرابات چون قلم قط زد + برات
روزی ما بر لب پیاله نوشت + منیر گوید **شعر** جا ناخن تیغ سر بنیر ز انگشتان ما + چون قلم در وصف مژگان تو می کردیم قط + **باب قاف با فا**
قفل لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل و آن آله ایست که بآن در ها و جز آن بند کنند بعربی آنرا مغلاق بکسر میم لام با الف و قاف در آخر و مزلاج بکسر میم
و سکون زاء معجمه و لام با الف و جیم در آخر گویند و فرق میان هر دو آنست که مزلاج بدست کشاده میشود بخلاف مغلاق که بکلید کشاده میشود **قفل بند هونا** بسته شدن
قفل بعربی انقفال بوزن افتعال و انقفال بوزن انفعال گویند **قفل لگانا** بمعنی قفل زدن بعربی اقفال بوزن افعال گویند اقفل الباب و اقفل علی الباب قفل
ازان بفارسی قفل انداختن و زدن و بستن و نهادن و افگندن و کردن سلیم گوید **شعر** معشوق پاسبانی ما عاشقان کند + بلبل ز غنچه قفل زند آشیانه را +
کمال اسمعیل گوید **شعر** عقل را ادراک صنعت دیده ها بر دوخته + نطق را وصف تو قفلی بر زبان انداخته + واله هروی گوید **شعر** قفلی بدر آئینه از زنگ نهادم
تا شوخی حسنت نزند جلوه بهر جا + حیائی گیلانی گوید **شعر** عید را تهنیت نو گوئیم + روزه را قفل بزندان فگنیم + حسن دهلوی گوید **شعر** شب همه شب باغبان گیرد
در باغ قفل + مرغ حریف گل است تا به طلوع سحر + **قفل کهولنا** قفل کشادن بعربی فتح بفتح فا و سکون تاء فوقانی و حاء مهمله در آخر و بفارسی در گشادن
گویند + **باب قاف با لام** + **قلعیگر** لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل کسی که ظروف مسینه قلعی کند + طغرا گوید **بیت** چو دیده سفیدی
ز دیگ و طبق + نه قلعیگر استاد بر یک نسق **قلم** لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل چیزی که بآن نویسند بعربی آنرا یراع بفتح یاء تحتانی و راء مهمله با الف
و عین مهمله در آخر و یراعه بزیادت تا در آخر گویند بعضی میان قلم و یراعه فرق کرده اند نا تراشیده را یراعه گویند و تراشیده را قلم در قاموس است القلم محرکة الیراعة
اذا بریت جمعه اقلام و قلام و مزبر بکسر میم و سکون زاء معجمه و فتح باء موحده و راء مهمله در آخر و بفارسی خامه گویند قلم بری بروزن غنی مبری بروزن
مرمی قلم تراشیده از بری بفتح باء موحده و سکون راء مهمله و تحتانی در آخر بمعنی تراشیدن برایه بضم باء موحده و راء مهمله با الف و فتح یاء تحتانی و تا در آخر و قلامه بضم
قاف و لام با الف و فتح میم و تا در آخر بمعنی تراشه قلم و قلم نیز در هندی بمعنی شاخ که در زمین نشانند بفارسی آنرا شاخچه گویند و قلمچه نیز مفید بلخی گوید **شعر** بهار
خامه من سبز کرد عالم را + قلمچه چمن روزگار کلک من است + **قلم بند کرنا** عبارت از نوشتن است بعربی رقم و تحریر بفارسی قلم بند کردن گویند **قلم پاک**
جامه پاره که نویسندگان بآن قلم را پاک کنند بعربی دقیعه بفتح واو و کسر قاف و سکون تحتانی و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند بفارسی قلم پاک کن طغرا گوید **بیت**
پی خرده گل قلم در تراش + بسوسن قلم پاک کن هم قماش **قلمتراش** لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل نوع کارد دراز دسته که بآن قلم تراشند
محسن تاثیر گوید **شعر** بنگر قلمتراش چه با خامه میکند + از همدمان خانگی در امان مباش + بعربی سکین بکسر سین مهمله و کسر کاف مشدد و سکون تحتانی
و نون در آخر گویند **قلمدان** بالفتح لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی ظرفی که در آن قلمها و دیگر آلات نوشتن نهند بعربی آنرا مقلمه بکسر میم و سکون
قاف و فتح لام و میم و تا در آخر گویند **قلیه** بفتح اول و سکون دوم و فتح تحتانی و تا در آخر بمعنی گوشت پخته اصلش قلیه بکسر لام و به تحتانی مشدد در لغت عربی است

قلایا جمع آن فارسیان و هندیان بفتح قاف و سکون لام و فتح تحتانی با تخفیف استعمال کنند بو اسحق اطعمه گوید بیت پیشم چون خر اسا گر آرد صحن بغرا را بجوی قلیاش
بخشم سمرقند و بخارا را ✤ باب قاف با میم ✤ قمچی لغت ترکی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی تازیانه سیفی گوید شعر قمچی بناز بندد و جفا را بهانه کن ای عاشقان سخن
بستر تازیانه کن ✤ بعربی سوط بفتح سین مهمله و سکون واو و طاء مهمله در آخر و بفارسی تازیانه گویند قمری بالضم لغت عربی است در اردو و هندی فارسی مستعمل
فرغی است طوق دار از جنس کبوتر قماری جمع آن در حیوة الحیوان است القمری طائر مشهور کنیته ابو زکری و ابو طلحة و هو حسن الصوت والانثی قمرته
والذکر ساق حر ✤ باب قاف با نون ✤ قند لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل در قاموس است قنه و قنده بزیادت تا در آخر قندید بر وزن
کبریت شیره نیشکر که آنرا پالوده بندند معرب کند است انتهی و بفارسی تبرزد گویند و قندی که آنرا مکرر صاف کرده باشند قند مکرر و قند دوباره گویند
غنی کشمیری گوید بیت دیده آن چون و لب شیرین بید ✤ معنی قند مکرر فهمید ✤ نعمت خان عالی گوید شعر بود قند دوباره بیشتر شیرین ای بین عالی
سه باره گشت تا کلک شکر بار تو شد ثالث ✤ تاثیر گوید بیت مکرر زان و لب قند دوباره ✤ بحسرت چید شکر پاره پاره ✤ قندیل بکسر اول
لغت عربی است در اردو و هندی و فارسی مستعمل و آن نوعی از چراغدان است که چراغ بر کرده در ان گذارند قنادیل جمع آن بفارسی آنرا چراغواره بغین
معجمه موقوف گویند سیف گوید شعر در شب قدر جاه تو روح امین نظاره کرد ✤ این شش و سه فرا ابد دید چراغواره ✤ انوری گوید شعر باد افق چراغواره
خورشید جاه تو ✤ تا هیچ در فتیله خورشید روغن است ✤ باب قاف با واو ✤ قوال بمعنی سرگو و بسیار گو در اردو و هندی فارسی بمعنی سرودگو
مستعمل مولوی جامی گوید بیت قول قوال چون بدین منوال ✤ گرم شد صحبت صوفی فی الحال ✤ و بعربی مغنی بضم میم و فتح غین معجمه و نون مشدد
و تحتانی در آخر و مطرب بضم میم و سکون طای مطلقه و کسر راء مهمله و بای موحده در آخر و نشادی بشین معجمه و دال مهمله بر وزن قاضی و مخنکر بضم میم و فتح خای
و سکون نون و کسر کاف و راء مهمله در آخر و بفارسی خنیاگر و سرودخوان نیز گویند قورمه بضم قاف لغت ترکی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی گوشت
بریان لیکن در ترکی بفتح قاف و ضم واو مستعمل است و بعربی لحم مشوی بفتح شین معجمه و کسر واو و تحتانی مشدد در آخر قوی بفتح اول و کسر واو و تحتانی مشدد
در آخر بمعنی زور آور لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل و بفارسی تنومند و تن آور گویند ✤ باب قاف با یای تحتانی ✤ قی بالفتح لغت عربی است
در اردو و هندی مستعمل بمعنی چیزی که از راه دهن آید پس اگر از راه دهن بمقدار پر دهن یا کمتر از آن بر آید آنرا قلس بفتح قاف و سکون لام و سین مهمله
در آخر گویند و قی نمیگویند و اگر بار بعود کند آنرا قی گویند و بفارسی قی را اشکوفه بضم الف و کاف تازی و شکوفه بضم شین معجمه و کاف تازی و الکماک بفتح الف
و سکون کاف تازی و میم با الف و کاف تازی دوم در آخر گویند قیامت بالکسر لغت عربی است در اردو و هندی و فارسی مستعمل بمعنی روز موعود که
در زمان هندی آنرا پرلی بفتح بای فارسی و سکون راء مهمله و فتح لام و سکون تحتانی گویند و بفارسی رستخیز و رستاخیز و گاهی لفظ قیامت را فارسیان بمعنی بسیار
استعمال کنند چنانکه گویند فلان پسر قیامت شوخ است یعنی بسیار شوخ و بمعنی امر غریب هم در هندی و فارسی استعمال کنند حکیم عبدالله گوید شعر زلف بگشود
و رخ از می افروخت ✤ طرفه شامی و قیامت شفقی است ✤ بیت فغانی گوید شعر همه چیز تو محبوبانه و عاشق کش است اما ✤ قیامت در زمینها تو که یک بیند
ولا وینه است قیامت کرنا کار عجیب و فتنه برپا کردن بعربی اقام القیمة گویند قد اقام القیمة فعل از آن بفارسی قیامت کردن و قیامت افگندن و قیامت

آوردن گویند میرزا محمد باقر گوید بیت هیچ بیداد اینجا ای سرو قامت میکنی + میکشی و زنده میسازی قیامت میکنی + علی حزین گوید شعر از جلوه قیامت
بجهان افگن و بگذار + در خاک برو خاک تماشای قیامت + مفید بلخی گوید بیت + شب که من غمزه بیداد او در ملک جان آرد + قدر روشن قیامت برسر
آن زا و کان آرد + قیامت شدن بمعنی بلای عظیم و امر غریب بوجود آمدن بدین معنی در کلام متاخرین عرب هم آمده است چنانکه گویند قد قامت القیامة
شیخ شرف الدین عبدالعزیز انصاری گوید شعر افدیه بمهجتی و انی + لا حسرة لی و لا ندامة + کم دعوة موحد لوصل + قامت بحضورها القیامة + و بفارسی قیامت
افتادن و برخاستن و برسر چیزی رفتن اسیر گوید بیت دوش یارم پرده از رخسار خود بگشاده بود + گوئی از جنبش قیامت در جهان افتاده بود +
سعدی گوید شعر دمی مانی بر سعدی بتکلف بنشست + فتنه بنشست چو برخاست قیامت برخاست + واضح گوید شعر بنداز مضمون نی از خط کسی بوا میگرفت
قیامت بر سر آن رفته چیزی بود یا کاغذ + قید بالفتح بمعنی بند بعربی اسر بفتح همزه و سکون سین مهمله و را مهمله در آخر گویند قیدی بمعنی بندی و گرفتار بعربی اسیر
بروزن امیر گویند قیف بکسر اول و سکون دوم و فا در آخر لغت ترکی است در اردو و هندی مستعمل و آن چیزی است لوله دار که بر دهن شیشه گذاشته گلاب
و شراب و امثال آن ازراه آن در شیشه ریزند طهماسپ قلی گوید شعر سخن گرفته گرفته برآمدش ز دهان + چنانکه آب و می رود بشیشه ز قیف + بعربی آنرا قمع بفتح
قاف و سکون میم و عین مهمله در آخر گویند و بفارسی تکاب بتای فوقانی و کاف فارسی و با تازی در آخر گویند قیق بالکسر بمعنی آواز بلند لغت عربی است اما در عرف قیق
بالفتح آواز کردن ماکیان وقت خواندن خروس را برای جفتی و فارسیان هم بالکسر استعمال نمایند فوقی یزدی گوید بیت سحر که کرد زشادی خروس طعم قیق زدم
بگوشه دستار لب گل تزریق + قی کردن انداختن طعام و شراب ازراه دهن بعربی قی بفتح قاف و سکون تحتانی و همزه در آخر استقاء بروزن استفعال و تقیأ بروزن
تفعل و قذف بفتح قاف و سکون ذال معجمه و فا در آخر و بفارسی اشگوفه و شگوفه کردن بالضم گویند مولوی روم گوید ع اشگوفه چرا کردی گر باده بخوردستی + و اشگفه بحذف واو نیز آمده
قیمتی بالکسر چیز گران بها لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بعربی ثمین بفتح تای مثلثه و کسر میم و نون در آخر گویند و بفارسی گران بها بکاف فارسی و بیش بها و پر بها
و ذی قیمت هم گویند قیمه بالکسر لغت عجمی است در اردو و هندی مستعمل گوشتی که آنرا ریزه ریزه کرده باشند بطریق معهود نوعی از قیمه است بسیار خرد و باریک باشد بعربی آنرا
اللحم المخردل بترکیب توصیفی بضم میم و فتح خای معجمه و سکون را مهمله و فتح دال مهمله و لام در آخر گویند یعنی مانند خردل ساخته شده بفارسی این قسم قیمه را قیمه سرموری
گویند عبدالغنی قبول گوید شعر دلم از حلقه زلفش نه نهد پای برون + گر کند قیمه سرموریش آن خط سیاه + قیمه کردن ریزه ریزه کردن گوشت را بطریق معهود
بعربی خردله بفتح خای معجمه و سکون را مهمله و فتح دال مهمله و لام و تا در آخر گویند خردلت اللحم ای قطعته کالخردلة بفارسی قیمه کردن و قیمه کشیدن تاثیر گوید شعر نمیدهد
دل روشن ز دست همواری + برنگ کج گرش از تیغ قیمه قیمه کنند ظهوری در تعریف شمشیر گوید بیت بدریا فرستد گر از عکس موج + همه ماهیان را کند قیمه موج +
قینچی بفتح اول لغت ترکی است در اردو و هندی مستعمل و آن آله ایست که بآن کاغذ و جامه را ببرند فوقی یزدی گوید شعر حکیم سوزنی آن تیز قینچی فطرت +
که بود دایره گوشش همیشه آسترم + اگرچه در فن هزال از عبید افزون بود + ولی ز هر دو بادراک من زیاده ترم + بعربی آنرا مقراض گویند و تفصیل آن در لغت کتری بکاف
تازی خواهد آمد باب کاف تازی با الف + کابک بضم بای موحده کاف عربی در آخر لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل خانه که از نی
برای کبوتران سازند بعربی آنرا شریجه بفتح شین معجمه و کسر را مهمله و سکون تحتانی و فتح جیم و تا در آخر و جدیله بفتح جیم و کسر دال مهمله و سکون تحتانی و فتح لام و تا در آخر

گویند و بفارسی برج کبوتر و برج کبوتر خانه نیز گویند شفیع اثر گوید شعر عدو کند ز خدنگ تو قلعه را خالی ٭ بدان صفت که ز برج کبوتر افتد باز ٭ کاتنا بسکون تای
فوقانی و نون بالف رسیده بهندی رشتن یعنی غزل بفتح غین معجمه و سکون زای معجمه و لام در آخر و اغتزال بر وزن افتعال گویند غزلت المرأة القطن از باب ضرب و اغتزلته اغتزالاً
افتعال فعل از آن بفارسی رشتن بکسر رای مهمله و سکون شین مهمله و رشتن بشین معجمه و ریسیدن بر وزن پیچیدن گویند کاٹنا بسکون تا بهندی بمعنی گزیدن ابو منصور ثعالبی
گوید یعنی گزیدن سگ و مردم را عض بفتح عین مهمله و ضاد معجمه مشدد گویند عضه الرجل و الکلب از باب نصر فعل از آن و گزیدن اسپ و خر و مانند آنرا کدم بفتح کاف و سکون دال
مهمله و میم در آخر گویند کدمه الحمار و غیره از باب ضرب فعل از آن و گزیدن مار را بعربی نهس بفتح نون و سکون ها و سین مهمله در آخر گویند و نهش بشین معجمه نهشته الحیة از باب منع
و نهسته الحیة از باب سمع و منع فعل از آن و لسع بفتح لام و سکون سین مهمله و عین مهمله در آخر لسعته الحیة از باب منع فعل از آن و گزیدن مورچه را نخبه بضم نون و سکون خای
معجمه و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و در نهایه است فی الحدیث ما اصاب المؤمن من مکروه فهو کفارة لخطایاه حتی نخبة النملة و نیز کاٹنا بمعنی بریدن ابو منصور ثعالبی گوید بریدن
درخت و سر مردم و دیگر حیوانات را قطع بفتح قاف و سکون طای مهمله و عین مهمله در آخر و حز بفتح حاء مهمله و زای معجمه مشدده در آخر گویند حز راسه از باب نصر فعل از آن و بریدن بینی
را بعربی جدع بفتح جیم و سکون دال مهمله و عین مهمله در آخر گویند و بریدن نوک بینی را بعربی خرم بفتح خاء معجمه و سکون رای مهمله و میم در آخر و آن کمتر از جدع است خرم انفه از باب ضرب فعل
از آن و در قاموس است که اطلاق جدع بر بریدن گوش و دست و لب و بینی همه آمده است و بریدن گوش را بعربی صلم بفتح صاد مهمله و سکون لام و میم در آخر گویند صلم اذنه از باب
ضرب فعل از آن و در قاموس است صلم بمعنی بریدن و گوید بریدن بعضی بینی و گوش را از بیخ انتهی و بریدن پلک را بعربی شتر بفتح شین معجمه و سکون تای فوقانی و رای مهمله در آخر گویند
شتر جفنه از باب ضرب فعل از آن و بریدن لب را شرم بفتح شین معجمه و سکون رای مهمله و میم در آخر گویند شرم شفته از باب ضرب فعل از آن و بریدن دست را قطع بفتح قاف
و سکون طای مهمله و جذم بفتح جیم و سکون ذال معجمه و میم در آخر گویند جذم یده از باب ضرب فعل از آن و بریدن کیر را جب بفتح جیم و بای موحده مشدده در آخر گویند جب ذکره
از باب نصر فعل از آن و بریدن دم اسپ را بعربی حذف بفتح حاء مهمله و سکون ذال معجمه و فا در آخر گویند حذفه از باب ضرب فعل از آن و بریدن ناخن را بعربی قلم بفتح قاف و سکون
لام و میم در آخر گویند بفارسی چیدن و تراشیدن قلم الظفر از باب ضرب و قلمه از باب تفعیل فعل از آن و بریدن گوشت را بعربی حز بفتح حاء مهمله و زای معجمه در آخر گویند فی القاموس
الحز القطع کالاحتزاز و فی النهایه و فی الحدیث انه احتز من کتف شاة ثم صلی و لم یتوضأ هو افتعل من الحز القطع و منه الحزة و هی القطعة من اللحم و غیره و قیل الحز
القطع فی الشیء من غیر ابانة یقال حززت العود حزه حزا و بریدن شاخهای تاک را قضب بفتح قاف و سکون ضاد معجمه و بای موحده در آخر گویند قضبه از باب ضرب و قضبه
از باب تفعیل فعل از آن و بریدن گیاه تر را بعربی خضد بفتح خاء معجمه و سکون ضاد معجمه و دال مهمله در آخر گویند و بریدن خشک حصد بفتح حاء مهمله و سکون صاد مهمله و دال
مهمله در آخر گویند حصد الزرع و النبات از باب نصر و ضرب فعل از آن و در معنی قطع به آلاتی که اشتقاق اسمای آن آلات از مصادر آن معنی است گفته و نشر الخشبة
بالمنشار نشرها بالمنشار قرض الفضة بالمقراض قرض الثوب بالمقراض جلم الشعر بالجلمین نجل الزرع بالمنجل ٭ کاٹھه بتا بهندی مخلوط التلفظ بها
بمعنی چوب یعنی آنرا خشب بفتح خاء معجمه و شین معجمه و بای موحده در آخر گویند و نیز کاٹھه چوبی گنده که سوراخ کرده در پای مجرمان اندازند بعربی مقطره
بکسر میم و سکون قاف و فتح طاء مهمله و رای مهمله و تا در آخر و فلق بفتح فا و لام و قاف در آخر گویند و بفارسی کلند بکاف عربی بر وزن قلندر و کلنده
گویند و در محاوره متاخرین کنده یا باضافت گویند طغرا در مدح سید گوید بیت فلک در سیاست چو افگنده اش ٭ ز نعلین هم پا زده کنده اش ٭ غنی گوید

شعر + در تواضعهای مردم سخت درماندم غنی + هر که می افتد بپایم کندهٔ پا می شود + **کاٹھی** بمعنی خانهٔ شمشیر بعربی قراب بکسر قاف و رای مهمله با الف و بای
موحده در آخر و جفن بفتح جیم و سکون فا و نون در آخر و غمد بکسر غین معجمه و سکون میم و دال مهمله در آخر و بفارسی نیام و میان گویند مسعود گوید شعر شاهی که ز رخش
او را دولت بود دلیل + شاهی که تیغ او را نصرت بود میان + و نیز کاٹھی بمعنی بدن انسان بعربی جثه بضم جیم و تای مثلثه و تا در آخر و بفارسی اندام گویند م
کاجل ممدوده چیزی که بچشم کشند بفارسی سرمه گویند وحید گوید شعر هست در دل برنگ الف در چشم عزیز + تا که دیدم خواه چشم جانان ممدوده را + **کارخانه**
لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل جایی که کار را سرانجام دهند بفارسی کارگاه نیز گویند صائب گوید شعر دهان تیشهٔ فرهاد شد بجوی شیرین + هنوز مزد
ازین کارخانه می طلبم + **کاریگر** لغت فارسی است بمعنی پیشه ور مانند آهنگر و نجار و امثال آن امیر خسرو گوید بیت جهان دار بر تخت زر بلبه داد + بکاریگران
گنج بسیار داد + بعربی آنرا صانع بصاد و نون و عین مهمله بروزن فاعل و اسکاف بکسر همزه و سکون سین مهمله و کاف با الف و فا در آخر گویند در مهذب
اسکاف کفشگر و هر صانع فی الاساس هو اسکاف من الاساکفة و هو الخراز و قیل کل صانع و بفارسی استاد + **کاسنی** لغت فارسیست در اردو و
هندی مستعمل گیاهی است دوایی بعربی آنرا هندبا بکسر ها و سکون نون و فتح دال مهمله و بای موحده با همزه ممدوده گویند و بکسر دال هم آمده در قاموس است
هندب بکسر ها و سکون نون و فتح دال مهمله و بای موحده در آخر و هندبا بکسر ها و فتح دال گویند و گاهی با کسره مقصور و ممدوده هم آمده ابن بیطار گوید سرد
و تر است در درجهٔ اولی و بعضی گویند خشک و شیخ ابو علی در قانون گوید کاسنی دو قسم است دشتی و بستانی و آن بارد است در درجهٔ اولی و خشک آن
خشک است در درجهٔ اولی و تر آن تر است در آخر درجهٔ اولی و بستانی ابرد و ارطب است و دشتی رطوبت قلیل دارد + **کاغذ** لغت عربی است در اردو و هندی
و فارسی مستعمل و آن چیزی است که بر آن می نویسند صاحب قاموس میگوید کاغذ بدال مهمله معرب است و حریری در درة الغواص گفته که ابو القاسم حسن بن بشر آمدی
مصنف بکتاب موازنه گوید که من سیدم ابن درید را از کاغذ گفت بدال مهمله و معجمه هر دو آمده بعربی قرطاس بکسر کاف و سکون را مهمله و طای مهمله
با الف و سین مهمله در آخر و بیاض بفتح بای موحده و تحتانی با الف و ضاد معجمه در آخر گویند + **کاغذی** لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل کسیکه کاغذ بسازد
و فروشد بعربی آنرا وراق بفتح واو و را مهمله مشدد و قاف در آخر گویند و بفارسی کاغذگر و کاغذ فروش طغرا گوید شعر بسکه خورد از نوخطان تحریر شوخیها
دست او + رخنه ها در نامه ام چون قاب کاغذگر است + و نیز کاغذی چیزی را گویند که پوستش مانند کاغذ باریک بود چون بادام کاغذی جوز کاغذی لیموی کاغذی + **کال**
بمعنی گرانی غله بسبب خشکسالی بعربی قحط بفتح قاف و سکون حای مهمله و طای مهمله در آخر و جدب بفتح جیم و سکون دال مهمله و بای موحده در آخر و محل بفتح میم و سکون حای مهمله و لام در آخر و کحل بفتح کاف و سکون حای مهمله
و لام در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید سالیکه در آن باران نبارد آنرا سنه قاحطه بقاف و کاحله بکاف گویند اگر زراعت در آن سال و چارپایان هلاک شوند آنرا سنه قاشوره بقاف با الف و شین
معجمه و سکون واو و فتح را مهمله و تا در آخر و لاحسه بلام و حا و سین مهملتین بوزن علامه و حالقه بحای مهمله و لام و قاف و تا در آخر بروزن فاعله و حراق بحا و را مهملتین و قاف بروزن کتاب گویند اگر
گوسفند و شتران هلاک شوند مجحفه بضم میم و سکون جیم و کسر حای مهمله و فتح فا و تا در آخر و مطبقه بضم میم و سکون طای مهمله و کسر بای موحده و فتح قاف و تا در آخر و جداع بجیم و دال و عین مهملتین بروزن
قطام و حصاء بفتح حای مهمله و صاد مهمله مشدد با همزه ممدوده گویند زیرا که مشابه است به زمینی که موی ندارد و چه حصاء آنرا گویند که موی ندارد و اگر مردم هلاک شوند آنرا ضبع بفتح ضاد معجمه
و بای موحده و عین مهمله در آخر گویند در حدیث است ان رجلا اتاه فقال قد اکلتنا الضبع یا رسول الله یعنی السنة المجدبة و هی فی الاصل الحیوان المعروف و العرب تکنی به عن

سنة الجدب **کالا** چیز سیاه را گویند بعربی اسود بسین مهمله و واو و دال مهمله بر وزن احمر و اسحم بفتح همزه و سکون سین مهمله و فتح حا مهمله و میم در آخر گویند سود حالک بحا مهمله و لام
و کاف بر وزن فاعل بسیار سیاه **کالا دانا** تخم نیل بعربی حب النیل گویند گرم و خشک است در دوم **کالا کوا** نوعی از زاغ نهایت سیاه رنگ است در صحرا میماند و در آبادی
کمتر می آید بعربی آنرا غداف بضم غین معجمه و دال مهمله با الف و فا در آخر و حاتم بحا مهمله با الف و کسر تا فوقانی و میم در آخر گویند لانه یحتم بالفراق و بفارسی کلاغ بضم کاف و لام و غین معجمه و کنیت
آن ابو حجادف بحا مهمله بعد جیم چنانکه در مرصع است **کال پڑنا** بمعنی قحط افتادن بعربی اجداب بجیم و دال مهمله و با موحده در آخر بر وزن افعال گویند و اقحاط بقاف و حا و طا مهملتین
بر وزن افعال در نهایه است و فی حدیث الاستسقا هلکت الاموال و اجدبت البلاد ای اقحطت و غلت الاسعار و در قاموس است قحط العام کمنع و فرح و عنی قحطا و قحطا و قحوطا
و اقحط و قحط الناس کسمع و قحطوا و اقحطوا بضمهما قلیلتان **کالکهه** بمعنی سیاهی بعربی سواد بفتح سین مهمله و سحمه بضم سین مهمله و سکون حا مهمله و سحم بالتحریک و سحام بر وزن غراب گویند
کالی بمعنی سیاه مونث کالا بعربی سودا بسین مهمله و واو و دال مهمله و سحما بسین و حا مهملتین و میم بر وزن حمرا گویند و بفارسی سیه فام و سیه چرده بجیم فارسی **کالی زیری**
قسمی از زیره سیاه است بعربی آنرا کرویا بفتح کاف و را مهمله و سکون واو و تحتانی با همزه مقصوره بر وزن فعولی بالمد نیز آمده گویند شیخ ابو علی در قانون گوید شبیه الاحوال است
بانیسون گرم و خشک است در دوم **کام** به میم در آخر بمعنی کار بعربی شغل بضم شین معجمه و سکون غین معجمه و لام در آخر گویند **کام چلانا** کار روا کردن بعربی تمشیته
بمیم و شین معجمه و تحتانی بر وزن تفعلة گویند مشیت الامر از باب تفعیل فعل از آن **کام کا آدمی** شخصیکه بکار آید بفارسی در کار آمد گویند تاثیر گوید **شعر** بحر فرهاد
کو راتیشه آخر بکار آید + با این برابرنه ده یک مرد کار آمد نمی آید + **کان** عضو شنیدن بعربی اذن بالضم و بضمتین بذال معجمه و نون گویند آذان بمد اول جمع آن
و سمع بفتح سین مهمله و سکون میم و عین مهمله در آخر و آن بمعنی قوت شنیدن هم آمده و سامعه بر وزن فاعله و مسمع بکسر میم و سکون سین مهمله و فتح میم و عین مهمله در آخر گویند
مسامع جمع آن و صناره بکسر صاد مهمله و نون مشدد با الف و سکون یه و فتح را مهمله و تا در آخر گویند و بتخفیف نون بسیار آمده و بفارسی گوش و بترکی قولاق بضم قاف و فتح لام
و نیز کان بمعنی قوت شنیدن بعربی آنرا سمع بالفتح و سامعه بر وزن فاعله و اعلای گوش را بعربی قوف بضم قاف و سکون واو و فا در آخر گویند و بیخ گوش را مقذ
بفتح میم و قاف و ذال معجمه مشدد گویند چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته و صاحب قاموس گوید ما بین هر دو گوش را از پس گوید انتهی و کسی که گوشش خرد باشد بعربی آنرا اقنف
بقاف و نون و فا بر وزن احمر گویند و زن خرد گوش را بعربی قنفاء بر وزن حمرا گویند **کانا** بنون با الف رسیده کسی که یک چشم دارد بعربی آنرا اعور بفتح همزه و سکون
عین مهمله و فتح واو و را مهمله در آخر و بفارسی یک چشم و بترکی سوقور بضم سین مهمله و قاف گویند **کانا پهوسی** سخنی که بگوش گویند بعربی آنرا نجوای بفتح نون و سکون
جیم و واو با الف مقصوره و سر بکسر سین مهمله و بفارسی سر گوشی عنایت جان آشنا گوید **شعر** تا دگر بر سرم چه می آرد + زلف او باز گرم سر گوشی است **کانا**
پهوسی کرنا بگوش کسی چیزی گفتن بعربی نجو بفتح نون و سکون جیم و واو در آخر نجاة از باب نصر فعل از آن و مناجاة بر وزن معاداة و نجاء بر وزن کساء و مساره بضم میم و تشدید
رای مهمله گویند ساره فعل از ان و مناجاة فعل از آن و بفارسی سر گوشی کردن و سر فرا گوش آوردن و سر بگوش گذاشتن گویند حافظ شیراز گوید **شعر** سر فرا گوش من آورد باواز حزین
گفت کای عاشق دیرینه من خوابت هست + تاثیر گوید سر راز باده ستان که میشود آگاه + بگوش شیشه اگر سر ایاغ نگذارد **کانپنا** جنبیدن اعضا از ترس و جز آن بعربی آنرا ارتعاد
برا و عین و دال مهملات بر وزن افتعال و رجف بفتح را مهمله و سکون جیم و فا در آخر و رجفان بالتحریک و رجوف بالضم و رجیف بر وزن امیر گویند رجف از باب نصر فعل از آن و قوف بضم را مهمله
و قاف و سکون واو و فا در آخر گویند و ابتة یرقف من البرد از باب نصر دیدم که می لرزید از سرما بفارسی لرزیدن و لرزه بر تن افتادن **کانٹا** بخفای نون و تای

هندی با الف بمعنی خار بعربی شوک بفتح شین معجمه و سکون واو و کاف در آخر گویند شوکه بزیادت تا یکی اشواک بالفتح جمع آن و خار خرما بن را بعربی سلاوة بضم سین
مهمله و لام مشدد و با الف و فتح همزه و تا در آخر گویند و بفارسی خار خرما و نیز خاری که میان دسته ترازو زرگران صرافان بشکل خار بود چون آن خار برابر باشد پلهٔ ترازو
هیچ جانب میل نکند و بفارسی آن را خار ترازو گویند و کانٹا در اردو و هندی ترازو کوچک را هم گویند که از مس و جز آن سازند و صرافان و زرگران بآن سیم و زر را کشند برای آن
خاص عربی و فارسی بدو نشد و نیز کانٹا چیزی است آهنین شاخه دار که دلو افتاده را بآن از چاه بر آرند بعربی آن را عودق بفتح عین مهمله و سکون واو و فتح دال مهمله و قاف در آخر
و عودقه بزیادت تا و عدوقه بفتح عین مهمله و ضم دال مهمله و سکون واو و فتح قاف و تا در آخر گویند عدق بضمتین جمع آن و بفارسی چاه جو و چاه لوز بضم تحتانی و زای معجمه گویند نیز خار
را گویند که در پای خروس بود بعربی آن را شوکه بفتح شین معجمه و صیصه بکسر صاد مهمله اول و سکون تحتانی و فتح صاد دوم و تا در آخر گویند و بفارسی خار خروس **کانٹا چبهنا** فرو شدن خار در
عضوی بعربی آن را شوک بفتح شین معجمه و سکون واو و کاف در آخر گویند شاکه الشوکه از باب نصر فعل از آن بفارسی خار خلیدن و خار رفتن و خار شکستن سلیم گوید شعر در بیابان جنون از
بسکه گرم جستجو است ٭ خار میسوزد اگر در پای مجنون میرود ٭ حیدر کلوچ هروی گوید شعر ز تو خارهای حسرت که شکست در دل من ٭ خبرت شود که روزی نگهم دمیده باشد ٭ اشکته ای اخلیته
از باب افعال خلانیدم در بدن او خار را ٭ **کانٹو مین گرنا** افتادن در خارها بعربی تشاکه و تشبکه بکسر شین معجمه گویند تشکت الشوکه از باب سمع افتادم در خارها **کانٹی دار لوہا**
چبنا خار بر سر دیوار چیدن تا از آمدن حیوانات موذیه و دزدان محفوظ ماند بعربی تشویک بشین معجمه و واو و کاف بروزن تفعیل گویند شوک الحائط از باب تفعیل فعل از آن **کانجی** با
نون غنه و کسر جیم و سکون تحتانی معروف بلغت بنگاله نوعی از نان خورش ترش است بعربی آن را مری بفتح میم و کسر را مهمله و سکون تحتانی و همزه در آخر بروزن امیر گویند و بفارسی
آبکامه گرم و خشک است در دوم **کانچ نکلنا** بر آمدن مقعد بسبب لاغری وقت غائط کردن بعربی خروج المقعد گویند **کاندا** بنون غنه و دال مهمله با الف رسیده بیخی است
بشکل پیاز بعربی آن را عنصل بضم عین مهمله و سکون نون و ضم صاد مهمله و لام در آخر و اسقیل بکسر همزه و سکون سین مهمله و کسر قاف و سکون تحتانی و لام در آخر و اسقال بکسر همزه بروزن
افعال و بصل الفار و بصل البری گویند و بفارسی پیاز موش و پیاز دشتی گرم است در دوم و خشک است در سوم **کاندها** بنون غنه و فتح دال مهمله مخلوط التلفظ بها با الف بمعنی دوش
بعربی عاتق بعین مهمله با الف و کسر تای فوقانی و قاف در آخر گویند فی الحدیث ما ابو جهم فلا یضع العصا عن عاتقه و هو کنایة عن السفر و بفارسی قلم سفت بکسر سین مهمله
و سکون فا و تا در آخر گویند و بتر الکتفین بکسر همزه و کاف فارسی **کان رکهنا** سخن کسی را بدل شنیدن بعربی اصاخه بکسر همزه و صاد مهمله با الف و فتح خای معجمه و تا در آخر و صوخ
بفتح صاد مهمله و سکون واو و خای معجمه در آخر گویند اصاخ له و الیه از باب افعال و صاخ از باب نصر فعل از آن بفارسی گوش نهادن و دادن حزین گوید شعر شنیدی شکوه ام از شرم
طاقت آب دیدم ٭ بحرفم گوش دادی زبانم لفظ معنی شد **کان کا میل** چرک گوش بعربی وسخ الاذن و اف بضم همزه و فا مشدد و تف بضم تای فوقانی و فا مشدد در
آخر گویند **کان ملنا** گوش کسی را مالیدن برای تنبیه و تادیب بعربی عصر بفتح عین مهمله و سکون صاد مهمله و را مهمله در آخر گویند و بفارسی گوش کسی مالیدن و برتافتن **کان و**
کاون بتکرار بضم همزه و سکون واو مجهول و نون در آخر حکایت آواز پیاپی زاغ بعربی غاق غاق بتکرار بغین معجمه با الف و قاف در آخر و بفارسی کاغ کاغ مولوی روم گوید ع
کاغ کاغ و نعرهٔ زاغ سیاه ٭ آواز زاغ را بعربی نعیق بنون و عین مهمله و قاف بروزن امیر و شحیج بشین معجمه و کسر حای مهمله و سکون تحتانی و جیم در آخر گویند **کاهو** بضم ها و سکون
واو معروف لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل سبزی است بعربی آن را خس بفتح خای معجمه و سین مهمله مشدده در آخر گویند و بفارسی کوک بضم کاف عربی و سکون واو و کاف فارسی دوم
در آخر سرد و تر است در درجه دوم و گویند در سیوم **کائی** سبزی باشد که بر آب ستاده پیدا آید بعربی آن را طحلب بضم طای مهمله و سکون حای مهمله و ضم لام و بای موحده در آخر گویند و بفتح لام بروزن

زبرج بزآمده طحلب الما و بسیار شد طحلب آن و طثره بفتح طا مهمله و سکون ثا مثلثه و فتح را مهمله و تا در آخر و شبا بفتح شین معجمه و با موحده با الف مقصوره و غثر بفتح غین معجمه و سکون غین معجمه و فتح تا مثلثه و را مهمله در آخر گویند و عذبه بفتح عین مهمله و سکون ذال معجمه و فتح با موحده و تا در آخر گویند و بالتحریک بکسر دوم هم آمده بفارسی جل آب و جل زغ و جامه غوک و زغ و غسمه بفتح غین معجمه و میم گویند زیرا که زغ یعنی غوک را ان محاکاتاً چغر باره بفتح جیم فارسی و سکون غین معجمه و چغر واره بواو و چغر لاده بلام گویند کائی لگنا بسته شدن سبزی بر روی آب بعربی طحلبه بطا مطبقه و حا مهمله و لام و با موحده و تا فوقانی در آخر گویند طحلب الماء فعل از آن بفارسی جل بستن آب گویند و آن آب را بعربی مطحلب بکسر لام و بفتح آن گویند و بفارسی آب جل بسته کها یا لپیٹنا با یاء تحتانی و فتح باء فارسی و لام و سکون تاء هندی نون با الف کشیده از قالبی بقالب دیگر در آمدن و حین حیات چنانکه هندوان قائلند بعربی تناسخ بضم سین مهمله گویند و بفارسی تناسخ زدن کای پهل بسکون تحتانی درختی است که آنرا دار شیشعان گویند ابن بیطار گوید گرم است در اول و خشک است در دوم و صاحب الفاظ الادویه گوید که آنرا افند و عود البرق نامند بجهت آنکه چون برق و قوس قزح بآن رسد خوشبوتر از عود هند میگردد **باب کاف تازی با باء موحده کباب** لغت عربی است در اردو و هندی مستعمل گوشت نازک که آنرا ریزه ریزه کرده بریان کنند بفارسی آنرا تبا به تباه و فوقانی با با موحده و توابه بواو و تبابچه بجیم و توابچه بواو و تبه و تبهره گویند ابو منصور ثعالبی گوید گوشتی که بر اخگر بریان کنند آنرا معرص بضم میم و فتح عین مهمله و را مهمله مشدد و ضاد معجمه در آخر گویند و گوشتی که آنرا در اخگر بپوشانند آنرا مملول بمیم و لام مکرر بر وزن مفعول و ملین بر وزن فعیل گویند و گوشتی که آنرا بر اخگر بر روی دیگ بریان کنند آنرا محسوس بحاء مهمله و تکرار سین مهمله بر وزن مفعول گویند و گوشتی بریان که از تنور برآرند و خشک چکان بود آنرا شراش بفتح را مهمله و سکون شین معجمه و را مهمله با الف و شین معجمه در آخر گویند ابو منصور گوید که من از اعرابی شنیدم که در صفت طعامی که دوستی بیش نهاده میگفت جاء نی بشواء شراش و گوشتی که آنرا بر سنگ گرم بریان کنند حنیذ بفتح حاء مهمله و کسر نون و سکون تحتانی و ذال معجمه در آخر گویند و بفارسی کباب سنگ اثر گوید **شعر** جان غم فرسوده داغ از خوی آتشناک او از دلش همچون کباب سنگ می سوزد دلم * و گوشتی که بر سنگ بریان کنند و نیم پخته مانده باشد بعربی آنرا مضهب بضم میم و فتح ضاد معجمه و ها مشدد مفتوح و با موحده در آخر گویند و اگر باز آنرا برای تکمیل نضج در تنور کنند مشیط بضم میم و فتح شین معجمه و تحتانی مشدد و طاء مهمله در آخر گویند و بفارسی نوعی از کباب است که آنرا کباب شامی گویند شفیع اثر گوید **بیت** افسرده شد تمام بیان زتلخکامی ما * در بزم وصل نیست کباب شامی ما * و نوعی از کباب است که آنرا کباب ورق گویند و رنگش سیاه بود و حید در تعریف کباب گوید **بیت** چو خواند از کتاب دل من سبق * شد از شوخیش چون کباب ورق * و نوعی از کباب است که آنرا کباب هندی گویند سیاه رنگ شفیع اثر گوید **بیت** همین نه سیخ جگر نقش از بلندی شد * دلم ز حسرت خالش کباب هندی شد و نوعی از کباب است که آنرا کباب حسینی گویند * خان آرزو گوید **شعر** اگر کباب حسینی بود غذای علی * و دل سیاه خوابیج کباب شامی است * و نوعی از کباب است که آنرا کباب درائی گویند راضی گوید **شعر** لذت پوست تحت فقر نیافت * دل مقیم کباب درائی ست * و نوعی از کباب است که آنرا بشکل گل سازند و آنرا کباب گل گویند سلیم گوید **شعر** در گلشنی که چهره برافروخت شمع ما * مستان نمی خورند بغیر از کباب گل **کباب لگانا** یعنی کباب پختن بعربی تکبیب بر وزن تفعیل گویند و بفارسی کباب افگندن و کباب انداختن و رساندن و کردن و کباب زدن صائب گوید **بیت** * ما زروی آتشین او نقاب افگنده ایم * بار را دل ما بر این آتش کباب افگنده ایم **وله شعر** * اگرچه عشق ندارد ز من غمزه تری * تو آن لبسینه گرم کباب ساخت * ظهوری گوید **بیت** * مست عشقم اگر بخون جگر * برسانم کباب سیر سدم * قبول گوید * **شعر** شراب صبح نخواهد کباب مرغ گرگ * که دل ز ناله مرغان کند کباب سحر * ظهوری گوید **بیت** بی تو خونابه

گلستان جام شرابی بزنند ؛ که لخت جگر خویش کبابی نزنند + **کبابی** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل کسیکه کباب پزد وحید گوید **بیت** کبابی از ان روی
پر آب و تاب + مرا کرده بر آتش دل کباب + بعربی آنرا کبیب بضم میم و فتح کاف و کسر بای موحده مشدد و دو بای دوم در آخر گویند **کبتک** بفتح اول و سکون دوم و فتح تای فوقانی
و کاف تازی در آخر بای استفهام غایت زمان می آید بمعنی تا کی و بفارسی تا کی و تا بکی و تا چند تا بچند میرزا صائب گوید **شعر** تا بچند ای غنچه لب پرده خواهی گفت حرف
دست بر دار از دهان تا بوستان پر گل شود + باقر کاشی گوید **شعر** + تا چند بزنجیر خرد بند توان بود + دیوانه شدم چند خردمند توان بود **کبرا** بفتح اول و سکون دوم
و را مهمله با الف هر چیز سیاه و سفید بعربی ابلق و بفارسی خلنج و خلنگ بفتح خای معجمه و جیم تازی در اول و کاف فارسی در دوم پیسه بیای فارسی گویند فرس ابلق اسپ دو رنگ تیس اخرج سیاه
و سفید کبش املح کبش سیاه و سفید ثور اسیه گاو سیاه و سفید غراب ابقع جبل ابرق آبنوس ملمع سحاب نمر افعوان ارقش و جاجه رقطاء صاحب قاموس گوید بقع در
مرغان مثل بلق در ستوران است **کبرا** خمیده پشت بسبب خلقت بعربی آنرا احدب بفتح همزه و سکون حای مهمله و فتح دال مهمله و بای موحده در آخر بفارسی کوژ پشت گویند حدب از
باب سمع و احدب از باب افعلال و احدودب از باب افعیلال و تحادب از باب تفاعل فعل آن و ازخ بفتح همزه و سکون بای موحده و فتح زای معجمه و خای معجمه در آخر و از بیجا **کبڑی**
زنی که پشت او خمیده باشد بعربی آنرا حدباء بحای و دال مهملتین و بای موحده بروزن حمرا گویند و بفارسی کوژه پشت و دوتا پشت **کبوتر** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل
و آن معروفست بعربی آنرا حمام بحای مهمله و تنگرا ابمیم بروزن سحاب گویند حمامه بزیادت تای تانیث یمامه بیای تحتانی کبوتر صحرائی را گویند و بفارسی گفتر بفاء و سیار و سبار بکسر و بفتح
سین مهمله و ضم رای مهمله نیز گویند قطران گوید **شعر** سبار و گرچه اوج چرخ گیرد + کجا گردد رها از مخلب باز + و بترکی کوگرچین بفتح کاف تازی و ضم واو و سکون رای مهمله
و کسر جیم فارسی و سکون نون گویند و معلق و زرهی سرمه و چاهی از انواع کبوتر است و چاهی در عرف گوله بکاف فارسی و واو مجهول خوانند و این اکثر در چاهها آشیان کنند و آنرا کبوتر
چاه نیز گویند سلیم گوید **شعر** وطن خوش است اگر نیکنامی مرد است + بود غریب فضای چمن کبوتر چاه + خان آرزو گوید **بیت** سینه چشمی است از بس باعث آشوب شوق ما
کبوتر سرمه می گردد از مکتوب شوق ما + رایج گوید **شعر** بی پر تو ش جمال تبان را چه اعتبار + یوسف نگین کبوتر چاهی است در ازو + و له **شعر** قمری کبوتر زرهی شد ز حلقه بام
بود در اکدام سرو زره پوش کرده بود + هم از دست **شعر** رقم پرواز مکتوب که بود امشب لم یا رب + معلق می زدی همچون کبوتر غنچه اتکم **کبوتر باز** لغت فارسیست
در اردو و هندی مستعمل و آن معروفست و در اصطلاح عشقباز هم میگویند شیخ ابوالفضل در جواب نامه عبدالله خان نوشته فرستادن کبوتران بپرواز و آمدن
جلیب عشقباز بعربی آنرا زجال بفتح زای معجمه و جیم مشدد و بالف و لام در آخر و زن اجل بروزن فاعل گویند **کبوتری** بسکون تحتانی معروف در اردو و هندی ماده
کبوتر را گویند بعربی حمامه بفتح حای مهمله و میم و تاء در آخر و عکرمه بکسر عین مهمله و سکون کاف و کسر رای مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند **بابا کاف تازی یا با یای فارسی کپاطرفی** که
از چرم سازند برای روغن بعربی آنرا دبه بفتح دال مهمله و بای موحده مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی هم دبه گویند **کپاس** پنبه که از ان دانه را جدا نکرده باشند بعربی آنرا مکمل
بفتح میم و کاف و سکون میم دوم و فتح با و لام در آخر گویند **کپڑا** بعربی ثوب بفتح ثای مثلثه و سکون واو و بای موحده در آخر گویند ثیاب بالکسر و اثواب بالفتح جمع آن و جامه سفید
که از پنبه بود بعربی آنرا سمل بفتح سین مهمله و سکون حای مهمله و لام در آخر گویند و هر جامه که از ابریشم بود آنرا حریر گویند و هر جامه که ملاصق بدن باشد آنرا شعار بکسر شین معجمه و عین
مهمله با الف و را مهمله در آخر گویند و هر جامه که بالای شعار بود بعربی آنرا دثار بکسر دال مهمله و ثای مثلثه با الف و را مهمله در آخر گویند و جامه مبتذل را که وقت خواب بپوشند برای کار کردن آنرا
مبتذل بکسر میم و سکون بای موحده و فتح ذال معجمه و لام در آخر و معوز بکسر میم و سکون عین مهمله و فتح واو و زای معجمه در آخر گویند و جامهای که آنرا پوشیده بار روند بفارسی آنرا رخت سکاگویند و جامه

که آنرا نگاهدارند و روز عید هنگام رفتن پیش ملوک پوشند آنرا نهادگی گویند کبرا هسند بفتح اول و سکون دوم و را و هندی با الف و فتح ها و سکون نون و دال مهمله در آخر
یونی سوختن جامه و بینه آید بعربی آنرا اشیاط بکسر شین معجمه و تحتانی با الف و فتح طای مهمله و تا در آخر و شیط بفتح شین معجمه و سکون تحتانی و طای مهمله در آخر و شیطوطه بروزن شیخوخه گویند
چنانکه ثعالبی گفته **کپڑوں سے ہونا** عبارت است از حیض آوردن بعربی حیض بفتح حای مهمله و سکون تحتانی و ضاد معجمه در آخر و محیض بفتح میم و کسر حای مهمله و سکون تحتانی
و ضاد معجمه در آخر و محاض بفتح میم بروزن سحاب گویند حاضت المرأة از باب ضرب فعل از آن حائض و حائضة صفت از آن جمع الحض حیض بضم حا و کسر تحتانی مشدد جمع آن **کپڑے**
اوتارنا جامه را از تن بر آوردن بعربی فسخ بفتح فا و سکون سین مهمله و خای معجمه در آخر گویند یقال فسخ ثیابه و نضو بفتح نون و سکون ضاد معجمه و واو در آخر گویند و بفارسی
جامه از تن بر کشید و بر آوردن و برکندن **کپڑے بدلنا** تغییر لباس کردن بعربی تبدیل اللباس و بفارسی جامه بدل کردن گویند **کپڑے پہننا** جامه پوشیدن
بعربی لبس بضم لام و سکون بای موحده و سین مهمله در آخر گویند لبس الثوب از باب سمع فعل از آن و بفارسی رخت پوشیدن و در برکردن جامه در بر کردن **کپڑے پہنانا**
جامه کسی را پوشانیدن بعربی الباس **کپکپی** لرزیدگی بدن بعربی رعده بکسر رای مهمله و سکون عین مهمله و فتح دال مهمله و تا در آخر و قفقفه بفتح قاف و سکون فا و فتح قاف دوم
و فا و تا در آخر و قرقفه بتکرار زای معجمه و فا بروزن حرجه گویند فی النهایة اخذته قفقفة ای رعدة و هی تغیر من الحمی ای تعد من البرد در قاموس است انی فی الحدیث
مالک یا ام السائب تزفزفین بضم اول ای ترعدین بفتحه ای ترعدین بردی یا ابرد و بفارسی لرزه و فسره بکسر فا و سکون سین مهمله گویند **کپور** بلغت بهاکها صحیح در
است بعربی آنرا کافور گویند سرد و خشک است در درجه سوم **کپی** ظرفی کوچک از چرم که در آن روغن و امثال آن نهند بعربی آنرا دبه بضم دال مهمله و فتح بای موحده و سکون
تحتانی و فتح بای دوم و تا در آخر گویند **باب کاف تازی با تای فوقانی** **کتا** بضم اول و دوم مشدد و با الف درنده ایست معروف بعربی آنرا کلب
بفتح کاف و سکون لام و بای موحده در آخر گویند کلاب بروزن کتاب و اکلب بروزن افلس جمع آن و بفارسی سگ و بترکی ایت بکسر همزه و سکون تای فوقانی
گویند و کنیت آن بعربی ابن بقیع و سگ آبی را بعربی قضاعه بضم قاف و ضاد معجمه با الف و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند و گاهی بطریق دشنام استعمال کنند و بعربی گویند
هو کلب و بفارسی فلان سگ است اثر گوید **شعر** دشمن سگ کجاست که از وی برو حساب + مداح بعد شیر خدا فخر روزگار + **کترانا** راهی گذاشته براه دیگر
رفتن بعربی قرض بفتح قاف و سکون را مهمله و ضاد معجمه در آخر گویند قال الله تعالی و اذا غربت تقرضهم ذات الشمال ای تخلفهم شمالا و تجاوزهم و تقطعهم و تترکهم عن
شمالها بفارسی راه چیدن طالب آملی گوید **شعر** راه چیدن گرد حریفانه بهار از چمنم + غنچه ماندم من و هنگام شکفتن بگذشت + **کترنا** بریدن چیزی را بمقراض بعربی
قرض بفتح قاف و سکون را مهمله و ضاد معجمه در آخر گویند قرض الشعر از باب ضرب فعل از آن و قص الشعر و الظفر بصاد مهمله از باب نصر برید موی و ناخن را بمقص یعنی
مقراض بفارسی بمقراض زدن و مقراض کردن میرزا اسمعیل ایما گوید **بیت** بسکه نتوانم بیکبار از جوانی دل برید + میکنم مقراض سر مو که میگردد سفید +
صحیفی شیرازی گوید **بیت** ببستند ملائک کمر از صدق و یقین + در خدمت شمع روضه خلد برین + مقراض باحتیاط زن ای خادم + ترسم ببری شهپر جبریل امین
کترن ریزهای کاغذ بریدن بمقراض فتد بعربی آنرا قراضه بضم قاف و فتح ضاد معجمه گویند در صحاح است قراضة الذهب ای ریزهای طلا و در اساس است قراضات الثوب
ای ریزهای جامه از مقراض و بفارسی تراشه و ریزه مقراض بزای معجمه نجف قلی بیگ گوید **شعر** پیراهن گل ریزه مقراض قبای تست + کز روز ازل قد حسن تو برید **کترنی** بفتح اول
و دوم و سکون رای مهمله و کسر نون و سکون تحتانی معروف آله ایست که بآن کاغذ و جامه تراشند بعربی مقراض بالکسر یا مقراضی که زرگران بآن زر و سیم تراشند بعربی آنرا مقص بکسر میم و فتح قاف

وصاد مهمله مشدد گویند و بفارسی همه را دوکاره و بترکی قانچیغ **کتیا** بضم اول بمعنی ماده سگ بعربی کلبه و لعوه بفتح لام و سکون عین مهمله و فتح واو و تا در آخر و لعاة بفتح لام و
عین مهمله با الف و تا در آخر گویند و بفارسی لاده بدال مهمله و لاس بسین مهمله گویند خوقی یزدی گوید **بیت** میان مردم شیدای سگ لاخ + شوی چون ماچه بند قفل و سوراخ
و بترکی قانچیغ بفتح قاف و سکون نون و کسر جیم فارسی و غین معجمه در آخر و گاهی بطریق دشنام بر زبان استعمال نمایند بعربی امرأة کلبة بترکیب توصیفی گویند و گاهی تنها کلبة گویند **گهنهرا** بضم اول
و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و را مهمله با الف بمعنی ضد پاک و در لغت قدما و هلی مستعمل است بعربی آنرا رجز بکسر را مهمله و ضم آن گویند و در قاموس است الرجز بالکسر و الضم القذر و بفارسی پلیدی
کتیرا بفتح اول صمغ درختی است بعربی آنرا کثیرا بثای مثلثه گویند و بفارسی ون شده بضم زای معجمه و سکون واو و لام و فتح زای معجمه و دال مهمله گویند نزد بعضی گرم و تر است
و نزد بعضی سرد و خشک **باب کاف عربی با تاء هندی** **کٹ** بضم اول و سکون دوم بیخ درختی است دوائی بعربی آنرا قسط بضم قاف و سکون سین مهمله
و طاء مهمله در آخر گویند گرم و خشک است در دوم **کٹار** نوعی از سلاح مخصوص هندست که بدان زخم زنند فارسیان آنرا کتاره بتاء عربی گویند امیر خسرو گوید **شعر** آن
دو چشم کردم که چو هندوان رهزن + همه را زنوک مژگان زده برجگر کتاره **کٹا** بفتح اول و دوم مشدد با الف بمعنی سپش کلان بعربی آنرا فرعه بفتح فا و سکون را
مهمله و تا در آخر چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته ام عقبه کنیت آن **کٹائی** بکسر همزه و تحتانی معروف گیاهیست خاردار که گلش سرخ مائل بکبودی بود و بفارسی آنرا گل خار گویند
شوکت گوید **شعر** امروز قبای تو برنگ گل خار است + ترسم بتن نازکت آسیب رساند + **کٹرا** پاره از زمین که آنرا آباد کرده باشند بعربی آنرا قطیعه بفتح قاف و کسر
طاء مهمله و سکون تحتانی و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند و نیز کٹرا بچه گاومیش بعربی آنرا ولد الجاموس گویند **کٹکی** بضم اول و سکون دوم و کسر کاف تازی و سکون تحتانی
معروف بیخی است باریک و سیاه بعربی آنرا الخربق الاسود بفتح خاء معجمه و سکون راء مهمله و فتح باء موحده و قاف در آخر و خانق الذئب گویند بسبب آنکه کشنده
گرگ است بفارسی خال زنگی گویند چنانکه صاحب الفاظ الادویه گفته و الله اعلم گرم و خشک است در دوم **کٹنا** کسی که زنان را بمردان رساند بعربی آنرا قواد بفتح قاف
و واو مشدد با الف و دال مهمله در آخر و دیوث بفتح دال مهمله و ضم تحتانی مشدد و سکون واو و ثای مثلثه در آخر گویند و بفارسی زن جلب بجیم و لام و بای موحده و قلتبان
و خرم ساق و زن بمزد نعمت خان عالی گوید **بیت** بانگ میزد ماهی وزد و ماهی وزد + خانه ام را پاک رفت این زن بمزد + **کٹنی** زنی که دلالگی کند و زنان را
بمردان رساند بعربی آنرا قواده بفتح قاف و واو مشدد و دلاله گویند و بفارسی میان دار شفائی گوید **بیت** بتنان چو مهر کرد کهن سال مادرت + پوشید کفش
و گشت میان دار خواهرت + **کٹورا** بفتح اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و را مهمله با الف ظرفی که در آن آب نوشند بعربی آنرا سقایه بکسر سین مهمله و قاف
با الف و فتح تحتانی و تا در آخر و مشربه بفتح میم و سکون شین معجمه و فتح را مهمله و بای موحده و تا در آخر گویند و اگر از سیم و زر بود آنرا صواع بضم صاد مهمله و واو
با الف و عین مهمله در آخر گویند و اگر از مس بود آنرا طرجهاره بکسر طاء مهمله و سکون رای مهمله و فتح جیم و ها با الف و فتح را مهمله و تا در آخر گویند کذا فی فقه اللغة +
کٹوری کاسه کوچک که از مس و روتین سازند بفارسی آنرا پنگان بکسر بای فارسی و سکون نون و کاف فارسی با الف و نون در آخر گویند فنجان معرب آن
و نیز کٹوری کاسه کوچک باشد که بر سر علمها نصب کنند بفارسی آنرا طاسک علم گویند **کٹھا** بفتح اول و سکون دوم و ها با الف حیوانی که عادت گزیدن دارد
اعم از آنکه انسان باشد یا حیوان بعربی آنرا عضاضه بفتح عین مهمله و ضاد معجمه مشدد با الف و فتح ضاد معجمه و تا در آخر و عضوض بر وزن صبور گویند چنانکه در
اساس و غیره است **کٹھالی** بضم اول و فتح دوم مخلوط التلفظ بها با الف و کسر لام و سکون تحتانی معروف ظرفی کوچک که در آن زرگران سیم و زر را

گذارند بعربی آنرا بوتقه بضم بای موحده وسکون واو وفتح تای فوقانی و قاف و تا در آخر و بفارسی بوته وگاه بکاف فارسی گویند و بفارسی خلاص بفتح خای معجمه
هم می گویند نظیری گوید **شعر** می بمغش برآمده رسیو + چون زر خالص از دم من خلاص + و در عربی خلاص سیم و نقره را گویند که آنرا در آتش تاب داده باشند
فی القاموس الخلاص بالکسر ما اخلصته النار من الذهب والفضة **کٹھیوڑا** بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها وضم بای فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون
واو مجهول و رای هندی با الف مرغی است که منقار بر شاخهای درخت میزند و سوراخ میکند بعربی آنرا اقراع بفتح قاف و رای مهمله مشدد با الف و عین مهمله
در آخر گویند **کٹھرا** ظرفی کلان از چوب بعربی عس بضم عین مهمله و سین مهمله مشدد در آخر گویند عساس بروزن کتاب گویند جمع آن **کٹھری** ظرفی کوچک چوبین بعربی
قعب بفتح قاف و سکون عین مهمله و بای موحده در آخر گویند قعاب بروزن کتاب و اقعب بروزن افلس و قعبه بکسر قاف و فتح عین و بای و بفارسی سرغج بفتح سین مهمله
وسکون رای مهمله و کسر غین معجمه و جیم در آخر گویند سقا گوید **شعر** بگیر جام می از دست ساقی ای سقا + بخور بسان عرب دوغ اشتر از سرغج + **کٹھلا** گردن
بندی از مهره ها و تعویذها که در گردن اطفال اندازند بعربی آنرا معقاد بکسر میم و سکون عین مهمله و قاف با الف و دال مهمله در آخر و تمیمه بتای فوقانی و بتکرار میم
بروزن کریمه گویند تمائم جمع آن **کٹھوتی** ظرفی کلان چوبین که در آن آرد را خمیر کنند بعربی ایقسنه ظرف را تبن بکسر تای فوقانی و سکون بای موحده و نون در آخر
و بفارسی تغاره بفتح تای فوقانی و غین معجمه با الف و رای مهمله در آخر و تغاره گویند **کٹھیا** بضم اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و تحتانی با الف بلغت مردم
قصبات ظرفی که از گل مانند خم بزرگ سازند و در ان غله نهند بعربی آنرا کندوج بفتح کاف و سکون نون و ضم دال مهمله و سکون واو و جیم در آخر گویند و آن معرب کندو
است **کٹیا** بفتح اول و سکون دوم و تحتانی با الف آهن پاره باریک سرکج که بآن ماهی را شکار کنند بعربی آنرا شص بکسر شین معجمه و صاد مهمله مشدد در آخر گویند
و بالفتح نیز آمده در نهایه است و فی حدیث ابن عمر فی رجل القی شصه واخذ سمکة الشص بالکسر و بالفتح حدیدة عقفاء یصاد بها السمک بفارسی شست گویند **باب**
کاف تازی با جیم تازی + **کجاوه** بالفتح لغت فارسیست در اردوی هند مستعمل بر نشستنی که بر شتر بندند بعربی آنرا محمل بفتح میم و سکون حای مهمله
و کسر میم و لام در آخر گویند **باب کاف تازی با جیم فارسی** + **کچا** هر چیز خام را گویند پس اگر میوه خام باشد بعربی آنرا فج بکسر فا و جیم مشدد
در آخر و فجاجه بروزن سحابه و نی بفتح نون و تحتانی مشدد در آخر گویند و بفارسی نارسیده نیز و گوشتی که خام باشد بعربی آنرا انیض بفتح همزه و کسر نون و سکون
تحتانی و ضاد معجمه در آخر گویند و بفارسی گوشت خام **کچا دھاگا** بفتح دال مهمله و ها با الف و کاف فارسی با الف رسیده رشته تاب نداده بعربی آنرا غزل بفتح غین معجمه
و سکون زای معجمه و لام در آخر گویند و بفارسی رشته بیچان و تار بیچان گویند مخلص کاشی گوید **شعر** مناسب است برای سبحه نبود رشته بیچان + بکش در زندگی مخلص
بخاک کربلا خود را صائب گوید **شعر** چند زنجیر کند پاره دل بی تابم + تار بیچانی از ان طره طرار بیار + **کچرا** بفتح اول و سکون دوم و رای مهمله با الف خربوزه
خام و نارسیده بعربی آنرا احداج بفتح حا و دال مهملتین و جیم در آخر و بفارسی کالک بفتح لام هر دو کاف تازی و سفچه بروزن شفچه گویند **کچری** بار درختی است کوچک خوشبو شبیه
به حنظل مخطط بخطوط سبز و سرخ و زرد بعربی آنرا شمام بفتح شین معجمه و میم مشدد با الف و میم دوم در آخر و بفارسی دستنبو و دستنبویه گویند **کچلا** دوائی است سمی صاحب الفاظ الادویه گوید
بعربی آنرا خانق الکلب و بفارسی کچ بضم کاف عربی و سکون جیم فارسی فلوس ماهی گویند گرم و خشک است در آخر سوم شریف خان در الفاظ الادویه هندی گفته که آنرا کاک پیل هم
نامند چه کاگ بزبان هندی غراب را نامند چون غراب این را میخورد بهمین اسم مسمی گشته حب الغراب هم ازینجهت میگویند **کچور** بفتح اول و ضم دوم و سکون واو معروف و رای مهمله در آخر دوائی است بعربی آنرا زرنباد

بفتح زای معجمه و رای مهمله و سکون نون و بای موحده با الف و دال مهمله در آخر خبازکه صاحب الفاظ الادویه گفته و بفارسی کبر بفتح کاف عربی و ضم رای فارسی گویند گرم و خشک است در دوم **گهیری** بفتح اول و دوم مخلوط التلفظ بها و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف جائیکه متصدیان نشسته حساب اهل لشکر وغیره کنند بعربی آنرا دیوان بکسر دال مهمله و سکون تحتانی و بفارسی دفترخانه و حسابگاه گویند عرفی گوید **شعر** ز شرم کثرت عصیان من بمحشر فتد + حسابگاه قیامت چو ارض نیشاپور + و جای را نیز گویند که رعایا مال و ابیع ورا در آنجا شمرده تسلیم نمایند و بفارسی آنرا سرا شمرده گویند و این نام از عهد نوشیروان مقرر است و داغگاه نیز بهمین معنی مستعمل است چراکه کاغذ آنجا بمهر سید میرسد شفیع اثر گوید **شعر** غور و خونها تا بچشم از داغگاه دل رسید + نیست دور از قاصد اشکم غبار آلوده است **گهمو** بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و واو با همزه ملینه با الف جانوری است ریائی که بر خود را آسیا مانندی بیرون آرد و باز اندرون میبرد و بعربی آنرا سلحفاة بضم سین مهمله و فتح لام و سکون حای مهمله و قاف با الف و تا در آخر و ضهر بفتح ضاد معجمه و سکون های و رای مهمله در آخر گویند و کلان آنرا رق بفتح رای مهمله و قاف مشدد در آخر و راغیلم بغین معجمه و لام و میم بروزن حیدر گویند و بفارسی باخه بفتح خای معجمه و سنگ پشت و کشف و لاک پشت و کاسه پشت و کستوک بفتح کاف تازی و سکون شین معجمه و ضم تای فوقانی و سکون واو معروف و کاف تازی در آخر **گهومی** ماده سنگ پشت بعربی طومه بضم طای طبقه و سکون واو و فتح میم و تا در آخر گویند **باب کاف با دال مهمله** + **گدال** بضم اول و دوم با الف و لام در آخر دست افزاری است آهنی مانند سر تبر که بآن زمین شگافند بعربی آنرا معزق بکسر میم و سکون عین مهمله و فتح زای معجمه و قاف در آخر و معزقه بروزن مکنسه گویند در قاموس است المعزق کمنبر و مکنسة آلة کالقدوم او اکبر یعزق الارض انتهی و بفارسی زاغ نول گویند و گدالی بزیادت تحتانی هم گویند **گدو** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن بار درختی است که بیار آن بر زمین منبسط میشود بعربی آنرا قرع بفتح قاف و سکون رای مهمله و عین مهمله در آخر و دبا بضم دال مهمله و بای موحده مشدده با همزه ممدوده و دبه بفتح دال مهمله گویند و بفارسی آنرا کدو بضم الف و جیم در آخر گویند سرد و تر است در درجه دوم بدانکه هر درختی که تنه ندارد و بر زمین پهن شود مانند درخت کدو بعربی آنرا یقطین بفتح تحتانی و سکون قاف و کسر طای مهمله و سکون تحتانی و نون در آخر گویند و بفارسی آنرا کار بفتح واو و سکون رای مهمله و دبره بفتح واو و سکون تحتانی فوقانی و فتح رای مهمله و بیاره بفتح بای موحده و تحتانی با الف و فتح رای مهمله گویند **باب کاف تازی با رای مهمله** + **کراه** بفتح اول و رای مهمله با الف و ها در آخر آوازی که از درد و بیماری بر آید بعربی آنرا آه و بفارسی آنرا های گویند **کراهنا** بفتح اول و دوم با الف و سکون ها و نون با الف کشیده آه کشیدن از درد و بیماری بعربی تاوه بواو و یا بروزن تفعل و تاویه بروزن تفعیل و بفارسی آه کردن و آه زدن و آه برآوردن نیز گویند **گرته** + لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل نوعی از جامه بعربی آنرا قمیص بفتح قاف و میم و صاد مهمله بروزن امیر و غلاله بکسر غین معجمه و لام با الف و فتح لام و تا در آخر گویند و بفارسی آنرا پیراهن و پیرهن و پیرهنی گویند و تنگی نیز **گنگلگ** بضم کاف تازی و سکون نون و فتح کاف فارسی و لام و کاف فارسی در آخر یکی از شعرای قدما گوید **شعر** گل کنگلک بدست حسد چاک میزند + بر تو چو دید زینت کلیک زرکشی + و پیراهنی که زنان پوشند بعربی آنرا درع بکسر دال مهمله و سکون رای مهمله و عین مهمله در آخر گویند **کرتی** پیراهن کوتاه بی آستین که زنان پوشند بعربی آنرا اتب بکسر همزه و سکون تای فوقانی و بای موحده در آخر و بقیره بفتح بای موحده و کسر قاف و فتح رای مهمله و تا در آخر و بفارسی آنرا نیم تنه و شاکچه گویند ابو منصور ثعالبی گوید اتب بکسر همزه و قرقل بتکرار قاف و رای مهمله بروزن جعفر و قرقل بفتح هر دو قاف و بروزن جعفر و بتشدید لام هم آمده و صدار بکسر صاد مهمله و دال مهمله با الف و رای مهمله در آخر و مجول بکسر میم و سکون جیم و فتح واو و لام در آخر و شوذر بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح ذال معجمه و رای مهمله در آخر پیراهنهای ماند متقاربة الکیفیة در کوتاهی و بی آستینی می پوشند آنرا زنان پیراهنها گاهی در خلوت بر آن اقتصار کنند و گمانم که بعضی را از انها در فارسی شاماگ گویند و کرته بفتح اول آنست که چون بچه گاو در یکسال بمیرد و پوست او را کاه پرکرده

نظر گاو آرند تا آنرا بچه گمان برده شیر دهد و در عرب این عمل با شتر ماده کنند و آن پوست کاه پر کرده را بَوّ بفتح با موحده و واو مشدد گویند بفارسی گوساله مرده
پر کاه ناظم هروی گوید رباعی صاحب طبعان ستایش جاه کنند + تا در دل جاه پروران راه کنند + در بجوی گاو نیست شیر است مراد + گوساله مرده را چو پر
کاه کنند + **کرچانا** بکسر اول و سکون دوم و جیم بالف رسیده و نون بالف کشیده رخنه شدن دم شمشیر بعربی فَلّ بفتح فا و لام مشدد و فلول بالضم و تفلّل بر وزن
تفعّل و ثَلم بفتح ثای مثلثه و سکون لام و میم در آخر گویند در صحاح است یقال فی السیف ثلم و فی الاناء ثلم اذا انکسر من شفته شیئ و بفارسی رخنه دار شدن شمشیر و رخنه
شدن شمشیر طالب آملی گوید **شعر** تیغ صفیر بانشد امروز رخنه دار + دانم خراش لازمهٔ این خروش بود + وحید گوید **شعر** نشاید از پیران خم گردیده قامت بدنما
قیمت شمشیر کم گردد چو خندان میشود + و پریدن دم شمشیر نیز گویند و اگر فرو نرود و خمیده شود گویند دمش برگشت + **کرسی** بضم اول لغت عربی است در اردو
هندی مستعمل و آن چیزی است از برنشستنی است که بر آن می نشینند کراسی جمع آن و بفارسی برگاه گویند چه پایین تر ازگاه یعنی تخت می گذارند فردوسی گوید **بیت** جهاندار
کیخسرو از تختگاه + نشست از بر زیر گاه سپاه + و کَرسی بفتح اول لغت هندیست بمعنی اشک بزها که با آن آتش را فرو زند بعربی آنرا فتنه گویند و بالضم نیز آمده +
کرسی بچهانا کرسی بر زمین گستردن بعربی فرش الکرسی گویند و بفارسی کرسی نهادن و افگندن نظامی گوید **بیت** بفرمود تا کرسی زر نهند + جهان جام فرخ برابر نهند +
امیر خسرو در معراج گوید **بیت** کرد سبک پایهٔ کوه بلند + بر سر عرش آمد و کرسی فگند + **کرکری** بمعنی پهلوی اسپ گویند بعربی کِظّه بکسر کاف و ظای معجمه مشدد و تا در آخر
و سنق بفتح سین مهمله و نون و قاف در آخر و حَمَر بفتح حا مهمله و میم و را مهمله در آخر گویند حمر الفرس از باب سمع تخمه کرد اسپ از خوردن جو + **کرکری خانه** اسباب
رده چوبپاره ها ظروف و شیشه ها و امثال آن بعربی حِفش بکسر حا مهمله و سکون فا و شین معجمه در آخر و سَقَط بفتح سین مهمله و قاف و طا مهمله در آخر گویند **کرگا** بفتح اول و
سکون دوم و کاف فارسی بالف رسیده کوبی باشد که جولاهگان پارچه را در آن بافند بعربی منسج بفتح میم و سکون نون و کسر سین مهمله و جیم در آخر گویند و بفتح سین مهمله
نیز آمده و محاکه بفتح میم و حا مهمله با الف و کاف مفتوح و تا در آخر گویند و بفارسی پاچال بجیم فارسی بالف رسیده یا چاه یا چاهه و کارگاه گویند **کرهم** بفتح اول و دوم و میم
در آخر بمعنی نصیب بعربی بخت و طالع و نجم گویند + **کرم کلا** بفتح اول و دوم و سکون میم و فتح کاف تازی و لام مشدد با الف در آخر سبزی است معروف بعربی آنرا کرنب بضم کاف و سکون
را مهمله و ضم نون و با موحده در آخر گویند بر وزن سمند نیز آمده بفارسی کلم بفتح کاف تازی و لام و میم در آخر گویند گرم است در اول و خشک است در دوم **کرن** اول شعاع آفتاب را گویند بعربی قرن
الشمس بفتح قاف و سکون را مهمله و نون در آخر مضاف بسوی شمس **کرنی** بفتح اول دستافزاری است آهنین هم چو بیلچه معماران آن گل بر دیوار مالند چون بیل بعربی مسیعه بکسر میم و فتح سین
مهمله و جیم مشدد و تا در آخر و مسجیة بکسر میم و سکون سین مهمله و فتح تحتانی و عین مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی ماله و گل ماله و اندایه و اندوده گویند **کروت** یکی از هر دو جانب سینه بعربی جنب بفتح
جیم و سکون نون و با موحده در آخر گویند و بفارسی پهلو **کروت لینا** به پهلو خفتن بعربی ضجع بفتح ضاد معجمه و سکون جیم و عین مهمله در آخر و ضجوع بالضم و انضجاع بر وزن انفعال
و اضطجاع بر وزن افتعال و اضجاع و اطجاع گویند ضجع از باب منع و انضجع از باب انفعال و اضطجع از باب افتعال و اضجع و اطجع فعل از آن **کری** بضم اول و کسر دوم مشدد و سکون
تحتانی استخوانی نرم که میتوان خورد بعربی آنرا غضروف بضم غین معجمه و سکون ضاد معجمه و ضم را مهمله و سکون واو و فا در آخر گویند و بفارسی کرچن بضم کاف عربی و فتح جیم تازی و کرا کرانک
بفتح کاف تازی اول و دوم و نون و کرکنه بضم هر دو کاف **کریدنا** بضم اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و سکون دال مهمله و نون بالف کشیده آتش را زیر و زبر کردن تا افروخته
شود بعربی حضو بفتح حا مهمله و سکون ضاد معجمه و واو در آخر گویند حضوت النار از باب نصر فعل از آن و نیز کاویدن زمین را بچیزی مانند چوب و انگشت در حالت فکر و یا از بارے

بعربی نکت بفتح نون و سکون کاف و تای فوقانی در آخر گویند نکت الارض بقضیبه او باصبعه از باب نصر فعل از ان + **کریدنی** + چوبکی یا آهنی که بآن آتش را زیر و زبر کنند بعربی
آنرا محراک بکسر میم و سکون حای مهمله و را مهمله با الف و کاف در آخر و محضج بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح ضاد معجمه و جیم در آخر و محضا بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح ضاد معجمه و الف در آخر
و محضاء بر وزن محراب و محرث بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح را مهمله و ثای مثلثه در آخر و محراث بر وزن محراب گویند و بفارسی آتش کاو و آتش کاوه و آتش کاوی که بآن آتش تنور برگردانند
بعربی آنرا مفاد بکسر میم و سکون فا و بعد همزه و دال مهمله در آخر بر وزن مفتاح و مفئد بر وزن منبر و مفأده بر وزن مکنسه گویند + **کریز هونا** + بضم اول و کسر دوم و سکون
تحتانی معروف و زای معجمه در آخر لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل ریختن پر مرغان بعربی تحسیر بحا و سین و را مهملات بر وزن تفعیل گویند حسر الطائر فعل از ان محسر صفت
از ان شاعری گوید **بیت** آبرو بعد از جوانی چیست تا آن ریختن + در گریز این تنها بها آمد دندان ریختن + **کریلا** ترهٔ ایست بعربی آنرا قثاء الحمار بکسر قاف و ثای مثلثه
مشدده با الف و همزه در آخر مضاف بسوی حمار و خیار الحمار گویند و بفارسی سیماهنگ بر وزن مینا رنگ نوشته اند اما صحیح آنست که سیماهنگ خیار دشتی را گویند
شیخ در قانون گوید گرم و خشک است در سوم **باب کاف تازی با رای هندی** + **کُرط** دانه ایست که از گل کاژیره بر می آید بعربی آنرا قرطم
بضم قاف و سکون را مهمله و ضم طای مهمله و میم در آخر و حب العصفر بضم عین مهمله و سکون صاد مهمله و ضم فا و را مهمله در آخر گویند و بفارسی کاژیره و کاجیره شیخ بوعلی در
قانون گوید که آن دو قسم است بستانی و دشتی و دشتی گرم است در درجه دوم خشک است در سوم و بستانی گرم است در درجهٔ اولی و خشک است تا آخر درجه دوم
کڑا + بفتح اول و دوم با الف ضد نرم بعربی صلب بضم صاد مهمله و سکون لام و بای موحده در آخر و صلیب بر وزن امیر و شدید بفتح شین معجمه و کسر دال مهمله گویند و بفارسی سخت و نیز بمعنی
حلقه که در دست و پا کنند آنچه در دست کنند بعربی آنرا سوار بکسر سین مهمله و واو با الف و را مهمله در آخر و قلب بضم قاف و سکون لام و بای موحده در آخر و بفارسی یاره و
دست برنجن و دستینج و دستوانه گویند و آنچه در پا کنند بعربی آنرا خلخال بفتح خای معجمه و سکون لام و خای معجمه دوم با الف و لام در آخر گویند خلاخیل جمع آن و حجل بکسر حای
مهمله و بفتح آن و سکون جیم و لام در آخر و حجل بکسرتین و بتشدید لام گویند حجول بالضم و احجال بالفتح جمع آن و بره بضم بای موحده و فتح را مهمله و تا در آخر گویند برات بالضم
و برین بضم بای موحده و کسر را مهمله و بکسرتین جمع آن و بفارسی پای برنجن گویند و لفظ خلخال در فارسی بالفظ پوشیدن مستعمل است نظامی گوید **بیت** همه عنبرین
خال و خلخال پوش + سر زلف پیچیده بالای گوش + **کراڑه** بفتح اول و دوم با الف و فتح رای هندی دوم و ها در آخر بمعنی کنارهٔ دریا که بلند باشد بعربی مطلق کنارهٔ دریا
را ساحل بسین و حای مهملتین و لام بر وزن فاعل و شاطی بشین معجمه با الف و کسر طای مهمله و تحتانی در آخر و ضفه بفتح ضاد معجمه و فای مشدد و تا در آخر و بفارسی عموما
کرانهٔ دریا و لب کشتیگاه گویند **کڑاه** + ظرفی کلان و پهن فراخ که در آن حلوا و جز آن پزند بعربی آنرا الطنجیر الکبیر و بفارسی پاتیلهٔ کلان گویند **کڑاهی**
ظرفی است آهنین که در ان گوشت و جز آن را بریان کنند بعربی آنرا طنجیر بکسر طای مطبقه و سکون نون و کسر جیم و سکون تحتانی و را مهمله در آخر و بفارسی پاتیل و پاتیله و پاتیل
گویند **کھچڑی ڈاڑھی** ریش سیاه و سفید آمیخته بعربی لحیة مخوطة بخای معجمه و طای مهمله بر وزن مشروطه گویند و بفارسی ریش آمیز و ریش دو مویه و صاحب
اینچنین موی را اکهل بفتح کاف و سکون ها و لام در آخر و موخوط بر وزن مفعول گویند و بفارسی میزه و آمیزه و مو و چان بجیم فارسی گویند **کڑک** بضم اول و فتح دوم و
کاف تازی در آخر لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل لیکن اینقدر هست که فارسیان بضم کاف و سکون را مهمله خوانند و هندیان بای ثقیله مفتوح ماکیانی را گویند که از
تخم دادن باز ایستد بعربی آنرا مقفه بضم میم و کسر قاف و فتح فای مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی کُک بالضم نیز گویند و آن مخفف کرک است + **کڑکڑانا** + آواز کردن

ماکیان هنگام بیضه نهادن بغر انقاض بکسر همزه وسکون نون وقاف با الف وضاد معجمه در آخر گویند وبفارسی گراجیدن گرهیدن گویند **کُرکُ هونا** باز ایستادن
ماکیان از بیضه دادن بغر اقفاف بکسر همزه وسکون قاف وفا با الف وفا در آخر گویند قف الدجاجة وقطعت الدجاجة ازباب افعال فعل ازان + **کَرْوا**
بمعنی تلخ بعربی مُر بضم میم ورا مهمله مشدد در آخر گویند **کڑواہٹ** بمعنی تلخی بعربی مرارة بروزن کراهت گویند **کڑوڑ** عددی است بعربی آنرا مائة الف
وبفارسی صد لک گویند **کڑوڑا** بفتح اول وضم دوم وسکون واو مجهول ورا هندی با الف شخصی را گویند که حاکم بر عاملان بر گمارند تا در امور متعلقه خیانت نورزند
بعربی آنرا مسیطر بضم میم وفتح سین مهمله وسکون تحتانی وکسر طا مهمله ورا مهمله در آخر ومسلط بضم میم وکسر لام مشدد گویند **کڑی** چوبی که بآن سقف پوشند بعربی آنرا
جذع بکسر جیم وسکون ذال معجمه وعین مهمله در آخر گویند ودر محاوره حال عربان آنرا سرب بفتح سین مهمله وسکون را مهمله وبا موحده در آخر گویند وبفارسی تیر بام ودار بام
ونورده بفتح نون نیز کڑی بمعنی حلقه زره بعربی آنرا حلقة الدرع گویند وکڑی بالضم اول کلمه الست برای راندن ماکیان بعربی حف حف بفتح حا مهمله وسکون فا بتکرار
کلمه وحج حج بفتح دال مهمله وسکون جیم وفتح دال مهمله ودوم جیم در آخر گویند ودر قاموس است اگر بالدجاجة صاح بها **باب کاف باسین مهمله + کُس**
بالضم بمعنی فرج لغت عربی است یا فارسی علی اختلاف الاقوال بهر تقدیر در اردو وهندی مستعمل است صاحب قاموس گوید کُس بالضم بمعنی فرج زنان لغت مولدین است
وانباری در شرح مقامات گوید که کُس وصرم هر دو از لغات مولد مانند عربی نبینند ودر کلام عرب باین هر دو معنی بُر وفرج است وسیوطی در مظهر اللغات گوید ائمه بحث
را در تحقیق لغت کس سه مذهب است یکی این است که لغت مولد است دوم فارسی معرب است وهمین را جمهور است مذهب مطرزی هم همین است چنانکه در شرح مقامات
گفته سوم این است که عربی است وابوحیان همین مذهب را در تذکره خود ترجیح داده وامام صغانی در کتاب خلق الانسان همین گفته وابوحیان از ابن النحاس
نقل کرده که او در کلام عرب شنیده است وآن این است **شعر** یا عجبا للساحقات الورس + الواضعات الکس فی الکس **کسان** کسی که زراعت کند بعربی
آنرا فلاح بفتح فا ولام مشدد با الف وحا مهمله در آخر وحراث بفتح حا مهمله ورا مهمله مشدد با الف وثا مثلثه در آخر واکار بفتح همزه وکاف مشدد با الف ورا مهمله در آخر
ومزارع بضم میم وزا معجمه با الف وکسر را مهمله وعین مهمله در آخر وبفارسی کشاورز وبرزگر وبرزیگر وبرزکار وبرزه کار وبرزیگر گویند + **کسبی** زنی که پیشه زناداره
بعربی آنرا زانیه وفاعله وبغی بفتح با موحده وکسر غین معجمه وتحتانی مشدد در آخر وقحبه گویند صاحب قاموس گوید قحبه ازان جهت گویند که مردم را به تحبب یعنی سرفه
کردن میخواند بفارسی روسپی ولولی گویند **کستوری** خوشبوئیست که از ناف آهو بهم رسد بعربی آنرا مسک بکسر میم وسکون سین مهمله وکاف در آخر وفار بفتح
فا وسکون همزه ورا مهمله در آخر گویند وبفارسی مشک بضم میم وسکون شین معجمه وبعضی بکسر میم گفته اند ودر اشعار هر دو آمده وحید در تعریف نرا گوید **بیت** +
مرا از کرا بروش یک گره + بسی از قماس حیات است به + نبا شید در فرخم دل بی سرشک + که سودای القدس دید بو مشک طغرا در تعریف دف گوید
بیت میانش ز نرمی بود تازه مشک + کنارش ز سختی بود بو خشک + **کسگر** بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف فارسی ورا مهمله در آخر کسیکه کاسه ها سازد واین مخفف کاسه گر است
ودر اردو وهندی همین مستعمل است بعربی فخار بفا وخا معجمه ورا مهمله بروزن شداد گویند وبفارسی کلال گر وکاسه ساز وکوزه گر **کسم** بضمتین ومیم در آخر گلی است سرخ که جامه
ازان رنگ کنند بعربی آنرا عصفر بضم عین مهمله وسکون صاد مهمله وضم فا ورا مهمله در آخر واحریض بکسر همزه وسکون حا مهمله وکسر را مهمله وسکون تحتانی وضاد معجمه در آخر
وتر باض بکسر تا فوقانی وسکون را مهمله وبا موحده با الف وضاد معجمه در آخر وصبیب بصاد مهمله وتکرار با موحده بروزن حبیب وشعران بضم شین معجمه وسکون عین ورا مهمله با الف

و نون در آخر مریق بضم میم و را مهمله مشدد مفتوح و سکون تحتانی و قاف در آخر و بفارسی گل کاژیره و گل کاجیره گویند شیخ ابو علی در قانون گوید گرم است در درجه اولی خشک است در دوم انتهی و معصفر بروزن مزعفر بمعنی جامه رنگین از گل عصفر است فارسیان بمعنی گل عصفر استعمال کنند میر معزی گوید شعر از خون صید تو همه بهمن اندرون * بر کوه لاله روید و بر دشت معصفر * کیشنی بکسر اول و سکون دوم و فتح نون و کسر همزه و سکون تحتانی معروف پیشه کشاورزی بعربی فلاحة بفتح فا و لام با الف و فتح حا مهمله و تا در آخر و حراثة بحا و رای مهملتین و ثا مثلثه بروزن کتابة و بفارسی برزگری و کشاورزی و دهقانی گویند کسوٹی سنگی که بران عیار زر گیرند بعربی آنرا محک بکسر میم و فتح حا مهمله و کاف مشدد در آخر گویند کسوٹی پر رکھنا زر را بر محک سودن برای دریافت عیار بعربی الحک علی المحک و بفارسی بر محک زدن و کشیدن و عیار کردن کسّی بفتح اول و کسر سین مهمله مشدد و سکون تحتانی معروف بلغت مردم قصبات نواحی دست افزار است یا دسته چوبین که زمین از ان تنگافتد بعربی آنرا محفر بکسر میم و سکون حا مهمله و فتح فا و را مهمله در آخر و محفار بروزن محراب گویند و بفارسی کلند کسیس بفتح اول و کسر دوم و سین مهمله در آخر نوعی از زاک است که چون بر آتش اندازند و بعد از ان بسایند و بر پولاد بمالند جوهر پیدا آید بزبان رومی آنرا قلقطار بدو قاف گویند و بفارسی زاک زرد و زاک شتر دندان گویند گرم و خشک است در سوم * کیسیلا بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و لام با الف رسیده چیزی که تلخی با گرفتگی زبان داشته باشد بعربی آنرا عفص بفتح عین مهمله و کسر فا و صاد مهمله در آخر و بفارسی زمخت گویند

باب کاف تازی با شین معجمه *

گشت لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن از اصطلاح شطرنج بازان است بمعنی شه دادن میر یحیی شیرازی گوید شعر کرد یحیی مات این شطرنج باز روزگار * سیر نخواهد داشت یا رب تا بکی این گشت را * گشتی بضم اول و سکون دوم و کسر تا فوقانی و سکون تحتانی معروف لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل بمعنی آویزش دو کس یا دو پهلوان بعربی مصارعة بصاد و را و عین مهملات بروزن مفاعلة و صراع بروزن کتاب گویند دعی الی الصراع و المصارعة گشتی لڑنا باهم آویختن دو کس یا دو پهلوان بعربی مصارعة بروزن مقاتلة و صراع بروزن کتاب گویند صارعه و تصارعا و اصطرعا فعل از ان بفارسی گشتی کردن و گرفتن مسعود سلمان گوید بیت پیل نه وری که چون کند گشتی * بند او پیل را دهد سستی * میرزا صائب گوید شعر ندارد صرفه گشتی گرفتن با زبردستان * بود در خاک دائم هر که با گردون در آویزد * با لفظ پاک شدن و پاک کردن بمعنی تمام شدن و تمام کردن معرکه گشتی است * میر نجات گوید بیت پهلوان بهشت است که آن شوخ غضبناک شود * از نگاهی گشته گشتی ما پاک شود * تاثیر گوید شعر با خلق جهان پاک کنم گشتی همت * گر مشعل دولت کندم کهنه سوار * و گشتی خصمانه گشتی بخصومت و عداوت را گویند نادم گیلانی گوید شعر در میان ما و گردون گشتی خصمانه است * سالها در عاشقی زور آزمائی کرده ایم * و کشتی بالفتح لغت فارسیست و تحقیق آن در لغت نا و خواهد آمد و نیز بمعنی ظرفی بصورت کشتی که گدایان دارند بعربی آنرا الجکول و بفارسی کشکول گویند گشتی برابر رهنا برابر بودن گشتی دو کس و عدم رجحان یکی بر دیگر بفارسی گشتی گره شدن بکاف فارسی و را مهمله گویند و این ماخوذ از محاوره است و در اشعار گشتی قدر شدن و بودن و جنگ قدر شدن و افتادن بسته اند ثنائی تکلو گوید بیت هنوز غاشیه من بدوش کیوان است * هنوز گشتی من با معاصران قدر است * صائب گوید شعر خم بیک انداز شد با زور دو ابروی تو راه * خوش قدر افتاد جنگ این دو زور آور بهم * گشتی باز لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل کسی که گشتی کند بعربی آنرا مصارع بضم میم و صاد مهمله با الف و کسر را مهمله و عین مهمله در آخر و صرع بکسر صاد مهمله و سکون را مهمله و عین مهمله در آخر گویند فی القاموس یقال هو صارع ای مصطرع و بفارسی گشتی گیر گویند سلیم گوید بیت

مغفر و خفتان بمیدان محبت ننگ ماست + همچو کشتی گیر عریانی سلاح جنگ ماست + کشیده لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل نقشی که با برچه دوزند

باب کاف تازی با فا + **کفش** لغت فارسی ست بمعنی نعلین و در اردوی هندی پاپوش نعل وار که پاشنه اش بلند باشد بفارسی آنرا کفش جسته بفتح جیم تازی و سکون سین مهمله و فتح فوقانی و ها در آخر گویند سلیم گوید **بیت** غزالان رسم از شوخی شکسته ندارد تاب جستن کفش جسته + بعربی معرب آن قفش است کذا فی القاموس + **کفگیر** بفتح اول و سکون دوم و کسر کاف فارسی و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل آله ایست که بآن کف از دیگ بر آرند بعربی آنرا مطفحه بکسر میم و سکون طای مهمله و فتح فا و حای مهمله و تا در آخر و مغرفه بکسر میم و سکون غین معجمه و فتح رای مهمله و تا در آخر و مصوب بکسر میم و سکون صاد مهمله و فتح واو و بای موحده در آخر گویند و در محاوره حال عرب ملاس بفتح میم و لام مشدد با الف و سین مهمله در آخر و بفارسی کفلیز و کفلیزه گویند + کفچه سوراخ دار که حلوا بیان دارند بعربی آنرا قفشلیل بفتح قاف و سکون فا و فتح شین معجمه و کسر لام و سکون تحتانی و لام در آخر گویند و بفارسی کفچلیز و کفچلیزه + **کفن** بالتحریک لغت عربیست در اردوی هند مستعمل جامه که مرده را بآن پوشند و بسکون فا در فارسی از تصرفات استادان است طالب آملی گوید **بیت** چون شدش کار کفن و دفن بساز + خلق گشتند از مزارش باز + شفائی در هجو ذوقی گوید **بیت** ذوقی بس مرگ چون انبساخت شوید + از کنه بخیض خواهرت کفن کنند و بفارسی جامه مرگ گویند اثر گوید **شعر** تا یکی کرد ندار شمشیر و سنانت دست را خصم ال برتن زره شد جامه مرگ از خطر + **کفن چور** + کسیکه قبر شگافته کفن مرده بدزد و بعربی آنرا نباش بفتح نون و بای موحده مشدد با الف و شین معجمه در آخر و بفارسی کفن دزد و گورشکاف و گورشگاونه گویند + **کفنی** لغت فارسی ست و این از تصرفات فارسیان ست در اردوی هندی هم مستعمل نوعی از پیراهن ست بصورت کفن که درویشان پوشند فطرت گوید **شعر** تا چه آید لب بر خاک شهیدان از تو + پیش بالای تو پوشیده قیامت کفنی + میر احمد فائق گوید **شعر** نسبت فقر و فنا بسکه بهم هر دو یکی ست + نیست یک پرده تفاوت ز کفن با کفنی

باب کاف تازی با کاف تازی **ککڑی** بضم اول و سکون دوم و کسر رای هندی و تحتانی معروف رسیده ریسمان رشته شده که مانند بیضه پیچیده و گرد پیچیده باشد بعربی کبه بضم کاف و بای مشدد مفتوح و تا در آخر و دجاجه بفتح دال مهمله و جیم دوم مفتوح و تا در آخر و مسفره بضم میم و فتح سین مهمله و فا مشدد مفتوح و رای مهمله و تا در آخر و الفوفه بضم همزه و نصل بفتح نون و سکون صاد مهمله و لام در آخر گویند و بفارسی کبه و دکچی بضم دال مهمله و سکون کاف فارسی و جیم فارسی و تحتانی معروف رسیده و فرموک بفتح فا و زغوده بفتح زای فارسی و ضم غین معجمه و فتح تای فوقانی گویند و ککڑی بفتح اول ثمره ایست معروف بعربی آنرا قثا بکسر قاف و ثای مثلثه با همزه ممدوده در آخر و بفارسی خیار زه و گلونده بفتح کاف تازی و لام و نون گویند و آن خیار باریک و دراز بود سبز و نرم است و دوم خیارهای کوچک بعربی شعرورة و صغابیس گویند و آن جمع ضغبوس بفتح ضاد معجمه و سکون غین معجمه و ضم بای موحده و سکون واو و ضم سین مهمله در آخر + **ککهوالی** بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و واو با الف و کسر لام با تحتانی معروف بلغت قصبات گرهی که زیر بغل پدید آید و بمرور دهور پخته گردد و حرکت در آن افتد بعربی آنرا فقنین بقاف و تکرار نون بر وزن جبین گویند و بفارسی بغلک +

باب کاف تازی با لام + **کل** بمعنی روز گذشته و آینده بعربی گذشته را امس بفتح اول و سکون میم و سین مهمله مکسور در آخر و بفارسی دی و دیروز و دینه گویند و آینده را غد بفتح غین معجمه و دال مهمله در آخر گویند و بفارسی فردا + **کلتنا** بضم تای فوقانی و فتح نون و ضم کاف عربی گویند منسوب بسوی دی را دیروزه و دینه گویند فغانی گوید **بیت** خراش سینه شد امروز همیشه دینه ما هیچ یکی بود که آمد بر بالا

وانیده را بعربی غدد و بفارسی فر داکبیر تا نگفد بتابد فوقانی و نشار نون و فتح کاف فارسی و لام و نیز گل بمعنی آسایش بعربی راحت و بفارسی آرام نیز گویند کل کا لرکا بمعنی دیروز
یعنی قریب بولادت بعربی ابن الامس گویند شاعری گوید شعر و قالت انها شیخ کبیر و بل اخبرتنا انی ابن امس چنانچه صاحب مرصع ذکر کرده کل کی رات شب گذشته بعربی البارحة الاولی
و بفارسی دیشب و دوش گویند گلانج بضم اول و نون غنه و جیم فارسی بمعنی برجستگی بعربی آنرا الطفرة بفتح طاء مهمله و سکون فا و راء مهمله مفتوح و تا در آخر و وثبه بفتح واو و سکون تاء مثلثه و فتح
با موحده و تا در آخر و بفارسی جست گویند کلابتون رشته ابریشمی با تارهای زر بافته که بر کنارهای قبا و خز آن دوزند ظاهر لغت ترکی است و در اکبرنامه است و ملازمان
ایشان را تمام خلعتهای ابریشمی از هر جنس و هر رنگ علیحده علیحده فراخور آنکس از الوان مخمل و خارا و تکمه کلابتون طلاباف بپوشانند و بفارسی زر رشته گویند کلانچ مارنا
بهوا بر جستن بعربی طمور بضم طاء مهمله و میم و طفور بضم طاء مهمله و فا و وثوب بضم واو و تاء مثلثه و با موحده در آخر گویند طمر الفرس از باب نصر و طفر از باب ضرب و وثب از
باب ضرب فعل از آن و بفارسی بر جستن کلائی از آرنج تا بند دست را گویند بعربی ساعد کلبلانا بضم اول و سکون دوم و ضم باء تازی و لام با الف نوع با العصیدة جنبیدن بهر سو
و آهستگی بعربی تحرک و اهتزاز گویند و نیز بمعنی گذشتن مضمون در خاطر بعربی آنرا خطور بضم خاء معجمه و طاء مهمله و سکون واو و راء مهمله در آخر و تجس
بفتح ها و سکون جیم و سین مهمله در آخر گویند بفارسی در دل جنبیدن کلپ آشی که بر جامه مالند تا مصقول شود بفارسی آنرا آهار با لمد گویند آهار عام است
آشی را نیز گویند که بر کاغذ مالند کلتهی بضم اول و سکون دوم و کسر تاء فوقانی مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی معروف از قسم غله است مانند ماش بعربی
آنرا قلت گویند و بفارسی ماش هندی سرد است در درجه اولی و تر است در دوم کذا فی القانون کلیچه بضم اول و سکون دوم و فتح جیم فارسی و ها در آخر نان کوچک
که شیر و روغن در ان انداخته پزند بعربی آنرا کعک بفتح کاف و سکون عین مهمله و کاف در آخر گویند و آن معرب کاک است و بفارسی کلیچه و کلان آن بفارسی کلیچ بحذف ها گویند
ابو العلاء گنجوی گوید شعر کریمی که بر سفره عام اوست، کلیچ از مه و از کواکب کلیچه، گلس چیزی است که از مس سازند و ملمع کنند و بر سر گنبد نصب نمایند بفارسی
آنرا سر طوق بی اضافت گویند وحید در تعریف گنبد گوید بیت ز سر طوق گنبد بگردون رسید، چو پیری که او را اید مرید، و میل سر گنبد گویند و آن میلی باشد از آهن
یا مس اکثر ملمع به طلا که بر گنبد مراقد و مساجد نصب کنند سالک قزوینی در مدح روضه منوره امام رضا علیه السلام گوید شعر دیده شد لبریز بینش روشنان چرخ را
تا میل گنبدت افتاد چشم آسمان، کلغا بفتح اول و سکون دوم و غین معجمه با الف بجای غین معجمه کاف فارسی نیز آمده گلی است خوش رنگ بی بوئی بعربی آنرا عرف الدیک بفتح
عین مهمله و سکون راء مهمله و فا در آخر مضاف بسوی دیک و بر طانیقی بفتح با موحده و کسر نون و قاف گویند و بفارسی تاج خروس و بستان افروز گویند سرد خشک است
در درجه اولی کلک بکسر اول و سکون دوم و کاف تازی در آخر لغت فارسی است در اردوی هند مستعمل نی باره که از ان قلم سازند بعربی آنرا یراع ویراعه بفتح تحتانی
و عین مهمله گویند و اگر تراشیده باشند آنرا قلم گویند کلک کا جنگل دشتی که در ان کلک بسیار بود بعربی آنرا اجمه بفتح الف و جیم و میم و تا در آخر گویند آجام
بروزن بادام و اجمات و اجم بالتحریک و اجام بروزن کتاب جمع آن بفارسی نیستان گویند و نیستانی که در ان شیر باشد بعربی آنرا غاب بغین معجمه با الف و با موحده در
آخر و عرین بفتح عین مهمله و کسر راء مهمله و سکون تحتانی و نون در آخر گویند کلکل بفتح هر دو کاف تازی و سکون هر دو لام بمعنی سبزه درائی و کاو کاو لغت فارسی
است در اردوی هندی مستعمل بفارسی آنرا کلمکل بفتح کاف تازی و سکون لام و فتح میم و فتح کاف دوم و سکون لام شعر نسبت بکمو چو عقل بر سر شان هیچ ازین فرقها
کمن کلکل، میر نجات گوید بیت مطرب اخته جق جق ماز دم بوینده قست، انهمه کلمکل از عنبک گوینده تست، بعربی صخب بفتح صاد مهمله و خاء معجمه و با

موحده گویند و بسین مهمله نیز آمده **کلگی** بفتح اول و سکون دوم و کسر کاف فارسی و تحتانی معروف رسیده لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل پرهائی که شاهان و دولتمندان
و مردم شجاع در بزم و رزم بر سر و دستار و کلاه خود زنند بفارسی آنرا کلکل بالتحریک نیز گویند و بترکی جیغه سلمان گوید **شعر** در هوای چمن باغ علی رغم غراب * شاخ گلها زده اند
از پر طاوس کلکل * خان آرزو گوید * کلگی تبشد بدلام از لوازم زین نچه بر کله اسپ از پرها گذارند وحید گوید **بیت** سر کاکل چو راز بدرکی * سر سخت خرد است از کلگی **کلمه**
بضم اول و سکون دوم و فتح میم و ها در آخر ... رگه گوسفند که بگوشت پر کنند بعربی آنرا عصب بعین و صاد مهملتین بروزن امیر و بفارسی جغر غند و جغر غنده بفتح جیم گویند چنانکه سرودے گفته
کلمی کی انگلی * معنی انگشت شهادت بعربی آنرا دعاره بفتح دال مهمله و عین مهمله با الف و فتح همزه و تا در آخر و سبابه بفتح سین مهمله گویند * **کلنی** بکسر اول
و سکون دوم و کسر نون و سکون تحتانی معروف کرمی که بر بدن حیوانات مثل گاو و گوسفند و شتر و سگ می چسپد و خون می مکد بعربی قراد بفتح قاف و را مهمله با الف و دال
مهمله در آخر و حبرکی بفتح حا مهمله ... ممدوده و سکون را مهمله و فتح کاف و الف مقصوره در آخر گویند حبرکاه برای مونث و بفارسی کنه گویند و تفصیل آن در لغت چچری گذشت **کلوار**
کسیکه می سازد و فروشد بعربی آنرا خمار بخا معجمه و میم و رای مهمله بر وزن شداد و بفارسی میفروش و بترکی سوچی چه سو شراب را گویند سیفی گوید **بیت**
تا رفت لعل دلبر سوچی ز دیده ام * از خون دیده است شراب چکیده ام **کلوار کی بهٹی** جائی که میفروش می سازد و بعربی آنرا ماخور بفتح خا معجمه گویند و آن معرب است
دیا عربی ست چنانکه صاحب قاموس گفته بفارسی شراب خانه و میخانه گویند * **کلور** * بفتح اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و را مهمله در آخر گاو جوان و دوشیزه بعربی
آنرا جذعه بفتح جیم و ذال معجمه و عین مهمله و تا در آخر و ثنیه بثا مثلثه بر وزن غنیه گویند **کلونجی** بفتح اول و دوم و سکون واو و نون و کسر جیم تازی و سکون تحتانی
معروف دانه ایست سیاه بعربی آنرا الحبة السوداء و بفارسی سیاه دانه و شونیز بضم شین معجمه گویند در قاموس است شینیز بکسر شین معجمه و شونیز بالضم و شونوز بالضم و شهنیز
بالکسر الحبة السوداء فارسی الاصل انتهی گرم و خشک است در دوم * **کلا** بفتح اول و دوم مشدد با الف در آخر چیزی باشد که مانند غنچه مرتبه اول از درخت سر زند و بعد از آن
برگ از میان آن برآید بفارسی آنرا تنده بضم تای فوقانی و سکون نون و فتح دال مهمله و ها در آخر گویند تندیدن بر وزن جنبیدن مصدر از آن و نیز کلا بمعنی سر
بدین معنی لغت فارسی است بعربی رأس گویند * **کلهاڑا** * بضم اول و فتح دوم مخلوط التلفظ بها با الف و را مهمله هندی با الف رسیده آله ایست آهنین بزرگ که شاخهای
بعربی آنرا صاقور بصاد مهمله با الف و ضم قاف و سکون واو و را مهمله در آخر و صوقر بر وزن جعفر و کرزین بکسر کاف و سکون را مهمله و کسر زای معجمه و سکون تحتانی و نون
در آخر گویند و بفارسی تبر چوب شکاف و تبر چوب شکن **کلهاڑی** * آله ایست آهنین که با آن هیمه شگافند و برند بعربی آنرا فاس بفا و سین مهمله و بکشاج بکسر میم و سکون
کاف و شین معجمه با الف و جیم در آخر و بفارسی تبر چوب شکن گویند * **کله دراز** * آنکه شور و غوغا بیهوده کند لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل یحیی شیرازی گوید
رباعی ای همسفری که کم ادای تو خوش است * چون خیمه بره بند بپای تو خوش است * سر سختی و شلاق خور و کله دراز * چون میخ بر و زن خیمه جای تو خوش است
بعربی آنرا صخاب بفتح صاد مهمله و خا معجمه مشدد با الف و با موحده در آخر و صخب بر وزن کتف و صخوب بر وزن صبور و صخبان بر وزن رحمان گویند **کلهیا** * بضم اول
و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و تحتانی با الف آوندگی کوچک عموماً و نیز آوندگی کوچک که آب و دانه مرغان قفس در آن اندازند بفارسی آنرا کوزه قفس گویند وحید گوید
شعر * بتنگنای جهان از گداز عشق مرا * درون سینه دلم آب کوزه قفس است * **کلی** بکسر اول و کسر دوم مشدد و سکون تحتانی معروف کرمی است که بر بدن
گاو و گوسفند و شتر و سگ و غیره و امثال آن بچسپد و خونش بمکد بعربی آنرا قراد بضم قاف و را مهمله با الف و دال مهمله در آخر و قمقمه بالضم و عکس بفتح

عین مهمله ولام وسین مهمله در آخر و طَلْح بکسر طاء مهمله ولام ساکن و حاء مهمله در آخر و طَلِیح بروزن امیر و قَتین بقاف و تاء فوقانی و نون بروزن آن و بلغار سے گَنَن بفتح کاف تازی
و نون و ها در آخر گویند و گُلِّی بضم اول آبی که در دهن گردانیده اند بعربی آنرا زُغْلَه بضم زای معجمه و سکون غین معجمه و فتح لام و تاء در آخر و بلغار سے آب بدهن کشیده گویند
گُلی بفتح اول و کسر دوم مخفف مبنی بر پرهای نو رسته مرغان بعربی آنرا شکیر بفتح شین معجمه و کسر کاف و سکون تحتانی و زای معجمه در آخر گویند و نیز گُلی بفتح اول و لام گل
ناشگفته بعربی زَهَر بفتح زای معجمه و سکون ها و رای مهمله در آخر و نَوْر بفتح نون و سکون واو و رای مهمله در آخر و بلغار سے غنچه و بترکی بُوندک بضم بای فارسی و سکون نون و ضم دال مهمله
و سکون کاف تازی گویند و بندبه یا ناشگفته بلغار سے غوزه و کلوز گلوزه گویند و غنچه گل را بلغار سے گنبد و گنبده بکاف فارسی گویند خاقانی گوید ع گنبد نیلوفری گنبده گل شود و گلک
بضم کاف تازی بروزن کوچک نیز گویند و کُلی نیز بمعنی شاخ جامه و پیراهن و قبا را گویند و آن دو مثلث باشند از دو طرف دامن جامه بعربی آنرا دِخْرِیص بکسر دال مهمله و سکون
خاء معجمه و کسر راء مهمله و سکون تحتانی و صاد مهمله در آخر و تِخْرِیص بکسر تاء فوقانی بجای دال و این معرب تیریز بکسر تاء فوقانی و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و زای معجمه است و سوه بفتح
سین مهمله و سکون واو و فتح زاء معجمه نیز گویند **کلیانا** بفتح اول و سکون دوم و تحتانی با الف و نون بالف کشیده شگوفه بر آوردن درخت بعربی تنویر بنون و واو و راء مهمله بروزن
تفعیل و اِنارَه بروزن اِدارَه گویند فی الصحاح نَوَّرتِ الشجرةُ و انارت اخرجت نورها و کلیانا نیز بمعنی ظاهر شدن سرهای پرچوزه مرغان بعربی آنرا تشویک بشین معجمه
و واو و کاف در آخر بروزن تفعیل گویند شَوَّک الفرخ منفعل ازان **گلی گردنا** بضم اول آب در دهان گردانیده انداختن بعربی مَضْمَضَه بتکرار میم و ضاد معجمه بروزن دحرجه
و مَجّ بفتح میم و جیم مشدد و زُغْل بفتح زای معجمه و سکون غین معجمه و لام در آخر و بلغار سے آب بدهن کشیدن گویند کلیم گوید **شعر** عافیت زاهد سرد و قدح باده نهاد بسکه عادت
بدهن آب کشیدن دارد **کلیجا** عضوی است بعربی آنرا کَبِد بفتح کاف و کسر بای موحده و دال مهمله در آخر و بلغار سے جگر گویند و پوت بضم بای فارسی لهذا قلیه که
ازان پزند آنرا قلیه پوتی گویند و بترکی باغر بباء موحده بالف و کسر غین معجمه و سکون راء مهمله گویند **کلیجی** همه جگر و شُش و دل را که با نای گلو آویخته بود گویند بعربی آنرا
سواد البطن و بلغار سے جگربند گویند کذا فی بحر الجواهر **کُلیل** بضم اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و لام در آخر برجستن اسپ از نشاط چپ و راست بعربی اِسْتِنان بسین مهمله
و تکرار نون بروزن افتعال گویند

باب کاف تازی با میم

کمان لغت فارسی ست و در اردوی هند مستعمل آله که بآن تیر اندازند بعربی آنرا
قَوس بالفتح گویند و قِسِیّ بکسر قاف و سکون سین مهمله و تحتانی مشدد جمع آن و حَنِیّه بفتح حاء مهمله و کسر نون و تحتانی مشدد و تاء در آخر گویند حَنایا بروزن خَبایا جمع آن و قُزَح بضم قاف
و سکون زای معجمه و فتح حاء مهمله و لام و تاء در آخر و مِسْیَحه بفتح میم و کسر سین مهمله و سکون تحتانی و فتح حاء مهمله و تاء در آخر گویند و جَشْأ بفتح جیم و سکون شین معجمه و همزه در آخر کمان سبک را
گویند و کمان فارسی را شدفا بفتح شین معجمه و سکون دال مهمله و فا بالف ممدوده گویند **کمانا** بفتح اول و میم بالف و نون بالف کشیده بمعنی کسب کردن
بعربی اکتساب بکاف و سین مهمله و اجتراح بجیم و راء و حاء مهملتین و اقتراح بقاف و راء و حاء مهملتین بروزن افتعال گویند **کمان چڑھانا** کمان را چله کردن
بعربی تُوتِیر بفتح تاء فوقانی و سکون واو و کسر تاء فوقانی دوم و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر و ایتار بروزن افعال گویند و بلغار سے کمان را زه کردن و زه کردن و چله کردن
سعدی گوید **شعر** مگذار که زه کند کمان را • دشمن که به تیر میتوان دوخت • صائب گوید **شعر** از چشم غزالان حرم خواب سفر کرد • ابروی تو در زیکه بزه کرد کمان
را • هم از دست **شعر** این کمان را از زبردستان که خواهد چله کرد • باده پرزور چون نگشود زابروی چین ترا **کمائی** مالی که انسان از قوت بازوی خود پیدا کرده
باشد بعربی آنرا مَکْسَب بفتح میم و سکون کاف و طارِف بطاء و راء مهملتین و فاء در آخر بروزن فاعل و طَرِیف بروزن امیر گویند **کمٹھا** بفتح اول و سکون دوم

و فتح تاء هندی مخلوط التلفظ بها با الف کمانی که از چوب سازند و تیر بآن اندازند و این در هندوستان اکثر پاسبانان دارند بعربی آنرا شَریجه بفتح شین معجمه و کسر
راء مهمله و فتح جیم و تاء در آخر و قَضیب بقاف و ضاد معجمه و باء موحده بروزن کریم گویند و بفارسی کمان چوب و چوب کمان + کَمخاب بفتح اول قماشی است معروف که از ابریشم
و کلابتون می بافند و چون خواب اش نسبت خوابهٔ مخمل کم می باشد به کمخاب تسمیه کردند پس برین تقدیر باید که کمخواب بواو باشد کمخا مخفف آن اسیر لاهیجی گوید شعر +
اطلس و زربفت و کمخا و قصب + نیست غیر از پردهٔ در راه رب + کَمَر بفتح اول و دوم و راء مهمله در آخر لغت فارسی است در اردوی هند مستعمل بمعنی میان حیوانات سلیم گوید شعر
کمرش را سلیم تنگ بگیر + باخبر باش رشته باریک است وله شعر غیر من کز کمر نازک او بیتابم + نشنیدم که بر دل زکسی موی سفید + بعربی خَصر بفتح خاء معجمه و سکون صاد مهمله
و راء مهمله در آخر گویند + کمر بستهٔ کمر نا + عبارت است از کمر راست کردن و اندکی آرام گرفتن بفارسی کمر سنج کردن گویند تاثیر شعر از نخستین نگهت مست و خرابم کردی +
کمری سیخ نکردم که کبابم کردی + کُمَک بضم اول و فتح دوم و کاف تازی در آخر لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل فوجی که در جنگها برای مدد لشکر تعین کنند
تاثیر گوید شعر چو گاه ناز نگاهش بقصد جان آمد + روان کند مدد مژگان از هر طرف کمکی + بعربی آنرا مدد بفتح میم و دال مهمله گویند در صحاح است امدّ الجیش بمدد و در اساس است
امدّ الجیش و مَدّ ابه الف رجل مدد الا انتهی و نیز بمعنی مطلق اعانت آمده بعربی نُصرت و اِسعاد بسین و عین و دال مهمله بروزن افعال گویند کُمَرِی لغت فارسی است در اردوی هندی
مستعمل مردی یا حیوانی که از برداشتن بارگران به کمرش آسیبی رسد و بدان سبب خمیده شود گویند کمری شد میر نجات گوید شعر رفتار ز تمکین تو از پای در آمد +
از تاب میان تو نزاکت کمری شد + کَمَل نوعی از پوشش پشمین بعربی آنرا کِسا بکسر کاف و سین مهمله بروزن نسا گویند و بفارسی پلاس بپاء فارسی
بروزن اساس + کُملی پوشش است که از موی گوسفند بافند و اکثر درویشان و فقرا و ماگان پوشند و این نسبت کمل کوچک باشد و در زبان
فارسی هم بهمین معنی مستعمل است شاید از توافق لسانین باشد رضی الدین گوید شعر + دراز کار بود گر بکبوت کملی + بتاج و تخت کند میل رای پیر و گدا + بعربی
آنرا حلس بکسر حاء مهمله و سکون لام و سین مهمله در آخر احلاس و حلوس بالضم حلکه بکسر حاء و فتح لام و تاء در آخر جمع آن و بفارسی گلیم بکاف فارسی نیز گویند + کَمَند بالفتح لغت
فارسی است در اردوی هندی مستعمل و آن ریسمانی باشد که هنگام جنگ در گردن دشمن انداخته بجانب خود کشند و گاهی بر مکان بلند انداخته بران بر آیند
بعربی آنرا وَهَق بفتح واو و هاء و قاف در آخر گویند + اَوهاق بالفتح جمع آن در صحاح است وَهَق بتسکین ها نیز آمده مثل نهر و نهر و بترکی ارغمچی بفتح همزه و سکون راء مهمله
و فتح غین معجمه و سکون میم و کسر جیم فارسی و سکون تحتانی گویند کمند ڈالنا بدال هندی کمند را در گردن حریف و یا ستور انداختن برای کشیدن و یا بر مکانی
افگندن برای بر آمدن بعربی اِیهاق بروزن افعال گویند در اساس است اوهق الدابة طرح فی عنقه الوهق و بفارسی کمند انداختن و افگندن و بر جهیدن و پیچیدن گویند کلیم
بیت + بهار قبالش اگر شور و سپند + دو دو آن بر چرخ انداز و کمند + ظهوری گوید شعر بر صید جان کمند نیفگند کاکلش + تا دست اختیار مرا بر قفا نه بست + صائب گوید
شعر بر جبین چو عنکبوت کمند قسر یب را + زنبور دارخانهٔ بر انگبین گذار + ظهوری گوید + زلیستی چه غم تا امید باند + که خورشید بر ذره پیچید کمند + کَمَنگر + بفتح اول
مخفف کمانگر لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل کسی که کمان سازد طغرا گوید بیت کمانگر به نیروی فیض الست + تواند به قوس قزح چله بست + بعربی
آنرا قوّاس بقاف و واو و سین مهمله بروزن شداد و ما بجی بمیم با الف و کسر سین مهمله و حاء مهمله و تحتانی مشدد در آخر و مَقمَجیر بضم میم و فتح قاف و سکون
میم دوم و کسر جیم و قَمَنجر بفتح قاف و سکون نون گویند و آن معرب است چنانچه صغانی در مجمع البحرین آورده کُمهار + بضم اول کسی که ظروف گلی سازد بعربی آنرا

فخّار بفتح فا و خاء معجمه مشدد با الف و راء مهمله در آخر گویند و بفارسی کلال بضم کاف تازی و کوزه‌گر و کاسه‌گر و کوزه‌ساز و کاسه‌ساز گویند + کمهلانا بضم اول و سکون
دوم مخلوط التلفظ بها و لام با الف و لام با الف رسیده و نون با الف کشیده افسرده شدن گلها و درختان و رفتن رطوبت و رونق آنها بعربی ذَبْل بفتح ذال معجمه و سکون باء موحده
و لام در آخر و ذُبُول بالضم و ذُوِیّ بضم ذال معجمه و کسر واو و تحتانی مشدد و بفارسی پژمریدن + کمیلا بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و لام با الف جایی که گوسفندان
و گاوان را ذبح کنند بعربی آن را مَذبَح و مَجزَر گویند + کمینگاه لغت فارسی است در اردو و هندی مستعمل جایی که برای دشمن آنجا نشینند و هنگام فرصت بر وی حمله کنند بعربی آن را
مَکمَن بروزن مسکن و مَرصَد بفتح میم و سکون راء مهمله و فتح صاد مهمله و دال مهمله در آخر و مِرصاد بروزن محراب گویند وَالمَنایا لِلرِّجالِ بِمَرصَدٍ وَاِنَّ رَبَّکَ لَبِالمِرصاد + باب

کاف تازی با نون

+ کُنبَه بضم اول و سکون دوم و فتح باء موحده و هاء مخفیه در آخر معنی خویشان و برادران از یک جد بعربی آن را قبیله و عَشیره بفتح
عین مهمله و کسر شین معجمه و سکون تحتانی و فتح راء مهمله و تا در آخر گویند قبائل و عشائر جمع آن و بفارسی خویشاوند ثعالبی در تدریج قبیله از کثرت بسوی قلت میگوید
الشَّعب بفتح الشین اکثر من القبیلة ثم القبیلة ثم العِمارة بکسر العین ثم البطن ثم الفخذ ثم قال فی مثل ذلک عن غیره الشعب ثم القبیلة ثم الفصیلة ثم العشیرة ثم الذریة ثم العترة ثم
الاسرة + کَنپَٹی بفتح اول و سکون دوم و فتح باء فارسی و کسر تاء هندی و سکون تحتانی میان گوش و چشم بعربی آن را صُدغ بضم صاد مهمله و سکون دال مهمله و غین معجمه
در آخر گویند اصداغ بالفتح جمع آن و بفارسی بناگوش + کن پھٹا بفتح اول و سکون دوم و فتح باء فارسی مخلوط التلفظ بها و تاء هندی با الف رسیده کسیکه در
گوشش شگاف بود و بعربی آن را اَخرَب بفتح همزه و سکون خاء معجمه و فتح راء مهمله و باء موحده در آخر گویند و بفارسی شکافته گوش + کنٹھا چیزی که بر دور گریبان دوزند
و آن گاه از تارهای طلا باشد و گاه از سمور اما در هندوستان از تارهای طلا سازند بفارسی گجگ بفتح کاف تازی و جیم تازی و کاف تازی دوم در آخر و کبک بباء موحده
و جهک گریبان بکسر جیم تازی و فتح ها و کاف تازی در آخر گویند و این مشهور است وحید گوید بیت تو گفتی از ضعف برگشته مژگان + گجکها دوخت بر دور گریبان
+ کَنَٹک بفتح اول و سکون دوم و فتح تاء هندی و کاف تازی در آخر کسی که بخیل و بدخلق و سخن ناشنو باشد بعربی آن را لَحِز بفتح لام و کسر حاء مهمله و زاء معجمه در آخر گویند
+ کنٹھہ بفتح اول و سکون دوم و فتح تاء هندی مخلوط التلفظ بها برآمدگی که مانند جوز در گلوی نوجوانان برمی‌آید بعربی آن را قُردُوحه بضم قاف و سکون راء مهمله و ضم دال مهمله
و سکون واو و فتح حاء مهمله و تا در آخر و قُردحه بضم قاف و دال مهمله گویند + کنٹھہ مالا مرضی است که در گلو پدید آید و آن اورام صغار و درشت اند که موضع خود در گلو نمی‌گذارند
بسبب صلابت ماده بعربی آن را خنازیر گویند بسبب مشابهت بشکل خنازیر یا بسبب مشابهت کردن صاحب این مرض به گردن خنزیر در عدم تحرک به یمین و یسار یا بسبب آنکه خنزیر
بچگان بسیار دارد و این مرض کثیر العدد است + کُنجڑا کسی که تره و سبزی فروشد بعربی آن را بقّال بفتح باء موحده و قاف مشدد گویند و در هندوستان بقال کسی را گویند
که او مأکولات مثل غله و نمک و جز آن فروشد بعربی آن را بَدّال بفتح باء موحده و دال مهمله مشدد گویند چنانکه در لغت بنیا گذشت صاحب قاموس گوید البدّال بیاع المأکولات
والعامة تقول بقال انتهى و بفارسی تره فروش و سبزی فروش گویند + کنجوس کسی که در صرف کردن مال تنگی کند بعربی آن را بخیل و بفارسی زُفت بضم زای معجمه و سکون فا گویند
ابو منصور ثعالبی در ترتیب اوصاف بخیل گوید هرگاه بخیل مال خود را از دست ندهد و شدت امساک دارد بعربی آن را مُمسِک بضم میم و سین مهمله مشدد و سکون تحتانی و کاف
در آخر گویند و هرگاه با بخل بدخلقی هم دارد آن را لَحِز بفتح لام و کسر حاء مهمله و زای معجمه در آخر گویند و هرگاه با شدت بخل حرص هم داشته باشد او را شحیح بشین معجمه
بتکرار حاء مهمله بروزن قبیح گویند و اگر در بخل خود سخت گیری کند او را فاحش بفا و حاء مهمله و شین معجمه بروزن فاعل گویند و اگر در بخل بمرتبه نهایت رسیده باشد او

حِلِّیز بکسر حاء حطی وکسر لام وزای معجمه مشدد در آخر گویند **کُنجی** آلتی که بآن قفل کشایند بعربی آنرا مِفتاح بکسر میم و اِقلید بکسر همزه و سکون قاف و کسر لام و سکون
تحتانی و دال مهمله در آخر و مِقلاد و مِقلد بکسر میم و سکون قاف و مُقلد بر وزن منبر و بفارسی کلید گویند و بترکی کِلید بکسر کاف تازی و سکون تا فوقانی و فتح میم و کلید و کلیدی
که از قفل دیگر باشد و در قفل دیگر اندازند بفارسی آنرا کلید غلط گویند سعید گوید **بیت** دلکم زناخن تدبیری کشاده شود + که از کلید غلط بستگی زیاده شود + **کُنجن** بمعنی زر
بعربی ذَهَب بفتح ذال معجمه و ها و با موحده در آخر گویند و تفصیل آن در لغت سونه گذشت و تیر کسی که زنان ابیش مردان بر دیعربی آنرا قوّاد + **کُنجنی** زنی که پیشه قحبه
دارد بعربی آنرا رَقّاصه بفتح را مهمله و قاف مشدد گویند و بفارسی لولی + **کُند** بالضم لغت فارسی ست و در اردوی هندی مستعمل از صفت شمشیر و کارد و امثال آن خلاف بُرّان
بعربی آنرا کَهام بفتح کاف و ها با الف و میم در آخر و کَلیل بکاف و بتکرار لام بر وزن امیر گویند **کُندن** زر خالص را گویند بعربی اِبریز بکسر همزه و سکون با موحده و کسر را مهمله و سکون
تحتانی و زای معجمه در آخر و نضار بضم نون و ضاد معجمه با الف و را مهمله در آخر و بفارسی زر خام گویند **کُنده** لغت فارسی ست و در اردوی هندی مستعمل چوبی که
بر پای مجرمان اندازند بعربی آنرا مِقطَره بکسر میم و سکون قاف و فتح طا مهمله و را مهمله و تا در آخر و فَلَق بفتح فا و لام و قاف در آخر گویند و بفارسی
کلیدان و نیز تنه درخت بعربی آنرا ساق الشجر و جِذع بکسر جیم و سکون ذال معجمه و عین مهمله در آخر و بفارسی تاپال بتا فوقانی و با فارسی با الف گویند **کُندی گر**
کسی که جامه ها صیقل کند بعربی آنرا قَصّار بفتح قاف و صاد مهمله مشدد با الف و را مهمله در آخر و دَقّاق بفتح دال مهمله و قاف مشدد با الف و قاف دوم در آخر گویند و
بفارسی جامه کوب **کُندنی** + چوبی که بران باشند دروازه و در دیگر و بعربی آنرا اَنجَران بفتح نون و سکون جیم و را مهمله با الف و نون در آخر گویند **کُنڈ** بمعنی
سرگین خشک بعربی آنرا اِخثی بکسر خا معجمه و سکون ثا مثلثه و تحتانی در آخر گویند اَخثاء بالفتح جمع آن بفارسی پاچاب و دشتی گویند **کُنڈل** دائره که گرد ماه و آفتاب
هنگام ابر پدید آید اما دائره که گرد آفتاب پدید آید بعربی آنرا طُفاوه بضم طا مهمله و فا با الف و فتح واو و تا در آخر گویند و بفارسی خرمن آفتاب و دائره که گرد ماه
پدید آید بعربی آنرا هاله گویند و بفارسی خرمن ماه و تفصیل آن در لغت هاله خواهد آمد **کُنڈی** حلقه آهنین که بر چارچوب در و یا تخته در نصب کنند و زنجیر در را در آن کنند بعربی
آنرا زَرفین بفتح زای معجمه و سکون را مهمله و کسر فا و سکون تحتانی و نون در آخر گویند و بفارسی زرین و زو فرین و زو فلین بضم زای عربی و فتح فا گویند **کَنسلائی**
بفتح اول و سکون دوم و فتح سین مهمله و لام با الف و کسر همزه و سکون تحتانی معروفی است از حشرات الارض بسیار پاید بقدر انگشت در گوش می رود بعربی آنرا حَرِیش
بفتح حا مهمله و کسر را مهمله و سکون تحتانی و شین معجمه در آخر گویند در قاموس است الحریش دویبة قدر الاصبع بارجل کثیر او هی خال الاذن و بفارسی گوش خز و گوش خزک و ...
کَنکَری بفتح اول و سکون دوم و کاف تازی و کسر را مهمله ریزه های سنگ بعربی آنرا حَصاة بفتح حا مهمله و صاد مهمله با الف و تا در آخر و قِضّه بکسر قاف و فتح آن و ضاد معجمه مشدد
مفتوح و تا در آخر و حَصباء بحا و صاد مهملتین و با موحده بر وزن حمراء و کَثکَث بفتح کاف اولی و سکون ثا مثلثه و فتح کاف دوم و ثا مثلثه در آخر گویند و بکسر هر دو کاف هم آمده
و بفارسی سنگریزه **کَنکری مارنا** سنگریزه ها بر کسی انداختن بعربی حَصی بفتح حا مهمله و سکون صاد مهمله و تحتانی در آخر و حَصب بفتح حا مهمله و سکون صاد مهمله و با موحده در آخر گویند
حَصَیته بالحصا از باب ضرب و حَصبت الرجل نیز هم حصاة و حصبا را بفارسی سنگریزه زدن **کَن اَنکھیوں سی دیکھنا** بفتح اول بگوشه چشم نگریستن بعربی لَحظ بفتح لام و سکون
حا مهمله و ظا معجمه در آخر گویند ثعالبی گوید اذا نظر الانسان الی الشی بمجامع عینیه قیل رمقه فاذا نظر الیه من جانب اذنیه قیل لحظه فاذا نظر الیه بعجلة قیل لمحه **کَنگال**
بفتح اول و سکون دوم و کاف فارسی با الف و لام در آخر کسیکه افلاس داشته باشد بعربی آنرا مُفلس بضم میم و کسر لام و مِسکین و فقیر و محتاج گویند **کَنگن** بفتح اول و سکون

دوم و فتح کاف فارسی و نون در آخر حلقه از طلا و نقره که زنان در دست کنند بعربی آنرا سوار بکسر سین مهمله و قُلب بضم قاف و سکون لام و بای موحده در آخر و بفارسی دست برنجن
و دستینه گویند و گوهرکش و آن نوعی از دست برنجن ست مکلل بجواهر رفیع الدین لبنانی گوید **شعر** بهر ساعد شاخ ابر ساخت گوهرکش + که قطره در خوشاب است سبزه
شبه دران **گنگوره** بفتح اول و سکون دوم و ضم کاف فارسی و سکون واو معروف و فتح را مهمله و ها در آخر و آن معروف ست بعربی آنرا شرفه بضم شین معجمه و سکون را
مهمله و فتح فا و تا در آخر گویند و بفارسی کنگره **کنتول** بفتح اول و نون غنه و فتح واو و لام در آخر مرضی است که چشمها و بدن ازان زرد شود و بعربی آنرا یرقان
بفتح تحتانی و را مهمله و قاف بالف و نون در آخر گویند و فارسیان بسکون را هم استعمال کنند زلالی گوید **بیت** چه خلوت خلوت که اگر رنگ جسته
اثر بر چهره یرقان شکسته + **کنگهی** چیزی باشد که از چوب و شاخ سازند و بآن موی سر و ریش را پیرایند بعربی مشط بحرکات ثلثه
میم و سکون شین معجمه و طا مهمله در آخر و مرجل بکسر میم و سکون را مهمله و فتح جیم و لام در آخر و مسرح بکسر میم و سکون سین مهمله و فتح را مهمله و حا
مهمله در آخر و بفارسی شانه و بترکی ترازق بکسر تا فوقانی و را مهمله با الف و سکون قاف و یغرن بفتح یا تحتانی و سکون غین معجمه و کسر را مهمله و سکون
نون و نیز کنگهی درختی است که بار آن مشابه بشانه باشد بعربی آنرا امشط الغول و بفارسی درخت شانه گویند چنانچه صاحب مخزن الادویه گفته
کنگهی کرنا موی را بشانه آراستن بعربی امتشاط بمیم و شین معجمه و طا مهمله بر وزن افتعال و تسریح بسین و را و حا مهملات
بر وزن تفعیل و ترجیل برا مهمله و جیم و لام بر وزن آن گویند بفارسی شانه زدن و نهادن و کردن و کشیدن طغرا در تعریف دختر رز گوید **بیت**
بگیسوی موجش نسیم هوس + زند شانه تا نشگی هر نفس + هم از دست **بیت** صبا چون بزلفش نهد شانه + درآید بزنجیر دیوانه + مولوی جامی گوید **بیت**
صبا از عقد شبنم دانه کرده + نسیمش جعد سنبل شانه کرده + طالب آملی گوید **شعر** مشاطه گر نه ایم عروسان نغمه را + هر بلاشان چو شانه زمضراب می کشیم
و شانیدن هم آمده شاعری گوید **شعر** جهان را آب و فارسی عدل میشوید + فلک بدست ظفر جعد ملک می شاند + **کنیر** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول
و زا مهمله در آخر درختی است تلخ بعربی آنرا دفلی بکسر دال مهمله و سکون فا و لام با الف مقصوره و دفل بکسر دال و سکون فا گویند و بفارسی خرزهره گرم است در درجه اولی
و خشک ست در درجه دوم چنانکه شیخ در قانون گفته

باب کاف تازی با واو

+ **گوا** بفتح اول و دوم مشدد و بالف پرنده ایست سیاه
رنگ جیفه خوار بعربی آنرا غراب بضم غین معجمه گویند اغربه بفتح همزه و کسر را مهمله و غربان بکسر غین معجمه جمع آن و مکیل بمیم و تکرار لام بر وزن زبیر و بفارسی زاغ گویند
و بترکی قرغه بفتح قاف و سکون را مهمله و فتح غین معجمه و کنیت آن ابو حاتم و ابو الجراح از جرح بمعنی کسب قال فی المرصع خص بذلک لانه یاده حرصه و ابو حذر بذال معجمه
و ابو زاجر بزا معجمه و جیم و ابو الشوم و ابو عتاب بعین مهمله و ابو القعقاع و ابو المرقال شاعری گوید **شعر** ان الغراب و کان یمشی مشیة + فیما مضی من سالف
الاحوال + حسد القطاة و رام یمشی مشیها + فاصابه ضرب من العقال + فاضل مشیته و اخطا مشیها + فلذاک کنوه ابا المرقال + و از کنیت آن ابن الابرص و
ابن بریح بسبب همیشه بودن او بر پشت شتر پشت ریش و ابن دایه بسبب دایگی او بیضه های وه راچه در عرب مشهور ست که هر گاه ماده زاغ بیضه مید هد از گنده آنها می پرد
بیضه نمی نشیند زاغ آمده حضانت میکند گویا دایه ماده است و نیز گوا بمعنی گوشت پاره شبیه بزبان کوچک که از انتهای کام آویخته است بعربی آنرا لهاة بفتح لام و ها با الف
و تا در آخر گویند و بفارسی ملازه بفتح میم و زای معجمه گویند و بضم میم نیز آمده و گزه بفتح کاف و زای فارسی و گنج بفتح کاف و سکون نون و جیم تازی گویند **گوانسرا**

بضم اول وسوم مجهول ملینه با الف ونون غنه ورای مهمله با الف مردی نوجوان که زن نکرده باشد بعربی آنرا بکر بکسر بای موحده وسکون کاف ورای مهمله در آخر گویند
چنانکه ثعالبی گفته **گواتری** دختر نادیده شوی بعربی آنرا عذرا بعین مهمله وذال معجمه ورای مهمله بر وزن حمرا وبکر بای موحده وسکون کاف گویند باکره نیز باید ت
تا از اغلاط عوام ست بفارسی دوشیزه وبالست بفتح لام وسکون سین مهمله وتای فوقانی در آخر گویند مولوی روم گوید **شعر** کیست کاز دمدمه روح قدس حامله
چون مریم بالست نیست دزنی که بعد از بلوغ در خانه پدر ومادر چندان ماند که از شمار آنجا رسیده برون و دو شوهر نکند آنرا عانس بعین مهمله ونون وسین مهمله بر وزن
فاعل گویند عوانس جمع آن **کِواڑ** بکسر کاف واو با الف ورای هندی در آخر بمعنی تخته در بعربی مِصراع الباب بکسر میم وسکون صاد مهمله ورای مهمله با الف وعین مهمله
در آخر گویند مصراعان دو تخته ولفارسی تخته در گویند **کِواڑ کھٹکھٹانا** در را از برون کوفتن تا صاحب خانه در را وا کند بعربی دقّ بفتح دال مهمله وقاف مشدد
وقرع بفتح قاف وسکون رای مهمله وطرق بفتح طای مهمله وسکون رای مهمله وقاف در آخر گویند دق الباب وطرق از باب نصر وقرع الباب از منع فعل از آن ولفارسی بر در زدن
کوبند طغرا گوید **شعر** همچو طغرا بر در بی احتیاطی حی زنم تا بکی از بهر صحبت دست بر هر در زدن وانگشت بر در زدن نیز بهمین معنی آمده ظهوری در صفت نورس نور گوید
بیت بکاشانه باد گر سر زند پی رخصت انگشت بر در زند **گوان** بضم اول بمعنی چاه بعربی بئر بکسر بای موحده وسکون همزه ورای مهمله در آخر وقلیب بفتح قاف ولام وبای موحده
در آخر بر وزن امیر ورکیه بفتح رای مهمله وکسر کاف وتحتانی مشدد وتا در آخر گویند ونیز کی قدوق بضم قاف ودال مهمله وقاف در آخر وطوی بفتح طای مهمله وکسر واو
وتحتانی مشدد وطویه نیز بزیادت تا چاه پیراسته ورس بفتح رای مهمله وسین مهمله مشدد وضریس بفتح ضاد معجمه وکسر رای مهمله وسکون تحتانی وسین مهمله در آخر ومضروس بر وزن
مفعول چاه با سنگ بر آورده وجموم بفتح جیم وضم میم وسکون واو ومیم در آخر وعیلم بفتح عین مهمله وسکون تحتانی وفتح لام ومیم در آخر وقلیذم بفتح قاف ولام وسکون تحتانی وفتح ذال
معجمه ومیم در آخر چاه بسیار آب ومکول بفتح میم وضم کاف وسکون واو ولام در آخر وضهول بفتح ضاد معجمه وضم ها وسکون واو ولام در آخر چاه اندک آب وجفر بفتح جیم
مهمله وفا ورای مهمله در آخر وبسکون فا نیز آمده چاه فراخ دهن وناپیراسته وجبّه بضم جیم وفتح دال مهمله مشدد وتا در آخر چاهی که میان گیاه بود در قاموس است الجبّة بالضم البئر
فی موضع کثیر الکلاء والبئر الغزیرة والقلیلة الماء ضد وخسیف بفتح خای معجمه وکسر سین مهمله وسکون تحتانی وفا در آخر چاهی که در سنگستان کنده باشند در قاموس است الخسیف البئر حفرت
فی حجارة فنبعت بماء کثیر فلا ینقطع فهی خسیف وظنون بفتح ظای معجمه وضم نون وسکون واو ونون در آخر آنکه ندانند که آب دارد یا ندارد در قاموس است والظنون صبور
البئر لا یدری ا فیها ماء ام لا والقلیلة الماء ومقعده بضم میم وسکون قاف وفتح عین ودال مهملتین وتا در آخر چاهی ناتمام که آب نبرده در قاموس است المقعدة البئر حفرت
فلم تتم او ترکها علی وجه الارض ولم ینته بها الماء وسکّ بضم وفتح سین مهمله وکاف مشدد وسکوک بر وزن صبور چاه تنگ دهان ونزوع بفتح نون وضم زای معجمه وسکون واو وعین
مهمله در آخر ونزیع بر وزن امیر چاه نزدیک قعر وتنگ ودفین بدال مهمله وفا ونون بر وزن کریم ودفان بر وزن کتاب چاه انباشته وخراب ولفارسی چاه خموشان وچاه نسیان
وچاه فراموشان گویند میر صیدی طهرانی گوید **شعر** یکدل آنجا نفکندی که بیاید یادت مگر این چاه زنخ چاه فراموشان است صائب گوید **شعر** از مروت نیست بالت
تشنگان را سوختن آخر آن چاه زنخدان چاه نسیان میشود تاثیر گوید **بیت** سخن افتاده در چاه خموشان سر آن سر مخفی را مپوشان **کوان کھودنی والا** کسی که چاه کنند
بعربی آنرا ابار بفتح همزه وبای موحده مشدد وبا الف ورای مهمله در آخر ولفارسی کنکن بهردو کاف تازی وتای فوقانی بر وزن محزن گویند شفائی گوید **بیت** پنجه توکه کنکن قناب نیست
در زمین بلا وتعاب ست **گوُبا** چوبی که بآن کلوخ شکنند بعربی آنرا مِرزبه بکسر میم وسکون رای مهمله وفتح زای معجمه وبای موحده وتا در آخر وارزبه بکسر همزه وسکون رای مهمله وفتح زای

معجمه و بای موحده مشدد و تا در آخر در صحاح است الارزبة التی یکسر بها المدر فان قلتها بالمیم خففت فقلت المرزبة و در قاموس است الارزبة و المرزبة مشددتان
او الاولی فقط عُصَیّة من حدید و بفارسی کلوخ کوب گویند **کُوتَل** بضم اول و سکون دوم و فتح تای فوقانی و لام در آخر بی واو لغت ترکی است در اردوی هندی با واو مستعمل اسپی که
بی سوار پیش امیران کشند بعربی جَنیبه بفتح جیم و کسر نون و سکون تحتانی و فتح بای موحده و تا در آخر گویند جنائب جمع آن و در اساس است فلان یقاد الجنائب بین یدیه و هو
یرکب نجیبه و یقود جنیبه و بفارسی یدک بفتح تحتانی و دال مهمله و کاف در آخر زلالی گوید **شعر** تا بر لخت جگر از سر میدان غمت تاخته از پی هم غمزه سراسیمه یدک + **کوتنال** بالضم
و سکون دوم معروف و سکون تای فوقانی و نون با الف بزبان مردم قصبات غله زمین بار شجر اندازه کردن بعربی خَرص بفتح خای معجمه و سکون رای مهمله و صاد مهمله یعنی اندازه کردن
آنرا خارص بر وزن شداد گویند **کوتوال** بالضم لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل کسی که حفاظت شهر کند و شبها در کوچه ها گردد و بعربی آنرا عاس بعین مهمله و سین
مهمله مشدد گویند عَسَس بالتحریک و عُسّیس بر وزن امیر جمع آن و بفارسی شب گرد و نیز گویند درویش دهکی گوید **شعر** دلم در زلف او گم گشت و من با شانه در جنگم + که در شب
هر چه گم گردد دهد شبگرد تاوانش + و کسیکه حفاظت شهر کند و شبها در کوچه ها گردد و بعربی آنرا شحنه گویند و فارسیان بمعنی شب گرد هم استعمال نمایند در قاموس است
الشحنة بالکسر فی البلد من فیه الکفایة لضبطها من جهة السلطان **کوته گردن** لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل کسی که گردنش کوتاه بود و بعربی آنرا اوقص
بفتح همزه و سکون واو و فتح قاف و صاد مهمله در آخر گویند و زن کوته گردن را بعربی وقصا بر وزن حمرا گویند **کوتھی** چیزی که در پائین نیام شمشیر و کارد نصب کنند و بعربی
آنرا نَعل بفتح نون و سکون عین مهمله و لام در آخر گویند **کوٹ** بضم اول و سکون دوم مجهول و تای هندی در آخر مکانی که در آنجا نشسته با اعدا جنگ کنند بعربی آنرا قلعه
بفتح قاف و حِصن بکسر حای مهمله و سکون صاد مهمله و نون در آخر و بفارسی دژ بکسر دال مهمله و سکون زای فارسی و بترکی قورغان بضم قاف و سکون رای مهمله و فتح غین معجمه گویند +
کوٹنا بضم اول و سکون دوم معروف و تای هندی و نون با الف کشیده بمعنی کوفتن بعربی دَق بفتح اول و قاف مشدد در آخر و دَک بکاف مشدد گویند و کوفتن
استخوان خسته و سنگ ریزه ها را رَضخ بفتح رای مهمله و سکون ضاد معجمه و خای معجمه در آخر و رَضح بحای مهمله گویند ابو منصور ثعالبی در ترتیب کوفتن گوید اول مرتبه کوفتن دق است بعد
از آن نَحز بفتح نون و سکون حای مهمله و زای معجمه در آخر بعد از آن جَرش بفتح جیم و سکون رای مهمله و شین معجمه و جَش بفتح جیم و شین معجمه مشدد در آخر بعد از آن رَض بفتح رای مهمله و ضاد
معجمه مشدد در آخر **کوٹھا** بضم اول و سکون دوم مجهول و فتح تای هندی مخلوط التلفظ بها با الف بالای بام را گویند بعربی سَطح بفتح سین مهمله و سکون طای مهمله و حای مهمله در آخر
و بفارسی بام گویند و نیز نیم تن از سر تا کمر بفارسی عنوره بدن با مضافت گویند **کوٹھی** ظرفی که از گل مانند خم بزرگ سازند و در آن غله نهند بعربی آنرا کَندوج بفتح کاف
و سکون نون و ضم دال مهمله و سکون واو و جیم در آخر گویند و آن معرب کندو است و نیز کوٹھی چوبی که در پائین جا نهند تا خاکستر ریخته نشود و بعربی آنرا و نسب بفتح واو
و سکون سین مهمله و بای موحده در آخر گویند و نیز بمعنی جای باز تفنگ که باروت در آن می باشد بفارسی آنرا خزانه تفنگ گویند قبول گوید **شعر** آوازه عطارد تو یکسر شود بلند +
آتش اگر زنی چو تفنگ این خزانه را + **کوچا دینا** زخمی اندک به نیزه کوچک و خنجر آن زدن که نفوذ نکند بعربی وَخز بفتح واو و سکون خای معجمه و زای معجمه در آخر **کوچنا**
بمعنی خلانیدن بعربی نَخس بفتح نون و سکون خای معجمه و سین مهمله در آخر و نَخَق بفتح خای معجمه و سکون ذال معجمه و قاف در آخر نخس الدابة از باب سمع و نصر و ضرب و نخق الدابة
از باب نصر و ضرب فعل از آن بفارسی سپوختن و سپوزیدن و کوچنا نیز بمعنی سوزن زدن در چیزی تا سوراخها پیدا شود بعربی آنرا غَرز بفتح غین معجمه و سکون رای مهمله و زای
معجمه در آخر گویند و بفارسی آژدن بزای معجمه و دال مهمله بر وزن آختن و آجیدن بکسر جیم بر وزن نالیدن **کوچی** بضم اول و سکون دوم معروف و کسر جیم فارسی

دسکون تحتانی معروف آله ایست که آنرا جولاهان از سیخهای گیاه مانند جاروب سازند و به آن آهار بر تار مالند بعربی آنرا ضبص بکسر صاد مهمله و سکون تحتانی و صاد
مهمله در آخر و منیه بیا و تا در آخر و شوگه بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح کاف و تا در آخر گویند و بفارسی فته و فتین و بشنجه بکسر بای موحده عربی و شین معجمه و سکون
نون و فتح جیم تازی و غَرواش بضم غین معجمه و غراوشه گویند سوزنی گوید **شعر** جولاهه کار مانده کوئی غرواش نهاده بر تغاره **گودگودکی چلنا**
جسته جسته رفتن بعربی تحجّل بفتح حاء مهمله و سکون جیم و لام در آخر گویند تحجّل الغراب از باب نصر و ضرب فعل از آن و بفارسی جهجهان رفتن + **گودنا** بمعنی بر جستن بعربی
وَثوب بضم واو و ثاء مثلثه و سکون واو و باء موحده در آخر و وثب بالفتح و وِثاب بوزن کتاب و وثیب بوزن کریم گویند ابو منصور ثعالبی گوید اگر انسان بجهد گویند
طفر بطاء و راء مهملتین از باب نصر و آن بر جستن است از پائین به بالا و اگر اسپ جهد گویند ضبر بالضاد معجمه و باء موحده و راء مهمله از باب ضرب و آن وستها و پایها را بهم کرده
بر جستن و اگر شتر بر جهد گویند وثب از باب ضرب و اگر کودک بر جهد گویند قفز بقاف و فا و زای معجمه از باب ضرب و آن جستن است با انضمام دست و پا و اگر آهو بجهد گویند نفز بنون
و فا و راء مهمله از باب نصر و آن بر جستن است با انتشار قوائم و اگر کبک بر جهد گویند طمر بطاء مهمله و میم و راء مهمله از باب ضرب و آن بر جستن است از بالا به پائین و اگر گنجشک
بر جهد گویند نقز بنون و قاف و زای معجمه او باب نصر + **گود** بضم اول و سکون دوم مجهول و ضم دال مهمله و سکون واو مجهول غله ایست مانند ارزن بفارسی آنرا گدم بضم کاف
و دال مهمله گویند **گوره** بضم اول و سکون دوم مجهول و راء مهمله در آخر و بعضی قور بقاف گویند حاشیهٔ کاتبی یعنی همه سنین و جز آن که بدوزند و رشته کلابتون که با ابریشم تابند
و گرد لباس بدوزند بفارسی آنرا زنجیره گویند میر محمد طاهر حسینی گوید **بیت** دیوانه ایم بر ما باشد لباس زندان زنجیر گردن ماست زنجیرهٔ گریبان محسن تاثیر گوید **شعر**
بی حاشیه رنگین نشود نسخهٔ کاتب + چون کاتبی ساده که زنجیره ندارد + و آنچه از رشته کلابتون که با ابریشم تابند آنرا قیطون نیز گویند وحید در صفت علاقه بند گوید **بیت**
سوراخ بود دلم چو انبان + زان قیطونهای موش دندان + و آنچه گره بافند مانند بند کارد و جز آن آنرا گره باف گویند و نیز گور بمعنی ریشه که بعد از چیدن ناخن بماند و آنرا بعربی
از اشظیة الظفر و بفارسی ریشهٔ ناخن گویند تاثیر گوید **شعر** مشکل که دنی زاده اذیت نرساند یا رب که برافتد ز جهان ریشهٔ ناخن + **گورا** ظرف گلین و حلبی که آب بدو نوشند با شکال
اگر جامه ناشسته که بگازری در نیامده باشد بعربی آنرا ثوب جدید گویند و در صحاح است و ثوب جدید و هو فی معنی مجدود و یراد به حین جدّه الحائک ای قطعه و نهی بفارسی
جامهٔ ناشوی گویند شاپور گوید **شعر** ابر رحمت همه را جامهٔ اعمال بشست + جامهٔ معصیت ماست که ناشوی بماند + و نیز بمعنی آوندی که آب ندیده باشد بفارسی کوزهٔ نادیده آب
و سبوی نادیده آب گویند ملا قاسم مشهدی گوید **شعر** ز اشتیاق مدینت دارم دلی تشنه تر از کوزهٔ نادیده آب + **گوره** بالضم لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل بمعنی گور
کم آباد مسیح کاشی گوید **بیت** من بیروم از در دو غم روز به خویش + ای چرخ تو میدانی و این گوره خویش + **گوڑا** بالفتح اول و سکون دوم و راء هندی با الف در آخر مهره
کلان که بآن کاغذ را مهره کنند بعربی منقاف بکسر میم و سکون نون و قاف با الف و فا در آخر گویند + بضم اول و سکون دوم معروف خس و خاشاک رو فته بعربی کناسه بالضم کاف و نون
با الف و فتح سین مهمله و تا در آخر و قمامه بضم قاف و میم با الف و میم دوم مفتوح و تا در آخر و بفارسی خاکروبه و خراش و خرشیدگی و خرانشه گویند فخری گوید **شعر** برون فگند بجاروب
لا تذر گردون + عدوش را اندر خانهٔ جهان چو خراش + و **گوکا** بالضم اول و دوم مجهول چیزی که بآن اسپ را زنند بعربی آنرا سوط بالفتح سین مهمله و سکون
واو و طاء مهمله در آخر و مقرعه بکسر میم و سکون قاف و فتح راء مهمله و تا در آخر و دِرّه بکسر دال مهمله و فتح راء مهمله مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی تازیانه و چابک بجیم فارسی و باء
موحده و تازیانه که خرقه دره و مال را بتاب داده سازند بعربی آنرا مخراق بکسر میم و سکون خاء معجمه و راء مهمله با الف و قاف در آخر گویند **گوره** بضم اول و دوم مجهول و راء هندی

ساکن و ہا در آخر مرضی است کہ از فساد خون عارض شود و اعضا فرو ریزد و بعربی آنرا جُذام بضم جیم و ذال معجمہ با الف و میم در آخر و بفارسی کوری بضم لام و سکون واو معروف
و نیز مرضی است کہ ازان داغہای سفید بر بدن پدید آید بعربی آنرا بَرَص بفتح با و را مہملہ و صاد مہملہ در آخر و بفارسی پیس بکسر بای فارسی گویند **کوڑھی** کسیکہ بیماری
جذام و برص داشتہ باشد اول را بعربی مَجذُوم و اَجذَم و دوم را اَبرَص گویند **کَوڑی** بفتح اول استخوان جانوری است دریائی بعربی آنرا وَدَع بفتح واو و سکون دال مہملہ
و فتح عین مہملہ و نا در آخر گویند و بفارسی پیچی بضم بای فارسی و کسر جیم فارسی خرمہرہ و کُسِ گربہ با کاف تازی مضموم و سین مہملہ و کاف عجمی مضموم گویند بلغوا گوید **باعی**
بنگالہ چو سوخت مانند خاکستر او کہ آتش نہ بیند ز دست غم داغگر او، و بران جو شود دکبہ برسنگ شومی او، ملکی کہ بود از کس گربہ زر او، و نیز بمعنی استخوان سینہ کہ مانند خرمہرہ بلند بود
بعربی آنرا قَص بفتح قاف و صاد مہملہ مشدد گویند، و نیز سفیدی کہ بر ناخن اطفال پدید آید بعربی آنرا قُوف بضم قاف و سکون واو و فا در آخر گویند و بفتح فا نیز آمدہ و بفارسی
ملک بکسر میم گویند، **کوڑی والا** کسیکہ خدمت تازیانہ زدن از طرف امیر داشتہ باشد و بدست خود تازیانہ دارد بعربی آنرا سَوّاط بفتح سین مہملہ و واو مشدد
با الف و طاء مطبقہ در آخر گویند در نہایہ است و فی الحدیث اول من یدخل النار السواطون قیل ہم الشرط الذین یکون معہم الاسواط یضربون بہا الناس **کوڑی مارنا** تازیانہ
زدن بعربی جَلد بفتح جیم و سکون لام و دال مہملہ در آخر و مَشق بفتح میم و سکون شین معجمہ و قاف در آخر و سَوط بفتح سین مہملہ و سکون واو و طاء مہملہ در آخر گویند جَلَدہ از باب ضرب
و مشقہ بالسوط و ساطہ از باب نصر فعل ازان یعنی تازیانہ زد، **کوس** بمعنی ثلث فرسخ یعنی یک فرسنگ بعربی آنرا مِیل بکسر میم گویند اَمیال بالفتح و مُیول بالضم
و مُیول بالضم جمع آن و بفارسی کروہ گویند و نیز سنگی را گویند کہ برای علامت تمام شدن کروہ بر سر راہہا نصب کنند بعربی آنرا عَلَم بفتح عین مہملہ و لام و میم در آخر و مَعلَم بفتح میم
و لام و نُصب بفتح نون و سکون صاد مہملہ و بای موحدہ در آخر گویند و بالتحریک نیز آمدہ و مِیل نیز گویند و بفارسی فرسنگسار و سنگ نشان و میل ہم گویند میرزا امانی گوید
شعر سنگ نشان بکعبہ رسانید حاج را، حق راہنما فتی تو بجز این نشان کہ ہست، ابراہیم ادہم گوید **شعر** گرد بادی کہ علم گشتہ بسر گرد و انی، در رہ عشق تو چون
میل زمن ماندہ بجای، **کوسنا** بمعنی دعای بد بعربی الدعاء علیہ لصیغۃ علی دعا علیہ از باب نصر دعا بد داد و را و بفارسی بد دعا نیز گویند **کوکابیلی**
بضم اول و دوم مجہول و کاف تازی با الف و کسر بای موحدہ و سکون تحتانی مجہول و کسر لام و سکون تحتانی معروف گلی است کہ ہنگام طلوع آفتاب از آب سر برآورد و ہنگام غروب فرو رود
بعربی نیلوفر و نینوفر بفتح نون گویند در قاموس است النیلوفر و یقال النینوفر ضرب من الریاحین ینبت فی المیاہ الراکدۃ بارد فی الثالثۃ رطب فی الثانیۃ انتہی و بفارسی
نیلپر و نیلفر و نیلوپل و نیلوفل و لیلوپل و نیلوپر و لیلوپر و لیلپر گویند، **کوکرلینڈا** بضم اول و سکون دوم معروف و فتح کاف تازی و سکون را مہملہ و کسر لام و سکون
تحتانی و نون غنہ و دال ہندی در آخر یعنی سگ با مادہ کہ منعقد شود بعربی آنرا عُقاد الکلب بفتح عین مہملہ و سکون قاف و دال مہملہ در آخر مضاف بسوی کلب و تعاقد الکلاب
و مُعاظلہ بر وزن مفاعلہ و عظال بر وزن کتاب گویند تعاقدت الکلاب و تعاظلت از باب تفاعل و عاظلت الکلاب از باب مفاعلہ فعل ازان در اساس است عقدت الکلبۃ
عُقدۃ الکلب وہی قضیبہ و بفارسی قفل شدن سگ و بند بستن سگ چنانکہ در بہار عجم است **کوکرمتا** رستنی است کہ در ایام باران مانند کلاہ بر می آید بعربی آنرا کُما
بفتح کاف و سکون میم و ہمزہ در آخر و بفارسی سماروغ گویند و تفصیل آن در لغت کھمبی خواہد آمد، **کوکہ** بضم اول و دوم مجہول و فتح کاف تازی و ہا در آخر لغت ترکی
است در اردوی ہندی مستعمل برادر رضاعی بعربی رَضیع بفتح را مہملہ و کسر ضاد معجمہ و سکون تحتانی و عین مہملہ در آخر و بفارسی ہمشیر و ہمشیرہ گویند امیر خسرو گوید **بیت**
ہمخوابہ لالہ گیسو النش، ہمشیرہ انگبین دہانش، و ترکی کوکلداش بضم کاف تازی و فتح کاف دوم و سکون لام گویند **کوکھہ** جای زیر پہلو کہ استخوان ندارد بعربی آنرا

کشنج بفتح کاف وسکون شین معجمه وحای مهمله در آخر گویند وبفارسی شبگاه **گول** بفتح اول وسکون دوم ولام در آخر بلغت مردم قصبات مقداری از طعام که بدهن کنند
بعربی آنرا اللقمه بالضم والأکله بضم همزه وسکون کاف گویند ولقمه کوچک را بعربی نبله بضم نون وسکون بای موحده وفتح لام وتا در آخر گویند وبزرگ را دُبله بضم دال مهمله وسکون بای موحده ولام
مفتوح وتا در آخر ودُنبه بضم دال مهمله وسکون بای موحده وفتح نون وتا در آخر گویند وبفارسی گراس بضم کاف فارسی ولَپ بفتح لام وسکون بای فارسی گویند وبترکی تُوتَم
بضم بای تحتانی وفتح تای فوقانی وسکون میم **گولا** بضم اول وسکون دوم معروف ولام بالف جای بستن شلوار بعربی آنرا حَقْوه بفتح حای مهمله وسکون قاف وفتح واو وتا در آخر
وحقو بحذف تا وحِقار بالفتح وبالمد گویند اَحْقٍ واحقاء بالفتح وحُقِیّ بروزن عُلِیّ وحِقار بروزن کسار جمع آن **گولهو** چرخی باشد که بآن شیره نیشکر وروغن کنجد
وجز آن گیرند بعربی آنرا مِعصار بکسر میم وسکون عین مهمله وصاد مهمله بالف ورای مهمله در آخر ومِعْصَر بروزن منبر ودَوّاره بفتح دال مهمله وواو مشدد بالف وفتح رای مهمله
وتا در آخر وقفعه بفتح قاف وسکون فا وفتح عین مهمله وتا در آخر گویند وبفارسی چَرخُشت بفتح جیم فارسی وسکون رای مهمله وضم خای معجمه وسکون شین معجمه وتا در آخر وچرخ
عصاری وشکنجه عصاری **گومهل** بضم اول وسکون دوم معروف وفتح میم مخلوط التلفظ بها وسکون لام در آخر شگافی که دزدان در دیوار برای دزدی کنند بعربی النقب
فی الحائط گویند وبفارسی نَغْم بفتح نون وسکون غین معجمه ومیم در آخر **گونا** بضم اول وسکون دوم مجهول ونون بالف بمعنی کنج بضم کاف وسکون نون بعربی زاویه بزای معجمه
بالف وکسر واو وفتح تحتانی وتای منقوطه در آخر گویند وزوایا جمع آن وبفارسی بیغوله بفتح بای فارسی وسکون تحتانی وضم غین معجمه وسکون واو معروف وفتح لام وها در آخر وبیغله
بروزن زنگله وگوشه گویند **گونچ** بضم اول وسکون دوم معروف وبجای نون معروف وبخفای نون وجیم فارسی در آخر عصبی سطبر که در مردم بالای پاشنه بود ودر پای چارپایان میان
مفصل قدم وساق بود وبعربی آنرا عُرْقوب بضم عین مهمله وسکون رای مهمله وضم قاف وسکون واو وبای موحده در آخر گویند ودر نهایه است العرقوب هو الوتر الذی
خلف الکعبین بین مفصل القدم والساق من ذوات الاربع وهو من الانسان فویق العقب **گونچین کاٹنا و مارنا** بریدن عصب سطبر که بالای پاشنه مردم ودر میان
مفصل قدم وساق چارپایان است به شمشیر وجز آن بعربی آنرا عَرقبه بفتح عین مهمله وسکون رای مهمله وفتح قاف وبای موحده وتا در آخر گویند در نهایه است وفی حدیث القاسم
کان یقول للجزار لاتعرقبها ولاتقطع عرقوبها وبفارسی پی کردن **گوند** بفتح اول وسکون دوم ونون غنه ودال مهمله در آخر بمعنی تابندگی برق بعربی بَرْق بفتح بای موحده
وسکون رای مهمله وقاف در آخر گویند وبفارسی درخش بضم دال مهمله وارتجک بکسر الف وفتح تای فوقانی وجیم گویند **گونٹ** بضم اول وسکون دوم معروف ونون غنه وفتح
دال هندی بالف تغار سفالین که در آن جامه شویند وخمیر کنند بعربی آنرا اِجّان بکسر همزه وجیم مشدد بالف ونون در آخر واجّانه بزیادت تا ومِرْکَن بکسر میم وسکون رای مهمله
وفتح کاف ونون در آخر وبفارسی لاوک بواو بروزن ناوک گویند **گونڈا کرنا** عبارت از عمل ناکسان است که یک کس را گرفته او را در صحرا یا خانه برده باوی فعل
شنیع کنند وبفارسی آنرا سرگیری زدن وخوردن گویند از آن جهت که یکی سر او را بگیرد ودیگری فعل بد باوی میکند شفائی گوید **بیت** نبود از گیر خوردنش سیری
نخورد هیچ غیر سرگیری * واین قسم شخص را حشر کائی گویند چه حشر بمعنی فوج وکای بمعنی کائیده شده ومردم هندوستان از راه غلط حشرگاه گویند **گویا** بضم اول وسکون دوم
مجهول وتحتانی بالف بمعنی گوشه چشم بعربی گوشه چشم را که متصل به بینی است ماق بفتح میم وسکون همزه وقاف در آخر ومُؤق بضم میم وسکون همزه ومُوق بواو
بجای همزه ومُقْلَة بضم میم وسکون قاف گویند واطلاق آن بر مؤخر گوشه چشم هم آمده ودر نهایه است انه کان یکتحل من قبل مؤقه مرة ومن قبل ماقه مرة مؤق العین
مؤخرها وماق العین مقدمها انتهی در صحاح است مُؤق العین گوشه چشم که متصل بینی است ولِحاظ بکسر لام وحای مهمله بالف وظای معجمه در آخر گوشه چشم که متصل گوش است

وبفارسی بیغوله چشم و کنج چشم گویند گوتلا بضم اول و سکون واو مجهول و کسر همزهٔ ملینه ولام باالف معروف است بعربی آنرا فحم بفتح فا و سکون حاء مهمله و میم در آخر گویند
وبفارسی انگشت بفتح اول و کسر کاف تازی و زگال و زغال بضم زاء معجمه و آلاس بمد الف و سین مهمله در آخر

باب کاف تازی با ها کهاٹ

بفتح اول مخلوط التلفظ بها باالف و تاء هندی در آخر چیزیست مرکب از چهار پایه که بران خواب کنند بعربی آنرا در محاوره حال قعاده بفتح قاف و عین مهمله باالف و فتح دال مهمله و تا در آخر گویند وبفارسی چار پایه و پلنگ سعید اشرف گوید بیت بی خواب بهارش فرش گردید ٭ پلنگ بید باف از سایهٔ بید ٭ و در اصل لفظ هندیست که فارسیان استعمال کرده اند و کت بفتح کاف و سکون تاء فوقانی گویند و ظاهر الفظ هندیست اما گوید ع فراز کت زرنگارش نشاند ٭ **کهار** بفتح اول و دوم باالف و راء مهمله در آخر قومی اند که پالکی و تخت روان و امثال آن بردارند و فارسیان بتشدید استعمال نمایند طغرا گوید **شعر** تا کرده رو بر پالکی کرده ست خاور پالکی ٭ بنشست چون پالکی نه چرخ کهار آمده ٭ و بعربی حمال حملة الفالکی گویند ٭ و کهار بفتح اول مخلوط التلفظ بها باالف و راء مهمله ... در آخر خاکستر شوره که رنگریزان در رنگ گل کاز بیره انداز ند بفارسی آنرا شخار بفتح شین معجمه و خاء معجمه بر وزن چهار گویند بعربی قلی بکسر قاف و سکون لام و تحتانی در آخر گویند در اساس است طرح الصباغ القلی فی العصفر و هو الشخار و یقال له القلیا و القلیا **کهارا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و راء مهمله باالف جوالی شبکه دار که کاه کشان در وی کاه کشند بعربی شکبان بضم شین معجمه و سکون کاف و باء موحده و الف و نون در آخر و بفارسی غراره بکسر غین معجمه و الر و بفتح الف و لام و سکون راء مهمله و دال مهمله در آخر ٭ **کهاری آب** شور بعربی مالح بمیم و لام و حاء مهمله بر وزن فاعل و اجاج بضم همزه و جیم باالف و جیم دوم در آخر گویند و اگر نهایت شور و تلخ باشد بمرتبه که نوشیدن نتوان آنرا زعاق بضم زاء معجمه و عین مهمله باالف و قاف در آخر گویند **کهال** بفتح اول مخلوط التلفظ بها باالف و لام در آخر پوست حیوانات مادامیکه موی داشته باشد بعربی آنرا فرو بفتح فا و سکون راء مهمله و واو در آخر گویند و بفارسی پوستین قال الثعالبی لا یقال فرو الا اذا کان علیه صوف و الا فهو جلد و نیز بمعنی دمی که آهنگران و مسگران آن آتش افروزند بعربی آنرا منفاخ بکسر میم و سکون نون و فا باالف و خاء معجمه در آخر و منفخ بر وزن منبر و بفارسی دم آهنگر و دمه گویند **کهانا** بمعنی خوردنی بعربی طعام و اکل بفتح همزه و سکون کاف و لام در آخر و ماکول و طعم یقال قل طعمه ای اکله و نیز کهانا بمعنی خوردن بعربی اکل بفتح همزه گویند آنچه منسوب بشلجم گوید خوردن مردم را اکل گویند و خوردن کودک را قرم بفتح قاف و سکون راء مهمله و میم در آخر گویند و خوردن چیزی بی دندان آهس بفتح ها و سکون میم و سین مهمله در آخر گویند و خوردن ستور علف خشک را قضم بفتح قاف و سکون ضاد معجمه و میم در آخر گویند و خوردن علف تر را خضد بفتح خاء معجمه و سکون ضاد معجمه و دال مهمله در آخر گویند و خوردن شتر تر را ارم بفتح همزه و سکون راء مهمله و میم در آخر گویند و خوردن گوسفند را الج بفتح لام و سکون میم و جیم در آخر گویند و خوردن آهو را تقرم بقاف و راء مهمله و میم بر وزن تقبل گویند و خوردن خرمای خف و حافر و ظلف یعنی سم شگافته را رعی بفتح راء مهمله و سکون عین مهمله و رتع بفتح راء مهمله و سکون تاء فوقانی و عین مهمله در آخر گویند **کهانسی** بمعنی خارش گلو بعربی سعال بضم سین مهمله و عین مهمله باالف و لام در آخر و بفارسی سرفه بضم سین مهمله گویند و بترکی او کسرک بضم همزه و سکون واو و کاف تازی و ضم سین مهمله و راء مهمله و سکون کاف فارسی در آخر **کهانی** داستان را گویند بعربی حکایة و قصه گویند قصص بکسر قاف و فتح صاد مهمله جمع آن و اسطور بضم همزه و سکون سین مهمله و ضم طاء مهمله و سکون واو و راء مهمله در آخر و اسطار بکسر همزه و اساطیر بر وزن کبریت گویند و بفارسی افسانه و بترکی ایرتاگی بکسر همزه و سکون راء مهمله و تاء فوقانی باالف و کسر کاف فارسی و سکون تحتانی و افسانه که بشب گویند بعربی آنرا سمر بفتح سین مهمله و میم و راء مهمله در آخر گویند اسمار بالفتح جمع آن و بفارسی شب افسانه گویند نظامی گوید **بیت** تنی چند را از رقیبان راه ٭

زہر شب افسانہ بنشاند شاہ کہاوت کلامیکہ مشتمل بر قصۂ مشہورہ باشد میان قوم و بآن حال کسی را تشبیہ دہند بعربی مثل بفتح میم و ثاء مثلثہ و لام در آخر گویند و با لفظ
ضرب در عربی مستعمل ست قال اللہ تعالی ضرب لنا مثلا و بفارسی با لفظ زدن مستعمل نظامی گوید بیت چنین زد مثل شاہ گویندگان ٭ کہ جو بندگانند یا بندگان کہائی
کوی کہ گرد قلعہ و بستان و جز آن کنند بعربی آنرا خندق بفتح خاء معجمہ و سکون نون گویند خنادق جمع آن فی القاموس الخندق کجعفر حفیر حول اسوار المدن معرب کندہ
کہبّا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا و بای موحدہ مشدد و با الف کسیکہ بدست چپ کار کند بعربی اورا اعسر بفتح ہمزہ و سکون عین مہملہ و فتح سین مہملہ و راء مہملہ در آخر گویند
و بفارسی چپہ و چپ دست گویند کہبّی زنی کہ بدست چپ کار کند بعربی آنرا عسراء بالعین و سین و راء مہملات بر وزن حمراء گویند و بفارسی چپہ و مست و چپ دست
کہپرا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا و سکون بای فارسی و راء مہملہ با الف رسیدہ تیری کہ پیکانش پہن بود بعربی آنرا منجوف بنون و جیم و فا بر وزن مفعول و نجیف
بر وزن امیر گویند نجف بضمتین جمع آن کہتّا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا و تاء فوقانی مشدد و با الف رسیدہ چاہی کہ زیر زمین کنند و غلہ دران نہند بعربی آنرا
مطمورہ بفتح میم و سکون طاء مہملہ و ضم میم و سکون واو و فتح راء مہملہ و تا در آخر گویند و بفارسی نہانخانہ کہٹّا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا و تاء ہندی مشدد و با الف
چیزیکہ ترشی دارد و بعربی آنرا حامض بحاء مہملہ و میم و ضاد معجمہ بر وزن فاعل گویند و بفارسی ترش کہٹائی بمعنی ترشی بعربی حموضۃ بضم حاء مہملہ و فتح ضاد معجمہ گویند
کہٹک بڑہی بضم اول مخلوط التلفظ بہا و فتح تاء ہندی و سکون کاف تازی و فتح بای موحدہ و سکون راء ہندی و کسر ہا و سکون تحتانی معروف مرغیست کہ
منقار بر شاخہای درخت می زند و سوراخ میکند بعربی آنرا قراع بفتح قاف و راء مہملہ مشدد و با الف و عین مہملہ در آخر گویند کہٹکا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا و سکون
تاء ہندی و کاف تازی با الف رسیدہ بمعنی بیم و ہراس بعربی خوف بفتح خاء معجمہ و سکون واو و فا در آخر و خیفہ بکسر خاء معجمہ و مخافۃ بفتح میم گویند بفارسی اندیشہ و آن بمعنی
بیم و ہراس و فکر و تامل ہر دو مستعمل ست حیدر کلوچ گوید شعر صد رہ کنم اندیشہ نمی خوہم بتو گفتن ٭ چون بر تو رسم قوت گفتار نباشد ٭ اہلی شیرازی گوید شعر
ای مدعی ز قتل من اندیشہ کن مباد ٭ تو خون من بریزی و او متہم شود ٭ و بفارسی دغدغہ ہم بمعنی اندیشہ مستعمل است صائب گوید شعر شکر قدح تلخ مکافات
چہ گویم ٭ کز خاطر من دغدغۂ روز جزا برد ٭ کہٹکا نیز بمعنی صدای خفی کہ از جنبش چوب ہا و جز آن خیزد بعربی آنرا وجس بفتح واو و سکون جیم و سین مہملہ در آخر گویند
در حدیث است دخلت الجنۃ فسمعت فی جانبہا وجسا فقیل ہذا بلال قال فی النہایۃ الوجس الصوت الخفی بفارسی شرفاک بکسر شین معجمہ و فا با الف شرفک و شرفانگ بہر سہ شین
گویند سنائی گوید ع پیش خوانش نشنود ہرگز کسی شرفاک نان کہٹکنا بفتح اول مخلوط التلفظ بہا و فتح تاء ہندی و سکون کاف تازی و نون با الف بمعنی گذشتن
چیزی با اندیشہ و تردد خاطر و خلجان کردن آن بعربی خطور بضم خاء معجمہ و طاء مہملہ و سکون واو و راء مہملہ در آخر و تخالج بخاء معجمہ و لام و جیم و تخلج بر وزن تفاعل و تفعل
و اختلاج بر وزن افتعال و ہجس بفتح ہا و سکون جیم و سین مہملہ در آخر گویند خطر الشی ببالہ از باب نصر و ضرب و تخالج فی صدرہ و تخلج و اختلج و ما ہو الا ہجس فی نفسی
از باب ضرب فعل ازان کہٹمٹہا شیرینی ترشی آمیختہ بعربی مز بضم میم و زاء معجمہ مشدد در آخر و بفارسی میخوش و ترش شیرین گویند امام الدین ریاضی گوید
شعر در تبسم بین بچین جبین ٭ حسن خوی چہ ترش شیرین ست ٭ کہٹمل کرمیست سرخ مائل بسیاہی کہ در پلنگ و چارپایہ می ماند و خون مردم می مکد بعربی آنرا
کتّان بضم کاف و تاء فوقانی مشدد و با الف و نون در آخر و بفارسی غسک بفتح غین معجمہ و سین مہملہ و کاف در آخر و ساس بہر دو سین مہملہ گویند و در محاورۂ اہل ایران
شب گز کہجلانا بمعنی خاریدن بعربی حک بفتح حاء مہملہ و کاف مشدد در آخر گویند و در مثل است ما حک جلدک مثل ظفرک نخارید پوست ترا مانند ناخن تو ہیچ کسے

قبچاق بکسر قاف و سکون جیم فارسی گویند کهجلی خارشی که در بدن افتد بعربی آنرا حکه بکسر حاء مهمله و فتح کاف مشدد و تاء در آخر و حکاک بروزن غراب در اساس است
به حکة شدیدة و به حکاک ای داء یحک منه کالجرب و نحوه ✦ کهچوری ڈورا رشته و تا بعربی آنرا مبرم گویند کهچرا نوعی از آش که از نخود و جو و گندم و جز آن
پزند و اکثر در لنگرها بر مساکین و فقرا وقف کنند بفارسی آنرا آش خیر گویند طاهر وحید گوید بیت میشود بیقدر هر کس میکند گرمی بغیر ✦ زان نمیدارد کسی با من نمک
در آش خیر ✦ و نیز آشی که در عاشورا پزند و بر فقرا وقف کنند بفارسی آنرا آش عاشورا گویند کهچڑی طعامی است اهل هند را که از دال و برنج پزند بعربی آنرا در محاوره
حال کشری گویند و بفارسی آنرا کچری سالک یزدی گوید شعر سبز گشتم ز کچری ایام ✦ همچو بس خوان سیم و زر کنم کهد بضم اول بمعنی غیر متناسب
و بفارسی بدقواره گویند کهر بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون راء مهمله ناخن گاو و گوسفند و آهو و امثال آن که شگافته باشد بعربی آنرا ظلف بکسر ظاء معجمه گویند اظلاف
بالفتح و ظلوف بالضم جمع آن و کهر بالکسر پیچیده کشیدن آواز در نغمه بعربی آنرا تغرید بغین معجمه و راء و دال مهملتین بروزن تفعیل گویند و بفارسی تحریر و ریزه خوانی
و ریزه سرای نام کیلانی گوید بیت آمد بهار و هر خس و خار ارجمند شد ✦ در باغ ریزه خوانی بلبل بلند شد ✦ نعمت خان عالی گوید شعر بر رشته بلبل زنی ریزه سرای
چیزی که بر آمد تراش سخن ما کهرا ✦ بضم اول و سکون دوم و راء مهمله بالف بخاری باشد که در ایام سرما پدید آید و متصل زمین باشد و بلند هم میشود بعربی آنرا ضباب
بفتح ضاد معجمه و باء موحده بالف و باء دوم در آخر و سدیم بسین و دال مهملتین و میم بروزن امیر گویند و بفارسی نزم بکسر نون و سکون زاء معجمه و نژم بزاء فارسی و میغ و
تارمیغ و دشم بفتح دال و سکون شین معجمه و میم در آخر گویند و کهرا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و راء مهمله بالف ضد ردی بعربی جیّد بفتح جیم و کسر تحتانی مشدد و دال مهمله در آخر
گویند جیاد بروزن کتاب جمع آن و دراهم جیده و درم سره و نیز کهرا بمعنی بی غش بعربی خالص بخاء معجمه و لام و صاد مهمله بروزن فاعل و صریح بصاد و راء و حاء مهملات بروزن
جریح و کهرا بضم اول مخلوط التلفظ بها و راء مهمله بالف چیزی که سطحش هموار و ملاست نداشته باشد بعربی آنرا خشن بفتح خاء معجمه و کسر شین معجمه و نون در آخر و خشین بروزن
جبین و اخشن بروزن احسن گویند و نیز کهرا مرد درشت خو بعربی آنرا هم مجازا خشن و خشین و خشل و آخرش بجاء ، و راء مهملتین و شین معجمه بروزن احسن گویند کهرا کرنا
دراهم را سره کردن بعربی نقد بفتح نون و سکون قاف و دال مهمله در آخر و انتقاد بروزن افتعال و تنقد بروزن تفعل و تنقاد بروزن تفعال گویند فی الصحاح نقدت
الدراهم و انتقدتها اذا اخرجت منها الزیف و فی القاموس النقد تمییز الدراهم و غیرها کالتنقاد و الانتقاد و التنقد ✦ کهریا ✦ آله ایست آهنین که بآن گیاه از زمین تراشند
بفارسی آنرا رنبه بفتح راء مهمله و سکون نون و فتح باء موحده و ها در آخر گویند و این از صاحب زبان بتحقیق رسیده کهرچن بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون
راء مهمله و فتح جیم فارسی و سکون نون طعامی که در دیگ سرخ و بریان شده بچسپد بعربی قراره بضم قاف و راء مهمله بالف و فتح راء مهمله دوم و تاء در آخر و قره بضم قاف و راء مهمله و قر
بضم قاف و قرره بضم قاف و راء اول و قرّه بفتح راء مهمله اول و رهی بفتح همزه و سکون راء مهمله و تحتانی در آخر گویند و بفارسی بنگاران بضم باء موحده و فتح کاف تازی گویند
مولوی روم گوید بیت تا ز بسیاری آن زر لنگهها ✦ بنگران پیش آن مهمان نهند ✦ و ته دیگ و ته گیره نیز گویند ملا طغرا گوید شعر شد از سر جوش دوزخ بسکه گام حاتم
شیرین ✦ ز دوم چون دیگ حلوا دست در ته گیرهٔ دوزخ کهرکهرا چیزی که هموار نبود و ملاست ندارد ✦ بعربی آنرا اخشن بفتح خاء معجمه و کسر شین معجمه و نون در آخر و خشن
بروزن احمر و بفارسی درشت گویند کهرنڈ ✦ بضم اول مخلوط التلفظ بها و فتح راء مهمله و سکون نون و دال هندی در آخر خشکی که بر روی جراحت بندد ✦ و بعربی آنرا جلبه بضم جیم
و سکون لام و فتح باء موحده و تاء در آخر گویند فی الصحاح الجلبة جلیدة تعلو الجرح عند البرء تقول منه جلب الجرح یجلب و یجلب اجلب منه بفارسی خشکریش و خشکریشه

و کریشه بکسر کاف تازی و را مهمله و سکون سین مهمله و فتح نون و ها در آخر گویند **کهرها** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون را مهمله و ها با الف در محاورهٔ مردم قصبات
جانوری است که هر دو پای پیشین او کوتاه باشند بعربی آنرا اَرنب بفتح همزه و سکون را مهمله و فتح نون و بای موحده در آخر گویند صاحب قاموس گوید که ارنب نر و ماده
هر دو را گویند و بعضی ارنب ماده را گویند و خُزَز بضم خای معجمه و فتح زای معجمه اولی و زای معجمه دوم در آخر نر را گویند و دَرّامه بفتح دال مهمله و را مهمله مشدد و با الف و فتح
میم و تا در آخر و وَرَنه بر وزن فرصه و قَنبیل بقاف و عین مهمله و لام بر وزن فعیل و بفارسی خرگوش و دَرما بفتح دال مهمله و سکون را مهمله و میم با الف و بترکی توشقان بضم
تای فوقانی و سکون شین معجمه و قاف مفتوح گویند و در حیواة الحیوان است که ارنب واحد ارانب است و آن اسم جنس است اطلاق آن بر نر و ماده هر دو آمده و نر را خزز گویند
جمعها خزّان است مانند صرد و صردان و ماده اش را عکرشه بکسر عین مهمله و سکون کاف و کسر را مهمله و فتح شین معجمه و تا در آخر گویند و بچه اش را در ابتدا خرنق بکسر خای معجمه
و سکون را مهمله و کسر نون و قاف در آخر گویند بعد از آن سُحَلَه بضم سین مهمله و فتح حای مهمله و لام و تا در آخر گویند **کهرا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و فتح را مهمله و سکون ها
و را مهمله با الف شانه مانندی است که بآن پشت ستوران خارند بعربی آنرا فرجون بکسر فا و سکون را مهمله و فتح جیم و سکون واو و نون در آخر و مِحَسّه بکسر میم و فتح حای مهمله
و سین مهمله مشدده و تا در آخر و بفارسی شانه ستورخار گویند **کهری** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون را مهمله و کسر ها و سکون تحتانی معروف مادهٔ خرگوش
بعربی آنرا ارنبه بفتح همزه و سکون را مهمله و فتح نون و بای موحده و تا در آخر گویند و مادهٔ نر بیه را عکرشه بکسر عین مهمله و سکون کاف و کسر را مهمله
و فتح شین معجمه و تا در آخر و بفارسی خرگوش ماده نیز گویند **کهڑا کرنا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و را هندی با الف بمعنی برخیزانیدن بعربی اِقامة بکسر همزه و انهاض
بکسر همزه و سکون نون و ها با الف و ضاد معجمه در آخر و بفارسی استاده کردن و نیز بمعنی استاده کردن نرهٔ مردی بعربی تَسجیل بسین مهمله و جیم و لام بر وزن تفعیل و انعاظ
بنون و عین مهمله و ظای معجمه بر وزن افعال و توتید بفتح تای فوقانی و سکون واو و کسر تای فوقانی و سکون تحتانی و دال مهمله در آخر گویند و تدالّ جل یعنی برپا کردن جل نرهٔ خود را و انتشار
و بند ساخت **کهڑا ہونا** ایستادن بعربی قیام بکسر قاف نُهوض بضم نون و ها و سکون واو و ضاد معجمه در آخر و نهض بفتح نون و سکون ها گویند نَهَضَ از باب منع فعل از آن
و بفارسی برخاستن و نیز بمعنی ایستاده شدن نرهٔ مردی بعربی نُعوظ بضم نون و عین مهمله و ظای معجمه در آخر و نَعَظ بالتحریک گویند نَعَظَ ذکرُه از باب فتح فعل از آن **کهڑاؤن**
بفتح اول مخلوط التلفظ بها و را هندی با الف و ضم همزه و سکون واو و نون در آخر مفرد کهڑاوین بمعنی کفش چوبین بعربی آنرا قبقاب بفتح قاف و سکون بای موحده و قاف
با الف و بای موحده در آخر و قوالیب بر وزن مصابیح گویند در نهایه است و فی الحدیث کانت نساء بنی اسرائیل یلبسن القوالیب جمع قالب و هو نعل من خشب کالقبقاب و بکسر لام
و بفتح و قیل انه معرب انتهی و حالا در محاورهٔ عرب قراحیف بفتح قاف و را مهمله با الف و کسر حای مهمله و سکون تحتانی و فا در آخر گویند و بفارسی پا افشار ز بهار عجم
ست پا افشار نعلین چوبین که مزارعان وقت شگافتن زمین در پا کنند **کهڑ کهڑ** بتکرار حکایت آواز سلاح و خبر آن که از خوردن بر یکدیگر برآید بعربی آنرا خَشخَشَه
بفتح خای معجمه و سکون شین معجمه اولی و فتح خای معجمه دوم و شین معجمه و تا در آخر و قعقعه بتکرار قاف و عین مهمله بر وزن دحرجه گویند **کهڑکی** در کوچکی که
میان دیوار دو خانه و یا دیوار بالاخانه بود بعربی آنرا خوخه بفتح خای معجمه و سکون واو و فتح خای معجمه دوم و تا در آخر گویند و بفارسی دریچه و دریچه
که در دروازهٔ کلان بود بفارسی آنرا دریچه بفتح بای تازی و جیم فارسی گویند طغرا گوید **شعر** روز و شب دریچهٔ مشرق و مغرب باز است + ور نه از تنگی
این خانه نفس میگیرد + **کهسرا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون سین مهمله و را مهمله با الف دانهای چیچک که خرد باشند بعربی

آنرا حصبه بفتح حاء مهمله و سکون صاد مهمله و فتح باء موحده و تا در آخر گویند فی القاموس الحصبة و یحرک و کفرحة بثر یخرج بالجسد و قد حصب بالضم فهو محصوب و حصب کسمع
کهسوٹنا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و ضم سین مهمله و سکون واو مجهول و تاء هندی و نون با الف موی کسی بدست گرفته برکندن بعربی نتف بفتح نون و سکون تاء فوقانی
و فا در آخر و بفارسی همی برکندن **کهسیانا** شرمنده شدن با خشم و چیزی نگفتن با نیمغی در عربی خجله مستعمل ست در قاموس ست الخجل کفرح استحیی و دهش و بقی ساکنا
لا یتکلم و لا یتحرک و در صحاح ست الخجل التحیر و الدهش من الاستحیاء و قد خجل خجلا و بفارسی خجل شدن و شرمنده شدن **کهکشان** لغت فارسیست در اردوی
هندی مستعمل و آن مخفف کاه کشانست و آن سفیدی باشد که شبها بطریق راه بر آسمان پدید آید و آن ستارهای کوچک نزدیک بهم اند بعربی آنرا مجره بفتح میم و جیم و راء مهمله
مشدده و تا در آخر و شرج بفتح شین معجمه و راء و جیم در آخر و ام النجوم و ام السماء گویند و بفارسی آسمان دره نیز **کهگل** لغت فارسیست مخفف کاه گل در اردوی هندی مستعمل و آن گل
کاه آمیخته باشد که بر دیوارها مالند میر حسن دهلوی گوید **شعر** چون عمر سر آمد حسن از عیش عنان تافت ٭ کهگل چه کند بام چو بنیاد نماندست ٭ و بعربی سیاع
بفتح سین مهمله و تحتانی با الف و عین مهمله در آخر و بفارسی ارز بفتح همزه و سکون راء مهمله و زاء معجمه در آخر هم گویند و کاه گل کننده را ارزگر و گلکار و گلگیر و گلگر گویند اسیکتی گوید
ع چو آفتاب جشن صد گلگیر و مزدور ٭ بعربی طیّان بفتح طاء مهمله و تشدید تحتانی با الف و نون در آخر گویند **کهلائی** بکسر اول زنی که طفل را پرورد و تیمارداری او نماید
بعربی آنرا حاضنه بحاء مهمله و ضاد معجمه بر وزن خازنه گویند در صحاح ست حاضنة الصبی التی تقوم علیه فی تربیته بفارسی دایه **کهلڑی** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و
سکون لام و کسر راء هندی و سکون تحتانی عموما پوست حیوانات و خصوصا غلاف سر نره بعربی آنرا قلفه بضم قاف و سکون لام و فتح فا و تا در آخر گویند و بالتحریک نیز آمده
کهلکی بیٹهنا فراخ شده نشستن بعربی التوسع فی المجلس و التفسح فی المجلس قال الله تعالی تفسحوا فی المجالس ای توسعوا در تاج المصادر بیهقی ست التفاسح در
مجلس فراخ وا نشستن **کهلنا** بمعنی کشوده شدن پس اگر گره کشوده شود بعربی گویند انحلت العقدة از باب انفعال واشد. گره و اگر در واشود گویند انفتح
الباب از باب انفعال و اگر هوا از ابر صاف شود گویند قشعت الریح السحاب از باب منع و اقشعت از باب افعال فاقشع و تقشع و انقشع یعنی بکشاد باد ابر را پس
کشاده شد و بفارسی کشوده شدن ابر خان خالص گوید **بیت** مرا ز فتح غم عیش بی حجاب نشد ٭ بحیرتم که کشود ابر و آفتاب نشد ٭ و بفتح اول و دوم و سکون لام نیم بریان
کردن دانه ها را بفارسی بودادن و بکسر اول مخلوط التلفظ بها و سکون لام بمعنی شگفتن غنچه بعربی تفتق بفا و تا فوقانی و قاف و تفتح بفا و تا فوقانی و حاء مهمله و تبسم بباء موحده و سین مهمله و میم
بر وزن تفعل گویند و بفارسی وا شدن و شگفتن **کهلونا** چیزیکه بآن بچگان بازی کنند آنرا لعبه بضم لام و سکون عین مهمله و فتح باء موحده و تا در آخر گویند **کهلی** بفتح
اول مخلوط التلفظ بها و کسر لام و سکون تحتانی معروف ثفل تخم سرشف که روغن ازان کشیده باشند بعربی آنرا کسب بضم کاف و سکون سین مهمله و باء موحده در آخر
و عصارة الخردل بضم عین مهمله و صاد مهمله با الف و راء مهمله در آخر مضاف بسوی خردل و عصیر بر وزن امیر گویند و بفارسی کنجار و کنجاره و کنجان و کنجانه سرشف بکاف تازی گویند **کهلیان**
توده غله از کاه جدا ناکرده و ناکوفته بعربی آنرا بیدر بفتح باء موحده و سکون تحتانی و فتح دال مهمله و راء مهمله در آخر و کدس بضم کاف و سکون دال مهمله و سین مهمله در آخر و کدس
بضم کاف و دال مشدد و اندر بفتح همزه و سکون نون و فتح دال مهمله و راء مهمله در آخر گویند و بفارسی خرمن و سترگی و اکمان بضم همزه و سکون کاف فارسی و میم با الف و سکون
نون و پاشن بجیم فارسی و سین مهمله در فقه اللغه ست خرمن انگور را جرین بفتح جیم و کسر راء مهمله و سکون تحتانی و نون در آخر گویند و خرمن خرما را مربد بکسر میم و سکون راء
مهمله و فتح باء موحده و دال مهمله در آخر گویند و مربد بلغت اهل حجاز ست چنانکه اندر لغت اهل شام و بیدر لغت حجاز و صاحب قاموس مربد و جرین را بیک معنی آورده

کهمبا چیزیکه عمارت بران تکیه کنند بعربی آنرا ساریه بسین مهمله بالف و کسر را مهمله و فتح تحتانی و تا در آخر و دعمه بکسر دال مهمله و سکون عین مهمله و فتح میم و تا در آخر
و دعامه بکسر دال مهمله بروزن کتابه و دعام بروزن کتاب و عماد بکسر عین مهمله و میم بالف و دال مهمله در آخر و عمود بروزن صبور و اسطوانه بالضم همزه و سکون سین مهمله
و ضم طا مهمله و آن معرب استون ست و نصیبه بضم نون و سکون صاد مهمله و فتح با موحده و تا در آخر گویند و بفارسی ستون کهمبی بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون میم
و کسر با و تازی و سکون تحتانی معروف در آخر رستنی ست که در ایام باران مانند کلاه بر می آید و سفید بود بعربی آنرا کمأ بفتح کاف و سکون میم و همزه در آخر و عسقل بفتح عین مهمله و
سکون سین مهمله و فتح لام در آخر و عسقول بالضم بروزن عصفور گویند عساقیل جمع آن و نوعی از آن کوچک ست بعربی آنرا بنات اوبر و ابن اوبر و ام اوبر گویند و
و بفارسی همه اقسام را سماغ بسین مهمله و غین معجمه در آخر و کلاه دیوان و کلاه زمین و کلاه مار و چتر مار و خایه دیس گویند و کهمبی بفتح اول مخلوط التلفظ بها و
سکون میم و کسر با موحده و سکون تحتانی مجهول رح و مناره که بر سر چاه کنند برای چرخ و لو بعربی آنرا زرنوقان بضم زا معجمه و سکون را مهمله و ضم نون و سکون واو و قاف با الف
و نون در آخر گویند و بفارسی مناره های چاه کهنبدانا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و دال مهمله با الف سخنه که در چوب کنند بعربی آنرا فرض بفتح فا و سکون را مهمله
و ضاد معجمه در آخر و حز بفتح حا مهمله و زا معجمه مشدد در آخر گویند کهندڑی بکسر اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و دال مهمله و کسر رای هندی و سکون تحتانی معروف
جامه پاره پاره دوخته بعربی آنرا مرقع بضم میم و فتح را مهمله و قاف مشدد و عین مهمله در آخر و بفارسی ژنده بزا فارسی و دلق بفتح دال مهمله و لام و قاف در آخر
معرب دله و آن روباه سفید ست که از پوستش پوستین سازند کهنکهجورا بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و فتح کاف تازی مخلوط التلفظ بها و ضم جیم تازی
و سکون واو و را مهمله با الف رسیده کرمی ست هزار پا بسیار پا بعربی آنرا سبعة و سبعین و ام سبعة و سبعین و بفارسی هزار پا کهنکهار بفتح اول مخلوط التلفظ بها و خفاء
نون و فتح کاف تازی مخلوط التلفظ بها با الف و را مهمله در آخر آواز روشن کردن گلو بعربی تنحنح بفتح نون و سکون حا مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند در حدیث ست
و ثلث الجنة قسمت تحمة من نعیم ای سعلة کهنکهارنا گلو صاف کردن از بلغم بعربی تنحیم بفتح نون و کسر حا مهمله و سکون تحتانی و میم در آخر و تنحنح بتکرار حا مهمله و
نون بروزن تفعلل و بفارسی گلو روشن کردن کهنکهتانا بکسر اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و کسر کاف دوم تازی مخلوط التلفظ بها و نون اول با الف
رسیده و نون دوم بالف کشیده نوعی از گریه که در بینی بود بعربی خن بفتح خا معجمه و نون مشدد در آخر گویند خن از باب ضرب فعل از آن خنین بروزن جبین اسم از آن
فی النهایة الخنین ضرب من البکاء دون الانتحاب واصل الخنین خروج الصوت من الانف کالحنین من الفم ومنه حدیث انس فغطی اصحاب النبی صلی الله
علیه وسلم وجوههم ولهم خنین وحدیث علی کرم الله وجهه قال لابنه الحسن انک تخن خنین الجاریة کهنکر بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون و فتح کاف
فارسی و را مهمله در آخر هر چیز بسیار خشک را گویند بعربی ایبس بفتح همزه و سکون تحتانی و فتح با موحده و سین مهمله در آخر و بفارسی خشک تر کهنگالنا بفتح اول مخلوط التلفظ
بها و سکون نون غنه و کاف فارسی با الف و فتح لام و نون با الف کشیده آب در ظرف انداخته جنبانیدن برای پاک کردن بعربی آنرا مصمصه بتکرار میم و صاد مهمله بروزن دحرجه
گویند در نهایه ست یقال مصمص اناءه اذا جعل فیه الماء وحرکه لیتنظف و در قاموس بدین معنی مضمضه بضاد معجمه هم آورده و قال المضمضة تحریک الماء فی الفم و غسل
الاناء و غیره کهنی بضم اول و سکون دوم و کسر نون و سکون تحتانی معروف بندگاه ساعد و بازو بعربی مرفق بکسر میم و سکون را مهمله و فتح فا و قاف و مرفق بروزن مجلس
گویند مرافق جمع آن و بفارسی آرنج بهد و آرنج بلام گویند کهنی مارنا کسی را به مرفق یعنی به آرنج دست زدن بعربی رفق بفتح را مهمله و سکون فا و قاف در آخر

رفته از باب نصر فعل ازان کهو بفتح اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو خانهٔ گرگ بعربی وَجار بکسر واو و بفتح آن وجیم بالف ورا مهمله در آخر گویند فی القاموس الوجار بالکسر و بالفتح جحر الضبع وغیرها والجمع اَوجِرة و وُجُر وقال الثعالبی وجار الذئب والضبع ماواهما کهوپرا بالضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و فتح بار فارسی و را مهمله بالف رسیده مغز جوز هندی را گویند بعربی لُبّ النارجیل و بفارسی مغز نارجیل گویند بقول شیخ بوعلی گرم است در درجهٔ دوم وخشک ست در اول و بقول ابن بیطار گرم در اول وخشک در دوم کهوپری بالضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و فتح بار فارسی و کسر را مهمله و سکون تحتانی معروف استخوانی که بالای دماغ است بعربی آنرا قِحف بکسر قاف و سکون حا مهمله و فا در آخر و جُمجُمه بضم هر دو جیم و سکون میم اول و فتح میم دوم و ها در آخر و بفارسی کاسهٔ سر گویند کهوج بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول وجیم در آخر بمعنی نشان و سراغ بعربی اَثَر بفتح همزه و ثا مثلثه و را مهمله در آخر کهوجانا بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول وجیم بالف و نون بالف گم شدن چیزی بعربی ضَیعَه بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی و فتح عین مهمله و ها در آخر و ضَیاع بروزن سحاب ضاع الشیء از باب ضرب فعل ازان و ضَلال بفتح ضاد معجمه و لام و لام دوم در آخر گویند ضلّ الشیء ضلالا از باب ضرب فعل ازان و چیز گم شده را بعربی ضالّه بتشدید لام گویند و در نهایه است الضالة وهی الضائعة من کل ما یقتنی من الحیوان وغیره یقال ضلّ الشیء اذا ضاع وهی فاعلة ثم اتسع فیها فصارت من الصفات الغالبة وتقع علی الذکر والانثی والاثنین والجمع وتجمع علی ضوال کهوج کرنا تلاش کردن بعربی فَتش بفتح فا و سکون تا فوقانی و شین معجمه در آخر و تَفتیش بروزن تفعیل گویند بفارسی جستجو کردن و پژوهیدن نیز کهوجی بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و کسر جیم تازی و سکون تحتانی معروف کسی که سراغ چیزها رساند و تلاش نماید بعربی باحث بحا مهمله و ثا مثلثه بروزن فاعل و مُتبحِّث بروزن متفعّل و مُفتِّش بفا و شین معجمه بروزن محدث و فاحص بفا و حا و صاد مهملتین بروزن فاعل و متفحّص بروزن متفعّل بفارسی پژوهنده و جوینده کهودنا بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و دال مهمله و نون بالف کشیده زمین را کندن بعربی حَفر بفتح حا مهمله و سکون فا و را مهمله در آخر و فقر بفتح فا و سکون قاف و را مهمله در آخر و تَفقیر بروزن تفعیل گویند و بفارسی کندن کهودنی بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و دال مهمله و کسر نون و سکون تحتانی معروف بمعنی گزیدنی است و آن در باب کاف بارا مهمله گذشت کهوسا بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و سین مهمله بالف کسیکه ریش و بروتش بر نیاید بعربی آنرا اَثَطّ بفتح ثا مثلثه و طا مهمله مشدد و اَثَطّ بروزن اشد و سَنُوط بفتح سین مهمله و ضم نون و سکون واو و طا مهمله در آخر و سَنوطی بتحتانی مشدد و سِناط بروزن کتاب و غراب و اَطلَس بفتح اول و سکون طا مهمله و فتح لام و سین مهمله در آخر امام یافعی در مرآة الجنان در ترجمهٔ قاضی شریح می آرد اطلس کسی که بر روی او موی نبود و از سرداران چهار کس اطلس بوده اند یکی عبدالله بن زبیر دوم قیس بن سعد بن عباده سوم احنف بن قیس که باو در حلم مثل زنند چهارم قاضی شریح و بفارسی کوسه گویند و کوسج معرب آن کهوسٹ بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و فتح سین مهمله و سکون تا هندی در آخر مرغی است مشهور به نحوست شبها بر آید بعربی آنرا فیاد بفتح فا و یار تحتانی مشدد و بالف و دال مهمله در آخر گویند و ماده اش اُوم و بومه و بفارسی چغد گویند و مرد منحوس و بد یمن را نیز گویند و در عربی و فارسی بدین معنی نیز بوم گویند کهوکهل و کهوکهلا بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و فتح کاف مخلوط التلفظ بها و لام در آخر و در دوم لام بالف بمعنی هر چیز میان تهی بعربی آنرا اَجوَف بفتح همزه و سکون جیم و فتح واو و فا در آخر گویند شجرٌ اَجوَف و شجرةٌ جوفاء درخت میان تهی کهولنا بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و لام و نون بالف کشیده چیزی را کشادن بعربی کشادن قید اسیر و گره را حل گویند حلّ العقدة از باب نصر کشاد گره را حلّ قید الاسیر وا کرد قید بندی را

القید بفا و کاف مشدد از باب نصر بمچنین وکشادن رو اشال آنرا بعربی فتح بفتح فا و سکون تا فوقانی گویند فتح الباب و الآنا کشاده ور و ظرف آن کهولنا بفتح اول مخلوط التلفظ
بها بمعنی سخت گرم شدن و جوش زدن آب در دیگ بعربی آنرا فور بفتح فا و سکون واو و را مهمله در آخر فوران بالتحریک گویند **کهونٹ** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون
واو و نون غنه و تا هندی در آخر طرف چادر و مانند آن بعربی آنرا صنفه بفتح صاد مهمله و کسر نون و فتح فا و تا در آخر گویند و بفارسی کنارهٔ چادر **کهونٹا** بضم اول
مخلوط التلفظ بها و سکون واو معروف و نون غنه و تا هندی بالف رسیده بمعنی میخ بعربی وتد بفتح واو و کسر تا فوقانی و دال مهمله در آخر گویند و بفتح تا نیز آمده
و بضم اول و واو مجهول بمعنی زر غیر خالص بعربی آنرا زیف بفتح زا معجمه و کسر تحتانی مشدد و فا در آخر و زائف بروزن فاعل و مغشوش بغین و بتکرار شین معجمتین بروزن
مفعول و بهرج بفتح با موحده و سکون ها و فتح را مهمله و جیم در آخر و بفارسی ناسره و نبهره و درمی که ملبس بفضه باشد بعربی آنرا ستوق بفتح
و ضم سین مهمله و ضم تا فوقانی مشدد و سکون واو و قاف در آخر گویند و تستوق بضم هر دو تای فوقانی نیز آمده و کهونٹا نیز مردی که در باطن او فساد بود و ناسرگی
و ناراستی داشته باشد بعربی آنرا غاش بغین معجمه بالف و شین معجمه مشدد در آخر گویند در اساس رجل غاش من قوم غششة و غشاشة و تقول انهم الاقوم غششة ای موصوفون
بالخیانة رشاشا بفارسی دغل بالتحریک گویند شاعری گوید **بیت** ای پسر نرد دغا باخته یعنی چه * با حریفان دغل ساخته یعنی چه * **کهونٹا بنانا** تراشیدن
میخ بعربی نحت بفتح نون و سکون حا مهمله و تا در آخر گویند نحت الوتد از باب ضرب فعل از آن و فارسی میخ تراشیدن طغرا در تعریف براق گوید **بیت** تراشیده شد منخیش
از نخل طور * به بیماری مردم چشم حور * **کهونٹا ٹهوکنا** اول معلوم و ٹهوکنا بضم تا هندی مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و کاف تازی و نون
بالف میخ در چیزی کوفتن بعربی دق بفتح دال مهمله و قاف مشدد گویند دق الوتد فی الحائط از باب نصر فعل از آن و وتد بفتح واو و سکون تا فوقانی و دال مهمله
در آخر گویند وتدت الوتد از باب ضرب فعل از آن و تد بکسر تای فوقانی و سکون دال مهمله امر از آن در صحاح است الامر منه تد و تدک بالمتیدة یعنی بکوب میخ را
کوب و بفارسی میخ زدن و کردن سیفی گوید **بیت** بهر گفتنی که میخی زد مرا مهربان من * ز حسرت نالهٔ فریاد می خیزد ز جان من * فوقی گوید
بیت زبان شاعری کو هست بیباک * کند میخ هجا در کون افلاک * **کهونٹائی** بمعنی فساد و ناسرگی بعربی غش بکسر غین معجمه و شین معجمه
مشدد در آخر گویند و دغل بفتح دال مهمله و غین معجمه و لام فیه دغل ای فساد و ریبة **کهونسنا** چیزی را در چیزی فرو بردن بعربی آنرا رکز بفتح را مهمله و
سکون کاف و زا معجمه در آخر گویند و غرز بفتح غین معجمه و سکون را مهمله و زا معجمه در آخر گویند و بفارسی فرو کردن و فرو زدن **گهوه** بضم اول مخلوط التلفظ بها و
سکون واو و بفتح ها در آخر گوی و غاری که در کوه بود بعربی آنرا کهف بفتح کاف و سکون ها و فا در آخر گویند کهوف بالضم جمع آن و غار بغین معجمه بالف و را
مهمله در آخر و مغار بفتح میم و مغاره بزیادت تا در آخر گویند فی الصحاح الغار کالکهف فی الجبل و الجمع الغیران و المغار مثل الغار و کذلک المغارة **کهیت** زمینکه در آن
کشت کارند بعربی آنرا مزرعه بفتح میم و سکون زا معجمه و فتح را و عین مهملتین و تا در آخر و مزدرع بضم میم و سکون زا معجمه و دال مهمله و را مهمله و عین
مهمله در آخر گویند در صحاح است ازدرع فلان ای احترث و هو افتعل الا ان التاء لما لان مخرجها لم توافق الزاء لشدتها فابدلوا منها دالا لان الدال و الزاء
مجهورتان و التاء مهموسة انتهی و بفارسی کشتزار گویند و ابو منصور ثعالبی گوید زمینیکه آنرا از برای زراعت مهیا کرده باشند آنرا قراح بقاف و را و حای
مهملتین بروزن سحاب گویند و الاقرحة جمعه گوید انتهی و نیز کهیت بمعنی جای جنگ بعربی معرکه بفتح میم و سکون عین مهمله و فتح را مهمله و کاف در آخر گویند

وبضم را نیز آمده وبفارسی حربگاه وجنگ گاه **کهیت نرانا** پاک کردن زراعت را از علف خودرو وسبزهٔ بیگانه بفارسی آنرا اخشار وخشاره بضم خاء معجمه وشین معجمه
باالف گویند فرخاری گوید **شعر** باغ دین وکشت دولت را به تیغ * کرد از خار وخس اعدا اخشار * فخری گوید **شعر** بهر بومی که باشد اهتمامش * بنباشد حاجت
زرع وخشاره * **کهیتی** بمعنی زراعت بعربی زرع بفتح زاء معجمه وسکون راء مهمله عین مهمله در آخر وحرث وبفارسی کشت گویند زرع از باب منع وازدرع از باب
افتعال وحرث از باب نصر وضرب واحترث از باب افتعال فعل اتلی در صحاح ست تقول للنبت اول ما یطلع نجم ثم فرح وقضب ثم عاصف ثم نسل ثم حب او ابت
ثم اسفی ثم افراک ثم حصد * **کهینچا کهانچی کرنا** از یکدیگر در کشیدن بعربی تجاذب بجیم وذال معجمه وباء موحده در آخر وتنازع بنون وزاء معجمه وعین مهمله بروزن
تفاعل گویند **کهینچنا** چیز برا کشیدن بعربی جذب بفتح جیم وسکون ذال معجمه واجتذاب بروزن افتعال در اساس ست جذب الجبل وغیره واجتذبه اذا مده ودر
صحاح ست الجذب المد یقال جذبه وجبذه علی القلب واجتبذه ایضا انتهی جذب القوس نزعها یعنی کشید کمان را کمال الدین ابن النبیه مصری گوید **شعر**
یا جاذب القوس تقریبا وتقربة * والهائم الصب منها غیر مقترب * الیس من نکد الایام یحرمها * فی ویلتها سهم من الخشب * **کهیر** طعامی ست که برنج در شیر
می پزند بعربی لبنیه بفتح لام وسکون باء موحده وکسر نون وتحتانی مشدد وتا در آخر گویند وبفارسی در محاورهٔ حال شیر برنج **کهیرا** نوعی از خیار ست بعربی
آنرا قثد بفتح قاف وثاء مثلثه ودال مهمله در آخر وبفارسی بادرنگ گویند سرد وتر ست در آخر دوم **کهیسا** پوست پارهٔ که آنرا دوخته چیزها در ان نهند بعربی آنرا خریطه
بخاء معجمه وراء مهمله وطاء مطبقه بروزن کریمه گویند ونیز پارچهٔ که از خار او از مانند آن دوخته بدن را بآن مالند واز چرک پاک کنند بعربی آنرا کیس
الدلک گویند وبفارسی کیسه * **کهیسی** کیسهٔ کوچک از چرم بعربی آنرا الخریطة الصغیرة گویند **کهیل** چیزی که بآن بازی کنند مانند شطرنج ونرد بعربی
آنرا العبه بضم لام وسکون عین مهمله وفتح باء موحده وتا در آخر والهوه بضم همزه وسکون لام وضم ها وواو مشدد وتا در آخر والهیه بضم همزه وسکون لام وکسر ها و
تحتانی مشدد وتا در آخر وتلهیه بروزن تفعله گویند وبفارسی بازیچه ولابه وبازیچه گویند **کهیلنا** بازی کردن بعربی لعب ولهو گویند لعب از باب سمع ولها از باب
نصر والتهی از باب افتعال فعل اتلی وبفارسی بازی کردن ولعب کردن ونمودن ولعب باختن زلالی گوید **بیت** به پیشانی پیش رخش فتنه می تاخت * بر رخ مهوی
لعب عشوه می باخت * **باب کاف تازی بایاء تحتانی** * **کیاری** زمین کشت زار که کنارهایش را بلند کرده
در وی سبزه وجز آن بکارند بعربی آنرا کیب بفتح راء مهمله وکاف وسکون تحتانی وباء موحده در آخر ودبره بفتح دال مهمله وسکون باء موحده وفتح راء مهمله
وتا در آخر ومشاره بفتح میم وشین معجمه باالف وفتح راء مهمله وتا در آخر وکرده بفتح کاف وسکون راء مهمله وفتح دال مهمله وتا در آخر گویند در قاموس ست الکرد بالضم
الدبره من المزارع الواحدة بهاء صاحب فرهنگ رشیدی گوید کرد بالضم زمین کشت زار که کنارهای آنرا بلند کرده باشند وبهندی آنرا کیاری گویند وکرده باضافه واو
نیز آمده وبعضی بفتح کاف گفته اند لیکن در عربی نیز آمده انتهی وحق آنست که لغت عربیت فارسیان استعمال کرده اند وبفارسی کرز بضم کاف تازی وسکون راء
مهمله وزاء معجمه در آخر وکرزه بزیادت ها در آخر گویند **کیا گل پهولی** یعنی کدام امری غریب بظهور آید بفارسی چه گل شگفد وچه گل خواهد شگفت ملا نسبتی
گوید **شعر** دیده ام در غنچگی چندین جفائی باغبان * بعد گل گشتن نمیدانم چه گل خواهد شگفت * وبراین قیاس چه گل شگفته وچه گلها واکند سلیم گوید
شعر یارب چه گل شگفته ز مکتوب ما که باز * باد صبا ملول وکبوتر گرفته ست * **شعر** تا چه گلها واکند ایام بهر آصفی * نوبهاران کز غم آن روی

گلگون سیکر لیست کیٹ چیزیکه در روغن ته نشیند بعربی آنرا عکر بفتح عین مهمله و کاف و راء مهمله در آخر و حثفل بضم حاء مهمله و سکون تاء فوقانی و فاء و سکون لام و دردی
بضم دال مهمله و سکون راء مهمله و کسر دال مهمله و تحتانی مشدد در آخر و بفارسی دردو ته نشین و غن گویند کیچڑ چرک چشم که از گوشه چشم روان باشند بعربی
آنرا غمص بفتح غین معجمه و میم و صاد مهمله در آخر گویند و بفارسی خم بکسر خاء معجمه و کنج و کیغ بکسر کاف تازی و یای معروف و چرک چشم گویند و چرکی که در گوشه چشم
فراهم آید و روان نشود بعربی آنرا رمص بفتح راء مهمله و میم و صاد مهمله در آخر گویند و بهندی چیپڑ و بفارسی آژنغ بمد همزه و کسر زاء فارسی و سکون تحتانی و خاء معجمه گویند و نیز کیچڑ طلخه گل
رقیق و بعضی بزیادت نون بعد تحتانی هم گویند بمعنی گل رقیق آب آمیخته بعربی آنرا رداع بفتح راء مهمله و دال مهمله بالف و عین مهمله در آخر گویند و بفارسی گل منصور
ثعالبی گوید هر گل رقیق را رداع گویند و گلی که دران چارپایان گرفتار شوند آنرا وحل بفتح واو و حاء مهمله و لام در آخر گویند و چون ازان هم یاد شود آنرا ردغه بفتح
راء مهمله و سکون دال مهمله و فتح غین معجمه و تاء در آخر و رزغه بزاء معجمه بجای دال مهمله گویند و چون از مرتبه اش درگذرد آنرا ورطه بفتح واو و سکون راء مهمله و فتح طاء مطبقه
و تاء فوقانی در آخر گویند و آن آنست که چون گوسفندان دران افتند راه نجات نیابند بعد ازان مثل شد برای هر سختی و شدت که دران انسان افتد
کیچوا بکسر اول و سکون دوم مجهول و ضم جیم فارسی و واو بالف بزیادت نون بعد تحتانی لغت قدیم مردم دهلی است کرمیست سرخ مانند فتیله چراغ در زمین نمناک
متکون میشود بعربی آنرا شحم الارض بفتح شین معجمه و سکون حاء مهمله و میم در آخر مضاف بسوی ارض و شحمة الارض بزیادت تاء در آخر و خراطین گویند و بفارسی شکند بکسر
شین معجمه و فتح کاف و سکون نون گویند عمید لوملی گوید شعر در کوی این باطاز عقیقی نشان مجوی ٭ هرگز بود مزاج سقنقور در شکند ٭ و گل خورده و نیز کیچوا
کرمی را که در تعالی امعاء متکون شود بعربی آنرا حیة البطن گویند حیات جمع آن و بفارسی کرم شکم کیڑا معروفست بعربی آنرا دود بالضم گویند دیدان بالکسر
جمع آن و بفارسی کرم و کرمی که پشمینه را خورد بعربی آنرا سوس بضم سین مهمله و سکون واو و سین مهمله در آخر و بفارسی آنرا اشپیشه بکسر الف و سکون شین معجمه
و کسر باء فارسی و فتح شین معجمه دوم و هاء مخففه در آخر و شپیشه بکسر شین معجمه و باء فارسی گویند و کرمی که چوب را خورد بعربی آنرا دود الخشب و بفارسی کرم چوب و کرم
ریشم را بعربی دود القز و بفارسی پیله بکسر باء فارسی و سکون تحتانی و فتح لام و کرم پیله گویند و کیڑا بمعنی مار بعربی آنرا حیه گویند و تفصیل آن در لغت سانپ گذشت
کیڑی کرمی است سیاه که خون می مکد بعربی آنرا علق بفتح عین مهمله و لام و بفارسی زلو گویند و تفصیل آن در لغت جونک بجیم تازی گذشت و کیڑی بیاء مجهول جمع
کیڑا بمعنی کرمها و آن اقسام اند چنانچه تفصیل آن گذشت اما کرمیکه در روده ها متکون میشوند و آن چهار قسم اند یکی دراز که در امعاء مستقیم متولد میشوند بعربی آنرا
حیات گویند و آن جمع حیه است و یکی صغار و آنهم در مستقیم میشوند متولد یکی پهنا که در قولون و اعور متولد میشوند بعربی آنرا حب القرع گویند و بفارسی کدودانه
و یکی مستدیر و آن هم در قولون و اعور متولد میشوند کیس گوشت پاره که بر سر خروس بود بعربی آنرا عرف بضم عین مهمله و سکون راء مهمله و فاء در آخر و زین بفتح
زاء معجمه و سکون تحتانی و نون در آخر گویند. فی الاساس و من المجاز انظر الی زین الدیک و هو عرفه و بفارسی تاج خروس گویند کیسر گلیست زرد خوشبو
بعربی آنرا جادی بجیم و دال مهمله و یاء تحتانی بروزن قاضی و کرکم بضم کاف اول و سکون راء مهمله و ضم کاف دوم و میم در آخر و زعفران گویند گرم است در دوم
و خشک در اول کینکڑا بکسر اول جانوریست بحری دست و پا باریک و ناهموار دارد بعربی آنرا سرطان بفتح سین مهمله و فتح راء مهمله و طاء مهمله بالف و
نون در آخر و عقرب الماء و ابو بحر گویند و بفارسی خرخیگ بخاء معجمه و جیم فارسی و چنگار بجیم فارسی بر وزن زنگار و پنج پا و پنج پایه و پنج پایک و بمعنی کرکی

بجزلاغوچ بکسر جیم فارسی و سکون زاء معجمه و فتح لام و ضم غین معجمه و سکون جیم فارسی گویند **کیل** میخ آهنین بعربی مسمار بکسر میم گویند مسامیر جمع آن و سک بفتح سین مهمله و کاف مشدد و سکی بالفتح و کاف مشدد با تحتانی مشدد در آخر گویند سکاک بروزن کتاب و سکوک بالضم جمع آن و دسار بکسر دال مهمله و سین مهمله بالف و راء مهمله در آخر بفارسی میخ آهنین گویند و سر میخ آهنین را بعربی قتیر بقاف و تاء و راء مهمله بروزن امیر گویند **کیلا** مار درختیست شیرین بعربی آنرا موز بفتح میم و سکون واو و زاء معجمه در آخر و طلح بفتح طاء مهمله و سکون لام و حاء مهمله در آخر گویند ابن بیطار گوید مخندل ست **کیلنا** رام کردن مار را بافسون بفارسی مار بستن مخلص کاشی گوید **شعر** زبان خصم نتوانکرد کوته جز بخاموشی ٭ بافسون دگر این مار را کی میتوان بستن **کیچ** بمعنی کیچر ست یعنی گل و آن گذشت **کنیچخیت** بالکسر لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن درختیست معروف ترکی سغری بفتح سین مهمله و سکون غین معجمه گویند **کینچلی** پوستی که مار افگند بعربی آنرا مسلاخ بکسر میم و سکون سین مهمله و لام بالف و خاء معجمه در آخر و شرانق بفتح شین معجمه و راء مهمله بالف و کسر نون و قاف در آخر و خرشاء بخاء معجمه و راء مهمله و شین منقوطه بروزن حرباء گویند در اساس است رایت علیه قمیصا مثل خرشاء الحیة رقة و صفاء و بفارسی پوست مار گویند **کینچلی ڈالنا** پوست انداختن بعربی قشو بفتح قاف و سکون شین معجمه و واو در آخر و تقشیه بروزن تفعله و سلخ بفتح سین مهمله و سکون لام گویند قشت الحیة از باب نصر و قشت از باب تفعیل و سلخت الحیة از باب منع و نصر فعل انسان **کیوڑا** درختیست در هندوستان و در دیگر بلاد گرم سیر هم میشود بعربی آنرا کاذی بکاف بالف و کسر ذال معجمه با تحتانی گویند اما این کاذی غیر آن کاذی ست که از گلش ادهان را خوشبو کنند در قاموس است الکاذی شجر له ورد طیب به الدهن ابن هبل در مختار خود می گوید کاذی که بآن دهنها را خوشبو کنند غیر کاذی ست که از آن شربت کاذی میسازند و آنرا شربت کدر هم گویند و همین قول حق ست زیرا که کاذی که از آن شربت میسازند دفع آبله چیچک میکند و آن چوب هندیست مزاجش بارد و یابس است در درجه دوم و کاذی که از آن دهنها را مطیب می کنند شگوفه ایست که مزاجش حار و یابس ست امام زکریا گوید که شربت کاذی برای ازالهٔ چیچک بسیار مفید ست بمرتبهٔ که اگر کسی که بر بدن او دانهٔ چیچک بر آمده باشد بنوشد دانهٔ دیگر بر نخواهد آمد و کیوڑا در زبان هندوستانی عرق را گویند که از گل کیوڑه بر آرند هم میگویند بعربی آنرا ماء الکاذی گویند و بفارسی عرق کاذی **کیوڑیکا پهول** گل کاذی و آن گلی ست خوشبو که از درخت کاذی بهم میرسد بعربی آنرا ورد الکاذی و زهر الکاذی گویند و بفارسی کندی بفتح کاف تازی بروزن بندی و کنده گویند و صاحب برهان گوید بزبان شیرازی آنرا گل گیری هم گویند

باب کاف فارسی با الف

گابهه عموماً بار شکم حیوانات را گویند بعربی حمل بفتح حاء مهمله و سکون میم و لام در آخر و حبل بفتح حاء مهمله و بای موحده و لام در آخر و بار ناقه را لقح بفتح لام و قاف و حاء مهمله در آخر و لقاح بفتح لام و قاف بالف و حاء مهمله در آخر گویند **گابهن** حیوانات باردار را گویند بعربی حامل و حابله و حبلی بضم حاء مهمله و لاقح بلام و قاف و حاء مهمله بروزن فاعل گویند و بفارسی آبستن گویند ابو منصور ثعالبی گوید شاة نتوج بفتح نون و ضم تاء فوقانی و سکون واو و جیم در آخر گوسفند باردار و در قاموس است انتجت الفرس حان نتاجها و هی نتوج لا منتج انتهی کلبة مجح بضم میم و کسر جیم و حاء مهمله مشدد در آخر ماده سگ باردار ناقه خلفة بفتح خاء معجمه و کسر لام و فتح فاء و تاء در آخر ناقهٔ باردار رمکة عقوق بفتح عین مهمله و ضم قاف و سکون واو و قاف در آخر اسپ ماده باردار اتان جامع بجیم بالف و کسر میم و عین مهمله در آخر ماده خر باردار **گابهه ڈالنا** بچه ناتمام یا تمام افگندن حیوانات از شکم پس اگر ناقه افگند گویند اخدجت الناقة

بجیم و ہا و ضاد معجمہ از باب افعال و آن ناقہ را مجہض بکسر ہا گویند و اگر اسپ مادیان افگند از لقت الرمکۃ بزا معجمہ و لام و قاف از باب افعال و اگر مادہ میش افگند گویند سبطت بسین مہملہ و بار موحدہ و طا مہملہ از باب تفعیل در قاموس است سبطت الناقۃ ولنعجۃ تسبیطاً و ہی مسبط القت ولدہا بغیر تمام او قبل ان تستبین خلقہ و بفارسی آبکانہ افگندن بروزن تابخانہ گویند و آن مادہ را مسبط بکسر بار موحدہ گویند **گاج** بجیم بمعنی خشم بمعنے غضب و قہر **گاجر** بیخ درختیست کہ آنرا خورند بعربی آنرا اخیز رگویند و آن معرب گزرست و بفارسی زردک نیز گویند گرم است در آخر درجۂ دوم و تر ست در درجۂ اولی **گادا** گندم و جو کہ در خوشہ قریب بہ پختگی رسیدہ باشد و آنرا بریان کنند بفارسی آنرا املل بضم دال مہملہ و میم و کرکن بفتح ہر دو کاف تازی گویند و بعضی ہر دو کاف فارسی گفتہ اند و در فرہنگ جہانگیری و موید کوکن بواو آوردہ **گارا** براء مہملہ بالف گلی کہ دران آب انداختہ و نرم ساختہ خشتہای دیوار بچسپانند بعربی آنرا ملاط بکسر میم و لام بالف و طا مہملہ در آخر گویند چنانکہ ابو منصور ثعالبی گفتہ و المدرۃ المعجونۃ نیز گویند و بفارسی گلابہ گویند **گاڑا** براء ہندی بالف مردمی کہ در کمین گاہ نشینند بعربی آنرا کمین بکاف و میم و نون بروزن جبین گویند **گاڑا بیٹھنا** بانتظار حریف در کمین گاہ نشستن بعربی کمون بضم کاف و میم و سکون واو و نون در آخر و تکمن بروزن تفعل و بفارسی کمین کردن و زدن و گرفتن و آوردن صائب گوید **شعر** غبار وحشت اورا نمی دانم ہمین دانم ٭ کہ ایام حیات من سر آمد در کمین کردن امیر خسرو گوید **شعر** فتنہ بگوشہای دو چشمت نہان شدہ است آفت بکنجہای دہانت کمین زدہ ست ٭ فردوسی گوید **بیت** بلشکر چنین گفت شاہ چنین ٭ بباید کہ گیرند بر رہ کمین ٭ نظامی گوید **بیت** کمین برگذرگاہ زنگ آورند ٭ تنی چند زنگی بچنگ آورند **گاڑنا** چیزی را بزمین پنہان کردن بعربی دفن بفتح دال مہملہ و سکون فا و نون در آخر گویند پس اگر مردہ است قبر و رمس گویند قبرت المیت از باب ضرب و نصر و رمست المیت از باب نصر و دفنت الشئ و المیت از باب ضرب و ادفنہ از باب افتعال فعل ازان **گاڑھا** چیز گندہ و سطبر مانند جامۂ شیر و مانند آن بعربی ثخین بثا مثلثہ و خا معجمہ بروزن امیر و غلیظ بغین معجمہ و کسر لام گویند اگر شیر گندہ و سطبر شدہ باشد بعربی آنرا خاثر بخا معجمہ و ثا مثلثہ و را مہملہ بروزن فاعل و غلیظ بغین معجمہ و لام و ظا معجمہ بروزن امیر گویند و ضخم بفتح ضاد معجمہ و سکون خا معجمہ و میم در آخر گویند در صحاح است الضخم الغلیظ من کل شئ و الانثی ضخمۃ انتہی بفارسی فزک بفتح دال مہملہ و سکون فا و فتح زا معجمہ و کاف در آخر و سطبر و گندہ بضم کاف فارسی گویند جامۂ درشت را بعربی سفیق بفتح سین مہملہ و کسر فا و سکون تحتانی و قاف در آخر بروزن امیر و ثخین گویند در اساس است ثوب ثخین و ہذا ثوب لہ ثخن و بفارسی سفت گویند **گاڑی** آلتیست کہ بران بار کنند و دو نرگاو آنرا میکشد بعربی عجلہ بفتح عین مہملہ و جیم و لام و تا در آخر گویند و بفارسی ارابہ بالتخفیف گویند **گاڑی بان** کسیکہ ارابہ راند بفارسی آنرا ارابچی گویند شاعری گوید **بیت** ہر جا مرا ارابچی من کند گذر ٭ ہمچون ارابہ در پی اسپش روم بسر ٭ و این لغت ترکیست لیکن فارسیان استعمال کردہ اند **گال** بمعنے خد بفتح خا معجمہ و دال مہملہ مشدد گویند خدود بالضم جمع آن و بفارسی دیم و دیمہ بکسر دال مہملہ و رخسار و رخسارہ گویند **گال تکیہ** بفتح لام بالف انچہ بلند است از رخسارہ بعربی آنرا وجنہ گویند در صحاح است در وجنہ چہار لغت آمدہ بکسر واو و بفتح آن و ضم واو و اجنہ بضم ہمزہ **گالا** پنبۂ زدہ برای رشتن بعربی آنرا مندوف بفتح میم و سکون واو و فا در آخر و ندیف بروزن امیر گویند و بفارسی پخچہ بفتح بار فارسی و سکون خا معجمہ و پنبۂ زدہ **گالی** سخنی کہ مردم را از آن ننگ آید بعربی آنرا اسبوبہ بضم ہمزہ و سکون سین مہملہ و ضم بار موحدہ و سکون واو و فتح بار موحدہ و تا در آخر و شتیمہ بشین معجمہ و میم بروزن کریمہ و بفارسی دشنام و بترکی سوکوب بضم سین مہملہ

وضم کاف تازی وجیم فارسی و را آخر گویند **گالی دینا** دشنام دادن بعربی سب وسبہ وشتم گویند سب از باب نصر وشتمہ از باب نصر وضرب فعل ازان بفارسی دشنام دادن و گفتن و کردن و زدن وحشی گوید **شعر** برخاستم کہ دست دعائی برآورم ٭ دشنام داد و رخش و گرسود و واند و رفت ٭ میر حسن دہلوی گوید **شعر** من از اخلاص برخواندم دعائی ٭ ازان برختم من و دشنام کردند ٭ امیر خسرو گوید ٭ کسی کش پیش او گفتی نکونام ٭ ز روش اندر قفا صد گونہ دشنام ٭ **گانا** بمعنی سرائیدن بعربی تغنی بر وزن تفعل و تغنیہ بر وزن تفعلہ گویند و بفارسی سرود کشیدن و سرود برآوردن و سرودن و ترانہ زدن و ترانہ کشیدن و ترانہ برآوردن **گانٹھہ** بمعنی گرہ و بعربی عقدہ گویند و گرہی کہ در چوب و رگ باشد بعربی آنرا عجرہ بضم عین مہملہ و سکون جیم و فتح را مہملہ و تا در آخر گویند و گرہ چوب را ابنہ بضم ہمزہ و سکون بار موحدہ و فتح نون و تا در آخر گویند **گانٹھہ پڑنا** گرہ افتادن بعربی تعقد بر وزن تفعل و بفارسی گرہ خوردن بمعنی فطرت گوید **شعر** رشتہ ام تاب گرہ خوردن ز کوتاہی نداشت ٭ اینقدر پیچیدگی افتادہ در کارم چرا ٭ **گانٹھہ دینا** گرہ دادن بعربی عقد بالفتح گویند عقد از باب ضرب گرہ زد و بفارسی گرہ زدن امیر خسرو گوید ع او می رود بناز و گرہ می زند بزلف ٭ و لہ **بیت** گرہ بر سکہ خسرو نہادند ٭ بہر گنجینہ مُہر نو نہادند **گانٹھہ سی جانا** تلف شدن از زر و جز آن کہ در گرہ جامہ بستہ باشد و آن عبارتیست از نقصان و محاورہ حال عرب گویند ایش یروح من کیسک چہ می رود از کیسۂ تو بفارسی از گرہ رفتن و از کیسہ رفتن امیر خسرو گوید **شعر** او میرود بناز و گرہ میزند بزلف ٭ مردن مراست از گرہ او چہ می رود ٭ حزین گوید **شعر** مفلس ترا زمانہ ندارد کسی بیاد ٭ کان نقد بیغش از گرہ روزگار رفت ٭ پس انچہ بعضی استاتذہ نوشتہ اند کہ از گرہ رفتن محاورہ ایرانیان نیست امیر خسرو بسبب کمال قدرت خود محاورہ ہندی را در فارسی بستہ است و محاورہ ایرانیان از کیسہ رفتن است محل تامل است **گانٹھہ مین باندہنا** چیزی را در گرہ بستن بعربی عقد با صلہ علی مستعمل است عقد علیہ از باب ضرب فعل ازان بفارسی در گرہ زدن و در گرہ بستن صائب گوید **بیت** تا بکی پوشیدہ ام صحبتان بساغر زدن ٭ در گرہ تا چند آب خویش چون گوہر زدن ٭ ملا طغرا در صفت نی گوید **بیت** اگرچہ نی از برگ و لخت است ٭ ولی صد نوا در گرہ بستہ است ٭ **گانڑ** بمعنی سوراخ براز بعربی دُبُر است بکسر ہمزہ و سکون سین مہملہ و سبہ بفتح سین مہملہ و بار موحدہ مشدد و تا در آخر گویند و کنیت آن ام العزم و ام العربہ و ام عزم بکسر عین مہملہ در ہر سہ و ام تسعین است صاحب صع گوید شاید کہ نامیدہ شدہ بہ تسعین بسبب مشابہت آن بعقد تسعین در حساب و بفارسی کون و ہرہ بضم ہا و را مہملہ مشدد گویند و تیز کی کون بضم کاف تازی و فتح تار فوقانی ابو منصور ثعالبی گوید کون اللسان یا است بکسر ہمزہ گویند و کون فی ہی خف و ذی طلف را ابعر بفتح میم گویند و بکسر میم بر وزن منبر نیز آمدہ و کون اسپ و خر و استر را مراث بفتح میم و را مہملہ با الف و ثار مثلثہ در آخر و مروث بر وزن مسکن گویند و کون درندگان را جاعرہ بجیم و عین و را مہملتین بر وزن فاعلہ گویند و در قاموس است مجعر بر وزن مقعد و جعرا بر وزن حمراء و جعری بکسر جیم و تشدید تحتانی ہم آوردہ و کون مرغان را زمکی بکسر زار معجمہ و میم و کاف مشدد با الف مقصورہ گویند و کون انسان را بفارسی بطریق کنایہ جای دیگر ہم گویند شفائی گوید **شعر** پیش ہمہ کس سر توقع خاک امروز کہ جای دیگرت می خارد **گانڑ و کسیکہ** علت ابنہ دارد بعربی آنرا مابون و مشفار بکسر میم و سکون ثار مثلثہ و فا با الف و را مہملہ در آخر و مثفر بر وزن منبر گویند و بفارسی کونی و پشت پای و پشت انداز و باصطلاح لوطیان چشم پشت و دیدہ پشت نیز گویند **گانس لینا** بخفا نون و سکون سین مہملہ و کسر لام و سکون تحتانی مجہول و نون با الف بر کسی از ہر طرف بہ تنگی احاطہ کردن بعربی حصر بفتح حار مہملہ و سکون صاد مہملہ و را مہملہ در آخر و محاصرہ بر وزن مفاعل

وحصار بروزن کتاب گویند حصر و از باب نصر و حاصره از باب مفاعله فعل ازان در اساس ست حاصرهم العدو حصاراً وبقینا فی الحصار ایاماً ای فی المحاصرة وحوصر و امحاصر اشدید او احاطه گویند احاطه به وعلیه از باب افعال فعل ازان بفارسی گرد گرفتن **گارلنسی** آهن پاره که در زیر تیر تعبیه کنند بعربی آنرا نبل بفتح نون وسکون بای موحده ولام در آخر و معبله گویند بفارسی پیکان ابو منصور ثعالبی در تفسیر پیکان گوید اگر پیکان پهن بود آنرا معبله گویند واگر دراز باشد و پهنا نبود آنرا مشقص بکسر میم وسکون شین معجمه و فتح قاف وصاد مهمله در آخر گویند واگر کوتاه و پهنا باشد آنرا قطع بکسر قاف و سکون طای مهمله و عین مهمله در آخر گویند واگر مدور باشد و پهنا نبود آنرا سریه بفتح سین مهمله و رای مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر و سروه بحرکات ثلثه سین مهمله و سکون رای مهمله و فتح واو و تا در آخر گویند واگر باریک باشد آنرا رهب بفتح رای مهمله وسکون ها و بای موحده در آخر و رهیش بفتح رای مهمله و کسر ها و سکون تحتانی و شین معجمه در آخر گویند **گاو پچهار** بفتح بای فارسی و جیم فارسی مخلوط التلفظ بها با الف و رای مهمله در آخر نام فنی از کشتی و آن در لغت قسیاد او گذشت × **گاوتکیه** لغت فارسیست در اردو هندی مستعمل بمعنی تکیه کلان که ارباب دولت بر مسند نشسته پس پشت گذارند طغرا گوید **بیت** نبود ی که از ترکی بد نمود × شده گاوتکیه ز چرخ کبود × بعربی آنرا مسند بکسر میم گویند چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته **گانو** زمین پاره آباد بعربی آنرا قریه گویند قری بضم قاف بروزن هدی جمع آن و بفارسی ده و دهیه و روستا گویند و رستاق بضم رای مهمله معرب آن و در محاوره حال شیرازیان گامک بکاف فارسی اول و فتح میم هم مستعمل ست **گاودی** لغت فارسی در اردو و هندی مستعمل کسیکه از عقل بهره نداشته باشد بعربی آنرا احمق و سفیه و ابله و بقره مجازا گویند بفارسی بیخرد و گون خرد گاو گون **گاوزبان** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن رستنی ست دوائی بعربی لسان الثور و حمحمه بکسر حای مهمله و بضم آن و سکون میم گویند در قاموس ست الحمحمة بالکسر و یضم نبات وهو لسان الثور جمعه حمحم وکسانیکه بخای معجمه نوشته اند غلط ست چنانکه صاحب قاموس گوید الخمخم کسمسم نبت له شوک دقیق لصاق بکل ما یتعلق به کثیر بظاهر القاهرة ولیس بلسان الثور کما توهمه بعضهم انما ذلک بالمهملتین انتهی در قانون ست که قریب ست باعتدال در حرارت و برودت مائل ست اندکی به برودت و در آخر اولی رطوبت دارد و ابن بیطار گوید معتدل ست مائل به رطوبت و شیخ ابو علی در قانون نوشته که گاوزوان اسم حشیشة اظنه گاوزبان ای لسان الثور بالفارسیة انتهی ندانم وجه شک چیست چراکه در زبان فارسی بارا با واو و فا بدل می کنند چنانکه در فارسی قدیم زبان را زفان و زوان میگویند **گاهی** چارپایه الیست معروف بعربی آنرا بقره گویند در صحاح ست بقره بالتحریک اسم جنس ست و البقره تبایکی برای مذکر و مؤنث هر دو مستعمل ست و تا برای دلالت بر واحد از جنس ست نه برای تانیث بقرات جمع آن باقر بکسر قاف جماعت بقر را با راعی آن گویند و بیقور بفتح بای موحده و سکون تحتانی و ضم قاف بمعنی بقر ست و اهل یمن بقره را باقوره گویند و در قاموس ست البقرة للمذکر والمونث جمع آن بقر و بقرات و بقر بضمتین و بقار بر وزن رمان و ابقور بالضم و بواقر ست لیکن باقر و بقیر و بیقور و باقور و باقوره اسم جمع آن در نظار صاحب کاو انتهی بفارسی ماده گاو و سهر بکسر سین مهمله وسکون ها و رای مهمله در آخر گویند و بعضی گاو نر را گفته اند و فرغانج بفتح فا و غین معجمه با الف و فتح نون و جیم در آخر گویند و بعضی گویند که ترکی ست و بترکی اینک بکسر همزه و فتح نون و سکون کاف تازی گویند **گاین** زنیکه سرود گوید بعربی آنرا مغنیه بضم میم و کسر نون مشدد و قینه بفتح قاف و سکون تحتانی و فتح نون و تا در آخر و مطربه بضم میم و کسر رای مهمله گویند و بفارسی زن خنیاگر

باب کاف فارسی با بای تازی

× **گبرولا** بضم اول و سکون دوم و فتح رای مهمله و سکون واو و لام با الف رسید کرمیست سیاه که سرگین را گرد می سازد و از بوی گل و خوشبوی می میرد بعربی آنرا جعل

بضم جیم و فتح عین مهمله و لام در آخر گویند جعلان بالکسر جمع آن و بفارسی سرگین گردان و گنتل بضم کاف عربی و فتح تاء فوقانی و کنیت آن بعربی ابو سلمان و بقول بعضی
ابو سلیمان و ابو الشبنس بکسر سین مهمله و سکون نون و کسر باء موحده و سین مهمله در آخر و ابو المتلطخ و ابو المدحرج و ابو هاشم و ام الارض است **باب کاف**
فارسی با بای فارسی + **گپ** بالفتح لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی سخنان عموماً و بمعنی سخنان رنگین ظرافت آمیز خصوصاً
عالی گوید **شعر** هر صحبتی که باشد دلخواه تو بفرما + سازی می قماری شعری گپی کتابی + بعربی اقوال و احادیث **گپتی** نوعی از تیغ است که بجای عصا در دست دارند
و تیغه اش گرد و مدور باشد و چون این قسم شمشیر بصورت عصا میباشد و ممتاز از عصا نمیشود باین اسم موسوم شد چه گپت بمعنی پوشیده است بعربی آنرا مغول بکسر میم
و سکون غین معجمه و فتح واو و لام در آخر گویند و بفارسی آنرا عصا شمشیر خوانند **شعر** چرخ از آه من ستاده بپا چون سالک + آه من در کف این پیر عصا شمشیر است **گپی**
کسیکه گپ بسیار زند بعربی آنرا اقوال بفتح قاف و واو مشدد با الف و لام در آخر و قواله بزیادت تا و تقوله بکسر تاء فوقانی و سکون قاف و فتح واو و لام و تقواله بزیادت الف
بعد واو و مقول بروزن منبر و مقوال بروزن محراب و قوالا بضم قاف و فتح واو و لام و تا در آخر گویند و بفارسی گپ زن **باب کاف فارسی**
با تاء فوقانی × **گت** معروف است بعربی حال و شان بفتح شین معجمه و سکون همزه و نون در آخر گویند **گتهنا** بیکدیگر در آمدن دو چیز
و باهم چسپیدن بعربی اشتباک بشین معجمه بروزن افتعال و تشابک بروزن تفاعل گویند **باب کاف فارسی**
با تای هندی **گٹا** بمعنی بند دست که متصل کف دست است بعربی آنرا رسغ بضم راء مهمله و سکون سین مهمله و غین معجمه در آخر و بضمتین گویند ارساغ
بفتح همزه و ارسغ بضم سین مهمله جمع آن و بفارسی بند دست گویند و جانب بند دست را که متصل انگشت کوچک است بعربی آنرا کرسوع بضم کاف و سکون راء
مهمله و ضم سین مهمله و سکون واو و عین مهمله در آخر گویند و جانب بند دست را که متصل ابهام است بعربی آنرا کاع بکاف با الف و عین مهمله در آخر و کوع
بضم گویند و جای پوشیدن دست برنجن را بعربی معصم بکسر میم و سکون عین مهمله و فتح صاد مهمله و میم در آخر گویند **گٹهری** آنست که همه جامها را باهم کرده در جامه پاره
بپیچند بعربی رزمة الثیاب بکسر راء مهمله و سکون زاء معجمه و فتح میم و تا در آخر مضاف به ثیاب گویند و بفتح را نیز آمده و بفارسی پرونده بباء فارسی و پلونده گویند سوزنی
گوید **شعر** راه باید بریدو رنج کشید + کیسه باید کشاد و پکونده + رزم الثیاب از باب تفعیل بست جامه ها را در پلونده + **گٹها** بته کلان هر چیز را گویند بعربی آنرا
کاره بکاف با الف و فتح راء مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی شتاره و پشتواره **گٹهه کٹا** کسیکه گره و جیب جامهٔ مردم بریده و راهم ببرد و بعربی آنرا طرار
گویند و بفارسی کیسه بر و گره بر **گٹهلی** دانهٔ هر چیز را گویند بعربی عجم بفتح عین مهمله و جیم و میم در آخر و عجام بروزن غراب گویند و بفارسی خسته بفتح خاء
معجمه و سکون سین مهمله و هسته بهاء هوز و استخوان و دانهٔ خرما را بعربی نواة بفتح نون و واو با الف و تا در آخر گویند و نیز گٹهلی گرهی که در اعصار و بند گاه مردم از درد عضو
دیگر پیدا شود مثلاً که پای کسی در بغل برآید و از دوران ریغوله ران گرهی بهم رسد بعربی آنرا غده بضم غین معجمه و فتح دال مهمله مشدد و تا در آخر و غدد ده بضم غین معجمه
و فتح دال اول و دوم و تا در آخر گویند و بفارسی باغره بفتح غین معجمه و باکره بکاف تازی و کلن بضم کاف تازی و فتح لام گویند **گٹهیا** کیسهٔ بزرگ که در آن غله و جز آن
پر کرده بر خر و گاو آن بار کنند بعربی آنرا جوالق بکسر جیم و لام و بضم جیم و فتح لام و کسر آن گویند جوالق بروزن صحائف و جوالیق و جوالقات جمع آن و غراره بکسر غین معجمه و
راء مهمله با الف و فتح راء مهمله و تا در آخر گویند فی القاموس الغرارة بالفتح و هی الجوالق ابو منصور ثعالبی گوید جوالق کبیر را غراره گویند و کوچک را عکم بکسر عین مهمله و سکون کاف و میم در آخر

گویند ونیز گٹھیا دردی که در مفاصل اعضا بسبب خلطی بهم رسد بعربی آنرا وجع المفاصل گویند **باب کاف فارسی با جیم عربی**
گجی بضم اول وفتح دوم وکسر همزه وسکون تحتانی معروف گندم وجو آمیخته بعربی آنرا علاثه بفتح عین مهمله ولام بالالف وفتح ثاء مثلثه وتا در آخر گویند ومغلوث بفتح
میم وسکون غین معجمه وضم لام وسکون واو وثاء مثلثه در آخر وغلیث بروزن امیر گویند **گجی کی روٹی** نانی که از گندم وجو آمیخته پزند بعربی آنرا علیث بالعین مهمله
بروزن امیر وغلیث بغین معجمه گویند در صحاح است العلث الخلط یقال علثت البر بالشعیر علثه و فلان یاکل العلیث بالعین والغین اذا کان یاکل خبز امن شعیر
وحنطة انتهی وبعیث بفتح باء موحده وکسر غین معجمه وثاء مثلثه بروزن امیر نیز گویند وبفارسی ورهمین بفتح واو وسکون راء مهمله وفتح ها بروزن همه‌چین
گجھا بفتح اول ودوم مشدد مخلوط التلفظ بها بالف بمعنی مال بسیار بعربی وافر بواو وفا وراء مهمله بروزن فاعل گویند مال وافر مال بسیار ووفر بفتح واو و
سکون فا وراء مهمله در آخر **باب کاف فارسی با جیم فارسی** **گچ** معروف ست که در عمارت بکار برند وآن
مشترک است میان هندی وفارسی بعربی آنرا قصه بفتح قاف وصاد مهمله مشدد وتا در آخر وجص بفتح جیم وصاد مهمله مشدد گویند وآن معرب ست قصصت
الدار وجصصتها از باب نصر فعل از آن **گچھا** بضم اول ودوم مشدد مخلوط التلفظ بها بالف ابنوه فراهم بعربی آنرا جماع بضم جیم ومیم مشدد بالالف وعین مهمله در آخر
گویند **باب کاف فارسی با دال مهمله** **گدالا** آهنی است مانند عصا پهنا سر که بآن دیوار را کنند بعربی آنرا عتله
بفتح عین مهمله وتاء فوقانی ولام وتا در آخر گویند **گدام** لغت انگریزیست جائیکه دران ذخیره نهند عموماً وخصوصاً موخر کشتی که ملاحان متاع واسباب
خود را در آنجا نهند ونشینند بعربی آنرا کوثل السفینة بفتح کاف وسکون واو وفتح ثاء مثلثه ولام در آخر مضاف بسوی سفینه وبفارسی دنبه گویند
گدر میوهٔ نیم خام بعربی خرمای نیم خام را البسره بضم باء موحده وسکون سین مهمله وفتح راء مهمله وتا در آخر گویند بسر بحذف تا جمع آن وچون رنگین شود آنرا زهو
بفتح زاء معجمه وسکون ها وواو در آخر گویند بفارسی غورهٔ خرما در صحاح ست اول التمر طلع ثم خلال ثم بلح ثم بسر ثم رطب ثم تمر وانگور نیم خام را ابجار باغ
بفتح غین معجمه وجیم فارسی در آخر وکشتو بفتح کاف تازی گویند **گدڑی** جامهٔ کهنه پاره پاره دوخته بعربی مرقع بضم میم وفتح راء مهمله وقاف مشدد وعین مهمله
در آخر وبفارسی ژنده بزاء فارسی وبادامه بدال مهمله گویند **گدڑیا پیر** عبارت از درختی که در بعضی از راهها می باشد ومسافران در تردد آنرا مسکن
جنیان گمان برده لته‌ها بران لسته باشند بمرتبه که آن درخت بصورت ژنده پوشی بر آید دانان مراد میخواهند بفارسی آنرا درخت فاضل گویند اشرف گوید
بیت چراغ صبحگاهی از خموشی ٭ درخت فاضل از ژنده پوشی ٭ **گدڑی والا** کسیکه قماشها واشیاء کهنه ومستعمل بفروشد بفارسی آنرا کهنه فروش
گویند سیفی گوید **بیت** ناز لباس حسن بیار است دوش خود ٭ از تو شدیم بندهٔ کهنه فروش خود ٭ **گدگدانا** بضم اول وسکون دوم وضم کاف فارسی و
دال مهمله با الف انگشتان را زیر بغل وکف پا وتهیگاه کسی جنبانیدن تا بخندد واهتزاز آید بعربی دغدغه بفتح دال مهمله وسکون غین معجمه وفتح دال مهمله وغین معجمه
تا در آخر ونغدغ بفتح نون وسکون دال مهمله وغین معجمه در آخر وتنغیر بروزن تفعیل گویند دغدغ الصبی بصیغه مجهول ونغر الصبی از باب تفعیل بصیغه معروف
فعل از آن وبفارسی غلیچ وغلغچ کردن گویند فرید الدهر گوید **شعر** مکن غلغچ مرا از بهر خنده ٭ که چشمم از بهر تو در گریه دارم **گدگدی** حالتی که از جنبانیدن
انگشتان زیر بغل وتهیگاه وکف پای کسی را عارض شود واو بخنده در آید بعربی آنرا دغدغه بروزن دحرجه گویند وبفارسی غلغچ بکسر هر دو غین معجمه

وسکون لام وجیم فارسی در آخر و غلغلیچ بکسر هردو غین معجمه وکسر لام وسکون تحتانی وجیم فارسی در آخر و غلغلیچه و کلغیچه بضم کاف فارسی وکسر غین معجمه و کلنغچه بزیادت تحتانی و کخنجو
بکسر هردو بای فارسی وضم خای معجمه دوم و کچلوچه و کخلچه بکسر بای فارسی وضم لام دراول وکسر لام در دوم و بجیم فارسی در همه گویند **گدلا** آب تیره وگلناک بعربی کدر
بفتح کاف وکسر دال مهمله ورای مهمله در آخر و رنق بفتح رای مهمله وسکون نون وکسر آن وقاف در آخر گویند بالتحریک نیز آمده وبفارسی لوشناک بفتح لام وشین معجمه گویند
گدره بکسر اول وسکون دوم مخلوط التلفظ بهاو بحذف ها مرغیست مردار خوار بعربی آنرا النعر بفتح نون وسکون عین مهمله ورای مهمله در آخر گویند وبفارسی
کرکس وکرگس پیر را قشعم بفتح قاف وسکون شین وفتح عین مهمله ومیم در آخر گویند وکرگس بزرگ نر را قشعمان بفتح قاف وضم آن وسکون شین معجمه ومیم باالف
ونون در آخر وقشعام بکسر قاف بروزن قرطاس گویند وکلیع بفتح کاف نوعی از کرگس است که بر سرش پر نبود واز کنیتها کرگس ابو الابد ابو المنهال ابو الاصبع
ابو البشر است **گدنا** بضم اول وسکون دوم ونون باالف آنست که سوزن در دستها وغیر آن زده نیل بر آن ریزند تا سیاه شود واین رسم در جاهلیت
عرب بود ودر هندوستان زنان از اول بعمل می آرند واز جمله آرایش می دانند بعربی آنرا وشم بفتح واو وسکون شین معجمه ومیم در آخر گویند
در صحاح است وشم یده وشما اذا غرزها بابرة ثم ذر علیها النئور وهو النیلج والاسم ایضاً الوشم والجمع الوشام **گدنا گدانا** کسی گفتن تا بر دست سوزن نهاده
نیل ریزد وبعربی آنرا استیشام گویند در حدیث است لعن الله الواشمة والمستوشمة **گدها** حیوانی است به بلاهت مشهور بعربی آنرا حمار بکسر حای مهمله وعیر
بفتح عین مهمله وسکون تحتانی ورای مهمله در آخر وکعسوم بضم کاف وسکون عین مهمله وضم سین مهمله وسکون واو ومیم در آخر کعاسم وکعاسیم جمع آن و
ذو النجمه بفتح نون وسکون جیم وفتح میم وتا در آخر وبفارسی خر ودراز گوش گویند واز کنیت او ابو زیاد وابو صابر وابو محمود وابو نافع وابن احقب وابن
آذان وابن خدام وابن شنة وابن العیر وابن المراغه وابن مقلی بکسر میم وابن مرقوم الذراعین است وخر سفید را بعربی اقمر بفتح همزه وسکون قاف وفتح
میم ورای مهمله در آخر گویند وبفارسی کوزه بضم کاف وتازه وفتح زای تازی وچون خر مشهور به حماقت است در عرف مجازاً احمق را گویند وهمچنین در فارسی
هندی خر **گدهی والا** بسکون تحتانی مجهول کسیکه خر پرورد و بکرایه دهد بعربی آنرا قری بفتح واو وقاف وکسر رای مهمله وتحتانی مشدد وحمار بفتح حای مهمله ومیم
مشدد باالف ورای مهمله در آخر وبفارسی خربنده گویند **گدهی** بسکون تحتانی معروف بمعنی ماده خر بعربی حماره بکسر حای مهمله واتان بفتح همزه وتای
فوقانی باالف ونون در آخر وبفارسی ماده خر گویند واز کنیت او ام تولب وام جحش وام جلس بکسر جای مهمله وام ضبه وام المثنی وام وهب وام الهبر
است **گدهی کا بچا** بمعنی بچه خر بعربی جحش بفتح جیم وسکون حای مهمله وشین معجمه در آخر گویند جحاش بروزن کتاب وجحشان بالکسر جمع آن وجحشه
بزیادت تای مونث وتولب بفتح تای فوقانی وسکون واو وفتح لام وبای موحده در آخر وبفارسی خرکره وبترکی خودک بضم خای معجمه وفتح دال مهمله و
قولان بضم قاف وفتح لام گویند **گدهی** جامه پاره که زنان آنرا برای پاک کردن حیض گذارند بعربی آنرا کرسف بضم کاف گویند وتفصیل آن در لغت بجه بضم
بای موحده وسکون جیم که لغت مردم عوام است گذشته ونیز گدی جامه پاره در کوهی که آنرا ته کرده بر سر زخم نهاده عصابه بران بندند بعربی آنرا رفاده
بکسر رای مهمله **گدی** بالضم پس سر بعربی قفا بفتح قاف وفا باالف **باب کاف فارسی با دال هندی گڈبڈ**
در هم آمیخته شدن چیزها بعربی اختلاط بخای معجمه ولام وطای مهمله وامتزاج بمیم وزای وجیم معجمتین بروزن افتعال گویند واگر مردم در جنگ آمیخته

شوند تعاکر بعین مهمله و کاف و را مهمله بر وزن تفاعل و اعتکار بعین مهمله بر وزن افتعال گویند تعاکر القوم و اعتکروا در هم آمیختند در جنگ **گڈریا** بفتح اول
و دوم و سکون را مهمله و تحتانی بالف کسیکه گوسفندان را پرورد بعربی آنرا راعی الغنم و راعی الضان گویند و بفارسی شبان گوسفندان و چوپان گوسفندان
گڈہی دسته تره را گویند بعربی وزم بفتح واو و سکون زا معجمه و میم در آخر و زیم بر وزن کریم و زبیه بر وزن کریمه و باقه بباء موحده بالف و فتح قاف
و تاء در آخر گویند **باب کاف فارسی با ذال معجمه** + **گذاره** بضم اول و فتح را مهمله جای گذر و عبور از دریا بعربی معبر
و بفارسی گذرگاه گویند **گذاریکی ناو** کشتی که برای گذشتن از آب مهیا دارند بعربی معبر بکسر میم گویند و بفارسی کشتی گذر **باب
کاف فارسی با را مهمله** + **گر** بمعنی قاعده کلیه بعربی ضابطه بضاد معجمه و باء موحده و طاء مهمله بر وزن رابطه و اصل
و قاعده گویند **گران** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل مقابل ارزان بعربی آنرا غالی بغین معجمه بر وزن قاضی گویند و بفارسی
گران بها هم گویند **گر پڑنا** بر زمین افتادن بعربی سقوط بضم سین مهمله و قاف و سکون واو و طاء مهمله در آخر و وقوع بضم واو و قاف و هوی بفتح ها و
کسر واو و تحتانی مشدد در آخر و بفارسی افتادن و فتادن گویند و بمعنی تباه شدن بعربی ضیعه بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی و فتح عین مهمله و تاء در آخر و ضیاع
بالفتح گویند ضاع الشی از باب ضرب فعل از ان ابو منصور ثعالبی گوید اگر دیوار بیفتد گویند انقض الجدار بقاف و ضاد معجمه از باب انفعال و اگر سقف افتد گویند خر السقف
بخاء معجمه و را مهمله و اگر نگین از انگشتری بیفتد گویند طاح الفص بطاء و حاء مهملتین **گرتا پڑتا** بمعنی جلد و شتاب بعربی هابطا و صاعدا و قاعدا میگویند
بفارسی افتان و خیزان و سر کن و بر کن و سر کند و پر کند بفتح هر دو کاف تازی و باء فارسی گویند اشرف گوید **بیت** اشک امیدم ز پا بمنزل آمد + از تقدم او
مراد حاصل آمد + از دو بالش رقیب افتان خیزان + سر کن سر کن چو مرغ بسمل آمد + میر الهی گوید **شعر** کنارے واکشم اندر میانه + جماعی و دو ها سر کند و
پر کند + **گرجا** عبادتگاه نصاری و این لغت پرتگیس است که گروهی از نصاری اند و در اردوی هندی مستعمل بعربی آنرا صومعه و بیعه بکسر باء موحده و سکون
تحتانی و فتح عین مهمله و تاء در آخر و بفارسی کلیسا گویند **گرجنا** بفتح اول و دوم و سکون جیم تازی و نون بالف آواز کردن ابر بعربی رعد و هزه بکسر ها و فتح زا معجمه
مشدد و تاء در آخر و هزیر بر وزن امیر گویند و بفارسی خروشیدن تندر بضم تاء فوقانی و دال مهمله و تندور بزیادت واو گویند ابو منصور ثعالبی گوید هرگاه آواز از
رعد بر آید گویند رعدت السماء از باب منع و نصر و هرگاه زیاده شود گویند ارتجست السماء براء مهمله و جیم و سین مهمله از باب افتعال و چون از ان هم زیاده شود گویند
ازمت السماء بتقدیم راء مهمله بر زاء معجمه و میم در آخر از باب افعال و دوت السماء بدال مهمله و واو از باب تفعیل و هرگاه آواز زیاده و سخت شود گویند قصفت السماء
بقاف و صاد مهمله و فا از باب ضرب و قعقعت السماء بتکرار قاف و عین مهمله و چون بنهایت رسد گویند جلجلت السماء بتکرار جیم و لام و هدهدت بتکرار ها و دال مهمله
گردن بالفتح لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن معروفست بعربی عنق بضم عین مهمله و ضم نون و سکون آن و قاف در آخر گویند و اعناق
جمع آن و جید بالکسر گویند اجیاد بالفتح جمع آن **گردن توڑنا** گردن کسی را شکستن بعربی وقص بفتح واو و سکون قاف و صاد مهمله در آخر
گویند وقص عنقه کوعد وقصت شکست گردن او و را پس شکست لازم و متعدی هر دو آمده **گردن مارنا** کسی را گردن زدن بعربی ضرب العنق
بفارسی گردن زدن و از دم شمشیر گذرانیدن **گردنی مارنا** کسی را بر قفا زدن بعربی صفع بفتح صاد مهمله و سکون فا و عین مهمله در آخر صفعه از باب فتح

فعل ازان بفارسی سیلی زدن گردہ بالضم لغت فارسیست در اردوی ہندی مستعمل و آن گوشت پارہ ایست چسپیدہ باستخوان پشت نزد تہیگاہ بعربی
آنرا کلیہ بضم کاف و سکون لام و فتح تحتانی و تا در آخر و کلوہ بضم کاف و سکون لام و فتح واو و تا در آخر گویند کلیات و کلی جمع آن و نیز گردہ بزبان اردو نوعی از
توپ کوچک کہ از باروت پر کردہ سر کنند بعربی آنرا در محاورۂ متاخرین مکحلہ بضم میم و سکون کاف و ضم حاء مہملہ و فتح لام و تا در آخر گویند چنانچہ صاحب مرآۃ العجائب در تاریخ خود
آوردہ گرز بالضم لغت فارسیست در اردوی ہندی مستعمل نوعی از سلاح آہنین کہ بر سر دشمن زنند بعربی آنرا عمود و مقمعہ بکسر میم و سکون قاف و فتح میم و عین
مہملہ و تا در آخر گویند مقامع جمع آن و دبوس بفتح دال مہملہ و ضم بای موحدہ مشدد و سکون واو و سین مہملہ در آخر و آن معرب بوس بالتخفیف و در قاموس است
دبوس بر وزن تنور واحد دبابیس گویا معرب است انتہی و بفارسی لت بفتح لام و سکون تای فوقانی و گوپال بکاف فارسی مضموم و بای فارسی نیز گویند ہاتفی گوید
بیت ز زخم تبرزین و گوپال و تیغ ٭ ز دریا بر آید یکی سرخ میغ ٭ گرگٹ جانوریست مثل چلپاسہ در آفتاب می نشیند و رخ بسوی آفتاب می دارد بعربی
آنرا حربا بکسر حاء مہملہ و سکون راء مہملہ و بای موحدہ با ہمزہ ممدودہ گویند و از کنیت آن ابو خجادب بتقدیم جیم بر خاء معجمہ و ابو حذر بذال معجمہ و ابو الزندیق و ابو الشفیق
و ابو قرہ و ابن الفلاۃ و بفارسی آفتاب پرست گویند گرم پانی بمعنی آب گرم بعربی حمیم بر وزن کریم و حمیمہ بر وزن کریمہ گویند گرم مصالح
آنچہ در دیگ کنند برای بوی خوش مانند زیرہ و فلفل و جز آن بعربی آنرا توابل بفتح تاء فوقانی و واو بالف و کسر بای موحدہ و لام در آخر و ابازیر بفتح ہمزہ و بای موحدہ
بالف و کسر زاء معجمہ و سکون تحتانی و راء مہملہ در آخر و بفارسی یگ افزار و افزار دیگ و دیگ افزار گویند گرمی لغت فارسیست در اردوی ہندی مستعمل ضد سردی
بعربی حر بفتح حاء مہملہ و راء مہملہ مشدد و گویند حرّ لافح بکسر فا و حاء مہملہ و دیقہ بواو و دال مہملہ و قاف بر وزن حدیقہ گرمی سخت گروی و گیروی آفتی است
کہ کشت را می رسد و زرد میکند و خوشہ از دانہ خالی بعربی آنرا ارقان بفتح ہمزہ و راء مہملہ و قاف با الف و نون در آخر گویند فی الصحاح الارقان لغۃ فی
الیرقان و ہو آفۃ مصیبت الزرع و دائۃ تصیب الناس یقال زرع ماروق و میروق کشت آفت رسیدہ بفارسی علت سرخ ہم گویند گرہ بکسر اول لغت فارسیست
در اردوی ہندی مستعمل و آن ترجمۂ عقدہ است و تفصیل آن در لغت گانٹھہ گذشت و نیز گرہ بمعنی علامتی کہ در گز کنند وحید در صفت بزاز گوید بیت مرا گز
ابروش یک گرہ ٭ نسبی از قماش حیات ست بہ ٭ بعربی آنرا شبر بفتح میم و سکون شین معجمہ و فتح بای موحدہ و راء مہملہ در آخر و مشبرۃ بزیادت تا گویند
مشابر جمع آن گرہ دینا گرہ زدن بعربی عقد بالفتح گویند و تفصیل آن در گانٹھہ دینا گذشت گرہ کھولنا گرہ را کشادن بعربی سنی بفتح سین مہملہ و سکون نون
و تحتانی در آخر گویند در اساس ست سنیت العقدۃ و القفل فتحتہا و فی الصحاح سناہ ای فتحہ و سہلہ و قال شعر و اعلم علما لیس بالظن انہ اذا ٭ اللہ سنی
عقد شیئ تیسرا ٭ و بفارسی واکردن نیز گویند گرہلی بکسر اول و فتح دوم و کسر لام و سکون تحتانی معروف چیزی کہ دران گرہہا باشند بعربی
معقد بضم میم و فتح عین مہملہ و قاف مشدد و دال مہملہ در آخر گویند و بفارسی گرہدار گرہی بفتح اول و کسر دوم مشدد و سکون تحتانی معروف چرخی کہ ریسمان
دلو بران پیچیدہ شود بعربی آنرا بکرہ گویند و بالتحریک نیز آمدہ و چرخ کلان را بعربی محالہ بفتح میم و محال بحذف تا گویند و چرخ بزرگ و زود گردان را دموک بفتح
دال مہملہ و ضم میم و سکون واو و کاف در آخر و بفارسی عموماً چرخ چاہ و چرخ دلو و رسن پیچ گویند حسینی خوانساری در تعریف حمام گوید شعر رسن پیچی از
دلو آن چرخ اخضر ٭ نگون عکسی از جام آن مہرتابان گریبان بکسر تین لغت فارسیست در اردوی ہندی مستعمل جامہ پارہ کہ در پیراہن و قبا بیست

سینه بود و بعربی تلبیب بفتح تای فوقانی و سکون لام و کسر بای موحده و سکون تحتانی و بای موحده در آخر و جربان بکسر جیم و رای مهمله و بای موحده مشدد و با الف و نون
در آخر گویند و بضمتین نیز آمده و جنیقه بفتح بای موحده و کسر نون و سکون تحتانی و فتح قاف و ها در آخر گویند و جیب بفتح جیم و یای تحتانی و بای موحده و قفا در آخر * گریبان بچیزی لانا *
دست گریبانی انداختن کشکشان بزور آوردن بعربی تلبیب بر وزن تفعیل گویند لبّبه از باب تفعیل فعل ازان است و به اتلبب با گریبان کشیده آوردن و بفارسی
گریبان گرفته آوردن غنفا گویند شعر تا گریبان گیر و آرد و بپا بوس توام * آشتی فرما نگاهت بسوی ما فرست * گرینت بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی
و حفانون و تای هندی در آخر چوبی که بران چرخ دلو گردد بعربی آنرا محور بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح واو و رای مهمله در آخر و نعامه بفتح نون و عین مهمله با الف و فتح میم و تا در آخر
وابن بکره بفتح بای موحده و سکون کاف گویند و بفارسی تیر چرخ دلو گویند * گرمیه بضم اول و سکون دوم و فتح تحتانی و ها در آخر مهره را گویند و مهره که در رشته کشند
بعربی آنرا خرزه بفتح خای معجمه و سکون رای مهمله و فتح زای معجمه و ها در آخر گویند و مهرهٔ پشت را بعربی فقره بکسر فا و سکون قاف و فتح رای مهمله و ها در آخر و فقاره بر وزن
حراره گویند و بفارسی مازن بفتح زای مهمله و نون در آخر و مازه گویند باب کاف فارسی با رای هندی * گرڑ * شیرهٔ نیشکر که آنرا بقوام آورده
بندند بعربی آنرا قند و قنده گویند * گڑگڑانا * مبالغه و زاری در سوال کردن بعربی آنرا الحاح بلام و تکرار حای مهمله بر وزن افعال و الحاف و ابتهال و تضرع
گویند بفارسی زاری کردن و لجاجت کردن و ستهیدن و دیگر گڑگڑانا بضم هر دو کاف فارسی آواز کردن شکم بعربی قرقره بر وزن دحرجه گویند قراقر
جمع آن در صحاح است قرقر بطنه آواز کرد شکم او * گڑنا * فرو رفتن چیزی تیز در زمین مانند نیزه بعربی ارتکاز بر وزن افتعال گویند رکزت الرمح
از باب ضرب و نصر فارتکز از باب افتعال فعل ازان نیز بمعنی جای گرفتن چیزی در دل بعربی هم ارتکاز بدین معنی بطریق مجاز مستعمل است چنانکه گویند
هذا الامر ارتکز فی قلبی یعنی این چیز در دل من جا بگرفت و نیز بمعنی فرو رفتن خار در عضو بعربی شوک بفتح شین معجمه و سکون واو و کاف در آخر گویند شاکتنی
الشوکة از باب فعل ازان بفارسی خار خلیدن رفتن * گڑوڑنا * بفتح اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و رای هندی و نون با الف چوبی باشد که بران
غلطک نصب کرده بدست کودکان هند تا راه رفتن آموزند بعربی آنرا احال بحای مهمله با الف و لام در آخر و دراجه بفتح دال مهمله و رای مهمله مشدد با الف
و فتح جیم و تا در آخر گویند و بفارسی گروناى بکسر کاف فارسی و سکون رای مهمله و دال مهمله و نون با الف و تحتانی زده * گڑونا * چیزی تیز را در بدن کسی
خلانیدن بعربی نخس و نخز و غرز بفتح غین معجمه و سکون رای مهمله و زای معجمه در آخر و لسنغ بفتح نون و سکون سین مهمله و غین معجمه گویند و غرز کردن انگشت را در تن
کسی بعربی نغز و دغ خلانیدن خار را در عضو کسی بعربی شوک گویند شکته انا از باب نصر و اشکته از باب افعال خلانیدم او را خار * گڑه * بفتح اول و سکون دوم
مخلوط التلفظ بها مکانی محفوظ که در انجا نشسته با دشمن جنگ کنند بعربی آنرا قلعه و بفارسی دژ بزای فارسی گویند و نیز چیزیست از آلات جنگ که از چوبها سازند
و مردم اندرونش نشسته آنرا در بن قلعه افگنند و آنها در جوف آن نشسته نقب زنند بعربی آنرا دبابه و دراجه گویند * گڑها * حفره و بعربی آنرا وهده بفتح واو
و سکون ها و فتح دال مهمله و تا در آخر و هوته بضم ها و واو مشدد مفتوح و تا در آخر و غاره و مغار گویند و بفارسی گو و مغاک و گودال گویند * گڑهی * قلعه کوچک بعربی
قلیعه بتصغیر و بفارسی قلعچه گویند * گڑهنا * زیور و غیره را ساختن بعربی آنرا صوغ بفتح صاد مهمله و سکون واو و غین معجمه در آخر و بفارسی زرگری کردن
و پیشهٔ آنرا بعربی صیاغه بر وزن کتابه و بفارسی زرگری گویند و نیز گڑهنا بمعنی هموار کردن خشت را به تیشه معماری بعربی نحت بفتح نون و سکون حا

مهمله و تای فوقانی در آخر نحت اللبن بالمنحت از باب فعل ازان بفارسی خشت را تراشیدن و سیر آن ستقن گر شیا + بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بهاو
و تحتانی با الف نوعی از نیزهٔ کوچک بعربی آنرا شرخ بفتح شین معجمه و سکون را مهمله و خاء معجمه در آخر گویند شروخ بالضم جمع آن و بفارسی ناجخ بجیم فارسی و خاء معجمه
گویند در اساس البلاغه ست خرجوا فی ایدیهم الشروخ جمع الشرخ و هو بالفارسیة ناجخ و گر شیا بفتح اول و دوم مخلوط التلفظ بهاو تحتانی مشدد با الف
بمعنی مغاک کلان بعربی آنرا غار گویند + گر یا + پیکری که دختران نابالغ از جامه یا از ناما ساخته با آن بازی کنند بعربی آنرا ابنا با بای موحده و نون با الف
و تا در آخر و لعبه بالضم لام و سکون عین مهمله و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و بفارسی آنرا لعبت بفتح لام و سکون عین و ضم با و تای فوقانی و قاف در آخر و سنگ گویند
زلالی در قصهٔ خضر زال گوید بیت + عروسک بلا با طفل خیالش + جهان سان مردم دیدهٔ حالش باب کاف فارسی با زای معجمه گزک +
بفتحتین هر چه بدان تغیر ذائقه کنند در می نوشیدن مانند کباب و پسته و بادام و امثال آن لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل کلیم گوید
شعر + گزک ضرور نباشد شراب غفلت را + دولت برآتش حرص این قدر کباب چرا + بعربی نقل بضم نون و سکون قاف و لام در آخر گویند
در قاموس ست النقل ما ینتقل به علی الشراب قد یضم او ضمه خطأ و در مقامات بدیعی است فقال احدنا علی البیت و للنزل و قال آخر علی الشراب و النقل +
گزی + نوعی از جامهٔ درشت و کم بها بعربی آنرا کرباس بکسر کاف و سکون را مهمله و بای موحده با الف و سین مهمله در آخر و بفکر پاک با فارسی گویند گزنک
گزنا + بفتح اول و سکون دوم و فتح کاف فارسی و سکون تای فوقانی و فتح کاف عربی و سکون را مهمله و نون با الف رسیده بمعنی حنا پیمائش کردن بعربی تزریع بفتح زای معجمه
و سکون را مهمله و عین مهمله در آخر گویند و بفارسی زیر کردن ظفر را گویند شعر سحابا یا قدر توان از آن بیشتر است + که توان کرد با طلبات تخیل گز + باب
کاف فارسی با کاف فارسی گگری + بفتح اول و سکون دوم و کسر را مهمله و سکون تحتانی معروف و بزبان هرم قصباتی آوند گلی که در آن آب
کنند بعربی آنرا جرّه بفتح جیم و را مهمله مشدد و تا در آخر و جر بحذف تا گویند جرار بر وزن کباب جمع آن و حب بالضم حاء مهمله و باء موحده مشدد در آخر گویند
احباب بالفتح و حبه بر وزن عنبه و حباب بر وزن کباب جمع آن و بفارسی سبو بالفتح گویند و کوچک آنرا بعربی مقره بفتح میم و قاف و را مهمله مشدد و تا در آخر گویند
و بفارسی سبوچه + گل + چیزی که از سر فتیله برزند و این لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل سنجر کاشی گوید شعر گر چه در چمن خلق نور زنبور عسل عجب
گر ز گل شمع نگیرد گلاب + بعربی آنرا قراطه بضم قاف و را مهمله با الف و فتح طای مهمله و تا در آخر گویند فی الاساس و اقطع قراطة السراج ما یقطع من انفه اذا
عشی و نیز گل بمعنی داغی که بر عضو نهند بعربی آنرا کی و کیه بالفتح کاف و تحتانی مشدد و بزیادت تا در دوم و دوا که ما بین نهاله چشم و گوش نهند بعربی آنرا صداغ
بضم صاد مهمله و دال مهمله با الف و غین معجمه در آخر گویند + گلا + بمعنی گلوی آن عضوی است معروف و بعربی آنرا حلق و حلقوم بالضم و حنجره گویند صاحب قاموس و صحاح این
لغات را بیکدیگر تفسیر کرده اند پس معلوم شد که همه بیک معنی است و ابواسحق در مهذب گوید حلقوم مجرای نفس و مری مجرای طعام و آن زیر حلقوم است و نفیسی گوید
حلق عضوی است مشتمل بر فضایی که در آن مجرای طعام و نفس است و طبری گوید که حلق عبارت است از مجمع حنجره و حلقوم و مری و عضلاتی که در آن اند پس شامل است
لوزتین و اصول لسان و عضلات را که موضوع اند از خارج اعلی هر دو گوش تا از داخل و خارج و قرشی گوید که لفظ حلقوم نزد اطبا محمول میشود بر قصبه
و بینه قصبه ریه و حنجره چرا که حنجره سر ریه است پس او در عضو اجمالی است و گلا بفتح اول و دوم مشدد با الف ظرفی که پیشه وران بهای اجناس را که بند آن بدان کنند بفارسی آنرا

جل گویند وحید در صفت مخترعه صفاهان گوید بیت + از داغ نو کهن شد دل ریش + برگشت چو جل آن خیابانیش + **گلاب** بالضم
وراء دو مهمله بمعنی گل سرخ مستعمل است و بعربی آنرا جمه بفتح حاء مهمله و سکون میم و فتح جیم و میم و تا در آخر گویند جوحم بحذف تا جمع آن عبد و بفتح واو و سکون
مهمله و دال مهمله آخر گویند بفارسی گل سرخ و گل احمر و گل حمراء و گل گلاب باضافت گویند سعدی گوید **بیت** گل سرخش چو عارض خوبان سنبلش
محبوبان + جمال الدین سلمان گوید بیت ای صبا بوی تو در باغ رفته است + پس خورده باکه برگ گل احمر گرفته است + خواجه حافظ گوید **بیت** شگفته شد
گل حمرا و گشت بلبل مست + صلای سرخوشی ای عاشقان باده پرست + طغرا گوید **بیت** + ز خوی جمال تو چون گل گلاب شد بست شقایق از خجلت
گل کباب شده است + و نیز گلاب بمعنی عرق گل سرخ هم بمعنی در فارسی بهند بمعنی مستعمل است بعربی آنرا ماء الورد و ماورد گویند **گلاب پاش** ظرفی
گلاب کرده بر مردم پاشند و بعربی آنرا رشاشه بفتح راء مهمله و شین معجمه مشدده با الف و شین معجمه دوم مفتوح و با در آخر و مرشه بکسر میم و فتح راء مهمله و شین معجمه مشدده
و با در آخر گویند و بفارسی گلاب دان عبد السمیع جبلی گوید **شعر** + بر رو و تن چو گل آب تازه و پاک است + ز اشک دیده من چون گلاب دان ز ره
چهرگشا گلاب کسی باشیدن بعضی ریش گویند ریش حلبه بالما در فعل از آن بفارسی گلاب افشاندن و افشاندن اندختن و پاشیدن قاسم مشهدی گوید
بیت گل شود مینا بچشم مردم مینا گلاب + کی بهوش آید من بر صورت دیبا گلاب + طالب آملی گوید **شعر** + بوی حزره می آید ازین قطره خون
بر پیرهن افشان که گلابی به از این نیست + شاه سعری گوید **شعر** ز طوف مشهدم آشفته میرود بلبل + کدام نی دهم در کفش گلاب انداخت + **گلاب**
تکالیدن + گلاب از گل بر آوردن بعضی تقطیر و زن تفعیل گویند قطر الورد از باب تفعیل فعل از آن بفارسی گلاب کشیدن و گرفتن و ستدن صائب گوید شعر
ز گریه عاقبت کار گل فتاد بچشم + ز گل گلاب کشیدم گل از گلاب گرفتم + هم او گوید **شعر** ز حسن شوخ تسلی نشود بید خشک + گلی که میرود از دست از و گلاب مگیر + و او
در صفات هرات گوید **بیت** بتوان ستدن کثرت بو + از سایه گل گلاب نیکو + **گلابی** شیشه کوچکی که شرب و گلاب و مانند آن در آن کنند صائب گوید **بیت**
می کشانرا باده گلرنگ خندان میکند + یک گلابی مجلس یاران را گلستان میکند + صاحب بهار عجم گوید که از اهل ایران شنیده شد که بمعنی محاوره مردم ایران نسبت
تر شنیده ها هند است و شعرا از ایران بهند آمده لیث آندو در ایران گلاب افشان گویند بنائی در شیرین خسرو گوید **بیت** دهان تنگ خوبان گل اندام
چو شوخ از گل افشان می آشام + اما هی نیز گلابی بمعنی سرخ نیم رنگ بغیر آنرا ورده بفارسی چهره به مرتبه تحت رسیده در ملفظه در رسم خط سلیم گوید **بیت** از شوق
خون دل گل میجوشد + شمع از هوس سوختن میکوشد + از عکس گل و تو دانم چون گل + آیینه لباس چهره می پوشد + جامه نیم سرخ را بعربی مورد بضم میم و
و فتح واو و راء مهمله مشدده و دال مهمله در آخر گویند صاحب بهار عجم گوید گلابی بمعنی چهره یعنی سرخ نیمرنگ مستعمل ایران است آخوند مسیحا که از فضلای ایران است
گوید **شعر** از تربیت آب حیات گل و لیش + فرداست که آن سیب ذقن گشته گلابی + مفید بلخی گوید **بیت** تگی جور و عرق ناک و گلابی نیست +
پیاله چو لب لعل دلبر نیست + ارادت خان واضح گوید **شعر** بهر رنگی که باشد آب گیس رنگ میگیرد + بیاد چشم مستی ریختم اشک گلابی را + و برین تقدیر این شعر
میرزا محمد حسین مخلص که گلابی را بمعنی رنگ مذکور آورده بیجا باشد از قلت تتبع و آن این است + **شعر** بدل پیچیده رنگین معنی سبز مضمونی + نگارینست
آن صنم امروز دستار گلابی را + و گلابی نیز نام میوه است که اکثر رنگ گل در آن اندازند بمعنی فارسی ساخته اهل هند است + **گلابپاش** گرفته شد

گلو بند شدن و از جربی بجوحه بضم با موحده و حا مهمله و سکون واو و فتح حا مهمله دوم و تا در آخر و صحل بفتح صاد مهمله و سکون حا مهمله و لام در آخر گویند بحج و صحل
از باب سمع و ابح و صحل از باب افعال فعل ازان بفارسی گلوگرفتن و حلق افتادن **شعر** شب بیا تا قه شغانی بکام دل + نالید آنچنان که گلوی
جرس گرفت + امیر خسرو گوید **بیت** + بر سر بهار که بلبل گذشت + حلق افتاد و خراشیده گشت + **گلا پکڑنا** گلوی کسی گرفتن و نیز
تنگ کردن کسی بعربی اخذ المزدرد بضم میم و سکون زا معجمه و دال و را مهملتین و دال مهمله دوم در آخر و اساس اخذ بمزدرده اذا ضیق یقال اخذ بمخنقه
یعنی گرفتن چنبر بخت گلو را هیچ باز د بعربی اخذ الحلق و بفارسی گلوگرفتن سیحق الطعمه بزبان بلغا گوید **شعر** بسر تا قدم و موی تو چون آن بجم
که گیرد گلو **گلا اکڑنا** بیمه اشتن جیه کام کودک را بعربی غر بفتح دال مهمله و سکون غین معجمه و را مهمله گویند و غر الصبی از باب منع فعل ازان و در نهایت الدغر
غمز الحلق بالاصبع وذلك ان الصبی تاخذها العذرة وهی وجع یهیج فی الحلق من الدم فتدخل المرأة فيه اصبعها فتدفع بها ذلك الموضع وتكبسه بفارسی
بناگوش کردن کام برداشتن و کام برگرفتن گویند + **گلا گھونٹنا** گلوی کسی فشردن بعربی خنق بفتح خا معجمه و کسر نون و قاف در آخر گویند خنقه
از باب نصر و از باب تفعیل فعل ازان بفارسی خفه کردن و خبک و خبه کردن و گلو فشردن + **گلا گھٹنا** بضم کاف فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون تای مهمله بند
و نون با الف افسرده شدن گلو بعربی اختناق بخای معجمه و نون و قاف بروزن افتعال و انخناق بروزن انفعال گویند و بفارسی گلو فشرده شدن **گلانا**
بپختن گوشت تره و امثال آن را بجدی که بهم شود و جوب پخته شود بعربی انضاج بنون و ضاد معجمه و جیم در آخر گویند انضج اللحم و غیره از باب افعال فعل ازان
و اگر بمرتبه برسد که گوشت از استخوان جدا شود بعربی آنرا تهرأ بفتح ها و سکون را مهمله و همزه در آخر و اهرا بروزن افعال و تهرئه بروزن تفعله گویند در صحاح
است هرأت اللحم واهرأته وهرأته تهرئة اذا اجدت نضاجه فتهرأ حتى سقط عن العظم فهو لحم مهرأ و نیز گلانا بمعنی گداختن سیم و طلا و جز آن در آتش بعربی سبک
بفتح سین مهمله و سکون با موحده و کاف در آخر و اذابه بذال معجمه و با موحده و تا در آخر بروزن افاعه و تذویب بروزن تفعیل گویند در صحاح است سبکت الفضة
وغیرها اسبکها سبکا اذبتها والفضة سبیکة و نیز گلانا بمعنی لاغر کردن بیمار و اندوه و جز آن بعربی اذابه بدین معنی مستعمل است گویند اذابه المرض والهم والغم یعنی
بگداخت او را بیماری و اندوه و در فارسی هم گداختن بدین معنی مستعمل است عرفی گوید **بیت** عشقم چنان گداخت که موران ز ماتم + عضوی نیافتند که تا
مو بهم بند + **گلپھڑا** بفتح اول و سکون دوم و فتح با فارسی مخلوط التلفظ بها و را هندیه با الف بمعنی هر دو کنج دهن بعربی صامغان بصاد مهمله و کسر میم
و غین معجمه با الف و نون در آخر و صماغان و صمغان و صواران بکسر صاد مهمله و واو با الف و را مهمله و الف و نون در آخر گویند + **گل پھولنا**
امری غریب بظهور آمدن بفارسی گل شگفتن + **شعر** صایب چه گل شگفته امروز در چمن + گلها بجای چشم و دهن باز کرده اند + **گل تکیه** + نوعی از بالین
خرد که بشکل کماج سازند و وقت دراز کشیدن زیر رخسار گذارند بعربی آنرا مخدة بکسر میم و فتح خا معجمه و دال مهمله مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی
گرد بالش و گرد بالین گویند میر یحیی شیرازی گوید **بیت** + نخندانش که مه را داد آتش + پی آسایش دل گرد بالش + دهان آزر گوید
شعر + دارد آرام دل بهر جنون + پنبه داغ گرد بالین است + **گلٹی** + بکسر اول و سکون دوم و کسر تای هندیه بمعنی تکمه معروف رسیده گرهی در گوشت
بدن افتد بعربی آنرا غده بضم غین معجمه و فتح دال مهمله مشدد و تا در آخر و غداده بضم غین معجمه و فتح دال مهمله اولی و دوم تا در آخر و بفارسی تنده بضم

میم و غین معجمه گویند و غده که از بالیدن وست بجنبد بعربی آنرا سلعه بکسر سین مهمله و سکون لام و فتح عین مهمله و با در آخر گویند در نهایه السلعة غدة تظهر بین الجلد واللحم اذا غمزت بالید تحرک و گلشی نیز گرهی که در اعضا و بند گاه مردم بسبب درد عضو دیگر پیدا آید بعربی آنرا نیز غده گویند و بفارسی باغره بیای موحده با الف و فتح غین معجمه و رای مهمله و ها در آخر و گلن بضم کاف و فتح لام و نون در آخر گویند **گلخوز** بفتح اول و سکون دوم و ضم خای معجمه و سکون واو مجهول و رای مهمله در آخر رسنی حلقه دار که در گردن ستوران بندند بعربی آنرا ربقه با ق بر وزن کتاب و ربق بکسر رای و فتح بای موحده و ق برای اصحاب جمع آن در صحاح ست الربق بالفتح مصدر قولک ربقت الجدی اربقه والربقة اذا جعلت رأسه فی الربقة **گل خیر و** گلیست معروف بعربی آنرا خیری بفتح خای معجمه و سکون تحتانی و کسرهٔ رای مهمله و تحتانی مشدد و منثور بفتح میم و سکون نون و ضم تای مثلثه و سکون واو و رای مهمله گویند و بفارسی گل خیری و خیرو گویند گرم و خشک است در اول **گل داوودی** نوعی از گلیست در هندوستان زرد و سفید هم می شود با سراج الدین علیخان آرزو گوید **شعر** چون گل داوودی پیچاد در خزان با شد بهار + از فریب آسمان هر کس که غافل ماند ماند **گلدسته** بضم اول لغت فارسیست و در اردوی هندی مستعمل بمعنی شاخهای گل که آنرا با هم بسته در دست دارند و یا گلها را با هم بندند بعربی آنرا مستقر بضم میم و سکون شین معجمه و ضم قاف گویند مشاقر جمع آن **گلدم** بالضم پرنده ایست مشهور بعربی آنرا بلبل و گعیب و جمیل و عندلیب گویند و بفارسی مرغ چمن مرغ سحر و مرغ بستان و مرغ بهار و مرغ گلشن هم خوانند بزبان فارسی و زندلاف و زند واف نیز گویند **گل شبو** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن گلیست که شبها بو دهد سید حسن خالص گوید **بیت** هست در شام نمود گران گیسو را + شب چو شد عطر شود بیش گل شب بو را + **گلقند** بالضم مرکبیست که از شکر و برگ گل سازند و آن لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و بهترین آن آفتابیست و حید گوید **شعر** دی با طبیب گفتم احوال ضعف خود را + از لعل یار فرمود گلقند آفتابی + بعربی جلنجبین بضم جیم و فتح لام گویند و آن معرب گل انگبین است مربی الورد نیز گویند و بفارسی گلشکر هم گویند **گل کردن** چراغ را خاموش کردن بعربی اطفا و بفارسی چراغ کشتن و گل کردن و تفصیل آن در چراغ گل کن با گذشت **گل کوزه** صاحب رشیدی گوید گل نسرین است که آنرا گل مشکین هم گویند و بهندی سیوتی خوانند امیر خسرو گوید **شعر** در گل کوزه نگر تا یاد آور کوزه کرد + یاسمن آمد یده بهر خنده دندان کرد باز + بهار عجم گوید در اکثر فرهنگها بمعنی گل نسرین گفته اند با ستناد این شعر امیر خسرو + **شعر** کنون خانه باید کوزه زمین گل کوزه + بیار شبنم شد از چه نگرد و کوزه از شبنم + لیکن در اشعار مردم ایران دیده نشد و بعضی از طبای این زمان درین دیار گل نسرین همین گل کوزه را گویند و بعضی نسترن خوانند و گل قند آنرا بهتر از گلقند گل سرخ دانند **گل کیس** گلیست مانند کلاه خروس بعربی آنرا عرف الدیک بضم عین مهمله و سکون رای مهمله و فا در آخر مضاف بسوی دیک و بفارسی تاج خروس و بستان افروز گویند سرد و خشک است در اول **گلگلا** قسمی از شیرینیست که از شکر و خمیر آرد گندم کرده بروغن بریان میکنند بمحاوره حال عرب آنرا لقیمات القاضی و لقیمات النظر فا بتصغیر خوانند **گلگیر** بالضم لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل مقراضی که گل شمع و چراغ از آن گیرند قبول گوید **شعر** خاکساران را غنیا ر محتاج همراهی نیند + شمعدان گل کجا در بند گلگیر طلاست **گل لاله** گلیست سرخ که میان آن نقطه سیاه باشد و آنرا لالهٔ نعمان هم خوانند و آن هفت نوعست لالهٔ صحرا

لالهٔ کوهی لاله دودری لالهٔ شقایق لاله دلسوز لاله دلسوخته لالهٔ نعمان و این لالهٔ خطائی نیز گویند چنانکه در مؤید آورده و در رقعات بابری مذکورست که لاله
در کوهستان کابل باقسام رنگ میشود چنانکه حسب الحکم یکمرتبه بشمار آمده سی و دو قسم بود و نوعیست از لاله که بوی گل سرخ میدهد ما آنرا لالهٔ گل بوی خطاب
دادیم و بهمین نام شهرت یافت انتهی بعربی آنرا شقر بفتح شین معجمه و کسر قاف و رای مهمله در آخر و شقایق النعمان مضاف بسوی نعمان اطلاق آن بر واحد و
جمع هر دو آید صاحب قاموس گوید نامیده شد بشقایق بسبب مشابهت بشقیقهٔ برق و اضافت آن بسوی نعمان بن منذر از آن ست که او در موضعی گذشت
که آنجا گلهای گوناگون شگفته بود و میان آن لاله هم چهره افروخته بود از جمله گلها لاله او را خوش آمد برای تحسین آن بکشود و فرمان به نگاهبانی آن داد
و اول کسی ست که لاله را نگاهبانی کرده **گل لینا** بمعنی بریدن سر فتیلهٔ شمع بعربی تقریط بر وزن تفعیل گویند قرط السراج فعل از آن ست
و اقطع قراطة السراج ببر گل چراغ را بفارسی گل از چراغ گرفتن طغرا گوید **شعر** چو در خانه گیرم گلی از چراغ + خورد برکف قسمتم خار باغ + **گل میخ**
بالضم لغت فارسیست در اردوی و هندی مستعمل و آن نوعی از میخ آهنین ست که سرش پهن میباشد کلیم گوید + **شعر** بباید ره شاهنشهی که از در او + شگفته غنچهٔ گل
میخ بسرخ ایام **گلنا** بمعنی پخته شدن گوشت تره و جز آن بمرتبه که نرم شود بعربی آنرا نضج بفتح نون و ضم آن گویند نضج اللحم و از باب سمع فعل از آن
و اگر خوب نرم و پخته گردد بمرتبه که از استخوان جدا شود بعربی آنرا هر بفتح ها و ضم آن و سکون رای مهمله و همزه در آخر و هرو بالضم و تهر بر وزن تفعل گویند
هرا اللحم از باب سمع و تهرا اللحم از باب تفعل فعل از آن و نیز لاغر شدن از بیماری و اندوه بعربی ذوب و اب جسمه از باب نصر لاغر شد جسم او **گلنار**
بالضم لغت فارسیست در اردوی و هندی مستعمل بمعنی گل درخت گلنار که آن نوعی از انار ست بار نمی آرد و گل می آرد و مجازاً گلنار را بر درخت
گلنار هم اطلاق کنند بعربی آنرا مظ بفتح میم و ظای معجمه مشدد گویند **گلہ** بالکسر لغت فارسیست در اردوی و هندی مستعمل ترجمه شکوی بفتح شین معجمه و سکون
کاف و واو با الف مقصوره در آخر در صحاح است شکوت فلانا اشکوه شکوا و شکایة و شکیة اذا اخبرت عنه بسوء فعله و الاسم الشکوی **گلہری**
جانوریست مانند موش میوهای درختان میخورد و بر پشتش خطهای سیاه بود بعربی در محاوره حال آنرا فارة التمر و فارة النخل گویند بفارسی موش
بران و موش خرما گویند و یحیی کاشی گلهری را در شعر خود آورده شاید که فارسی باشد یا لفظ هندی را آورده و آن اینست + **بیت** بهر جه افتد
بدست آن طرار + بدو دستش خورد گلهری وار + **گلہی** مقدم کشتی بعربی قیدوم السفینة مضاف بسوی سفینه و خدف گویند **گلی** آله ایست
که بان و شنگران شمشیر را جلا دهند بعربی آنرا مدوس بکسر میم و سکون دال مهمله و فتح واو و سین مهمله در آخر و مصقله بکسر میم و سکون صاد مهمله و فتح قاف
و لام و تا در آخر گویند و بفارسی زداغ بکسر یای تازی و سکون رای معجمه و دال مهمله با الف و غین معجمه در آخر گویند نیز گلی بمعنی چوب کوچکی که با آن کودکان
بازی می کنند بعربی آنرا قله بضم قاف و فتح لام و تا در آخر گویند قلات بالکسر جمع آن و قلون بکسر قاف همچنین قلا القلة از باب نصر و قلا بالقلة
فعل از آن و گلی بفتح اول و کسر دوم مخفف و سکون تحتانی مخفف بمعنی کوچه پس اگر مستوی و دراز باشد بعربی آنرا زقاق بضم زای معجمه و قاف با الف
و قاف دوم در آخر گویند زقان بضم زای معجمه و قاف مشدد با الف و نون و ازقه بفتح الف و کسر زای معجمه و قاف مشدد و تا در آخر جمع آن و سکه
بکسر سین مهمله و کاف مشدد و تا در آخر گویند سکک بکسر سین مهمله و فتح کاف جمع آن و اگر کوچک و تنگ باشد بعربی آنرا مطرب بفتح میم و سکون طای مهمله

وفتح رای مهمله و بای موحده در آخر و مطربة بزیادت تا گویند در نهایه است المطربة واحد المطارب هی طرق صغار تنفذ الی الطرق الکبار و قیل هی الطرق
الضیقة المتفرقة انتهی و بفارسی تنگنای گویند **گلی پڑنا** چیزی بی ضابر گردن کسی افتادن بعربی التعلق فی العنق گویند تعلق فی عنقی از باب
تفعل فعل از آن و بفارسی بر گردن افتادن + صائب گوید **شعر** نیست امروز کسی قابل زنجیر جنون + آخر این سلسله بر گردن ما می افتد **گلی تک بھرنا**
بر گردن ظرف را تا بگلو بعربی تحلیق بحای مهمله و لام و قاف بر وزن تفعیل گویند حلق الاناء از باب تفعیل پر کرد ظرف را تا بگلو **گلی ڈنڈا** دو چوب یکی دراز دیگری
کوچک که بآن کودکان بازی کنند و دراز را بر سر کوچک زنند تا بجهد بعربی کوچک را قله بضم قاف و فتح لام و تا در آخر گویند قلات با لکسر و قلون بکسر قاف
وضم آن جمع آن و دراز را بعربی مقلی بکسر میم و سکون قاف و لام با همزه مقصوره و قال بقاف گویند در صحاح است القال الخشبة التی تضرب بها القلة
و بفارسی کوچک را دوله و دوداله و غوک چوب گویند و بعضی کوچک را پله ببای فارسی و دراز را جفته بفتح جیم فارسی خوانند و در محاوره حال همین مستعملست
و هر دو را چالیک هم گویند قلا الصبی بالقلة فعل از آن **گلی لگانا** بزور حواله گردن چیز کسی البعربی التعلیق فی العنق علق فی عنقه از باب
تفعیل فعل از آن و این در محاوره حال مستعمل است و بفارسی گردن نهادن و بستن و افگندن بر گلو بستن صائب گوید **شعر** میکند از خون شیرین تا ابد
تیشه اش + هر که چون فرهاد کار عشق بر گردن نهاد + سلیم گوید + ساقی آن دختر پیری که بجا مانده ز تاک + خوب کردند که بر گردن مینا بستند + ظهوری
گوید **شعر** عمدا اگر چه فراموش کرده + صد معذرت بگردن نسیان در افگنم **گلی لگنا** بمعنی گلی پڑنا و آن مذکور شد و نیز گلی لگنا بمعنی دست در گردن
یکدیگر آوردن بعربی معانقه بعین مهمله و نون و قاف بر وزن مفاعله و عناق بر وزن کتاب گویند عانقه از باب مفاعله فعل از آن + **گلهونا**
خاموش شدن چراغ بعربی انطفاء بکسر همزه و سکون نون و کسر طای مهمله و فا با الف ممدوده گویند انطفی السراج از باب انفعال فعل از آن بفارسی
گل شدن هم گویند اسلام خان والا گوید **بیت** درین داور نگاه ظلمت نشان + شد از باد شمشیر گل شمع جان +

باب کاف فارسی با نون +

گنّا بفتح اول و دوم مشدد و با الف نی که از آن شکر سازند بعربی آنرا قصب السکر و بفارسی نالی بنون و بکسر لام و نیشکر گویند گرم و تر است در درجه
اولی و بکسر اول بمعنی شمار کردن بعربی عد بفتح عین مهمله و دال مهمله مشدد و حسب بفتح حای مهمله و سکون سین مهمله و بای موحده در آخر و حساب بر وزن
کتاب و حسبان بالضم و حسابة بر وزن کتابة گویند + **گناه** بالضم لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل کاری که بسبب آن مستحق کیفر شود بعربی
جرم بضم جیم و ذنب بفتح ذال معجمه و سکون نون و بای موحده در آخر و حریبه بر وزن کریمه و اثم بکسر همزه و سکون تای مثلثه و میم در آخر و حرج بفتح
حای مهمله و را مهمله و جیم در آخر و جنایة بکسر جیم و نون با الف و فتح تحتانی و تا در آخر گویند و جریرة بفتح جیم و تکرار را مهمله مشدد و تا در آخر گویند در اساس است
جر علی نفسه جریرة و کثر جراته بهم و جبر انهم + **گناه رکھنا** گناه ناکرده بر کسی ثابت کردن بعربی تجنی بجیم و نون مشدد و تحتانی در آخر و تجرم بجیم و را مهمله و میم و
تذنب بذال معجمه و نون و با موحده بر وزن تفعل گویند تجنی علیه و تجرم علیه و تذنب علیه از باب تفعل فعل از آن بفارسی گناه نهادن و گناه بستن و افگندن
+ میر معزی گوید **شعر** جای خویش اندر بلای او دل مسکین من + وی گنه کرد و گنه بر چشم روشن بین نهاد + ثنائی تکلو گوید **شعر** خون میچکد از تیغ

ستم بایزد انم + دشمن من سوخته خرمن چه گنه نیست + گلیم گوید شعر بره گر پیش پای خود نه بینی + گنه بر عقل دوراندیش افگن گنهگار شدن یا گناه
کردن بعربی جنایه بکسر جیم و نون با الف و فتح تحتانی و تا در آخر و جریمه بروزن کریمه گویند جنی الذنب علیه و جرم علیهم و الیهم از باب ضرب فعل از ان
گناه گار لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل کسی که گناه کرده باشد بعربی آنرا مجرم بضم میم و کسره رای مهمله و جریم بروزن کریم و متجرم بروزن
متفعل و آثم بروزن فاعل و اثیم بروزن کریم گویند و بفارسی بزه کار بفتح بای تازی و زای معجمه نیز گویند **گناهگار هونا** در جرم شدن
بعربی اجرام بجیم و رای مهمله و میم بروزن افعال و اجترام بروزن افتعال و تجرم بروزن تفعل و اذناب بذال معجمه و نون و بای موحده بروزن
افعال گویند جرم فلان از باب ضرب و اجرم و اذنب از افعال و اجترم از افتعال و تجرم از تفعل فعل از ان بفارسی گنهگار شدن نیز گویند و نیز کردن
فعلی که حلال نباشد بعربی تأثم بفتح میم و سکون همزه و فتح تای مثلثه و میم در آخر گویند اثم از باب سمع و تأثم از باب تفعل فعل از ان **گنتی** بکسر اول و سکون
نون و کسر تای فوقانی و سکون تحتانی معروف بمعنی شمار بعربی عَدَد و عدید بروزن امیر و حساب بروزن کتاب گویند **گنجا** کسیکه موی سرش بسبب بیماری
رفته باشد بعربی آنرا اقرع بفتح همزه و سکون قاف و فتح رای مهمله و عین مهمله در آخر گویند بفارسی کل بفتح کاف تازی و کچل بفتح کاف تازی و جیم فارسی گویند ابو منصور
ثعالبی گوید کسی که موی سرش از هر دو جانب پیشانی ریخته باشد آنرا انزع بفتح همزه و سکون نون و فتح زای معجمه و عین مهمله در آخر گویند و اگر اندکی زیاده از ان ریخته باشد
آنرا اجلح بفتح همزه و سکون جیم و فتح لام و حای مهمله در آخر گویند و اگر تا نیمه موی سرش ریخته باشد آنرا اجلی بفتح همزه و سکون جیم و لام با الف و اجله
بفتح همزه و سکون جیم و فتح لام و ها در آخر گویند و اگر از نیمه سر هم زیاده ریخته باشد آنرا اصلع بفتح همزه و سکون صاد مهمله و فتح لام و عین مهمله
در آخر گویند پس اگر همه موی سرش ریخته باشد آنرا احص بفتح همزه و حای مهمله و صاد مهمله مشدد گویند و فرق میان صلع و قرع آنست که صلع عبارتست
از ریخته شدن موی سر بخلاف قرع که عبارتست از رفتن موی سر + **گنجی** زنی که موی سرش بسبب بیماری رفته باشد بعربی آنرا قرعاء بقاف و رای
و عین مهملتین بوزن حمرا گویند **گند** بفتح اول و سکون دوم و دال مهمله بمعنی بدبو لغت فارسیست در اردو و هندی نیز مستعمل از توافق لسانین است
بعربی نتن بفتح نون و سکون تای فوقانی و نون در آخر گویند **گندا انڈا** + تخم مرغ که فاسد شده باشد و به آب گشته بعربی آنرا بیضه مذره بفتح میم
و کسر ذال معجمه و فتح رای مهمله و تا در آخر و مارقه بمیم و رای مهمله و قاف بروزن فاعله و مغرقله بضم میم و فتح غین معجمه و سکون رای مهمله و کسر قاف و فتح لام و تا
در آخر گویند و بفارسی گنده و لغ بفتح لام و سکون غین معجمه و لق بقاف گویند مذرت البیضه و مرقت از باب سمع و غرقلت از باب دحرجه فعل از ان +
گندنا بالفتح لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن سبزیست معروف بعربی آنرا کراث بضم کاف و رای مهمله مشدد با الف و ثای مثلثه در آخر
گویند و بفارسی بوده بفتح زای معجمه و ضم بای تازی نیز گویند گرم است در اول و خشک است در دوم + **گنده بغل** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل
بعربی آنرا مصن بضم میم و کسر صاد مهمله و نون مشدد در آخر گویند فی القاموس الصنة و قر الابط کالصنان اصن صار ذا صنان + **گنده بهار** زنانی را
که در ایام سرما بارد بعربی آن باد را آنرا شتی بفتح شین معجمه و کسر تای فوقانی و تحتانی مشدد و شتوی بالتحریک گویند بفارسی باران سرما + **گنده دهن** لغت فارسیست
در اردو و هندی مستعمل کسیکه دهنش بو کند بعربی آنرا ابخر بفتح همزه و سکون بای موحده و فتح خای معجمه و رای مهمله در آخر و زنخ بفتح زای معجمه

و نون و خای معجمه گویند و بفارسی بباستو بکسر بای موحده و سکون سین مهمله و ضم تای فوقانی و شکنج بضم سین مهمله و کاف تازی و سکون نون و جیم در آخر گویند +
سعدی گوید + **شعر** + تشنه را دل نخواهد آب زلال + کوزه بگذشت بر دهان سکنج + **گندک** + جوهریست معدنی بعربی آنرا کبریت بکسر کاف و سکون بای
موحده و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر گویند و بفارسی گوگرد گرم و خشک ست در درجه سوم چنانکه ابن بیطار گفته و شیخ ابو علی گوید گرم و خشکست در درجه چهارم
گندهی بالفتح کسیکه خوشبو فروشد بعربی آنرا عطار بتشدید گویند و بفارسی بوفروش و عطرفروش **گندی** دشنامیست که کنیزان را
دهند بعربی خفار بفتح دال مهمله و خا با الف و کسر رای مهمله گویند و نیز گندهی نی را گویند که پلید باشد و نظافت ندارد بعربی آنرا قحه بفتح قاف و خای معجمه مشدد
و تا در آخر و قذره بفتح قاف و کسر ذال معجمه و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی پلید + **گنڈا** + ریسمان خام که بران دعا یا افسون میدمند
گره میزنند و اگر برای ازاله تپ سازند بفارسی آنرا رشته تپ گویند + خسرو گوید **بیت** + پیچیده بود سخن چو زنجیر + چون رشته تپ همه گره گیر +
گنڈلا + بضم اول و سکون دوم و فتح دال هندی و لام با الف شکلی که از احاطه خط منحنی بر سطحی پیدا شود و بعربی آنرا دایره بدال و رای
مهملتین بروزن فاعله گویند **گنڈلی** حلقه مار را گویند بعربی تثنی الحیة بکسر ثای مثلثه و سکون نون و تحتانی در آخر مضاف بسوی حیه و بفارسی حلقه مار
گنڈلی مارنا حلقه زدن مار بعربی تطوق بطای مهمله و واو و قاف و تلوی بلام و واو و تحتانی و تحوی بحای مهملتین و تحتانی در آخر بروزن تفعل تطوقت الحیة
و تحوت و تلوت از باب تفعل و حت الحیة از باب نصر فعل از ان بفارسی حلقه زدن مار + **گنهگار** مخفف گناه گار و آن بگذشت بعربی آنرا مذنب بضم میم و کسر نون گویند

باب کاف فارسی با واو

گواه بالفتح لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن معروفست بعربی شاهد و بینه بفتح بای موحده و کسر تحتانی مشدد و فتح نون و تا در آخر گویند
و بفارسی گوا بحذف ها و گوه بحذف الف هم آمده + ظهوری گوید **بیت** ای شخص ده بقا و فنا + بر بقایت فنای جمله گوا + حافظ گوید
شعر وام حافظ بگو که باز دهید + کرده اعتراف و من گواهم + و ترکی تانوق بتای فوقانی با الف و ضم نون و سکون قاف گویند **گواه کرنا**
برای اثبات مدعای خود کسی را شاهد کردن بعربی آنرا اشهاد بشین معجمه و ها و دال مهمله بروزن افعال گویند اشهد نی فلان شاهدا و گردانید فلان
مرا بفارسی گواه کردن و گرفتن و کشیدن و آوردن سیر مغربی گوید **شعر** سوگند خورد چرخ که با او وفا کند + بر خویشتن فرشتگان را گواه کرد +
واله هروی گوید **شعر** زهد که هرچه رسد دل در قبول کشاست + فراخ حوصلگی را گرفته ایم گواه + هم از وست **شعر** دل از غلامی غم خواست زندگی تا داد
کشید بر رخش از داغها گواها نرا + **گواهی** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن معروفست بعربی شهادة **گواهی دینا** ادای شهادت
کردن بعربی شهادت بروزن کرامت گویند شهد له بکذا و شهد علیه بکذا از باب سمع فعل از ان بفارسی گواهی دادن + **گوبر** بضم اول و سکون دوم مجهول و فتح
بای تازی و رای مهمله در آخر پلیدی گاو را گویند بعربی خثی بکسر خای معجمه و سکون ثای مثلثه و تحتانی در آخر گویند اخثا بالفتح جمع آن و بفارسی سرگین گاو + **گوبر کرنا** +
پلیدی کردن گاو و بعربی خثی بفتح خای معجمه و سکون ثای مثلثه گویند خثی البقر از باب ضرب فعل از ان بفارسی سرگین کردن + **گوپهن** بضم اول و سکون دوم
مجهول و فتح بای فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون نون چیزی باشد که از ریسمان یا فند و گوسفندبانان و گله بانان با آن سنگ اندازند بعربی آنرا قذاف بقاف

ودال معجمه و فا بر وزن شداد و قذافه بزیادت تا گویند بفارسی آنرا دست سنگ و دستاسنگ و فلاخان بفتح فا و فلاخن و بلخم بفتح با و فارسی سکون لام
بلخمان گویند + موید الدین گوید + **شعر** + گلابا بان او نهند از قدر + مهره و مهره را چو سنگ در بلخم + **گوٹ** بضم اول و سکون و ضم مجهول و تای هندی در آخر بمعنی مهره
نرد بعربی آنرا فص بفتح فا و صاد مهمله مشدد در آخر گویند فصوص بالضم جمع آن + **گوٹ مارنا** مهره نرد را زدن بعربی ضرب الفص و بفارسی
لت کردن و زدن گویند + سیفی در تعریف معشوق نرد باز گوید + **شعر** + تنها نه بخانه که فتادم بدست او + لت میکند چو مهره من دلفگار را حسن سبک
شعر + مانند مهره زده ام دست روزگار + از عرصه وصال تو بیرون نشانده است + **گوٹ مرنا** معروف شدن مهره نرد بفارسی لت خوردن
طغرا گوید + **شعر** + لت خورده خال سیهش مهره گردون + نقش به و خورشید درین پرده چه باشد + **گودا** بضم اول و سکون و ضم معروف مغز هر چیز را
گویند بعربی لب بضم لام و بای موحده مشدد در آخر و مغز خرما بن قلب بضم قاف و سکون لام و بای موحده در آخر گویند و مغز حنظل را و پرده زرد را که میان
دانهها می باشد بعربی آنرا شحم بفتح شین معجمه و سکون حای مهمله و میم در آخر گویند و مغز استخوان را بعربی مخ بضم میم و خای معجمه مشدد و نقی بکسر نون و سکون
قاف و تحتانی در آخر گویند + **گودنا** بضم اول و سکون و ضم مجهول و دال مهمله و نون با الف سوزن و مانند آنرا در چیزی زدن تا سوراخ شود بعربی
بفتح غین معجمه و سکون رای مهمله و زای معجمه در آخر بفارسی آژدن و آجیدن + **گوو انکالنا** بر آوردن مغز از استخوان بعربی نقی بفتح نون و سکون قاف
و تحتانی در آخر گویند نقوت العظم از باب نصر و نقیت از باب ضرب فعل از آن + **گودی** بضم اول و سکون و ضم مجهول مشهور است بعربی حضن بکسر حای مهمله
و سکون ضاد معجمه و نون در آخر گویند و بفارسی کنار و آغوش و بترکی قوچاق بضم قاف و فتح جیم با الف مجد الدین علی قوسی که یکی از محققانست در کتاب
لغت خود می نویسد که ارباب لغت آغوش و کنار و بر را مترادف نوشته اند و تحقیق آنست که در آغوش گرفتن در بغل گرفتن باشد یعنی دستها باز
کردن و مجموع دستها بازکسی را تنگ گرفتن و در برگرفتن بسینه منضم ساختن بود و در کنار گرفتن کسی را بر بالای رانهای خود نشاندن و بخود
منضم ساختن بود و امتیاز این صور تنها در وقت ایستادن و نشستن ظهور می یابد چه در وقتیکه آدمی کسی را ایستاده ببغل می گیرد می گویند
فلانی را در آغوش گرفت و نمیگویند در کنار گرفت و هذا مما لا اخفاء فیه + **گود مین لینا** بچه را در کنار گرفتن بعربی احتضان بحای مهمله و
ضاد معجمه و نون بر وزن افتعال و حضن بفتح حای مهمله و سکون ضاد معجمه گویند حضن الصبی از باب نصر و احتضنه از باب افتعال در کنار کشید
بچه را در حدیث است انه خرج محتضنا احد ابنیه ای حاملا له فی حضنه و بفارسی در کنار گرفتن و کشیدن + **گور** بالضم لغت فارسیست در اردو
هندی مستعمل حفره که مرده را در آن دفن کنند بعربی قبر و جدث بفتح جیم و سکون دال مهمله و ثای مثلثه در آخر و رمس بفتح رای مهمله و سکون میم و سین
مهمله در آخر و جدف بفتح جیم و سکون دال مهمله و فا در آخر و بفارسی تربت و خاک نیز گویند ضریح بفتح ضاد معجمه و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و حای مهمله در آخر قبر
بی لحد را گویند در حدیث دفن پیغمبر خداست صلی الله علیه و آله و سلم نرسل الی اللاحد و الضارح فایهما سبق ترکناه الضارح هو الذی یعمل الضریح و هو القبر
فعیل بمعنی مفعول من الضرح الشق فی الارض و اللاحد الذی یعمل اللحد الشق الذی یعمل فی جانب القبر لموضع المیت لانه قد امیل عن وسط
القبر الی جانب قبر مسنم بترکیب نعت صیغی قبر بلند و هرگاه قبر کسی را با زمین هموار کنند گویند رمسوا قبر فلان در صحاح است + مسوا قبر فلان

اذا کتموه و ستووه مع الارض گورا بضم اول و سکون دوم مجهول و رای مهمله با الف کسی که رنگش سفید به سرخی آمیخته باشد بعربی آنرا صبیح بصاد مهمله
و بای موحده و حای مهمله بروزن املح گویند. گوراپن رنگ سفید بسرخی آمیخته بعربی صبحه بضم صاد مهمله و سکون بای موحده و فتح حای مهمله و تا در آخر گویند
گور غریبان زمین پاره که آنرا برای دفن مسافران و غیر آن وقف کرده باشند بعربی آنرا مقبره مسبله بترکیب توصیفی گویند مسبله بتشدید بای موحده
یعنی در سبیل خدا وقف کرده شده و در کار نوشته اند لو اوصی بان یبنی علیه فی مقبرة مسبلة للمسلمین لم ینفذ وصیته بل لک حرام گورکن
بالضم لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل کسی که گور کند بعربی آنرا حفار بفتح حای مهمله و فا مشدد و با الف و در آخر رای مهمله گویند و کسیکه گور لحد کند
آنرا لاحد و کسی که ضریح کند آنرا ضارح گویند و تحقیق آن در لغت گور گذشت گور کهه و هنداها بازیست که کودکان نشسته در آن گرده از رنگ
برنگی بر می آرند و از طرف دیگر برنگ دیگر بعربی آنرا استحاره بفتح سین مهمله و حای مهمله مشدد و با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند چنانکه در اساس
گور کهودنا گور کندن بعربی حفر بفتح حای مهمله و سکون فا و رای مهمله در آخر گویند حفر القبر از باب ضرب فعل از ان و نیز بمعنی کندن قبر مدفون
بعربی آنرا نبش بفتح نون و سکون بای موحده و شین معجمه در آخر گویند و بفارسی گشادن و شگافتن گوری زنی که رنگش سفید بسرخی آمیخته بود
بعربی صبحاء بصاد مهمله و بای موحده و حا مهمله بروزن حمرا گویند گوڑ معروفست و آن لغت مردم قصباتست بعربی آنرا رجل بکسر رای مهمله و سکون
جیم و بفارسی پا گویند. گوڑا بضم اول و سکون دوم مجهول رسنی که در پای ستور بندند و این لغت مردم قصباتست بعربی آنرا شکال بکسر شین معجمه
و کاف با الف و لام در آخر و مربط بکسر میم و سکون رای مهمله و فتح بای موحده طای مهمله در آخر و مربطه بزیادت تا و بفارسی تشکیل و چدار بکسر جیم
فارسی گویند گوڑنا زمین را بکلند شگافتن برای تخم ریزی بعربی کرب بفتح کاف و سکون رای مهمله و بای موحده در آخر کراب بروزن کتاب گویند و
و بفارسی شیار کردن و شیاریدن و شومیزیدن بضم شین معجمه و آن زمین را شند کار و شدیار بکسر شین معجمه و شومیز کرده گویند و بعربی مکروبه گوشت
بالضم لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن معروفست بعربی لحم گویند و بترکی ایت بکسر همزه و سکون تای فوقانی گوکهرو خاریست که
سه گوشه بعربی آنرا حسک بفتح حا و سین مهملتین و کاف در آخر گویند سرد و خشک است در درجه اولی و نیز خاری سه گوشه را گویند که بصورت
آن از آهن سازند و در پای قلعها و میدان جنگ ریزند تا پاپیاده و اسب دشمن خسته شود بعربی آنرا حسک گویند و فارسیان هم استعمال کرده اند
صاحب فرهنگ رشیدی گوید که چون حا مهمله در زبان فارسی نیامده بجای معجمه بدل کرده خسک گویند نظامی گوید ع خسک بر گذرگاه کین ریختند
گویم که این توجیه بیجاست لفظ عربیست بعضی از ناواقفان آنرا تحریف کرده بجای معجمه خوانده اند و در فارسی بمعنی خاری که از آهن سازند
و در راه لشکر دشمن اندازند بفارسی آنرا سیالخ بفتح سین مهمله و کسر لام گویند فردوسی گوید ع سیالخ بمیدان درون ریختند
گوگل بضم اول و سکون دوم معروف و فتح کاف فارسی و لام در آخر صمغ درختیست مانند کندر و انواع آن بسیارست بعربی آنرا مقل
بضم میم و سکون قاف و لام در آخر گویند صاحب الفاظ الادویه گفته آنچه تلخ و مایل بسرخیست آنرا مقل ازرق گویند و آنچه مایل بزردیست
آنرا مقل الیهود گویند و آنچه برنگ بادنجان است آنرا مقل عربی گویند گرمست در درجه اولی و خشک در آخر دوم گول چیز گرد را گویند بعربی

مدور بضم میم و واو مشدد و مستدیر و مدحرج بضم میم و فتح دال مهمله و سکون حاے مهمله و فتح رای مهمله و جیم در آخر گویند و بفارسی غلطان **گولا** چیز مدور
که در توپ کرده سر دهند بعربی آنرا بندقة المدفع بفارسی گلولهٔ توپ و سنگ رعد گویند چه رعد بمعنی توپ است چنانچه توپ انداز را رعد انداز گویند
گولر بضم اول و سکون دوم معروف و بار درختیست مشابه به انجیر بعربی آنرا رقعه بضم راے مهمله و فتح قاف و عین مهمله و تا در آخر گویند رقع بضم را و فتح
قاف جمع آن و جمیز بضم جیم و فتح میم مشدد و سکون یاے تحتانی و زای معجمه در آخر و جمیزی بالقصر گویند بفارسی انجیر آدم **گولک** کوزه باشند که سرش
بجرم گیرند و سوراخی در آن جرم کنند و تمغاچیان و راهداران و مانند آن سیم و زر از مردم گیرند و در آن اندازند بعربی آنرا طبل بفتح طای
مهمله و سکون بای موحده و لام در آخر و بفارسی غولک و غلک و غله دان گویند + **گولنداز** کسیکه توپ سر دهد بعربی آنرا مدفعی و بفارسی توپچی گویند
گولی چیزیکه در بندوق انداخته سر کنند بعربی آنرا بندقه بضم با موحده و دال مهمله گویند و بفارسی گلوله تفنگ و نیز خم درازی که در آن غله نهند
بفارسی شکینه بشین معجمه بروزن نگینه گویند **گولی مارنا** گلوله تفنگ انداختن بعربی در محاوره حال سمی بفتح رای مهمله و سکون میم و تحتانی
در آخر گویند در برق الیمانیست و ثقب فیه ثقبا بحجر رمنه علی رمی به و وضع فیه بندقة محشوة صغیرة من بنادق الید **گون** بضم اول و سکون
دوم مجهول و نون در آخر ظرفی که از ابریشم و یا از ریسمان بافته در آن چیزها کنند بعربی آنرا عدل بکسر عین مهمله و سکون دال مهمله و لام در آخر گویند
اعدال بالفتح و عدول بالضم جمع آن و جوالق بکسر جیم و لام و بضم جیم و فتح لام گویند جوالق بروزن صحائف و جوالیق و جوالقات جمع آن و غراره
بکسر غین معجمه و فتح رای مهمله دوم و تا در آخر گویند غرائر بروزن صحائف جمع آن و ولیجه بفتح واو و کسر لام و سکون تحتانی و فتح جیم و تا در آخر گویند
ولیج بروزن صریح و ولائج بروزن صحائف جمع آن بفارسی خرجین بضم خای معجمه و جوال بضم جیم گویند **گوند** معروفست بعربی آنرا صمغ بفتح صاد مهمله
و سکون میم و غین معجمه در آخر گویند و بالتحریک نیز آمده صموغ بالضم جمع آن و بفارسی کوچ بفتح کاف تازی و جیم در آخر و ازدی بفتح الف و سکون
زای معجمه و کسر دال مهمله و شلم بکسر شین و لام و میم در آخر گویند و بسکون لام نیز آمده **گوندهنا** موی را بافتن بعربی ضفر بفتح ضاد معجمه و سکون فا
و رای مهمله در آخر گویند ضفرت المرأة شعرها از باب ضرب فعل از آن و نیز آرد را آب سرشتن بعربی عجن بفتح عین مهمله و سکون جیم و نون در آخر گویند
عجنه از باب ضرب و نصر و اعتجنه از باب افتعال فعل از آن **گونڈا** بضم اول و سکون دوم مجهول و نون غنه و دال هندی با الف جای را گویند که در صحرا
و آبادی برای گوسفندان و گاوان و دیگر چهارپایان سازند بعربی آنرا حظیره بفتح حای مهمله و کسر ظای معجمه و سکون تحتانی و فتح رای مهمله و تا در آخر
گویند و بفارسی آغل و آغال بمد و غین معجمه گویند **گونگا** کسیکه نطق ندارد بعربی آنرا اخرس بفتح همزه و سکون خاے معجمه و سین مهمله در آخر و ابکم بفتح همزه
و سکون باے موحده گویند و بکیم بروزن کریم گویند و بفارسی گنگ و لال **گوه** بضم اول و سکون دوم مجهول و ها در آخر جانوریست صحرائی و زبان
دارد بعربی ضب بفتح ضاد معجمه و بای موحده مشدد گویند اضب بفتح همزه و ضم ضاد و ضباب بروزن کتاب و ضبان بضم ضاد معجمه
و باے موحده مشدد با الف و نون در آخر جمع آن و کنیت آن ابو الحسل بکسر حاے مهمله و سکون سین مهمله و لام در آخر گویند
و ابو الحسیل بضم حای مهمله و فتح سین مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر چه حسل بچه آنرا گویند و بفارسی سوسمار و سوس نیز و آن مخفف سوسمارست

بترکی کلاس بفتح کاف تازی و لام با الف گویند و ماده اش را بعربی ضبعه بزیادت تا در آخر گویند گوه بضم اول و سکون دوم معروف یعنی افگندهٔ حیوانات و باین معنی لغت فارسیست و در اردو و هندی مستعمل یا از توافق لسانینست • شفائی گوید شعر زیر لب لسکه گوه سگ خورده • دفن کردست صد سگ مرده • گه مخفف آن بمعنی پلیدی انسان راخ بضم خای معجمه و سکون رای مهمله و همزه در آخر و غایط بغین معجمه و طای مهمله بطریق کنایه گویند و طوف بفتح طای مهمله و سکون واو و فا در آخر گویند فی الحدیث نهی عن المتحدثین علی طوفهما ای عند الغایط و پلیدی شتر و گوسفند را بعر بفتح بای موحده و سکون عین مهمله و رای مهمله در آخر گویند و بالتحریک نیز آمده و پلیدی فیل را ثلط بفتح ثای مثلثه و سکون لام و طای مهمله در آخر گویند و در قاموسست الثلط رقیق سلح الفیل و نحوه و پلیدی ستوران را روث بفتح رای مهمله و سکون واو و ثای مثلثه در آخر و رجیع برای مهمله و جیم و عین مهمله بروزن امیر گویند و پلیدی گاو را خثی بکسر خای معجمه و سکون ثای مثلثه و تحتانی در آخر گویند و پلیدی زندگان را جعر بفتح جیم و سکون عین مهمله و رای مهمله در آخر و دخص بفتح دال مهمله و سکون خای معجمه و ضاد معجمه در آخر گویند در قاموسست پلیدی کودکان را سم گویند و پلیدی مرغان را ذرق بفتح ذال معجمه و سکون رای مهمله و قاف در آخر گویند و بزای معجمه هم آمده و پلیدی مگسان را ونیم بفتح واو و کسر نون و سکون تحتانی و میم در آخر گویند عربی گوید شعر لقد ونم الذباب علیه حتی • کان ونیمه نقط المداد • پلیدی مگس انگبین را نقص بفتح نون گویند و پلیدی مار را قزح بکسر قاف گویند و پلیدی موش را جهبوق بفتح جیم و سکون تحتانی و فتح ها و ضم بای موحده و سکون واو و قاف در آخر گویند و پلیدی کودک را که از شکم بر آمده کند آن را عقی بکسر عین مهمله و سکون قاف و تحتانی در آخر گویند و پلیدی اسپ و خرکره و بزغاله را پیش از خوردن ردج بفتح رای مهمله و دال مهمله و جیم در آخر گویند

گویا کسیکه سرود خواند بمعنی آن مغنی بضم میم و مطرب بضم میم و شادی بشین معجمه و دال مهمله و تحتانی در آخر بروزن فادی و بفارسی رامشگر و رامشی و رامشین و سرودگو و نغمه سرا و خنیاگر بضم خای معجمه و سرود سرا گویند **گویان** بضم اول و سکون دوم مجهول و تحتانی با الف و نون در آخر زنانی که هم صحبت باشند و با یکدیگر الفت داشته باشند بمعنی صواحب و صاحبات گویند

باب کاف فارسی با ہا

گهات جائی که در آن با انتظار دشمن نشینند بعربی آن را مکمن بفتح میم و سکون کاف و فتح میم و نون در آخر و مرصد بفتح میم و سکون رای مهمله و فتح صاد مهمله و دال مهمله در آخر و مرصاد بروزن محراب گویند و المنایا للرجال بمرصد وان ربک لبالمرصاد و بفارسی کمین گویند و در عربی کمین کسانی را گویند که در انتظار دشمن به کمینگاه نشینند **گهاتا** چیزیکه زیاده از خرید گیرند بمعنی آن را قطب بفتح قاف و سکون طای مهمله و بای موحده در آخر گویند و بفارسی برسر و سرچکا و بفتح جیم فارسی گویند **گهات مین بیٹهنا** در کمینگاه نشستن برای قصد هلاک دشمن بمعنی تکمن بتکاف و میم و نون بروزن تفعل و اکتمان بروزن افتعال گویند بفارسی کمین کردن و کمین نشستن **گهاٹ** جای نوشیدن آب از دریا و نهار بمعنی منهل بفتح میم و سکون نون و فتح ها و لام و مشرب بفتح میم و سکون شین معجمه و فتح رای مهمله و بای موحده در آخر و بفارسی آبشخور گویند و نیز بمعنی گذرگاه از آب بمعنی آن را معبر بفتح میم و سکون عین مهمله و فتح بای موحده و رای مهمله در آخر گویند **گهاٹا** آشی که از جو کوفته و پاک کرده پزند بعربی [illegible] الشعیر

و بفارسی کشکاب و کشکینه و آشجو گویند و بدیه بمعنی لغت مردم قصباتست و در لغت اردو و هندی بمعنی النقصان در بایه بعربی خساره بفتح خای معجمه و سین
مهمله با الف مفتوح و رای مهمله و تا در آخر و غبن بفتح غین معجمه و سکون بای موحده و نون در آخر گویند بفارسی زیان • گهاٹ تولنا کم وزن کردن
بعربی اخسار بخای معجمه و سین و رای مهملتین بر وزن افعال و تخسیر بر وزن تفعیل گویند قال الله تعالی او وزنوهم یخسرون و در آیه ایست لا تخسروا المیزان و خسر
و خسره بمعنی نقصه • گهاٹی راه در کوه بعربی عقبه بفتح عین مهمله و قاف و بای موحده و تا در آخر و ثنیه بفتح تای مثلثه و کسر نون و یای تحتانی مشدد و تا در آخر گویند
و بفارسی دره کوه • گهاٹی کرنا به لغت مردم قصبات بمعنی گلا کرنا و آن بگذشت • گهار بضم اول و دوم با الف و رای مهمله در آخر جماعه از مردم
که برای جنگ از هر طرف فراهم آرند بعربی آنرا حلبه بفتح حای مهمله و سکون لام و فتح بای موحده و تا در آخر و بفارسی چریک گویند • گهاگ بفتح اول
مخلوط التلفظ بها با الف و کاف فارسی در آخر مرد کهن سال تجربه کار بعربی آنرا محنک بضم میم و فتح حای مهمله و نون مشدد و کاف در آخر و محنک بضم میم و فتح
نون و محتنک بضم میم و فتح تا و نون چنانک بر وزن امیر و حنک بضمتین گویند چنانکه ثعالبی و صاحب قاموس ذکر کرده • گهال میل چیزی را بچیزی در آمیختن بعربی
خلط بفتح خای معجمه و سکون لام و طای مهمله و تخلیط بر وزن تفعیل و مخالطه بر وزن مفاعله گویند • گهانجنی بضم اول مخلوط التلفظ بها با الف و نون غنه و سکون
جیم و کسره نون و سکون یای تحتانی معروف ورمی که بصورت جو بر کنار پلک چشم بر آید بعربی آنرا شعیره بفتح شین معجمه و کسر عین مهمله و سکون یای تحتانی و فتح رای مهمله و تا در آخر
گویند • گهانس بفتح اول مخلوط التلفظ بها با الف و نون غنه و سین مهمله در آخر بحذف نون هم آمده بمعنی رویدگی بعربی کلا بفتح کاف و لام و همزه
در آخر و عشب بضم عین مهمله و سکون شین معجمه و بای موحده در آخر و بفارسی گیاه گویند • و خشک را بعربی حشیش بحای مهمله و تکرار شین معجمه بر وزن امیر و تبن بکسر تای
فوقانی و سکون بای موحده و نون در آخر و بفارسی کاه • و ترکی سمان بفتح سین مهمله و میم گویند • گهاو بمعنی زخم بعربی جراحت بکسر جیم و رای مهمله با الف
و فتح حای مهمله و تا در آخر و جرح بالضم گویند جروح بالضم جمع آن و اجراح بالفتح قلیل است و جراح بالکسر جمع جراحت بالکسر است و کلم بفتح کاف و سکون لام و میم در
آخر گویند کلوم بالضم و کلام بر وزن کتاب جمع آن بفارسی ریش و زخم و خستگی گویند و ترکی یاره بفتح یای تحتانی و را و های وقفی در آخر گویند در فقه اللغة
اگر بتفرق اتصال در جلد افتد آنرا خدش و سحج نامند و اگر در گوشت افتد و قریب العهد باشد و ریمناک نشده باشد آنرا جراحه گویند و اگر ریمناک
شده باشد آنرا قرحه گویند انتهی • زخم سر را بعربی شجه بفتح شین معجمه و جیم مشدد و تا در آخر گویند و زخمی که پوست سر را ببرد بعربی آنرا قاشره بقاف و شین معجمه و را
مهمله بر وزن ضاربه گویند و زخمی که پوست سر را بشگافد بعربی آنرا حارصه بفتح حا مهمله و سکون را مهمله و فتح صاد مهمله و تا در آخر گویند در قاموس است الحارصة
الشجة تشق الجلد قلیلا کالحرصة و زخمی که گوشت سر را بشگافد آنرا باضعه بیای موحده و ضاد معجمه و عین مهمله بر وزن ضاربه گویند در قاموس است الباضعة
الشجة التی تقطع الجلد و تشق اللحم شقا خفیفا و تدمی الا انها لا تسیل و زخمی که خون روان کند آنرا دامیه بدال مهمله و میم بر وزن نامیه گویند و زخمی که از گوشت بگذرد و بسمحاق
یعنی پوست تنگ نرسد آنرا متلاحمه بضم میم و فتح تای فوقانی و لام با الف و کسر حا مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند و زخمی که بپوست تنگ برسد آنرا سمحاق بکسر
سین مهمله و سکون میم و حای مهمله با الف و قاف در آخر و ملطا بکسر میم و سکون لام و طای مهمله و بقصر الف و بمد آن و ملطاة بکسر میم و تا در آخر گویند و زخمی
که استخوان پیدا کند آنرا موضحه بضم میم و سکون واو و کسر ضاد معجمه و فتح حای مهمله و تا در آخر گویند و زخمی که استخوان را بیرون کند آنرا منقله بضم میم و فتح نون

و کسر قاف مشدد و فتح لام و تا در آخر گویند و در قاموس است المنقلة کمحدثة الشجة التی تنقل منها فراش العظام ای قشور تکون علی العظم دون اللحم و زخمی که میان
وی و میان دماغ پوست تنگ بماند آنرا مامومه بمیم بروزن مختومه و آمه بمد همزه و میم مشدد و مفتوح و تا در آخر گویند و زخمی که بمغز رسد آنرا دامغه
بدال مهمله و میم و غین معجمه بوزن فاعله گویند و زخمی که استخوان را بشکافد آنرا منفرشه بضم میم و فتح فا و کسر رای مهمله مشدد و فتح شین معجمه و تا در آخر گویند
و زخمی که پوست و گوشت ببرد آنرا جالفه بجیم و لام و فا بروزن فاعله گویند **گهایل** کسیکه او را زخم رسیده باشد بعربی او را مجروح بجیم و را و حای مهملتین بروزن
مفعول و جریح بروزن فعیل و مکلوم بکاف و لام و میم بروزن مفتول و کلیم بروزن کریم و بفارسی فگار و خسته و زخمی و زخمدار و زخم خورده گویند فغانی
گوید بیت + بر صید زخم خورده دویدن چه فایده + بسمل شدیم تیغ کشیدن چه فایده + **گهایل کرنا** کسی را خسته کردن بعربی جرح بفتح جیم و سکون رای مهمله و حای مهمله
در آخر و کلم بفتح کاف و سکون لام و میم در آخر و تکلیم و تجریح بروزن تفعیل گویند کلمه از باب ضرب جرحه از باب منع و کلمه جرحه از باب تفعیل فعل از ان و بفارسی زخم زدن نیز گویند
گهایل هونا خسته شدن بعربی جرح بفتح جیم و را و حای مهملتین گویند جرح از باب سمع فعل از ان و بفارسی زخم رسیدن و خوردن گویند **گهائی** گشادگی
که میان دو انگشت باشد بعربی آنرا فوت بفتح و سکون واو و تای فوقانی در آخر و شتره بالضم گویند و گشادگی میان ابهام و سبابه را فتر بکسر فا گویند و گشادگی میان سبابه
و وسطی را رتب بفتح رای مهمله و تای فوقانی و بای موحده در آخر گویند و صاحب قاموس گوید گشادگی میان خنصر و بنصر و وسطی را گویند و گشادگی میان وسطی و بنصر
را عتب بفتح عین مهمله و تای فوقانی و بای موحده در آخر گویند و صاحب قاموس گوید مابین سبابه و وسطی و مابین وسطی و بنصر را گویند و گشادگی
میان بنصر و خنصر را بصم بالضم بای موحده و سکون صاد مهمله و میم در آخر گویند **گهبرانا** بیچاره شدن بعربی اضطراب و بفارسی سراسیمه و دست و پاچه شدن
و نیز بمعنی بیچاره کردن بعربی اضطرار و بفارسی دست و پاچه و سراسیمه کردن **گهٹا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و تای هندی مشدد با الف درشتی و
سطبری که در اعضا بسبب کثرت کار کردن پدید آید بعربی آنرا مجل بفتح میم و سکون جیم و لام در آخر گویند چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته و بفارسی پینه
و شوخ بضم شین معجمه و سکون واو مجهول و خای معجمه در آخر گویند در اساس است خرجت علی یده مجلة و مجل کثیر بالسکون و مجلت یده مجلا و یده مجلة
و امجلها العمل تقول یده مجلة خیر من ید خجلة در نهایه است یقال مجلت یده تمجل مجلا و مجلت و تمجل مجلا اذا ثخن جلدها و تعجر و ظهر فیها ما یشبه البثر
من العمل بالاشیاء الصلبة الخشنة منه حدیث فاطمة انها شکت الی علی کرم الله وجهه مجل یدیها من الطحن و نیز نشانی که از کثرت سجده بر پیشانی
پدید آید بعربی آنرا اسجاده بضم سین مهمله و جیم مشدد با الف و فتح دال مهمله و تا در آخر گویند **گهٹا** بفتح اول مخلوط التلفظ بها و تای هندی مخفف
با الف ابر سیاه که افق را بپوشد بعربی آنرا مکفهر بضم میم و سکون کاف و فتح فا و کسر ها و رای مهمله مشدد در آخر گویند **گهٹنا** بند ساق و ران بعربی
رکبه بضم رای مهمله و سکون کاف و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و بفارسی زانو و بفتح اول مخلوط التلفظ بها بمعنی کم شدن چیزی بعربی انتقاص بنون
و قاف و صاد مهمله بروزن افتعال گویند **گهٹیون چلنا** بهر دو دست و پا و زانو نشسته براه رفتن طفلان بعربی زحف بفتح زای معجمه و سکون حای مهمله و فا
در آخر گویند و بفارسی غژیدن بغین معجمه و زای فارسی وان بوزن خزیدن و دوم بروزن رسیدن **گهٹی** داروی چند است که دایه بچه را بعد از
زادن دهد بعربی آنرا زقه بفتح زای معجمه و قاف مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی مستعجلست طالب آملی گوید شعر مکن زقه تعلیم آشنا لب طبع + بس است

طبع را شیر دایه الهام + **گهچ پچ** چیزهای مجتمع بریکدیگری بعربی متضایق بضم میم و فتح تای فوقانی و ضاد معجمه با الف و کسر تحتانی و قاف در آخر و متزاحم بزای معجمه و حای مهمله و میم بروزن آن و بفارسی در آورده **گهر** مکان ماندن مردم بعربی دار و بیت و بفارسی خانه و سرا گویند و بترکی اوتاغ بضم همزه و تای فوقانی با الف و سکون غین معجمه و آی بمد همزه و سکون تحتانی و خانه که شب در آنجا مانند بعربی مبیت بفتح میم و بفارسی آنرا شبستان گویند + **گهرا** + چیزیکه عمق داشته باشد بعربی آنرا عمیق بالعین مهمله و میم و قاف بروزن امیر و قعیر بقاف و عین و رای مهملتین بروزن آن و قعور بروزن صبور و بفارسی تگ و ژرف و خش بفتح خای معجمه و سکون شین معجمه گویند **گهر الگنا** بمعنی رسیدن جان هنگام نزع در گلو بعربی آنرا غرغره بتکرار غین معجمه و رای مهمله بروزن حرجه گویند گویا آن بیست که مریض آنرا در دهن میگرداند در حدیث است ان الله یقبل توبة عبده مالم یغرغر ای مالم تبلغ روحه حلقومه **گهرانا** جائیکه سلسله نسب مردم با آن رسد بعربی بیت در آساس است فلان من بیت کریم و بفارسی خاندان و خانواده و دوده و دودمان و دوده و تبار گویند **گهرانیکی خلاف** کسیکه سیرتش خلاف سیرت پسندیده خاندانش بود بعربی آنرا خالفة اهل بیته و خالف اهل بیته گویند و بفارسی خلاف دودمان و خلاف خاندان **گهر بیٹھه جانا** بمعنی فرو افتادن خانه بفارسی خانه نشستن شاعری گوید **شعر** خانه را ساختم برای نشست + خود نشست و مرا مسافر کرد **گهر جهکنی** بفتح جیم مخلوط التلفظ بها و سکون کاف تازی و کسر نون و سکون تحتانی معروف زنیکه یکجا قرار نگیرد و بخانه همسایگان گردد بعربی آنرا رادة برای مهمله با الف و فتح دال مهمله و تا در آخر و رواده بضم رای مهمله و واو با الف و فتح دال مهمله و تا در آخر در آمده بروزن علاوه و زلزة بفتح زای معجمه و سکون لام و فتح زای معجمه دوم و تا در آخر گویند و بفارسی خانه گرد و خانه پیمان **گهر کا اسباب** متاع خانه بعربی اثاث البیت بهمزه و ثای مثلثه و قرثد بضم قاف و سکون ثای مثلثه و ضم رای مهمله و دال مهمله در آخر و قماش البیت بضم قاف و میم با الف و شین معجمه در آخر منسوب بسوی بیت و شوار بحرکات ثلثه شین معجمه و واو با الف و رای مهمله در آخر گویند و بفارسی رخت خانه و کالای خانه گویند **گهریا** ظرفی که در آن زر و سیم و جز آن گدازند بعربی آنرا بوتق و بفارسی بوته گویند و تفصیل آن در لغت گهٹهالی بکاف تازی گذشت **گهریلو** جانورانی که در خانه مانند اعم از چرنده و پرنده بعربی آنرا داجن بدال مهمله و جیم و نون بروزن فاعل گویند و دواجن بفتح دال مهمله و کسر جیم جمع آن و بفارسی خانگی گویند **گهڑا** + سبوی آب را گویند بعربی جره بفتح جیم و رای مهمله مشدد و تا در آخر گویند جر بحذف تا و جرار بروزن کتاب جمع آن و بفارسی کلیزه بفتح کاف تازی و سکون تحتانی و فتح زای معجمه نیز گویند + ملک عزیز الله گوید **شعر** + چو گردان کلیزه پر از آب جوی + با آب کلیزه فرو شست روی + **گهڑدوڑ** + آنست که مردم با هم در دوانیدن اسپان گرو بندند پس هر که اسپش پیش از همه اسپان بغایت معهود رسد او غالب آید و جائزه قصب السبق شود بعربی آنرا مراهنه و مسابقه و سباق بکسر سین مهمله گویند و آن اسپان را خیل السباق و آن ده آیند اول آن اسپی را که بر همه سابق باشد مجلی بضم میم و فتح جیم و کسر لام مشدد گویند و اسپی که پس او ماند آنرا مصلی بضم میم و فتح صاد مهمله و کسر لام مشدد گویند و اسپی که بعد آن آید آنرا مسلی بضم میم و فتح سین مهمله و کسر لام مشدد و تحتانی در آخر گویند و اسپی که با مسلی متصل آید آنرا تالی بتای فوقانی و لام بروزن قاضی گویند و اسپی که متصل تالی آید آنرا مرتاح بکسر میم و سکون رای مهمله و تای فوقانی

با الف وحای مهمله در آخر گویند و اسپی که بعد آن آید آنرا عاطف بعین و طای مهملتین و فا بر وزن فاعل گویند و اسپی که بعد از آن آید آنرا حظی بفتح حای مهمله
و کسر ظای معجمه و تحتانی مشدد در آخر گویند و اسپی که بعد از آن آید آنرا مومل بضم میم و فتح همزه و کسر میم مشدد و لام در آخر گویند و اسپی که بعد آن آید آنرا لطیم
بلام و طای مهمله و میم بر وزن امیر گویند و آنرا قاشور بقاف و ضم شین معجمه و رای مهمله بر وزن کافور نیز گویند و اسپی که بعد از ان یعنی پس از
همه اسپان آید سکیت بضم سین مهمله و فتح کاف و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر گویند و بتشدید کاف نیز آمده و آنرا فسکل بضم فا و سکون سین مهمله
و ضم کاف و لام در آخر بر وزن زبرج و فسکول بسکون بر وزن زنبور و برذون نیز گویند یکی از شعرای عربی در سلک نظم کشیده + شعر + اتانی المجلی
والمصلی بعده + و مسلی و تال بعده عاطف یجری + و مرتاحها ثم الحظی و مؤمل + و جاء لطیم و السکیت له یبری + گھر گھراہٹ بمعنی
آواز آسیا بعربی آنرا جعجعة بفتح جیم و سکون عین مهمله و فتح جیم دوم و عین مهمله و تا در آخر گویند در مثلست اسمع جعجعة ولا اری طحنا یعنی می
شنوم آواز آسیا و نمی بینم آرد را و این مثل در جائی زنند که بترسانند و بعمل نیارد و همچنین در بخیلی که وعده دهد و انجاز وعده نکند و در فارسی
غریو آسیا گویند گھڑنا + بمعنی زرگری کردن و آن در لغت گڑھنا گذشت گھڑی چیزیکه از ان اوقات شبانه روز تعیین کنند بعربی
آنرا در محاوره حال ساعة گویند و بفارسی وقت و ساعت بعطف گویند + تاثیر گوید + شعر + چو وقت و ساعت آن ساعت ساز ماتم کوک میگردد +
که میگردم حساب دفتر لیل و نهار خود + و ساعتی که آواز کند آنرا الساعة المصوتة گویند باصطلاح اهل نجوم هند شصتم حصه شبانه روز را گویند و باصطلاح
اهل نجوم فارس بیست و چهارم حصه شبانه روز را ساعت گویند گھس آنا بی اذن کسی بخانه در آمدن بعربی زمج بفتح زای معجمه و سکون میم و جیم در آخر گویند زمج علیه
از باب نصر فعل از ان گھس پڑنا + بی فکری و بی اندیشه در چیزی در آمدن بعربی اقتحام بقاف و حای مهمله و میم بر وزن افتعال گویند تقحم بر وزن تفعل همچنین
و فی النهایة فی الحدیث انا اخذ بحجزکم عن النار و انتم تقتحمون فیها ای تقعون فیها یقال اقتحم الانسان الامر العظیم و تقحمه اذا رمی نفسه فیه من غیر رویة و تثبت +
گھسنا در آمدن در جای تنگ بعربی ولوج بضم واو و لام و سکون واو و جیم در آخر گویند و بمعنی فرو رفتن پا در زمین نم آنرا سوخ بفتح سین مهمله و سکون
واو و خای معجمه در آخر و تسیخ بر وزن تفعیل و غوطه بفتح غین معجمه و سکون واو و طای مهمله در آخر گویند ساخت قوائمه فی الارض از باب نصر و غاط فی الشیء از باب نصر
و ضرب فعل از ان گویند هذا رمل تغوط فیه الاقدام این ریگیست که فرو می روند در آن قدمها و بجبر اول مخلوط التلفظ بها بمعنی سودن بعربی سحق بفتح سین مهمله
و سکون حای مهمله و قاف در آخر گویند + گھسیارا کسی که گیاه برای خوردن ستوران فروشد بعربی آنرا علاف بفتح عین مهمله و لام مشدد با الف و فا
در آخر گویند و بفارسی گیاه فروش گھسیٹن نشان کشیدن چیزی بر روی زمین بعربی آنرا اثر السحب و اثر الجر گویند گھسیٹنا + چیزی را بر زمین کشیدن
بعربی سحب بفتح سین مهمله و سکون حای مهمله و بای موحده در آخر و جر بفتح جیم و رای مهمله مشدد در آخر گویند و نیز کسی را گھسان گھسان بخواری آوردن بعربی نیز بدین معنی
سحب و جر مستعمل است و بفارسی کشیدن گویند + میلی گوید + شعر + بخواری بآن رسیده که بی گفتگو رقیب + از بزم هیچو شحنه برون می کشد مرا +
گھسیڑنا + چیزی را در چیزی فرو بردن بعربی ایلاج بکسر همزه و سکون تحتانی و لام با الف و جیم در آخر گویند و بطریق کنایه بمعنی مباشرت
استعمال می کنند چنانکه بعربی هم گویند اولج متاعه فیه یعنی داخل کرد متاع خود را در وی + گھگھی بندھ جانا

بکسر اول مخلوط التلفظ بها و کسر کاف فارسی و دوم مشدد و مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی معروف گسستن دم از شدت گریه بعربی انقطاع النفس عن البکاء یقال بکی حتی انقطع نفسه و مَحم بالفتح و مَحام و مُحوم بضمها در صراح است بکی الصبی حتی فحم ای انقطع نفسه فی القاموس فحم الصبی کنصر و علم و عُنی فحما و فحاما و فحوما بضمهما و افحم بالضم بکی حتی انقطع نفسه و بفارسی دم از گریه گرفتن. **گھلنا** + گداخته شدن چیزی در آب بعربی انمیاث بکسر همزه و سکون نون و کسر میم و تحتانی با الف و ثای مثلثه در آخر و بفارسی سوده شدن در آب گویند + **گھمنڈ** + بفتح اول مخلوط التلفظ بها و فتح میم و سکون نون و دال هندی در آخر بمعنی کبر و نخوت بعربی کبر بکسر کاف و سکون بای موحده و رای مهمله در آخر و تکبر بروزن تفعل و نخوة بفتح نون و سکون خای معجمه و فتح واو و تا در آخر گویند + **گھمنی** + ضیعت که سر از آن بچرخ می آید بعربی آنرا دوار بضم دال مهمله و واو با الف و رای مهمله در آخر و بفارسی دوران سر و سر گرد بفتح کاف فارسی و سرگیجه بکسر کاف فارسی و یای مجهول و جیم تازی گویند **گھن** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون کرمکی باشد که در گندم و دیگر غلها افتد بعربی آنرا سوس بضم سین مهمله و سکون واو و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی شبشه بفتح هر دو شین معجمه و بای عربی مخفف اشبشه و سپوسه بهر دو سین مهمله و ضم بای موحده و سولنجه بفتح لام و سکون نون و فتح جیم گویند و بضم اول و سکون ها لغت فارسیست بمعنی کرمی که چوب از خوردن آن مانند میده فرو ریزد و گهن بفتح اول و دوم و سکون نون تیره شدن نور مهر و ماه بعربی تیره شدن نور مهر را کسوف بضم کاف و سین مهمله و سکون واو و فا در آخر گویند و تیره شدن نور ماه را خسوف بضم خای معجمه گویند و بفارسی آفتاب گرفتگی و ماه گرفتگی و گهن بکسر اول مخلوط التلفظ بها و سکون نون ترجمه کراهة و کراهیة + **گھنا** + شبشه افتادن در گندم بعربی سوس بفتح سین مهمله و سکون واو و سین مهمله در آخر گویند ساس الطعام یساس و سوس از باب سمع و سیس مثل قیل و اساس از باب افعال و سوس از باب تفعیل فعل از آن و بضم اول مخلوط التلفظ بها و نون مخفف با الف بمعنی گندم کرم افتاده بعربی مسوس بصیغه مفعول از باب تفعیل و بفارسی شبشه خورده گویند و بفتح اول مخلوط التلفظ بها و نون مخفف با الف از صفات باغ و اشجار است که باهم متصل باشند بعربی آنرا حدیقه غلبا بغین معجمه و لام و بای موحده بروزن حمرا و بفارسی باغ درهم درختان گویند و بفتح اول و سکون دوم و نون با الف رسیده بمعنی زیور بعربی حلی و حلیه بفتح حای مهمله و سکون لام گویند حلی بضم حای مهمله و کسر لام و تحتانی مشدد جمع آن باید دانست زیوری که در گوش پوشند بعربی آنرا شنف و قرط و رعثه گویند و انچه در دست پوشند آنرا وقف و قلب و سوار و بفارسی دستینه و دست برنجن گویند و انچه بر بازو بندند آنرا دملج بضم دال مهمله گویند و انچه بر ساعد بندند آنرا جبیره بفتح جیم و کسر بای موحده و سکون تحتانی و فتح رای مهمله و تا در آخر و یارق بیای تحتانی با الف و فتح رای مهمله و قاف در آخر و بفارسی دست بند گویند و انچه در گردن اندازند آنرا قلاده بکسر قاف و مخنقه بکسر میم و سکون خای معجمه و فتح نون و قاف و تا در آخر گویند و قلاده طویله که بر سینه افتد آنرا مرسله بضم میم و سکون رای مهمله و فتح سین مهمله و لام و تا در آخر گویند و انچه در انگشتان دست کنند آنرا خاتم گویند و انچه در پا کنند آنرا خلخال بفتح خای معجمه و خدمة بفتح خای معجمه و دال مهمله و میم و تا در آخر گویند خدم بالتحریک خدام بروزن کتاب جمع آن و بفارسی پای برنجن گویند و انچه در انگشتان پا کنند آنرا فتخ بفتح فا و سکون تای فوقانی و خای معجمه در آخر و بفارسی انگشتریا گویند کذا ذکر الثعالبی فی کتابه حالا عرب زیوری را که زنان عرب بر پیشانی بندند آنرا

صدة بفتح صاد مهمله و دال مهمله مشدد و تا در آخر گویند و همچنین مشاخص بفتح میم و شین معجمه با الف و کسر خای معجمه و صاد مهمله در آخر جمع مشخص آن مانند اشرفی باشند
در سلک کشیده بر جبین بندند و حلقه که در بینی کنند آنرا زمام بکسر زای معجمه گویند و بلاق و خزام بضم خای معجمه و زای معجمه با الف و میم در آخر گویند و آنچه
بر عضد بندند آنرا معاضد گویند و آنچه بر بند دست بندند آنرا شوالی البتین معجمه گویند و آنچه بر گلو بندند آنرا لبه بفتح لام و بای موحده مشدد و تا در آخر
گویند و آنچه در گوش کنند آنرا شلاشل بفتح شین معجمه و لام با الف و کسر شین معجمه دوم و لام در آخر گویند و آنچه بر کمر بندند آنرا بریم بفتح بای موحده
و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و میم در آخر گویند و آنچه در انگشتان دست کنند از حلقهای نگین آنرا مدور گویند و زیور سپ را بفارسی مهر بالفتح تا و رای مهمله مشدد
با الف گویند **گهنٹا** چیزیست که در گلوی گاو و شتر آویزند و صدا ازان بر می آید بعربی آنرا جرس بفتح جیم و رای مهمله و سین مهمله در آخر و بفارسی درا گویند
و نیز یک حصه از بیست و چهارم حصه شبانروز باصطلاح منجمین بعربی آنرا الساعة النجومیة گویند **گهنٹی** بمعنی جرس کوچک بعربی جلجل بضم هر دو جیم و سکون لام
اول گویند در نهایه است الجلجل الجرس الصغیر الذی یعلق فی اعناق الدواب و غیرها و بفارسی زنگله گویند **گهنڈی** چیزیست مدور که با آن پیراهن
بند گویند بعربی آنرا زر بکسر زای معجمه و رای مهمله مشدد در آخر گویند ازرار بالفتح جمع آن و بفارسی بندمه و بندینه و جوساک بفتح جیم و گوی گریبان و گوی
پیراهن و گوی انگل و گوی انگله و تکمه و گویک ببای فارسی گویند **گهنڈی لگانا** گوی گریبان در انگله کردن بعربی زر بفتح زای معجمه و رای مهمله
مشدد گویند و شاعری گوید **شعر** لا تعجبوا من بلی غلالته + قد زر ازراره علی القمر + و بفارسی تکمه کردن و بستن و نهادن + خالص گوید +
شعر ازان دلی بگشاید که کرده اندای گل + ز غنچه دل ما تکمه قبای ترا + ظهوری گوید + **بیت** گریبان شناخت چون سبزه خندید + شده سعی بشوو نما
تکمه بند + لسانی گوید + **شعر** ز بیم اشک نهم چاک سینه را تکمه + که سر برون نکند آه عاشقانه ز دل + و تکمه مصحف را بعربی صبیعه بر او صاد و عین
مهملات بروزن کریمه گویند و صبیع بروزن امیر بحذف تا نیز آمده **گهن کهانا** از چیزی کراهت کردن بعربی قذر بفتح قاف و سکون دال
معجمه و رای مهمله در آخر و بالتحریک هم آمده و تقذر بروزن تفعل و استقذار بروزن استفعال گویند در اساس است قذرت الشی و تقذرته اذا کرهته و
فی القاموس قذره کسمعه و نصره قذرا و تقذرا و استقذره در نهایه است یقال قذرت الشی اقذره اذا کرهته و اجتنبته و منه حدیث ای هو
فی الدجاج رایت یا کل شیا فقذرته ای کرهت کله کانه اراد یا کل القذر + **گهنگچی** دانه ایست نیمی سرخ و نیمی سیاه بعربی آنرا عین الدیک و بفارسی چشم خروس
گویند + **گهنگرو** نوعی از زیور که زنان در پا کنند و رقاصان در پا کرده رقص کنند و صدا ازان میخیزد بعربی قلقلة بضم قاف و سکون لام و ضم
قاف دوم و فتح لام دوم و تا در آخر گویند قلاقل بفتح قاف و لام و کسر دوم جمع آن و بفارسی زنگله گویند **گهوا** بالضم اول مخلوط التلفظ بها و همزه ملینه با واو و الف
چیزی کج بر سر نی مانند پنبه باشد بعربی آنرا ریش القصب گویند **گهور** بمعنی خوشه خرما و انگور و موز و امثال آن بعربی خوشه خرما را کباسه بکسر کاف و بای موحده
با الف و فتح سین مهمله و تا در آخر و عذق بکسر عین مهمله و سکون ذال معجمه و قاف در آخر و قنو بکسر قاف و سکون نون و واو در آخر گویند و بفارسی گوشک بفتح کاف تازی و واو
و سکون خای معجمه و کاف تازی در آخر و فرشنگ بفتح فا و کسر رای مهمله و سکون شین معجمه و شنفشه بفتح شین معجمه و سکون فا و فتح شین معجمه دوم و ها در آخر گویند و خوشه
انگور را بعربی عنقود بضم عین مهمله و سکون نون و ضم قاف و سکون واو و دال مهمله در آخر و خصلة بفتح خای معجمه و سکون صاد مهمله و فتح لام و تا

در آخر گویند بفارسی سپریغم بفتح سین مهمله و سکون بای فارسی و کسر رای مهمله و یای مجهول ساکن و غین معجمه در آخر گهورا خاکروبه چرکین سرگین آمیخته
و بمجاز جائی را گویند که در آن چرکین و خاشاک و خاک اندازند بعربی بهر دو معنی سباطه بضم سین مهمله و بای موحده با الف و فتح طای مطبقه و تا در آخر و کناسه
بضم کاف و نون با الف و فتح سین مهمله و تا در آخر مستعملست و فی الحدیث اتی سباطة قوم فبال فی النهایة السباطة و الکناسة الموضع الذی
یرمی به التراب و الاوساخ و ما یکنس من المنازل و قیل هی الکناسة نفسها بفارسی نشنگه بفتح شین معجمه و سکون نون و فتح کاف فارسی و ها در آخر
و کلچان بکاف تازی و لام بر وزن مرجان گویند گهورنا دیده واکرده بنظر تیز بسوی کسی دیدن بعربی حملقه بفتح حای مهمله و سکون میم و فتح لام
و قاف و تا در آخر گویند فی الصحاح حملق الرجل و فتح عینه فنظر نظرا شدیدا بفارسی چشم نمودن گهوڑا حیوانیست معروف که بران سوار شوند
بعربی آنرا فرس بفتح فا و رای مهمله و سین مهمله در آخر و خیل بفتح خای معجمه و سکون تحتانی گویند و بفارسی اسپ گویند در حیوة الحیوان ست اول کسیکه
بر اسپ سوار شده اسمعیل بود علی نبینا و علیه السلام و لهذا آنرا عراب گویند و پیش ازان وحشی بود مانند دیگر وحشیان انتهی ابو منصور ثعالبی گوید
اگر اسپ کریم الاصل و خوش منظر و خوش رفتار بود آنرا علیتق بفتح عین مهمله و کسر تای فوقانی و سکون تحتانی و قاف در آخر گویند و اگر جامع همه صفات
باشد آنرا طرف بکسر طای مهمله و سکون رای مهمله و فا در آخر و عنجوج بضم عین مهمله و سکون نون و ضم جیم و سکون واو و جیم در آخر و لهموم بضم لام
و سکون ها و ضم میم و سکون واو و میم در آخر گویند و اگر بسبب نجابت و کرامت و همواره مربوط دارند آنرا مقرب بضم میم و سکون قاف و فتح رای
مهمله و بای موحده در آخر گویند و اگر در نجیب و نجیبه و تخم اسپ کم نسل نیامیخته باشد آنرا معرق بضم میم و سکون عین مهمله و فتح رای مهمله و قاف در آخر گویند و اگر اسپ نجیب
و خوش منظر باشد آنرا افق بضم همزه و فا و قاف در آخر گویند مرادی گوید شعر ارجل لمتی و اجر ثوبی ٭ و تحمل و سکتی افق کمیت ٭ و مطهم بضم
میم و فتح طای مهمله و های مشدده مفتوح و میم در آخر اسپ تام الخلقة و خوش سیرت را گویند و طموح بفتح طای مهمله و ضم میم و سکون واو و حای مهمله در آخر اسپ
تیز نظر و بلند چشم را گویند و هریت بفتح ها و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر اسپ فراخ دهن را گویند و شیظم بفتح شین معجمه و سکون تحتانی و فتح
ظای معجمه و میم در آخر اسپی دراز باشد و درازیش خوش بود و سلهب بفتح سین مهمله و سکون لام و فتح ها و بای موحده در آخر اسپ دراز گردن و دراز
دست و پا و اشق امق بفتح همزه و شین معجمه و قاف مشدد در آخر اسپ دراز و باریک بی لاغر و رفل بکسر رای مهمله و فتح فا و لام مشدد و رفن بکسر
رای مهمله و فتح فا و نون مشدد در آخر و ذیال بفتح ذال معجمه و یای تحتانی مشدد با الف و لام در آخر و ذائل بر وزن صاحب اسپ دراز دم و جوهری گوید اسپی
که کوتاه باشد و دمش دراز آنرا ذائل الذنب باضافت گویند و طمر بکسر طای مهمله و میم و رای مهمله مشدد اسپ سخت خلقت اماده دویدن در قاموس است الطمر
بالکسر الفرس الجواد کالطمر کفلز و الطمریر و الطمر مکسورتین و الطمر کاردن و الطویل القوائم الخفیف او المستعد للعدو انتهی و اجرد بفتح همزه و سکون
جیم و فتح رای مهمله و دال مهمله در آخر اسپی که مویش باریک و کوتاه بود و مشیاطه بکسر میم و سکون شین معجمه و تحتانی با الف و طای مهمله در آخر اسپی که زود
فربه شود و صاحب قاموس گوید شتری که زود فربه شود و رجیل بفتح رای مهمله و کسر جیم و سکون تحتانی و لام در آخر اسپی که سمش از رفتن سوده
نشود و صاحب قاموس گوید اسپی که او را رام کرده باشند و عرق نریزد و مقضب بکسر حا و فتح ضاد معجمه و بای موحده مشدد اسپی

که بسیار عرق ریزد و سُرحوب بضم سین مهمله و سکون را و ضم حای مهمله و سکون واو و بای موحده در آخر اسپ دراز و جوهری گفته که صفت اسپ ماده است صفت اسپ نر
و قَوَد بفتح قاف و ضم واو و سکون واو و دم و دال مهمله در آخر اسپی که منقاد سائس و فارس خود باشد و اَقدَر بفتح همزه و سکون قاف و فتح دال مهمله و رای مهمله در آخر اسپی
که وقت سیر هر دو پای او بجای هر دو دست افتد و غَمر بفتح غین معجمه و سکون میم و رای مهمله در آخر اسپ بسیار رو و یعبوب بفتح تحتانی و سکون عین مهمله و ضم بای
موحده و سکون واو و بای موحده در آخر اسپ دور رو و جموم بفتح جیم و ضم میم و سکون واو و میم در آخر اسپی که پیاپی دود یعنی هر گاه یک دویدن معلوم شود دویدن دیگر از عقب آن آید و مسحّ
بکسر میم و فتح سین مهمله و حای مهمله مشدد اسپی که پیاپی دود مانند ریختن باران و فیض بفتح فا و سکون تحتانی و ضاد معجمه در آخر و سکب بفتح سین مهمله و سکون
کاف و بای موحده در آخر اسپ سبک رو مانند ریزش و جریان آب و سابح بسین مهمله و بای موحده و حای مهمله و سبوح بر وزن صبور
اسپی که بسیار دود و سوار را در تعب نیندازد گویا در آب میرود ابو الطیب گوید **شعر** وَ تُسعِدُنِی فِی غَمرَةٍ بَعدَ غَمرَةٍ ٭ سَبُوحٌ لَهَا مِنهَا عَلَیهَا
شَوَاهِدُ ٭ در اساس است و من المجاز فرس سابح و سبوح و خیل سوابح و سُبَّح انتهی و مطار بضم میم اسپی که بسیار دود گویا طیران میکند در اساس است
فرس مطار کالمستطار من شدة عدوه در قاموس است استُطِیرَ الفرس ای اسرع فهو مستطار و بفارسی از روی مجاز اسپ طیار می گویند نظامی گوید
بیت در آمد بطیاره کوه کن ٭ فرس پیل بالا و سیه شلیتن ٭ و جَموح بفتح جیم و ضم میم و سکون واو و حای مهمله در آخر اسپ سرکش که بر نگردد و بسر خود رود
و این از عیوب است و بفارسی توسن گویند و نیز اسپی که با نشاط و بسرعت رود و این از مدائح است و اخذی بفتح همزه و سکون خای معجمه و ذال معجمه با الف
مقصوره اسپ فرو هشته گوش و این از عیوب است و اَسفی بفتح همزه و سکون سین مهمله و فا با الف مقصوره اسپی که موی پیشانیش کم و کوتاه بود و این هم
از عیوب است و اَغَمّ بفتح همزه و غین معجمه و میم مشدد در آخر اسپی که موی پیشانیش بسبب بسیاری چشمانش را بپوشد و مغرب بضم میم و سکون غین معجمه و رای مهمله
مفتوح و بای موحده در آخر اسپی که پلکهای چشم او با کبودی سفید باشد و این هم از عیوب است و در صحاح است اسپی که سپیدی پیشانی بمرتبه بود که پلکها او گیرد
و اَخیَف بفتح همزه و سکون خای معجمه و فتح تحتانی و فا در آخر اسپی که یک چشمش سیاه و یک کبود بود و بفارسی آنرا طاقی گویند و اَدَنّ بفتح همزه و دال مهمله و
نون مشدد اسپی که گردنش بحدی پست بود که سینه اش از زمین نزدیک شود و این از بدترین عیوب هاست و اَکتَف بفتح همزه و سکون کاف و فتح
تای فوقانی و فا در آخر اسپی که میان هر دو شانه اش کشادگی باشد و این از عیوب است و اَفرَق بفا و رای مهمله و قاف بر وزن احمر اسپی که یک کفلش
از کفل دیگر بلند بود و این هم از عیوب است و اَثجَل بثای مثلثه و جیم و لام بر وزن آن اسپی که تهیگاه او برآمده باشد و این هم از عیوب است و اَقعَس
بفتح همزه و سکون قاف و فتح عین مهمله و سین مهمله در آخر اسپی که پشتش پست و نشستگاه ردیف بلند و این هم از عیوب است و اَبزَخ بباء موحده
و زای معجمه و خای معجمه بر وزن احمر اسپی که پشتش و نشستگاه ردیف هر دو پست باشد و این هم از عیوب است و اَعصَل بفتح همزه و سکون عین مهمله
و فتح صاد مهمله و لام در آخر اسپی که بن دمش بمرتبه کج بود که باطن آن که بی موست ظاهر شود و اگر ازین هم زیاده شود آنرا اکشف بکاف و شین معجمه
و فا بر وزن احمر گویند و اَعزَل بفتح همزه و سکون عین مهمله و فتح زای معجمه و لام در آخر اسپی که دمش بیک جانب خمیده باشد بفارسی آنرا چپه دم گویند
و اَفَحّ بفتح همزه و سکون فا و فتح حای مهمله و جیم در آخر اسپی که میان هر دو پای او کشادگی بسیار باشد و اَصَکّ بفتح همزه و صاد مهمله و کاف مشدد

اسپی که هردو زانوی او با هم خورند یا هردو شتالنگ او. و اَقْفَد بفتح همزه و سکون قاف و فتح فا و دال مهمله در آخر اسپی که پیوست او بلند بود و برسُم آید. و اَصْدَف بفتح همزه و سکون صاد مهمله و فتح دال مهمله و فا در آخر اسپی که هردو زانوش نزدیک بود و هردو سُمش دور. و اَفْدَع بفتح همزه و سکون فا و فتح دال مهمله و عین مهمله در آخر اسپی که پیوند دست و پایش کژ بود و از درون دیده دود. و اَقَطّ بفتح همزه و قاف و طای مهمله مشدد اسپی که هردو پایش منتصب باشند بی خمیدگی. و شَئِیت بفتح شین معجمه و کسرهٔ همزه و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر اسپی که سمهای پای او از سمهای دست او کوتاه بود و صاحب قاموس گوید نیز اسپی که بسیار شکوخه خورد و اَحَقّ بفتح همزه و حای مهمله و قاف مشدد اسپی که سمهای پا بر جای سمهای دست نهد و ساطی بسین مهمله با الف و کسر طای مهمله و تحتانی مشدد اسپی که گام دور نهد و اسپی که وقت دویدن دم را بردارد و مِسْواط بکسر میم و سکون سین مهمله و واو با الف و طای مهمله در آخر اسپی که بی تازیانه رفتن نه دود. و اَشْرَج بفتح همزه و سکون شین معجمه و فتح رای مهمله و جیم در آخر اسپی که یک خایه دارد و صاحب قاموس گوید ستوری که یک خایه اش از دیگری بزرگ بود و نقد بر فتح نون و سکون قاف و دال مهمله در آخر اسپی که پوست سمهای او کفیده باشد و مُرتَعِش بضم میم و سکون رای مهمله و فتح تای فوقانی و کسر ها و شین معجمه در آخر اسپی که یکدست او با دیگری خورد و بساید و اَقْمَع بفتح همزه و سکون قاف و فتح میم و عین مهمله در آخر اسپی که سر عرقوب او بزرگ بود و اَدْخَس بفتح همزه و سکون دال مهمله و فتح خای معجمه و سین مهمله در آخر اسپی که در گوشت گرداگرد سم او ورم حادث شود و اَمَشّ بفتح همزه و میم و شین معجمه مشدد اسپی که در باریکی ساق او حجمی بر آید و بصلابت استخوان نرسد و آن حجم را مشش گویند و عضوض بفتح عین مهمله و ضم ضاد معجمه و سکون واو و ضاد معجمهٔ دوم در آخر اسپی که گزد هر کرا که پیش او آید و نفور بنون و فا و رای مهمله بر وزن صبور اسپی که رم کند از هر کسی که عزم گرفتن او کند و جرور بفتح جیم و ضم رای مهمله و سکون واو و رای مهمله در آخر اسپی که رسن را بکشد و منقاد نشود و حَرُون بفتح حای مهمله و ضم رای مهمله و سکون واو و نون در آخر اسپی که در رفتار بایستد و از جا نجنبد و حَیُوص بفتح حای مهمله و ضم یای تحتانی و سکون واو و صاد مهمله در آخر اسپی که جانب خلاف ارادهٔ فارس رود و عَثُور بفتح عین مهمله و ضم ثای مثلثه و سکون واو و رای مهمله در آخر اسپی که در دویدن بسیار شکوخه خورد و مَرُوح بفتح رای مهمله و ضم میم و سکون واو و حای مهمله در آخر اسپی که بهردو پا لگد زند بفارسی آنرا جفته زن گویند و شَمُوس بفتح شین معجمه و ضم میم و سکون واو و شین مهمله در آخر اسپی که کسی را بر نشستن نهد بفارسی آنرا چموش بفتح جیم فارسی و شین معجمه در آخر و بدرکاب گویند و قَمُوص بفتح قاف و ضم میم و سکون واو و صاد مهمله در آخر اسپی که سوار را چندی بجهاند که بر زین بنشیند و شَبُوب بفتح شین معجمه و ضم بای موحده و سکون واو و بای موحده اسپی که هردو دست بردارد و بهردو پا ایستاده شود بفارسی آنرا چراغ پا و چراغ پایه گویند و قَطُوف بفتح قاف و ضم طای مهمله و سکون واو و فا در آخر اسپی که جه جهان رود و اَدْرَع بدال و را و عین مهملات بر وزن احمر اسپی که سر و گردنش سپید باشد و اَصْقَع بفتح همزه و سکون صاد مهمله و فتح قاف و عین مهمله در آخر اسپی که اعلای سرش سپید باشد و اَقْنَف بفتح همزه و سکون قاف و فتح نون و فا در آخر اسپی که قفایش سپید باشد و اَغْشَی بفتح همزه و سکون غین معجمه و شین معجمه با الف و اَرْخَم بفتح همزه و سکون رای مهمله و فتح خای معجمه و میم در آخر اسپی که همه تنش سیاه و سرش سپید باشد و اَسْعَف بفتح همزه و سکون سین مهمله و فتح عین مهمله و فا در آخر اسپی که همه پیشانیش سفید باشد و ارحل بفتح همزه و سکون رای مهمله و فتح حای مهمله و لام اسپی که پشتش سفید باشد و آزر بمد همزه و فتح زای معجمه و رای مهمله در آخر اسپی که کفلش سفید باشد و صاحب قاموس گوید آزر اسپی که هردو رانش سپید باشد و رنگ پاهای او سیاه یا هر رنگی که باشد و اَخْصَف

بفتح همزه و سکون خای معجمه و فتح صاد مهمله و فا در آخر اسپی که یک تهیگاه او یا هر دو سپید باشد و اَنبَط بفتح همزه و سکون نون و فتح بای موحده و طای مهمله
در آخر اسپی که شکمش سفید باشد و در صحاح است اسپی که زیر بغل و شکمش سفید باشد و محجل بضم میم و فتح حای مهمله و جیم مشدد و لام در آخر اسپی که دستها و پایهای
او سپید باشد و سپیدی آن تا ثلث وظیف یعنی باریکی ساق یا نصف ساق یا دو ثلث ساق رسد و تا زانوها نرسیده باشد و ابلق بباء موحده و لام و
قاف اسپی که سپیدی او از تحجیل بهر دو حقو و مغابن و مرجع هر دو آریخ او رسد و بعضی گویند ابلق اسپ دو رنگ که هر رنگش ممتاز باشد از دیگری و سپیدی
آن زیاده از سپیدی تحجیل و غرّه باشد و مُولَّع بضم میم و فتح واو و لام مشدد و عین مهمله در آخر ابلقی [illegible] دارای باشد و مجنب بضم میم و فتح جیم و نون مشدد
و بای موحده در آخر اسپی که سپیدی او از تحجیل تا بزانوی دست و عرقوب پا رسد و اگر سپیدی او تا هر دو بازو و هر دو ران تجاوز کند او را ابلق مُسرول گویند و اعصم
بفتح همزه و سکون عین مهمله و فتح صاد مهمله و میم در آخر اسپی که هر دو دستش سپید بود و هر دو پایش سفید نبود پس اگر دست راست او سپید باشد او را اعصم الیمنی گویند
و اگر دست چپ سپید باشد او را اعصم الیسری گویند و اَفرَق بفتح همزه و سکون قاف و فتح فا و رای مهمله در آخر و ارفق برای مهمله و فا و قاف بر وزن آن اسپی
که هر دو دست او تا اریخ سپید باشد نه هر دو پای او و اگر سپیدی در هر دو پای او باشد نه در دست او از محجّل الرِجل الیمنی یا محجّل الرِجل الیسری گویند پس
اگر سفیدی از بند دستها و پایها تجاوز کند در سه پا نه در یک پا یا نه در یک دست پس از محجّل ثلاث مطلق ید او رِجل گویند و ارجل بفتح همزه و سکون
رای مهمله و فتح جیم و لام در آخر اسپی که در یک پای سپیدی باشد پس اگر سپیدی متدیر نبود و در موخر بندهای هر دو پا یا هر دو دست باشد او را مُنعَل الرِجل
الیمنی یا مُنعَل الرِجل الیسری گویند پس اگر سپیدی تحجیل در دست و یا از خلاف بود پس آن را اشکال گویند و آن مکروهست و اَشعَل بفتح همزه و سکون
شین معجمه و فتح عین مهمله و لام در آخر اسپ سپید دم و ادهم بدال مهمله اسپ سیاه و اگر بسیار سیاه باشد آن را غیهبی بفتح غین معجمه و سکون تحتانی و فتح ها
و کسر بای موحده و تحتانی مشدد گویند و بفارسی شبدیز و شبرنگ و اَشهَب بفتح همزه و سکون شین معجمه و فتح ها و بای موحده در آخر اسپ سپید اندک
سیاهی آمیخته و اگر سپیدیش خالص باشد و شایبه سیاهی نداشته باشد آن را اشهب قرطاسی گویند و اگر قریب بزردی باشد آن را اشهب سوسنی گویند و احَمّ
بفتح همزه و حای مهمله و میم مشدد اسپی که سیاهیش غالب بر سپیدی بود و اگر با سپیدی و سیاهی سرخی هم آمیخته باشد آن را صِنابی بکسر صاد مهمله و نون با الف
و کسر بای موحده و تحتانی مشدد در آخر گویند و کمیت بضم کاف و فتح میم و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر اسپی که سرخیش بسیاهی زند بفارسی
هیگیر بفتح ها و فتح کاف فارسی گویند و اَشقَر بفتح همزه و سکون شین معجمه و فتح قاف و رای مهمله در آخر اسپی که سرخیش بی سیاهی باشد پس اگر میان کمیت و اشقر
بود آن را اَوَرد بفتح واو و سکون رای مهمله و دال مهمله در آخر گویند و بفارسی گلگون و اَدبَس بدال مهمله و بای موحده و سین مهمله بر وزن احمر اسپی که سیاهیش
بسرخی زند و اگر سرخیش بسیاهی زند و آن را ورد و اغبس بفتح همزه و سکون غین معجمه و فتح بای موحده و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی سمند و اخضر بخا و ضاد
معجمتین و رای مهمله بر وزن احمر اسپ تیره رنگ و احوی بفتح همزه و سکون حای مهمله و واو با الف مقصوره اسپی که رنگش میان سیاهی و سبزی باشد بفارسی آن را نیلا سرخنگ
و کبود گویند و بهیم بباء موحده و ها و میم بر وزن کریم اسپ یکرنگ و اَصدَأ بفتح همزه و سکون صاد مهمله و فتح دال مهمله و همزه در آخر اسپی که سرخیش قریب
بسیاهی بود و ماخوذ از صدأ حدید و اَبرَش بفتح همزه و سکون بای موحده و فتح رای مهمله و شین معجمه در آخر اسپی که نکتهای سپید یا رنگ دیگر دارد

بفارسی آنرا چپله گویند دَانشَ بنون و میم و شین معجمه بروزن احمر اسپی که نقطهای سپید سیاه داشته باشد و مُدَنرہ بضم میم و فتح دال مهمله و نون
مشدد و رای مهمله در آخر اسپی که خالهای سپید دارد و آن زیاده از نکتهای ابرش بود و اقبع بفتح همزه و سکون بای موحده و فتح قاف و عین مهمله
در آخر اسپی که بلقب آن مخالف همه رنگش باشد مُزارکیت او ابن اعوج و بنات اعوج بعین مهمله و جیم و آن اسپی بود معروف در عرب و بنات
جافل بجیم و فا و آن اسپی بود در عرب معروف و بنات ابن حلّاب منسوب بسوی حلاب و آن اسپی بود از ان بنی تغلب و بنات رباط السبب آنکه بسته
میشوند برای غزا و بنات الصریح و آن اسپی بود منسوب بسوی صریح که نام اسپی ست معروف و بنات الصّهال چه صهیل آواز اسپ را گویند و بنات الغرا
بغین معجمه و آن اسپی بود معروف از ان غنی و بنات الوجیه و آن اسپی بود معروف در دیار عرب که آنرا وجیه می نامیدند کذا فی المرصع **گھوڑا دوڑانا**
اسپ دوانیدن بعربی احضار بحای مهمله و ضاد معجمه و رای مهمله بروزن افعال و استحضار بروزن استفعال و اعدار بعین مهمله و دال مهمله بروزن
افعال و استعدار بروزن استفعال گویند و در صحاح ست اَعَدیتَ فرسی و استعدیته ای استحضرته و بفارسی تاختن گویند **گھوڑا دینا** اسپ را بر مادیان
گذاشتن تا جفت کند بعربی انزاء بنون و زای معجمه بروزن افعال و تنزیه بروزن تفعله گویند و در صحاحست نزاء الذکر علی الانثی نزاءً بالکسر یقال ذلک
فی الحافر والظلف والسباع و انزاه غیره و نزّاه تنزیة و بفارسی کشیدن چنانکه گویند این مادیان را از اسپ فلان کُش کشیدند و در دشنام گویند ترا خر
بکشند و ازین قبیلست و شعر فرخی شعر دو دختر دو دنبش را فرو کشید از بیل * بجان لشکر او داد خاک را نغمار * **گھوڑی** بکسر رای هندی و سکون تحتانی
معروف یعنی ماده اسپ بعربی حِجر بکسر حای مهمله و سکون جیم و رای مهمله در آخر گویند حجرة بزیادت تا غلط ست حجور بالضم و حجورة بزیادت تا و احجار بالفتح جمع
آن و بفارسی اسپ مادیان گویند **گھولنا** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و لام و نون با الف چیزی را در آب مانند آن آمیختن و سَوَدن بعربی مَوت
بفتح میم و سکون واو و تای مثلثه در آخر گویند ماثه از باب نصر فعل از ان و دوف بفتح دال مهمله و سکون واو و فا در آخر گویند و نیز لیست را با شکر آمیختن بعربی
آنرا لَتّ بفتح لام و تای فوقانی مشدد در آخر و جدح بفتح جیم و سکون دال مهمله و حای مهمله در آخر گویند لتّ السّویق از باب نصر و جدح السّویق از باب منع و اجدحه از باب افعال
و اجتدحه از باب افتعال و جدّحه از باب تفعیل فعل از ان و بفارسی بشورانیدن **گھونٹ** بنون غنه و تای هندی ساکن اندکی از آب بعربی جرعه بالضم
و نغبه بضم نون و سکون غین معجمه و فتح بای موحده و تا در آخر و بالفتح برای مره است و نطله بضم نون و سکون طای مهمله و فتح لام و تا در آخر و نا طل نیز در فارسی
گویند و قذعه بضم قاف و سکون ذال معجمه و فتح عین مهمله و تا در آخر و نفس بفتح نون و فا و سین مهمله در آخر گویند فی الصحاح و النفس ایضا الجرعة یقال کرع
فی الاناء نفسا او نفسین ای جرعة او جرعتین و بفارسی دم آب تیر کی تورت بضم قاف و سکون رای مهمله و تای فوقانی در آخر **گھونٹ گھونٹ پینا**
بالضم تکرار جرعه جرعه کشیدن بعربی تجرع بفتح جیم و سکون رای مهمله و عین مهمله در آخر و تجرّع بروزن تفعل گویند **گھونٹنا** بضم اول مخلوط التلفظ بها
و سکون واو مجهول و تای هندی و نون با الف مهره کردن بر کاغذ بعربی ترزیز برای مهمله و تکرار زای معجمه بروزن تفعیل و صقل بفتح صاد مهمله و سکون قاف
و لام در آخر و بفارسی مهره کشیدن و کردن گویند و نیز بمعنی سائیدن واد هنال آنرا دظرفی بچوب بعربی آنرا سحق بفتح سین مهمله و سکون حای مهمله و
قاف در آخر گویند **گھونس** بضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو معروف و نون غنه و سین مهمله در آخر نوعی از موش کلان که با گربه آویزد و گربه

باد و مقاومت نتواند بالعربی آنرا الکلبة بالفتح بای موحده و سکون لام و فتح کاف و تای مثلثه و تا در آخر گویند و بالفارسی خرموش **گهونسا** کف انگشتان

بهم کرده بالعربی آنرا جمع بضم جیم و سکون میم و عین مهمله در آخر گویند ضربه بجمع کفی زدم او را بمشت **گهونسا مارنا** مشت زدن کسی را بالعربی و کز بالفتح

واو و سکون کاف و زای معجمه در آخر و الکز بالفتح لام و سکون کاف و زای معجمه در آخر و الکح بالفتح لام و سکون کاف و حای مهمله در آخر گویند و اللهز بالفتح لام و سکون ها

و زای معجمه در آخر گویند و کزه و لکزاز باب ضرب و لکحه از باب منع فعل از آن در صحاحست قال الاصمعی کزه ای ضربه بجمع کفه علی ذقنه واللهز الضرب و

بجمع الید فی الصدر مثل اللکز عن ابی عبیدة و قال ابو زید هو بالجمع فی اللهازم والرقبة و در قاموسست اللقر الضرب بالجمع علی الصدر او فی جمیع الجسد

او اللکز و اللقر بجمع الکف فی العنق والصدر واللهز فی العنق کاللکز و بها الوکز و بالفارسی مشت زدن و نهادن و کوفتن در مثلست مشتی که بعد از جنگ یاد می آید

بر کله خود باید زد هاتفی گوید ؎ نهادند بر فرق هم مشت را ٭ شکستند در مشت انگشت را ٭ ظهوری گوید بیت سناش چنان

دلکش و دلربا ٭ که زد مشت بر سینه گوید هواد و مشتی که بر دندان زنند بالفارسی آنرا اوز بضم الف و سکون واو و زای مهمله در آخر گویند **گهونسلا** بالضم اول

مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و نون غنه و سین مهمله و لام بالالف بمعنی خانهٔ مرغان و در عربی خانه که مرغان بر کوه و دیوار و مانند آن از خس و خاشاک سازند آنرا

کن بکسر کاف و نون مشدد در آخر و وکر بالفتح واو و سکون کاف و رای مهمله در آخر و وکرة بزیادت تا در آخر گویند او کره بر وزن افلس و اوکار بالفتح و وکور

بالضم و وکر بر وزن صحف جمع آن و خانه که بر درخت سازند بالعربی آنرا عشه بضم عین مهمله و فتح شین معجمه و تا در آخر گویند عش بحذف تا و عشش بضم عین مهمله و فتح

شین معجمه جمع آن و خانه که بر زمین سازند آنرا بالعربی افحوص بضم همزه و سکون فا و ضم حای مهمله و سکون واو و صاد مهمله در آخر و اُدحی بضم همزه و سکون دال مهمله

و کسر حای مهمله و تحتانی مشدد در آخر گویند و بکسر همزه نیز آمده و بالفارسی خانهٔ مرغانرا عموماً آشیانه و تگنک بالفتح تای فوقانی و کاف عربی و سکون نون گویند

و تبرکی آوے یا با همزه ممدوده و واو با الف مقصوره در آخر و اطلاق گهونسلا مجازاً بر خانه کوچک کنند بالعربی هم وکر بدین معنی استعمال نمایند در رساست

ما دار فی فکری نزل لک فی وکری **گهونسلا بنانا** بمعنی آشیان ساختن بالعربی التعشیش بعین مهمله و بهر دو شین معجمه بر وزن تفعیل و اعتشاش

بر وزن افتعال و تدثین بدال مهمله و تای مثلثه و نون بر وزن تفعیل و ایکار بکسر همزه و کسر فوقانی مشدد و کاف بالالف و رای مهمله در آخر بر وزن افتعال و بالفارسی

آشیان بستن و گذاشتن و چیدن و نهادن و گرفتن و ساختن و کردن گویند **گهونسلا نوچنا** ویرانه کردن آشیانه بالعربی تخریب بخای معجمه و رای مهمله و بای

موحده بر وزن تفعیل گویند و بالفارسی آشیانه ویران کردن و آشیانه برداشتن و انداختن نظیری گوید شعر آشیان همه مرغان چمن ویران کرد ٭ که

سحر نرگسش از زمزمه بیدار شده ٭ غنی گوید شعر بلبل بر داشت آشیانرا ٭ گل گفت که کم و جهان پاک **گهونگروالی بال** بمعنی موی پیچیده از

بالعربی جعد بالفتح جیم و سکون عین مهمله و دال مهمله در آخر و بالفارسی غول گویند و موی کم مرغول آنرا بالعربی قطط بالفتح قاف و طای مهمله اول گویند **گهونگا**

بالضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و خفای نون و کاف فارسی با الف نوعی از صدف پیچیدار بالفارسی آنرا صدف پیچاک گویند

گهونگهٹ بالضم اول مخلوط التلفظ بها و سکون واو و نون غنه و فتح کاف مخلوط التلفظ بها و بحذف های تای هندی در آخر گوشهٔ خمار و چادر

که زنان هند بر رو کشند تا نظر بیگانه نیفتد اما زنان عرب و عجم برای پوشیدن رو از بیگانگان جامهٔ کوچکی شبکه دار بر رو اندازند و آنرا برقع

بضم بای موحده وسکون رای مهمله وضم قاف وعین مهمله در آخر گویند وبفارسی پرده زنبوری اشرف گوید شعر پرده نبود بر خطر چشمی بینده است
از خدا میخواهست آن عارض نقابی اینچنین گهینپا بکسر اول مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی مجهول و بای فارسی و نون با الف چیزی را باهم انگشتان بکف دست
آمیختن بالعربی الخوض بالاصابع او بالکف بخای معجمه وضاد معجمه والخلط بالاصابع او بالکف خاض الشراب بالاصابع خلطه و در فارسی بکف یا با انگشتان برهم زدن
وآشوب کردن و آشوریدن و آشوبیدن نیز گویند گهیرا بکسر اول مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی مجهول ورای مهمله با الف پرچیز مدور که چیزی را
احاطه کند مانند چنبر دف وغربال بالعربی آنرا اطاره بکسر همزه وطای مهمله با الف وفتح رای مهمله وتا در آخر گویند وبفارسی اخکم بفتح الف
وسکون خای معجمه وفتح کاف تازی و میم در آخر وچنبر و دائره گویند مانند دائره پرویزن دائره دف و دائره خانه بالعربی اطار البیت واطاره البیت
گویند وبفارسی ازاره بکسر الف و زای معجمه گویند گهیر لینا کسی را در میان گرفتن چنانکه دشمنان حریف خود را در میان گیرند بالعربی محاصره
بحا وصاد ورای مهملات بروزن مقاتله گویند در اساس است حاصرهم العدو حصارا ولقینا فی الحصار ایاما ای فی المحاصرة واحاطه بحای مهمله
وطای مهمله بروزن اغاثه گویند در اساس است احاطه بهم العدو گهیرنا گرد گرفتن چیزی را بالعربی حصر بفتح حای مهمله وسکون صاد مهمله ورای
مهمله در آخر واحاطه گویند وبفارسی میان گرفتن و احاطه کردن نیز گهینٹیا بکسر اول مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی مجهول ونون غنه و تای
هندی با الف بچه خوک بالعربی آنرا الخنوص بکسر خای معجمه وفتح نون مشدد وسکون واو وصاد مهمله در آخر گویند خنانیص جمع آن وبفارسی خوک بچه
گهینچ بکسر اول مخلوط التلفظ بها وسکون تحتانی معروف ونون غنه وجیم فارسی در آخر لغت مردم قری است بمعنی گردن بالعربی آنرا جید بکسر جیم
وسکون تحتانی ودال مهمله در آخر وعنق بضم عین مهمله ونون وقاف در آخر گویند اجیاد واعناق بفتحهما جمع آن و پیچ گردن را بالعربی قصره بفتح قاف وصاد
مهمله و رای مهمله وتا در آخر گویند واعلای آنرا سالفه بسین مهمله ولام وفا بروزن فاحله گویند گهی روغن گاو و بز و میش و گاومیش و جز آن بالعربی سمن بفتح
سین مهمله وسکون میم ونون در آخر گویند اسمن بروزن افلس وسموون بالضم وسمنان بالکسر جمع آن و بفارسی روغن گاو و روغن بز و روغن میش و روغن
گاومیش گویند گهی فروش کسیکه روغن گاو و امثال آن فروشد بالعربی آنرا سمان بفتح سین مهمله ومیم مشدد با الف ونون در آخر گویند وبفارسی روغن فروش

باب کاف فارسی با یای تحتانی

گیدڑ بکسر اول وسکون دوم معروف وفتح دال مهمله ورای هندی در آخر حیوانیست درنده کوچک از سگ بالعربی آنرا اشغبر بفتح شین معجمه
وسکون غین معجمه وفتح بای موحده و رای مهمله در آخر گویند و زای معجمه مصحف است و نوفل بفتح نون وسکون واو وفتح فا ولام در آخر وسرحوب بضم سین
مهمله وسکون رای مهمله وضم حای مهمله وسکون واو وبای موحده در آخر گویند کنیت او ابن آوی و بنات آوی با و ابو ذویب و ابو سعوه و ابو ثلبست و
بفارسی شغال بفتح شین معجمه وغین معجمه با الف ولام در آخر و توره بضم تای فوقانی وسکون واو مجهول بروزن غوره گویند گیرو بکسر اول وسکون دوم مجهول
وضم رای مهمله وسکون واو معروف نوعی از گل سرخ است بالعربی آنرا مکره بفتح میم وسکون کاف و رای مهمله در آخر و مغره بفتح میم وسکون غین معجمه و
فتح رای مهمله وتا در آخر گویند بالتحریک نیز آمده وبفارسی گل ارمنی گیروا بکسر اول جامه که آنرا از گیرو رزیده باشند بالعربی آنرا ممکور بروزن مفعول

و متکبر بصیغه اسم مفعول از افتعال و ممتغر بضم میم و فتح غین معجمه مشدد از تفعیل ⁂ **گیلا** بکسر اول و سکون دوم معروف بمعنی چیز نمناک بعربی مبلول
بفتح میم و سکون بای موحده و ضم لام و سکون واو و لام در آخر و ندی بفتح نون و کسر دال مهمله و بفارسی تر نیز گویند **گیند** جامه پاره که کودکان آنرا
مدور ساخته بآن بازی میکنند بعربی آنرا کجه بضم کاف و جیم مشدد مفتوح و تا در آخر گویند و بفارسی سرگل بفتح سین مهمله و کاف فارسی و صاحب
مهذب اللغات کجه را ترجمه شنبس خنج کرده والله اعلم **گینڈا** حیوانیست مثل فیل بچه یک شاخ بالای بینی دارد و از پوستش سپری سازند بعربی
آنرا الکرگدن بفتح کاف اول و سکون رای مهمله و فتح کاف دوم و دال مهمله مشدد مفتوح و نون در آخر و مرمیس بکسر میم اول و سکون رای مهمله و کسر میم
دوم و سکون تحتانی و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی کرگ گویند و آن مخفف کرگدن است **گینگٹا** بکسر اول و سکون دوم مجهول و خفای نون و کاف فارسی و تای هندی بالف
رسیده بمعنی کیکره و آن ملخ دشت **گیہوں** دانه ایست معروف بعربی آنرا حنطه بکسر حای مهمله و سکون نون و فتح طای مهمله و تا در آخر و قمح بفتح قاف و سکون میم
و حای مهمله در آخر و بر بضم بای موحده و رای مهمله مشدد در آخر گویند و بفارسی گندم و بترکی بوغدای بضم بای موحده و سکون غین معجمه و دال مهمله با الف و سکون
تحتانی در آخر گویند ⁂

باب لام با الف

لائق لغت عربیست دراردو ی هندی و فارسی مستعمل بمعنی سزاوار بعربی قمین بقاف و میم و نون بروزن امیر و حری بحا و رای مهملتین بروزن غنی
و اهل بفتح همزه و سکون ها و لام در آخر **لات** لگدی که زنند بعربی آنرا کلکه بفتح رای مهمله و سکون کاف و فتح لام و تا در آخر گویند و بفارسی لگد و لت بفتح
لام و سکون جیم گویند خسرو گوید بیت ⁂ دران تاراج درهای زمین پوش ⁂ ز لت مغول گشته چوب چاووش ⁂ فخری گوید ⁂ گر کینه کشند رای وی
از انجم و افلاک ⁂ در هم شکنند طارم افلاک بیک لت **لات مارنا** بپا زدن اعم از آنکه انسان بزند یا ستور بعربی بپا زدن ستور را رمح بفتح رای مهمله
و سکون میم و حای مهمله در آخر و ضرح بفتح ضاد معجمه و سکون رای مهمله و حای مهمله در آخر و ضراح بروزن کتاب گویند رمح الفرس از باب منع و ضرحت الدابة برجلها
از باب منع و نصر فعل از ان و بفارسی لگد زدن و بهر دو پا زدن را بعربی الرمح برجلین گویند و بفارسی جفته زدن بضم جیم و بفتح آن و بپا زدن مردم را بعربی رفس بفتح
رای مهمله و سکون فا و سین مهمله در آخر و رفاس بروزن کتاب و رکل بفتح رای مهمله و سکون کاف و لام در آخر گویند رفسه از باب نصر و ضرب و رکله از باب نصر فعل
از ان عرب گویند شعر ⁂ لا ترکلنک رکلة ⁂ لا تاکل لعبة بالکلة ⁂ و بفارسی لت زدن و لگد زدن **لاٹھی** چوبی که در دست دارند بعربی آنرا عصا بفتح عین مهمله
و صاد مهمله با الف و مطواح بکسر میم و سکون طای مهمله و واو با الف و حای مهمله در آخر و منساة بکسر میم و سکون نون و فتح سین مهمله و همزه و تا در آخر گویند و بفارسی
چوب دستی و بترکی تیاق بفتح تای فوقانی و تحتانی با الف و قاف ساکن در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید اول مراتب عصا مخصرة بکسر میم و سکون خای معجمه
و فتح صاد مهمله و رای مهمله و تا در آخر است و آن چوبکی که انسان آنرا برای شغل در دست دارد و هر گاه اندکی دراز از ان بود و شبانان و لنگان و پیران بر آن اعتماد کنند
آنرا عصا گویند و بفارسی لنگ و چوبی که آنرا مریض در دست دارد و اعتماد بران کند آنرا منساة گویند و هر گاه طرف آن آهن کج بود آنرا محجن بکسر میم و سکون حای
مهمله و فتح جیم و نون در آخر گویند و هر گاه دراز باشد آنرا هراوه بکسر های و رای مهمله با الف و فتح واو و تا در آخر گویند و هر گاه گنده و سطبر بود آنرا قحزن بفتح قاف و سکون
حای مهمله و فتح زای معجمه و نون و تا در آخر صاحب قاموس گوید القحزنة العصا و الهراوة و قحازن جمع آن و مرزبة بکسر میم و سکون رای مهمله و فتح زای معجمه و بای موحده

مشدده وتا در آخر گویند وبعضی گویند مرتبه عصائی را گویند که از آهن بود وچوبی که از هر او ه دراز بود وهر دو طرف آن آهن نوک دار باشد آنرا عنزه بفتح عین
مهمله وسکون نون وفتح زای معجمه وتا در آخر گویند وچون ازان اندکی دراز بود ودر طرف آن سنان باشد آنرا نیزک بفتح نون وسکون تحتانی وفتح زای معجمه وکاف
در آخر ومطرده بکسر میم وسکون طای مهمله وفتح را ودال مهملتین وتا در آخر گویند **لاٹهی مارنا** بچوب زدن بعربی لبج بفتح لام وسکون بای موحده
وجیم در آخر ودب بفتح دال وسکون بای موحده وهمزه در آخر وشتّ بفتح میم وسکون تای فوقانی وهمزه در آخر وبخج بفتح خای معجمه وسکون بای موحده وجیم در آخر
ومبج بفتح ها وبدج بفتح بای موحده وسکون دال مهمله وحای مهمله در آخر وکفخ بفتح کاف وسکون فا وخای معجمه در آخر وتخ بفتح واو وسکون تای فوقانی وخای معجمه
در آخر گویند لبجه بالعصا از باب نصر ودَبَأَهُ بالعصا از باب منع وخبجه بالعصا از باب نصر ومتخه بالعصا ودبحه بالعصا وکفخه بالعصا از باب منع ووتخه بالعصا از باب
ضرب فعل ازان **لادنا** بسکون دال مهمله ونون با الف برداشتن بار بر خود بعربی الحمل بفتح حای مهمله وسکون میم ولام در آخر گویند حملت الشئ علی ظهری از باب
ضرب فعل ازان قال الله تعالی فانه یحمل یوم القیمة وزرا ونیز بار کردن بر ستور بدین معنی حمل آمده است گویند حملت علی الدابة بار کردم بر ستور وایقار
بقاف ورای مهمله بر وزن افعال وتوقیر بر وزن تفعیل گویند اوقر الدابة ووقرها فعل ازان در صحاحست الوقر بالکسر الحمل یقال جاء یحمل وقره وقد اوقر
بعیره واکثر ما یستعمل الوقر فی حمل البغل والحمار والوسق فی حمل البعیر **لاڈ** و **لاڑ** بمعنی ناز بعربی دلال بفتح دال مهمله ولام با الف ولام دوم در آخر گویند
لاڈلا کسیکه در ناز نشو و نما یافته باشد بعربی المربّٰی بالدلال وبفارسی ناز پرورد وناز نین گویند **لاج** بمعنی شرم بعربی حیا بر وزن سما وبفارسی
آزرم نیز گویند **لاڑهیاپن** برای هندی مخلوط التلفظ بها وتحتانی با الف وفتح بای فارسی وسکون نون آنست که شخصی با بایع موافق شده
متاع را ستایش کند ویا بها قبیار کند وخودش خریدن نخواهد تا دیگری فریب خورده خرید کند بعربی نجش بفتح نون وسکون جیم وشین معجمه در آخر گویند
لاسا چیزیست چسپان که بآن مرغان را گرفتار کنند بعربی آنرا دبق بکسر دال مهمله وسکون بای موحده وقاف در آخر ودابوق بضم بای موحده ودبوقا
بالفتح وبالمد گویند وبفارسی سریشم **لاکهه** بکاف عربی مخلوط التلفظ بها رنگی ست لغایت سرخ که بآن چیزها را رنگ کنند وآن شبنمیست که بر شاخهای درخت کنار
ودیگر اشجار منجمد شود وآنرا بگیرند وبگویند وبپزند وازان آن رنگ سرخ را حاصل کنند وتخاله آن مانند صمغ باشد وبآن دسته کارد وشمشیر وخنجر وامثال آن
محکم کنند بعربی آنرا لک بضم لام وکاف مشدد گویند وبفارسی لاک ولک بتخفیف کاف گویند ولاکهه نیز عدد یست که بعربی آنرا مایة آلاف وبفارسی صد هزار گویند
لاگ بکاف فارسی معروف بعربی تعلق وعلاقه وربط گویند وبفارسی بستگی ونیز لاگ بمعنی دشمنی بعربی عداوة وبغض وحقد بکسر حای مهمله وسکون قاف
ودال مهمله در آخر وبفارسی کینه ودشمنی گویند **لال** بلام در آخر نگیست معروف واین لفظ مشترک میان هندی وفارسیست سلیم گوید شعر
پیچیدگی زلف سخن حسن کلامست ، دایم ولم از هندی لال کشاید ، بعربی آنرا احمر وبفارسی سرخ وآل بمد الف گویند ونیز لال نوعی از مرغان خوش آواز
بمقدار گنجشک پرهای سرخ ونقطهای سفید وسیاه بران دارد ونهایت خوش آواز وجنگ او از عجایب تماشاست بفارسی آنرا سرخ گویند صاحب بهار عجم
گوید تحقیق آنست که سرخ هر چند لغت فارسیست لیکن اطلاق آن بر گنجشک مذکور از تصرفات فارسی دانان هندست اصل هندیان آن را امنیا بضم میم وسکون
نون است وماده آنرا انیا بضم میم وسکون نون وتحتانی با الف رمیده گویند ونیز لال جوهریست کانی که آنرا لعل گویند ابوریحان میگوید که این جوهر

درزمان قدیم نبود وقتی در بدخشان زلزله افتاد و کوهی که درانجا بود بسبب زلزله بشگافت و از میان آن شگاف چیزها بزرگتر از بیضهٔ مرغ برآمد چون یکی را ازان بشگافتند لعل از میان آن بیرون آمد پس استادان این صنعت در جلا دادن آن عاجز آمدند تا انوقت که بتجربهٔ بسیار سنگی یافتند مانند مارقشیشا فی سبج و او را بدان جلا دادند و او چهار نوعست سرخ و بنفشی و سبز و زرد و بهترین همه سرخست که آنرا پیازی گویند **لالچ** بمعنی بسیاری خواهش چیزی بعربی آنرا طمع بفتح طای مهمله و میم و عین مهمله در آخر و طماع بروزن سحاب و در قاموس است طَمِعَ فیه و به کفَرِحَ طَمَعاً و طَماعاً و طَماعِیَةً حَرَصَ علیه و حرص بکسر حای مهمله و سکون رای مهمله و صاد مهمله در آخر و بفارسی آز گویند و شدت حرص را بعربی جشع بفتح جیم و شین معجمه و عین مهمله در آخر و شَرَه بفتح شین معجمه و رای مهمله و ها در آخر گویند **لالچی** کسیکه حرص دارد و بعربی آنرا طامع بروزن فاعل و طَمِع بروزن خجل و رجل گویند و کسی که حرص بسیار دارد و بعربی آنرا شَرِه بفتح شین معجمه و کسرهٔ رای مهمله و ها در آخر و جَشِع بفتح جیم و کسر شین معجمه و عین مهمله در آخر گویند **لاله** لغت فارسیست و در اردو و هندی مستعمل بعربی شقایق گویند و تفصیل آن در لغت گل لاله بگذشت **لال هوجانا** برافروختن از خشم بعربی احمرار الوجه گویند احمر وجهه غضباً و بفارسی سرخ شدن میرزا هاشم گوید **بیت** ز خشم ار مهر گفتم ماه من از من مکدر شد * لبش را لعل گفتم سرخ چون یاقوت احمر شد *

باب لام با بای تازی

لبالب لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل چاپکه تا کناره پر باشد بعربی آنرا طفوح بفتح طای مهمله و ضم فا و سکون واو و حای مهمله در آخر و طفحان بروزن رحمان و قصعة طَفْحَی بروزن سکری گویند **لباده** بفتح اول و دوم مخفف با الف و فتح دال مهمله و ها در آخر نوعی از پیراهن پنبه دار بفارسی آن را فرگل بفتح فا و سکون رای مهمله و ضم کاف فارسی و لام در آخر گویند شاعری گوید **بیت** زمین از یاسمین شد چیت پوش * هوا از شفق گشته فرگل بدوش * و لُبّاده بضم اول و بای موحده مشدد و در عربی بمعنی بارانیست فارسیان لباد و لباده بالتخفیف بدین معنی استعمال نمایند و هندیان بمعنی پیراهن پنبه دار که بروش نگهند * **لبهانا** بضم اول و فتح دوم مخلوط التلفظ بها با الف و نون با الف رسید کسی را فریفته کردن بعربی فَتْن بفتح فا و سکون تای فوقانی و نون در آخر و افتتان گویند فی الصحاح فَتَنَتْهُ المرأة اذا ولهته فاحبها و افتتنته ایضا و تدلیه بدال مهمله و لام بروزن تفعیل گویند و دَلَّهَه الحب ای حَیَّره و صبا بصاد مهمله و بای موحده بروزن افعال و تصبی بروزن تفعل گویند صَبَتْه المرأة از باب افعال و تَصَبَّتْه از باب تفعل فعل از آن در قاموس است اَصْبَتْه المرأة و تَصَبَّتْه شاقته و دعته الی الصبا فحن لها

باب لام با بای فارسی

لپ یک کف دست از هر جنسی که باشد بعربی آنرا حَفْنَة بضم حای مهمله و سکون فا و فتح نون و تا در آخر گویند و بفتح حا نیز آمده حُفَن بضم اول و فتح دوم جمع آن **لپاٹیا** کسیکه بسیار دروغ گوید بعربی آنرا کذّاب بتشدید ذال معجمه و افّاک بفتح همزه و فا مشدد با الف و کاف در آخر گویند و بفارسی بسیار دروغگو **لپٹ** بمعنی گرمی شعلهٔ آتش بعربی لفح بفتح لام و سکون فا و حای مهمله در آخر گویند و لپٹ نیز بمعنی بوی خوش که از گلها و عطریات بدماغ رسد بعربی آنرا نشر بفتح نون و سکون شین معجمه و رای مهمله در آخر و شمیم بشین معجمه و بتکرار میم بروزن کریم گویند **لپٹنا** آویختن بچیزی بعربی تعلق بروزن تفعل گویند **لپیٹ** بمعنی پیچ بعربی طی بفتح طای مهمله و تحتانی مشدد گویند در اساس است وَجَدتُ فی طَیِّ الکتاب و فی اَطوارِ الکُتُب و مطاویها کذا و بفارسی نورد گویند **لپٹین** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و فتح تای هندی و نون در آخر چوبی که جولاهگان جامه را هنگام بافتن بران پیچند و تحقیق آن در لغت تُر بضم تای فوقانی

گذشت **لپیٹنا** چیزی را پیچیدن بعربی طَی بفتح طای مهمله گویند طَوَیتُ الثَّوبَ از باب ضرب فعل ازان ولف بفتح لام وفای مشدد گویند لفَّ الثّوبَ از باب نصر و لففہ از باب تفعیل فعل ازان وادراج بدال ورای مهملتین وجیم بروزن افعال گویند اَدرَجَ الکتابَ از باب افعال پیچید غلط را ونیز پیچیدن چیزی را درجامه وجزآن بعربی ... وادراج گویند ادمجه فی الثوب از باب افعال وادرج الکتب فی الکتاب فعل ازان وبفارسی نوردیدن ؞ ؞ ؞ ؞ ؞

باب لام باتای فوقانی

لتر آسک ومعنی سخن چینی کند بعربی نَمّام بفتح نون ومیم مشدد وبفارسی سخن چین گویند **لَت کرنا** چیزی لعاب دار را زدن تا لعابش برآید بعربی آن را خفت بفتح واو وسکون خای معجمه وفا در آخر گویند وخفَ الخطمی از باب ضرب واوخفه از باب افعال فعل ازان بفارسی بشور ابیدن **لَتّہ** بفتح اول ودوم مشدد وها در آخر لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی کهنه پاره از جامه بعربی خرقه بالیّة بترکیب توصیفی گویند **لتهار** بفتح اول وسکون دوم وها بالف رسیده ستوری که عادت لگدزدن دارد بعربی ضروح بفتح ضاد معجمه وضم رای مهمله وسکون واو وحای مهمله در آخر ورَمَّاح بفتح رای مهمله ومیم مشدد بالف وفتح حای مهمله وتا در آخر ورموح بروزن صبور گویند ودر اساس ست دابّة ذاتُ عضاضة ورمُوحٌ عَضُوضٌ وبفارسی لگدزن گویند **لتهاو** بایکدیگر لگدزدن بعربی مُراکله بمیم ورای مهمله وکاف ولام بروزن مفاعلة وتراکل بروزن تفاعل گویند تراکلَ الصّبیان ترکیب الصّبیان ترکلوا فعل ازان وبفارسی یکدیگر را لگدزدن وباهم لگدزدن **لَتھڑنا** بکسر اول وفتح دوم مخلوط التلفظ بها وسکون رای هندی ونون بالف آلوده شدن بچیزی بعربی تلطّخ بلام وطای مهمله وخای معجمه بروزن تفعّل گویند وبمعنی آلوده شدن بنجاست باینمعنی در عربی تلوث بلام ودواو وثای مثلثه وتصوّک بصاد مهمله وواو وکاف بروزن تفعّل گویند تصوّک فی رجیعه فعل ازان **لتھیڑنا** چیزی را بچیزی آلودن بعربی لطخ بفتح لام وسکون طای مهمله وخای معجمه در آخر گویند لطخه از باب منع فعل ازان واگر بنجاست آلوده کنند گویند صوّکه فی رجیعه از باب تفعیل ؞

باب لام باتای هندی

لٹ پاره از موکه یکجا فراهم شده باشد بفارسی آن را شاخ گیسو گویند نظامی گوید **شعر** زهر سو شاخ گیسو شانه میکرد ؞ بنفشه بر سر گل دانه می کرد ملغرا گوید **بیت** چو آید برقص آن بت خوش ادا ؞ شود زیور ش ارغنون از صدا ؞ گل عیش از گلبن روی او ؞ برد ذوق از شاخ گیسوی او ؞ ونیز پاره موی که بسبب درماندگی یکجا شوند وبهم بسته گردند بفارسی آن را موی سرفتیله گویند وباینمعنی در کلام متاخرین بسیار آمده **لٹانا** بکسر اول کسی را غلطانیدن بعربی اضجاع بضاد معجمه وجیم وعین مهمله بروزن افعال ولُٹانا بضم اول بخاک غلطانیدن بعربی تمریغ بمیم ورای مهمله وغین معجمه بروزن تفعیل گویند ونیز امر کردن بتاراج مال کسی بعربی انهاب بنون وها وبای موحده بروزن افعال وبه فارسی بتاراج دادن **لٹنا** بغارت رفتن مال بعربی انتهاب بنون وتای فوقانی وها وبای موحده بروزن افتعال گویند بصیغه مصدر مجهول اُنتُهِبَ ونُهِبَ بصیغه مجهول فعل ازان وبفارسی غارت خوردن نظیری گوید **شعر** محتاجی ما باعث آسایش ما شد ؞ غارت نخورد هر که نیندوخته باشد **لٹکانا** بفتح اول چیزی را از چیزی آویختن بعربی تعلیق بعین مهمله ولام وقاف بروزن تفعیل گویند علّقه فعل ازان **لٹکن** بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف تازی ونون در آخر چیزیست که بر آن سبوی آب نهند بعربی آن را حباب بفتح حای مهمله وبای موحده بالف وبای دوم در آخر گویند **لٹکنا** آویختن از چیزی بعربی تعلّق وتدلّی بدال مهمله ولام مشدد

بروزن تفعل گویند. لَتُّو بفتح اول وضم دوم مشدد وسکون واو معروف چوبیست مدور که کودکان آنرا بریسمان پیچیده بر زمین زنند تا بچرخ آید بعربی آنرا دوّامه گویند

بضم دال مهمله ولو مشدد باالف وفتح میم وتا در آخر ومصلاع بکسر میم وسکون صاد مهمله وصاد مهمله باالف وعین مهمله در آخر گویند ولفارسی گردنا ولاتو نیز گویند

لٹورا + مرغیست ابلق کوچکتر از فاخته شکار گنجشک کند بعربی آنرا صُرَد بضم صاد مهمله وفتح رای مهمله ودال مهمله در آخر گویند ولفارسی

شیر گنجشک لٹھہ چوب دستی گنده وکلان بعربی آنرا هراوه بکسر ها ورای مهمله باالف وفتح واو وتا در آخر گویند. لٹیرا بضم اول وکسر دوم وسکون

تحتانی مجهول ورای مهمله باالف کسیکه مال مردم بتاراج برده باشد بعربی آنرا غنّام بغین معجمه ونون ومیم وَنَهّاب بنون وها وبای موحده بروزن شداد

ولفارسی تاراج زن وتاراج گر وغارتزن وغارتگر وویران گر گویند مولوی جامی گوید بیت + تاراج گر متاع جانها + بنیاد شکاف خان ومانها + اهلی شیرازی

گوید شعر + آن چه لعل روح بخش واین چه زلف دلکش است + آفت جانست آن غارتگر دلها این + ناقتی گوید + ابر ز ویران گر آن غلغله افگند در بام ودر زلزله

باب لام باجیم فارسی

لُچّه بضم اول ودوم مشدد ومفتوح وها در آخر لغت فارسیست بمعنی عریان وبرهنه دارد ودر هندوستانی بمعنی مردی بیباک هرچه در دلش از

کارهای ناپسند بگذرد بعمل آرد مستعمل است بعربی طِملِ بکسر طا مهمله وسکون میم ولام در آخر وطامل بروزن فاعل وطمول بروزن صبور گویند لچکنا

دوتا شدن از نرمی ونازکی بعربی تثنّی بثای مثلثه ونون مشدد بروزن تفعل وانعطاف بعین مهمله وطای مهمله وفا بروزن انفعال وتاوّد بتا وهمزه وواو ودال مهمله بروزن تفعل گویند ولفارسی خمیدن لچنی بضم اول وسکون دوم وکسر نون وسکون تحتانی معروف زن بیباک

وبی شرم بعربی آنرا مُتخلوّت بضم سین مهمله وسکون حای مهمله وبضم لام وسکون واو وتای فوقانی در آخر وماجنه بمیم وجیم ونون وطالة بطای مهمله ومیم

ولام بروزن فاعله ولفارسی زن لچ گویند لچھن بمعنی طور وروش بعربی خصلة بفتح خای معجمه وسکون صاد مهمله ودَیدَن بفتح دال مهمله وسکون تحتانی وفتح

دال مهمله دوم ونون در آخر وشمال بشین معجمه ومیم ولام بروزن کمال وسجیّة بفتح سین مهمله وکسر جیم وتحتانی مشدد وتا در آخر وسیرت بکسر سین مهمله گویند

باب لام بادال مهمله

لدادینا باری کردن در بار برداشتن بعربی احمال بحای مهمله ومیم ولام بروزن افعال گویند فی الصحاح حَمَلتُه اَحمَلتُه اعنته علی الحمل وفی الاساس حملنی یا فلان ای اعنی علی الحمل

باب لام بارای هندی

لڑ بفتح اول وسکون دوم بمعنی تار رسن بعربی قوّه بضم قاف وواو مشدد ومفتوح وتا در آخر قُوی بروزن هُدی جمع آن وطاقه بفتح قاف گویند طاقات

جمع آن در اساس است فتل الحبل طاقتین وطاقات ای القوی نیز لڑ بمعنی رشته که در آن مروارید باشد تفصیل آن در لغت لڑے خواهد آمد + لڑاکا

کسیکه با مردم بسیار ستیزد بعربی آنرا اَلَدّ بفتح همزه ولام ودال مهمله مشدد در آخر گویند در صحاح است جل الدّ بیّن اللّدد وهو شدید

الخصومة قوم لُدّ وخَصِم بفتح خای معجمه وکسر صاد مهمله ومیم در آخر گویند در صحاح است الخصم بکسر الصاد الشدید الخصومة ولفارسی ستیزه کار لڑائی

بمعنی خصومت بعربی نزاع بکسر نون وزای معجمه باالف وعین مهمله در آخر ومنازعة بروزن مقاتلة ومخاصمة بضم میم وجدال بکسر جیم ودال مهمله باالف +

ولام گویند وبفارسی ستیزه ونیز لڑائی بمعنی کارزار بعربی حَرب بفتح حای مهمله وسکون رای مهمله وبای موحده در آخر وباس باهای مد بالف وسین مهمله در آخر و
هیجار بفتح ها وسکون تحتانی وجیم بالف وهمزه ممدوده وغا بفتح واو وغین معجمه بالف ووقعه بفتح واو وسکون قاف وفتح عین مهمله وتا در آخر وقیعه بر وزن کریمه وکفاح بکسر کاف وفا
بالف وحای مهمله در آخر وقتال بکسر قاف ومقاتله وکریهه بکاف ورای مهمله وها بر وزن کریمه وبفارسی کارزار وجنگ وآزرم گویند وبترکی اوروش بضم
همزه ورای مهمله وسکون شین معجمه **لڑائی لڑانا** جنگ میان دو کس وغیر آن از مرغان وجز آن انداختن بعربی تحریش بجا ورای مهملتین وشین معجمه بر وزن
تفعیل گویند حرّش بینهم جنگ افگند میان ایشان بفارسی جنگ افگندن وانداختن سلیم گوید **شعر** جهان بجنگ فگندست تا بدار الزاخر وسر بلندی این کار برتماشا
کن **لڑبڑا** بفتح اول وسکون دوم وفتح بای موحده وهای هندی بالف چیزی که لزوجت داشته باشد بعربی آنرا لزج بفتح لام وکسر زای معجمه وجیم در آخر گویند
وبفارسی سپان **لڑکا** معروفست بعربی صبی وطفل وبفارسی کودک وبچه گویند وطفل نوزاده را ابن الایام وتفصیل آن در لغت بالک گذشت **لڑکپن**
بمعنی بچگی بعربی طفالة بر وزن کراهة وطفولة بالضم وطفولیة بضم طای مهمله وتحتانی مشدد وصبی بکسر صاد مهمله وبای موحده بالف مقصوره در آخر وبفارسی
کودکی گویند **لڑکھڑانا** بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف تازی مخلوط التلفظ بها ورای هندی بالف ونون بالف کشیده پا برجا نیفتادن
از لاغری ویا از مستی بعربی زلّ وتهادی بفتح تای فوقانی وها بالف وکسر دال مهمله وتحتانی در آخر گویند وبفارسی لغزیدن وناویدن **لڑکی** بمعنی
دختر کم سال بعربی صبیه بفتح صاد مهمله وکسر بای موحده وتحتانی مشدد وتا در آخر گویند وبفارسی دخت نیز گویند پس ما در اینکه گوچکست او را طفله بفتح طای
مهمله وسکون فا گویند وچون بحرکت آید او را اولیده بفتح واو وکسر لام وسکون تحتانی وفتح دال مهمله وتا در آخر گویند وچون پستانش برآمدن گیرند کاعب
بکاف وعین مهمله وبای موحده بر وزن فاعل گویند وچون پستانش بلند شوند ناهد بنون وها ودال مهمله بر وزن فاعل گویند وچون ببلوغ رسد معصر
بضم میم وسکون عین مهمله وکسر صاد مهمله ورای مهمله در آخر گویند **لڑکوری** زنی که بچه دار و بعربی آنرا مصبیه بضم میم وسکون صاد مهمله وکسر بای
موحده وفتح تحتانی وتا در آخر ومطفله بضم میم وسکون طای مهمله وکسر فا گویند وبفارسی بچه دار **لُڑھکنا** بضم اول و دوم مخلوط التلفظ بها وسکون کاف
ونون بالف بمعنی ڈھلکنا وآن مذکور شد **لڑی** رشته که در آن مروارید کشیده باشند بعربی آنرا سمط بکسر سین مهمله وسکون میم وطای مهمله در آخر گویند سموط بالضم
جمع آن در صحاحست السمط الخیط ما دام فیه الخرز والا فهو سلک قال طرفه مظاهر سمطی لؤلؤ وزبرجد وسذا بکسر سین مهمله وسکون دال مهمله ولام در آخر گویند وسدل بالضم جمع آن علی رشته مروارید

باب لام با سین مهمله

لس بمعنی چسپیدگی بعربی لزوق گویند **لسّن** برادر پیاز بعربی آنرا ثوم بضم تای مثلثه وسکون واو ومیم در آخر وفوم بضم فا بر وزن آن گویند وبفارسی
سیر گرم وخشک ست در درجه سوم **لسوڑا** بفتح اول وضم دوم وسکون واو مجهول ورای هندی بالف بار درختیست بعربی آنرا مخاط بضم میم
وخای معجمه بالف وطای مهمله در آخر ومخیّط بضم میم وفتح خای معجمه وتحتانی مشدد مفتوح وطای مهمله در آخر واطباء ثمر الکلب وبفارسی سپستان گویند معتدلست
لسّی بفتح اول وکسر دوم مشدد وسکون تحتانی معروف شیر بسیار آب آمیخته بعربی ضُواح بضم صاد مهمله وواو بالف وحای مهمله در آخر گویند

باب لام با شین معجمه

لشکر× بالفتح لغت فارسیست در اُردوی ہندی مستعمل مردمی که برای جنگ فراگیرند بعربی آنرا عسکر بفتح عین مہملہ وسکون سین مہملہ و فوج بفتح فا افواج جمع آن و جند بضم جیم وسکون نون و دال مہملہ درآخر گویند عساکر و اجناد بالفتح و جنود بالضم جمع آن و بترکی قشون بضم قاف و شین معجمہ گویند میر نجات گوید شعر ہکشوده شاہد گلزار طرۂ سنبل سپاہی قشون بہار بپید شد اما جماعتی که از پنجاه تا صد باشد بعربی آنرا سریّه بفتح سین مہملہ وکسر رای مہملہ و تحتانی مشدد و تا درآخر گویند و جماعتی که از صد تا ہزار بود آنرا کتیبه بکاف و تا فوقانی و بای موحده بر وزن کریمه گویند و از ہزار تا چہار ہزار را جیش بفتح جیم وسکون تحتانی و شین معجمہ درآخر و جحفل بفتح جیم وسکون حای مہملہ و فتح فا و لام درآخر و فیلق بفتح فا وسکون تحتانی و فتح لام و قاف درآخر گویند و از چہار ہزار تا دوازده ہزار را خمیس بفتح خای معجمہ وکسر میم وسکون تحتانی و سین مہملہ درآخر گویند بسبب اشتمال آن بر پنج قسم یعنی مقدّمه و قلب و میمنه و میسره و ساقه و اطلاق عسکر بر ہمه آمده بدانکه فوجی که پیش ہمه لشکر باشد بعربی آنرا مقدّمة الجیش بکسر دال مہملہ و قادمة الجیش و قدمے الجیش بضم قاف گویند و بترکی ہراول و فوجی که بر جانب راست باشد بعربی آنرا میمنه بفتح میم وسکون تحتانی و فتح میم و نون و تا درآخر گویند و بترکی برانغار بفتح بای موحده و رای مہملہ وسکون نون و غین معجمہ باالف و رای مہملہ درآخر و فوجی که درمیان باشد بعربی آنرا قلب بفتح قاف وسکون لام گویند و بترکی غول بضم غین معجمہ و فوجی که عقب ہمه لشکر باشد بعربی آنرا ساقه بسین مہملہ باالف و فتح قاف و تا درآخر گویند و آن جمع سائق چنانکه قاده جمع قائده در اساس است فلان فی ساقة العسکر فی آخره و بترکی چنداول بفتح جیم فارسی وسکون نون گویند

باب لام باکاف تازی

لکڑ بفتح اول و دوم مشدد و مفتوح و رای ہندی درآخر بمعنی چوب کلان بعربی جذع بکسر جیم وسکون ذال معجمه و عین مہملہ درآخر گویند و بفارسی کنده بضم کاف تازی **لکڑ بگھا** بفتح اول و دوم وسکون رای ہندی و فتح بای تازی و کاف فارسی مشدد مخلوط التلفظ بہا باالف حیوانی که از کفتار و گرگ متولد شود بعربی آنرا سِمع بکسر سین مہملہ وسکون میم و عین مہملہ درآخر و بفارسی چیسغ بفتح جیم فارسی گویند ابومنصور ثعالبی گوید بچه که از گرگ نر و کفتار ماده زاید آنرا سِمع گویند و بچه که از کفتار نر و ماده گرگ زاید بعربی آنرا عسبار بکسر عین مہملہ وسکون سین مہملہ و با موحده باالف و رای مہملہ درآخر گویند و در ہندی ہر دو یکیست ہیچ فرق نمیکنند و صاحب قاموس گوید عُسبور بالضم و عسبوره بزیادت تا بچه سگ از گرگ ماده و عسبار و عسباره بچه کفتار از گرگ نر و بعضی گویند بچه گرگ از کفتار ماده و در حیوة الحیوان است بچه که از سگ و ماده گرگ زاید آنرا خَیْتَعُور بالفتح خای معجمه و یای موحده وسکون ہا و فتح فا و عین مہملہ گویند و بامد و باقصر ہر دو آمده **لکڑہارا** کسیکه ہیزم را فراہم آورده فروشد بعربی آنرا حَطّاب بفتح حای مہملہ و طای مہملہ مشدد باالف و بای موحده درآخر و بفارسی ہیزم فروش گویند و کسیکه از صحرا آرد بفارسی آنرا خارکش گویند **لکڑی** بمعنی چوب بعربی آنرا خشب بفتح خای معجمه و شین معجمه و بای موحده درآخر گویند خشاب بالفتح و خُشُب بضمتین جمع آن و بفارسی چوبه نیز گویند. شانی تکلو گوید بیت + کانی که عقیقی ندہد سنگ سیاہ است نخلی که بباری نرسد چوبه دار است ، و چوب سوختنی بعربی حطب بفتح حای مہملہ و طای مہملہ و بای موحده درآخر گویند و بفارسی ہیزم و ہیمه و چوب خشک را بعربی جزل بفتح جیم وسکون زای معجمه و لام درآخر گویند **لکڑی والا** کسیکه چوب فروشد بعربی آنرا خشّاب بفتح خای معجمه و شین معجمه مشدد باالف و بای موحده درآخر

گویند و بفارسی چوب فروش **لکھنا** بضم اول پنهان شدن بجائی بعربی آنرا اخفار واختفار واحتبا * گویند **لکھا** بکسر اول و فتح دوم مشدد مخلوط التلفظ
سها با الف حکم ازل و قضا که در روز ازل تقدیر شده باشد بعربی آنرا کتاب الله گویند در اساس ست هذا کتاب الله قدرهٗ قال الجعدی **شعر** * یا نبت عمی
کتاب الله اخرجنی * عنکم وهل امنعن الله ما فعلا * بفارسی سر نوشت گویند * **لکھانا** از کسی نویسانیدن بعربی استکتاب و استنساخ بر وزن استفعال
در اساس ست و یکون الاستنساخ بمعنی الاستکتاب انا کنا نستنسخ **لکھنا** بمعنی نوشتن بعربی کتابه بکسر کاف و رقم بفتح رای مهمله و سکون قاف و میم
در آخر و رقن بفتح رای مهمله و سکون قاف و نون در آخر و زبر بفتح زای معجمه و سکون بای موحده و رای مهمله در آخر و نسخ بفتح نون و سکون
سین مهمله و خای معجمه در آخر و انتساخ و استنساخ گویند و بفارسی ثبت کردن و بقلم آوردن و رقم زدن و رقم کردن و قلمی نمودن و بقلم در آوردن گرفتن

باب لام با کاف فارسی

لگا بفتح اول و دوم مشدد و با الف بمعنی آمیزش پوشیده بعربی علاقه و رابطه و توسّل و وسیله و بفارسی آمیختگی نیز گویند **لگام** با بفتح لغت فارسیست
در اردوی هندی مستعمل و آن آهنیست که در آن تسمه البسته در دهن اسپ کنند بعربی آنرا لجام بکسر لام گویند و آن معرب لگامست و بترکی یوگان بضم یای
تحتانی و فتح کاف فارسی و سکون نون گویند و تسمه که بر سر لجام باشد بعربی آنرا عنان بکسر عین مهمله بر وزن سنان گویند و بفارسی تعلیمی **لگام اتارنا** بر آوردن
لگام از دهان اسپ بعربی نزع بفتح نون و سکون زای معجمه و عین مهمله در آخر و خلع بفتح خای معجمه و سکون لام و عین مهمله در آخر گویند **لگام چبانا** خائیدن
اسپ دهانه لگام را در دهن خود بعربی علک بفتح عین مهمله و سکون لام و کاف در آخر و لوک بفتح لام و سکون واو و کاف در آخر گویند علک الفرس اللجام
و لاک الفرس اللجام از باب نصر ینصر مصدر ازان **لگام دینا** اسپ را لگام کردن بعربی الجام الجم الدابة از باب افعال مصدر ازان بفارسی لگام بر کردن و سر
نهادن و لگام بر اسپ زدن و لگام بر سر اسپ گشتن کردن و سر نهادن میر معزی گوید **شعر** * تا سها و اقبال تو بر گردن گردون لگام * ملک بی آرام و توسن
رام گشت و آرمید **شعر** * کرد افلاک بر آنگونه که بخشش خواهد * بخت او کرد که بر سر افلاک لگام **لگان** بفتح اول و دوم با الف و نون در آخر جای
بلب آمدن کشتی و لنگر زدن آن بعربی مرفا بفتح میم و سکون رای مهمله و فتح فا و همزه در آخر گویند و بضم میم نیز آمده رفات السفینة از باب منع مصدر ازان در صحاح ست
ارفات السفینة قربتها من الشط و ذلك الموضع مرفا و بفارسی کشتی گاه گویند انوری گوید **شعر** * آخر الامر چو کشتی بسلامت بگذشت * جستم از کشتی و آمد
بلب کشتی گاه * آمدم **لگ بھگ** عبارتیست که در مقام غیر تحقیقی استعمال کنند در عربی قریب چنانکه گویند هذا قریب منه و بفارسی نزدیک بآن *
لگسی بفتح اول و سکون دوم و کسر سین مهمله و سکون تحتانی معروف چوب دراز سر کج که بآن میوه از درخت چینند بفارسی کلاک بکاف تازی
اول و لام با الف و کاف تازی دوم در آخر گویند **لگلگ** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن مرغیست که گردن و پا و منقار دراز دارد بعربی
آنرا القلق بفتح لام و سکون قاف و فتح لام دوم و قاف دوم در آخر و اللقلاق بزیادت الف گویند لقالق بکسر لام دوم جمع آن **لگن** لغت فارسیست
در اردوی هندی مستعمل بمعنی طشت آفتابه اشرف گوید * هلال نیست که بر طرف نیلگون چمنست * که آفتابهٔ زرین مهر را لگن ست * بعربی طست
بفتح طای مهمله و سکون سین مهمله و تای فوقانی در آخر گویند و نیز لگن طشتی که زیر شمع بود تا پیه و موم گداخته و آب شده در آن ریزد بمعنی هم فارسیست

و در اردوی هندی مستعمل ظهوری گوید شعر نبرد تا ز خورشید آملک بگذار ÷ برای شمع ضمیرش خرد نساخت لگن **لگنا** کنایه از جماع ست بعربی وطا بفتح واو و سکون طای مهمله و همزه در آخر وحش بفتح حای مهمله و سکون شین معجمه و همزه در آخر وحل بفتح حای مهمله و سکون لام و همزه در آخر وحن بفتح حای مهمله و سکون نون و همزه در آخر ولت بفتح لام و سکون تای فوقانی و همزه در آخر وحت بفتح حای مهمله و سکون تای فوقانی ومخج بفتح میم و سکون خای معجمه و جیم در آخر ومسح بفتح میم و سکون سین مهمله در آخر وبخج بفتح خای معجمه و سکون بای موحده و جیم در آخر وخلج بفتح خای معجمه و سکون لام و جیم در آخر وذعج بفتح ذال معجمه و سکون عین مهمله و جیم در آخر وعزد بفتح عین مهمله و سکون زای معجمه و دال مهمله در آخر وعسد بفتح عین مهمله و سکون سین مهمله و دال مهمله در آخر وعصد بفتح عین مهمله و سکون صاد مهمله و دال مهمله ومصد بفتح میم و سکون صاد مهمله و دال مهمله در آخر ومغد بفتح میم و سکون غین معجمه و دال مهمله در آخر وتوهد بواو و ها و دال مهمله بروزن تفعل ومجامعه ومباشره ومواقعه ومعط بفتح میم و سکون عین مهمله و طای مهمله در آخر وجظ بفتح جیم و ظای معجمه مشدد وبضع بفتح بای موحده و سکون ضاد معجمه و عین مهمله در آخر ومباضعه بروزن مفاعله وزعب بفتح زای معجمه و سکون عین مهمله و بای موحده در آخر ورفث بفتح رای مهمله و فا و ثای مثلثه در آخر وزخ بفتح زای معجمه و خای معجمه مشدد در آخر وزخزخه بروزن دحرجه وغشیان بکسر غین معجمه و سکون شین معجمه و تحتانی بالف و نون در آخر **لگی تار و لگاتار** بفتح اول و کسر کاف فارسی اول و سکون تحتانی مجهول و کاف فارسی بالف در دوم و تای فوقانی بالف و رای مهمله در آخر بمعنی پیاپی و علی الاتصال بعربی تواتر بواو و تای فوقانی و رای مهمله و تتابع بتای فوقانی و بای موحده و عین مهمله بروزن تفاعل و مواتره بروزن مفاعله و تبار بروزن کتاب و تتری بفتح تای فوقانی و سکون تای دوم گویند در صحاح ست تتری فیها لغتان تنون و لاتنون مثل علقی فمن ترک صرفها فی المعرفة جعل الفها الف تانیث و هو اجود و اصلها وتری من الوتر و هو الفرد قال الله تعالی ثم ارسلنا رسلنا تتری ای واحدا بعد واحد و من نونها جعل الفها للحقة

باب لام باللام

للچانا بفتح اول و سکون دوم و جیم فارسی بالف و نون بالف آرزومند چیزی شدن بعربی طمع بفتحتین طای مهمله و میم و عین مهمله در آخر وحرص بکسر حای مهمله و سکون رای مهمله گویند **للکارنا** بفتح اول و سکون دوم و کاف بالف و سکون رای مهمله و نون بالف بانگ بر کسی برای حمله کردن خواه حمله کنند یا نه بعربی صیاح بکسر صاد مهمله و تحتانی بالف و حای مهمله در آخر گویند صاح علیه فعل ازان و نیز بر انگیختن سگ را بشکار بعربی ایساد بسین و دال مهملتین بروزن افعال گویند در صحاح ست آسدت الکلب واسدته اغریته بالصید **للّوپتّو کرنا** حرفهای خوشامد کسی بزبان آوردن بعربی تملق بمیم و لام و قاف بروزن تفعل گویند و بفارسی آشتالی نیز گویند شفائی گوید شعر ÷ میکندم لابها تا استخوانی میخورد ÷ عمر او در آشتالی و خوشامد میگذشت **للی** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی معروف کسیکه بزن قادر نشود بعربی و راعنین بکسر عین مهمله و نون مشدد و سکون تحتانی و نون در آخر گویند

باب لام بالمیم

لمچهڑ بفتحتین اول و سکون دوم و فتح جیم فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون رای هندی در آخر بمعنی دراز بعربی طویل و دراز بالا و دراز قامت اعشنق بفتح عین مهمله و شین معجمه و فتح نون مشدد و قاف در آخر گویند و تحقیق و تفصیل آن در لغت لنبا خواهد آمد **لمکنا** بفتح اول و سکون دوم و فتح کاف تازی

ونون مشدد با الف کسیکه گوشهای وی دراز باشد بعربی آنرا اُذانی بضم همزه و ذال معجمه با الف و کسر نون و تحتانی مشدد و آذن بر وزن افضل گویند
لمگردنا بفتح اول و سکون دوم و فتح کاف فارسی کسیکه گردنش دراز بود بعربی آنرا اتلع بفتح همزه و سکون تای فوقانی و فتح لام و عین مهمله در آخر
و اعنق بفتح همزه و سکون عین مهمله و فتح نون و قاف در آخر و اعیط بعین و طای مهملتین بر وزن احمر گویند **لمگردنی** زن دراز گردن بعربی آنرا عیطاء
بعین و طای مهملتین بر وزن حمراء گویند و بفارسی وی را گردن **باب لام با نون** **لنبا** بمعنی دراز بعربی طویل گویند و مرد دراز بالا را
بعربی طویل بر وزن امیر و طوال بر وزن غراب و شعنوم بضم شین معجمه و سکون عین معجمه و ضم میم و سکون واو و میم دوم در آخر گویند و چون درازیش
زیاده بود آنرا شوذب بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح ذال معجمه و بای موحده در آخر و شوقب بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح قاف و بای موحده در آخر
گویند و چون درازیش بحدی بود که مذموم دانند آنرا عشنط بفتح عین مهمله و شین معجمه و نون مفتوح مشدد و طای مهمله در آخر و عشنق بعین مهمله و شین معجمه و
نون مشدد و قاف در آخر بر وزن آن گویند و هرگاه درازیش بنهایت رسد آنرا شلعلع بفتح شین معجمه و لام و سکون عین مهمله و فتح لام دوم و عین مهمله دوم
در آخر و عنطنط بفتح عین مهمله و نون و سکون طای مهمله و فتح نون دوم و طای دوم در آخر و سقعطری بفتح سین مهمله و قاف و سکون عین مهمله و فتح طای و رای مهملتین و الف مقصوره
در آخر گویند و سقعطری بتشدید تحتانی نیز آمده و صاحب قاموس با معنی شعلع بفتح شین معجمه و عین مهمله و لام مشدد مفتوح آورده و زن دراز بالا را بعربی شطبه بفتح شین معجمه و
سکون طای مهمله و فتح بای موحده و تا در آخر و عطبول بضم عین مهمله و سکون طای مهمله و ضم بای موحده و سکون واو و لام در آخر گویند و درخت دراز را بعربی عیدانه بفتح عین مهمله
و سکون تحتانی و دال مهمله با الف و فتح نون و تا در آخر و عمیمه بعین مهمله و تکرار میم بر وزن کریمه گویند و خرما بن دراز را بعربی باسقه بباء موحده و سین و قاف
بر وزن فاعله و سحوق بفتح سین مهمله و ضم حای مهمله و سکون واو و قاف در آخر گویند کذا ذکره الثعالبی فی فقه اللغة **لنبوترا** بمعنی لنباست **لنجا** کسیکه
دست و پا داشته باشد و از جنبیدن نتواند بعربی آنرا زمن بفتح زای معجمه و کسر میم و نون در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید اگر کسی بر جا مانده باشد او را
زمن گویند و چون از آن هم در گذرد او را ضمن بفتح ضاد معجمه و کسر میم و نون در آخر گویند و اگر برخاستن نتواند او را مقعد بضم میم و سکون قاف و فتح عین مهمله و دال
مهمله در آخر گویند و اگر حرکت نتواند او را معضوب بعین مهمله و ضاد معجمه و بای موحده بر وزن مفعول گویند **لنجی** زنیکه بر جا مانده باشد بعربی آنرا زمنه بفتح زای معجمه
و کسر میم و فتح نون و تا در آخر و ضمیله بضاد معجمه و میم و لام بر وزن کریمه گویند **لُنڈا** بضم اول و سکون نون و دال هندی با الف حیوانی دم بریده را گویند بعربی
آنرا ابتر بفتح همزه و سکون بای موحده و فتح تای فوقانی و رای مهمله در آخر و مقطوع الذنب و بفارسی کلته بفتح کاف تازی و سکون لام و فتح تای فوقانی و ها
در آخر گویند **لنڈورا** بفتح لام بمعنی لُنڈا است **لنگر** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل چیزی از آهن که بآن کشتی را ایستاده کنند بعربی آنرا
انجر بفتح همزه و سکون نون و فتح جیم و رای مهمله در آخر و لنجر بفتح لام و سکون نون و هوجل بفتح ها و سکون واو و فتح جیم و لام در آخر و مرساة بکسر میم و سکون
رای مهمله و سین مهمله با الف و تا در آخر گویند **لنگر ڈالنا** ایستاده کردن کشتی را بلنگر بعربی ارساء براء و سین مهملتین بر وزن افعال گویند
ارسیت السفینة فعل از آن بفارسی لنگر انداختن و افگندن **لنگڑا** کسیکه لنگ داشته باشد بعربی آنرا اعرج بعین و رای مهملتین و جیم بر وزن
احمر گویند و اگر در رفتن پا لنگی بود آنرا اقزل بفتح همزه و سکون قاف و فتح زای معجمه و لام در آخر گویند و دستوری که لنگی کنند آنرا ظالع بظای معجمه و لام

و عین مهمله بروزن فاعل گویند و بفارسی لنگ اعم از نیکه انسان باشد یا ستور و بترکی قسّاق بفتح همزه و سکون قاف و سین مهمله با الف
و قاف ساکن گویند **لنگرانا** لنگی کردن بعربی عَرَج بفتح عین مهمله و رای مهمله و جیم در آخر گویند در صحاح و قاموس است که اگر لنگی خلقی نباشد عَرَج از باب نصر گویند
و اگر خلقی باشد عَرِج از باب سمع گویند **لنگوٹی** بفتح اول و سکون دوم و ضم کاف فارسی و سکون واو مجهول و کسر تای هندی و سکون تحتانی
معروف جامه پاره که یک سر آنرا میان هر دو سرین در آورده بکمر بندند بفارسی حال آنرا قیزه بکسر قاف گویند و این عمل را قیزه بندی گویند طغرا
در تعریف محبوبان گوید • بیت • ز نازکی میانی شده قیزه بند • بهر چه سرین دیده زین ره کمند • و لنگوته نیز گویند **لنگور** نوعی از میمون است
که دم دراز دارد و سیه نادار و بعربی مطلق میمون را قرد بکسر قاف و سکون رای مهمله و دال مهمله در آخر گویند و بفارسی این قسم میمون را سهینانه
بفتح بای فارسی گویند • خاقانی در هجو گوید • چنگ زند چو بوزینه چنگ زند چو خرس • آن بوزینه را لنگ و سهینانه منظرک **لنگھانا** بفتح اول و سکون دوم
و فتح کاف فارسی مخلوط التلفظ بها با الف و نون با الف کشیده کسی را از گل و لای و جز آن بگذرانیدن بعربی اجازه بجیم و زای معجمه بروزن اقامه و الامرار گویند
اجازه و امره • فعل آن درق موهست امره به جعله تمره به فی النهایة امررت الشی امره امرارا اذا جعلته یمرای یذهب **لنگی** جامه که بر سرین
بندند و تا ساق بگذارند بعربی آنرا فوطه بضم فا و سکون واو و فتح طای مهمله و تا در آخر گویند بفارسی لنگ و نیز آفتابی نیز خان آرزو گوید لنگ را آفتابی از آن
جهت گویند که اکثر آفتاب داده می شود از جهت سر شستن مثلاً شخصی بحمام رود و لنگ نداشته باشد بحامی گوید که آفتابی بیارد
همین معنی از اهل زبان به تحقیق رسیده **لُنّا** بضم اول و نون مشدد و با الف بلغت مردم قصبات بر بیل گشت بعربی حصاد بفتح
حای مهمله و صاد مهمله با الف و دال مهمله در آخر و جزاز بفتح جیم و زای معجمه با الف و زای معجمه دوم در آخر گویند و بفارسی درودن **باب لام با واو لو**
بمعنی تعلق خاطر و توجه آن بعربی نزوع بضم نون و زای معجمه و سکون واو و عین مهمله در آخر و نزاع بروزن کتاب و شوق بفتح شین معجمه و بفارسی
آرزو گویند و نیز لو بمعنی شعله آتش بعربی لهب بفتح لام و ها و بای موحده در آخر و شواظ بضم شین معجمه و بکسر آن و واو با الف و ظای معجمه در آخر و شعله بضم
شین معجمه گویند شُعَل بضمتین جمع آن و بفارسی زبانه بفتح زای معجمه و افرازه بفتح الف و سکون فا و رای مهمله با الف و زای معجمه مفتوح و ها در آخر و جشته
بفتح رای مهمله و سکون خای معجمه و فتح شین معجمه و ها در آخر و لخشه بفتح لام و سکون خای معجمه و فتح شین معجمه و ها در آخر گویند بترکی یالین بفتح یا و کسر لام
و نون در آخر و نیز لو بمعنی نرمه گوش بعربی شحمه بفتح شین معجمه و سکون حای مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند و بضم لام و سکون واو معروف بمعنی باد
گرم بعربی آنرا حَرور بفتح حای مهمله و ضم رای مهمله و سکون واو و رای مهمله دوم در آخر و سموم بفتح سین مهمله و ضم میم و سکون واو و میم در آخر گویند
و جریری در تفسیر مقامه میگوید حرور باد گرم که بشب وزد و سموم باد گرم که در روز وزد و گاهی بطریق مجازیکی را بجای دیگری استعمال کنند **لوا** بفتح اول و دوم
با الف مرغیست مشتبه به تهیوکیکوی چکتر از آن بعربی آنرا سلوی بفتح سین مهمله و سکون لام و واو و با الف مقصوره گویند و بفارسی وریج بفتح واو و سکون
رای مهمله و کسر تای فوقانی و سکون تحتانی و جیم در آخر و ورتیج بدال مهمله گویند و بترکی بلدرچین چنانکه بعضی آنرا در باب لغت نوشته اند والله اعلم
لوبیا بضم اول و سکون تحتانی بالمد لغت عربیست در اردوی هندی بقصر مستعمل و آن نوعی از غله است بعربی آنرا لوبیا بضم لام

دبالمد دُوُ جبر بحرکات ثلثهٔ دال مهمله وسکون جیم ورای مهمله درآخر وبضمتین بزر گویند بفارسی ژاژ وک بضم رای فارسی دوم گویند، لوہتہ بضم
لام وسکون واو مجهول وتای فوقانی مخلوط التلفظ بها بمعنی لاشه کشته بعربی جثه بضم جیم وفتح ثای مثلثه مشدد وتا درآخر گویند وجثث بضم اول
وفتح دوم جمع آن لوہتڑا + پارهٔ کلان از گوشت بعربی مضغه بضم میم وسکون ضاد معجمه وفتح غین معجمه وتا درآخر ولحمه بضم لام وسکون حای مهمله
وفتح میم وتا درآخر وبضعه بفتح بای موحده وسکون ضاد معجمه گویند وبفارسی گوشت پاره لوٹ بضم اول وسکون دوم معروف وتای
هندی در آخر چیزیکه از غارت آید بعربی انزافی بفتح فا وسکون تحتانی وهمزه درآخر ونفل بفتح نون وسکون فا ولام درآخر و غنیمة بر وزن
کریمه ومغنم بفتح میم وسکون غین معجمه وفتح نون ومیم درآخر ونهب بفتح نون وسکون ها وبای موحده درآخر ونهبی بضم نون وسکون ها وبای موحده
باالف مقصوره درآخر بفارسی غارت وتاراج ویغما وبترکی تالان بتای فوقانی ولام باالف گویند لوٹا بضم اول وسکون دوم مجهول
وتای هندی باالف ظرفی که بآن دست پاشویند وطهارت کنند بعربی آنرا مطهره بکسر میم وفتح آن وسکون طای مهمله وفتح های مهمله ورای مهمله
درآخر واداوه بکسر همزه ودال مهمله باالف وفتح واو وتا درآخر وبفارسی آفتابه گویند وبضم اول وواو معروف کسی که مالش بغارت برده باشند بعربی
آنرا منهوب بفتح میم وسکون نون وضم ها وسکون واو وبای موحده درآخر ومغار بضم میم وغین معجمه باالف ورای مهمله درآخر گویند وبفارسی غارت زده
وغارت خورده صائب گوید شعر یوسف از قافلهٔ حسن تو غارت زده ایست ، کسی امروز زخوبان بسر انجام تو نیست ، وحید گوید بیت
چیست دانی عقل نادان آتشی افسرده ، چیست دانی فهم جاهل دزد غارت خورده + لوٹنا بضم اول وسکون دوم مجهول وتای فوقانی ونون باالف
از پهلو به پهلو گردیدن از درد وجز آن بعربی تقلب بقاف ولام وبای موحده بر وزن تفعل گویند فلان تقلب ظهر البطن بفارسی غلطیدن وغلطیدن
وغلط و واغلط زدن محمد اسلم سالم گوید شب حیا در بزم می غلطید و واغلطید شیخ ، روز در مسجد چه با تمکین نشست و واشکست + وحید در
تعریف کبابی گوید بیت ، بر آتش گذارم چو پهلو بخواب ، زنم غلط و واغلط همچون کباب ، وبسکون دوم معروف بمعنی غارت
کردن بعربی نهب بفتح نون وسکون ها وبای موحده درآخر واغاره بکسر همزه وغین معجمه باالف وفتح رای مهمله وتا درآخر گویند وبفارسی تاراج
کردن وزدن وغارتیدن وغارت زدن وکردن وافگندن وبردن لوری بضم اول وسکون دوم مجهول وکسر رای مهمله وسکون
تحتانی معروف سخنانی که وقت خوابانیدن کودک کنند بعربی مناغاة بضم میم ونون باالف وغین معجمه باالف وتا درآخر وبجیجه بفتح هر دو با وسکون
جیم اول وفتح دوم وتا درآخر گویند وبفارسی بنگره بفتح بای تازی وسکون نون وفتح کاف فارسی ونانو بضم نون ودوم ناصر خسرو گوید شعر
تو خفته خوش ای پسر و چرخ روز و شب ، همواره میکنند ببالینت بنگره ، شاعری گوید شعر ، تا خواب کند خصم تو بر بستر جان دیده ، در مهد
سقر میزندش هاویه نانو لوڑا آلهٔ مردی بعربی ذکر بفتح ذال معجمه وکاف ورای مهمله درآخر وایر بفتح همزه وسکون تحتانی ورای مهمله درآخر
وفنطیس بکسر فا وسکون نون وکسر طای مهمله وسکون تحتانی وسین مهمله درآخر وقضیب بفتح قاف وکسر ضاد معجمه وسکون تحتانی وبای موحده
درآخر و رمیح بضم رای مهمله وفتح میم وسکون تحتانی وحای مهمله درآخر وکباس بضم کاف وبای موحده باالف وسین مهمله درآخر وقنفر بفتح قاف

وسکون نون و فتح فا و رای مهمله در آخر و مستطیلنه بضم قاف وسکون سین مهمله و فتح طای مهمله و کسر بای موحده و فتح نون و تا در آخر و مستطیله و
آن نعتیست در آن ذکر دراز و گنده را آدلعی بفتح همزه وسکون دال مهمله و فتح لام و کسر عین مهمله و تحتانی مشدد در آخر گویند وکنیت آن ابوعمیر بضم
عین مهمله و فتح میم وسکون تحتانی و رای مهمله در آخر و ابوالجمیع و ابوادریس است و بفارسی لنگ بفتح لام وسکون نون و کیر و نره و الفیه بفتح الف
وسکون لام و کسر فا و تحتانی مشدد دوچیره بضم جیم فارسی و چک بضم جیم فارسی وسکون کاف تازی و شرم بفتح شین معجمه وسکون رای مهمله و میم در آخر
و بترکی سیگ بکسر سین مهمله وسکون کاف فارسی و ذکر فیل و شتر العربی عسیل بفتح عین و کسر سین مهمله وسکون تحتانی و لام در آخر گویند و ذکر
روباه را لمول بفتح میم وسکون لام و ضم میم دوم وسکون واو و لام در آخر گویند و ذکر شتر را هم گفته اند **لوطا** بضم اول وسکون دوم معروف و
لام با الف بمعنی لنجاست و آن بگذشت **لوکی** بار درختیست بعربی قرع بفتح قاف وسکون رای مهمله و عین در آخر و بفارسی کدو گویند سرد
و تر است در درجه دوم **لوگ** بضم اول وسکون دوم مجهول و کاف فارسی در آخر آدمیان را گویند بعربی ناس و اناس بضم همزه و انس بکسر همزه
گویند و بفارسی مردم نیز **لومڑی** بضم اول وسکون دوم مجهول و میم و کسر رای هندی وسکون تحتانی معروف جانوریست معروف بقدر
گربه بعربی آنرا الثعلب بفتح ثای مثلثه وسکون عین مهمله و فتح لام و بای موحده در آخر گویند و بفارسی روباه و بترکی تولگی بضم تای فوقانی وسکون
لام و ماده اش بعربی الثعالة بضم ثای مثلثه و عین مهمله با الف و تا در آخر و ثعال بر وزن غراب و ثعلبة بزیادت تا در آخر گویند و بفارسی روباه و
وازکنیت روباه ابوالحنبص بکسر حای مهمله وسکون نون و کسر بای موحده و صاد مهمله در آخر و ابوحفص و ام حنبص بکسر حای مهمله وسکون نون
و کسر بای موحده و صاد مهمله و ابوالنجم و ابوالحصین بضم حای مهمله و فتح صاد مهمله و ابونوفل و ابوالوثاث و ابن عویل و ام عویلست و بچه اش را
تتفل بضم تای فوقانی وسکون تای دوم و ضم فا و لام در آخر و بر وزن جعفر و درهم و برج گویند **لون** چیزیست که در طعام کنند بعربی آنرا
ملح بکسر میم وسکون لام و حای مهمله در آخر و بفارسی نمک گویند **لونڈا**. بفتح اول وسکون دوم و نون غنه و دال هندی با الف ساده و
نورسیده بعربی امرد بفتح همزه وسکون میم و فتح رای مهمله و دال مهمله در آخر و بفارسی نوچه گویند **لونڈے** زنی که آنرا خریده باشند بعربی آنرا امه
بفتح همزه و میم و تا در آخر گویند اموات و اماء بکسر همزه و اموان بحرکات ثلثه همزه جمع آن و مملوکه بفتح میم اول وسکون دوم گویند و بفارسی
کنیز و پرستنده و پاه و زنی که آنرا از دار الحرب بغزا آورده باشند بعربی آنرا سبی بفتح سین مهمله و کسر بای موحده و تحتانی مشدد در آخر گویند
سبایا بفتح سین مهمله جمع آن و بفارسی برده **لونڈی باز** به تحتانی مجهول کسیکه بچه بازی کند بعربی آنرا مغلم بضم میم وسکون غین معجمه و کسر لام و میم
در آخر و لائط و لاوط و متلوط گویند و بفارسی شاهد باز و غلام باره نیز گویند مقابل دختر باره و تحقیق آنست که غلام باره بمعنی متعلم و مغلم بود و لهذا
چنانکه گویند فلانی غلام باره فلانست و کنغال و کنغاله بکسر کاف تازی نیز گویند چه در اصل کنک غال بود یعنی امرد رامی غلطانند فخری گوید شعر
احتساب نفاذ او بهر ذات از جهان رسم کنک و کنغاله **لونڈی بچه** بچه که از کنیزک بوجود آمده باشد بعربی آنرا ابن زمله بفتح زای معجمه وسکون
میم و فتح میم و لام و تا در آخر و ابن الامة و ابن البغیة گویند و بفارسی کنیزک زاده و پرستار زاده **لونگ** بار درختیست خوشبو بعربی آنرا قرنفل

بفتح قاف ورای مهمله وسکون نون وضم فا ولام در آخر و بفارسی مینخک بکسر میم وسکون تحتانی وفتح خای معجمه وکاف تازی در آخر گویند گرم وخشک است
در دوم **لونیا** بضم اول وسکون دوم وکسر نون وتحتانی بالف گروهی اند در هندوستان که نمک سازند بعربی کسیکه نمک سازد آنرا ملاح بفتح میم ولام
مشدد بالف وحای مهمله در آخر گویند و متملح بضم میم بر وزن متقبل گویند در **قاموس** است الملاح بایع الملح وصاحبه کالمتملح انتهی بفارسی نمک سار گویند
لوها بضم اول وسکون دوم مجهول و ها بالف رسیده جوهریست معروف بعربی آنرا حدید بحای مهمله وتکرار دال مهمله بر وزن امیر و بفارسی
آهن و بترکی تیمور بکسر تای فوقانی وضم میم وسکون رای مهمله و موید بدال مهمله گویند **باب لام با ها** + **لهار** بضم اول ودوم
بالف رسیده ورای مهمله در آخر کسیکه از آهن سلاح و مانند آن سازد بعربی آنرا حداد بفتح حای مهمله ودال مهمله مشدد بالف ودال مهمله دوم
در آخر گویند وقین بفتح قاف وسکون تحتانی ونون در آخر و بالکی بها وکسر لام وکاف وتحتانی مشدد و بعبری بفتح ها وسکون بای موحده و
فتح رای مهمله وکسر قاف وتحتانی مشدد گویند و بکسر ها نیز آمده و بفارسی آهنگر ونهامی بفتح نون وها بالف وکسر میم وسکون تحتانی گویند
و بر وزن سلاطین هم آمده **لهاس** بفتح اول ودوم بالف وسین مهمله در آخر رسنی محکم که از لیف خرما وجز آن بسازند ودر جهاز بکار برند بعربی آنرا
قلس بفتح قاف وسکون لام وسین مهمله در آخر گویند فلوس بالضم جمع آن ودر محاوره حال عرب آنرا کنبار بکسر کاف وسکون نون وبای موحده بالف
ورای مهمله در آخر گویند وآن از پوست نارجیل سازند لهاسی رسنی که بآن کشتی را کشند بعربی آنرا مقود بکسر میم وسکون قاف وفتح واو ودال مهمله در آخر
گویند **لیچون** بضم اول وسکون دوم وضم جیم فارسی وسکون واو معروف ونون در آخر آنچه از سوهان کردن آهن ریزد بعربی آنرا سحاله بضم
سین مهمله وحای مهمله بالف وفتح لام وتا در آخر وفساله بضم فا وسین مهمله بالف وفتح لام وتا در آخر و براده حدید گویند و بفارسی آهن اوه و آهن سا و آهن
بسین ودال مهملتین و سونش آهن بضم سین مهمله وکسر نون مضاف بسوی آهن **لهر** بفتح اول ودوم ورای مهمله در آخر سلسله مانندی که
از تحریک هوا بر سطح آب دریا ونهر پدید آید بعربی آنرا سلسلة الماء وسلاسل الماء گویند تسلسل الماء فعل از آن **لهسن** برادر پیاز است
وآن در لغت لسن بگذشت **لهسنیه** نوعی از جواهر بیش بها منسوب بسوی لهسن بمعنی سیر برادر پیاز بعربی آنرا عین الهر گویند بسبب مشابهت
آن بچشم گربه بهر بکسر ها ورای مهمله مشدد بمعنی گربه است بفارسی هم مستعمل است یا بتخفیف اشرف گوید شعر عین الهر سپهر و در دست چراغ ما
حکم تراب نیز نگین استوار باد **لهنا** لغت مردم قصبات بمعنی بهره بعربی حظ بفتح حای مهمله وظای معجمه مشدد ونصیب وبخت وخلاق بفتح خای معجمه و
لام بالف وقاف در آخر گویند و بفارسی تاخیره وتبای فوقانی وکسر خای معجمه چنانچه گویند تاخیره تو چنین بود **لهو** بفتح اول وضم دوم وسکون
واو معروف یکی از اخلاط اربعه است بعربی آنرا دم بفتح دال مهمله وتخفیف میم گویند واصلش دمو بواو بود و در دیدمی هم در اصل واو بود بسبب
کسرهٔ ما قبل یا گردید چنانکه راضی بر رضی گویند وآن از رضوان است وسیبویه گوید که اصلش دمی بر وزن فعل بتسکین عین بود چرا که جمعش دماء
دمی مانند ظبی وظباء وظبی است ونفس بفتح نون وسکون فا وسین مهمله در آخر گویند یقال سالت نفسه وفی الحدیث مالیس له النفس سائلة فانه
لا ینجس الماء و بفارسی خون و بترکی قان بفتح قاف گویند وخون منج وخالص را باحر بباى موحده وحای مهمله ورای مهمله بر وزن فاعل گویند

خونی که بسیاهی زند آنرا بجمع بنون و جیم و عین مهمله بر وزن امیر گویند و خون تازه را عبیط بفتح عین مهمله و کسر بای موحده و سکون تحتانی و طای مهمله
در آخر گویند و خون خشک را جسد بفتح جیم و سین مهمله و دال مهمله در آخر جاسد بر وزن فاعل گویند و خون بسته را علق بفتح عین مهمله و لام و قاف در آخر گویند
لهو بهرا کسیکه بخون آلوده باشد بعربی آنرا مضرج بضم میم و فتح ضاد معجمه و رای مهمله مشدد و جیم در آخر گویند **لهو لهان کرنا**
کسی را آنقدر خسته کردن که از سر تا پا بخون آلوده شود بعربی ادماء بدال مهمله و میم بر وزن افعال و تدمیه بر وزن تفعله و لطار خون آلوده کردن
و بخون اغشتن گویند **با لام با یا تحتانی ایهاکنا** در ربودن چیزی را بعربی آنرا خطف بفتح خای معجمه و سکون طای مهمله و فا در آخر و
اختطاف بخای معجمه و طای مهمله و فا و استلاب و اختلاس بخای معجمه و لام و سین مهمله بر وزن افتعال گویند **لیپ** دوائی که با آب
یا بر وغن آمیخته بر اعضا مالند اگر غلیظ بود بعربی آنرا ضماد بکسر ضاد معجمه گویند و اگر رقیق بود آنرا طلاء بکسر طای مهمله و لام با الف ممدوده گویند
لیپا لک بکسر اول و سکون دوم مجهول و بای فارسی با الف و فتح لام و کاف تازی در آخر شخصی که او را الفرزندی بردارند بعربی آنرا متبنی
بضم میم و فتح تای فوقانی و بای موحده و نون مشدد و با الف و دعی بدال و عین مهملتین بر وزن غنی گویند و لفارسی لپسر خوانده **لیپ لگانا** مالیدن ضماد
و طلاء و امثال آنرا بر بدن بعربی طلی بفتح طای مهمله و سکون لام و تحتانی در آخر و تطلیه بر وزن تفعله گویند طلاه بالدهن و غیره از باب ضرب و طلاه
الدهن و غیره و تطلیت به از باب تفعل و طلیت از باب افتعال و طلیت فلانا از باب تفعیل فعل از ان **لیٹنا** دراز شدن بر بستر بعربی تمدد بمیم تکرار
دال مهمله بر وزن تفعیل گویند و لفارسی دراز کشیدن و اگر بر پهلو بخوابند اضطجاع بضاد معجمه و طای مهمله و جیم و عین مهمله بر وزن
افتعال گویند **لید** بکسر اول و سکون دوم معروف و دال مهمله در آخر سرگین خر و اسپ و امثال آن بعربی آنرا روث و رجیع بفتح رای مهمله و کسر جیم و
سکون تحتانی و عین مهمله در آخر گویند **لیزم** کمانی باشد نرم که چندی برای مشق کمانداری بآن مداومت کنند و کشتی گیران و رزش نمایند
و لفارسی لزوم بضم لام و زای معجمه و سکون واو و میم در آخر گویند سوزنی گوید شعر ای بهار وی همت تو شده در فلک را کمان کمان لزوم
و تنبوک بفتح تای فوقانی و سکون نون و ضم بای تازی و سکون واو و کاف تازی در آخر گویند عمید لوکی گوید شعر در کمان چرخ پیش
پیلک مریخ را هم کمان تنبوک و هم شمشیر ساطور آمده **لیسنا** گل بر دیوار و جز آن مالیدن بعربی تطیین بطای مهمله و تحتانی و نون بر وزن
تفعیل گویند طین السطح از باب تفعیل فعل از ان **لیکهه** بکسر اول و سکون دوم معروف و کاف تازی مخلوط التلفظ بها بمعنی بیضه سپش بعربی آنرا صوابه بضم
صاد مهمله و همزه با الف و فتح بای موحده و تا در آخر و صواب بحذف تا گویند صئبان بالکسر جمع آن لفارسی رشک بکسر رای مهمله و سکون شین معجمه و فتح کاف
تازی در آخر گویند و نیز لیکهه نشانی که از تشکل خطا از آمد و رفت مردم از راه بر زمین پیدا شود بعربی آنرا جاده بجیم و تشدید دال مهمله و تا در آخر گویند
و فارسیان بتخفیف دال بهمین معنی استعمال کنند **لینڈ** براز گنده و سطر لفارسی سنده بفتح سین مهمله و سکون نون و فتح دال مهمله گویند کمال
گوید شعر الفاظ لسته اش زر بان شکسته اش مانند سنده گو گذر از ناوان کند **لین دین** باهم طریقه دادن و گرفتن بعربی المعاملة و الداینة
یقال داینت فلانا اذا عاملته و عطیت و نیا و اخذت بدین لفارسی داد و ستد و داد و ستد گویند شاپور گوید **شعر** دل بناکام جدا

زان بت گلفام افتاد + کار داد و ستد بوسه به پیغام افتاد + نعمت خان عالی گوید شعر عاشے تو از کدام طرف حرف میزدی + روزیکه داد و
ستد و ناز و نیاز بود + داد و ستان نیز بهمین معنی آمده + اوحد الدین انوری گوید شعر لقد سخنت چو رایج افتاد + در داد و ستان آفرینش +
لیتی آشی که بآن کاغذ را پیوند کنند لعربی لزاق بکسر لام و زای معجمه باالف و قاف در آخر و طبق بکسر طای مهمله و سکون بای موحده و قاف در
آخر و لفارسی حال سریش گویند وحید در تعریف صحاف گوید بیت لب سیفه اش آنچه با پوست گفت + نهان لم آید بر او دوست گفت + نمل خستم
از رقیب سست ریش + بچسپانی از اختلاط سریش + ای اختلاط چسپان باب میم باالف + ماپ ببای فارسی در آخر ظرفی
که بآن غله و جز آن پیمایند لعربی آنرا کیل بفتح کاف و سکون تحتانی و لام در آخر و مکیال بر وزن محراب گویند و لفارسی پیمانه مات
بتای فوقانی در آخر لفظیست از مصطلحات شطرنج بازان و آن عبارتست از آنکه شاه را حریف کشت دهد و او را هیچ خانه نباشد که آنجا تواند رفت
پس آن هنگام حریف غالب آید و آن کس مات و مغلوب شود + شعر لبساط دوری و شطرنج خانهٔ نجومان + نجود فرو شده و ختی بجیب نباشند
ماتم لغت عربیست بمعنی مصیبت و لفارسی سوگ بضم سین مهمله و شیون گویند در صحاح که ماتم پیش عرب عبارت از زنانی که در خیر و شر جمع شوند
و نزد دیگر عوام بمعنی مصیبت چنانکه گویند کنّا فی ماتم فلان و صواب آنست که گویند مناحة فلان ماتمی کپڑے لباس نیلی یا سیاه
که بماتم پوشند لعربی آنرا اسلاب بکسر سین مهمله و لام باالف و بای موحده در آخر و حداد بکسر حای مهمله و دال مهمله باالف و دال مهمله دوم در آخر
و لفارسی جامهٔ آبی و جامهٔ آسمانی و جامهٔ سوسنی و جامهٔ تلخ بتای فوقانی گویند صائب گوید شعر + گر ندارد ماتم ایمان این دل مردگان از چه
دارد جامهٔ خود کعبهٔ اسلام تلخ + ماتها بمعنی پیشانی لعربی جبین بجیم و بای موحده و نون بر وزن امیر و جبهه بفتح جیم و سکون بای موحده و فتح ها
و تا در آخر گویند اجبُن بر وزن افلس و اجبنه بر وزن ابنیه و جُبُن بالضمتین و جباه بالکسر جمع آن و لطاه بفتح لام و طای مهمله باالف و تا در آخر و لفارسی
چچاچم بضم هر دو جیم فارسی نیز گویند نزاری گوید شعر + بدرگاه قصر رفیعت نهاده + ملوک جهان از تفاخر چچاچم + ماتهی کی بال بمعنی
موی پیشانی لعربی ناصیه گویند و لفارسی موی جبین امیر خسرو گوید شعر عشق تو نسخه ایست که سلطان عقل را + موی جبین گرفته بسجاوندی آورد
ماجرا لغت عربیست در اردو ہندی و فارسی مستعمل بمعنی سرگذشت واله هروی گوید شعر باحسن و عشق راه الفت نبود و نیست + این
ماجرا ازین ورق ساده خوانده ایم + لعربی قضیه و واقعه گویند + ماچی بکسر جیم فارسی و سکون تحتانی معروف لغت مردم قصباتست و آن
دو چوبی بود که بر گردن گاو قلبه رانی گذارند لعربی آنرا اسیقان بفتح سین مهمله و کسر میم و سکون تحتانی و قاف باالف و نون در آخر گویند و یکی را
ازان هر دو سمیق گویند و لفارسی لُباد بضم لام و بای موحده باالف و دال مهمله در آخر و یوغ بضم تحتانی و غین معجمه در آخر گویند مادر نخطا
لغت فارسیست در اردو ہندی مستعمل و آن دشنامیست مشهور ارسلان بیگ گوید شعر + مستک گوید نخالش سر دعوی دارد + این عجب نیست
ازان ہند و مادر نخطا + مارنا بمعنی زدن لعربی ضرب بفتح ضاد معجمه و سکون رای مهمله و بای موحده در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید + اگر بکف دست
بر پیشانی کسی زنند صفع بفتح صاد مهمله و سکون قاف و عین مهمله در آخر گویند و اگر بر قفا زنند صقع بالقاف گویند و اگر بر روی زنند صک بفتح صاد مهمله و کاف

مشدد گویند و اگر بر رخساره زنند لطم بفتح لام و سکون طای مهمله گویند و اگر بمشت زنند لکم بفتح لام و سکون کاف گویند و اگر بهر دو دست زنند لدم
بفتح لام و سکون دال مهمله و میم در آخر گویند و اگر بر زنخ و حنک زنند وهز بفتح واو و سکون ها و زای معجمه و لهز بفتح لام و سکون ها و زای معجمه گویند و اگر
بر سینه و پهلو بکف دست زنند وکز بفتح واو و سکون کاف و زای معجمه در آخر و لکز بفتح لام گویند و اگر بر پستان زنند کسع بفتح کاف و سکون سین مهمله و عین مهمله در آخر
گویند و اگر به پشت پا بر سر کون کسی زنند ضفن بفتح ضاد معجمه و سکون فا و نون در آخر گویند و اگر بمقمعه یعنی کجک زنند قمع بفتح قاف و سکون میم و عین مهمله در آخر گویند
و اگر بمقرعه زنند قنع بفتح قاف و سکون نون و عین مهمله در آخر گویند و اگر بسوط یعنی تازیانه زنند مشق بفتح میم و سکون شین معجمه و قاف در آخر گویند و اگر به پاپوش
زنند خفق بفتح خای معجمه و سکون فا و قاف در آخر گویند و اگر بشمشیر زنند ضرب گویند و اگر به نیزه زنند طعن بفتح طای مهمله و سکون عین و نون در آخر گویند و اگر
بکارد زنند وجء بفتح واو و سکون جیم و همزه در آخر گویند و اگر بگرز زنند دمغ بفتح دال مهمله و سکون میم و غین معجمه گویند و اگر بالعصا یعنی چوب دستی زنند نسء
بفتح نون و سکون سین مهمله و همزه در آخر گویند و اگر بسنگریزه زنند خذف بفتح خای معجمه و سکون ذال معجمه و فا در آخر گویند و اگر بسنگ زنند قذف بفتح قاف
و سکون ذال معجمه و فا در آخر گویند و اگر سنگسار کنند رجم گویند **مار ڈالنا** از جان کشتن جاندار الیس اگر انسان را کشند قتل گویند و اگر شکار را اصمی الصید
بصاد مهمله و میم از باب افعال گویند و اگر کیک را کشند فرک البرغوث بفا و را و کاف از باب نصر گویند و اگر شپش را کشتند قصع القملة
بقاف و صاد و عین مهملتین از باب منع گویند و اگر مور چه را کشتند صدغ النملة بصاد و دال مهملتین و غین معجمه از باب منع گویند فلان ما یصدغ نملة و ما
یقصع قملة و حطم النملة بحا و طای مهملتین و میم از باب ضرب گویند و این افصح ست چه قرآن مجید بآن ناطقست **مار** بتکرار یعنی بزن بزن بست بعنی
اضرب اضرب بتکرار صیغه امر از ضرب بمعنی زدن است بفارسی باده زدن نیز گویند تا لفی گوید شعر دباده زدند از دو سو صف زنان چو غرنده
شیران همه کف زنان **مازو** بضم زای معجمه و سکون واو تخمیست تند مزه بعربی آنرا عفص بفتح عین مهمله و سکون فا و صاد مهمله در آخر گویند سرد
و خشک است در دوم **ماش** بشین معجمه در آخر غله ایست معروف بفارسی آنرا ابو سیاه گویند **مالا** بلغت بهاکها مهرها که در رشته کشیده
بران اسمای الهی خوانند بعربی آنرا سبحه بضم سین مهمله و سکون بای موحده و فتح حای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی تسبیح بدینمعنی مستعملست **مالدار**
لغت فارسیست در ردی هندی مستعمل بمعنی توانگر بعربی مول بفتح میم و کسر واو مشدد و لام در آخر و میل بکسر تحتانی مشدد گویند **مالی**
بکسر لام و سکون تحتانی معروف کسیکه بستان آراید و درختان نشاند بعربی آنرا ناطور بنون با الف و ضم طای مهمله و سکون واو و رای مهمله در آخر و ناطور
و ناطر هر دو بقطا معجمه و حارس البستان گویند و بفارسی کدیور و باغبان و حدیقه پیرا و چمن پیرا و چمن آرا و چمن بساز و چمن طراز و گلشن آرا و گلچین
مالیخولیا بکسر لام و سکون تحتانی و ضم خای معجمه و سکون واو و کسر لام و تحتانی با الف لغت یونانیست در ردی هندی و فارسی و عربی
مستعمل و آن نوعی از تغیر ظنون و فکر ست شیخ در قانون گوید یقال مالیخولیا لتغیر الظنون و الفکر عن المجری الطبعی الی الفساد و الی الخوف و الرداءة
لمزاج سوداوی یوحش روح الدماغ من داخل و یفزعه بظلمته کما توحش و تفزع الظلمة الخارجة و انما یقال مالیخولیا لما کان حدوثه عن
سوداء غیر محترقة انتهی و لفظ صحیح و بعت یونانی ملنخلیا ست چه آن مرکبست از ملن بفتح میم و لام و سکون نون بمعنی سیاه و از خلیا بفتح خای

معجمه و سکون لام و تحتانی بالالف بمعنی صفرا و معنی ترکیبی آن صفرای سیاه و چنانکه بعضی از انگریزان که در زبان یونانی مهارتی داشتند بتحقیق رسیده و هم
در آن تصرف کرده گاهی مالیخولیا و گاهی ماخولیا و ماخول بلا لام گویند و مجاز بر صاحب مرض هم اطلاق کنند وحشی گوید شعر ماخولیا گرفته‌ام چو یقیم چرا
خونخواره‌ی کو قصد جان من کند من جان برای او دهم؛ اسیری لاهجی گوید شعر کی بود جز شاهد و می رند را دیگر خیال؛ زاهد ماخول هر دم
در خیال دیگر است؛ سوزنی گوید نخوت ملک سلیمان بسته شد در مغز من، هر زبانی مالخ من پخته نز دخام تر. **ماما** بتکرار میم زنی
که او برای خدمت و کارخانه نوکر گیرند بعربی خادمه و وصیفه بفتح واو و کسر صاد مهمله و سکون تحتانی و فتح فا و تا در آخر گویند و بفارسی پرستار
ماندا بمعنی بیمار بعربی مریض بمیم و رای مهمله و صاد معجمه و سقیم بسین مهمله و قاف و میم بر وزن امیر گویند و نیز ماندا بمعنی لغب رسیده بعربی لغب
بفتح تای فوقانی و کسر عین مهمله و بای موحده در آخر گویند در صحاح است لغب لغبا اعیی والتعبه غیره فهو لغب و متعب ولا تقل متعوب. **مانڈا**
بجای نون و دال هندی بالف پرده سفید که بر مردم چشم رسیده شود بعربی آنرا غشاوه بکسر غین معجمه و شین معجمه بالف و فتح واو و تا در آخر گویند
و در فارسی تم بفتح تای فوقانی و میم در آخر گویند ابن یمین گوید شعر نرگس نشان سروری اندر جبین تو؛ بیند اگر چه در نظرش آفت تم است و نیز ماندا
نان باریک را گویند بعربی رقاقه بضم رای مهمله و قاف بالف و فتح قاف و تا در آخر گویند و رقاق بر وزن غراب و کتاب جمع آن و نان تنکی سهینا که
در دیار عرب آنرا گسترده بر آن خورند و نان تنکی که طعام شادی بر آن گذارند آنرا صبیر بفتح صاد مهمله و کسر بای موحده و سکون تحتانی و صبیره بر وزن
کریمه گویند و بفارسی همه را نان تنک. **مانڈی** آهاری که شوی مالان بر جامه مالند بفارسی شوی بضم شین معجمه و آهار گویند. **مانس**
بفتح نون و سکون سین مهمله لغت بهاکهاست بمعنی آدمیان بعربی ناس و انس بکسر همزه و انسان و اناس بضم همزه و بفارسی مردم گویند. **مانگ**
بنون غنه و کاف فارسی در آخر راهی که زنان میان موهای سر گذارند بعربی آنرا فرق بفتح فا و سکون رای مهمله و قاف و مفرق بفتح میم و کسر
رای مهمله گویند در صحاح است الفرق والمفرق وسط الراس و هو الذی یفرق فیه الراس انتهی و بفارسی نیز فرق مستعملست و بترکی تیراق.
بکسر تای فوقانی اول و سکون دوم و رای مهمله بالف و سکون قاف گویند. **مانگنا** از کسی چیزی خواستن بعربی سوال بضم سین مهمله و استعطا
و استمهار بر وزن افتعال گویند و نیز بمعنی عاریت گرفتن بعربی استعاره گویند استعاره مشتق از باب استفعال. **ماموں** برادر مادر
بعربی خال بخای معجمه بالف و لام در آخر گویند و بفارسی خالو و کاکو سلیم گوید شعر نتوان یافت دل خوش بجهان ای کاکو، چه روی گاه سوی گنجه
و گاهی باکو؛ و باکو شهریست نزدیک شروان. **ماننا** بمعنی پذیرفتن سخن بعربی قبول بفتح قاف گویند. **ماهواری** وظیفه که نوکران را
بعد از انقضای هر ماه دهند بعربی آنرا مشاهره بضم میم و شین معجمه بالف و فتح ها و رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی ماهوار و ماهواره و ماهیانه. **ماهی
توا** ظرفی که در آن ماهی را بریان کنند بعربی آنرا مقلی بکسر میم و سکون قاف و لام بالف گویند و بفارسی جمع آن طاجن بطای مطبقه بالف
و کسر جیم و نون در آخر طیجن بر وزن حیدر و بفارسی ماهی تابه. **ماتین** بکسر همزه و سکون تحتانی معروف و نون در آخر بار درختیست و آن دو قسمست یکی
کلان و آن ثمر گز است و آنرا بعربی ثمرة الطرفا و بفارسی گزمازج گویند گرم است در اول و خشک است در دوم و دیگری خرد و آنرا بعربی ثمرة الاثل

بفتح همزه و سکون ثای مثلثه ولام در آخر گویند سرد است در جهٔ دوم خشک است در سوم **مان** بنون غنه در آخر معروفست و بحذف نون نیز آمد بعربی
والده وام بضم همزه ومیم مشدد در آخر گویند فی القاموس الام وقد تکسر الوالدة ویقال للام الامة والامهة جمعها امات وامهات او هذه لمن یعقل وامات
لمن لا یعقل و بفارسی مادر ومام وبترکی آنا بهمزهٔ ممدوده ونا باالف مقصوره **مایوس** بضم تحتانی دار دوی هندی و فارسی بمعنی ناامید مستعمل ماخوذ از ایس
هندوآن مقلوب یئس است این از تصرفات بلکه از اغلاط فارسیانست چراکه از فعل لازم مفعول نیامده بعربی یؤس بروزن صبور ویوس بروزن ندس و قنط
بفتح قاف وکسر نون و طای مطبقه در آخر گویند صاحب بهار عجم گوید مایوس بمعنی امید بریده شده است فارسیان بمعنی ناامید استعمال میکنند و بعد از ان گفته
هذا غایة التحقیق فی هذا المقام اقول بل هو مزلة اقدام الافهام **باب میم با بای تازی** + **مبارکباد و مبارکبادی دینا**
کسی کو تهنیت دادن بعربی تهنیته بها ونون بروزن تفعلة و تهنی بروزن تفعیل گویند هناه از باب تفعیل فعل از ان و بفارسی مبارک باد و مبارک باد
کردن و گفتن و دادن و ساختن فغانی گوید بیت عید شد هر کس مرا نورا مبارک باد کرد ٭ هرگز مرا بطاق ابرو دل شاد کرد زلالی گوید شعر
خلیل الله را در مسلخ خون ریز فرزندش مبارکباد قربان بود عید قربان زد ابو طالب کلیم گوید شعر مبارکباد وصلم گو مکن چرخ که عید یاشمی را تهنیت علی ٭ ملا
خراسانی گوید شعر وصل جانان ظاهر نزدیک شد شب تا ملم عید دیده هر لحظه از شادی مبارکباد من **باب میم با تای فوقانی متاسا**
بضم اول و دوم باالف وسین مهمله باالف کسیکه تقاضای بول داشته باشد بعربی آنرا حاقن بجای مهمله و قاف ونون و بائل بهای موحده ولام
بروزن فاعل گویند و بفارسی بول گرفته **متلی** حالتیست معده را که بسبب آن تقاضای دفع مو ذیه دارد بعربی آنرا غثی بفتح غین معجمه و سکون
ثای مثلثه و یای تحتانی در آخر و غثیان بفتح غین معجمه وثای مثلثه و تحتانی باالف و نون در آخر گویند و بفارسی شوریدن گردل و اگر این حالت معده را
لازم بود بعربی آنرا انقلب النفس گویند و اگر معده حرکت کند برای دفع بلی آنکه چیزی دفع شود بعربی آنرا تهوع بها و واو و عین مهمله بروزن تفعل و بفارسی
شوریدگی و بهم برآمدگی طبیعت و بهندی ابکائی گویند و غثیانی که زنان حامله را عارض میشود بعربی آنرا فرت بفتح فا وکسر رای مهمله و تای مثلثه در آخر
والفرات بروزن الفعال گویند **متوالا** بفتح اول و سکون دوم و واو باالف ولام باالف رسیده شخصی که نشه می در سر دارد بعربی آنرا سکران و ثمل
بفتح ثای مثلثه وکسر میم ولام در آخر و بفارسی مست گویند و مستانی و مستان غریده علیه ابن طالب آملی در قصیده که بنای قافیه آن آنرا بر میشانی و حیرانیست
آورده شعر دمی در آن چمن از روی ذوق کردم سیر ٭ غزل سرایان چون عندلیب بستانی ٭ دانش گوید شعر تو چون سیل آمدی مستان گذشتی چو صحرا
سینه چاکی ما باند **متوطا** شخصی که بر بستر بول کند بعربی آنرا بوال بفتح بای موحده و واو مشدد و باالف ولام در آخر گویند **متوزنی** که بر بستر بول کند بعربی آنرا منفاص
بکسر میم و سکون نون و فا باالف وصاد مهمله در آخر و بواله بروزن دلاله گویند در قاموست المنفاص الیبوالة علی الفراش **متهنا** بفتح اول و سکون
دوم مخلوط التلفظ بها و نون باالف رسیده خیرات زدن برای برآوردن مسکه بعربی مخض بالفتح میم و سکون خای معجمه و ضاد معجمه در آخر گویند و بفارسی شیر زدن مخض اللبن
از باب ضرب و سمع و فتح و نصر فعل از ان **متهنی** چوبی که بآن خیرات را برای برآوردن مسکه زنند بعربی آنرا ابریج بکسر همزه و سکون بای موحده وکسر
رای مهمله و سکون تحتانی و جیم در آخر و ممخضه بکسر میم و سکون میم دوم و فتح خای معجمه و ضاد معجمه و تا در آخر و بفارسی چخچ بفتح جیم فارسی و سکون غین معجمه و جیم تازی

وسته زنه گویند بابا میم با تای هندی مٹاپا بالضم اول و دوم بالف و بای فارسی بالف بمعنی فربهی بعربی کدنه بکسر کاف وسکون دال مهمله
وفتح نون وتا در آخر گویند در نهایه است الکدنة بالکسر وقد یضم غلظ الجسم وکثرة اللحم در حدیث سالم ست انه دخل علی هشام فقال انک لحسن الکدنة
مٹانا بکسر اول و دوم بالف و نون بالف رسیده ناپدید کردن آثار چیزی پس اگر حرفهای کتاب را محو کنند بعربی طلس بفتح طای مهمله وسکون لام و سین مهمله
در آخر گویند طلس الکتاب از باب منع و طلّس از باب تفعیل محل آن از آن و محو بفتح میم وسکون حای مهمله و واو در آخر بلو بفتح میم وسکون لام و قاف در آخر
گویند و محق بفتح میم وسکون حای مهمله و قاف در آخر تمحیق بر وزن تفعیل گویند و تطریس بطای مهمله و رای مهمله و سین مهمله بر وزن تفعیل گویند یقال طرست
الصحیفة اذا انعمت محوها و اگر آثار خانه و راه ناپدید کنند طمس بفتح طای مهمله وسکون میم و سین مهمله در آخر گویند و محو کردن کودک تختهٔ تعلیم را
بعربی نجل بفتح نون وسکون جیم و لام در آخر گویند مٹنا ناپدید شدن آثار بعربی طموس بضم طای مهمله و میم وسکون واو و سین در آخر و دروس بضم
دال و رای مهملتین وسکون واو و سین مهمله در آخر گویند و این متعدی و لازم هر دو آمده مٹر دانه ایست سپلودار و بد و بعربی آنرا کرسنه بفتح کاف وسکون
رای مهمله و فتح سین مهمله و نون و تا در آخر گویند و بفارسی کنک و بلغت طبرستان کسنه گویند گرم و خشک است در دوم مٹکا بفتح اول وسکون دوم و کاف
تازی با الف بمعنی خم کلان بعربی آنرا قله بضم قاف و فتح لام مشدد و تا در آخر گویند قلل بضم اول و فتح دوم جمع آن مٹکنا جنبانیدن سر و دیگر اعضا
با اهتزاز یا غضب یا تعجب بعربی خطران و میلان بالتحریک با قید عضوی مثل دوش و کمر و سرین گویند کقول المتنبی شعر وما ابرزن من الحمام بالتة
اذر اکهن صقیلات العراقیب مٹهه خانه که بت پرستان برای عبادت بتان سازند بعربی آنرا هیکل و بیت الاصنام و دیر گویند و بفارسی بتخانه و بتکده مٹها
خغراتی که از آن مسکه بر آورده باشند بعربی آنرا مخیض بمیم و خا و ضاد معجمتین بر وزن کریم و مخوض بر وزن مفعول و رایب برای مهمله و بای
موحده بر وزن فاعل گویند در نهایه است قیل للبن المخوض رائب لانه یخلط بالماء عند المخض لیخرج زبده و بفارسی دوغ گویند و بترکی ایران بفتح همزه
وسکون تحتانی و رای مهمله با الف و نون در آخر و قلبق بکسر قاف و فتح بای موحده مٹلا بمعنی موٹا و آن خواهد آمد مٹهاس بکسر اول و دوم مخلوط التلفظ
بها با الف و سین مهمله در آخر مزه ایست معروف بعربی حلاوة بفتح حای مهمله گویند و بفارسی شیرینی مٹهائی و آن مشهور است بعربی حلواء بحای مهمله
بلام و واو بر وزن صحراء گویند و بالقصر نیز آمده و بفارسی شیرینی مٹهو بفتح اول و ضم دوم مخلوط التلفظ بها وسکون واو مجهول و رای مهمله در آخر بمعنی خم
دراز بعربی آنرا خابیه بخای معجمه با الف و کسر بای موحده و فتح تحتانی و تا در آخر و بفارسی خم کلان مٹهولی مارنا بمعنی جلق زدن بعربی استمنا بالید و خضخضة
بتکرار خای معجمه و صاد معجمه بر وزن دحرجة گویند در حدیث ابن عباس ست سئل عن الخضخضة فقال هو خیر من الزنا و نکاح الامة خیر منه در النهایه الخضخضة
هو استنزال المنی فی غیر الفرج و اصل الخضخضة التحریک و تفصیل آن در لغت جلق مارنا گذشت مٹهی پنجه گرد کرده شده بعربی آنرا قبضه
بفتح قاف وسکون بای موحده جمع بضم جیم وسکون میم و عین مهمله در آخر و جمعة بزیادت تا گویند و بفارسی مشت و نیز بمعنی مقدار یکمشت از هر چیز بعربی
گویند اعطنی قبضة او جمعة من تمر یعنی یکمشت بده از خرما بفارسی مشت و مشتواره گویند ظهوری گوید شعر گل بدامان ریختی بر جیب جان بدعا
مشت داغی در گریبان دل شیدا فشان مخفی نماند که مشت بمعنی آنمقدار یکه در مشت گنجد بفارسی در چیزهای خشک شایع است گاهی استعمال در اشیای سیاله

هم استعمال می کنند. رفته ام از خود بیاد لاله رخساری اسیر دوستان مشت گلابی بر جبین مار بید مُٹھیا بضم اول وسکون دوم مخلوط التلفظ
بها و تحتانی بالف دسته چوبین قلبه که آنرا بدست گرفته هشیار کنند بعربی آنرا مقوم بکسر میم وسکون قاف و فتح واو و میم در آخر گویند مُٹھی باندھنا غنچه را گرد کردن
بعربی جمع الکف و بفارسی کف غنچه کردن شفیع اثر گوید شعر نقد با چون زر گل در طبق اخلاص نیست کف ما غنچه نگردد چو شود صاحب مال ظهور گوید
شعر کف غنچه کنی بر از گل نغمه شود از لب سبو النغمه بر آمیخته است مٹی یکی از عناصر اربعه بعربی تراب بضم تای فوقانی و بفارسی خاک گویند ابو منصور
ثعالبی گوید خاکی که بر روی زمین باشد آنرا صعید بصاد مهمله و عین و دال مهملتین بر وزن امیر گویند و خاکی که نمناک بود و مرتبه که بجامه بچسپد آنرا ثری بفتح
تای مثلثه و رای مهمله بالف مقصوره در آخر گویند و خاکی که از چاه بوقت کندن بر آید آنرا نبیثه بفتح نون و کسر بای موحده وسکون تحتانی و فتح تای مثلثه و تا در آخر
گویند و خاکی که موش دشتی آنرا از سوراخ خود بر آورده جمع کند آنرا اهطار بهای مهمله بالف حاکسر طای مهمله با همزه ممدوده در آخر و دامار بدال مهمله با الف و میم
با همزه ممدوده در آخر گویند و خاکی که مورچگان نزد سوراخهای خود جمع کنند آنرا جرثومه بضم جیم وسکون رای مهمله و ضم تای مثلثه وسکون واو و فتح میم و تا
در آخر گویند و خاکی که بریگ آمیخته بود آنرا رغام بفتح رای مهمله و غین معجمه بالف و میم در آخر گویند مٹی دینا خاک بر سر قبر مرده هنگام دفن ریختن بعربی شن
بفتح شین معجمه و نون مشدد در آخر و صب بفتح صاد مهمله و بای موحده مشدد در آخر گویند شن التراب علیه ای صبه مٹی میں لوٹنا در خاک غلطیدن
بعربی تمعک بمیم و عین مهمله و کاف و تمرغ بمیم و رای مهمله و غین معجمه بر وزن تفعل گویند فی الصحاح مرغته فی التراب تمریغا فتمرغ ای معکته فتمعک
والموضع متمرغ و مراغ باب میم با جیم مجرا بضم اول وسکون دوم لغت عربیست در اردوی هندی فارسی بمعنی هر چیزی که از جمله چیزی بحساب
در آید مستعمل تاثیر گوید شعر ابا کوه تمکینی کمر و کار ست از قسمت که گر سیلاب خون گریم نگردد پیش او مجرا بعربی مسقوب گویند و نیز مجرا بمعنی سلام خان آرزو گوید
ع کجا مجرای بلبل آن قیامت ناز میگیرد مجرائی کسیکه در مجرای خداوند خود رسیده باشد لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل ملا فقیر الله لاهوری گوید بیت
سپاه التغافل پی صف آراییست نقیب ناله صدائی که اشک مجرائی ست مجیٹھہ بفتح اول و کسر دوم وسکون تحتانی و فتح تای هندی مخلوط التلفظ
بها چوبیست که بان جامه رنگ کنند بعربی آنرا فوه بضم فا و تشدید واو مفتوح و های مختفی در آخر و بفارسی روناس برای مهمله و واو و دال مهمله و نون و کاف فارسی
بر وزن هوشنگ و رودن بر وزن سوزن و روناس بضم رای مهمله وسکون واو و نون بالف و سین مهمله در آخر و روناس بزیادت تحتانی بعد واو و رودین بزیادت تحتانی
بعد واو بر وزن سوزن و رونیک بر وزن هوشنگ گویند گرم و خشک است در درجه اولی باب میم با جیم فارسی مچان بفتح اول و دوم با الف
و نون در آخر تخته و چوب پارها که از زمین بلند کرده در دیوار زنند و چیزها بران گذارند تا از زمین محفوظ ماند بعربی آنرا رف بفتح رای مهمله و فای مشدد در
آخر گویند در نهایه است الرف بالفتح الخشب یرفع عن الارض الی جنب الجدار یوقی به ما یوضع علیه جمعه رفوف در قاف مچا بضم اول و دوم مشدد
با الف گوشت پاره کلان بی استخوانی بعربی آنرا فدره بکسر فا وسکون دال مهمله و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند مچھیر جانوریست کوچک از مگس که نیش زند
بعربی آنرا بعوض بفتح بای موحده گویند بعوضه بزیادت تا یکی و طنیار بفتح طای مهمله وسکون نون و تای مثلثه و تحتانی با الف و رای مهمله در آخر و طنیار بتقدیم
تحتانی و برغوث بضم بای موحده وسکون رای مهمله و ضم غین معجمه وسکون واو و تای مثلثه و برغش بفتح بای موحده وسکون رای مهمله و فتح غین معجمه

وسین مهمله درآخر گویند وبفارسی لیشه حافظ ابوالحسن مقدسی گوید شعر ثلاث تبابت بلینا بها البق والبرغوث والبرغش ثلاثة
اوحش مافی الوری + ولست + ادری ایها اوحش + وفی حیواة الحیوان البرغوث بالثاء المثلثة واحد البراغیث وضم بای
اکثر من کسر با وکنیت آن ابو طامر وابن طامر وابو عدی وابو الوثاب وبزرگ را العربی بقه بفتح بای موحده وفتح قاف مشدد وتا درآخر
وبق بحذف تا گویند وکوچک را جرجس بکسر هردو جیم وسکون رای مهمله وسین مهمله درآخر گویند وبترکی سینگگ بکسر سین مهمله ونون خفی وفتح کاف
عربی وسکون دوم **محیلی** حیوانیست دریائی بعربی آنرا سمک بفتح سین مهمله ومیم وکاف درآخر وحوت بضم حای مهمله وسکون واو وتای فوقانی درآخر
ونون بضم نون وسکون واو ونون درآخر گویند احوات بالفتح وحوته بکسر حای مهمله وفتح واو وحیتان بالکسر جمع آن وکنیت آن ابو العوام وبفارسی ماهی
گویند وماهیان خرد را بعربی بلم بفتح بای موحده ولام ومیم درآخر گویند وبهندی چکسیکه بوزنه را رقصانده وجه معیشت خود سازد وبعربی آنرا قراد بفتح
قاف ورای مهمله مشدد وبا الف ودال مهمله درآخر گویند بدیع همدانی در مقامات خود گوید فاذا هو قراد یرقص قرده ویضحک من عنده وبفارسی میمون بازی
وبوزنه باز گویند **باب میم با حای مهمله** **محافه** + بضم اول ودوم با الف وفتح فا وها درآخر بمعنی نشستنی که بر آن زنان سوار شوند بعربی
آنرا محفه بکسر میم وفتح حای مهمله وفتح فای مشدد وها درآخر گویند وفارسیان تصرف کرده محافه بزیادت الف استعمال نمایند وهندیان هم تالقی گویند
بیت نگفتا محافه بدوش آورند + خم روی را در خروش آورند + وبعربی آنرا مزفه بکسر میم وفتح زای معجمه وفای مشدد وتا درآخر گویند واین نسبت محفه خاص است چه
مشتق از زف بمعنی فرستادن عروس پیش داماد است پس مزفه محافه عروس باشد وفی القاموس المزفة بالکسر المحفة تزف فیها العروس **محرم** ماه نخستین
از ماههای تازی نامیده شد بآن سبب بعضی از آن ماهها که در آن قتال حرام است وآن ذی القعده وذوالحجه ومحرم است چه در جاهلیت حرام میدانستند جنگ
را درین ماهها ومتعرض نمی شدند احدی القتال وتاراج اگرچه خون دار باشند نزد آنها **محرمات** بالفتح اول نوعی از قماش که خطوط رنگین داشته باشد فارسیان بتشدید
بر وزن مقدمات گویند میر نجات گوید شعر محرمات مکن بر تن محرم را + برنگ ابر سیه بر صفای ماه مپوش + بعربی آنرا مسیم بضم میم وفتح سین مهمله ویای
مشدد ومیم درآخر ملسلس بضم میم وفتح لام وسکون سین مهمله وفتح لام وسین مهمله دوم درآخر گویند وبفارسی جامه راه نیز گویند تاثیر گوید شعر ما بی راه راهی داد از شستم
که هر پواهش برد دل را براهی **محصول** لغت عربیست بمعنی حاصل فارسیان وهندیان بمعنی خراج استعمال نمایند بعربی آنرا عشر بضم عین مهمله وسکون
شین معجمه ورای مهمله درآخر وخراج بفتح خای معجمه جبایه بکسر جیم وبای موحده با الف وفتح تحتانی وتا درآخر جباوه بواو گویند **محضر** بفتح اول وسکون دوم
وفتح ضاد معجمه ورای مهمله درآخر لغت عربیست بمعنی سجلی که قاضی نوشته دهد ودر عرف هندیان وفارسیان نوشته که برای اثبات دعوی بمهر مردم شهر وکسانیکه
بر آن اطلاع دارند بنویسانند نظیری گوید شعر محضر سلطنت عشق اگر بر خوانند + خاتم سکه بر ارند ز گنجینه ما **محضر کرنا** نوشتن محضر برای اثبات دعوی
بفارسی محضر نوشتن وکردن وساختن ودرست کردن وسرانجام دادن فغانی گوید شعر خط سبزت بخون عاشقان محضر نوشت آخر دل آشفته هم میداد
اول این گواهی را + شفیع اثر گوید + محضر کند بخون سیاوش لاله را + اهلی خراسانی گوید شعر قتل عاشقان ای کاش خوبان محضری سازند که من
صد جا بخون خویش بنویسم گواهی را + صائب گوید شعر بخون خویش سرانجام می دهد محضر + سیه دلی که چو طاوس در خود آراییست **باب میم با دال مهمله**

مددکرنا یاری کردن در کاری بعربی نصر بفتح نون وسکون صاد مهمله ورای مهمله در آخر ونصور بالضم ونصرة بالضم وبزیادت تا ومعاونه بعین مهمله و
واو ونون ومضافرة بضاد معجمه وفا ورای مهمله ومساعدة بسین مهمله وعین مهمله ودال مهمله بروزن مفاعلة واعانة بکسر همزه وعین مهمله بالف وفتح نون وتا در آخر
وانجاد بنون وجیم بروزن افعال وبفارسی یاری کردن **مددگار** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل شخصیکه مدد شخصی بود وبعربی آنرا ناصر بنون
وصاد ورای مهملتین بروزن فاعل ونصیر بروزن امیر وردء بکسر رای مهمله وسکون دال مهمله وهمزه در آخر وظهیر بفتح ظای معجمه وکسر ها وسکون تحتانی ورای مهمله
در آخر ومعین بضم میم وعون بفتح عین مهمله وسکون واو ومنجد بضم میم وسکون نون وکسر جیم ودال مهمله در آخر ومضافر بضم میم وضاد معجمه بالف وکسر فا ورای مهمله
در آخر ومساعد بسین وعین ودال مهملات بروزن آن گویند وبفارسی یار هم گویند **باب میم با رای مهمله مرتبان** بفتح اول
وسکون دوم وفتح تای فوقانی وبای تازی با الف ونون در آخر نوعی از ظرف سفالین چینی بفارسی آنرا اسبو وکبستک بفتح بای تازی گویند وبعربی البستوقة
بالضم گویند وآن معرب ست **مرجهانا** افسرده وبی رونق شدن سبزه بعربی ذوی بضم ذال معجمه وکسر واو وتحتانی مشدد گویند ودوای بقل واز باب
ضرب فعل آن وبفارسی پژمردن **مرچ** باردار فلفل وآن دو قسمست سپید وسیاه بعربی آنرا فلفل بکسر هر دو فا وبضم هر دو فا گویند شیخ در قانون
گوید حار یابس ابی الرابعة ونوعی از مرچ سرخست مخصوص هندوستان **مرچنگ** بضم اول وسکون دوم وفتح جیم فارسی وسکون نون وکاف فارسی در آخر
سازیست که بدهن گرفته بانگشت نوازند بعربی آنرا در محاوره حال جنبک بفتح جیم وآن معرب چنگست وبفارسی آنرا چنگ دهن گویند میرزا شجاع گوید
بیت گرسکه دل بر سخن خویش زنی ❊ کی حرف بدی بدشمن خویش زنی ❊ بدگوئی خلق همچون چنگ دست منواز که خود بر دهن خویش زنی ❊
وآن در مه چنگ خواهد آمد **مردار** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل جانوری که از مرگ خود مرده باشد بعربی آنرا المیتة بفتح میم وسکون تحتانی
وفتح فوقانی وتا در آخر وقاموس نوشته المیتة ما لم یلحقه الذکاة وبالکسر للنوع وجیفة بکسر جیم وسکون تحتانی وفتح فا وتا در آخر گویند جیف بکسر اول وفتح دوم
جمع آن **مردارسنگ** بضم اول وسکون دوم لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل وآن چیزیست که از سرب سوخته سازند بعربی مرداسنج ومرداسج
بحذف رای دوم گویند وآن معرب مردارسنگ بفارسی مرداسنگ وهنگ قمرتاک بکسر میم وسکون رای مهمله وفتح تای فوقانی وکاف تازی در آخر
هم گویند ابن بیطار گوید مرد دست در درجه اول **مردانی** زنیکه خود را مشابه مردان کند بعربی آنرا ذکره بفتح ذال معجمه وسکون کاف وفتح رای
مهمله وتا در آخر ومذکره بضم میم وفتح ذال معجمه وکاف مشدد مکسور وفتح رای مهمله وتا در آخر ومتذکره بروزن متقبله وبفارسی مردانه گویند **مردنگ**
بکسر اول وسکون دوم وفتح دال مهمله وسکون نون وکاف فارسی در آخر نوعی از طبل نیز نوعی از فانوس شیشه بعربی آنرا در محاوره حال تنور بفتح تای فوقانی
وضم نون مشدد وسکون واو ورای مهمله در آخر گویند **مرده** بالضم لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی خلاف زنده بعربی میت بفتح میم
وکسر تحتانی مشدد وتای فوقانی در آخر گویند در صحاح ست الموت ضد الحیاة مات یموت ویمات ایضا فهو میت ومیت وقوم موتی واموات ومیتون
ومیتون واصل میت میوت علی فیعل ثم ادغم ثم یخفف فیقال میت قال الشاعر وقد جمعهما فی بیت شعر لیس من مات فاستراح بمیت ❊
انما المیت میت الاحیاء ❊ ویستوی فیه المذکر والمونث قال الله تعالی لنحیی به بلدة میتا ولم یقل میتة قال الفراء یقال لمن لم یمت انه مائت عن قلیل

دسیت والا یقولون لمن بات بذا بائت مرغاه بمعنی نر ماکیان لعربی دیک بکسر دال مهمله و سکون تحتانی و کاف در آخر و صارخ بصاد مهمله با الف و کسر
رای مهمله و خای معجمه در آخر و حة فان بضم عین مهمله و سکون تای فوقانی و ضم رای مهمله و فا با الف و نون در آخر گویند و کنیت او ابو براثل و براثل پرهای گردن را
گویند که خروس وقت جنگ آنرا ایستاده کند و ابو حسان و ابو حماد و ابو سلیمان و ابو یحیی و ابو منذر و ابو النذیر و ابو مهیان و ابو الیقظان و بفارسی خروس و خرده
بضم خای معجمه و رای مهمله و خره بحذف واو و خروج بجیم فارسی و بترکی تخاقوی بفتح تای فوقانی و خای معجمه و ضم قاف و سکون تحتانی گویند و مرغ که در
هندوستان خروس را گویند اصطلاح همین دیار است ابن و فارسیان بمعنی مطلق طایر استعمال کنند اما متاخرین مرغ را بمعنی ماکیان استعمال نمایند چنانکه
عراقیان مرغ و خروس گویند انگوید شعر توان شناخت قزلباش را از لشکر غیر میان مرغ و خروس ست امتیاز بتاج مرغابی مرغ آب را گویند
عموماً العربی طیر الماء و طیور الماء و ابن الماء و بنات الماء گویند و نوعی از مرغابی را گویند که سفید و سیاه فام بقدر ماکیان باشد سیه فام را بفارسی باغ بمیم و غین معجمه
گویند اسدی گوید ع پشناور شده ماغ بر روی آب و سفید را تاغ سفید مرغ الرا انگیختن بمعنی جنگانیدن خروسان العربی مقاتلة الدیک و محاربة الدیک و
بفارسی بجنگ انداختن خروس را مرغی ماده خروس العربی دجاجه بفتح دال مهمله و جیم با الف و فتح جیم دوم و تا در آخر گویند صاحب قاموس گوید اطلاق آن بر نر
و ماده هر دو آید و بحرکات ثلثه مستعمل میشود جوهری گوید دجاج معروفست و فتح دال افصح ست از کسر آن و جاجه یکی و اطلاق آن بر مذکر و مونث هر دو آید و تای آن
برای تانیث نیست بلکه برای فرق میان واحد و جنس ست مانند حمامه و بطه انتهی و کنیت دجاجه ام جعفر و ام حفصه و ام قوب و قوب چوچه اش را گویند و ام قور
و ام احدی و عشرین چرا که هر بیضها تا ۲۱ روز مدت می نشیند و همین قدر بچه بر می آرد مرکهنا بفتح اول و سکون دوم و فتح کاف
تازی مخلوط التلفظ بها و نون با الف ستوری که شاخ زند العربی آنرا النطوح بفتح نون و ضم طای مهمله و سکون واو و حای مهمله در آخر و ناطح
بروزن فاعل گویند و بفارسی شاخ زن و مردون زن مرگ بکسر اول و سکون دوم و کاف فارسی در آخر بزبان هندی بها گها
حیوانیست معروف العربی آنرا ظبی بفتح ظای معجمه و سکون بای موحده گویند و بفارسی آهو و تفصیل آن در لغت هرن خواهد آمد مرگ چهالا
بزبان هندی بمعنی پوست آهو که آنرا درویشان در زیر اندازند و بران نشینند و بر مطلق پوست نیز اطلاق آن آمده خواه پوست گوسفند خواه پوست شیر و جز آن
العربی جلد الظبی و جلد الاسد باضافت گویند و بفارسی پوست تخت و پوست تخته سالک یزدی گوید شعر بپوست تخته ابلق نشین چو درویشان که محو او
تخت منقش ز آبنوس و ز عاج مرگ چهونا بکسر اول و سکون دوم و کاف فارسی و بفتح جیم فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون واو و نون با الف بچه آهو العربی خشف بکسر
خای معجمه و سکون شین معجمه و فا در آخر و طلا بفتح طای مهمله و لام با الف و بفارسی آهو بره گویند و آن غلط است جوهری گوید الطلا الولد من ذوات الظلف و جمع
اطلاء و انشد الاصمعی للزهیر شعر بها العین والارام یمشین خلفة و اطلاؤها ینهضن من کل مجثم مرگی مرضیست که از عرض آن کف از دهن بر می آید
و انسان بر زمین می افتد العربی آنرا صرع بفتح صاد مهمله و سکون رای مهمله و عین مهمله در آخر گویند مرلی بضم اول و سکون دوم و کسر لام و سکون تحتانی معروف
بزبان هندی گهما نی که آنرا نواز ند العربی آنرا مزمار بکسر میم و سکون زای معجمه و میم با الف و را در آخر و بفارسی نای و نی گویند و کسیکه نواز د العربی زمار بر وزن شداد
و بفارسی نی نواز گویند و زلی که نواز د آنرا زامره گویند مرنا جان دادن العربی موت بفتح میم و سکون واو گویند مات یموت و ممات فعل آن و بفارسی مردن

وقالب تهی کردن و دل تهی کردن طالب آملی گوید بیت آنانکه با تو سایه صفت همرهی کنند ٭ بنشینند چون خرام تو قالب تهی کنند ٭ هم او گوید شعر از خار و خس
عنان قدم تافتم دریغ ٭ نگذشتم که آبلهها تهی کنند ٭ ابو منصور ثعالبی گوید هر گاه انسان از بیماری سخت بمیرد گویند اراح براء و حای مهملتین بر وزن اجاب
و اگر از بیماری بمیرد گویند فاضت نفسه بالضاد و اگر بیک ناگاه بمیرد گویند فاظت نفسه بالظاء المعجمه و اگر بی بیماری میرد گویند فطس بفا و طا و سین مهملتین از باب
ضرب چنانکه مروی از خلیل ست و اگر جوان مرگ میرد گویند اعتبط بفتح عین مهمله و سکون بای موحده و فتح طای مهمله و تا در آخر و اخترم بصیغه مجهول از باب
افتعال و اگر بی قتل میرد گویند مات حتف انفه بفتح حای مهمله و سکون تای فوقانی و فا مضاف بسوی الف و اول کسیکه باین تکلم کرده رسول خدا صلی الله علیه وسلم ست
و اگر بعد از پیری میرد گویند قضی نحبه بفتح نون و سکون حای مهمله و فتح بای موحده و این روی از ابی سعید ضریرست و اگر در سفر میرد گویند کب رو غه بفتح رای مهمله
و سکون دال مهمله و فتح عین مهمله و اگر خونش بجدی برآید که بمیرد گویند صفرت وطابه و این مروی از ابن اعرابی ست و او گمان کرده که مراد از آن خروج خون از بها ست
و اگر انسان بمیرد گویند مات الانسان و اگر خر بمیرد گویند نفق الحمار بنون و فا و قاف از باب نصر و اگر اسپ بمیرد گویند طفس از باب ضرب بطای مهمله و فا و سین مهمله
و اگر شتر بمیرد گویند تنبل البعیر بنون و بای موحده و لام از باب تفعل و در قاموس بمعنی مطلق مرگ آورده خواه انسان خواه حیوان و قال تنبل مات او تنبل مات و قتل ضد
مرنگھٹ بفتح اول و دوم و سکون نون و فتح تای هندی مخلوط التلفظ بها و سکون و حای مهمله در آخر بلغت هندی کنایه بمعنی جای مردن و جائی از جسم که بمجرد
خودن خم در انجا بسیر دار کنند بعربی بهر دو معنی مقتل بفتح میم و سکون قاف و فتح تای فوقانی و لام در آخر آمده ٭ مرهم لغت عربیست دارد و در هندی
و فارسی مستعمل گشته چیزیست که برای ادویه جراحتها سازند مراهم جمع آن صاحب قاموس گوید میمش صلاییست و آوردن جوهری در ماده رهم خطاست چه اکثر مرهمت الجرح
گویند و اگر زائد بودی رهمت الجرح مگفتندی ٭ مرهم لگانا مرهم چسپانیدن بر زخمها بعربی مرهمه بفتح میم و سکون رای مهمله و فتح ها و میم و تا در آخر گویند
مرهمت الجرح از باب فعللة فعل از آن بفارسی مرهم نهادن و بستن کردن و زدن مخلص کاشی گوید بیت دلسوزی سینهای همنشینیم هم بداغ من که باشد درد بها
پیمانه و شبها چراغ من ٭ کلیم گوید شعر تا بتلافی جور نازکدلان ننگ دارند ٭ بر زخم لاله و گل مرهم توان نبست ٭ امیر خسرو گوید شعر یکی خسته را مرهم ریش کرد ٭
یکی نوحه بر مرده خویش کرد ٭ واضح گوید بیت نگشوده چشم ما را از اشک پخته کردند ٭ بر زخم خام بسته مرهم زدند رفتند ٭ مری بفتح اول و کسر دوم
و سکون تحتانی معروف مرگی که در حیوانات افتد لیکن اگر در مردم افتد آنرا طاعون گویند و بفارسی مرگامرگ و مرگی گویند و آن منسوبست بمرگ صائب
گوید بیت سفر نکردن از آن کشور گران جانیست ٭ که مرگی دل محتاط غذای روحانیست ٭ اگر در ستوران افتد بعربی آنرا موتان بفتح میم و سکون
واو و تای فوقانی بالف و نون در آخر گویند و بفارسی مرگامرگ ستوران و تبرگی بوت بضم تحتانی گویند ٭ مبیم بابای هندی مڑجانا بضم اول و
سکون دوم خمیده شدن چیزی بعربی تثنی بثای مثلثه و نون تلوی بلام و واو بر وزن تقفی و التوا بر وزن افتعال و انعطاف بعین و طای مهملتین بر وزن انفعال
گویند بفارسی برگشتن نیز گویند و برگردیدن شمشیر بعربی تلوی و تثنی و انعطاف هم گویند و بفارسی برگشتن دم شمشیر ٭ مروڑا بفتح اول و ضم دوم و
سکون واو مجهول و رای هندی بالف بمعنی پیچش شکم اگر خونیان بود بعربی آنرا زحیر بزای معجمه و حا و را مهملتین بر وزن امیر گویند و اگر بی خون بود بعربی
آنرا مغص بفتح میم و سکون غین معجمه و صاد مهمله در آخر گویند و بفارسی کناک بفتح کاف تازی ٭ مروڑنا چیزی را پیچیدن بعربی لی بفتح لام و تحتانی

مشدد در آخر گویند مُهَنّا بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و نون با الف چرم را بنقاره خر آن کشیدن و تحقیق آن در لغت مندهنا خواهد آمد **باب میم با**
زای معجمه **مزبله** بفتح اول و سکون دوم لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل جائیکه سرگین و پلیدی اندازند و زبل سرگینست
در قاموس ست الزبل بالکسر و کامیر السرقین و المزبلة و یضم الباء ملقاه و موضعه و بفارسی شتلم بفتح شین معجمه و لام مشدد و ها در آخره و شولهه بفتح شین معجمه و سکون
واو و فتح لام و ها در آخر گویند **مزدور** بالضم لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل کسیکه بمزدوری کار کند بعربی اجیر بفتح همزه و کسر جیم و سکون تحتانی و را
مهمله در آخره گویند **مزدوری** چیزیکه در مقابله کار کردن دهند بعربی آنرا اجرة بضم همزه و سکون جیم و فتح رای مهمله و تا در آخر و عماله بکسر عین مهمله و ضم آن و سکون میم
و فتح لام و تای فوقانی در آخر و عماله مثلثة العین و مصانعه بصاد مهمله و نون و عین مهمله بر وزن مقاتله و جعال بکسر جیم و عین مهمله با الف و لام در آخر و جعالة بحرکات ثلثه
جیم و جعیله بر وزن کریمه گویند و بفارسی مزد و پامزد و پارنج مقابل دسترنج گویند و مزدیکه بافسونگر دهند بعربی آنرا السبلة بضم بای موحده و سین مهمله
و فتح لام و تا در آخر گویند و بفارسی مرد افسونگر و مزدی که بحجام یعنی شیشه کش دهند بعربی آنرا الشکم بضم شین معجمه و سکون کاف و میم در آخر گویند در حدیث قال
صلی الله علیه وسلم لما حجمه ابو طیبة اشکموه در صحاح الشکم بالضم الجزاء فاذا کان العطاء ابتداء فهو الشکد بالدال تقول منه شکمته ای جزیته و فی الحدیث انه علیه السلام
احتجم ثم قال اشکموه ای اعطوه اجرته و مزدی که بکاهن دهند آنرا الحلوان بضم حای مهمله و سکون لام و واو با الف و نون در آخره گویند **مزه** بفتح اول و دوم
لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی لذت چیزی بعربی طعم بفتح طای مهمله و سکون عین مهمله و میم در آخر فی الصحاح الطعم بالفتح ما یؤدیه الذوق
یقال طعمه مر و الطعم ایضا ما یشتهی منه یقال لیس له طعم و مذاق بفتح میم و ذال معجمه با الف و قاف در آخر و ذوق بالفتح گویند ابو منصور ثعالبی گوید اصول طعوم
چهار اند شیرینی و تلخی و نمکینی و ترشی و سوای اینها منقول از انسانیه است که هرگاه چیزی طعم کریه و تلخی و خشکی همچو طعم هلیله داشته باشد مانند آن آنرا
بشع بفتح بای موحده و کسر شین معجمه و عین مهمله در آخر گویند و اگر در ذائقه آن باندک زبان گرفتگی و کراهتی هم باشد مانند بلوط آنرا عفص بفتح عین مهمله
و کسر فا و صاد مهمله در آخره گویند و اگر شیرینی و ترشی خالص نداشته باشد و نه تلخی صادق آنرا تفه بفتح تای فوقانی و کسر فا و ها در آخر گویند و بفارسی بمزه
و اگر در آن حرارت و تیزی بود مانند ذائقه فلفل آنرا حامز بحای مهمله و میم و زای معجمه بر وزن فاعل گویند و اگر هیچ طعمی نداشته باشد آنرا مسیخ بمیم و سین مهمله و خای معجمه
و ملیخ بمیم و لام و خای معجمه بر وزن امیر گویند انتهی و نیز مزه در هندی بمعنی نقیض رنج بعربی آنرا اللذة بفتح لام و ذال معجمه مشدد و تا در آخر گویند لذات جمع آن لذ و لذیذ
لذاذ و لذاذة نقیضها والتذه والتذ به از باب افتعال فعل ازان لذیذ بر وزن امیر صفت ازان **باب میم با سین مهمله** **مستی** بالفتح لغت فارسیست در اردو و هندی
مستعمل کیفیتیکه از مسکرات حاصل شود بعربی آنرا السکر بضم سین مهمله و سکون کاف و ثمل بفتح تای مثلثه و میم و لام در آخر گویند و بفارسی نشا نیز و حالتیست که مرغان
و دیگر حیوانات را وقت هیجان شهوت می باشد مثل کبوتر و شتر و فیل مر این را خود از معنی اوست سلیم گوید بیت انکه در پیری عشرت السباغر می کند در کنار
ما مستی چون کبوتر می کند بعربی غلمه بضم غین معجمه و سکون لام و فتح میم و تا در آخر گویند غلم البعیر از باب فرح و اغتلم از باب افتعال فعل ازان و شبق بفتح شین معجمه
و بای موحده و قاف در آخر نیز گویند **مستول** بمعنی ستون کشتی بعربی آنرا دقل بفتح دال مهمله و قاف و لام در آخر و دوقل بفتح دال مهمله و سکون واو
و فتح قاف و لام در آخر گویند در صراح ست الدقل چوب خشتة یمد علیها شراع السفینة و تسمیها البحریة الصاری و در قاموس ست صار بصاد و را مهملتین چوب

که در میان کشتی بود نهی و بسهم السفینه نیز گویند و بفارسی تیر کشتی + **مسخرا** + کسیکه با مردم مسخریه کند و مردم با او مسخریه کنند در عربی بمعنی اول مسخرة بضم سین مهمله و فتح خای معجمه و رای مهمله و تای فوقانی در آخر مستعمل است و بمعنی دوم سخره بسکون خای معجمه بر وزن تبصره مستعمل است + **مسخرا پن** + بمعنی مسخرگی و مزاح و ظرافت بعربی سخریه بضم سین مهمله و سکون خای معجمه و کسر رای مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی تماخره + **مسخرا پن کرنا** + سخریه کردن بعربی سخر بفتح سین مهمله و سکون خای معجمه و رای مهمله در آخر و سخر بالتحریک و سخره بالضم و مسخر بفتح میم و سخر بالضم و بضمتین گویند سخر منه و به از باب سمع فعل ازان بفارسی تماخره کردن ناصر خسرو گوید **شعر** + گر تو تماخره کنی اندر چنین سفر + بر خویشتن کنی تو نه بر من تماخره + **مسطر** + لغت عربیست در اردو و هندی مستعمل و در فارسی هم آله کشیدن خطوط سطرها برای نوشتن کتاب و نیز آله که بآن جدول کشند بعربی آنرا مسطار بکسر میم و سکون سین مهمله و طای مهمله با الف و رای مهمله در آخر گویند و بفارسی ستاره بکسر سین مهمله و تای فوقانی شیخ سعدی گوید **شعر** لاجرم چون ستاره پست بود + نتواند که کج رود جدول + **مسطر بنانا** + مسطر را ساختن بفارسی مسطر دوختن و بستن تاثیر گوید **شعر** صفیر خامه ما صوت بلبلان دارد + ز رشته رگ گل دوختند مسطر ما + و له **شعر** بهر کجا از ضعف جسمش شد مرتب نسخه + بهر آن از تار جان تاثیر مسطر بسته ام + **مسطر کرنا** + مسطر کشیدن بر ورقها بعربی تسطیر و بفارسی مسطر زدن و کشیدن و نهادن کلیم گوید **شعر** هر که را باید نوشتن نسخه آداب فقر + صفحه تن را ز نقش بوریا مسطر زند + غنی گوید **شعر** جز وصف سر زلف تو در نسخه ما نیست + مسطر بگر از رشته کشیدیم ورق را + شناهی گوید **شعر** بر کناره اش پس از زین راست گر نهد + از طبع تو بصفحه مه مسطر آفتاب + مسطر خوردن بمعنی کشیده شدن **شعر** شاید که از تجمل تا زلف قلم تو + چون کاغذ حریر خورد مسطر آینه + **مسکرانا** + دندان سفید کردن و آن کمتر از خنده است بعربی تبسم بفتح بای موحده و سکون سین مهمله و میم در آخر و ابتسام بر وزن افتعال و تبسم بر وزن تفعل گویند + **مسکا** + بضم اول و کسر دوم و کاف تازی مشدد با الف بلغت بهاکها خریطه که بآن دهن ستور را بند کنند بعربی آنرا اعجامه بکسر عین معجمه و میم با الف و فتح میم دوم و تا در آخر و کعام بکسر کاف و عین مهمله با الف و میم در آخر گویند بفارسی پوز بند و دهان بند + مسکه لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و تحقیق و تفصیل آن در لغت مکهن خواهد آمد + **مسلمانی** + بضم اول و رای فارسی بمعنی اسلام مستعمل است و در اردو و هندی بمعنی ختنه یعنی بریدن غلاف سر کودک بعربی آنرا اختتان بکسر خای معجمه و تای فوقانی با الف و نون در آخر و ختانه بر وزن کتابه گویند ختن الولد یختنه ختنا از باب ضرب فعل ازان ختین بر وزن امیر و مختون بر وزن مفعول صفت ازان و طهر بضم طای مهمله و سکون های و رای مهمله در آخر و طهور بر وزن صبور و تطهیر بر وزن تفعیل گویند و این استعمال محدثین است چنانچه ابن بنیاره المتمع گویند صنوبر گوید **شعر** آرای طهر ابشر بعد غرس + کما قد تیم الطرب المدامه + و ما قلم بمعن عنک لا + اذا ما القیت عنه القلامه + کذا ذکر الثعالبی فی کتاب الکنایه و کتابه المسمی بمرآة الرواة + **مسمار کرنا** + خانه را ویران کردن بعربی هدم بفتح ها و سکون دال مهمله و میم در آخر و تهدیم بر وزن تفعیل و تخریب بخای معجمه و رای مهمله و بای موحده بر وزن تفعیل و بفارسی مسمار کردن ساطع کشمیری گوید **شعر** + آنکه با زور بازوی اسلام + خانه کفر را کند مسمار + **مسند** بساطی که امیران و رئیسان گسترده بر آن نشینند بعربی آنرا دست بفتح دال مهمله و سکون سین مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی چارپالش بسبب آنکه یک تکیه بر یمین و یک بر یسار و یک بر پس پشت و یکی پیش سینه می نهند و مسند بضم میم چیزی که بر آن تکیه کنند و بفارسی بالش بزرگ را گویند با لفظ زدن و نهادن مستعمل عرفی گوید **شعر** نهاد چشم تو مسند به پیشگاه بهشت + اگر بزیر نگین فرشت بوستان نرگس + **مسواک** + لغت عربی است در اردو و هندی

مستعمل و بمعنی سواک بکسر سین نیز گویند **مسواک کردن** دندان را بمسواک پاک کردن بعربی استیاک بروزن افتعال و استنان بسین مهمله و تکرار نون
بروزن آن و بفارسی سواک کردن **مسور** غلط العام است و مرادف بمعنی آن نزا عدس بفتح و تعیین و دال مهملتین و سین مهمله در آخر و بلس بضم بای موحده و سکون لام و
سین مهمله در آخر و بفارسی نوسرخ و مرجمک بفتح میم و سکون رای مهمله و ضم جیم و نرسک بفتح نون و رای مهمله و سکون سین مهمله و کاف تازی در آخر و نسک بفتح نون و
سکون سین مهمله و بترکی یاسموق بفتح یای تحتانی و سکون سین مهمله و ضم میم و قاف در آخر گویند معتدل البقول بمعنی خشک کرده و **مسوڑا** بفتح اول و ضم دوم
و سکون واو معروف و رای هندی با الف گوشتی که از آن دندان روید بعربی آن را اللثة بکسر لام و فتح ثای مثلثه و تا در آخر و بفارسی جای دندان شعوری کلشی گویند
بیت آن نه ماتم که حسرت نابود + جای ماتم بکام دندان بود + این ماتم که مان در انبان ست + جای دندان تبیح و دندان است اللثة ثنامرة بشین معجمه با الف
و کسر میم و فتح رای مهمله و تا در آخر و مشمرة بروزن مستقبلة لثه بدندان چسپیده **مسا** بفتح اول و دوم مشدد با الف و انبهای سخت را گویند که بقدر نخود
بر اندام مردم بر می آیند و درد میکنند بعربی آن را ثولول بضم ثای مثلثه و سکون همزه و ضم لام و سکون واو و لام در آخر گویند ثالیل جمع آن بفارسی گندمنه بفتح
کاف فارسی و سکون نون و فتح دال مهمله و میم و ها در آخر و آزخ بمد همزه و فتح زای معجمه و بعضی بزای فارسی گفته اند و بمعنی مکهی یعنی مگس نبدوق چنانکه خواند آید
مسوسنا بفتح اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و سین مهمله و نون با الف چیزی را به تنگ گرفتن و فشار دادن بعربی آن را غط بفتح غین معجمه و طای مطبقه مشدد
در آخر گویند در نهایه است و فی حدیث ابتداء الوحی فاخذنی جبریل فغطنی الغط العصر الشدید والکبس **مسهری** نوعی از پلنگ که داره دارد که برای
حفاظت از پشه ها سازند بعربی آن را الکلة بکسر کاف و لام مشدد و تا در آخر گویند صلاح الدین صفدی در شرح لامیة العجم گوید کلل جمع کلة و هو الستر الرقیق
یخاط کالبیت یتوقی به من البق انتهی و در عرف حال عرب نامسیه بنون بای و کسر میم و سین مهمله و تحتانی مشدد و تا در آخر گویند چه ناموس پشه را گویند و
بفارسی پشه خانه **مسهل** لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل و دوائی که شکم را راند بعربی مشو بفتح میم و سکون شین معجمه و واو در آخر و مشو بروزن
عدو و مشی بروزن غنی و مشاء بروزن سماء هم گویند در صحاح است شربت مشوا و مشیا و هو الدواء الذی یسهل و لا تقل شربت دواء المشی و یقال ایضا
استمشیت و امشانی الدواء **مسی** سنونیست سیاه که زنان هند بر دندان مالند بعربی السنون الاسود و فارسیان مسی را در کلام خود به تخفیف آورده اند
نعیمای قمی گوید **بیت** مسی بمال بدندان که درد دل من دیده + تبسم تو کند کار چشم سرمه کشیده + و قبول بدینمعنی دندان سیاه کردن آورده **شعر**
برای ماتم زنان ست دیگر نیست منظوری + سیه دارند دندان را اگر احباب می سازند **مسی کی روٹی** نانی که از آرد ماش و گندم و جز آن آمیخته بپزند
بفارسی نان مسی گویند قبول گوید **شعر** ز قحط منعمان در کوزه بندند + همان نان مسی هم کیمیا شد **مسین بهیگنا** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی
مجهول و نون غنه و بکسر بای موحده مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی معروف و کاف فارسی و نون با الف کشیده آغاز دمیدن موی بسلت بعربی
طر بفتح طای مهمله و رای مهمله مشدد در آخر گویند طر الشارب از باب نصر و ضرب فعل از آن و بفارسی سبزه آغاز کردن غلام طارب تشدید رای مهمله
و طریر بروزن امیر صفت از آن و بفارسی سبزه آغاز **باب میم با شین معجمه** **مشاطه** بفتح اول و دوم مشدد با الف
و فتح طای مهمله و ها در آخر زنی که عروس را بیاراید و شانه زند و سرمه کشد و گلگونه مالد و باین معنی مستعمل فارسیان و هندیانست و فارسیان به تخفیف نیز

استعمال نمایند نظیری گوید **شعر** زمن مشاطهٔ بستان صداق می طلبد + هنوز دختر رز در سرایچهٔ عنبی ست + لیکن یکی از شعرای عرب در مدح قابوس لفظ مشاطه
بحذف تا بروزن شداد آورده است و آن این ست **شعر** ان الزمان عروس انت ماشطها + سوی اخضالک مشاط و عطار + و بعربی ماشطه بکسر شین معجمه گویند در
اساس البلاغه بمعنی مزینه بضم میم و فتح زای معجمه و کسر تحتانی مشدد و تا در آخر و مقینه بضم میم و فتح قاف و کسر تحتانی و فتح نون و تا در آخر نیز آورده و صاحب قاموس قینه
بفتح قاف و سکون تحتانی و فتح نون و تا در آخر گفته و در هندوستان و لائه نکاح را نیز گویند بعربی آنرا دلاله و بفارسی میان دار گویند + **مشق** لغت عربیست
هندیان و فارسیان بمعنی مداومت در کاری استعمال نمایند بعربی ممارسة بضم میم و میم دوم با الف و فتح را و سین مهملتین و مزاولة بزای معجمه گویند **مشق کردن** یعنی
مداومت کردن در کاری تا قوت راسخه در آن بهم رسد بمعنی ممارسة و مواظبة گویند و بفارسی مشق کردن و زدن و کشیدن صائب گوید **شعر** پیشتر زانکه دهد
خامه بدستش استاد + الف قامت او مشق قیامت می کرد + طالب آملی گوید **بیت** نی غلط گفتم چه کافر نعمتم + منکه زینسان مشق هذیان میزنم +
صائب گوید **شعر** چون بوریا شکسته دلان حریم عشق + مشق شکستگی به دبستان کشیده اند + و کاغذی که بران مشق کرده باشند آنرا مشقی و کاغذ مشقی گویند
اشرف گوید **شعر** چون آن آبی که شوید طفل از روی مشقی خود را + تبرای حرف در هر قطرهٔ اشکی نهان دارم + قبول گوید **شعر** برنگ کاغذ مشقی سیاه پیمایم
+ اگر بفرض مجسم شود نوا غم ما + **مشک** لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل چرم دوخته که در آن سقایان آب بردارند بعربی زق بکسر زای معجمه و قاف
مشدد در آخر گویند زقاق بروزن کتاب و زقاق بروزن رمان و ازقاق بروزن احباب جمع آن و حمیت بفتح حای مهمله و کسر میم و سکون تحتانی و تای
فوقانی در آخر مشک کوچک را گویند و سجل بفتح سین مهمله و سکون جای مهمله و فتح بای موحده و لام در آخر مشک بزرگ را گویند ثعالبی گوید مشک آب سقا بکسر سین
مهمله و قربه بکسر قاف گویند و مشک شیر و روغن کنجد را زق و رکوه بفتح رای مهمله و سکون کاف گویند و مشک شیر را محض بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح قاف و نون
در آخر و وطب بفتح واو و سکون طای مهمله و بای موحده در آخر گویند و مشک روغن گاو و گوسفند و مانند آنرا عکه بضم عین مهمله و فتح کاف مشدد و تا در آخر و نحی بکسر نون
و سکون حای مهمله و تحتانی در آخر گویند و مشک روغن زیت را حمیت بفتح حای مهمله و کسر میم و مساد بکسر میم و سین مهمله با الف و دال مهمله در آخر گویند در صحاح است
المساد نحی السمن و العسل یهمز و لایهمز فاذا همز فهو مفعل و اذا لم یهمز فهو فعال انتهی بفارسی خیک روغن و خیک انگبین گویند و مشک انگبین را بیع بیا موحده و دال
و عین مهملتین بروزن بیع گویند + **مشک** بالضم خوشبوئیست معروف بعربی مسک بکسر میم و سکون سین مهمله گویند و تحقیق آن در لغت کستوری گذشت
+ **مشکین باندهنا** دست کسی را کتف بستن بعربی کتف بفتح کاف و سکون تای فوقانی و فا در آخر گویند کتفه از باب ضرب فعل از آن مکتوف بروزن
مفعول صفت از آن + **باب میم با صاد مهمله** + **مصالح** بفتح اول جمع مصلحه بکسر لام لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی بمعنی مفرد و ضروریات
معماری هر چیز مانند ضروریات طیاری عمارت مثل چوب و خشت مستعمل شانی تکلو گوید **شعر** در چراغ مه ز طول شب مصالح شد تمام + طی نشد افسانها در دو جهان
فرسای من + طغرا در تعریف خطمی گوید **بیت** چو خطمی شد غشش خود در انشا ساخت + برایش ز هر سو دو صد چتر ساخت + در این چتر سازی چو دکان گرفت +
مصالح ز یاقوت و مرجان گرفت + طاهر وحید در تعریف واتکر گوید **بیت** دو واتی که جانان ببازیچه ساخت + دلم را برای مصالح گداخت + بمعنی اسباب
و ضروریات مواد و هیچ گویند و نیز مصالح بمعنی ضروریات دیگ بمعنی آنرا توابل بفتح تای فوقانی و واو با الف و کسر بای موحده و لام در آخر و ابازیر بفتح همزه و بای موحده

باالف وکسر زای معجمه وسکون تحتانی ورای مهمله درآخر گویند وقرح بکسر قاف وسکون زای معجمه وحای مهمله درآخر گویند در قاموس ست القزح بالکسر التابل ونفح والتقابح
الابازیر وفجا بالفتح فاو بکسر آن وحای مهمله باالف هم در قاموس ست الفحا و یکسر ابزار کالفحواء او یابسته جمعه افحاء وفحی القدر تفحیة کثر ابازیره امام ابومنصور موهوب بن احمد
جوالیقی در تکمله گوید التابل والابزار یفرق عوام الناس بینهما والعرب لا تفرق بین التابل والابزار والقزح والقزح والفحا والفحا کله بمعنی واحد یقال توبلت القدر
وفحیتها وقزحتها اذا القیت فیها الابزار بفتح الهمزة ولیس بجمع هو فارسی معرب وبعضهم بکسر الهمزة وبفارسی بدین معنی نیز مصالح مستعمل ست لهذا مصالح گرم هم میگویند
سلیم طهرانی در صفت طعمه گوید + خورد نیها بهمه تمام عیار + کز مصالح درست گردد کار + **مصقله** بکسر اول وسکون دوم وفتح کاف ولام وها در آخر لغت
عربیت در اردو وهندی مستعمل افزاریست که صیقل گران بآن زنگ از روی سلاح زدایند + **مصیبت** بالضم لغت عربیت در اردو وهندی فارسی
مستعمل بمعنی اندوه بعربی رزیه بضم رای مهمله وسکون زای معجمه وهمزه در آخر ورزیئه بروزن کریمه هم گویند **باب میم باطای معجمه** + **مظلوم**
لغت عربیت در اردو وهندی وفارسی مستعمل بعربی مضیم بمیم وضاد معجمه ومیم درآخر بروزن مبیع ومستضام بروزن مستهام نیز گویند بفارسی ستم زده وستمکش وبیدادکش
گویند سعدی فرماید **بیت** ستمکش گراهی برآرد ز دل + زند سوز او شعله در آب وگل + نسبتی تهانیسری گوید **شعر** جدا از ما دل ما را بزیر خاک کنید +
باین ستم زده دریک مزار نتوان کرد + وحشی گوید **شعر** شهری که در و هیچ تو بیداد گری هست + بیداد کشان را طمع داد نباشد **باب میم باعین**
مهمله **معمی** بالضم اول وفتح دوم ومیم مشدد باالف کلامی که دران نام کسی را پنهان کنند ومعنی الفاظ بران دلالت نکند در عربی بالفظ کشف و در فارسی با لفظ
شگافتن وگشادن مستعمل **باب میم بافا** + **مفت** بالضم لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل بمعنی گرفتن چیزی بدل بعربی مجان بفتح میم وجیم مشدد
باالف ونون در آخر وانفده خضر امضرا در قاموس است انفده خضر امضرا بکسر بهاء گفتته ای بغیر ثمن + **باب میم باقاف** + **مقیش** بضم اول وفتح دوم مشدد
مفتوح وسکون تحتانی وشین معجمه در آخر تار زر ونقره که آنرا آهن کرده در کشیده که نوعی از درخت ست کنند فارسیان آنرا مقیش بروزن مشوش گویند موسوی خان گوید
شعر چو گیرد ار حیا برخ نگار شمع رخسارش + کند پیراهن فانوس را پاک مقیش را + وسازنده آنرا مقیش گر گویند طغرا گوید **بیت** طلا دزد دریر هن
شوخ مل + مقیش گر رخت از تار گل **باب میم باکاف تازی** + **مکا** بضم اول ودوم مشدد باالف بمعنی مشت در لغت گهونسا بکاف عجمی گوید
مکر + بفتح اول وسکون دوم ورای مهمله در آخر لغت عربیت بمعنی بدسگالی وحیله گری بفارسی سالوس نامهر وسین مهمله وضم لام گویند وختر **مکار** لغت عربیت
در اردو وهندی وفارسی مستعمل کسیکه مکر کند بعربی ماکر بروزن فاعل وحیال بحای مهمله وتحتانی مشدد وباالف ولام در آخر وضد انجای معجمه ودال وعلین مهملتین بروزن شداد
وبفارسی سحکار گویند **مکتب خانه** در اردو وهندی فارسی جای که کودکان را تعلیم دهند وبفارسی آنرا مکتب گاه هم گویند بعضی گمان کنند که مزید علیه مکتب بمعنی جای کتابست
چه مکتب خود ظرفست وخانه وگاه زائد بر قیاس مجلس گاه ومنبت گاه گوییم تحقیق آنست که این کلمات مصدر میم آمده اند در ینصورت لفظ خانه وگاه زائد نباشد
ظهوری گوید **بیت** کنم در عشق مکتب خانهٔ خود کوه وهامون را + بیاموزم طریق عاشقی فرهاد ومجنون را + زلالی گوید **بیت** چو غنچه سوی مکتب گاه آهنگ
بغل پر جزو ودلتنگی بصد رنگ + وبفارسی دبستان ودبیرستان هم گویند وبعربی مکتب در صحاح است کتاب بضم کاف وتای فوقانی مشدد وباالف وبای موحده
در آخر ومکتب بمکتب یعنی جای تعلیم حب قاموس گوید کتاب بروزن رمان بمعنی مکتب یعنی موضع کتابت است ومکتب بروزن مصدر جای تعلیم

وقول جوهری که کتاب و مکتب یکیست غلطست و تحقیق آنست که قول جوهری صحیح و تغلیط صاحب قاموس غلط چنانکه بر متتبع لغت پوشیده نیست در اساس البلاغه است
سلم ولده فی المکتب و الکتاب و ذهب الصبیان الی المکاتب و الکتاتیب و قیل الکتاب الصبیان لا المکان **مکتوب** لغت عربیست بمعنی نوشته و هندیان خطوطها
را گویند که باهم چسپانیده اطفال را دهند تا سواد روشن کنند بفارسی ترسل گویند اشرف گوید شعر رحل خطش را زد و رچهره مصحف در کنار بدواز سر زلف خم
اندر خم ترسل در بغل **مکرنا** از گفته خود برگردیدن بعربی آنرا نکل بکسر همزه و سکون نون و کاف با الف و رای مهمله در آخر گویند **مکرط** بفتح اول و دوم مشدد مفتوح و رای
هندی در آخر جانوریست نر که شکار مگس کند بعربی آنرا خدرنق بفتح خای معجمه و دال مهمله و سکون رای مهمله و فتح نون و قاف در آخر گویند و بذال معجمه نیز آمده
چنانکه ثعلبی گفته و بفارسی یوپا گویند **مکرطی** ماده مکرط باشد که شکار مگس کند بعربی آنرا عنکبوت بفتح عین مهمله و سکون نون و عنکبات بفتح عین مهمله و سکون
نون و فتح کاف و بای موحده با الف و تا در آخر و عنکباء بالمد و عنکبه بروزن حرجه گویند و کهول بکسر کاف و سکون ها و فتح واو و لام در آخر و کهول بروزن جبور
و کهدل بفتح کاف و سکون ها و فتح دال مهمله و لام در آخر گویند و کنیت آن ام فشعم و بفارسی کلاش بفتح کاف تازی و شین معجمه در آخر و تارتنک بفتح تای فوقانی و نون
و کاف تازی در آخر و تنند بفتح تای فوقانی و سکون نون و تند و بضم دال مهمله و سکون واو و تنند و بفتح تای فوقانی و سکون نون و ضم دال مهمله و واو ساکن در آخر
و کارتن و کارتنه و مگس گیر گویند و بترکی اورومچاگ بضم همزه و رای مهمله و سکون میم و جیم فارسی با الف و کاف فارسی ساکن در آخر **مکو** بفتح اول و ضم دوم و سکون
واو مجهول در آخر بار درختیست بعربی آنرا عنب الثعلب و فناة بفتح فا و نون با الف و تا در آخر گویند و فنا بحذف تا جمع آن و بفارسی روس انگروه بضم کاف فارسی
گویند چه روس بمعنی روباه و انگروه دانه انگور را گویند و روباه تربک بضم تای فوقانی و فتح بای تازی گویند چه تربک بمعنی انگور باشد و سگ انگور گویند
و بترکی ات یزم چه ات بمعنی سگ و یزم بمعنی انگور چنانکه از بعض اتراک بگوش رسیده سرد و ترست در درجه دوم نوعی از عنب الثعلب هست که در غلاف باریک میباشند
بعربی آنرا کاکنج بفتح کاف با الف و فتح کاف دوم و نون و جیم در آخر و جوز المرج باضافت گویند مرج بفتح میم و سکون رای مهمله و جیم در آخر و بفارسی عروس در پرده گویند
صاحب قاموس گوید کاکنج صمغ درختیست که شبهت آن بگوهها ظاهراست و ظاهر این قول صاحب قاموس صحیح نیست زیرا که در هیچ کتابی از کتب معتبره طب بمعنی صمغ یافته
نمی شود و شیخ بوعلی در قانون گوید الکاکنج نبت قوته قریبة من قوة عنب الثعلب و خصوصا قوة ورقه بارد یابس الی الثانیة و ابن بیطار در مفردات گوید
ثمرة حمراء فی غلاف یسمی جوز المرج من انواع عنب الثعلب **مکهیا** مگسی کلان کبود رنگ که اکثر بر شتران و خران نشیند بعربی آنرا شعراء بشین معجمه و عین و رای
مهملتین بوزن حمرا و بفارسی خرمگس گویند **مکهرا** بمعنی وی طلاق آن ببرد و محبوب کنند بعربی محیا بضم میم و فتح حای مهمله و تحتانی مشدد با الف **مکهن**
بفتح اول و دوم مشدد مخلوط التلفظ بها و سکون نون در آخر چیزیست که از شیر برآرند و ازان روغن سازند بعربی آنرا زبده بضم زای معجمه و سکون بای موحده و فتح دال
مهمله و تا در آخر و زبد بروزن مان گویند و بفارسی مسکه **مکهی** بفتح اول جانوریست که بر سر طعام و جز آن نشیند بعربی آنرا ذباب و بفارسی مگس و بترکی چیبان
بکسر جیم فارسی و بای موحده و کنیت آن ابو جعفر و ابو حکیم و ابو الحدرش و مگس انگبین را بعربی نحل بفتح نون و سکون حای مهمله و لام در آخر گویند بمعنی مذکر و مونث
هردو آید در صحاح است النحل و النحلة الدبر یقع علی الذکر و الانثی حتی یقول یعسوب انتهی و دبر بفتح دال مهمله و سکون بای موحده جماعت نحل را گویند و واحد
آن نیامده و جمع آن دبور بضم دال آمده و یعسوب بفتح یای تحتانی و سکون عین مهمله و ضم سین مهمله و سکون واو و بای موحده در آخر سردار نحل که مذکر است آنرا

گویند و بفارسی نحل امنیج بضم میم و سکون نون و جیم در آخر و مگس انگبین گویند و نیز مکھی در ہندی دانه آہنین کوچک که بر لب بندوق بالای چشم تفنگ انداز بر وقت سر دادن بر نشان ماند بفارسی آنرا مگس گویند نعمت خان عالی گوید بیت مگس چون آ.بندوق گردید راست ٭ بگفتش که بنمای دشمن کجاست ٭ و بترکی آنرا قراول بفتح قاف گویند کلیم در صفت بندوق گوید شعر بلب قراول نیاسته دلنشین خالیست ٭ که دید بانش از چشم بر نمیدارد ٭ مکھی ہانکنا مگسان راندن بعربی ذب بفتح ذال معجمه و بای موحده مشدد در آخر گویند و بفارسی مگس راندن باب میم با کاف فارسی مگذر دو چوب سنگین که کشتی گیران آن بر ورزش کنند بعربی درمجاوره حال آنرا میل بکسر میم و سکون تحتانی گویند فلان یلعب بالامیال فلان ورزش میلها کند بفارسی میل گیری گویند میر نجات گوید بیت میل گیری چو کند غمزه ات از چشم سیاه ٭ میل در دیده دشمن کند از نیم نگاه ٭ مگر مچهه جانوریست دریائی که مردم فرو برد بعربی آنرا تمساح بکسر تای فوقانی و سکون میم و سین مهمله با الف و حای مهمله در آخر گویند تماسیح جمع آن در اساس است فلان یعصف فی اکله عصف الریح ٭ فکانه تمساح من التماسیح ٭ و بفارسی نهنگ گویند و نیز نهنگ بفتح نون گویند شعر خود نگر مچ بچشم تاز آورده چنانکه گوید بیت گردن نشکسته که به نسبت وزیر او ٭ سر تا بپا همچو نگر مچ گلوی اوست ٭ شاید که از الفاظ مشترک است یا ہندی را آورده باب میم با لام ٭ ملاح لغت عربیست در اردو و ہندی و فارسی مستعمل کسیکه کشتی راند بعربی آنرا صراری بفتح صاد مهمله و رای مهمله با الف و کسر رای مهمله و تحتانی مشدد و عدال بفتح عین مهمله و دال مهمله مشدد با الف و رای مهمله در آخر و نوتی بفتح نون و سکون واو و کسر تای فوقانی و تحتانی مشدد گویند نواتی جمع آن و بفارسی کشتیبان گویند و بترکی کیمیچی بکسر کاف تازی و فتح میم و کسر جیم فارسی ٭ ملاحی ٭ مزدی که در عبور از دریا بملاح دهند بعربی آنرا نول بفتح نون و سکون واو و لام در آخر گویند ملاپ بکسر اول و دوم با الف و بای فارسی در آخر با هم آمیزش بعد از رفع جنگ بعربی آنرا صلح بضم صاد مهمله و سکون لام و حای مهمله در آخر و بدن بضم ها و سکون دال مهمله و نون در آخر و سلم بکسر سین مهمله و سکون لام و میم در آخر و بالفتح هم آمده و در استعمال مونث هم می آید و بفارسی آشتی و بترکی بارش بفتح بای تحتانی و رای مهمله و شین معجمه در آخر گویند ملاپ کرانا آمیزش دادن میان مردم بعربی اصلاح بصاد مهمله و لام و حای مهمله بر وزن افعال گویند در اساس است سعی فلان فی اصلاح ذات البین و بفارسی صلح دادن و آشتی دادن صائب گوید شعر شنبه و آدینه را با هم که خواهد داد صلح ٭ می علاج خصمی ایام نتوانست کرد ٭ ملاپ کرنا با هم آمیزش کردن بعد از جنگ بعربی مصالحه بمیم و صاد مهمله و لام و حای مهمله و مسالمه بسین مهمله و لام و میم و مهادنه بمیم و ها و دال مهمله و نون بر وزن مفاعله گویند صالح العدو و سالمه و صالحه علی کذا فعل از آن و هادن العدو و هادنه علی کذا همچنین بفارسی آشتی کردن و صلح کردن و آمدن صائب گوید شعر صائب از طبع با این تازه غزل صلح مکن ٭ اول جوش بهار است گلستان ترا ٭ میر معز گوید شعر هر که صلح آورد با تو صبح بختش بر دمید ٭ تیره گردد بیگر آنکس که پیکار آورد ٭ ملاپ ہونا آمیزش شدن میان دو مردم بعد از رفع جنگ بعربی اصطلاح بصاد و طاء و حای مهملات بر وزن افتعال و تصالح بر وزن تفاعل گویند اصطلحوا و تصالحوا و اصالحوا بتشدید صاد و تصالحا علیه و اصطلحا فعل از آن و وقع بینهما الصلح و تهادنوا و وقع بینهم مدنه و بفارسی صلح افتادن حافظ گوید شعر شکر ایزد که میان من و او صلح افتاد ٭ حوریان رقص کنان ساغر شکرانه زدند ٭ ملاطفه بضم اول و دوم با الف و فتح طای مهمله و فا و تا در آخر لغت عربیست در اردو و ہندی خطوطی را گویند که با هم چسپانیده با طفال هند تا سواد روشن کنند بفارسی آنرا ترسل براو سین مهملتین و لام بر وزن تقبل گویند اشرف گوید شعر رحل خطش از دو رچهره مصحف در کنار ٭ وز سر زلف خم اندر خم ترسل در بغل ٭ ملائی ٭ بضم اول و دوم با الف و کسر همزه و سکون تحتانی معروف پو

که بر سر شیر و جغرات و شوربا بسته شود بمعنی آنرا مدوایه بضم دال مهمله و واو با الف و فتح تحتانی و تا در آخر و بکسر میم آمده در قاموس ست الدواية کثمامة و کبرية بعلو الهریسة واللبن و نحوه اذا ضربتها الريح کغرقی البيض و خرشاه بکسر خای معجمه و سکون رای مهمله و شین معجمه با همزه ممدوده گویند ما علی اللبن و الدواية و اکل خرشاء اللبن و بفارسی سر شیر و سر جغرات گویند ریح گوید شعر فی خط غباریست که سر زد ز بنا گوش ✦ سر شیر حلاوت شده از شیر تو پیدا ✦ و بترکی قیماغ و قیماق گویند ✦ **ملائی بر نیا** ✦ سر شیر بستن شیر بعربی تدویه بفتح تای فوقانی و سکون دال مهمله و کسر واو و فتح تحتانی و تا در آخر گویند در صحاح است دوی اللبن و تدوية اذا رکبته الدواية و قد ادویت ای اکلت الدواية و هو افتعلت لبن داو بروزن قاض و لبن مدو شیر با سر شیر ✦ **ملتا** ✦ از صفات در مهماست بمعنی سوده بمعنی مسیح بفتح میم و کسر سین مهمله و سکون تحتانی معروف و حای مهمله در آخر و اطلس بفتح همزه و سکون طای مهمله و فتح لام و سین مهمله در آخر و بفارسی سوده نقش گویند ✦ **ملانا** ✦ بمعنی آمیختن بمعنی مزج بفتح میم و سکون زای معجمه و جیم در آخر و مشج بفتح میم و سکون شین معجمه و جیم در آخر و خلط بفتح خای معجمه و سکون لام و طای مهمله در آخر و ربک بفتح رای مهمله و سکون بای موحده و کاف در آخر و لبک بفتح لام و سکون بای موحده و کاف در آخر گوید ابو منصور ثعالبی گوید شوب بفتح شین معجمه و سکون واو و بای موحده در آخر و مذق بفتح میم و سکون ذال معجمه و قاف در آخر آمیختن شیر را با آب و قطب بفتح قاف و سکون طای مهمله و بای موحده در آخر آمیختن می را با آب و غلث بفتح غین معجمه و سکون لام و ثای مثلثه در آخر آمیختن گندم را با جو و قشب بفتح قاف و سکون شین معجمه و بای موحده در آخر آمیختن طعام را با زهر ✦ **ملجانا** ✦ با هم آمیخته شدن بمعنی ارتباک براء مهمله و بای موحده و کاف و التباک بلام و بای موحده و کاف در اختلاط بخای معجمه و لام و طای مهمله و امتزاج بمیم و زای معجمه و جیم بروزن افتعال گویند ✦ **ململ** ✦ نوعی از جامه باریک ست ابو منصور ثعالبی گوید ثوب شف بفتح شین معجمه و تشدید فا جامه باریک که ماورای آن نمود شود و بعد ازان سب بکسر سین مهمله و تشدید بای موحده و آن باریکتر ازانست و بعد ازان سابری بسین مهمله با الف و کسر بای موحده و رای مهمله و تحتانی مشدد و آن بمرتبه باریکیست که لابس آن میان برهنه و پوشیده است بعد ازان لهله بفتح هر دو لام و سکون ها و نهنه بفتح هر دو نون و سکون ها و آن باریک بود ✦ **ملنا** ✦ بکسر اول و سکون دوم و نون با الف با کسی ملاقات کردن بمعنی لقاء بلام و قاف بروزن کساء و لقی بالضم و بالقصر و ملاقاة و بفارسی دو چار شدن و دو چار زدن و در خوردن گویند و نیز بمعنی حاصل شدن چیزی بعربی حصول بالضم و وجدان بالکسر و بفارسی بدست آمدن و یافتن و نیز کسی را در آغوش گرفتن بمعنی عناق بکسر عین مهمله و نون با الف و قاف در آخر و معانقه بروزن مفاعله گویند و ملنا بفتح اول و سکون دوم بمعنی مطلق مالیدن بمعنی مالیدن خوشه و جامه سپش را فرک بفتح فا و سکون رای مهمله و کاف در آخر گویند و مالیدن بدن را دلک بفتح دال مهمله و سکون لام و کاف در آخر گویند ✦ **ملنسار** ✦ بکسر اول و فتح لام و سکون نون و سین مهمله با الف و رای مهمله در آخر کسیکه با مردم آمیزد و با آنها خو فهازند و بخورد بمعنی آنرا مخش بکسر میم و فتح خای معجمه و شین معجمه مشدد در آخر گویند در نهایه ست کان صلی الله علیه و سلم مخشا و هو الذی یخالط الناس و یاکل معهم و یتحدث و المیم زائدة ✦ **ملنگ** ✦ بفتح اول و دوم و سکون نون و کاف فارسی در آخر لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل گردیده از فقرا مجرد و یا برهنه مجرد و کاهی گوید شعر مثال کاهی از سنگلاخ وادی فقر ✦ ملنگ وار بپایان برد طریق ملنگ ✦ **ملونی** ✦ آمیزش عله و مانند آن بعربی مزج و خلط گویند و بمعنی آمیزش در درهم و دینار بمعنی آنرا غش بکسر غین معجمه و شین معجمه مشدد گویند و درهم مغشوش درهم غیر خالص ✦ **مله** ✦ بضم اول و دوم مشدد

وسکون ها مرغی که پایش بسته در دام گذارند تا مرغان دیگر او را دیده در دام افتند بعربی آنرا امعوی برای مهمله با الف و کسر میم و قاف و مُطْمِع بضم میم و سکون طای مهمله و کسر میم
وعین مهمله در آخر گویند در اساس البلاغه ست اِنَّ الطَّیْرَ لَیُصْطَادُ بالمطامع جمع مُطْمِع و آن مرغیست که او را میان دام گذارند تا مرغان دیگر بدلالت او در
دام افتند انتهی و بفارسی آنرا کالبوت و نحو هیه و پاوام گویند و بوجی که او را بسته در دام گذارند تا بازها او را دیده در دام افتند و او را شکار کنند بعربی آنرا
مِلْواح بکسر میم و سکون لام و واو با الف و حای مهمله در آخر گویند **مَلهِشی** بضم اول و فتح دوم و سکون ها و کسر تای هندی و سکون تحتانی معروف بیخ گیاهیست
که بعربی آنرا اصل السُّوس و بفارسی بیخ مهک گویند معتدلست **مَلیده** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی نانی که او را ریزه ریزه کرده در شکر آمیخته
خورند و این مخفف مالیده است **باب میم با میم** **مَمالی** زن خال را گویند بعربی زوجة الخال و بفارسی زن خالو **مَمولا** بفتح اول و ضم دوم
وسکون واو مجهول و لام با الف مرغیست بمقدار گنجشک خطهای سیاه بر پشت دارد و دم خود را بر زمین میزند بعربی آنرا صَعْوَه بفتح صاد مهمله و سکون عین
مهمله و فتح واو و ها در آخر صَعَوات و صِعاء و صَعْو بحذف ها جمع آن قاضی احمد بن محمد ارجانی گوید **شعر** لَوْ کُنْتُ اَجْهَلُ مَا عَلِمْتُ لَسَرَّنِی + جَهْلِی کَمَا قَدْ سَائَنِی مَا
اَعْلَمُ + کَالصَّعْوِ یَرْتَعُ فِی الرِّیَاضِ وَ اِنَّمَا + حُبِسَ الْهَزَارُ لِاَنَّهٗ یَتَرَنَّمُ + و صَعْو بفتح واو و سکون صاد مهمله و بعین مهمله در آخر و بالتحریک بهم آمده و صِعْوان
بر وزن غزلان جمع آن و بفارسی دُنْبیچه بضم دال مهمله و فتح جیم فارسی و مرغ فاطمه و سریچه بفتح سین مهمله و کسر رای مهمله و تحتانی معروف و فتح جیم
فارسی و سنگانه بفتح سین مهمله و کراک بفتح کاف تازی و تَرَندک بفتح تای فوقانی و رای مهمله و سکون نون و فتح دال مهمله و کاف تازی در آخر و ترند بحذف
کاف و در ماوراء النهر آنرا دختر صوفی گویند + **باب میم با نون** **مَن** بلغت بهاکها بمعنی دل و در فارسی هم بهمین معنی آمده ظاهر از توافق
لسانین است فریع الدهر گوید **شعر** یار بهچون روح حیوانی او شکل مردمک + که میان من در آید گاه اندر چشم من + بعربی قَلْب بفتح قاف و فُؤاد بضم فا
و همزه با الف و دال مهمله در آخر و خُواد بر وزن سحاب گویند و آن قلیلست و خَلَد بفتح خای معجمه و لام و دال مهمله در آخر گویند و مَن نیز در هندی بمعنی
مهره که از مار بهم رسد و آن دافع زهر مار است بفارسی آنرا مارمهره و مهره جان دار گویند خاقانی گوید **شعر** + بهترین جا بدست و بدترین تو گزو + مهره جاندار و اندر مغز ثعبان
دیده اند **مِنّانا** + رنجیده را خوشنود کردن بعربی ارضا بکسر الف و سکون رای مهمله و ضاد معجمه با الف و همزه در آخر گویند و بفارسی خوشنود کردن **مِنَّت**
بکسر اول و دوم مشدد و تای فوقانی در آخر لغت فارسیست در اردو و هندی بمعنی عاجزی مستعملست امیر خسرو گوید **شعر** بیچاره خسرو خسته را خون ریختن
فرموده است + خلقی بمنت یکطرف وان شوخ تنها یکطرف + بعربی تَضَرُّع بفتح تا و ضاد معجمه و رای مهمله و عین مهمله بر وزن تفعّل گویند و بفارسی زاری نیز گویند **مَنْدَی** بفتح اول
وسکون دوم و کسر دال هندی و سکون تحتانی معروف بازار کلان که از آنجا چیزها خریده در بازارهای دیگر فروخت نمایند بعربی آنرا السوق الکبیر گویند و بفارسی
کلان بازار **مَنتر** چیزی که برای جادوی بخوانند بعربی آنرا رُقْیه بضم رای مهمله و سکون قاف و فتح تحتانی و ها در آخر و سِحْر بکسر سین مهمله و سکون حای مهمله و رای مهمله در آخر و
عُوذه بضم عین مهمله و سکون واو و فتح ذال معجمه و ها در آخر و بفارسی افسون و فسون و جادو گویند و بترکی آرباق بفتح همزه و سکون رای مهمله و بای موحده با الف و قاف ساکن و
کسیکه افسون داند بعربی آنرا ساحر و راقی و بفارسی جوزن و افسونگر و جادو گویند و متاخرین جادوگر هم گویند **مَنجن** بفتح اول و سکون دوم و فتح جیم
وسکون نون در آخر چیزی که بر دندان برای استحکام و تحلیه مالند بعربی آنرا سَنون بفتح سین مهمله و ضم نون و سکون واو و نون در آخر گویند **منجهلا** +

منجهولا بفتح اول و سکون دوم و جیم تازی و های مخلوط التلفظ بها و لام با الف فرزندی که میان دو فرزند بود و بعربی آنرا اوسط بفتح همزه و سین مهمله گویند و بفارسی میانه هر چیز میانه بعربی وسط بفتح واو و سین مهمله و طای مهمله در آخر و متوسط بروزن مستقبل گویند مندا بفتح اول و سکون دوم و دال مهمله با الف کسادی ناروایی بازار و اسباب متاع بود و بعربی کاسد بکاف و سین مهمله و دال مهمله بروزن فاعل گویند در اساس است متاع کاسد و کسید و کسدت سوقهم و در صحاح است کسد الشیء کساداً فهو کاسد و کسید و سلعة مکسدة و سوق کاسد بلا ها و بفارسی مندک و منده گویند کذا فی البرهان منڈا نر گاوی یا گوسفند نر که شاخها نداشته باشد بعربی آنرا اجم بفتح همزه و جیم و میم مشدد در آخر گویند منڈهنا چرم را بر نقاره و جز آن کشیدن بعربی تجلید بجیم و لام و دال مهمله بروزن تفعیل گویند و بفارسی خام کردن نقاره و جز آنرا و بجام کشیدن چه خام بمعنی چرم است منڈی ماده گاوی یا گوسفندی که شاخها نداشته باشد بعربی آنرا جماء بفتح جیم و میم مشدد و با الف ممدوده گویند منڈی مسجد + مسجدی که کنگرها نداشته باشد بعربی آنرا مسجد اجم بترکیب توصیفی گویند در نهایه است و منه حدیث ابن عباس امرنا ان نبنی المدائن شرفاً والمساجد جماً ای لاشرف لها و جم جمع اجم شبه الشرف بالقرون منڈیر رده بالائین دیوار که بآن دیوار بانتها رسد بفارسی سرلاوه گویند چنانکه بن لاوه بدال مهمله رده پایین دیوار را گویند چه لاوه بمعنی رده است بعربی آنرا فصیل بفتح فا و کسر صاد مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر گویند منزل + لغت عربی است در اردوی هندی و فارسی مستعمل است بمعنی آن مقدار مسافتی که مسافر آنرا در روز یا در شب طی کرده فرود آید بعربی مرحله بفتح میم و سکون رای مهمله و فتح حای مهمله و لام و تا در آخر و منقله بنون و قاف بروزن آن نیز گویند مراحل جمع آن بترکی یورت بضم تحتانی و سکون رای مهمله و تا فوقانی در آخر گویند منکا + بمعنی مهره گردن بعربی آنرا فقرة العنق بکسر فا و سکون قاف و فتح رای مهمله و تا در آخر مضاف بسوی عنق و فقرة بالفتح و فقاره بروزن سحابه گویند منگل ستاره که بر فلک پنجم است بعربی آنرا مریخ بکسر میم و رای مهمله مشدد و بفارسی بهرام و بطریق مجاز ترک فلک و ترک معربد گویند و روز را نیز گویند که بعد از دوشنبه آید و آنرا منگل وار بافزایش لفظ وار نیز بعربی آنرا جبار بضم جیم و بای موحده با الف و رای مهمله در آخر گویند و بکسر جیم نیز آمده و یوم الثلثاء بفتح تای مثلثه و بالمد و بضم تای نیز آمده و بفارسی سه شنبه گویند منگنی بفتح اول و سکون دوم و کاف فارسی و کسر نون و سکون تحتانی معروف تقرر بعد خواستگاری زن بعربی خطبه بکسر خای معجمه و سکون طای مهمله و فتح بای موحده و تا در آخر و خطب بالفتح و خطیبی بکسر خای معجمه و کسر طای مهمله مشدد و سکون تحتانی و بای موحده با همزه مقصوره در آخر گویند خطب المراة از باب نصر و اختطب از باب افتعال فعل از آن و خطب بکسر خای معجمه کسیکه خواستگاری کند منگیتر زنیکه او را خواستگاری کرده باشند بعربی آنرا خطب بکسر خای معجمه و سکون طای مهمله و بای موحده در آخر و خطبه بزیادت تا و خطیبی بکسر خای معجمه و طای مهمله مشدد و سکون تحتانی و بای موحده با الف مقصوره در آخر و خطیبة بروزن صدیقة بتشدید دال گویند و بفارسی نامزد طالب آملی گوید شعر + طالب دل یار گر و حور و پری نیست ++ دوشیزه معنی شده نانامزد ما + منمنا + بضم اول دانه ایست سیاه و تلخ که در گندم آمیخته باشد بعربی آنرا زوان بضم زای معجمه و واو با الف و نون در آخر و مارریده بمیم و بتکرار رای مهمله بروزن قاروره و مریرا بضم میم و فتح رای مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله با همزه ممدوده و شالم بشین معجمه با الف و فتح لام و میم در آخر و شولم بفتح شین معجمه و سکون واو و فتح لام و میم در آخر و شیلم بفتح شین معجمه و سکون تحتانی و فتح لام و میم در آخر گویند و بفارسی گزن بفتح کاف تازی و فتح زای فارسی و نا در آخر گویند منهه + بضم اول و خفای دوم مخلوط التلفظ بها بمعنی دهن بعربی فم بفتح فا و فوه بضم گویند افواه جمع آن بفارسی دهان

هم گویند و بترکی اغنز بفتح همزه و کسر غین معجمه و سکون زای معجمه گویند و بمعنی رو هم می آید بعربی آنرا وجه بفتح واو و سکون جیم گویند وجوه بالضم واوجه جمع آن **منهه بولا بهائی** مانند برادر نباشد و از راه دوستی او را برادر گویند بفارسی برادر خوانده و بعربی اخوالوداد گویند و در قاموس است تآخیت اخا اتخذته اخاً و تأخّوته اخا و فی الصحاح اکثر ما یستعمل الاخوان فی الاصدقاء والاخوة فی الولادة و فی الاساس اخوان الوداد خیر من اخوة الولاد **منهه برابنانا** روی را از ناخوشی ترش کردن بعربی عبس بفتح عین مهمله و سکون بای موحده و سین مهمله در آخر و عبوس بالضم و بسر بفتح بای موحده و سکون سین مهمله و رای مهمله در آخر و بسور بالضم و کلوح بضم کاف و لام و سکون واو و حای مهمله در آخر و کلاح بر وزن غراب گویند عبس جبهه از باب ضرب و عبس از باب تفعیل بسر وجهه از باب نصر و کلح وجهه از باب منع و تکلح از باب تفعل و اکلح از باب افعال فعل از ان بفارسی روی ترش کردن و روی تلخ کردن و چهره در هم کشیدن امیر خسرو گوید **شعر** روی ترش کرده بیاران بمین ٭ سرکه فروشی مکن ای انگبین ٭ شاعری گوید **شعر** جمعی که روی تلخ کنند از برای حق ٭ غافل مرو که رهزن تیغ قضا زنند باقر کاشی گوید **بیت** من نه آن رندم که چون بر دوش بار غم کشم ٭ دیده را بر هم فشارم چهره را در هم کشم **منهه بهرائی** عبارت از دادن پاره زر بحاکم برای آوردن مقصود و بعربی رشوة بحرکات ثلثه رای مهمله و برطیل بکسر بای موحده و سکون رای مهمله و کسر طای مطبقه و سکون تحتانی و لام در آخر گویند بفارسی بلکفد و بلکغده بکسر بای تازی و ضم کاف تازی و سکون غین معجمه و دال مهمله در آخر و بزیادت با در دوم و پاره بیای تازی گویند و تفصیل آن در لغت رشوت گذشت **منهه بهرائی دینا** کسی را پاره از زر دادن برای برآوردن مقصد خود بعربی رشو بفتح رای مهمله و سکون شین معجمه و واو در آخر و برطله بفتح بای موحده و سکون رای مهمله و فتح طای مطبقه و لام و تا در آخر گویند رشاه از باب نصر و برطله از باب فعلله و القمه البرطیل لقمه داد و رشوت در اساس است شکم الوالی رشاه کانه سد فمه بالشکیمه بفارسی دهن کسی بستن صائب گوید **شعر** ز تلخ گوئی من عیش عالمی تنگست ٭ ببوسه چه شود گر مرا دهان بندی ٭ و تفصیل آن در لغت رشوت دنیا گذشت **منهه پر تهوک دینا** بر روی کسی تف زدن بعربی بزق بفتح بای موحده و سکون زای معجمه و قاف در آخر و بصق بصاد مهمله و بسق بسین مهمله بجای زای معجمه هر سه بصله علی و فی مستعمل بزق علی وجهه و فی وجهه فعل از ان بسق و بصق علی وجهه و فی وجهه همچنین بفارسی تف انداختن و افگندن هم آمده **منهه پهپٹ** کسیکه بیباکانه حرف زند و پروای کسی نکند و هر چه برزبانش گذرد بگوید بعربی آنرا فتیق اللسان بفتح فا و کسر تای فوقانی و سکون تحتانی و قاف در آخر مضاف بسوی لسان بفارسی دهن دریده و دهان دریده گویند قاسم انوار گوید **بیت** خوش گفت در بیابان رندی دهن دریده ٭ عارف خدا ندارد او نیست آفریده **منهه پهیرنا** بمعنی وگردانیدن بعربی اعراض بعین و رای مهملتین و ضاد معجمه و صد بفتح صاد مهمله و دال مهمله مشدد گویند اعرضت عنه و از باب افعال و صد عن الامر از باب نصر فعل از ان **منهه پیٹنا** بهر دو دست برسر و روی خود زدن صک بفتح صاد مهمله و کاف مشدد گویند قال الله تعالی فصکت وجهها **منهه تک بهرنا** پر کردن ظرف را تا بگلو در اساس البلاغه ست ملا الاناء الی سبلته بفتح سین مهمله و بای موحده و لام و اسباله بفتح همزه و در قاموس است ملا الاناء الی اصباره بفتح همزه و سکون صاد مهمله و بای موحده با الف و رای مهمله در آخر پر کرد ظرف را تا سر آن **منهه تهنتهانا** بضم تای فوقانی مخلوط التلفظ بها و فتح تای فوقانی مخلوط التلفظ بها با و نون با الف رسیده فرو هشتن لب را و اعراض کردن بفارسی لفج انداختن چه لفج بفتح لام و سکون فا و جیم در آخر بمعنی لب است فردوسی گوید

بیت خروشان زکابل بہمیرفت زال + فرو ہشتہ بفتح و برا شتہ یال + **منہہ چھٹا النا** بچیزی اندک ناشتہ شکستن بعربی تلمج بلام و میم مشدد و جیم
بروزن تفعل گویند تلمج از باب تفعل فعل ازان یعنی خورد لمجہ را وآن بضم لام و سکون میم و فتح جیم چیزی کہ بیش از ناشتہ شکستن خورند **منہہ چڑانا** +
لب فرو زنج زادر حکایت کلام کسی از روی تحقیر و استہزا جنبانیدن از راہ رنج بعربی آنرا اختلاج بالوجہ گویند بخای معجمہ و لام و جیم بروزن افتعال در حدیث عبد الرحمن
است ان حکم بن ابی العاص بن امیۃ ابا مروان کان یجلس خلف النبی صلی اللہ علیہ وسلم فاذا تکلم اختلج بوجہہ فراٰہ فقال کن کذالک فلم یزل یختلج حتی مات بفارسی روی
خمانیدن بفتح خای معجمہ بروزن جہانیدن **منہہ دکھائی** چیزی کہ وقت دیدن روی عروس بعروس دہند بفارسی رونما گویند صائب گوید
بیت کرم اگرچہ بہر دو جہان رونما تو + از بی بضاعتی خجلم از لقای تو **منہہ سی بات لینا** عبارت است از آنکہ کسی ارادہ سخن کند و دیگری
پیش از گفتن او بگوید بفارسی سخن از دہن کسی گرفتن میرزا اسمعیل ایما گوید **شعر** ہرچہ در دل گذرد کی بزبان می آرم + عیب باشد کہ سخن از دہن کس گیرند +
منہہ کھولنا دہن کشادن بعربی فغر بفتح فا و سکون غین معجمہ و رای مہملہ در آخر و فتح بفتح فا و سکون تای فوقانی و حای مہملہ در آخر گوید در صحاح است فغر فاہ ای فتحہ
و فغر فوہ ای انفتح یتعدی و لا یتعدی و فی الاساس فلان لا یفغر الا بذکر اللہ و بفارسی دہن باز کردن و دہن واکردن **منہہ کی بہل گرنا** بر رو
افتادن بعربی کبو بفتح کاف و سکون بای موحدہ و واو در آخر و کبو بضم کاف و بای موحدہ و واو مشدد و انکباب علی الوجہ بنون و کاف و بتکرار بای موحدہ بروزن
انفعال گویند در قاموس است کبا کبوا و کبوا انکب علی وجہہ **منہہ لپیٹ لینا** رو را بجامہ پیچیدن بعربی تلفع بلام و فا و عین مہملہ و تغطی بغین معجمہ
و طای مطبقہ مشدد و تحتانی در آخر بروزن تفعل گویند **منہہ میں پانی بھر آنا** از شوق چیزی آب در دہن آمدن چنانکہ از خیال بعضی اطعمہ میشود بعربی
تحلب بحای مہملہ و لام و بای موحدہ در آخر بروزن تفعل گویند در اساس است تحلب الماء ای سال و تحلبت اشداقہ و تحلب فوہ و در مقامات بدیعیت و تحلب ریقہ
و تلمظ و تمطق انتہی در حدیث ابن عمر است قال رأیت عمر یتحلب فوہ فقال اشتہی جرادا مقلوا ای یتہیأ رضابہ للسیلان و بفارسی آب کشادن دہان و آب
در دہان آمدن و آب از دہان رفتن و آب بدہان گردیدن مفید بلخی گوید **بیت** ز غنچہ دہنت تا لبت نقاب کشاد + دہان شیشہ ز شوق لب تو آب
گشاد + طغرا گوید **شعر** قدح را در مقام لب چشی او + زیادہ بوسہ ات آب از دہن رفت + سعید اشرف گوید **شعر** از خرامیدن شیرین تو یا مہ عیان + دیدہ آب
ز حسرت بدہان میگردد **منہہ میں مارنا** بر روی کسی زدن بعربی وجہ بفتح واو و سکون جیم و ہا در آخر گویند وجہ از باب ضرب و بر رو او در قاموس است
وجہہ کوعدہ ضرب وجہہ فہو موجوہ **منہہ نوچ لینا** روی کسی را بناخن خراشیدن بعربی خدش بفتح خای معجمہ و سکون دال مہملہ و شین معجمہ در آخر و خمش
بفتح خای معجمہ و سکون میم و شین معجمہ در آخر گویند خدش وجہہ از باب ضرب و خمش وجہہ از نصر و ضرب فعل ازان **باب میم با واو**
مُوا پا دل جسمی متخلخل بعربی آنرا اسفنج بکسر ہمزہ و سکون سین مہملہ و فتح فا و سکون نون و جیم در آخر و بفارسی ابر مردہ گویند و تحقیق
آن در لغت بادل گذشت **موت** لغت عربیت در اردو و ہندی و فارسی مستعمل بعربی آنرا حتف بفتح حای مہملہ و سکون تای
فوقانی و فا در آخر و حین بحای مہملہ و نون بروزن غین و ممات بفتح میم اول و علوق بفتح عین مہملہ و ضم لام و سکون واو و قاف
در آخر و سام بسین مہملہ بروزن جام و منون بفتح میم و ضم نون و سکون واو و نون در آخر و قاضیہ بکسر ضاد معجمہ و شعوب

بفتح شین معجمه و ضم عین مهمله و سکون واو و بای موحده در آخر و حمام بکسر حای مهمله و میم با الف و میم دوم در آخر و منیه بفتح میم و کسر نون و تحتانی مشدد و تا در آخر و حبائل
غتیم بغین معجمه و تای فوقانی و تحتانی و میم در آخر بروزن نذیر و لزام بکسر لام و زای معجمه با الف و میم در آخر و بفارسی مرگ گویند **موت** بضم اول لغت هندیست
بمعنی آبی که از راه نرّه گاه مرد و زن بر آید بعربی آن را بول بفتح بای موحده و بفارسی پیشاب و شاشه و کمیز بکسر کاف فارسی و میم و سکون تحتانی و زای معجمه در
آخر گویند و بعضی بضم کاف گفته اند و سرور بکاف تازی گفته و بترکی سیدگ بکسر سین مهمله و ضم دال مهمله و سکون کاف فارسی و پیشاب سگ را بعربی
قزح بفتح قاف و سکون زای معجمه و حای مهمله در آخر گویند **موت آنا** آمدن مرگ بعربی مجیء الموت قال الله تعالی اذا جاء اجلهم و حضور الموت گویند در حدیث
است اذا حضرت الموت وجه الی القبلة **موت کا برتن** ظرفی که در آن بول کنند بعربی آن را مبولة بکسر میم و سکون بای موحده و فتح واو و لام و تا
در آخر گویند و بفارسی بول دان **موت مارنا** بول کردن از ترس بعربی ارسال البول و ارباع براء مهمله و میم با الف و عین مهمله در آخر گویند امیع بول از باب
افعال فعل از آن و بفارسی آب تاختن گویند حکیم رودکی گوید **بیت** ز قلب انجمن آن سوی دشمن بتاخت + که از هیبتش شیر زرآب تاخت **موت کا کهانا**
طعامی که برای مرده پزند بعربی آن را هضیمه بفتح ها و کسر ضاد معجمه و سکون تحتانی و فتح میم و تا در آخر گویند هضائم بروزن کرائم جمع آن ابو المختلف کنیت آن **موتنا**
پیشاب کردن بعربی بول و بفارسی شاشیدن و میزیدن و کمیز کردن و پیشاب کردن سست در جامه بعربی ترویق براء مهمله و واو و قاف بروزن تفعیل گویند در قاموس
روّق السکران بال فی ثیابه و میزیدن سگ را پا برداشته بعربی شغر بفتح شین معجمه و سکون غین معجمه و راء مهمله در آخر گویند شغر الکلب از باب منع فعل از آن
موتها بضم اول و سکون دوم مجهول و فتح تای فوقانی مخلوط التلفظ بها با الف بیخ گیاهیست خوشبو بعربی سعد بفتح سین مهمله و سکون عین مهمله و دال مهمله
در آخر گویند چنانکه صاحب الفاظ الادویه آورده گرم و خشک است در درجه اولی **موتی** دانه که در صدف متکون شود کلان آن را بعربی فرید بفتح فا و کسر راء مهمله
و سکون تحتانی و دال مهمله و درّه بضم دال مهمله و راء مهمله مشدد و تا در آخر گویند فرائد و درر بضم دال مهمله و فتح راء جمع آن و بفارسی دُر یکتا و دُر یتیم گویند و دانه خرد
را بعربی لولوة بضم هر دو لام و توءمه بضم تای فوقانی و سکون واو و فتح میم و تا در آخر گویند لالی و لولو بحذف تا و توءم بحذف تا و ثُؤم بضم تای مثلثه و فتح واو جمع آن
و بفارسی مروارید و کسپرج بفتح کاف تازی و سکون سین مهمله و فتح بای فارسی و رای مهمله و جیم در آخر گویند **موتی بیدهنا** بکسر بای موحده و سکون
تحتانی مجهول و دال مهمله مخلوط التلفظ بها و نون با الف سوراخ کردن دُر و بعربی تعیین بروزن تفعیل گویند عین اللولوة ثقبها و قض بفتح قاف و
ضاد معجمه مشدد قض اللولوة فعل از آن **موٹا** بمعنی تناور بعربی سمین بفتح سین مهمله و کسر میم و سکون تحتانی و نون در آخر و بفارسی فربه و تنومند
نیز و بترکی یوغان بضم یای تحتانی و فتح غین معجمه و سکون نون گویند ابو منصور ثعالبی گوید مرد فربه را سمین گویند و چون فربهی زیاده بود لحیم بفتح
لام و کسر حای مهمله و سکون تحتانی و میم در آخر گویند و بعد از آن شحیم بفتح شین معجمه و کسر حای مهمله و سکون تحتانی و میم در آخر گویند بعد از آن
بلندح بفتح بای موحده و لام و سکون نون و فتح دال مهمله و حای مهمله در آخر گویند بعد از آن عکوک بفتح عین مهمله و کاف و واو مشدد و کاف
در آخر گویند و کودک فربه را خنفج بضم خای معجمه و سکون نون و ضم فا و جیم در آخر گویند و امرو فربه را سمهدر بفتح سین مهمله و میم و سکون ها و
فتح دال مهمله و رای مهمله در آخر گویند و اسب فربه را مشیاط بکسر میم و سکون شین معجمه و تحتانی با الف و طای مهمله در آخر گویند و حیوان آگنده و سطبر را اگر نا شده هیکل بفتح ها و سکون

بتحتانی و فتح کاف و لام در آخر گویند **موٹی** زن فربه بعربی سمینه و مترباله بضم میم و فتح تای فوقانی و سکون رای مهمله و فتح بای موحده و لام و تا در آخر گویند و
بفارسی طوف بضم طای مهمله و سکون واو گویند ابو منصور ثعالبی گوید زن فربه را سمینه بسین مهمله بر وزن کریمه گویند بعد از ان بضراضه بفتح رای مهمله با الف و فتح ضاد معجمه و میم و تا
در آخر گویند و بعد از ان خدلجه بفتح خای معجمه و دال مهمله و لام مشدد و جیم و تا در آخر گویند بعد از ان عرکرکه بفتح عین مهمله و رای مهمله و سکون کاف و فتح رای مهمله و دوم کاف و تا
در آخر گویند و مترماده فربه را گندنه بضم میم و سکون کاف و فتح دال مهمله و نون و تا در آخر گویند **موٹھه** بضم اول و سکون دوم و های هندی مخلوط التلفظ بها غله ایست
بعربی آنرا کرسنه بفتح کاف و سکون رای مهمله و فتح سین مهمله و نون و تا در آخر گویند و بفارسی ماش هندی گرم است در درجه اولی و خشک است در دوم و در بعضی از الفاظ الادویه
مثرا کرسنه نوشته اند چنانکه در لغت مثر گذشت و موٹھه بضم میم و واو معروف قبضه کمان و امثال آنرا گویند بعربی قبضه کمان را کبد بفتح کاف و کسر بای موحده و
دال مهمله در آخر و معجس بفتح میم و سکون عین مهمله و کسر جیم و سین مهمله در آخر و عجس بفتح عین مهمله و بحرکات ثلثه جیم و سین مهمله در آخر و عضم بفتح عین مهمله و سکون ضاد
معجمه و میم در آخر گویند **موج** لغت عربی ست در اردو و هندی و فارسی مستعمل آبی که در دریا از تحریک باد خیزد بفارسی آنرا لپه بفتح لام و بای فارسی مشدد و
و خیزاب و آب خیز گویند **موچ** بضم اول بمعنی کج شدن پا وقت افتادن در نشیب و فراز و در و کردن بعربی آنرا وثء بفتح واو و سکون تای مثلثه و همزه
در آخر و وثاءة بروزن کرامت گویند در نهایه است و فی الحدیث فوثئت رجلی ای اصابها وهن دون الخلع والکسر بفارسی حیپ شدن پا و این از اهل زبان
بتحقیق رسیده **موچنه** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل ابزاریست که با آن موی برکنند بعربی منقاش بکسر میم و سکون نون و قاف با الف و شین
معجمه در آخر و منتاخ بکسر میم و سکون نون و تای فوقانی با الف و خای معجمه در آخر و منماص بکسر میم و سکون نون و میم با الف و صاد مهمله در آخر و منمص بر وزن
منبر و منظفار بکسر میم و سکون ظای معجمه و فا با الف و رای مهمله در آخر و ملقاط بکسر میم و سکون لام و قاف با الف و طای مهمله در آخر و منتاش بکسر میم و سکون
نون و طای فوقانی با الف و شین معجمه در آخر گویند و بفارسی موچینه و آهن موی کن **موچنی سی نکالنا** چیزی را بموچینه بر آوردن بعربی آنرا
نتخ بفتح نون و سکون تای فوقانی و خای معجمه در آخر و نقش بفتح نون و سکون قاف و شین معجمه در آخر و نتش بفتح نون و سکون تای فوقانی و شین معجمه در
آخر گویند نتخت الشوکة از باب ضرب و نقشتها و نتشتها من رجلی از باب نصر بر آوردم خار را از موچینه **موچی** کسی که کفش و پوستین و پینه دوزد و بعربی
آنرا خصّاف بخای معجمه و صاد مهمله و فا در آخر و خفاف بخای معجمه و تکرار فا و خراز بخای معجمه و رای مهمله و زای معجمه بر وزن شداد و اسکاف بکسر همزه و سکون
سین مهمله و کاف با الف و فا در آخر گویند و بفارسی کفش دوز و پینه دوز و موزه دوز گویند **مور** پرنده ایست معروف بعربی آنرا طاوس و صراخ بفتح
صاد مهمله و رای مهمله مشدد و با الف و خای معجمه در آخر گویند چراکه بانگ بسیار می کند و کنیت او ابو الحسن و بفارسی فلیسا بکسر فا و سین مهمله با الف گویند
مورت بضم اول و سکون دوم معروف و فتح رای مهمله و تای فوقانی در آخر پیکری که از سنگ و آهن و چوب و امثال آن سازند
بعربی آنرا تمثال بکسر تای فوقانی و سکون میم و تای مثلثه با الف و لام در آخر گویند تماثیل جمع آن و تمثال که از سنگ
و جز آن سازند و آنرا می پرستند بعربی آنرا صنم بفتح صاد مهمله گویند اصنام بالفتح جمع آن و وثن بفتح واو و ثای مثلثه و نون
در آخر گویند اوثان بالفتح جمع آن در نهایه است الفرق بین الوثن والصنم ان الوثن کل ماله جثة معمولة من جواهر الارض او من الخشب او الحجارة

کصورة الآدمي تعمل وتنصب فیعبد والصنم الصورة بلا جثة ومنهم من لم یفرق بینهما واطلقهما علی المعنیین وقد یطلق الوثن علی غیر الصورة ومنه حدیث عدی
بن حاتم قدمت علی النبی صلی الله علیه وسلم وفی عنقی صلیب من ذهب فقال الق هذا الوثن عنک و بفارسی بیک بکسر الف و سکون تحتانی و فتح بای موحده
و کاف تازی در آخر و بُت گویند و کسی که بت پرستد بعربی آنرا وثنی بیای مشدده در آخر گویند و بفارسی شمن بفتح شین معجمه و میم و نون در آخر و بت پرست
گویند + **مورچال** بضم اول و سکون دوم مجهول و رای مهمله و جیم فارسی با الف و لام در آخر آنست که رسن بازان و کشتی گیران بر هر دو دست
ایستاده و پا ها را بسوی پشت خم کرده روند و این نوع ورزش را در ایران چتر طاؤس دن گویند میر نجات گوید **بیت** دل بسر فلک از تنگ
گیتی دیوانه + همچو طاؤس نی چتر نور زرش خانه + **مورچیل** پر طاؤس را در چوبی بسته مگسها بآن رانند بعربی آنرا مذبّة بکسر میم و فتح ذال معجمه
و بای موحده مشدد و تا در آخر و بفارسی مگس ران گویند **مورچه** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل رنگی که بر روی شمشیر و آهن و مس جز آن نشیند
بعربی آنرا صدأ بفتح صاد و دال مهملتین و همزه در آخر و طبع بفتح طای مهمله و بای موحده و عین مهمله در آخر گویند و بفارسی موچانه و موریانه و مورانه بتازی پاس
بپای فارسی با الف و سکون سین مهمله گویند **مورچا لگنا** زنگار بستن در جگر آهن و مس جز آن نیز صدأ بالتحریک و طبع بالتحریک گویند صدأ الحدید و طبع السیف
از باب سمع فعل آن بفارسی زنگ و زنگار گرفتن و زنگ بستن و زنگ افتادن و زنگ خوردن گویند **مورچا لگا ہوا** چیزیکه آنرا مورچانه خورده باشد بعربی آنرا
صدئ و طبع بر وزن کتف گویند بفارسی زنگ و زنگار بسته و زنگار خورده و زنگار گرفته صائب گوید **بیت** لعل لبش ز سبزهٔ خط دلنواز شد + زین قفل زنگ
بسته در عیش باز شد + شیخ سعدی فرماید **شعر** سعدی حجاب نیست تو آئینه صاف دار + زنگار خورده کی بنماید جمال دوست + امیر خسرو گوید **شعر** گر خاک
وجودم پس مرگ به بیزند + زنگار گرفته همه پیکان تو یابند **مورچا پی کرنا** تراشیدن موی ریش را بمقراض بحدی که مانند پای مورچه شود و بفارسی مورچه
پی زدن ظهوری گوید **بیت** در عشوه فروختن و جنبش نماند + بر کشور دین و دل خراجیش نماند + آورد بلشکر لبش مورچه پی + جز مورچه پی زدن
علاجیش نماند + **مورکهه** بضم اول و سکون دوم معروف و فتح رای مهمله و کاف تازی مخلوط التلفظ بها و در آخر بزبان بها کها کسی که از عقل بهره ندارد و بعربی
آنرا احمق و مغفّل بضم میم و فتح غین معجمه و فای مشدد و لام در آخر و سفیه بسین مهمله و فا بر وزن کریم گویند و بفارسی کالیوه بکاف تازی و کسر لام و کول
بضم کاف فارسی **موڑ** جای را گویند که راه از آنجا برگشته باشد بعربی آنرا منحنی بضم میم و سکون نون و فتح حای مهمله و نون با الف در آخر و ثنی بکسر تای مثلثه
و سکون نون و تحتانی در آخر و منعرج بضم میم و سکون نون و فتح عین مهمله و رای مهمله و جیم در آخر و منعطف بضم میم و سکون نون و فتح عین مهمله و طای مهمله و فا
در آخر گویند و بفارسی درگشت بر وزن برگشت و درگشت وادی را بعربی محنیة بفتح میم و سکون حای مهمله و کسر نون و تحتانی مفتوح و تا در آخر فی القاموس
محنیة الوادی و محناته منعرجه و موڑ بضم اول و سکون دوم معروف بمعنی سر مردم بعربی راس و هامه بفتح میم و تا در آخر گویند **موڑنا** چیزی را
خمانیدن بعربی عطف بفتح عین مهمله و سکون طای مطبقه و فا در آخر و تعطیف بر وزن تفعیل و ثنی بفتح تای مثلثه و سکون نون و تحتانی در آخر
و بفارسی خمانیدن و خم دادن **موزه** بضم اول لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن چیزیست که در پا پوشند موزج معرب آن چه
قاموسست الموزج الخف معرب موازجه و موازج جمع آن بعربی آنرا خف بضم خای معجمه و فای مشدد در آخر گویند و خفاف بکسر اول جمع آن

تخفف از باب تفعل پوشیده شدن بترکی اوتوک بضم همزه و سکون واو وضم تای فوقانی و سکون کاف فارسی گویند و نوعی از موزه است و را کہ آنرا بفارسی چکمن بفتح جیم فارسی و سکون کاف تازی و فتح میم و های مخفیه در آخر گویند **موساکنی** بضم اول و سکون دوم معروف و سین مهمله با الف و فتح کاف و کسر نون مشدد و سکون تحتانی معروف نوعی از ریحان در غایت سبزی و خوشبوئی و معنی ترکیبی آن گوش موش چه موسا در هندی بمعنی موش است بعربی آنرا آذان الفار گویند و مرزنجوش هم و آن در اصل مرزه گوش بود یعنی گوش موش چه برگش شبیه ست بگوش موش و مرزه در فارسی موش را گویند و صاحب قاموس گوید مرزنجوش بالفتح معرب مرزنگوش ست و بعربی آن را سمسق بفتح سین مهمله و سکون میم و فتح سین مهمله دوم و قاف در آخر گویند و مردقوش بفتح میم و سکون رای مهمله و فتح دال مهمله وضم قاف و سکون واو و شین معجمه بمعنی مرزنجوش است معرب مرده گوش و آذان الفار هم گفته گیاهیست بار در رطب و ابن بیطار گفته که آذان الفار گیاهی است برگش باریک و تیز و آن سه قسم است گرم و خشک است در درجه اولی و مرزنجوش و سمسق را بیک معنی آورده و گفته که آن یکنوع است گرم و خشک است در درجه دوم و صاحب الفاظ الادویه مردقوش و مرزنجوش و آذان الفار را بیک معنی آورده و گفته که بهندی آنرا دونا بفتح دال مهمله و سکون واو و نون با الف گویند و صاحب بحر الجواهر مردقوش را ترجمه بزعفران کرده و مرزنجوش را گفته که معرب مرزنگوش ست و آنرا تفسیر باذان الفار کنند چرا که مرزه بمعنی فار یعنی موش است و خلاصه قول شیخ ابو علی در قانون آنست که اطلاق آذان الفار بر دو گیاه آمده یکی که آنرا جالینوس ذکر کرده و آن گیاهی است که از آن بوی خبازی می آید و دیگری که دیسقوریدوس ذکر کرده و آن گیاهیست شبیه بعشق بیچه اما قسمی که آنرا جالینوس ذکر کرده بار در رطبست و قسم دوم از جمله ادویه حاره است **موسل** آله ایست چوبین که بآن غله را مثل شالی کوبند بعربی آنرا عنبله بضم عین مهمله و سکون نون وضم با موحده و فتح لام و تا در آخر گویند قال الثعالبی العنبلة الخشبة التی یدق بها فی المهراس انتهی و دقاقه بفتح دال مهمله و قاف مشدد با الف و فتح قاف دوم و ها در آخر گویند و بفارسی کوبه **موسنا** بزبان بها کها بمعنی دزدیدن بعربی سرق بفتح سین و رای مهملتین و قاف در آخر گویند سرق الشیء سرق منه مالا و سرقا مالا از باب ضرب فعل از آن **موشک دوانی کرنا** عبارت از فتنه انگیزی کردن بفارسی موشک دوانی کردن حشی گوید **شعر** بتاراج برگ درختان هر سو + کند موزی باد موشک دوانی **مول** بضم اول و سکون دوم مجهول و لام در آخر بمعنی قیمت هر چیز بعربی ثمن بفتح تای مثلثه و میم و نون در آخر و قیمة بکسر قاف گویند و بفارسی بها و ارز **مول لینا** چیزی را خریدن بعربی شری بفتح شین معجمه و سکون رای مهمله و تحتانی در آخر گویند شری از باب ضرب و اشتراه از باب افتعال فعل از آن و این لغت از اضداد است در خریدن و فروختن هر دو مستعمل صاحب قاموس گوید شراه یشریه ملکه بالبیع و باعه و کاشتری فیهما ضد **مولی** بیخ درختیست که آنرا میخورند بعربی آنرا فجل بضم فا و سکون جیم و لام در آخر گویند و بضمتین نیز آمده فجل بنیاوت تا یکی بفارسی ترب گویند گرم است در درجه دوم و خشک است در اول **موگری** آله ایست که بآن زمین و با مهار را کوبند تا هموار و سخت شوند بعربی آنرا میطده بکسر میم و سکون تحتانی و فتح طای مطبقه و دال مهمله و تا در آخر گویند لغة گویند المیطدة الخشبة التی یوطد بها المکان فیصلب اساس بنا را و غیره بفارسی کلوخ کوب گویند **موم** فضله مگس انگبین لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بعربی آنرا شمع بفتح شین معجمه و سکون میم و عین مهمله در آخر گویند و صاحب قاموس گوید الموم بالضم الشمع و جوهر گفته الموم الشمع معرب **موم جامه** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل جامه که بموم گداخته چرب نمایند تا آب روان نکند بعربی آنرا مشمع بضم میم و فتح شین معجمه مشدد و عین مهمله در آخر گویند بفارسی جامه مومین نیز **مونچه** موئی که بر لب بالا روید بعربی آنرا شارب بشین معجمه با الف و کسر را مهمله

در آخر گویند شوارب بوزن عجائب جمع آن و بفارسی بروت و بترکی منع بکسر میم و سکون غین معجمه گویند **مونچھونپرتاؤ دینا** بروت را تاب دادن
بعربی فتل بفتح فا و سکون تای فوقانی و لام در آخر و تفتیل بر وزن تفعیل گویند فتل شارب از باب ضرب و فتله از باب تفعیل فعل آن و بفارسی بروت مالیدن مولوی جامی گوید
شعر پهلوانی بروت مالیده * بهر کین ورد غا سگالیده * **مونڈن** بضم اول و سکون دوم معروف و نون غنه و فتح دال هندی و نون در آخر
عبارتست از تراشیدن موی که مشرکان در عبادت خانهای خود می تراشند بعربی آنرا تحلاق بکسر تای فوقانی و سکون حاء مهمله و لام با الف و قاف
در آخر گویند و آن روز که مشرکان موی را در آن روز در عبادتخانهای خود تراشند بعربی آنرا یوم التحلاق بکسر تای فوقانی گویند و بمعنی موی مادرزاد
بچه تراشیدن بعربی آنرا عقیقه بفتح عین مهمله و کسر قاف و سکون تحتانی و فتح قاف و تا در آخر گویند **مونڈنا** بمعنی تراشیدن موی بعربی حلق بفتح حای مهمله
و سکون لام و قاف در آخر و سبت بفتح سین مهمله و سکون بای موحده و تای فوقانی در آخر و ایسار بکسر همزه و سین مهمله با الف و همزه در آخر گویند و سی از اسم فعل
آن و بفارسی ستردن نیز **مونڈھا** بمعنی علای باز و بعربی کتف بفتح کاف و کسر تای فوقانی و فا در آخر گویند و بفارسی شانه **مونگ** بضم اول و سکون
دوم معروف و نون غنه و کاف فارسی در آخر نوعی از غله ایست بعربی آنرا مج بفتح میم و جیم مشدد و ماش بمیم با الف و شین معجمه گویند و بفارسی بنوماش معتدلست
در رطوبت و یبوست در قانون ست که مقشر آن معتدلست و غیر مقشر آن مایل به یبوست چراکه در قشرش عفوصتی هست **مونگا** بضم اول و سکون دوم معروف
و نون غنه و کاف فارسی با الف گیاهیست در دریا میان نبات و سنگ و بعضی گویند سنگی ست دریای و صاحب خریدة العجائب گوید درختیست که در دریا
می روید ابن بیطار گوید دو قسمست یکی سرخ و یکی سفید انتهی بعربی آنرا مرجان بفتح میم و سکون رای مهمله و جیم با الف و نون در آخر گویند و بفارسی خروهک بضم
خای معجمه و رای مهمله و فتح ها و کاف تازی در آخر گویند سرد و خشک است در درجهٔ دوم **مونگیا** * نوعی از رنگ سبز بفارسی آنرا شمعی گویند سالک یزدی گوید
شعر عاشق کسی بود که برآید برنگ دوست * شمعی لباس در بر دیوانهٔ من ست * **مونگی کی جڑ** بمعنی بیخ مرجان بعربی آنرا بسد بضم بای موحده و فتح
سین مهمله مشدد و دال معجمه در آخر گویند و در قاموس ست البسد کسکر المرجان انتهی و قال ابن هبل یقال انه اصل المرجان و لیس بصحیح هو شدید الشبه به منه
اسود و منه احمر و منه ابیض بارد فی الاولی یابس فی الثانیه و سدیدی گوید قیل هو المرجان و الحق انه اصل المرجان انتهی و ابن بیطار بمعنی
بیخ مرجان گفته والله اعلم * **باب میم با ها** * **مُهاسا** بضم اول و دوم با الف و سین مهمله با الف رسیده بثور صغار که در رخسارهای نوجوانان
پدید آیند بعربی بثر بفتح میم و سین مهمله با الف و کسر میم و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر گویند **مهاجن** قومی از هندوان کلیم همدانی
در شعر خود در تعریف هندوان آورده **بیت** فتاده در دکان یک مهاجن * همه سرمایهٔ دریا و معدن * **مهاوت** کسیکه نگاهبانی پیل کند
بعربی آنرا فیال بفتح فا و تحتانی مشدد با الف و لام در آخر و بفارسی پیلبان گویند و متاخرین ایران مهابت ببای تازی در کلام خود بمعنی فیلبان
استعمال نموده اند و باین معنی هندیست و بمعنی شوکت و عظمت فارسیست **مهتابی** * لغت فارسی است مدار روی هندی مستعمل و آن نوعی
از آتشبازیست که روشنیش مانند روشنی ماه بود طغرا گوید **شعر** * چو موشک وا کند آهم ز آتشبازی شوقت * بود در دست مژگان هر طرف مهتابی
اشکم و آنرا مهتاب آتشباز و مهتابی آتشباز هم گویند ناصر علی گوید **شعر** * زرد شد رخسار خود تا عارضش خود برفروخت * حسن او صنعت خانه

مهتاب آتش باز داشت ٭ سنجر کاشی گوید شعر در نظر آید مهتابی آتشبازم ٭ شب که بر یاد رخت آه کشم بر مهتاب **مهتون** ٭ بفتح اول و سکون دوم و فتح
تای فوقانی و سکون واو و نون غنه در آخر بلغت قصبات بمعنی سرواره بعربی فرناس بکسر فا و سکون رای مهمله و نون با الف و سین مهمله در آخر و رئیس الدهاقین
گویند و بفارسی سپید ریش میره ده کدخدا و کیز بفتح کاف تازی و کسر جیم و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر و کلان تر ده گویند **مهندی** ٭ برگ درختیست
که آنرا کوفته بر دست و پا مالند تا سرخ شود بعربی آنرا حنا بکسر حای مهمله و نون مشدد با همزه ممدوده و یرنا بضم یای تحتانی و فتح رای مهمله و نون مشدد با همزه ممدوده
و الرقان بکسر همزه و سکون رای مهمله و قاف با الف و نون در آخر و علام بضم عین مهمله و لام مشدد با الف و میم در آخر گویند و بفارسی حنا بالتخفیف شاعری گوید
شعر رنگ حناست بر کف پای مبارکت ٭ یا خون عاشقی ست که پامال کرده ٭ و نیز مهندی چیزی که در کتخدائی هنگام حنا بستن عروس کنند بفارسی
آنرا حنابندان و حنابندی گویند و این رسم در عرب نیست اشرف گوید ع ٭ چمن جشن حنابندان ابر است پنداری ٭ ظهوری گوید شعر داغ اشک لاله
رنگ حنابندی کنیم ٭ دل از نگاه عهد شکن برگرفته ایم **مهندی چهرانا** فرو کردن حنا از دست که بعربی سلت بفتح سین مهمله و سکون لام و تای
فوقانی در آخر گویند و اساس است المرأة ثلث الحناء عن یدها از باب ضرب و نصر یعنی آن زن حنا را از دست خود فرو میکند و اعطنی من سلاتة الحناء
بضم سین مهمله یعنی بده مرا از حنای فرو کرده خود و بفارسی حنا کشادن خان آرزو گوید شعر هم کرده ام عالمی را کشته حسرت زبیکاری ٭ چه بندی تهمت خون جهانی
بر کف حنابسته **منهدی کا پهول** یعنی گل حنا بعربی آنرا فغو بفتح فا و سکون غین معجمه و واو در آخر و فاغیه بر وزن ناصیه گویند و بفارسی گل حنا
مهندی لگانا رنگین کردن دست و پا را بحنا بعربی اختضاب بخای معجمه و بای موحده بر وزن افتعال گویند اختضب بالحناء فعل از آن
بفارسی حنا دادن و حنا نهادن و حنا گذاشتن و حنا بستن و حنا مالیدن صاحب بهار عجم گوید حنا بستن مخصوص بزنانست و مالیدن بنسبت مرد انسب قلی
میلی گوید شعر بدست و پای عروس چمن گل و سنبل ٭ یکی حنا ده و دیگری نگار ده ٭ کلیم گوید شعر کشیده و همه برابر می موج سبزه تر ٭ نهاده بر قدم
گلها حنا بدست چنار ٭ صائب گوید شعر محتاج نیست بنو حسن خداداد آن ٭ که حنا بر ید بیضا نگذاریم ٭ وله شعر به بیداری نمی آید ز شوخی بر سر
بالش ٭ مگر مشاطه در خواب آن پریرو را حنا بندد ٭ مخلص کاشی گوید ٭ چون نیست نگین بنا شد پنجه مژگان من ٭ غیر آن دست نگارین را حنا مالیده است
مهر بفتح اول و سکون دوم و رای مهمله در آخر لغت عربیست در اردو و هندی مستعمل آن معروفست بعربی آنرا صداق بفتح صاد مهمله و دال مهمله با الف
و قاف در آخر نیز گویند و بفارسی کابین مهر دو قسم بود یکی آنست که فی الفور ادا نمایند بعربی آنرا المهر المعجل گویند و بفارسی دست پیمان یکی آنکه فورا ندهند بعربی آنرا المهر
المؤجل گویند و بفارسی کابین چنانکه و فیما و رای اختیارات ست و مهر بالضم لغت فارسیست و آن معروفست بعربی آنرا خاتم بخای معجمه با الف فتح و کسر تای فوقانی گویند
مهر انا حق مهر که بگیرند بعربی حق الختم و در فارسی رسم المهر مستعمل ست تاثیر گوید شعر دل نگه دزدی نشان عشق او فرمانروا میتوان دادن به رسم المهر داغش
نقد جان **مهربانی** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن معروفست بعربی شفقت بالتحریک و رحمة و تحنن بحای مهمله و نون و یای تحتانی و تعطف بعین
مهمله و طای مطبقه و فا و ترحم بر وزن تفعل گویند و بفارسی دلنوازی و نوازش با فغانی گوید شعر در غمش چون میشوم با ناله ای همنفس ٭ دلنواز بیکس آن
مسکین نوازم میکشند **مهر کرنا** مهر کردن بر کاغذ و جز آن بعربی ختم بفتح خای معجمه و سکون تای فوقانی و میم در آخر گویند ختم علیه باب ضرب فعل از آن بفارسی

مهر زدن و نهادن کردن **مهره** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل چیزیکه بآن صیقل بر کاغذ و جامه و مانند آن کنند لعربی مصقله بکسر میم و سکون
صاد مهمله و فتح قاف و لام و تا در آخر گویند و نیز مهره بمعنی مهرهٔ شطرنج لعربی آنرا فص بفتح فا و صاد مهمله مشدد در آخر گویند فصوص بالضم جمع آن
مهری بضم اول و سکون دوم و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف راهگذر آب که از زیر زمین بود لعربی آنرا سبیل الماء گویند و بفارسی سوراخ بضم سین
و سکون واو و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف مولوی جامی گوید بیت زنگیی رخ چون ز دوزخ بینی همچو موری سطیح **مهک** بفتح اول و دوم
و کاف تازی در آخر بمعنی بوی خوش یا تندی لعربی آنرا عرف بفتح عین مهمله و سکون رای مهمله و فا در آخر و نشر بفتح نون و سکون شین معجمه و رای مهمله
در آخر و ریا بفتح رای مهمله و تحتانی مشدد و با الف و ارج بفتح همزه و رای مهمله و جیم و اریج بر وزن امیر و بفارسی خوشبو گویند **مهکنا** پراگنده شدن بوی خوش لعربی فوح
بفتح فا و سکون واو و حای مهمله آخر و تارج بهمزه و رای مهمله و جیم بر وزن تفعل گویند و بفارسی دمیدن خوشبو **مهمان** بکسر اول و سکون دوم لغت فارسیست در
اردوی هندی مستعمل و آن معروفست لعربی ضیف بفتح ضاد معجمه و سکون تحتانی و فا در آخر گویند و کسیکه ضیافت کند لعربی او را مضیف بضم میم و کسر
ضاد معجمه و سکون تحتانی و فا در آخر گویند و بفارسی میزبان **مهمانی** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل مهمان را طعام پخته خورانیدن لعربی
ضیافة بکسر ضاد معجمه و قری بکسر قاف و رای مهمله با الف مقصوره در آخر گویند و مهمانی که پیش مسافر و آینده آرند طعام و جز آن لعربی آنرا نزل بضم
نون و زای معجمه و لام در آخر گویند و بسکون زای نیز آمده و بفارسی پیشکش و لفظ اقامت را که عربیست هم بایمعنی استعمال نمایند اشرف گوید ع
بهر منزل اقامت میفرستاد **مهنگی** بمعنی گرانی غله لعربی جدب بفتح جیم و سکون دال مهمله و با موحده در آخر و قحط بفتح قاف و سکون حای مهمله
و طای مهمله در آخر و بفارسی خشکسال گویند و نیز چیزی که قیمت گران داشته باشد لعربی آنرا غالی بغین معجمه و لام بر وزن قاضی گویند و بفارسی گران بها **مهلا**
بکسر اول و سکون دوم و لام با الف کسیکه حرکات زنان کند و تشابه بزنان پیدا کند لعربی آنرا مخنث بضم میم و فتح خای معجمه و نون مشدد و ثای مثلثه در آخر
و خنثی بر وزن کتف گویند و بفارسی نانه **مهنا** بکسر اول و سکون دوم و نون با الف بزبان هندی سخنی که بطریق سرزنش گویند لعربی طعنه بفتح طای مهمله
و سکون عین مهمله و فتح نون و تا در آخر گویند طعن فیه و علیه و طعن علیه فی امره و فعل از آن و این مجاز است از طعنه بالرمح یعنی چنان سخنی سرزنش در رحم او گفت
که گویا نیزه زد و بفارسی گرفته گویند نظامی گوید بیت گرفته مزن در حریف افگنی اگر گرفته شوی گر گرفته زنی **مهوا** بالفتح اول و سکون دوم و واو با همزه ملینه
با الف درختیست که از تخمش روغن کشند و گل آن نیز میخورند و بفارسی آنرا گلچکان گویند **مهین** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی و نون در آخر بمعنی چیز
باریک گویند مثل جامه و رشته و کاغذ لعربی رشته باریک و امثال آنرا دقیق بدال مهمله و بتکرار قاف بر وزن امیر گویند و جامه باریک و امثال آنرا رقیق برای مهمله و بتکرار
قاف بر وزن امیر گویند و بفارسی جامه و کاغذ تنک و باریک **مهینا** عبارت از سی روز است کم و بیش اگر شمسی بود و اگر قمری بود عبارت است از رویت
یک هلال تا رویت هلال دیگر لعربی آنرا شهر بفتح شین معجمه و سکون ها گویند و بفارسی ماه و نیز وظیفه که بکسی بعد از انقضای هر ماه دهند لعربی مشاهره بضم میم و فتح ها
و بفارسی ماهواره و ماهیانه و مواجب امیر خسرو گوید شعر شعر از بخت نشستم دگر چه مواجب جیدکاست نی کمن آید و افزا هم هیچ معنی نی نوم **باب المیم**
با یای تحتانی **میاؤں** بکسر اول و دوم با الف و ضم همزه و سکون واو مجهول و نون غنه در آخر حکایت آواز گربه لعربی مو بضم میم

وسکون واو و همزه در آخر گویند و بفارسی مو بفتح میم و سکون واو گویند ما الشتو از باب نصر مغل ازان **میان** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل
بمعنی خانهٔ شمشیر و کارد و امثال آن مسعود گو. مد شعر پادشاهی که رخش او را دولت بود دلیل شاهی که تیغ او را نصرت بود میان بعربی غمد بکسر غین معجمه
وسکون میم و دال مهمله در آخر جفن بفتح جیم و سکون فا و نون در آخر و قراب بکسر قاف و را مهمله با الف و با موحده در آخر و بفارسی نیام نیز گویند **میانه قد** لغت
فارسیست در اردوی هندی مستعمل کسیکه قدش متوسط بود نه دراز و نه کوتاه بعربی آنرا ربع بکسر رای مهمله و سکون بای موحده و عین مهمله در آخر و مربوع بر وزن
مفعول گویند و زن را ربعه بفتح رای مهمله و سکون بای موحده و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند **میانی** شاخهٔ شلوار که میان هر دو پایچه بود و بفارسی آنرا
خشتک و خشتجه گویند **میتهی** تخمیست و بعربی آنرا حلبه بضم حای مهمله و سکون لام و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و بفارسی شنبلیت بفتح شین معجمه و سکون نون
و فتح بای تازی و کسر لام و شنبلید و کارتنه گویند گرم و خشک است در درجهٔ دوم **میتها** چیزی که شیرینی دارد و بعربی آنرا عذب بفتح عین مهمله و سکون ذال معجمه و بای
موحده و حلو بضم حای مهمله و سکون لام و واو در آخر گویند و بفارسی شیرین و نیز میتها قسمی از جامه است که در هندوستان بافند و بفارسی آنرا شیرین باف
گویند ظهوری در صفت دکان جراز گوید در دکان حسن رخ ساده لش کرد رونق بازار جوانی خورشید ساده رو شکسته شیرین باف لعل نو خطان عیسی بیان
گرد کساد بر و نشسته **میتها تیل** روغنی که از کنجد برارند بعربی آنرا حل بفتح حای مهمله و لام مشدد و شیرج بکسر شین معجمه و سکون تحتانی و فتح رای مهمله
و جیم در آخر گویند و بفارسی روغن کنجد گرم و تر است **میخ** بالکسر لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن معروفست بعربی آنرا وتد بفتح واو و کسر
تای فوقانی و دال مهمله در آخر گویند و بفتح تا نیز امده و بترکی قازوق بضم زای معجمه **میخ تهوکنا** میخ در چیزی کردن بعربی دق بدال مهمله و قاف مشدد
در آخر و وتد بفتح واو و سکون تای فوقانی و دال مهمله در آخر گویند و بفارسی میخ کوفتن و میخ زدن و میخ کردن و دق او تد و وتد الوتد از باب ضرب و اوتد
از باب افعال فعل ازان **میخچو** بکسر اول و سکون دوم مجهول و خای معجمه و ضم جیم فارسی و سکون واو مجهول چوبی گنده که بر سر میخ زنند تا در زمین فرو رود
بعربی آنرا میتده بکسر میم و سکون تحتانی و فتح تای فوقانی و دال مهمله در آخر و میتده بزیادت تا در آخر و مرزبه بکسر میم و سکون رای مهمله و فتح زای معجمه و بای
موحده مشدد و تا در آخر گویند و بفارسی میخ کوب و تخماق گویند و اغلب که دوم ترکی باشد و بترکی توقماق بضم تای فوقانی و سکون قاف و میم مفتوح با الف
میدان لغت عربیست در اردوی هند و فارسی مستعمل بمعنی فضا و فضائی که دران اسپ دوانند بعربی آنرا مضمار بکسر میم و سکون ضاد معجمه و میم با الف
و رای مهمله در آخر و حلبه بفتح حای مهمله و سکون لام و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و بفارسی اسپریس و اسفریس بکسر الف و اسپرس **میدان قلم**
لغت فارسیست در اردوی هند مستعمل بمعنی مقدار تراش قلم بعربی آنرا سن القلم بکسر سین مهمله و نون مشدد مضاف بسوی قلم گویند در صحاح سن القلم حیث
موضع البری منه یقال اطل سن قلمک و سمنها و حرف قطتک و ایمنها و بفارسی خانه کلک و خانهٔ قلم نیز گویند اشرف گوید شعر بکلقلم در تیره روزی چون
قلم سر میزنم ز خانه ما را اگر رنگ سیاهی نخکند آشنای من بغیر از معنی بیگانه نیست جز خیالات غریبم قلم در خانه نیست کلک لقا شم
درین وادی نخواهم خانه بر کجا با می گذارم سر زمینی میشود **میده** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی آرد سفید و خالص بعربی آنرا
حواری بضم حای مهمله و واو مشدد با الف و رای مهمله و الف مقصوره و سمیذ بفتح سین مهمله و کسر میم و سکون تحتانی و ذال معجمه در آخر و درمک بفتح دال مهمله

وسکون رای مهمله و فتح میم و کاف در آخر گویند **میرزا و مرزا** این لفظ بیشتر از القاب شاهان و شاهزادگان بود چنانکه الی الآن در ایران بر شاهزادگان
اطلاق کنند و در هندوستان این لفظ از بسکه ابتذال یافته اطلاق آن بر مغلی و بر کتلیچی هم کنند صاحب بهار عجم گوید میرزا و مرزا از القاب شاهان و شاهزادگانست
در این روزگار بر بزرگ زادگان و رئیس زادگان اطلاق کنند و پیران بر سادات هم مجوز نیست بخلاف آقا که لفظ ترکیست اطلاق آن بر سلاطین و
امرا جایز نیست هر چند بمعنی خداوندست چنانکه آقا و نوکر گویند و غالباً میرزا مخفف امیرزاده باشد و از زمانیکه نادرشاه در هند آمده و در قبضه اقتدار خود
آورده اطلاق میرزایان بر محرران دفترهای شاهی کنند چنانکه میرزای دفتر عبارت از نویسنده دفترخانه شاهیست **میرزئی** جامه کوچک که اکثر
زیر قبا پوشند بفارسی آنرا تعزیب بروزن ترتیب و نیم جامه گویند و ترکان آنرا ارخالق **میر فرش** سنگی که بر اطراف فرشها و بساطها نهند تا باد از جا بر ندارد
وچین و شکن در آن نیفتد و این محاوره متاخران اهل زبانست و در اردو و هندی مستعمل و بفارسی قدیم آنرا سنگ قالین و سنگ سراچه گویند بعربی مثقل بضم میم و فتح
تای مثلثه و کسر قاف مشدد و فتح لام و تا در آخر **میر منزل** آنکه پیش از ورود لشکر بمنزل ترتیب منزل دهد طالب آملی گوید شعر از هوج ماز
تام همت × سرتافته میر منزل ما ۰ بعربی آنرا رائد برای مهمله با الف و کسر همزه و دال مهمله در آخر گویند **میری** بکسر اول و سکون دوم معروف و کسر رای مهمله
و سکون تحتانی معروف کسیکه در کارها بر همه سبقت برد بعربی آنرا فرط بفتح فا و سکون رای مهمله و طای مهمله در آخر و سبق بفتح سین مهمله و بای موحده و قاف در آخر گویند
میری یعنی بر ذمه و عهده من بعربی علی بفتح عین مهمله و لام و تحتانی مشدد و فی ذمتی چنانکه گویند و ننگ فی ذمتی و فی عنقی و لازم فی رقبتی و بفارسی بر ذمه من و بر من
نعمت خان عالی گوید شعر عجب حیفی اگر برده دلم از تو ۰ وگر دلم بتو شد غنیمت بر من **میل** بفتح اول و سکون دوم و لام در آخر بمعنی چرک بعربی آنرا طفس بفتح طای
مهمله و فا و سین مهمله در آخر و دنس بفتح دال مهمله و نون و سین مهمله در آخر و وسخ بفتح واو و سین مهمله و خای معجمه در آخر و درن بفتح دال و رای مهملتین و نون در آخر و صنخه بفتح صاد
مهمله و نون و خای معجمه و تا در آخر گویند و بفارسی چرک و ریم و شوخ ابو منصور ثعالبی گوید چرک سر را حزاز بکسر حای مهمله و زای معجمه با الف و زای معجمه دوم در آخر و هبریه بکسر
ها و سکون بای موحده و کسر رای مهمله و فتح یای تحتانی و تا در آخر گویند و چرک گوش را اف بضم همزه و بتشدید فا گویند و چرک ناخن را تف بضم تای فوقانی و بتشدید فا گویند
و چرک همه بدن را درن بفتح دال و رای مهملتین و نون در آخر گویند و میل بکسر اول و دوم مجهول بمعنی باشند هم جنس بعربی شکل و مثل و جنس گویند **میلا** × بفتح اول
و سکون دوم و لام با الف چیزیکه چرک دار بعربی آنرا وسخ بفتح واو و کسر سین مهمله و خای معجمه در آخر و دنس بفتح دال مهمله و کسر نون و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی
شوخگن و شوخگین و چرکن **میل خور** × جامه رنگین که چرک بردارد بفارسی چرک تاب و چرک بردار گویند و نیز جامه که بسبب استعمال و کارکردن چرکین و رنگین
شده باشد بعربی آنرا ادکن بفتح همزه و سکون دال مهمله و فتح کاف و نون در آخر گویند در نهایه ست و فی حدیث فاطمة علیها السلام اوقدت القدر حتی دکنت
ثیابها ادکن ای اتسخ من سمیع اتسخ واغبر **تو نهامینا** بفتح اول و سکون دوم و نون با الف رسیده مرغلیست که بعضی آنرا شارک گمان برند و این لفظ هندی در فارسی
هم استعمال یافته شاهد گیلانی گوید بیت ۰ شعله ورسایه زلعت گل شبو گردد ۰ بلبل می پیش تو مینای سخنگو گردد **مینهیل** بفتح اول و سکون دوم و نون و های
فارسی مخلوط التلفظ بیا و سکون لام بار درختیست بعربی آنرا جوز القی و جوز المرج گویند گرم و خشک است در دوم **مید** بکسر اول و سکون دوم و خفا نون و دال هندی در
آخر بلندیهای اطراف کشت زار که برای محافظت باشند بفارسی مرز بفتح میم و سکون رای مهمله و تلیون بضم با فارسی و سکون لام گویند معنی ترکیبی آن پل بستن عمشد

حیولستے نہت آبی کہ در موسم برشگال شبہا در مغاکہا بانگ کند بعربی آنرا ضفدع بکسر ضاد معجمہ و سکون فا و کسر دال مہملہ و عین مہملہ در آخر گویند و بروزن جعفر ہم آمده
و صاحب قاموس گوید بروزن درہم کمتر آمده یا مردود ست و غیلم بالعین معجمہ و لام و میم بروزن حیدر و قرہ بضم قاف و رای مہملہ مشدد و تا در آخر گویند و بحرکات
مثلثہ ہم آمده و انقاقہ بفتح نون و قاف مشدد با الف و فتح قاف و تا در آخر گویند کنیت وا ابوالضحضاح بتکرار ضاد معجمہ و ابوالمسیح و بفارسی غوک و غنجرش بفتح غین
معجمہ و رای مہملہ گویند شاعری گوید شعر ہجو شیر مرد روز و شب اندر فرش زدکر نامت میکنم چون غنجرش و بترکی قورلقہ بضم قاف و سکون رای مہملہ و فتح بای موحده
و قاف گویند **بلنڈکی** قسمیست از غوک و چک بعربی آنرا شرغ بفتح شین معجمہ و سکون رای مہملہ و غین معجمہ در آخرہ گویند و بکسر شین فصحست و بالتحریک ہم آمده
بلنڈھا بکسر اول و سکون دوم مجہول و خفای نون و فتح دال ہندی مخلوط التلفظ بہا با الف بمعنی میش نر بعربی آنرا کبش بفتح لام کاف و سکون بای موحده
و شین معجمہ در آخر گویند کباش بالکسر جمع آن و نیز آبی کہ بسبب بست باد در یا خیزد بعربی آنرا موج بفتح میم و بفارسی آب خیز و لپہ بفتح لام و بای فارسی مشدد و ہا
در آخر و اشترک گویند موج دریا کہ بزرگ بود و بفارسی آنرا کولاک بضم کاف تازی و کوہہ موج گویند **بلنگنی** پلیدی گوسفند و آہو و شتر را گویند بعربی آنرا
بعرہ بفتح بای موحده و سکون عین مہملہ و فتح رای مہملہ و تا در آخرہ و ذبلہ بفتح ذال معجمہ و سکون بای موحده و فتح لام و تا در آخرہ و جلبہ بحرکات ثلثہ جیم و لام مشدد و تا در آخر
گویند و بفارسی پشک و پچشک و پشکل گویند و پشک درندگان بعربی عرک بفتح عین مہملہ و سکون رای مہملہ کاف در آخر گویند پلیدی موش را جعبوق بفتح جیم و سکون عین
تحتانی و فتح ہا و ضم بای موحده و سکون واو و قاف در آخرہ گویند چنانکہ ثعالبی گفتہ **مینہہ** بکسر اول و سکون دوم و خفای نون و ہای ساکن در آخرہ بمعنی باران کہ بعربی
آنرا مطر بفتح میم و طای مطبقہ و رای مہملہ در آخرہ و مزن بضم میم و سکون زای معجمہ و نون در آخرہ و عارض بالعین و رای مہملتین و ضاد معجمہ در آخر بروزن فاعل گویند و
در تفصیل اسماء باران و اوصاف آن میگوید بارانی کہ زنده کند زمین را آنرا حیا بفتح حای مہملہ و تحتانی با ہمزه مقصوره گویند و با ممدوده ہم آمده بارانی کہ بعد
از خشکسالی وقت حاجت آید آنرا غیث بفتح غین معجمہ و سکون تحتانی و ثای مثلثہ در آخرہ گویند بارانی کہ ہمیشگی کند با سکون آنرا دیمہ بکسر دال مہملہ و سکون تحتانی
و فتح میم و تا در آخرہ گویند و اگر اندکی زیاده از آن باشد آنرا ہطل بفتح ہا و سکون طای مطبقہ و لام در آخر گویند و اگر از آن ہم زیاده بود آنرا ہتلان بفتح ہا و فوقانی
و لام و الف و نون و ہتتان بفتح ہای فوقانی و سکون ہا و تای فوقانی دوم و الف و نون در آخر گویند و بارانی کہ قطرہای آن خرد باشد آنرا قطقط بکسر
ہر دو قاف و سکون طای مہملہ اولی و دوم در آخر گویند و بارانی کہ بسیار نباشد آنرا غبیہ بفتح غین معجمہ و سکون بای موحده و فتح تحتانی و تا در آخر و حفشہ
بفتح حای مہملہ و سکون فا و فتح شین معجمہ و تا در آخر گویند و بارانی کہ اندک ضعیف باشد آنرا ہذاب بذال معجمہ و ہا و بای موحده بروزن سحاب و ہمیمہ بہا
و بتکرار میم بروزن کریمہ گویند و بارانی کہ علی الاستمرار ببارد آنرا دوق بفتح واو و سکون دال مہملہ و قاف در آخر گویند و بارانی کہ بزرگ قطره و شدید
الوقوع باشد آنرا وابل بواو و بای موحده بروزن فاعل گویند و بارانی کہ بسیار ریزد آنرا بعاق بضم بای موحده و عین مہملہ با الف و قاف در آخر
گویند و بارانی کہ سیراب کند ہر چیز را آنرا جود بفتح جیم و سکون واو و دال مہملہ در آخر گویند و بارانی کہ عام باشد آنرا جدی بفتح جیم و دال مہملہ بروزن
صدا گویند و بارانی کہ تا چندی روز نایستد آنرا عین بالعین مہملہ گویند و بارانی ریزان و روان بود آنرا مرثعن بضم میم و سکون رای مہملہ و فتح ثای مثلثہ
و کسر عین مہملہ و نون مشدد در آخر گویند و بارانی کہ بسیار قطره باشد آنرا غدق بفتح غین معجمہ و دال مہملہ و قاف در آخر گویند و بارانی کہ بسیار بود

آنرا عد بکسر عین مهمله و دال مهمله مشدد و در آخر و عباب بضم عین مهمله و بای موحده با الف و بای دوم در آخر گویند و بارانی که شدید الوقوع و کثیر النزول بود
آنرا سحیفه بسین و حای مهملتین و فا بر وزن صحیفه گویند و باران که بر هر چه بگذرد در ان شگاف انداز د آنرا سحیقه بقاف بر وزن دقیقه گویند و بارانی که
روی زمین را خراشد آنرا ساحیه بسین و حای مهملتین بر وزن فاعله گویند و بارانی که از شدت وقوع در زمین نشان انداز د آنرا حاصبه بحا و صای مهملتین و صاد مهمله
بر وزن کریمه گویند چراکه مشتق از بحرص و جه الارض ست و بارانی که در پاره زمین ببارد و پاره را بگذارد آنرا النُفضه بضم نون و سکون فا و فتح ضاد معجمه و تا در آخر گویند و
بارانی که بعد از باران بیاید آنرا ولی بفتح واو و سکون لام و تحتانی در آخر گویند و بارانی که باز آید و کرات و مرات ببارد و آنرا رجع بفتح رای مهمله و سکون جیم و عین
مهمله در آخر گویند و بارانی که پیاپی ببارد آنرا العیلوان بفتح تحتانی و سکون عین مهمله و ضم لام و سکون واو و لام در آخر گویند و بارانی که دفعات آید آنرا شآبیب
به شین معجمه و تکرار بای موحده بر وزن اعاجیب گویند انتهی و بارانی که در ایام بهار ببارد آنرا ربیع گویند و بفارسی باران بهار و بارانی که در ایام خزان ببارد آنرا
خریف گویند و بفارسی باران خزان و بارانی که در ایام گرما ببارد بعربی آنرا صیف بصاد مهمله و فا بر وزن سید گویند و بتخفیف هم آمده و بفارسی باران گرما و ثعالبی
در امطار از منه گوید نخستین بارانی که در ابتدای امر بیاید آنرا خریف گویند و بعد از ان بارانی که متصل آن آید آنرا وسمی گویند بعد از ان ربیع بعد از ان صیف بعد از ان
حمیم ابن قتیبه گوید باران نخستین را وسمی گویند بعد از ان که متصل آن آید آنرا ولی گویند بعد از ان ربیع بعد از ان صیف بعد از ان حمیم **منهیه بر سنا**
باران باریدن بعربی مطر بفتح میم و سکون طای مطبقه و فتح آن و رای مهمله در آخر گویند فی القاموس مطرتهم السماء مطرا و بحرک از باب نصر فعل از ان و منصور
گویند هر گاه آسمان باران خفیف ببارد و پیوسته ببارد گویند هطلت و تهتنت و هر گاه بریزد آب گویند همعت و هضبت و اگر آواز رعدش بلند شود
انثعلت و استهلت و اگر باران بکثرت روان شود گویند انسکب و انبعق و هر گاه تو بر تو شود گویند اثعنجر و اثعنجج و هر گاه روزی چند بماند و دائم شود گویند
اثجم و اغبط و ادجن و هر گاه واشود گویند انجم و افصم و افصی چنانکه از اصمعی مرویست **میوه فروش** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل کسیکه میوه
فروشد بعربی آنرا فاکهانی بکسر کاف و ها با الف و کسر نون و یای مشدد در آخر گویند **نون با الف نا آزموده** لغت فارسیست در اردو و هندی
مستعمل بمعنی ناتجربه کار بعربی غر بکسر غین معجمه و رای مهمله مشدد و غریر بر وزن امیر گویند **نا پیا** بمعنی پیمودن پس اگر چیزی را به پیمانه بپیمایند بعربی آنرا
کیل بفتح کاف و سکون تحتانی و لام در آخر گویند و بفارسی پیمانه کردن و پیمانه دادن کال الطعام از باب ضرب و اکتاله از باب افتعال فعل از ان کیل بالفتح و مکیال
بالکسر چیزی که بآن بپیمایند و بفارسی آنرا پیمانه گویند و اگر چیزی به گز بپیمایند بعربی آنرا ذرع بفتح ذال معجمه و سکون را مهمله و عین مهمله در آخر گویند ذرع الثوب
از باب منع فعل از ان بفارسی گز کردن و بگز پیمودن و بدست پیمودن را بعربی شبر بفتح شین معجمه و سکون بای موحده و را مهمله و بفارسی وجب کردن گویند
سلیم گوید شعر از جنون این خرابه را هر روز می کنم همچو آفتاب وجب **ناتا** بمعنی خویشی میان مردم بعربی قرابة گویند و اگر قرابت بمادران
بود بعربی آنرا رحم بفتح رای مهمله و کسر حای مهمله و میم در آخر گویند و اگر قرابت قریبه باشد رحم ماسة بتشدید سین مهمله بترکیب توصیفی گویند قاموسیست بینهم
رحم ماسة قرابة قریبة **ناتی** پسر دختر بعربی حافد بحای مهمله با الف و کسر فا و دال مهمله در آخر و بفارسی نبیره و نواسه و نبسه بفتحتین گویند **ناتی و الی**
بهر دو یای مجهول نزدیکان و خویشان که با هم قرابت باشد بعربی اولو الارحام و ذو القرابة و اقربا **ناٹا** بتای هندی با الف بمعنی کوتاه قد بعربی قصیر القامه

وصاد و رای مهملتین بروزن امیر و حداح بفتح دال مهمله و سکون حای مهمله و دال مهمله بالف حای مهمله در آخر و حنبل بفتح حای مهمله سکون نون و فتح بای موحده
ولام در آخر گویند و بفارسی کوتاه بالا گویند و تفصیل آن در لغت ٹهمگا گذشت **ناٹی** بکسر تای هندی و سکون تحتانی معروف زن کوتاه قد بعربی
قصیره گویند **ناج** بجیم در آخر دانهای خوردنی بعربی غله و حبوب بضم حای مهمله گویند و بترکی آشلیق بفتح همزه ممدوده و شین معجمه و کسر لام و سکون قاف گویند
ناچ بجیم فارسی در آخر باصطلاح اهل نغمه پا کوفتن باصول بود و بعربی رقص بفتح رای مهمله و سکون قاف و صاد مهمله در آخر بفارسی پای کوبی و پای بازی
فخر گرگانی گوید گروهی بانشاط و اسپ تازی + گروهی باسماع و پای بازی او بترکی ارغوشتک بفتح همزه و سکون رای مهمله و ضم غین معجمه و سکون شین معجمه
و فتح تای فوقانی و کاف عربی ساکن در آخر **ناچنا** رقصیدن بعربی رقص بفتح رای مهمله و سکون قاف و زفن بفتح زای معجمه و سکون فا و نون در
آخر و بفارسی رقص کردن و دست افشاندن و پای کوفتن و پای بازی کردن و رقص زدن و رقص افگندن مولوی روم گوید **شعر** هین بنه دستی که آن شاه رسید
هان بزن رقصی که الله می رود + امیر خسرو گوید **بیت** بلبل طوبی که نواز د بلند + رقص در ریش مسیحا فگند **ناخدا** لغت فارسیست در اردوی هندی
مستعمل معنی معلم کشتی شیخ سعدی فرماید **بیت** سیاهان براند کشتی چو دود + که آن ناخدا ناخدا ترس بود + بعربی ناخوده بضم خای معجمه و سکون واو و ذال معجمه
مفتوح و تا در آخر گویند و آن معرب است در قاموس ست نواخذه مالکان جهاز را گویند و بعضی گویند وکیلان را گویند که از طرف مالکان جهاز باشند ناخذاه
واحد آن و از ان فعل هم مشتق کرده اند گویند تنخذ بروزن تفعل **ناخن** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل استخوانی که بر کنارهای انگشتان
بود و بعربی از اظفر بضم ظای معجمه و سکون فا و بضم آن و رای مهمله در آخر و اظفور بضم همزه و سکون ظای معجمه گویند و اطلاق آن بر ناخن مردم و حیوانات
دیگر نیز آمده اظفار بالفتح و اظافیر جمع آن و بترکی درناق بکسر دال مهمله و سکون رای مهمله و نون بالف و قاف در آخر و ترناغ بکسر تای فوقانی و سکون
رای مهمله و نون بالف و سکون غین معجمه گویند فوقی گوید **شعر** اسیر نکبت هجران شدم بدان گونه + که هیچو پیل زسر پنجه رویدم ترناغ + و ناخن تراشیده
را بعربی قلامه بضم قاف و ظفر مقلم بصیغه مفعول و فسیط بفتح فا و کسر سین مهمله و سکون تحتانی و طای مهمله در آخر گویند در اساس ست ما اری فلان باغا
بسیطا و ما اراه یعطی احد افسیطا و بفارسی تراشه ناخن و ناخن گرفته نیز گویند طالب آملی گوید **شعر** آنجا که ابروی تو نماید هلال را + چون ناخن گرفته بزیر
زمین کنند **ناخن کاٹنا** ناخن را بناخن چین بریدن بعربی قلم بفتح قاف و سکون لام و میم در آخر و تقلیم بروزن تفعیل و قطع بفتح قاف و سکون طای مهمله
و قص بفتح قاف و صاد مهمله مشدد در آخر گویند قلم الاظفار از باب ضرب و قلمها از باب تفعیل و قص الظفر از باب نصر چیدنا خن را مقص یعنی
بمقراض بفارسی ناخن چیدن و ناخن تراشیدن و ناخن بریدن و ناخن گرفتن و چیده در تعریف شمشیر گر گوید **شعر** دکان همچو خورشید گردیده است + پری
ناخن دیو را چیده است + حیاتی گیلانی گوید **شعر** ناکس زیاده پر چو شود دست از و بدار + ناخن چو شد بلند گرفتن سزای اوست + **ناخن گرانا**
ناخن در چیزی کردن بعربی انشاب بکسر همزه و سکون نون و شین معجمه بالف و بای موحده در آخر و ظفر بفتح ظای معجمه و سکون فا و رای مهمله در آخر و تظفیر
بروزن تفعیل و اظفار بروزن افعال گویند و بفارسی ناخن فرو بردن و فرو کردن شاعری گوید **شعر** عشقم چنان گداخت که موران ترحم + عضوی
نیافتند که ناخن فرو برند + فغانی گوید **شعر** آنکس که بر پیاله ما انگشت دست زد + گو این قدر گذار که ناخن فرو کند + **ناخنه** بضم خای معجمه لغت

فارسیست در اردو و هندی مستعمل چیزیست که آن تار طنبور را حرکت دهند بعربی آنرا مضراب بکسر میم و ضاد معجمه ساکن و رای مهمله با الف و بای موحده در آخر
و مضرب بروزن منبر گویند و بفارسی خمه و شگافه بکسر شین معجمه و نیز بیماریست که بصورت ناخن در چشم پدید آید بعربی آنرا ظفره بضم ظای معجمه و سکون فا
و فتح رای مهمله و تا در آخر و ظفره بالتحریک گویند و بفارسی ناخنه و ناخنک دیده گویند عبدالحسین کاشانی گوید شعر شمع محفل کنم اندم که دل روشن را با نو
ناخنک دیده شود روزن را **نتار** برای مهمله دست افزاریست که جولاهگان با شوره را در آن نهاده جامه بافند بعربی آنرا منسج بکسر میم و سکون نون و فتح سین
مهمله و جیم در آخر و منسجه بود او شین معجمه و عین مهمله تا در آخر بروزن کریمه گویند و موم بضم میم و سکون واو و میم در آخر گویند و بفارسی نکول و نکو و ناکو بکاف تازی گویند
سوگوی گوید شعر مانند نکول کج اند و کف جولاهه صد تار بیک تا در تار دگر رفتی **نارو** بضم رای مهمله و سکون واو معروف بیماریست و آن انست که
در بدن و اعضا پدید آید بعد از آن شگافته شوند و از آن چیزی مانند رگها بر آید و دراز شدن گیرد بعربی آنرا العرق المدنی گویند بسبب کثرت حدوث آن در مدینه
و بفارسی رشته گویند **ناری** لغت سبا کهاست بمعنی نبض یعنی رگ جهنده و تحقیق آن در لغت نبض خواهد آمد **ناریل** بکسر رای مهمله و فتح تحتانی
و سکون لام بار درختیست بعربی آنرا نارجیل بنون با الف و رای مهمله و جیم گویند بهمزه نیز آمده نارجیل بتازی و جوز الهند نیز گویند و بفارسی نارگیل و تر آن گرم ست
در اول درجه دوم و تر ست در درجه اولی و خشک آن خشک ست در درجه اولی و نارجیل فارغ را بعربی شنه بضم رای مهمله و سکون شین معجمه و فتح بای موحده
و تا در آخر و مدعبه بفتح میم و سکون دال مهمله و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند **ناریل کا پانی** آب نارجیل تازه بعربی آنرا الطواق بفتح همزه و سکون طای مهمله و واو با الف
و قاف در آخر گویند **ناز** بزای معجمه لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی حرکاتی سکناتی که از محبوبان برای دلبری عاشقانه سر زند بعربی آنرا
دلال بفتح دال مهمله گویند در اساس ست تدللت المرأة علی زوجها و دلت تدل و هی حسنة الدل و الدلال و ذلک ان تریه جرأة علیه فی تغنج و تشکل
کانها تخالفه و لیس بها خلاف **نازا** بفتح زای معجمه با الف در آخر بمعنی سوراخ ذکر بعربی احلیل بکسر همزه و سکون تحتانی و لام در آخر و تحلیل بکسر تای فوقانی
گویند و بفارسی نایزه الوری گوید شعر آری تا بنایزه خود کرده اند از آن مستسقیان لجه در عدن نهند **ناز اوتهانا** ناز برداری کسی کردن بعربی
حمل الدلال و احتمال الدلال گویند در اساس ست حملت دلاله علی و احتملته قال الشاعر شعر ادلت فلم احمل و قالت فلم اجب لعمر ابیها اننی لظلوم لها
ناز برداشتن و کشیدن صائب گوید بیت زبی برگی شکر خوانی که در چاشنی دارم چه افتاد دست ناز دولت بیدار بردارم طالب آملی گوید شعر
کی کشند ناز تسمی بهایات بیدماغانه دماغی که مراست سعدی گوید بیت گر بر سر چشم من نشینی نازت بکشم که نازنینی **ناز کرنا** ناز بر کسی کردن
بعربی ادلال بدال مهمله و لام بروزن افعال گویند و بفارسی ناز کردن **ناس** بسین مهمله در آخر سعوطی که در منخرین کنند تا به دماغ برسد ... چکد بعربی آنرا النشوق
بفتح نون و ضم شین معجمه و سکون واو و قاف در آخر گویند و در جاره حال عرب آنرا برد قال گویند **ناسپال** لغت فارسیست در اردو و هندی
مستعمل بمعنی پوست انار بعربی قشر الرمان گویند **ناسدانی** ظرفی کوچک که در آن النشوق نهند بعربی آنرا مسعط بضم میم و سکون سین مهمله و ضم عین
و طای مهمله در آخر گویند و بوزن منبر نیز آمده **ناسور** لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل ریشی که همیشه ریم از آن سوراخ بود و به
طالب آملی گوید شعر دل چو ز اصلاح ماند جواه و اخواه درد مرهم و نشتر یکی ست زخم چو ناسور شد و بفارسی آنرا ریش روان گویند **ناشتا**

بشین معجمه وتای فوقانی با الف لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل طعامی که وقت چاشت خورند بعربی آنرا غداء بفتح غین معجمه و دال مهمله با همزه ممدوده گویند و بفارسی نیز ناشتا و نهاری و چاشت گویند **ناشتا کرانا** کسی را طعام چاشت خوانیدن بعربی تغدیه بغین معجمه و دال مهمله بر وزن تفعله گویند غدیته تغدیه چاشت خوانیدم او را پس چاشت خورد بفارسی چاشت دادن هم مستعمل مختاری گوید شعر وهی نشنوا گاه از چشم چاشت، وهی گاه اگاه از جور شام **ناشتا کرنا** طعام وقت چاشت خوردن بعربی تغدی بغین معجمه و دال مهمله وتلهن بلام و ها و نون بر وزن تفعل گویند و بفارسی ناشتا شکستن و خوردن و چاشت خوردن و نهاری کردن **ناف** بالف لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن معروفست بعربی سره بضم سین مهمله و فتح رای مهمله مشدد و تا در آخر گویند سرر بضم سین مهمله و فتح رای مهمله و سرات جمع آن **ناف ٹلنا** عبارت از بیجا شدن عضلات ناف بسبب برداشتن بار گران یا بسبب زور کردن زیاده از مقدار بعربی آنرا سقوط السره گویند و بفارسی ناف افتادن و پیچیدن و گسیختن و اطلاق آن بر آدم و دیگر حیوانات هم می آید چون بالم بسیار بر اشتر و خر اندازند گویند چنانکه ملک نید که نافش بفتید قدسی گوید بیت ز سهم کمان تنگ خورشید ریخت ز بیم سنان ناف گردون گسیخت **نافه** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل پوستی که دران مشک متکون می شود بعربی آنرا نافجه بنون با الف و کسر فا و فتح جیم و تا در آخر و لبخه بفتح لام و کسر بای موحده و سکون تحتانی و فتح خای معجمه و تا در آخر و فاره المسک بفتح فا و سکون همزه و فتح رای مهمله و تا در آخر مضاف بسوی مسک گویند **ناک** بکاف عربی عضویست که آب دماغ از راه آن روان شود بعربی آنرا انف بفتح همزه و سکون نون و فا در آخر و معطس بفتح میم و سکون عین مهمله و کسر طای مهمله و بفتح آن و سین مهمله در آخر و مرسن بفتح میم و سکون رای مهمله و فتح شین معجمه و بکسر آن و نون در آخر گویند و بفارسی بینی و بترکی بورنی بضم بای موحده و سکون رای معجمه و کسر نون و سکون تحتانی معروف گویند و شامخ الاغین بمعجمه و میم و خای معجمه و زای معجمه بر وزن فاعل و اشم بفتح همزه و شین معجمه و میم مشدد بعربی بمعنی بینی دراز ابو منصور ثعالبی گوید بینی مردم را الف و بینی پیل را خرطوم بضم نون و سکون خای معجمه و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بینی شتر را مخطم بکسر میم و سکون خای معجمه و فتح طای مهمله و میم در آخر گویند و بر وزن مجلس نیز آمده و بینی پیل را خرطوم بضم خای معجمه و سکون رای مهمله گویند و بینی درندگان را خرثمه بفتح ها و سکون رای مهمله و فتح ثای مثلثه و میم و تا در آخر گویند و صاحب قاموس گوید هرثمه و عرتمه بعین مهمله پیش بینی است یعنی مقدم بینی یا میان تره و لب یا دایره که نزدیک بینی بر وسط لب بالاست و نوک را فنطیسه بکسر فا و سکون نون و کسر طای مهمله و سکون تحتانی و فتح سین مهمله و تا در آخر و فرطوسه بضم فا و سکون رای مهمله و ضم طای مهمله و سکون واو و فتح سین مهمله و تا در آخر و فرطیسه بکسر فا و سکون رای مهمله و کسر طای مهمله و سکون تحتانی و فتح سین مهمله و تا در آخر گویند و بینی مرغان را قرطمه بکسر قاف و سکون رای مهمله و کسر طای مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند و صاحب قاموس گوید قرطمتا الحمام ایضا القعلتان علی اصل منقاره و بینی مرغان شکاری را خنابه بکسر خای معجمه و نون مشدد با الف و فتح بای موحده و تا در آخر گویند و صاحب قاموس گوید الخنابه بنان بالکسر و بضم طرفا الانف او الخنابه الارنبه العظیمه او طرفها من اعلاها **ناکا** **کشادگی** شهر که از انجا در شهر در ایند بعربی آنرا ثغر بفتح ثای مثلثه و سکون غین معجمه و رای مهمله در آخر و ثغور بضم ثای مثلثه و سکون غین معجمه و ضم رای مهمله و سکون واو و رای مهمله در آخر و عورت بفتح عین مهمله و سکون واو و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی دربند و نیز ناکا در بند ایست در یا بعطف از انسماج بکسر تای فوقانی و سکون میم و سین مهمله با الف و حا مهمله در آخر گویند و بفارسی شنگ نیز بمعنی سوراخ سوزن بعربی آنرا سم الخیاط بفتح سین مهمله

ومیم مشدد و مضاف لسوی خیاط بکسر خای معجمه و خرت بضم خای معجمه و سکون رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی چشم سوزن و خشیمه سوزن و سفت بضم سین مهمله و سکون
فا و تای فوقانی در آخر **ناک بھون چڑھانا** یا **ناک چڑھانا** از ناخوشی و گره چین بر ابرو و بینی افگندن بعربی تمعّط بفتح میم و سکون طای مهمله مشدد گویند فی الصحاح تمعّط
حاجبیه ای مدّهما و بفارسی چین بر ابرو افگندن **ناک پاک کرنا** بینی افشاندن بعربی سلت بفتح سین مهمله و سکون لام و تای فوقانی در آخر
و نثر بفتح نون و سکون ثای مثلثه و رای مهمله در آخر گویند سلت المخاط سلت الخیاشیم از باب نصر و نثر الانف از باب ضرب فعل از آن امتخاط بمیم و خای معجمه و طای مهمله
بر وزن افتعال گویند در حدیث است امتخط فانک مضنوک ای مزکوم **ناک رگڑنا** یعنی بر زمین مالیدن بعربی رغم بفتح رای مهمله و سکون غین معجمه
و میم در آخر گویند و ارغام بر وزن افعال متعدی از آن **ناک سکوڑنا** یعنی را در هم کشیدن از تکبر و تنفر و استکراه بعربی شمخ بفتح شین معجمه و سکون
میم و خای معجمه در آخر گویند شمخ الرجل بانفه تکبر **ناک ملنا** یعنی کسی را مالیدن بعربی عرت بفتح عین مهمله و سکون رای مهمله و تا در آخر گویند عرت انفه
از باب نصر و ضرب و سمع فعل از آن **ناگ** بکاف فارسی در آخر نوعی از مار سیاه زهرناک بعربی آنرا اسود بفتح همزه و سکون سین مهمله و فتح واو و دال مهمله در آخر گویند
اساود جمع آن و بفارسی مار سیاه و مار سیه **نال** چیزیکه دایه از ناف کودک ببرد بعربی آنرا سر بضم سین مهمله و رای مهمله مشدد در آخر و سرر بفتحتین و سرر بکسر اول و فتح دوم
گویند و بفارسی آنرا ناف گویند مولوی جامی گوید بیت شکم چون تخته قاقم کشیده ٭ بزمی دایه ناف او بریده ٭ **ناله** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل
بمعنی آواز گریه بعربی آنرا انین بفتح همزه و کسر نون و سکون تحتانی و نون در آخر گویند **نالی** شگافی که در زمین افتد بعربی آنرا خد بفتح خای معجمه و دال مهمله مشدد
و خده بضم خای معجمه و تا در آخر و اخدود بضم همزه و سکون خای معجمه بر وزن عصفور گویند **نابرده** لغت فارسیست کسیکه ذکرش در صدر گذشته باشد
بجای مسار الیه استعمال کنند فردوسی گوید بیت بر لشکر نابرده بجنگ ٭ بر آن جهاندیده تیز جنگ ٭ بعربی آنرا سابق الذکر و مذکور گویند **نام**
دھرنا بفتح دال مهمله مخلوط التلفظ بها و سکون رای مهمله و نون با الف کشیده عیب کسی گرفتن بعربی آنرا طعن بفتح طای مهمله و سکون عین مهمله
و نون در آخر و قدح بفتح قاف و سکون دال مهمله و حای مهمله در آخر طعن و قدح فیه از باب منع فعل از آن **نامرد** لغت فارسیست در اردو و
هندی مستعمل کسیکه از میدان جنگ بگریزد یا شمشیر جنگ نکند و بترسد بعربی آنرا جبان بفتح جیم و با موحده با الف و نون در آخر گویند و بفارسی بددل
و نیز کسی که بر زن قادر نشود بعربی آنرا عنین بکسر عین مهمله و نون مشدد و سکون تحتانی و نون دوم در آخر گویند در فقه اللغه است آنرا که قادر بر باده
نباشد بعربی آنرا عجیس بفتح عین مهمله و کسر جیم و سکون تحتانی و زای معجمه در آخر گویند و سراسرس بفتح سین مهمله و کسر رای مهمله و سین مهمله
دوم در آخر و سریس بر وزن امیر گویند **نام رکھنا** برای کسی تعیین نام کردن بعربی تسمیه بر وزن تفعله بفارسی نام نهادن **نانا** بمعنی پدر مادر
بعربی آنرا جد الام و بفارسی نیا بکسر نون و تحتانی با الف گویند **ناند** بنون غنه و دال مهمله ظرف گلین بزرگ که در آن جاها شوئید بعربی مرکن بکسر میم و سکون رای مهمله
و فتح کاف و نون در آخر اجانه بکسر همزه و جیم مشدده با الف و فتح نون و تا در آخر گویند بفارسی تغار سفالین **ناندھنا** ٭ بنون و دال مهمله و ها مخلوط التلفظ
بها و نون با الف کشیده شروع در کاری کردن ابتدا و بدء بفتح بای موحده و شروع بضم شین معجمه و اخذ بفتح همزه و سکون خای معجمه و ذال معجمه در آخر
گویند بدأ فیه و شرع فیه از باب منع فعل از آن **ناتھال** بکسر نون دوم و ها با الف و لام موحده در آخر خانه مادر بعربی آنرا حوبه بضم حای مهمله و سکون

وسکون واو وفتح بای موحده وتا در آخر حشیبه بکسر حای مهمله وسکون تحتانی وفتح بای موحده وتا در آخر گویند وبفارسی خویشی دری **نالی** بمعنی ناودان
بعربی الجنة الفا قند **ناو** مرکبی که بران سفر دریا کنند بعربی آنرا سفینه بسین مهمله وفا ونون بر وزن وفینه گویند سفین بحذف تا جمع آن وکشتی بزرگ را بعربی
خلیه بفتح خای معجمه وکسر لام وتحتانی مشدد وتا در آخر گویند وکشتی دراز را قرقور بضم هر دو قاف وسکون واو وفتح رای مهمله وتا در آخر گویند ام جامع
کنیات آن وکشتی کوچک که مردم جهاز با خود برای حاجتها دارند بعربی آنرا قارب بقاف ورای مهمله وفا وقارب بتای موحده گویند وبفارسی سنبک بضم سین مهمله
وسکون نون وضم بای موحده وکاف در آخر گویند اشرف گوید بیت از دل خویش سنبکی دارم ٭ ندر دریای ترکی دارم ٭ سنبک اگرچه بلفظ عربیست
اما بایمعنی در کتابهای لغات عربیه دیده نشد **ناو کناری پرلانا** کشتی بر کناره دریا آوردن بعربی ارفاء برای مهمله وفا وهمزه در آخر بر وزن افعال گویند
ارفائت والسفینة از باب افعال قریب کردم کشتی از لب دریا وبفارسی کشتی بساحل آوردن ورسانیدن بردن علی خراسانی گوید شعر منم از جوش غم دل را
بپهلو همچو باد کشتی خود را درین طوفان بساحل می برم **ناو کهینا** کشتی راندن بعربی اجراء بجیم ورای مهمله بر وزن افعال گویند اجریت السفینة فعل ازان
نائی بکسر همزه وسکون تحتانی معروف کسیکه موی سر تراشد بعربی آنرا حلاق بفتح حای مهمله ولام مشدد بالف وقاف در آخر ومزین بضم میم وفتح زای معجمه وکسر
تحتانی مشدد ونون در آخر ومحسن بضم میم وفتح حای مهمله وکسر سین مهمله مشدد ونون در آخر گویند وبفارسی سرتراش وآیینه دار وسرستوی وحجام
وموتراش وگرا بفتح کاف فارسی ورای مهمله مشدد بالف یحیی کاشی در هجو گوید رباعی ٭ کا کا هست چگونه آقا گردی ٭ کافر نکند آنچه تو گرا کردی ٭ ریحان
سیاه را درت سپید نیست ٭ چون اسم شریف خود منیر لفا کردی ٭ **باب نون با بای موحده** **نبرجانا** بکسر نون وفتح بای موحده وسکون
رای هندی وجیم بالف ونون بالف کشیده نیست رستن چیزی وباقی نماندن بعربی نفد بفتح نون وفا ودال مهمله در آخر نفاد بر وزن سحاب گویند نفاد از باب
سمع فعل ازان **نبض** بفتح اول وسکون دوم وضاد معجمه در آخر لغت عربیست در اردوی هندی وفارسی مستعمل بمعنی جنبیدن رگ ودر اصطلاح طبیبان
حرکت انقباضی وانبساطی شرائین ست برای تعدیل روح بنسیم واخراج فضلات دخانیه **نبض دیکهنا** دست بر نبض گذاشتن بعربی آنرا جس
بفتح جیم وسین مهمله مشدد در آخر واجتساس بر وزن افتعال گویند جس النبض از باب نصر واجتسه از باب افتعال فعل ازان وآن موضعی که دست بران
گذارند بعربی آنرا مجس بفتح میم وجیم گویند **باب نون با تای فوقانی** **نت** بکسر اول وسکون دوم بمعنی همیشه بعربی دائما وبفارسی همواره
ومدام نیز گویند **نتهه** حلقه که زنان در بینی کنند بعرف حال عرب آنرا زمام بکسر زای معجمه ومیم بالف ومیم دوم در آخر گویند وبفارسی حلقه بینی اشرف
گوید شعر دبار اعرابی تبی از جلوه ام مدهوش کرد ٭ حلقه در بینی نگاری حلقه ام در گوش کرد ٭ **نتهنا** بفتح اول وسکون دوم مخلوط التلفظ بها ونون بالف
رسیده بمعنی سوراخ بینی بعربی خیشوم بفتح خای معجمه وسکون تحتانی وضم شین معجمه وسکون واو ومیم در آخر ومنخره بفتح میم وسکون نون وفتح خای معجمه وراء مهمله
وتا در آخر وبکسر میم وخای معجمه ومنخر بر وزن مجلس ومنخور بر وزن عصفور ونثره بفتح نون وسکون ثای مثلثه وفتح رای مهمله وتا در آخر گویند وبفارسی سوراخ
بینی وهر دو جانب سوراخ بینی را خنابه بکسر خای معجمه وضم آن ونون مشدد بالف وفتح بای موحده وتا در آخر گویند در نهایه است الخنابتان بالکسر والتشدید
جانبا المنخر عن یمین الوترة وشمالها **باب نون با تای هندی** **نٹ** بفتح اول وسکون دوم قومی از بازیگرانند که چوبهای بلند بر زمین

نصب کنند و بر لیسمان استوار نمایند و بران چو بها و ریسمان انواع بازیها بعمل آرند بفارسی آنرا سن باز و دار باز خوانند و تازی البغین و زای معجمتین و راء قاضی گویند و در عرف عامّ ریسمان باز و مولوی جامی گوید بیت دو گیسویش دو هندو کرده رسن ساز ز شمشاد و فرازش رسن باز سعدی گوید بیت
سمی مثنّیا که آهنگ حجازی فرد مانند بانگ طبل غازی محمد سعید اشرف گوید شعر نغمه در محفل تماشائیش در ریسمان باز طنبور ست **باب نون**
با جیم تازی نجومی بضمّ اول و دوم لغت عربیست در اردوی هندی مستعمل کسیکه از حرکات کواکب و سیران حکم بحوادث کند بعربی آنرا منجّم بضم میم
و فتح نون و کسر جیم مشدد و بمیم در آخر و مُتَنَجِّم بروزن متقبّل و نجّام بروزن شدّاد گویند و بفارسی اختر شمار و اختر شمر و اختر شناس و آسمان رند یعنی تنجیم
کاذب آسمان را بسر نه یعنی بیشتر شد **باب نون با جیم فارسی** **نچانا** بفتح اول و دوم با الف کسی را برقص فرمودن بعربی آنرا ترقیص برای مهمله
و قاف و صاد مهمله بروزن تفعیل گویند و بفارسی قصّ ا ور دن و رقصانیدن **نچوڑ** بکسر اول و ضم جیم فارسی سکون واو مجهول و رای هندی در آخر
آنچه از فشردن چیزی از ثمار و برگها برآید بعربی آنرا اعصاره بضم عین مهمله و صاد مهمله با الف و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی افشره و افشرده و بطریق
مجاز حاصل و خلاصه و نتیجه را گویند بعربی هم بایمعنی عصاره آمده ابو نواس گوید شعر و لقد نهزت مع الغواة بدلوهم و اسمت سرح اللحظ حیث اساموا
و بلغت ما بلغ امرء بشبابه فاذا عصارة کل ذاک اثام **نچوڑنا** چیزیرا افشردن بعربی آنرا اعصر بفتح عین مهمله و سکون صاد مهمله و رای مهمله در آخر
گویند و بفارسی افشردن و فشردن و در زبان قدیم شبلیدن بفتح شین معجمه و سکون بای فارسی و کسر لام بروزن نجیدن **نچھاوَر** بفتح اول و سکون
دوم و فتح واو و تحتانی مشدد و با الف کسیکه قصّ کند بعربی آنرا قاص بفتح رای مهمله و قاف مشدد با الف صاد مهمله در آخر گویند و بفارسی پای کوب و پایباز
امیر خسرو گوید بیت پس آنکه جست شوری ز خوبان روان شد شوی شیرین پای کوبان فخر گرگانی گوید بیت گروهی بانشاط و اسپ
تازی گروهی باسماع و پای بازی **نچھاور** زری که بر عروس و یا امیر نثار کنند بعربی آنرا نثار بکسر نون و ثای مثلثه با الف و رای مهمله در آخر گویند
در صحاح نثرت الشیء انثره نثرا فانتثر و الاسم النثار و در اساس شهدت نثار فلان بالکسر و کنا فی نثار فلان الیوم و هو اسم للفعل کالنثر و ما اصبت من نثر فلان شیا
و هو اسم المنثور من السکر و نحوه کالنشر بمعنی المنشور و فی القاموس النثار بالضم و النثر بالتحریک ما تناثر منه او الاولی تخص بما ینتثر من المائدة
نحو کل للثواب بفارسی شاباش و بشار بفتح باء تازی گویند و ورق طلا و نقره را که بصورت برگ گل بریده باشند و بر سر پادشاهان نو داماد ان نثار
کنند بفارسی آنرا آنثره بفتح نون و زای فارسی گویند **باب نون با خای معجمه** **نخاس** بفتح اول و دوم مشدد با الف و سین مهمله در آخر لغت عربیست
بمعنی بازار برده فروش و ستوران فروش و در اردوی هندی بمعنی بازاری که در انجا اسپان فروشند صاحب لغات ترکی هم بهمین معنی آورده پس
بایمعنی ترکیست که در اردوی هندی مستعمل شده و در استعمال فارسیان بمعنی بازار برده فروشی و بازار اسپ فروشی هر دو مانده شیخ سعدی گوید بیت منت
بنده خوب و نیکو سیر بدست آرم این را بنخاس بر و بازار ستوران فروشی را بعربی مشوار بکسر میم و سکون شین معجمه و واو با الف و رای
مهمله در آخر گویند **نخره** حرکات سکنات نازش و قت تماش و شیوه های دلربائی بستان بفارسی آنرا غربیله بفتح غین معجمه و سکون را مهمله و کسر بای تازی و سکون تحتانی
و فتح لام و ها در آخر گویند و نیز بمعنی مطلق شیوه دلربائی بعربی آنرا غنج بضم غین معجمه و سکون نون و بضم آن و جیم در آخر و غناج بروزن غراب و شکل بکسر

شین معجمه و بفتح آن و سکون کاف و لام در آخر گویند غنجت الجاریة و تشکلت از باب سمع و تغنجت و تشکلت از باب تفعل فعل از آن و بفارسی کرشمه و ناز گویند امرأة غنجة بکسر نون و متغنجة بر وزن محبوبه و متشکلة بر وزن مستقبله و امرأة ذات غنج و ذات شکل و شکلة و سباع غنج و سبا شکل صفت از آن بفارسی کرشمه سنج و کرشمه پرداز و نازنین و نازگر نیز گویند مثل غمزه گر و عشوه گر میر مغربی گوید شعر گر عذر خواهد آن بت و گر نازگر شود + عذرش بدل پذیرم و نازش بجان کشم

باب نون با دال مهمله نداء بکسر اول و دوم مختفی و دال مهمله با الف لغت مردم قصبا است بمعنی کسیکه خواب بروی غلبه کرده باشد بعربی آنرا نومان بالفتح نون و سکون واو و میم با الف و نون در آخر و النعسان بالفتح نون و سکون عین مهمله و سین مهمله با الف و نون در آخر گویند و بفارسی برناس بفتح بای تازی و سکون رای مهمله و فرناس لفا و خواب آلوده و خوابناک ندی بمعنی جوی بعربی جوی کوچک را جدول بفتح جیم و سکون دال مهمله و فتح واو و لام در آخر گویند جداول جمع آن و کلانرا بعربی نهر بفتح نون و های مهمله در آخر گویند و بسکون دوم نیز آمده و انهار بالفتح جمع آن و بفارسی آرغا و آرغار و آرغ بالفتح با عین معجمه مطلق جوی آب را گویند و بعضی ترکی گفته اند

باب نون با دال معجمه نذر آنچه بکه بطریق پیشکش بگذرانند بعربی آنرا نذر بفتح نون و سکون ذال معجمه و رای مهمله در آخر و هدیه بفتح ها و تقدمه بفتح تای فوقانی و سکون قاف و کسر دال مهمله و فتح میم و ها در آخر و بفارسی پیشکش گویند

باب نون با رای مهمله نر لغت فارسیست در اردوی هند مستعمل مقابل ماده بعربی فحل بفتح فا و سکون حای مهمله و لام در آخر و ذکر بفتح ذال معجمه و کاف گویند نرا بکسر اول و دوم با الف هر چیز خالص را گویند که آمیزش نداشته باشد بعربی آنرا بحت بالفتح با موحده و سکون حای مهمله و تا در آخر و محض بفتح میم و سکون حای مهمله و ضاد معجمه در آخر و صرف بکسر صاد مهمله و سکون رای مهمله و فا در آخر و خالص گویند نراس بکسر اول و دوم با الف رسیده و سین مهمله در آخر بلغت سبا کها ضد امید بعربی قنوط بالضم قاف و نون و سکون واو و طای مهمله در آخر و یاس بیای تحتانی با الف و سین مهمله در آخر و بفارسی ناامیدی گویند نرالا بکسر اول و دوم با الف رسیده و لام با الف کشیده بمعنی چیز نادر بعربی عجیب و بفارسی شگفت گویند نرانا بکسر اول و دوم با الف رسیده و نون با الف کشیده پاک کردن باغ و کشت را از گیاه خودرو و خار و خلاشه تا قوت گیرد و بفارسی خشار و خشاره کردن بضم خای معجمه و شین معجمه با الف و رای مهمله گویند و خاری گوید شعر باغ دین کشت دولت را به تیغ + کرد از خار و خس اعدا خشار + نرخرا بفتح اول و سکون دوم و فتح خای معجمه و رای مهمله با الف گذرگاه دم بعربی آنرا قصب بفتح قاف و صاد مهمله و با موحده در آخر و قصب السعال گویند چنانکه در اساس است و بفارسی نای گلو طالب آملی گوید شعر بسکه زنای گلو ناله برد ان نحیم + کاسه بر لبم کاسه طنبور شد + و نیز نرخره بمعنی مجرای طعام و شراب بعربی آنرا مری بفتح میم و کسر رای مهمله و سکون تحتانی و همزه در آخر و بلعوم بالضم با موحده و سکون لام و ضم عین مهمله و سکون واو و میم در آخر و بلعم بر وزن برثن گویند نرد بفتح اول و سکون دوم و دال مهمله در آخر لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و در عربی هم در قاموس است نرد معروف و آن معرب است و واضع آن اردشیر بابک و ازینجاست که نردشیر گویند انتهی در حدیث است من لعب بالنردشیر فکانما غمس یده فی لحم الخنزیر و دمه و در اردوی هندی بمعنی فارسی مهره نرد مستعمل است و بالفظ چیدن و زدن و باختن مستعمل و بازنده آنرا بعربی نراد بر وزن شداد گویند و بفارسی نرد باز طغرا گوید بیت سها را آمدن نرد باز است + بعود قماری بساطی بدست + نرسنگها بفتح اول و سکون دوم و کسر سین مهمله و سکون نون و فتح کاف فارسی مخلوط التلفظ سها با الف نامی بزرگ

بعربی آنرا صور بضم صاد مهمله و سکون واو و رای مهمله در آخر و ناقور بنون با الف وضم قاف و سکون واو و رای مهمله در آخر و بفارسی کرنای گویند **نرگل**
بفتح اول و سکون دوم وضم کاف تازی و سکون لام گیاهیست که در آب روید و تیزی دارد و بر سر آن تخم مانندی بود و آنرا ان بوریا نیز بافند و بخورد
فیلان دهند بعربی آنرا بردی بفتح بای موحده و سکون رای مهمله و کسر دال مهمله و تحتانی مشدد گویند و بفارسی لخ بضم لام و سکون خای معجمه و دوخ بفتح
دال مهمله **نرگس** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن گلیست معروف بعربی آنرا نرجس بکسر جیم و عبهر بفتح عین مهمله و سکون بای موحده
و فتح ها و رای مهمله در آخر گویند گرم است در درجهٔ اولی و قیل معتدل **نرم** لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل ضد درشت بعربی لین بفتح لام
و کسر تحتانی مشدد و نون در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید هر چیز نرم را لدن بفتح لام و سکون دال مهمله و نون در آخر گویند مانند چوب و سن و نیزه
و جامهٔ نرم را بعربی ثوب لین گویند و نیزهٔ نرم را رمح لدن و گوشت نرم را لحم رخص بفتح رای مهمله و سکون خای معجمه و صاد مهمله در آخر گویند و سر انگشتان نرم
بعربی بنان طفل بفتح طای مهمله و سکون فا و لام در آخر گویند و موی نرم را بعربی شعر سخام بضم سین مهمله و خای معجمه با الف و میم در آخر گویند و شاخ
نرم را غصن املود بضم همزه و سکون میم وضم لام و سکون واو و دال مهمله در آخر گویند و فرش نرم را فرش دثیر بفتح دال مهمله و کسر ثای مثلثه و سکون تحتانی
و رای مهمله در آخر گویند و باد نرم را ریح رخاء بضم رای مهمله و خای معجمه با همزه ممدود گویند و زمین نرم را دمث بفتح دال مهمله و کسر میم و فتح ثای مثلثه و ثا
در آخر گویند **نرئی** بفتح اول و سکون دوم و کسر همزه و سکون تحتانی معروف بلغت مردم قصبات ساقهای جو و گندم بعربی آنرا قصب الزرع گویند
نری بفتح اول و کسر دوم مشدد و سکون تحتانی معروف بمعنی نای گلو بعربی حنجره بفتح حای مهمله و سکون نون و فتح جیم و رای مهمله در آخر گویند و بتخفیف
رای مهمله پوست مدبوغ بعربی جلد بکسر جیم و اهاب بکسر همزه گویند **باب نون با زای معجمه نزولی** بضم اول و دوم و سکون واو و کسر
لام و سکون تحتانی معروف خانه که بی اجازت مالکش در ان نزول کنند بفارسی خانهٔ نزول گویند حیاتی گیلانی گوید شعر غم اگر خانه نزولست
حیاتی چه توان * تو گشادی در دل بر تو غرامت باشد **باب نون با سین مهمله نس** بفتح اول و سکون دوم معروفست بعربی آنرا عرق
بکسر عین مهمله و سکون رای مهمله و قاف در آخر گویند عروق بالضم جمع آن و بفارسی رگ و بترکی تامور بفتح تای فوقانی و ضم میم و سکون رای مهمله **نسخه**
بضم اول و سکون دوم و فتح خای معجمه و تا در آخر لغت عربیست بمعنی نوشته مطلقا در اردو و هندوستانی و در فارسی بمعنی کتاب و پارهٔ کاغذی که
بر آن ادویه نوشته به بیمار دهند در عرف هم با این هر دو معنی مستعملست در اساس است هذه نسخة عتیقة و نسخ عتق یعنی کتاب کهنه است بمعنی دوم امام یافعی
در مرآة الجنان در ترجمهٔ خلیل بن احمد نحوی عروضی آورده و من براعة ذکاء الخلیل ما ذکر فی کتاب المقتبس انه کان رجل یعطی الناس دوا لظلمة العین
ینتفع الناس به فمات فاحتیج الی ذلک الدواء و لم یعرف ما هو فذکر ذلک للخلیل فقال اله نسخة معروفة قالوا لم نجد نسخة قال فهل کانت له آنیة یعمل
فیها قالوا نعم یجمع فیه الاخلاط قال فاتونی به فجاروه به فجعل یتشممه و یخرج نوعا نوعا حتی ذکر خمسة عشر نوعا ثم عمله فاعطاه الناس فانتفعوا به ثم وجدت
النسخة و الاخلاط المذکورة فیها ستة عشر لم یغفل منها الا واحدا **نسوت** بکسر اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و تای فوقانی در آخر دوائیست
بعربی آنرا تربد بضم تای فوقانی و سکون رای مهمله و ضم بای موحده و دال مهمله در آخر گویند گرم و خشک است در دوم و بمعنی خالص و آن در لغت [illegible]

باب نون با سین معجمه **نشا** بفتح اول و دوم بالف کشیده لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی کیفیتی که از خوردن مسکرات حاصل شود طالب آملی گوید شعر سنم که نشا ز باده شراب میگیرم ٭ بدست برگ گل از آتش آب میگیرم ٭ بعربی آنرا سکر بضم سین مهمله و سکون کاف و رای مهمله در آخر و ثمل بفتح ثای مثلثه و میم و لام در آخر گویند **نشاسته** بالفتح لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل چیزیکه از مغز گندم سازند بعربی آنرا النشا بفتح نون و شین معجمه با الف مقصوره گویند و فرهنگ اند و نیمی را حذف کرده اند و نشا ستج نیز گویند و آن معرب است **نشان** بالفتح لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن معروفست بعربی علامة و اثر بفتح همزه و ثای مثلثه معله آثار جمع آن و سیما بکسر سین مهمله و سکون تحتانی و میم با الف و سیمیا و سیمه بکسر سین مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند اساس ست فیه سیما الصلاح سمناده و مئنته بفتح میم و کسر همزه و نون مشدد مفتوح و تا در آخر گویند در حدیث ست ان طول صلوة الرجل و قصر خطبته مئنة من فقهه فاطیلوا الصلوة واقصروا الخطبة کذا فی الاذکار **نشان بردار** کسیکه نشان بردارد بعربی آنرا حامل العلم گویند و بفارسی علمدار و بترکی توغلوق بضم تای فوقانی و سکون غین معجمه و ضم لام و سکون قاف گویند **نشان پا** نقش پا که از رفتار بر زمین پیدا آید بعربی آنرا اثر بفتح همزه و ثای مثلثه و رای مهمله در آخر گویند **نشانه** بالفتح لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و آن چیزیست که تیر بران زنند بعربی آنرا هدف بفتح ها و دال مهمله و فا در آخر غرض بفتح غین معجمه و رای مهمله و ضاد معجمه در آخر اما نشانه که بر نیزه او نشان آن سهو لصب کنند بعربی آنرا برجاس بضم بای موحده و سکون رای مهمله و جیم با الف و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی آماج و دفاک بفتح دال مهمله و فا و کاف تازی در آخر گویند ابو منصور ثعالبی گوید هدف نشانه را گویند که بر زمین بنا کنند و بلند سازند برای تیر اندازی و قرطاس نشانه را گویند که بر زمین برای تیر زدن گذارند و غرض بالتحریک نشانه را گویند که بر زمین نصب کنند مانند پرویزن یا پوست پاره **نشانی** بالفتح مزید علیه نشان لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل و معنی دارد یکی آنکه از کسی چیزی بستانند تا از دیدن آن چیز شخص مذکور بیاد آید علی قلی بیگ ترکمان گوید شعر می کشم پیشانی خود در ته پای کسی ٭ از سر کوی محبت این نشانی می برم ٭ فیاض لاهیجی گوید شعر اگر کوتاه شد دست من از فتراک دامانش ٭ ولی دارم من از ترک شکار افگن نشانی را بعربی آنرا تذکره بفتح تای فوقانی و سکون ذال معجمه و کسر کاف و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند دوم چیزیرا گویند که برای تصدیق سخن رساننده همراهش کرده باشد علی قلی بیگ ترکمان گوید شعر طلب کرد دست جانان از من امروز خدنگ ٭ آن کمان ابرو نشانیست بعربی علامة گویند و نیز نشانی بمعنی نقشی که گازران بجا کنند یا جامهکی از جامه دیگری ممتاز شود و مشتبه نگردد بعربی آنرا علم القصار گویند در صحاحست علم القصار الثوب فهو معلم والثوب معلم و بفارسی داغ قصار و داغ گازران گویند امیر خسرو گوید شعر تا زان گلیم که بر سنگ طور شست کلیم ٭ نرفت نقطه آن لوکه داغ قصار ست خاقانی گوید شعر بماند رنگی چون داغ گازران بر تن ٭ مگر مرا ز خم سنگ زر برون آورد ٭ **نشتر** بکسر اول و سکون دوم لغت فارسیست در اردو هندی مستعمل چیزی سر تیز که بان رگ زنند بعربی آنرا مبضع بکسر میم و سکون بای موحده و فتح ضاد معجمه و عین مهمله در آخر و مفصد بکسر میم و سکون فا و فتح صاد مهمله و دال مهمله در آخر و بفارسی آدر بالف ممدوده و کسر دال مهمله و گزار بضم کاف فارسی و زای معجمه با الف و رای مهمله نیز گویند ثعالبی گوید نشتر حجام را مشرط بکسر میم و سکون شین معجمه و فتح رای مهمله و طای مهمله در آخر گویند و نشتر رگ زن را مبضع گویند و نشتر بیطار را مبزغ بکسر میم و سکون بای موحده و فتح زای معجمه و غین معجمه در آخر گویند

باب نون بالظای معجمه **نظر لگا** چیزی که آنرا چشم زخم رسیده باشد بعربی آنرا معین بفتح میم و کسر عین مهمله و سکون تحتانی و نون در آخر مصاب العین

گویند وبفارسی چشم خورده میر یحیی شیرازی در تعریف طباخ گوید شعر ، گشت ازیک نگاه گنبد قاب ، چون عمارات چشم خورده خراب **نظر**
لگانا ـ کسی را چشم زخم رسانیدن بعربی انفس بفتح نون وسکون فا وسین مهمله وعین بفتح عین گویند نفسته بنفسه واصبته بعین وعانه ازباب ضرب
فعل ازان در منتهی الارب است عانه یعینه عینا فهو عائن اذا اصابه بالعین والمصاب معین ومنه الحدیث کان یؤمر العائن فیتوضا ثم یغتسل منه المعین بفارسی چشم
گردن وچشم زخم رسانیدن میر نجات گوید شعر ، او مائل شراب ومن آشفته کز حسد ، آهو مباد چشم کند آن نگاه را ، **نظر لگنا** چشم زخم رسیدن بعربی اصابة العین
واصابة النفس گویند اصابته عین لامة بتشدید میم اصابته نفس فعل ازان بفارسی چشم رسیدن نیز گویند **نظر ونسی گرنا** بمعنی بی اعتبار
شدن بعربی السقوط من العیون گویند سقط فلان من اعین الناس فعل ازان بفارسی از نظر افتادن میر استایور گوید شعر ،
ازبسکه از نظر افتادم وذلیل شدم ، بمیند هرباجل هم کسی سراغ مرا ، میر اسنجر کاشی گوید بیت ، ازبسکه زحسن تو بهرسو خبر افتاد یعقوب
شنیدم به پسرش از نظر افتاد **نظر بد** کسیکه چشم زخم رساند بعربی اعیان بکسر میم وسکون عین مهمله وتحتانی با الف ونون در آخر وعیون بر وزن صبور
نافس بنون وفا وسین مهمله وعاین بعین مهمله ونون بر وزن فاعل گویند وبفارسی شور چشم وچشم شور ودیده شور ونظر شور وچشم زخم رسان باب
نون با عین مهمله نعره بالفتح لغت عربیست بمعنی آواز در خیشوم در صحاح وقاموس است النعرة صوت فی الخیشوم ودر فارسی واردو
هندی بمعنی خروش مستعمل نظامی گوید بیت ، جگرتاب شد نعرهای بلند ، گلوگیر شد حلقهای کمند ، بعربی بدینمعنی صیحه بالفتح وصیاح
بالکسر مستعمل ست در صحاح است الصیاح الصوت یقال صاح یصیح صیحا وصیحة وصیاحا بالضم وصیحانا بالتحریک **نعل** بفتح اول وسکون دوم ولام در آخر
لغت عربیست در اردوی هندی وفارسی مستعمل بمعنی آهنی که بر سمهای اسپان بندند نعال بالکسر جمع آن ونیز بمعنی سنگ زور وآن چوب گنده باشد بشکل
نعل که کشتی گیران بر سر دوش گردانند وبدینمعنی در هندی وفارسی مستعملست میر نجات گوید بیت ، نعل هر که بکف آن لب مهوش دارد ناه بو
در هوسش نعل در آتش دارد ، وآنکه کشتی گیران سنگی را برای امتحان برارند بعربی ابزا ربیعه بفتح رای مهمله وکسر با موحده وسکون تحتانی وفتح عین مهمله
وذا در آخر گویند وبفارسی سنگ زور آزما وسنگ زور آزمای گویند میر رفیع واعظ گوید بیت ، جهان سخن پر ز شور منست ، که این داستان سنگ زور منست ، ونیز نعل آهنی را گویند که
زیر کفش جسته تعدیه کنند نظام دست غیب گوید شعر ، گر ابروان سخت ز آتش سست کفش رخ او ز کهنگی نعل انداخت **نعل باندها** نعل بستن
بر چهارپایه بعربی نعل بفتح نون وسکون عین مهمله وانعال بر وزن افعال وتنعیل بر وزن تفعیل گویند وبفارسی نعل بستن **نعلبند** لغت فارسیست
در اردوی هندی مستعمل کسیکه نعل بر ستوران بندد بعربی منعل بضم میم وسکون نون وکسر عین مهمله گویند وبترکی تاقاچی بفتح تای فوقانی وقاف وکسر جیم فارسی باب
نون با قاف نقاره بفتح اول ودوم مشدد لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل وآن بمعنی کوس بعربی طبل بفتح طای مهمله
وسکون با موحده ولام در آخر گویند ودر محاوره حال عرب نوبه بالضم نون وسکون واو گویند بفارسی کوس وروئین خم ورویینه خم ودمامه نیز گویند
طغرا گوید بیت ، خروس سحر در وصول هلال ، دمامه نواز دنبامش نهال ، فراهانی در شرح قصاید انوری آورده که موجد نقاره سکندرست **نقارچی**
لغت ترکیست در اردوی هندی مستعمل کسیکه نوبت نوازد سیفی گوید بیت ، منه نقارچی من لشتهر شهرت او ، دست گیر نشست نوبت خوبان عمر نوبت او

بعربی طبال بفتح طای مهمله و بای موحده مشدد و با الف و لام در آخر و بفارسی نوبت نواز و نوبت زن و نوبتی گویند امیر خسرو گوید **بیت** چو نوبت زن گشت
نوبت نواز + ز غلغل سر آسمان گم و باز + ایضاً گوید **بیت** اگر نوبتی خواب اشتلم کرد + که اشب خیال ترا وقت گم کرد + **نقارخانه** جائی که در آنجا نوبت نوازند
بعربی بیت النوبت گویند و بفارسی نوبت خانه هم گویند **نقشه** + بفتح اول و سکون دوم و فتح شین معجمه و ها در آخر صورت عمارت و جز آن که معماران پیش
از رنگ ریختن ساخته بنظر صاحب عمارت در آرند بعربی مثال بکسر میم و ثا مثلثه و شبه بکسر شین معجمه و بفتحتین و بفارسی رنگ بفتح بای موحده و سکون تحتانی و فتح رای مهمله
و سکون نون و کاف فارسی در آخر گویند **نقشا اوتارنا** مثال چیزی کشیدن مثلاً خانه کسی را دیده شکل آن ساختن بعربی تمثیل بمیم و ثا مثلثه و لام بر وزن
تفعیل گویند در صحاح است مثلت له تمثیلاً اذا صورت له مثاله بالکتابة و غیرها و بفارسی طرح بر داشتن چنانکه گویند از خانه فلان طرح بر داشته ایم +
نقل + بضم اول و سکون دوم لغت عربیست در فارسی وارد و بهندی مستعمل بمعنی چیزی که بالای شراب خورند از میوه و کباب و جز آن در مقامات بدیعیست
فقال احدنا علی البیت و النزل و قال آخر و علی الشراب و النقل و در فارسی طهوری گوید + **بیت** شراب سخن در ته تنگ شکر + زبادام ترریز
نقل نظر + و آنرا گزک بفتح کاف فارسی و زای معجمه نیز گویند کلیم گوید + **شعر** + گزک ضرور نباشد شراب غفلت را + دولت بر آتش حرص این قدیم کباب
چراست + و نیز نقل چیزی را گویند که چون یاران با هم صحبت کنند در مجلس بخورند و آنرا لب چراه هم گویند احمد الطعمه گوید **شعر** بعیش یکدیمه احمد مسان
باشربت + ز نقل و لب چره بردار توشه جاوید + و نقلی که در ماتم تقسیم کنند و در دیگر ولایتها آنرا سیاه سازند بخلاف هندوستان آنرا بفارسی
نقل ماتم گویند شفیع اثر گوید **شعر** رنگ ایجاد غم ز روی نقل ماتم ریختند + حلق را شیرین شد از زر سیا هم کام جان **نقل لینا** نقل کتابی
از کتابی و یا خطی از خطی و مانند آن که فقل بعربی نسخ بفتح نون و سکون سین مهمله و خای معجمه در آخر در اساس است نسخت کتابی من کتاب فلان
و تقول ما نسخه و انما نسخه بفارسی نقل بر داشتن + **نقل نویسی** + بر داشتن نقل خط دیگری بی آنکه الفاظش را فهمیده باشند بفارسی صحیح ربت
نویسی نیز گویند رضی دانش گوید **شعر** بو الهوس نقش خطت را لبت اگر در حل چه شد + ماه من صورت نویسی بی سوادان می کنند + **باب نون**
باکاف تازی + **نکالنا** بمعنی بیرون کردن و ظاهر کردن بعربی اخراج بخای معجمه و رای مهمله و جیم در آخر و اظهار بظای معجمه و ها و رای مهمله در آخر
و ابراز بیای موحده و رای مهمله و زای معجمه بر وزن افعال گویند **نکٹا** + بفتح اول و سکون دوم و تای هندی بالف رسیده بمعنی بینی بریده بعربی
آنرا اجدع بفتح همزه و سکون جیم و فتح دال مهمله و عین مهمله در آخر گویند و بفارسی بینی بریده و کسی که بینی او را از بیخ بریده باشند بعربی آنرا اصلت بفتح همزه
و سکون صاد مهمله و لام و تای فوقانی در آخر گویند **نکچھکنی** + بفتح اول و سکون دوم و بکسر جیم فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون کاف تازی و کسر نون
و سکون تحتانی معروف گیاهیست که شنیدن آن عطسه آرد بعربی آنرا عود العطاس گویند **نکسیر** بفتح اول و سکون دوم و کسر سین مهمله و سکون تحتانی و رای مهمله در آخر
خونی که از بینی بر آید بعربی آنرا رعاف بضم رای مهمله و عین مهمله با الف و فا در آخر گویند و بفارسی خون بینی **نکسیر پھوٹنا** بر آمدن خون از بینی بعربی رعف بفتح رای مهمله
و سکون عین مهمله و فا در آخر گویند رعف از باب نصر و منع و کرم و سمع فعل از آن و رعف بصیغه مجهول نیز آمده **نکلنا** بکسر اول و فتح دوم و سکون لام و نون با الف رسیده
بمعنی برون آمدن و ظاهر شدن بعربی خروج بضم خای معجمه و رای مهمله و سکون واو و جیم در آخر گویند و بر آمدن آفتاب و دیگر ستارگان را طلوع بضم طای مهمله و لام گویند و بر آمدن

سرون گوسفند وگاو و مانند آن را بعربی نجوم بضم نون و جیم وسکون واو و میم در آخر گویند نجم قرن الشاة از باب نصر فعل از آن برآمدن دندان تتر را بعربی فطر بفتح فا
وسکون طای مهمله ورای مهمله در آخر وفطور بضم گویند و برآمدن دندان کودک را بعربی صب بفتح صاد مهمله وسکون بای موحده وهمزه در آخر گویند صبا الناب و
از باب منع وکرم فعل از آن وطور بضم ظای معجمه و برور بضم بای موحده ورای مهمله وزای معجمه بمعنی مطلق برآمدن آمده **نخما** + بکسر اول وفتح دوم ومیم مشدد با الف
رسیده هر چیزی که بکار نیاید ومردی که بکار نیاید بعربی آنرا کل بفتح کاف ولام مشدد در آخر گویند وبفارسی مرد نابکار آمده وهیچکاره **نکهه** بفتح اول وسکون
دوم مخلوط التلفظ بها خوشبوئیست بصورت ناخن تره شیده بعربی آنرا اظفار بفتح همزه وسکون ظای معجمه وفا با الف ورای مهمله در آخر وظفار بروزن
سحاب واظفار الطیب باضافت گویند وبفارسی ناخن بویا وناخن پریان گرم وخشک است در دوم ونیز بمعنی ابریشم بعربی آنرا ابریسیم بکسر همزه وسکون
بای موحده وکسر رای مهمله وسکون تحتانی وضم سین مهمله ومیم در آخر وحریر بجای مهمله وبتکرار رای مهمله بروزن امیر گویند وبفارسی نخ ابن بیطار گوید
ماتل بحر است **نکیل** بفتح اول وکسر دوم وسکون تحتانی مجهول ولام در آخر چوبی که در بینی شتر کنند بعربی آنرا خشاش بکسر خای معجمه وشین معجمه با الف وشین
معجمه دوم در آخر وشصار بشین معجمه وصاد ورای مهملتین بر وزن آن گویند وانچه از بس باشد بعربی آنرا بره بضم با موحده وفتح رای مهمله وتا در آخر گویند
وانچه از موی باشد آنرا خزامه بکسر خای معجمه وزای معجمه با الف وفتح میم وتا در آخر گویند **نکیلا** بضم اول وکسر دوم وسکون تحتانی معروف ولام با الف رسیده
هر چیز نوک دار بعربی آنرا مسنون بمیم وسین مهمله وبتکرار نون بروزن مفعول وبفارسی نوک دار گویند **باب نون با کاف فارسی نگ**
بفتح اول وسکون دوم سنگی که بر خاتم نصب کنند بعربی آنرا فص بفتح فا وصاد مهمله مشدد گویند فصوص بالضم جمع آن وبفارسی نگین ونگینه **نگ جڑنا**
نگین را بر انگشتر نصب نمودن بعربی ترکیب برای مهمله وکاف وبا موحده بروزن تفعیل گویند رکب الفص فی الخاتم از باب تفعیل فعل از آن بفارسی نگین
بر انگشتر نشاندن وزدن ودر انگشتر نشاندن گویند **باب نون با لام** + **نلی** بفتح اول وکسر دوم وسکون تحتانی معروف نی میان تهی
بعربی قصب بفتح قاف وصاد مهمله وبای موحده در آخر گویند ونی میان تهی که جولاهگان ریسمان بر آن پیچیده در ماکو گذارند بفارسی آنرا ماشوره
بضم شین معجمه گویند مظفر حسین گوید **شعر** القصه میان واصفهان وشیراز + ماشوره دستگاه جولاهان باش + **باب نون با میم** +
نمتا بکسر اول وسکون دوم وتای فوقانی با الف رسیده خلاف مست بعربی صاحی بصاد مهمله وحا مهمله بروزن قاضی گویند وبفارسی هوشیار
نمده + بفتح اول وسکون دوم وفتح دال مهمله وها در آخر لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل گستردنی که از پشم سازند بعربی آنرا البد بکسر لام وسکون با
موحده ودال مهمله در آخر ولبده بزیادت تا گویند العباد بالفتح ولبود بالضم جمع آن وبفارسی لکین بضم لام وکسر کاف تازی وسکون تحتانی معروف
پور بها گوید **شعر** همی تا بود نزد اهل خرد + سقرلاط افزون بها از لکین + وکسیکه نمده سازد بعربی آنرا لباد بروزن شداد وبفارسی نمد مال گویند +
نمک چکهنا چشیدن طعام برای دریافت مزه بعربی ذوق بفتح ذال معجمه وبفارسی چاشنی وچاشنه گردن وتفصیل آن در لغت چکهنا گذشت **نمکدان**
بفتح اول ودوم لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل ظرفی که در آن نمک نهند بعربی آنرا مملحه بکسر میم وسکون میم دوم وفتح لام وحا مهمله وتا در آخر گویند **نمکسار**
لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل جائی که نمک متکون شود بعربی آنرا نوفله بفتح نون وسکون واو وفتح فا ولام وتا در آخر وملحه بفتح میم اول وسکون

میم دوم وفتح لام وحای مهمله وتا در آخر و ملاحه بفتح میم ولام مشدد با الف وفتح حای مهمله وتا در آخر گویند **نمونه** بفتح اول وضم دوم لغت فارسیست در اردو
هندی مستعمل بمعنی مثال از چیزی بعربی انموذج بفتح نون و ذال معجمه گویند و آن معربست و صاحب قاموس گوید انموذج خطاست **باب نون با نون**
نند بفتح اول وسکون دوم و دال مهمله در آخر بمعنی خواهر شوهر بعربی اخت الزوج و بفارسی ننا بفتح نون اول و نون دوم بالف رسیده گویند شاعر
گوید **بیت** نه خشو دارم نه ننا * چون بکنم هر تننا * **ننگا** بفتح اول وسکون دوم مدغم بکاف فارسی بالف رسیده کسیکه جامه در بر ندارد و بعربی
آنرا عریان بضم عین مهمله وسکون رای مهمله وتحتانی با الف ونون در آخر و عاری بروزن قاضی و متجرد بضم میم وفتح تای فوقانی وجیم وکسر رای مهمله مشدد
و دال مهمله در آخر و بفارسی برهنه و لچ بضم لام وسکون جیم گویند **ننگا کرنا** کسی را برهنه کردن بعربی تعریه بفتح تای فوقانی وسکون عین مهمله وکسر رای
مهمله وفتح تحتانی وتا در آخر و اعراء بروزن افعال و تجرید بجیم و را و دال مهملتین بروزن تفعیل و نفضو بفتح نون وسکون ضاد معجمه و واو در آخر گویند عراه از باب
تفعیل و اعراه از باب افعال عراه من ثیابه و جرده من ثیابه از باب تفعیل فعل ازان نفضا ثوبه و نفضاه من ثوبه از باب نصر فعل ازان و بفارسی
برهنه کردن و عریان کردن و جامه از تن کسی برآوردن و کشیدن **ننگا هونا** جامه از تن برآوردن بعربی تعری و تجرد و عری بفتح عین مهمله
وسکون رای مهمله گویند عری من ثوبه از باب سمع و تعری و تجرد من ثوبه از باب تفعل فعل ازان و بفارسی برهنه شدن **ننگلانا** کسی را
چیزی فرو خورانیدن بعربی ابلاع بباء موحده ولام وعین مهمله بروزن افعال گویند **ننگلنا** فرو بردن چیزی را از راه حلق بعربی بلع بفتح
بای موحده وسکون لام وعین مهمله در آخر و ابتلاع بروزن افتعال و لقف بفتح لام وسکون قاف و فا در آخر و تلقف بروزن تفعل و ازدراد
بکسر همزه وسکون زای معجمه وکسر دال مهمله و رای مهمله با الف و دال مهمله دوم در آخر گویند و بفارسی فرو خوردن و فرو بردن و اوباریدن و اوبار
و اوباشتن **ننگی** زن برهنه بعربی عریانه بضم عین مهمله وسکون رای مهمله وتحتانی با الف وفتح نون وتا در آخر و عاریه بروزن قاضیه گویند *
ننگی پاؤن کسیکه کفش در پا نداشته باشد بعربی حافی بحای مهمله با الف وکسر فا وسکون تحتانی و بفارسی برهنه پا گویند **ننگی تلوار** شمشیر از نیام
برکشیده بعربی سیف سلیل بفتح سین مهمله وکسر لام وسکون تحتانی ولام در آخر و سیف مسلول بروزن مفعول و مشهور بشین معجمه و ها و رای مهمله بروزن
مفعول و بفارسی شمشیر آهیخته و شمشیر برهنه گویند **ننگی سر** کسیکه عمامه بر سر ندارد و برهنه سر بود بعربی آنرا حاسر بحا و سین و رای مهملات بروزن
فاعل گویند **باب نون با واو** **نواڑ** بکسر اول و دوم با الف و رای هندی در آخر آن چیزی باشد پهن که آنرا از ریسمان بافند و بر چیزهای
دوزند و گاهی با آن بار را بر پشت چار وا بندند و بفارسی نوار بفتح نون و رای مهمله در آخر گویند و بضم نون هم آمده چنانکه صاحب برهان گفته و بترکی قور
بضم قاف وسکون رای مهمله گویند **نواسه** بفتح نون وسین مهمله لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی پسر دختر بعربی حافد بحای مهمله و فا
و دال مهمله بروزن فاعل و سبط بکسر سین مهمله وسکون بای موحده وطای مهمله در آخر و بفارسی نبسه و نبیره نیز گویند **نواله** بفتح نون و واو با الف
وفتح لام وها در آخر پاره نانی که یکبار و غیر آن دهند لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل میر افضل ثابت اله آبادی گوید **شعر** آمد برون ز خانه چو آواز
من شنید * بخشیدن نواله گدا را بهانه ساخت * بعربی میسر بضم میم وفتح تحتانی وسین مهمله مشدد و رای مهمله در آخر گویند و بترکی چورجک بضم جیم عربی

وسکون راے مهمله و فتح جیم دوم ونیز در هند مقداری از طعام که در دهن کنند بعربی لزا لقمه بضم لام وسکون قاف اکله بضم همزه وسکون کاف وفتح لام و تا در
آخر گویند ولقمهٔ کوچک را بعربی نبله بضم نون وسکون بای موحده وفتح لام و تا در آخر گویند ولقمهٔ بزرگ را بعربی ضغیفه بفتح ضاد معجمه وکسر غین معجمه و سکون تحتانی وفتح فا
معجمه و تا در آخر و دبله بضم دال مهمله وسکون بای موحده وفتح لام و تا در آخر و دنبه بضم دال مهمله وسکون نون و بای موحده مفتوح و تا در آخر گویند وبفارسی
گراس بضم کاف فارسی ولپ بفتح لام وسکون بای فارسی گویند **نوبت** بفتح اول وسکون دوم وفتح بای موحده و تا در آخر لغت عربیست در اردوی هندی
وفارسی مستعمل بمعنی فرصت و دولت و وقت و زمان معین گویند جارت نوبتک آمد وقت تو و در فارسی بالفظ دادن و گذشتن و رسیدن مستعمل سعدی فرماید
شعر سبزه دمید وخشک شد وگل شکفت و ریخت * بلبل ضرورتست که نوبت زند بزاغ * صائب گوید **بیت** کنون که از کمر کوه موج لاله گذشت * بهار می‌گذشتی
نوبت پیاله گذشت محتشم گوید **شعر** نوبت باولیا چو رسید آسمان طپید * زان ضربتی که بر سر شیر خدا زدند * ونیز بمعنی کوس و نقاره و این مجازست زیراکه
نوبت را پنج وقت می‌نوازند و باینمعنی بالفظ زدن و نواختن مستعمل میر حسن دهلوی گوید **بیت** نوبت زدند نوبت عیش ست ساقیا * عیشم بده که تازه خوبازه
کن بیا * ومتاخرین عرب هم باینمعنی استعمال نموده‌اند ناصر الدین حسن بن النقیب گوید **شعر** اقول لنوبة الحمی اترکینی * ولا یک منک لی ما عشت اوبه *
فقالت کیف یمکن ترک هذا * وهل یبقی الامیر بغیر نوبه * و بالفظ ضرب مستعمل است یقال ضربوا النوبة * **نوج** بفتح اول وسکون دوم وجیم در آخر کلمه ایست
که زنان بمعنی چنین نشود و خدا نکند استعمال نمایند بعربی لایکون لا یقدر الله لا قدر الله از باب تفعیل گویند وبفارسی مبادا و مبادا **نوجوان** بالفتح لغت فارسیست در اردوی
هندی مستعمل کسیکه جوانی آغاز کند و قریب ببلوغ رسد بعربی نزا یافع بفتح تحتانی با الف وکسر فا و عین مهمله در آخر و مراهق بضم میم و رای مهمله با الف وکسر ها و قاف
در آخر گویند **نوچنا** چیزی را برکندن بعربی برکندن موی نتف بفتح نون وسکون تای فوقانی و فا در آخر گویند و بدندان برکندن را
نهس بفتح نون وسکون ها و سین مهمله در آخر گویند نهسه از باب منع و سمع فعل ازان در حدیث است اتی النبی صلی الله علیه وسلم بلحم فرفع الیه الذراع
وکانت تعجبه فنهس منها و برکندن مرغ شکاری گوشت را بمنقار نسر بفتح نون وسکون سین مهمله و رای مهمله در آخر و نتخ بفتح نون وسکون تای
فوقانی و خای معجمه در آخر گویند و اگر زاغ ریش پشت ستور بمنقار برکند گویند الغراب ینتخ الدبرة عن ظهر البعیر از باب ضرب و اگر بناخن
خراشند بعربی خمش گویند در حدیث است قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لما عرج بی مررت بقوم لهم اظفار من نحاس یخمشون
وجوههم وصدورهم فقلت من هولاء یا جبرئیل فقال هولاء الذین یاکلون لحوم الناس ویقعون فی اعراضهم * **نوحه**
بالفتح لغت عربیست در اردوی هندی وفارسی مستعمل بمعنی ماتم و بفارسی مویه و شیون گویند * **نو دولت** *
لغت فارسی است در اردوی هندی مستعمل کسیکه از همیشه مفلس باشد و او را دولت بدست افتد بعربی آنرا مقمل بکسر میم و
سکون قاف و فتح میم و لام در آخر گویند **نودها** بفتح اول وسکون دوم و فتح دال مهمله مخلوط التلفظ بها با الف بمعنی باغ نونشانده
بفارسی نو اجسته بفتح نون و جیم تازی و سین مهمله زده گویند **نوحه کرنا** ماتم کردن بر مرده بعربی نیاح بکسر نون و فتح تحتانی با الف و حای مهمله در آخر و نیاحه
کتابة و نوح بالفتح و نواح بروزن سحاب و مناح بفتح میم گویند ناحت المراة زوجها و علیه فعل ازان و بفارسی نوحه کردن شیون کردن امیر خسرو گوید

شعر با دلِ خویش در دِ خود گویم + نوحه بر سوگوارِ خویش کنم + و مویدن بواو مجهول + ظهوری گوید شعر بر دلِ افسرده بمویاد مرگ + نیست زاغ تو
جگر را گریز + **نوحه گر** زنی و یا مردی که صفات مرده را شمرده نوحه کند تا بمتابعت او دیگران ماتم کنند بعربی آن را نواحه بفتح نون و واو مشدد
با الف و فتح حا و تا در آخر گویند در اساس ست هی نوّاحة بنی فلانٍ بفارسی مویه گر گویند بابا فغانی گوید شعر برخیز مویه گر که نداری دم مسیح + این
صوتِ جانگداز کشیدن چه فائده **نورالگانا** بضم اول و سکون دوم و رای مهمله با الف رسیده و فتح لام و کاف فارسی با الف رسیده و نون با الف
کشیده آهک را در ازاله مو بکار بردن بعربی اِنتیار و اِتنوار گویند در تحریر التحریر لغت یقولون تنوّر الرجلُ من النُّورة والصواب انتور و انتار ولا یقال
تنوّر من النورة بل اذا ابصر النار قال امرؤ القیس شعر تنوّرتها من اذرعاتٍ و دارها + یثرب ادنی دارها نظرٌ عالی + انتهی و بفارسی نوره
نهادن و مالیدن و کردن و کشیدن و دار و کشیدن و این محاوره در ایران بسیار مستعملست اشرف گوید شعر بمستی بود پیکرش نرم و صاف
که از می کشی کرده دارو کشی **نوروز** بالفتح لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی اول فروردین وقت آن رسیدن آفتاب بست ببرج حمل و آغاز بهار
بعربی نیروز بکسر نون و سکون تحتانی معروف و ضم رای مهمله و سکون واو و زای معجمه در آخر گویند و آن معرب ست و شب نوروز را بفارسی فرسناف و
و فرسنافه نیز گویند فردوسی گوید بیت ز فرسنافِ بخت تو نوروز باد + شبان سیه بر تو چون روز باد + انوری گوید شعر شب محنت با خر آمد
شب فرسنافه روز تو نوروز + **نوره** لغت عربیست در اردوی هندی و فارسی مستعمل بمعنی آهکی که در ازاله مو بکار برند در شمس العلوم ست النورة
بالضم الکلس + **نوکر** بفتح اول و سکون دوم و فتح کاف تازی و رای مهمله در آخر لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی چاکر سعدی گوید +
شعر برود اسپ و نوکرت برود + اسپ و نوکر چو نان و جو ندهی + بعضی گویند نوکر لغت ترکیست زیرا که چنگیز خان تولیخان را که پسر او بود نوکر مسگفت
گویم این استدلال خوب نیست ممکن که لغت فارسی در ترکی استعمال یافته باشد بعربی شاکری گویند معرب چاکر و المستخدم و الخادم و الاجیر و الاجیر
نونی بضم اول و سکون دوم معروف و کسر نون و سکون تحتانی معروف بمعنی نره کودک بعربی زب بضم زای معجمه و بای موحده مشدد در آخر گویند چنانکه
ابو منصور ثعالبی گفته **باب نون با ها** + **نه** + بکسر اول و سکون دوم بلغت بعضی استخوانی که بر کنار ها سر انگشتان بود بعربی آنرا ظفر بضم طای
معجمه و سکون فا و رای مهمله گویند و بضمتین نیز آمده اظفار بالفتح جمع آن بفارسی ناخن گویند **نهار** بروزن بهار مخفف ناهار و آن نخوردن از بامداد
باشد تا مدتی از روز و این لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بعربی ریق بکسر رای مهمله و سکون تحتانی و قاف در آخر گویند در صحاح ست اتیته علی الریق
و اتیته علی ریق نفسی ای لم اطعم شیئًا و بفارسی ناشتا و ناشتاب هم گویند **نهار منهه** بفتح اول و دوم با الف رسیده و رای مهمله ساکن و ضم میم و خفای
نون و سکون ها کسیکه ناشتا نکرده باشد بعربی آنرا ریّق برای مهمله و تحتانی مشدد و قاف بروزن سیّد و رائق بروزن فاعل گویند اتیته ریقا و رائقا
آمدم پیش او ناشتا ناشکسته + **نهاری** بفتح اول و دوم با الف و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل طعام
اندک که وقت صبح خورند و بفارسی نهار نیز گویند شاعری گوید بیت وصال تو تا باشدم میهمانی + سزد گر تو سه بوسه خواهم نهاری + مخلص کاشی گوید
شعر گر همچو صبح صاف بود اشتهای تو + با قرص آفتاب توانی نهار کرد + بعربی غداء بالفتح غین معجمه و دال مهمله با همزه ممدوده گویند و بفارسی

ناشتا و پیش خورد و پیش دندان و چاشت نیز **نهاری کهانا** طعام وقت چاشت خوردن بعربی تغدی بغین معجمه و دال مهمله بروزن
تفعل و بفارسی ناشتا شکستن و خوردن و نهار کردن گویند **نهاری والا** کسیکه نهاری پزد برای فروختن بعربی طابخ الغداء طباخ الغداء گویند
بفارسی نهاری پز محمد سعید اشرف گوید **بیت** در گره نواب صفار ادریاب * در بنگاله نشین و هوا ادریاب * شیرین شکر فروش ما را بنگ * لیلی نهاری پز
ما را دریاب * **نهالی** بکسر اول و دوم با الف رسیده و کسر لام و سکون تحتانی معروف لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل بمعنی بستر پنبه دار که بر آن
خواب کنند طالب آملی گوید **بیت** بتن بو یا کند گلهای تصویر نهالی را * بیا بیدار ساز خفتگان نقش قالی را * بعربی حشیه بفتح حای مهمله و کسر
شین معجمه و فتح تحتانی مشدد و ها در آخر گویند و بفارسی زیر افگن نیز * **نهانا** بفتح اول و دوم با الف رسیده و نون با الف کشیده بدن با آب شستن
بعربی اغتسال بغین معجمه و سین مهمله و لام بروزن افتعال گویند بفارسی غسل کردن و زدن و بر آوردن امیر خسرو گوید **بیت** دیده بر اندخت نقاب
دو چشم * غسل صفا کردم از آب دو چشم * حافظ شیرازی گوید **شعر** * غسل در اشک زدم اهل طریقت گویند * پاک شو اول و پس دیده بران پاک انداز
* کمال اسمعیل گوید **شعر** نخست غسلی از چشمهٔ حیات بر آر * بزیر پیرهن مومی ازان بر سان * و با آب گرم غسل کردن را بعربی استحمام بسین مهمله و حای
مهمله و بتکرار میم بروزن استفعال گویند استحممت ای اغتسلت به صاحب صحاح گوید این ست اصل استعمال بعد ازان در مطلق اغتسال مستعمل شده خواه
با آب گرم باشد یا با آب سرد * **نهائی** بکسر اول و دوم با الف و همزه مکسور و تحتانی در آخر افزاریست معروف که آهنگران مس گران بر آن آهن و مس کوبند
بعربی آنرا علاة بفتح عین مهمله و لام با الف رسیده و تا در آخر و سندان بفتح سین مهمله و سکون نون و دال مهمله با الف و نون در آخر گویند چنانکه در قاموس ست
و از فرهنگها معلوم میشود که سندان لغت فارسی است ظاهرا از توافق لسانین ست * **نهتها** بکسر اول و فتح دوم و تای فوقانی مشدد مخلوط التلفظ
بها با الف کسیکه سلاح با خود نداشته باشد بعربی آنرا اعزل بفتح همزه و سکون عین مهمله و فتح زای معجمه و لام در آخر و سنعبل بفتح سین مهمله و بای موحده و
سکون عین معجمه و فتح لام اول و لام دوم در آخر گویند اتانا مستعبلا ای لا شئی معه ولا سلاح علیه مستعبل نهتها همچنین ابو منصور ثعالبی گوید کسیکه سپر نداشته
باشد اورا اکشف بفتح همزه و سکون کاف و فتح شین معجمه و فا در آخر گویند و کسی که شمشیر نداشته باشد اورا امیل بفتح همزه و سکون میم و فتح تحتانی و لام
در آخر گویند و صاحب قاموس گوید امیل کسیکه سپر و شمشیر و نیزه نداشته باشد انتهی و کسیکه نیزه ندارد اورا اجم بفتح همزه و جیم و میم مشدد در آخر گویند و کسیکه
کمان نداشته باشد اورا انکب بفتح همزه و سکون نون و فتح کاف و بای موحده در آخر گویند **نهتا** بضم اول و فتح دوم و تای هندی مشدد با الف حرا
که از فرو بردن ناخن در عضوی بصورت ناخن پدید آید بعربی ظفر بضم ظای معجمه و سکون فا و رای مهمله در آخر گویند ظفره از باب ضرب و ظفره از باب
افعال و ظفره از باب تفعیل فرو برد در وی ناخن را * **نهرنی** بفتح اول و دوم و سکون رای مهمله و کسر نون و سکون تحتانی معروف ست افزار موی تراش
که بآن ناخن چینند بعربی آنرا مقص بکسر میم و فتح قاف و صاد مهمله مشدد در آخر گویند و بفارسی ناخن چین و ناخن گیر و ناخن پیرا بیای فارسی * **نهلانا**
بفتح اول و سکون دوم و لام با الف رسیده و نون با الف کشیده شستن بدن کسی را با آب از سر تا پا بعربی تغسیل بغین معجمه و سین مهمله و لام بروزن تفعیل
گویند بفارسی غسل دادن ملا طغرا در خطاب بمعنی گوید **بیت** چو ساقی دهد غسلم از جوی می * کفن ده تو ام لیکن از برگ نی * و اگر با آب گرم غسل دهند

بعربی احجام بجای مهمله و بنگا د میم بر وزن افعال گویند حمیت فلان تا غسل را دم فلان را باب گرم **نهوره** بکسر اول و ضم دوم و سکون واو مجهول و رای مهمله با الف
رسیده اعتبار نبت کردن بری بعربی نبت بتشدید میم و نون مشدد و تا در آخر گویند من علیه از باب نصر و امتن علیه از باب افتعال فعل از ان بفارسی منت
نهادن فغانی گوید **شعر** چو در گلشن برم مست و خرامانت بگل چیدن + چه منتها که بر سر و گل خورد و تهم آنجا + **نهین** بفتح اول و کسر دوم و سکون
تحتانی و نون غنه در آخر کلمهٔ نفیست بعربی لا و لیس گویند و بفارسی نه و نیست شناپور گوید **بیت** طفلست بعاشق روش زیست نداند +
صد جان اگر از کس طلبد نیست نداند **باب نون با یای تحتانی** + **نیا** بفتح اول و دوم با الف مقابل کهنه بعربی جدید بجیم و دال مکرر
دال مهمله بر وزن امیر و حادث بحا و دال مهملتین و ثای مثلثه بر وزن فاعل گویند و بفارسی نو بفتح نون گویند و بضم نون و سکون واو معروف نیز آمده
زلالی گوید **شعر** چو نور شمع ساقی تازه رو باش + ز خورشید صراحی ماه نو باش + و جامه نو را بعربی ثوب جدید گویند و چادر نو را بعربی برد
قشیب بقاف و شین معجمه و یای موحده بر وزن امیر گویند و شراب نو را شراب حدیث و جوانی تازه را شباب غض بفتح غین معجمه و ضاد معجمه مشدد گویند
و حله نو را حله شنو کاء بشین معجمه و واو و کاف بر وزن حمراء گویند یعنی حله که خشونت داشته باشد و بفتح اول و دوم مشدد و کسی را گویند که کشتی راند
بعربی آنرا ملاح و بفارسی کشتیبان گویند **نیا پهل** میوهٔ نورسیده بعربی آنرا باکوره بیای موحده با الف و ضم کاف و سکون واو و فتح رای مهمله و تا در آخر
گویند و بفارسی نوباوه و نوبر و نورس **نیا کرنا** غله و میوهٔ رسیده را خوردن بعربی خوردن میوهٔ نورسیده را ابتکار بیای موحده و کاف و رای مهمله
بر وزن افتعال گویند در اساس البلاغه است ابتکر الفاکهة ای اکل باکورتها و هو اول ما یدرک و بفارسی نوبر کردن و نوباوه کردن صائب گوید
شعر بر فقیران پیش دستی کردن از انصاف نیست + میوه چون در ثمر شد بسیار نوبر میکنم + سلیم گوید **بیت** باز مژگان ترم نوباوهٔ خونناب
باز چشم خون فشانم خیرباد خواب کرد + **نیاریا** بکسر اول و دوم با الف رسیده و کسر رای مهمله و تحتانی با الف کسیکه خاک کارخانهٔ زرگران و خاک
رهگذرها بشوید تا زر گم گشته و جز آن که در دست برآرد و بعربی آنرا مقلس بضم میم و فتح قاف و کسر لام مشدد و سین مهمله در آخر و بفارسی خاک شوی
و خاک بیز و ریگ شو گویند سلیم گوید **شعر** کلید قفل سعادت ز موج می باشد + نگین جم طلب از خاک شوی میخانه + شیخ ابو سعید ابو الخیر فرماید **رباعی**
وی طفلک خاک بیز غربال بدست + می زد بدو دست در روی خود را می خست + میگفت بهای های کافسوس دریغ + دانگی نیافتیم و غربال
شکست + **نیام** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و تحقیق آن در لغت میان گذشت **نیاو** بکسر اول و دوم با الف رسیده و واو
مخلوط التلفظ با همزهٔ ملینه بمعنی داد و بعربی انصاف بنون و صاد مهمله و فا بر وزن افعال گویند + **نیچ** بکسر اول و سکون دوم معروف و جیم فارسی
در آخر بمعنی رذیل و تحقیق آن در لغت پاجی گذشت **نیزه** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و تحقیق آن در لغت چهاد بهالا
گذشت **نیند** بکسر اول و سکون دوم معروف و خفای نون و دال مهمله در آخر ضد بیداری بعربی نوم بفتح نون و نیم بکسر نون و هجود
بضم ها و ضم جیم و سکون واو و دال مهمله در آخر گویند و رقاد بضم رای مهمله و قاف با الف و دال مهمله در آخر و هجوع بضم ها و جیم و سکون واو و
عین مهمله در آخر و تهجاع بر وزن تفعال گویند و بفارسی خواب **نیند جانا** بجیم تازی با الف و نون با الف رسیده رفتن خواب بعربی

ذهاب النوم وطیران النوم گویند بفارسی خواب از چشم پریدن و خواب از چشم جستن و رمیدن فغانی گوید شعر رمید خواب خوش از چشم ما کجاست
خیال که آرمیده شود چشم خواب جسته ما + و کسیکه خواب ورا نیاید بعربی او را اسهران بفتح سین مهمله و ها و رای مهمله با الف و نون در آخر گویند و بفارسی بیخواب
اشرف گوید شعر پس از عمری شبی در خلوتی او را اگر یابم + شود بدخواب بختم جای نامانوس را ماند + نیفه + بفتح اول و سکون دوم مجهول و فتح فا و ها در آخر
لغت فارسیست در اردو و هندی بکسر نون مستعمل موضع گذرانیدن بند ازار از شلوار بود بعربی آنرا حجزه بضم حای مهمله و سکون جیم و فتح زای معجمه و تا در آخر گویند
نیلا تهوتها نوعی از زاج سبز رنگ بعربی آنرا الزاج الاخضر گویند و بفارسی زاگ سبز و توتیای سبز گویند نیل کنٹهه بکسر اول و سکون دوم معروف و لام
و فتح کاف تازی و سکون نون و تای هندی مخلوط التلفظ بها مرغیست بمقدار فاخته بعضی از آن نیلگون و بعضی سرخ بعربی آنرا شقراق بفتح شین معجمه و بکسر آن و فتح قاف
و رای مهمله مشدد با الف و قاف در آخر و شقراق بر وزن قرطاس و شقرق بر وزن سفرجل گویند و بفارسی آنرا سبزک و نیلازاغ و کاسکینه بر وزن آبگینه گویند
نیل کی پتی بمعنی برگ نیل بعربی وسمه بفتح واو و سکون سین مهمله و فتح میم و تا در آخر و بر وزن فرجه و کتم بفتح کاف و سکون تای فوقانی و میم در آخر
و عظلم بکسر عین مهمله و سکون ظای معجمه و فتح لام و میم در آخر گویند نین + بفتح اول و سکون دوم و نون در آخر بلغت بهاکها بمعنی چشم بعربی عین و ناظره و
باصره و بفارسی دیده نیز گویند نین متی زنی که هر سخنی که گوید گریه بران کند بعربی آنرا بکیه بفتح بای موحده و کسر کاف و تحتانی مشدد و تا در آخر
و دمعه بفتح دال مهمله و کسر میم و فتح عین مهمله و تا در آخر گویند نیو + بکسر اول و سکون دوم معروف و واو مخلوط التلفظ با همزه بمعنی بیخ دیوار بعربی اساس
بهمزه و بتکرار سین مهمله بر وزن سحاب و قاعده بقاف و عین و دال مهملتین بر وزن فاعله و بفارسی رک بفتح رای مهمله و سکون کاف تازی و کدداده
و کدداد بفتح کاف و سکون دال مهمله اول و فتح دال مهمله سوم و پای بست و پاخیره گویند شمس جندی گوید شعر ز فرع بیش طلب اصل کز بر ابنا +
درست باید کردن نخست کدداده + نیولا + بکسر اول و سکون دوم و واو و لام با الف جانوریست که مار را پاره پاره میکند بعربی آنرا سرعوب بضم سین
مهمله و سکون رای مهمله و ضم عین مهمله و سکون واو و با موحده در آخر گویند و کنیتش ابن عرس بکسر عین مهمله و سکون رای مهمله و سین مهمله در آخر و بنات عرس و ابو الحکم
و ابو رافع و ابو رقادست و بفارسی راسو بضم سین مهمله گویند و نیز نیولا قسمی از رتیلست که اکثر انسان را هلاک می کند و بر پشت و جز آن بر می آید بعربی آنرا
سرطان و بفارسی هزار چشمه گویند باب واو با الف + وار + برای مهمله بمعنی حمله که برای خم زدن کنند بعربی صوله بفتح صاد مهمله و سکون واو
و فتح لام و تا در آخر و سطوه بفتح سین مهمله و سکون طا مهمله گویند و نیز بمعنی رها کردن زخم بعربی ضرب وارن بفتح رای مهمله و سکون نون چیزی که
بطریق تصدق دهند بعربی آنرا صدقه بفتح صاد و دال مهملتین و فتح قاف و تا در آخر گویند وارنا برای مهمله و نون با الف کشیده صدقه کردن بعربی تصدق
بر وزن تفعل گویند تصدق علیه از باب تفعل فعل از آن واری جانا بکسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف و جیم با الف و نون با الف رسیده کسی را گفتن
که قربانت شوم بعربی تفدیه بفا و دال مهمله و تحتانی بر وزن تفعله گویند و بفارسی بلاگردان شدن و بلاچین شدن و صدقه شدن + واه واه + بتکرار
کلمه تحسین ست بمعنی خه خه و خوش لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل تاثیر گوید شعر محل شدیم ز تحسین همدمان تاثیر + که واه واه نمیخواست شعر واهی من +
و وه وه بحذف الف نیز آمده + واهی بکسر ها و سکون تحتانی معروف در اردو و هندی و فارسی بمعنی سخن یاوه و بیهوده مستعمل درویش واله هروی گو + شعر حسن بنمود

بهشت او امجون + و او دستان بن نخست آنکه بعربی آن را ابر بنعیم با ور آ مهملا با الف ممدوده و خطل بفتح خای معجمه و طا مهمله و لام در آخر
گویند باب واو با رای مهمله + وردی بفتح اول و سکون دوم و کسر دال مهمله و سکون تحتانی معروف نشانی که بآن سپاهیان و غیر آن
شناخته شوند بعربی شعار بکسر شین معجمه و عین مهمله با الف و را مهمله در آخر گویند ورغلانا بفتح اول و سکون دوم و فتح غین معجمه و لام با الف رسیده
و نون با الف کشیده کسی را بر کاری انگیختن و حریص ساختن بعربی اغرا بغین معجمه و را مهمله بر وزن افعال و تحریض بحا و را مهملتین و ضاد معجمه بر وزن تفعیل
و حض بفتح حای مهمله و ضاد معجمه مشدد و حث بفتح حای مهمله و ثا مثلثه مشدد و بفارسی برغلانیدن و آغالیدن ورق بالتحریک لغت عربیست
بمعنی ورقها کتاب در اردو و هندی و فارسی مستعمل میرزا طاهر وحید گوید بیت همه شرح سوز و تنگ غم و پیچ و تاب باشد + ورق کتاب عاشق
ورق کباب باشد + فی الصحاح الورق من اوراق الشجر و الکتاب الواحدة ورقة + ورق داغ لغت فارسیست در اردو و هندی مستعمل
هندسه که بر گوشهها پیشانی اوراق نویسند چنانچه پاورق کلمه که پایان صفحه نویسند مطابق صفحه اول از ورق دوم در هندوستان بهم کاتبان شهرت
دارد نعمت خان عالی گوید + شعر دفتر لاله تمامی بورق داغ منست + با دل خون شده خویش حسابی دارم + باب واو با صاد
مهمله + وصلی بفتح اول و سکون دوم و کسر لام و سکون تحتانی معروف دو کاغذ بهم چسپانیده که بر آن مشق کنند بفارسی کاغذ چسپانیده گویند +
اشرف گوید شعر با رقیب آنچه سر رشتهٔ اختلاط افتاده است + شست و شوی حجت بهم داد آن چسپانده را + باب واو با طای مهمله + مطبقه +
وطن اختیار کرنا + جای وطن گرفتن بعربی ایطان بر وزن افعال و توطین بر وزن تفعیل و استیطان بر وزن استفعال و اطان بر وزن افتعال گوید
در صحاح است اوطنت الارض و طنتها از باب تفعیل و استوطنتها از باب استفعال ای اتخذتها وطنا و کذلک الاتطان هو افتعال منه و بفارسی
وطن بستن و گرفتن و کردن و ساختن و داشتن نشانی تکلو گوید شعر چو می بینم غریبی بر سر کوی تو می ترسم + که دامن گیر خاکست مبادا انجا وطن گیرد +
جمال الدین سلمان گوید شعر بگو شبها سر بی تو بخت بسته وطن + بخانهای کمانت ظفر گرفته وثاق + واله هروی گوید شعر شبی را دل بیدار در آخر
خواب + ندیدم آنکه بسی کند تمنا را + بسیر عالم صورت دوباره آمد پیش + ز دیگران که وطن کرده اند عقبی را + درویش واله هروی گوید + تا بد لها زده
دیده وطن ساخته + هیچ دل نیست که در دیده رد وطنی + باب واو با عین مهمله + وعده خلاف لغت فارسیست در اردو و هندی
مستعمل کسیکه وعده کند و وفا نکند + اثیر گوید شعر فگنده اند بدنبال زلف خویش مرا + چو قرض دار پریشان بتان وعده خلاف + بعربی مخلف الوعده +
وعده کرنا با کسی وعده کردن بعربی وعده بفتح واو و سکون عین مهمله و دال مهمله در آخر و عده بکسر عین مهمله در صحاح است وعد مستعمل میشود در خیر و شر چنانکه
گویند وعدته خیرا و وعدته شرا و ایعاد از باب افعال در شر مستعمل میشود با حرف با چنانکه گویند اوعده بالسجن و در تاج مویست وعده لام و بالام و وعده خیرا
و شرا پس هرگاه خیر و شر را ذکر نکنند در خیر گویند وعد و در شر اوعد و گفته اند که در خیر اوعد الخیر گویند بی واسطه حرف و در شر اوعد بالشر گویند بواسطه حرف
انتهی بفارسی وعده نمودن و کردن و داشتن و دادن نسبتی گوید شعر نمود وعده قتلم دو چشم او لیکن + چه اعتبار توان کرد قول مستان را +
شاعری گوید + شعر دهی وعده کرد و نامد بی وعده آمد امروز + هم سوخت ز انتظارم هم ساخت نیز بسازم + میلی گوید شعر شبی

گه وعده داشت بمن و شب می گذشت + گفتم بجو که بهر چه ره در ایستاده + گفتم که وعده‌ها تو دارم بخنده گفت + میلی برو برو که تو بسیار ساده + وحشی

شعر وعده جلوه چون دهی قدوهٔ اهل صومعه + در ره انتظار تو فوت کنند نماز را + **باب واو با قاف** + **وقت تاکنا** اول معلوم

و تاکنا بسکون کاف و نون با لف رسیده هنگام فرصت نگاه داشتن بعربی انتهاز بنون و تای فوقانی و زای معجمه و تحتین بحای مهمله و یای تحتانی و نون بر وزن افتعال

و بفارسی هنگام جستن **باب واو با ها** + **وهان** بفتح اول و دوم با لف رسیده نون غنه در آخر کلمه اشاره است برای مکان بعید بعربی

هناک و ثم بفتح ثای مثلثه و میم مشدد در آخر گویند و بفارسی آنجا **باب واو با یای تحتانی** + **ویرا** بفتح اول و سکون دوم و رای مهمله با لف رسیده

فروختن جنسی ابزور بر رعایا و ضعیفان از جهت بسیاری آن بفارسی آنرا مال طرح و مال طرحی گویند و فروختن آن مال را الطرح فروختن گویند وحید گوید

شعر اسیر آن گل رعنا که لعل می گونش + شکر بطرح فروشند ز تلخی دشنام + **باب ها با الف** + **هاتهه** بتای فوقانی مخلوط التلفظ بها

بمعنی عضوی که مقابل پاست بعربی ید بفتح یای تحتانی گویند و ایدی جمع آن و بفارسی دست و مقدار پیمودن یعنی از سر انگشتان تا آرنج را

بعربی ذراع بکسر دال معجمه و رای مهمله با الف و عین مهمله در آخر و بفارسی ارش و آرش بفتحتین گویند **هاتها پائی** بتای فوقانی مخلوط التلفظ بها

با الف و بای فارسی با الف و کسر همزه و یای تحتانی معروف رسیده دو معنی دارد اول دست درازی کردن با یکدیگر از روی جنگ بفارسی آنرا باهم

دست بازی گویند دوم از روی مزاح با یکدیگر دست درازی کردن بفارسی دست باز بیای موحده گویند + **هاتهه او ٹهالینا** اول معلوم

و او ٹهالینا بضم اول و فتح تای هندی مخلوط التلفظ بها با الف و کسر لام و سکون تحتانی مجهول و نون با لف کشیده عبارتست از ترک کردن چیزی

بعربی رفع الید گویند رفعت عنه یدی و بفارسی دست از چیزی برکندن و برداشتن نشانی گوید **شعر** کم کم از داغ بتان برکنده ام دست نیاز

+ اندک اندک نقد بسیاری بدست آورده ام + **هاتهه بهرا** اول معلوم و بهرا بفتح بای تازی مخلوط التلفظ بها و رای مهمله با لف رسیده بمعنی

دست آلوده از چیزی پس اگر آلوده از گوشت بود بعربی گویند یده من اللحم غمرة بفتح غین معجمه و کسر میم و فتح رای مهمله و تا در آخر و اگر از پیه آلوده باشد گویند

یده من الشحم زهمة بفتح زای معجمه و کسر ها و فتح میم و تا در آخر و اگر از ماهی آلوده بود گویند یده من السمک صمرة بفتح صاد مهمله و کسر میم و فتح رای مهمله

و تا در آخر و اگر از روغن زیت آلوده بود گویند یده من الزیت قنمة بفتح قاف و کسر نون و فتح میم و تا در آخر و اگر از بیضهٔ مرغ آلوده بود گویند یده من

البیض زهکة بفتح زای معجمه و کسر ها و فتح کاف و تا در آخر و اگر از دهن آلوده بود گویند یده من الدهن زنخة بفتح زای معجمه و کسر نون و فتح خای

معجمه و تا در آخر و اگر از سرکه آلوده بود گویند یده من الخل خمطة بفتح خای معجمه و کسر میم و فتح طای مهمله و تا در آخر و اگر از انگبین آلوده بود گویند

یده من العسل لزجة بفتح لام و کسر زای معجمه و فتح جیم و تا در آخر و اگر از فاکهه آلوده بود گویند یده من الفاکهة لزقة بفتح لام و کسر زای معجمه

و فتح قاف و تا در آخر و اگر از زعفران آلوده بود گویند یده من الزعفران ردعة بفتح رای مهمله و کسر دال مهمله و فتح عین مهمله و تا در آخر و اگر

از گل آلوده بود گویند یده من الطین ردغة بفتح رای مهمله و کسر دال مهمله و فتح غین معجمه و تا در آخر و اگر از زنگ آهن آلوده بود گویند

یده من الحدید سهکة بفتح سین مهمله و کسر ها و فتح کاف و تا در آخر و اگر از سرگین آلوده بود گویند یده من العذرة طفسة بفتح طای مهمله و کسر فا

و فتح سین مهمله و تا در آخر و اگر از بول آلوده بود گویند بیده من البول شلة بفتح واو و کسر شین معجمه و فتح لام و تا در آخر و اگر از چرک آلوده بود گویند یده من
الوسخ درنة بفتح دال مهمله و کسر رای مهمله و فتح نون و تا در آخر و اگر از کار آلوده بود گویند یده من العمل مجلة بفتح میم و کسر جیم و فتح لام و تا در آخر چنانکه ابو منصور
ثعالبی ذکر کرده **هاتهه پاون ٹوٹنا** اعضا شکنی که پیش از تب کردن عارض شود بعربی آنرا فتور بضم فا و تای فوقانی و سکون واو و رای مهمله
در آخر گویند و بفارسی فنجیدن بفا و نون بر وزن رنجیدن **هاتهه پاؤن مارنا** عبارت از سعی و جهد کردن در کاری بفارسی دست و پا زدن
و کردن صائب گوید **شعر** چه قدر دست و پا زدم صائب که دل از دست رفت و دست از کار ✦ هم او گوید **بیت** تا کی اندیشه درین عالم پر شور کنی ✦
دست و پا چند درین عالم زنبور کنی ✦ **هاتهه پهیلانا** بفتح بای فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی و لام با لف رسیده و نون با لف کشیده دست دراز کردن
برای چیزی پیش کسی و آن عبارتست از گدائی کردن بعربی استکفاف بکاف و بتکرار فا بر وزن استفعال و تکفف بر وزن تفعل گویند بفارسی دست کفچه کردن
ظهوری گوید **بیت** بجوید ز طوبا ثمر طبع پست ✦ ز بهر کشایش بکن کفچه دست **هاتهه جهلائی** بضم جیم مخلوط التلفظ بها و لام با لف رسیده و کسر
همزه و سکون تحتانی معروف عبارت از انست که رهزنان و قطاع الطریق چیزی از نقد از مسافران و کاروان ستانند بفارسی ره افتادن گویند امیر خسرو فرماید
بیت ره افتادن گرفت از هر کرانها ✦ بماند از راه رفتن بر کرانها ✦ **هاتهه چلانا** بفتح جیم فارسی و لام با الف و نون با لف کشیده دست برکسی
برای زدن دراز کردن بعربی بسط الید بفتح بای موحده و سکون سین مهمله و طای مهمله مضاف بسوی ید گویند قال الله تعالی لئن بسطت الی یدک بفارسی دست
بازیدن **هاتهه چهڑا لینا** دست خود را از دست کسی بر کشیدن بعربی نزع بفتح نون و سکون زای معجمه و عین مهمله در آخر و امتلاخ بمیم و لام و خای معجمه بر وزن
افتعال و اجتذاب بجیم و ذال معجمه و بای موحده و انتزاع بنون و زای معجمه و عین مهمله در آخر بر وزن افتعال گویند نزع یده من یده و امتلخ یده و اجتذب
یده و انتزع یده من ید القابض بر کشید دست خود را از دست گیرنده **هاتهه قبضی پر رکهنا** دست بشمشیر زدن از بهر کشیدن بعربی
اب بفتح همزه و بای موحده مشدد در آخر و اخلاف بخای معجمه و لام و فا در آخر بر وزن افعال در صحاحست اخلف الرجل اذا اهوی بیده الی سیفه لیسله
و بفارسی دست بشمشیر بردن نیز گویند **هاتهه کی روٹی** نانی که بکف دست پخته باشند بعربی آنرا ملکة بضم میم و فتح لام و کاف مشدد و فتح میم بر وزن
معظمة گویند **هاتهه مروڑنا** بفتح میم و ضم رای هندی و سکون واو و رای هندی دوم و نون با الف دست کسی را پیچیدن بعربی حنون بفتح
حای مهمله و سکون نون و واو در آخر گویند و لیت بفتح لام و سکون یای موحده و تای فوقانی در آخر و لی بفتح لام و تحتانی مشدد و فتل بفتح فا و سکون
تای فوقانی و لام در آخر گویند حنا یده از باب نصر و ضرب و لیت یده از باب نصر و لوی یده و فتل از باب ضرب فعل ازان و بفارسی دست برتافتن
گویند **هاتهه ملنا** اول معلوم و ملنا بفتح میم و سکون لام و نون با الف دستها را مالیدن از حسرت بعربی تقلیب بقاف و لام و بای موحده بر وزن
تفعیل مضاف بسوی کفین گویند قال الله تعالی یقلب کفیه **هاتهون ٹیک دیکی اٹهنا** هاتهون معلوم و باقی بفتح بای فارسی و سکون رای
مهمله و کسر تای هندی و سکون تحتانی مجهول و کاف تازی و کسر دال مهمله و سکون تحتانی مجهول و کسر کاف و سکون تحتانی مجهول و ضم الف و سکون تای هندی
و نون با الف تکیه بر دستها کرده برخاستن بعربی عجن بفتح عین مهمله و سکون جیم و نون در آخر گویند در حدیث ابن عمر است انه کان یعجن فی الصلوة فقیل له

ما بذا فقال رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم یعجن فی الصلوٰة ای یعتمد علی یدیه اذا قام کما یفعل الذی یعجن **ہاتھون** **ہاتھہ** بمعنی دست
بدست بعربی یداً بید و بفارسی دستا دست نیز گویند **ہاتھی** بکسر تای فوقانی مخلوط التلفظ بها و سکون تحتانی معروف حیوانیست بزرگ جثه
کلان خرطوم بعربی آنرا فیل بکسر فا گویند افیال بالفتح و فیول بالضم جمع آن و شمشل بکسر هر دو شین و لام در آخر و عیهم بفتح عین مهمله و سکون تحتانی
و فتح ها و میم در آخر و عیشوم بفتح عین مهمله و سکون تحتانی و ضم تای مثلثه و سکون واو و میم در آخر و ابو دغفل بضم دال مهمله و سکون غین معجمه و ضم فا
کنیت آن و بچه و غفل بچه فیل را گویند و بفارسی پیل را پیل بیای فارسی پیل بزرگ جثه و مهیب را بفارسی کنج بکسر کاف تازی و سکون نون و جیم در آخر
گویند فردوسی گوید **بیت** ابا کوس و با نای رویین و سنج + ابا تازی اسپان و فیلان کنج + و بعربی زند فیل بفتح زای معجمه و سکون نون گویند و آن
معرب ژنده فیلست کذا فی القاموس **ہاتھی دانت** بدال مهمله با الف و نون غنه و تای فوقانی در آخر بمعنی دندان فیل بعربی آنرا عاج بعین مهمله
و جیم گویند و بفارسی پیلسته **ہاٹ** بتای هندی در آخر بمعنی بازار بعربی شوق بضم سین مهمله و سکون واو و قاف در آخر گویند اسواق بالفتح جمع آن + **ہار**
برای مهمله در آخر هرچه از مروارید و گلها و جز آن در رشته کشیده زنان در گلو اندازند لغت فارسیست و در اردو و هندی مستعمل و با از توافق لسانین ست
شاعری گوید **ع** + گسسته هار مروارید در بر + منیر گوید **بیت** بذکر خلق شاهنشاه دوران + زهار گل ملائک سبحه گردان + بعربی عقد بکسر عین
مهمله و سکون قاف و دال مهمله در آخر و وشاح بکسر واو و شین معجمه با الف و حا مهمله در آخر و تقصار بکسر تای فوقانی و سکون قاف و صاد مهمله با الف و رای مهمله
در آخر و حمائل بفتح حای مهمله و میم با الف و بفارسی گرلواره بکسر کاف فارسی و رای مهمله و یای مجهول و فتح رای مهمله نیز گویند **ہارنا** + برای مهمله موقوف و
نون با الف رسیده در قمار نقصان برداشتن بعربی حرم بفتح حای مهمله و رای مهمله و میم در آخر گویند در صحاحست حرم الرجل از سمع ای قمر و احرمته انا اذا
اقمرته و بفارسی باختن گویند **ہالون** بضم لام و سکون واو و مجهول و نون در آخر دانه الیست بعربی آنرا حرف بضم حا مهمله و سکون را و فا در آخر و حب الرشاد
گویند گرم و خشک ست در سوم **ہالہ** + لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل دائره که هنگام ابر گرد ماه پدید آید بفارسی آنرا خرمن ماه و چرگه ماه و خرگاه قمر و شادورد
بشین معجمه و فتح واو و شادورد بتای فوقانی گویند پرویز مشرقی گوید **شعر** یکی یا همچو آن براوج خورشید + یکی چون شادورد از دو مهتاب + لطفی گوید **شعر**
دل گشته از علامت خطت امیدوار + چون برزگر که او شود از شادورد شاد + بعربی داره بدال و رای مهملتین نیز گویند و دائره که گرد آفتاب پدید آید بعربی
آنرا طفاوه بضم طا مهمله و فا با الف و فتح واو و تا در آخر گویند و بفارسی خرمن آفتاب **ہالہ پڑنا** افتادن حلقه گرد ماه بعربی حدوث الهاله گویند و بفارسی
هاله البستن و هاله افتادن شاعری گوید **بیت** تا خط بدور ماه رخت هاله بسته است + از هاله مه بحلقه ماتم نشسته است + میرزا معصوم تبریزی گوید **بیت**
ساغر می چون بکف میگیرد آن ماه تمام + هاله می افتد بدور عارضش از خط جام + **ہانپنا** بنون غنه و بای فارسی و نون با الف کشیده گسسته شدن
دم از مشقت و گرانی بعربی بهر بضم با موحده و سکون ها و رای مهمله در آخر و انبهار بر وزن انفعال گویند و بفارسی دم گسستن و دم بر افتادن **ہانڈی** بنون غنه و کسر دال هندی
و سکون تحتانی معروف دیگ گلین بعربی آنرا برمه بضم با موحده و سکون رای مهمله و فتح میم و تا در آخر گویند و دیگی که از سنگ سازند بعربی آنرا صیدان بفتح صاد مهمله و سکون تحتانی و دال مهمله با الف
و نون در آخر گویند و دیگی که در آن دیگ افزار نهند بعربی آنرا متفرخه بکسر میم و سکون فا و فتح رای معجمه و حا مهمله و تا در آخر گویند و بفارسی دیگ افزاردان **ہانس** بنون غنه و سین مهمله در آخر

استخوانی که زیر گردن و بالای سینه بود بعربی آنرا ترقوه بفتح تای فوقانی و سکون رای مهمله و ضم قاف و فتح واو و تا در آخر گویند ترائی جمع آن و بفارسی چنبر بالف ممدوده و ضم خای معجمه و رای مهمله در آخر و چنبر گردن نیز هانس بزبان هندیان حلقه را گویند که از طلا و نقره ساخته بگلو اویزند بعربی آنرا طوق گویند و تفصیل آن در لغت هنسلی که لغت مردم شهر ست خواهد آمد **هانکنا** بخای نون و کاف تازی ساکن و نون بالف رسیده بمعنی راندن بعربی طرد بفتح طای مهمله و سکون رای مهمله و دال مهمله در آخر گویند و نیز راندن ستور را از پس بعربی سوق بفتح سین مهمله و سکون واو و قاف در آخر گویند **هان هان** کلمه ایست مکرر که وقت باز داشتن کسی را از کاری گویند پس اگر کسی را از برداشتن چیزی یا خوردن چیزی منع کنند بعربی کخ کخ بکسر هر دو کاف و سکون هر دو خای معجمه گویند و بتشدید هر دو خا نیز آمده و منون هم گویند و باتشدید خا کاف مفتوح و مکسور هم می آرند در حدیث است اکل الحسن و الحسین علیهما السلام تمرة من تمر الصدقة فقال له النبی صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم کخ کخ در نهایه است هو زجر للصبی و ردع و یقال عند التقذر ایضا فکانه امره بالقائها من فیه **هاون** بفتح واو و سکون نون ظرفی که دران ادویه و جز آن کوبند بعربی آنرا هاوون بضم واو اول سکون واو دوم گویند فارسیان یک واو را حذف کردند و فتحه دادند در اردو و هندی هم مستعمل همین ست بعربی مهراس بکسر میم و سکون ها و رای مهمله با الف و سین مهمله در آخر و منحاز بکسر میم و سکون نون و حای مهمله با الف و زای معجمه در آخر نیز گویند در قاموس ست نحزه کمنع دقه بالمنحاز للهاون و بفارسی دار کوب و یانه بتحتانی بالف رسیده و فتح نون و ها در آخر و کاپیله بکاف تازی و کسر بای فارسی هاون کوچک را بترکی اوغورچه بضم همزه و ضم غین معجمه و سکون رای مهمله و فتح جیم فارسی و ها در آخر گویند و دسته اش را بعربی مدق بکسر میم و فتح دال مهمله و قاف مشدد در آخر و ملطاس بکسر میم و سکون لام و طای مهمله با الف و سین مهمله در آخر گویند و بفارسی دسته هاون **های های** بتکرار کلمه ایست که در وقت نهایت عجز و اضطراب گویند بعربی اه بفتح همزه و سکون واو و کسر ها گویند و بضم ها نیز آمده و بفارسی جگی جگی بکسر جیم **باب ها با تای فوقانی** **هتوڑا** بفتح اول و دوم و سکون واو و رای هندی بالف رسیده افزاریست آهنگران و زرگران را که بآن آهن و زر کوبند بعربی آنرا فطیس بکسر فا و کسر طای مهمله مشدد و سکون تحتانی و سین مهمله در آخر گویند در اساس ست فطس الحداد الحدید بالفطیس و هو مطرقة الکبیرة اذا فطحه و تقول اصبر علی ادب النطیس و لو طرقک بالفطیس و بفارسی خایسک و پتک **هتوڑی** بفتح اول و دوم و سکون واو و کسر رای مهمله و سکون تحتانی معروف آله ایست کوچک که آهنگران و زرگران بآن آهن و زر را کوبند بعربی آنرا صیت بکسر صاد مهمله و سکون تحتانی و تای فوقانی در آخر و امیمه بضم همزه و فتح میم اول سکون تحتانی و فتح میم دوم و تا در آخر و مطرقه بکسر میم و سکون طای مهمله و فتح رای مهمله و قاف و تا در آخر و میقعه بکسر میم و سکون تحتانی و فتح قاف و عین مهمله و تا در آخر گویند در نهایه است فی حدیث ابن عباس نزل مع آدم علیه السلام المیقعة و السندان و الکلبتان المیقعة المطرقة التی یضرب بها الحدید و غیره و الجمع المواقع و المیم زائدة و الیاء بدل من الواو و قلبت لکسرة المیم و بفارسی خایسک و چکش **هتیار** بفتح اول و سکون دوم و تحتانی بالف رسیده و رای مهمله در آخر بمعنی ساز جنگ بعربی سلاح بکسر سین مهمله گویند **هتیار بند** مردمانی که سلاح باخود دارند بعربی مسلحة بفتح میم و سکون سین مهمله و فتح لام و حای مهمله و تای فوقانی در آخر در صحاح است المسلحة قوم ذو سلاح و در قاموس ست سالح و مسلح بمعنی ذو سلاح **هتیلی**

بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی مجهول و کسر لام و سکون تحتانی معروف باطن دست بفارسی کف بفتح کاف و فا مشدد و راء عذبه را مهمله با الف و فتح حاء مهمله

گویند و بفارسی کف دست و هبک بفتح ها و باء تازی و کاف تازی و بترگی و وچ بفتح همزه و ضم واو و سکون جیم فارواز اعضاء انسان ده عضو که نام

آنها کافست اول کعث دوم کوع سوم کرسوع چهارم کتف پنجم کاهل ششم کبد هفتم کلیه هشتم کمره نهم کفل دهم کعب نقل کنند که یکی از

اهل لغت نه عضو را که اول آنها کافست شمرده بود اما کمره از یاد او رفته چون به بیت الخلا رفت بیادش آمد و بعضی بر عشره زیاده کرده ندو آن نیست

کذوب بمعنی نعش کریمه جهی و آن درد و ستام مستو و کرد و ان هیچ گردن باشد و کرادیس و آن برآمدگی استخوانها مفاصل بدن باشد مانند مرفقین و

منکبین و کلکل بمعنی سینه و کشح بمعنی تهیگاه و کاده و آن گوشت موخر ران و کراع و آن در انسان مادون رکبه و کوشله بمعنی ذکر و کنظر بمعنی کناره فرج

و کلثوم و کعثبه بمعنی فرج و کین و آن گوشت باطن فرج **هاتهنی** بفتح اول و سکون دوم مخلوط التلفظ بها و کسر نون و سکون تحتانی معروف ماده فیل

بعربی عیثوم بفتح عین مهمله و سکون تحتانی و ضم ثای مثلثه و سکون واو و میم در آخر و فیله با تای تانیث گویند صاحب قاموس گوید عیثوم برای نر

و مؤنث هر دو آمده بفارسی پیل ماده گویند و طلخام بکسر طای مطبقه و سکون لام و خای معجمه با الف و میم در آخر **هتهیا** بفتح اول و سکون دوم مخلوط

التلفظ بها و تحتانی با الف بمعنی باران بشدت که در آخر برشگال می بارد و بفارسی آنرا فیل باران گویند کلیم گوید **بیت** شدی فیل از تپ

لرزان چنان که از فیل باران برهنه تنان **باب ها با تای هندی** **هٹ کرنا** بفتح اول و سکون دوم و فتح کاف تازی

و سکون رای مهمله و نون با الف ایستادگی کردن در کاری بعربی اصرار بصاد و رای مهملتین بروزن فعال و استبداد بتای فوقانی و بای موحده

و دال مهمله بروزن استفعال و بفارسی استبداد کردن و بر سر استبداد آمدن **هٹ دهرمی** بفتح اول و سکون دوم و فتح دال مهمله مخلوط التلفظ

بها و سکون رای مهمله و کسر میم و سکون تحتانی معروف بدمعاملگی و مفسدی بفارسی کج پلاسی بفتح کاف تازی و سکون جیم تازی و فتح بای فارسی

گویند **باب ها با جیم تازی** **هجو** بفتح اول و سکون دوم و واو در آخر خلاف مدح لغت عربیست در اردو و هندی و فارسی مستعمل در صحاح

الهجاء خلاف المدح وقد هجوته هجوا و هجاء و تهجاء **هجوم** بالضم لغت عربیست بمعنی ناگهان آمدن بر کسی در اردو و هندی و فارسی بمعنی انبوه

مستعمل عرفی گوید **شعر** گر نشنود نسیم هوای حریم او برمغز نوبهار هجوم آورد عطاس بعربی زحام بکسر زای معجمه و حاء مهمله با الف و میم در آخر

گویند **باب ها با جیم فارسی** **هچکی** بکسر اول و سکون دوم و کسر کاف تازی و سکون تحتانی معروف جستن گلو بعربی فواق بضم فا و واو

با الف و قاف در آخر گویند و بفارسی هچکه بضم ها و سکون جیم فارسی و هکه بضم ها و کاف تازی مشدد و هکک بضم ها و فتح کاف تازی اول **هچکی لگنا**

بفتح لام و سکون کاف فارسی و نون با الف رسیده حالتیست مانند هچکه که در شدت گریه بهم رسد و دم از ان بند میشود و بعربی نشیج بفتح نون و کسر شین معجمه

و سکون تحتانی و جیم در آخر گویند نشج الباکی از باب ضرب فعل از ان ماقه بفتح میم و همزه و قاف و تا در آخر و ماق بحذف تا گویند مئق از باب فرح

و امتاق از باب افتعال فعل از ان بفارسی گریه در گلو پیچیدن و در گلو گره شدن طالب آملی گوید **شعر** بیاد روی تو چون گریه در

گلو پیچید ز هر بن مژه طوفان تنور برخیزد فغانی گوید **شعر** هر روز گریه گره گشت فغانی بسیار ازین آبلها در جگر است

وخبه گریستن نیز آمده باب ها با دال مهمله ✦ بدبد بضم هر دو ها لغت عربیست در ار دو ی هندی و فارسی مستعمل مرغیست کوچک

دارد و کنیت او ابو روح و ابو الاخیار و بفارسی آنرا بدبدک بضم هر دو بای تازی و بدک و بوبک و بوبه و بوبو و بوبش گویند زیراکه بو بو بیا عربی آواز بدبد

را گویند لهذا او را هم بدین نام موسوم کردند و صاحب جهانگیری بهر دو بای فارسی آورده چه پوپ بهر دو بای فارسی کاکل بر غاز را گویند چون هدهد تاج

دار است بدین نام موسوم شد و او را مرغ سلیمان و نشانه سر نیز گویند طغرا گوید **شعر** آنکس که پی به تخت سلیمان عقل برد ✦ چون نشانه سر مقید افسر نمیشود ✦

باب ها با دال هندی ہڈی بفتح اول و کسر دوم مشدد و تحتانی عضو است سخت که حیوانات را بعربی آنرا عظم بفتح عین مهمله و سکون

ظای معجمه و میم در آخر گویند عظام بالکسر جمع آن بفارسی استخوان و بترکی سونگاک بضم سین مهمله و نون خفی و فتح کاف فارسی و سکون کاف عربی و هر استخوانی که

مستدیر و تهی باشد بعربی آنرا قصب بفتح قاف و صاد مهمله و بای موحده در آخر گویند و هر استخوان پهنا و عریض را لوح بفتح لام و سکون واو و حای مهمله در آخر گویند

باب ها با رای مهمله ✦ ہرا بفتح اول و دوم بالف رسیده هر چیزیکه رنگ سبز دارد بعربی آنرا اخضر بفتح همزه و سکون خای معجمه و فتح ضاد معجمه و رای

مهمله در آخر گویند شجرهٔ خضرا و درخت سبز و بفارسی سبز **ہراس** بکسر اول و رای مهمله با الف و سین مهمله در آخر لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی

ترس و بیم و در فارسی بالفظ کردن و داشتن و افتادن و افگندن مستعمل قاضی محمد معصوم شوستری گوید **بیت** عاشق اگر ز سنگ ملامت هراس کرد ✦

خود را به ننگ بو الهوسی روشناس کرد ✦ سعدی گوید ✦ **بیت** چنین گفت مردی حقایق شناس ✦ ازین هم که گفتی ندارم هراس ✦ طالب آملی گوید

شعر یکی را بدل کرده تاثیر دهشت ✦ یکی را هراسی بجان او فتاده ✦ کمال اسمعیل گوید **شعر** بگاه تیغ زدن مهر زر دلرزانست ✦ که هر زمانه فگنده

ست هیبت تو هراس ✦ و نفی آن بالفظ نا می آید بابا فغانی گوید **شعر** صد بار تیغ قهر کشیدی و همچنان ✦ می آید از پی تو دل نا هراس من ✦

و بعربی خوف و روع بفتح رای مهمله و سکون واو و عین مهمله در آخر و ذعر بضم ذال معجمه و سکون عین مهمله و رای مهمله در آخر گویند **ہراول** بکسر اول

و دوم بالف رسیده و فتح واو و لام در آخر لغت ترکیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی پاره از فوج که پیشاپیش لشکر رود بعربی آنرا مقدمة الجیش و

بفارسی پیش آهنگ و یزک بفتح تحتانی و زای معجمه و کاف تازی گویند **ہرجائی** لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل کسیکه یکجا قرار نگیرد تاثیر گوید

شعر یکدل اسیر شیوهٔ هرجائی تو نیست ✦ مستانه جلوه کن و ما را زما بر آر **ہرج مرج** بفتح اول و سکون دوم و جیم در آخر و مرج بفتح میم و سکون دوم و جیم در آخر

لغت عربی است در اردوی هندی و فارسی مستعمل بمعنی فساد و قلق و اضطراب فیاض گوید **شعر** از هجوم هرج و مرج آزادگان در فتنه اند ✦ وازوی

جور و ظلم آیینها دار دغبار ✦ در قاموس است تسکین رای مرج با هرج مستعمل میشود در صحاح است المرج بالتحریک مصدر قولک مرج الخاتم فی اصبعی بالکسر ای

قلق تشمل هرج و مرجت امانات الناس ایضاً فسدت و مرج الدین و الامر اختلط و اضطرب و منه الهرج و المرج یقال انما یسکن المرج لاجل الهرج

ازدواجا للکلام ✦ **ہرکارہ** شخصی که اخبار از هر طرف آرد بعربی آنرا جاسوس بجیم و بتکرار سین مهمله بروزن قاموس گویند جواسیس جمع آن و

عین بفتح عین مهمله گویند عیون بالضم جمع آن و بترکی تیلچی بکسر تای فوقانی و سکون لام و کسر جیم فارسی گویند **ہرہر** بفتح هر دو ها و سکون

هر دو رای مهمله کلمه ایست که هندوان وقت جنگ گویند بمعنی خدا خدا چه هر در هندی خدا را گویند صاحب قاموس گوید الهرهرة حکایة

ت الهندفی الحرب + **ہرن** بکسر اول و فتح دوم و سکون نون حیوانیست مثل گوسفند بعربی آنرا ظبی بفتح ظای معجمه و سکون با موحده و تحتانی
در آخر گویند و بفارسی آهو و کنیت وا ابو الجمال و آهوی سپید را بعربی ریم بفتح رای مهمله و سکون تحتانی و میم در آخر گویند و ام بهرزه ساکن و آهوی سفید سرخ
آمیخته را اعفر بفتح همزه و سکون عین مهمله و فتح فا و رای مهمله در آخر گویند و عفرا بر وزن حمرا ماده را **ہرنا** بکسر اول و سکون دوم و نون بالف رسیده بربان
بهاکها آهوی نر بعربی آنرا ظبی گویند و ہرنا بزبان اردو بلندی را گویند که پیش زین اسپ با غلاف وگاه فرود آمدن از اسپ جلوی اسپ بدان بندند
بعربی آنرا قربوس بفتح قاف و رای مهمله و ضم با ... و سین مهمله در آخر گویند و در عرف شعر بسکون را نیز آمده و بفارسی خانه
زین و زین کوهه و ترکی حنه بفتح حا و نون گویند **ہرنوٹا** بکسر اول و سکون دوم و فتح نون و سکون واو و تای هندی بالف رسیده بچه آهو بعربی غزال
و بفارسی آهو بره و کنیت آن ابو الحسین ابو منصور ثعالبی گوید هرگاه ماده آهو بچه زاید آنرا طلا بفتح طای مهمله و لام با الف گویند بعد ازان خشف
بهر سه حرکات خای معجمه و سکون شین معجمه و فا در آخر گویند بعد ازان جداین بفتح جیم و دال مهمله با الف و فتح تحتانی و نون در آخر و رشا بفتح رای مهمله و
شین معجمه و همزه در آخر گویند بعد ازان غزال بفتح غین معجمه گویند بعد ازان شادن بشین معجمه و دال مهمله و نون بر وزن فاعل گویند بعد ازان شصر بفتح شین
معجمه و صاد مهمله و رای مهمله در آخر گویند در قاموس است الشصر محرکة من الظباء الذی بلغ ان ینطح او شهرا او الذی لم یحتنک او قوی و لم یتحرک کا لشام
والشوصر جمعه اشصار و هی شصرة بعد ازان جذع بفتح جیم و ذال معجمه و عین مهمله در آخر گویند بعد ازان ثنی بفتح تای مثلثه و کسر نون و تحتانی مشدد
تا هنگام مرگ گویند **ہرنی** بکسر اول و سکون دوم و کسر نون و سکون تحتانی معروف ماده آهو بعربی ظبیة بفتح ظای معجمه و سکون با موحده و فتح تحتانی و تا در آخر
گویند و کنیت او ام الخشف و ام شادن و ام الطلا **ہریاول** بفتح اول و سکون دوم و تحتانی بالف رسیده و فتح واو و لام در آخر جائی که در ان
سبزه بسیار باشد بعربی آنرا اخضر بفتح خای معجمه و کسر ضاد معجمه و رای مهمله در آخر و یخضور بفتح تحتانی و سکون خای معجمه و ضم ضاد معجمه و سکون
واو و رای مهمله در آخر و مخضرة بفتح میم و ضاد معجمه گویند و بفارسی مرغزار و سبزه زار + **ہریسہ** بفتح اول و کسر دوم و سکون تحتانی و فتح سین مهمله و ہا در آخر
لغت عربیست در اردوی هندی و فارسی مستعمل و آن طعامی ست که از آرد گندم و آب گوشت و شیر می پزند بعربی آنرا هریس بر وزن کریم هم گویند

باب ہا با رای ہندی + **ہڑ** بفتح اول و سکون دوم بار درختیست و آن دو قسم ست یکی زرد و آنرا بعربی الاهلیلج الاصفر بکسر همزه گویند
و بفارسی هلیلهٔ زرد سرد است در درجه اولی و خشک است در دوم و دیگر سیاه و آنرا بهندی زنگی ہڑ گویند و بعربی الاهلیلج الاسود و بفارسی هلیله سیاه
در اول سرد است و خشک در دوم و بعضی گویند گرم ست **ہڑبڑانا** بفتح اول و سکون دوم و فتح بای تازی و رای هندی بالف رسیده
و نون بالف کشیده بیقرار شدن بعربی اضطراب و اضطرار و بفارسی دست و پا گم کردن و دست و پاچه شدن **ہڑبھوٹن** بفتح اول و سکون
دوم و ضم بای فارسی مخلوط التلفظ بها و سکون واو مجهول و فتح رای هندی و نون در آخر و ہڑ ٹوٹن بضم تای هندی اول و فتح تای هندی
دوم درد کردن استخوانها از تعب کار یا از تعب راه پیمائی بعربی آنرا خلج بفتح خای معجمه و لام و جیم در آخر گویند در قاموس است
خلج کفرح اشتکی عظامه من عمل او طول مشی و تعب **ہڑتال** بفتح اول و سکون دوم و تای فوقانی بالف رسیده و لام در آخر

سنگی ست معروف و آن سه قسم ست سپید و سرخ و زرد و بعربی آنرا زرنیخ بکسر زای معجمه و سکون رای مهمله و کسر نون و سکون تحتانی و خای معجمه در آخر گویند
[illegible] و نیز هڑتال بمعنی برانداختن بازاریان خرید و فروخت و تخته کردن دکانها را بسبب ستم حاکمان و جور ظالمان بفارسی
آنرا در بند آمدن گویند [illegible] باعی [illegible] زندان ست + اسباب تعیش همه در زندان ست + شهر رمضان گرچه
مبارک شهر بسیت + اما در وی همیشه در بندان ست + هڑدنگا بضم اول و سکون دوم و فتح دال مهمله و سکون نون و کاف فارسی بالف رسیده
عبارتست از ینکه زنان بسبب تعطل هر جا ایستاده شوند و یکجا قرار نگیرند بفارسی هرتننا بتای فوقانی بتکرار نون گویند زنی گوید + بیت +
نه خشوی دارم نه ننا نه چون نکنم هرتننا + باب ها با زای معجمه + هزار + بالفتح لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل و آن ترجمه الف است
هزار برس تک جیتا رهی + جمله دعائیه ست یعنی تا هزار سال زید در اساس البلاغة ست کم الفوا لهم الاعمار اقالوا لهم عش الف
سنة یعنی گفتند آنها را زنده باشید تا هزار سال + هزار رنگ بدلنا بچندین طور خود را وانمودن بعربی تلون بلام و واو و نون
بروزن تفعل گویند + فلان تیلون تلون الحرباء + و تیلون و تلون الغول + بفارسی هزار رنگ بر آمدن سلیم گوید + شعر هزار رنگ بر آمده پیش
روی تو گل + ولی نشد که تواند نمود رنگ ترا + هزاره + لغت فارسی ست در اردوی هندی گلی که برگها بسیار دارد بفارسی آنرا صدبرگ
گویند تاثیر گوید شعر چون نشد شگوفه صد برگ دیگر ثمر بخشد + آنرا که زر بود دهش داد و هش ندارد + باب ها با شین معجمه + هش هش
بضم هر دو کلمه ایست که برای نشانیدن شتر گویند بعربی اخ اخ بفتح همزه و سکون خای معجمه + هشت هشت + بضم لغت فارسی است
در اردوی هندی مستعمل بمعنی جنگ کردن و لگد و سیلی و مشت ها زدن + باب ها با فا + هفته دوست + لغت فارسی
است در اردوی هندی مستعمل کسیکه هر دم دوستی گیرد و بر دوستی کسی ثابت نماند بعربی آنرا رجل طرف بفتح طای مهمله و کسر رای مهمله
و فا در آخر گویند باب ها با کاف عربی + هکا بکا + بفتح اول و دوم مشدد با الف و بفتح بای موحده و کاف تازی مشدد
با الف بمعنی حیرت زده و از هوش رفته بعربی آنرا متحیر بضم میم و فتح تحتانی مشدد و مبهوت بفتح میم و سکون بای موحده و ضم ها و سکون
واو و تای فوقانی در آخر و دهش بفتح دال مهمله و کسر ها و شین معجمه در آخر و مدهوش بروزن مفعول گویند و بفارسی از هوش رفته و باخته و سا
سیمه و کالیوه و کالیوه بکاف تازی و کسر لام + هکلا + بفتح اول و سکون دوم و لام بالف رسیده کسیکه زبانش گرفتگی داشته باشد بعربی
آنرا الکن بفتح همزه و سکون لام و فتح کاف و نون در آخر و ارتل بفتح همزه و سکون رای مهمله و فتح تای فوقانی و لام در آخر و ارت بفتح همزه و رای
مهمله و تای فوقانی مشدد در آخر گویند و بفارسی زبان گرفته و شکسته زبان و زبان شکسته و گنگلاج بضم کاف فارسی و جیم تازی و هاکره و هاکله بکاف
تازی موقوف + هکلانا + بفتح اول و سکون دوم و لام بالف و نون بالف کشیده گرفته شدن زبان در حرف زدن
بعربی آنرا حکلة بضم حای مهمله و سکون کاف و فتح لام و تا در آخر و عجمة بضم عین مهمله و سکون جیم و فتح میم و تا در آخر و لکنة بضم لام
و سکون کاف گویند و بفارسی زبان گرفته شدن و زبان شکسته شدن ابو منصور ثعالبی گوید اگر زبان گرفتگی

باعجلت سخن باشد آنرا رته بضم رای مهمله و تای فوقانی مشدد و تا در آخر گویند و اگر تنها زبان گرفتگی باشد آنرا الکنه و حکلا گویند ہکلی بفتح اول
سکون دوم و کسر لام و سکون تحتانی معروف زنی که زبانش گرفتگی داشته باشد بعربی آنرا الکناء بلام و کاف و نون حکلی بکسر گویند ہگاب
ہا با کاف فارسی ... [illegible] ... سیده که کسی ... ریزر غائط داشته باشد بعربی آنرا معتقر
بضم میم و سکون عین مهمله و فتح تای فوقانی و کسر صاد مهمله و رای مهمله در آخر گویند در حدیث است امر صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم بلالاً ان یوذن قبل الفجر
لیعتقر معتقر میم بفارسی براز گرفته گویند ہگمارنا بفتح اول و سکون دوم و میم بالف رسیده و رای مهمله موقوف و نون بالف کشیده در پایجه ریدن
از خوف و ترس و جز آن بعربی ارماع برای مهمله و میم و عین مهمله بر وزن افعال گویند ارمع بغایطه از باب افعال فعل ازان و تنغوط بغین معجمه و واو و
طای مهمله بر وزن تفعل گویند فلان تنغوط فی سراویله رید بر پایجه خود و در محاوره حال الطبیط فی ثیابه بفتح بای موحده و سکون طای مهمله و فتح
بای دوم بر وزن دحرج گویند و بفارسی بر پایچه ریدن و بشلوار ریدن طغرا در هیچو تو بچی گوید چون نظرش بر غنیم افتاد بر پایچه رید نعمت خان عالی
گوید شعر آن قابل مقنعه که در جنگ + از بیجگری رید بشلوار + ہگنا بفتح اول و سکون دوم و نون بالف رسیده قضای حاجت کردن بعربی تغوط
بر وزن تفعل گویند و بفارسی ریدن ہگنہٹی بفتح اول و دوم و سکون نون و فتح ہا و کسر تای هندی مشدد و سکون تحتانی معروف جائیکه مردم رید
و غایط کنند بعربی محدث بفتح میم و سکون حای مهمله و فتح دال مهمله و تای مثلثه در آخر گویند ہگوڑا کسیکه بسیار رید بعربی آنرا خذراق بکسر خای معجمه
و سکون ذال معجمه و رای مهمله با الف و قاف در آخر و مخذرق بضم میم و فتح خای معجمه و سکون ذال معجمه و کسر رای مهمله و قاف در آخر و سلاح بفتح سین
مهمله و لام مشدد با الف و حای مهمله در آخر گویند ہاب ہا بالام + ہل + بفتح اول و سکون دوم چوبیست که بر سر آن آهن نهند و بر سر نرگاوان نهاده
زمین را شیار کنند بعربی آنرا مان بفتح میم و سکون همزه و نون در آخر و فدان بفتح فا و دال مهمله مشدد با الف و نون در آخر گویند
و بفارسی آماج بمد همزه و جیم تازی و قلبه بضم قاف ہلانا بکسر ہا و لام بالف رسیده و نون بالف کشیده چیزیرا جنبانیدن
بعربی تحریک بحا و رای مهملتین و کاف بر وزن تفعیل گویند و جنبانیدن درخت را برای فروریختن بار بعربی نفض بفتح نون و سکون فا و
ضاد معجمه در آخر و هز بفتح ہا و زای معجمه مشدد و هزهزة بر وزن دحرجة گویند و جنبانیدن مادر کودک را برای خفتن هدهدة بتکرار ہا و دال
مهمله بر وزن فعللة گویند و جنبانیدن سگ دم را برای لابه بصبصة بتکرار بای موحده و صاد مهمله بر وزن دحرجة گویند و دست کسی را گرفته
سخت جنبانیدن مزمزة بتکرار میم و زای معجمه و ترترة بتکرار تای فوقانی و رای مهمله بر وزن دحرجة گویند و جنبانیدن مادر کودک را
برای بازی دادن ترقیص برای مهمله و قاف و صاد مهمله بر وزن تفعیل گویند رقصت المراة ولدها و ارقصته از باب افعال فعل ازان ہلا ہلا کے
بھرنا + بکسر ہر دو ہا پیمانه و ظرف را جنبانیدن تا غله دران بسیار گنجد بعربی دغدغة بتکرار دال و غین معجمتین و صحصحة بتکرار حای مهمله
و صاد مهمله بر وزن فعللة گویند ہلدی بفتح اول و سکون دوم و کسر دال مهمله بتحتانی معروف رسیده بیخی است زرد بعربی آنرا الاصابع الصفر
بضم صاد مهمله و سکون فا و عروق الصبغ بضم عین مهمله و فتح صاد مهمله و هرد بضم ہا و سکون رای مهمله و دال مهمله در آخر گویند و بفارسی زردچوب و زرد چوبه گویند

گرم و خشک ست در درجهٔ اولی **هلکا** بفتح اول و سکون دوم و کاف تازی بالف رسیده ضد ثقیل بعربی خفیف بجای معجمه تکرار فا بروزن امیر گویند و
بفارسی سبک و در هندی سبک و ضع بعربی آنرا طائش بطای مهمله و شین معجمه بروزن فاعل و طیاش بفتح طای مهمله و تحتانی مشدد و بالف و شین معجمه در آخر گویند

هلکارنا بضم اول و سکون دوم و کاف تازی بالف رسیده و رای مهمله موقوف و نون بالف کشیده بر انگیختن سگ را بر شکار و جز آن پس اگر سگ را
بر سگ انگیزند بعربی تحریش بحای و رای مهملتین و شین معجمه و تهویش بهاء و واو و شین معجمه بروزن تفعیل گویند و تهریش بهاء و رای مهمله و شین معجمه و چنین
بفارسی آغالیدن و بر انگیختن و اگر سگ را بر شکار انگیزند ایساد بکسر همزه و سکون تحتانی و سین مهمله با الف و دال مهمله در آخر گویند در صحاح است آوسدت
الکلب اغریته بالصید و مثل آسدته **هلنا** بکسر اول و سکون دوم و نون بالف رسیده بمعنی جنبیدن بعربی تحرک بحای و رای مهملتین و کاف
بروزن تفعل و مید بفتح میم و سکون تحتانی و دال مهمله در آخر گویند ماد الشئ و مادت الاغصان از باب ضرب فعل از آن و میل بفتح میم و سکون تحتانی
و لام و تمایل بروزن تفاعل و اهتزاز بهاء و تکرار زای معجمه بروزن افتعال گویند و جنبیدن وقت جماع را بعربی رهز بفتح رای مهمله و سکون ها و زای
معجمه در آخر گویند **باب ها با میم** **هما** بالضم لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل مرغیست استخوان خوار مشهور ست که بر هر که
سایه انداز د او پادشاه شود بعربی آنرا ابلح بضم بای موحده و فتح لام و حای مهمله در آخر گویند در اساس البلاغة ست هو آنس من الملح و آمن من البلح
و هو طائر اعظم من النسر محترق الریش لا تقع منه ریشة فی ریش طائر الا احرقته و اسمه بالفارسیة همای ای میمون و هو اقدر اللؤام
علی کسر العظام و ابتلاعها و یقال مر البلح فسبنی ثمتاله ای وقع علی خطه **همجولی** بفتح اول و سکون دوم و ضم جیم تازی و سکون واو
مجهول و کسر لام و سکون تحتانی معروف شخصی که همسال شخصی بود و از زمان طفولیت با وی معرفتی و محبتی داشته باشد بعربی آنرا ترب
بکسر تای فوقانی و سکون رای مهمله و بای موحده در آخر و لدة بکسر لام و فتح دال مهمله و تا در آخر و سن بکسر سین مهمله و نون مشدد و سنین
بروزن فعیل و سنینة بروزن کریمة گویند و بفارسی همزولی بزای معجمه ملا جامعی در خاص الانشا آورده که یار همزولی شگفته تر از موسم هوا
معلوم نشد که معنی ترکیبی آن چیست و لغت کجاست **همراز** لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل بمعنی راز دار بعربی بطانة بکسر بای موحده
و طای مهمله با الف و فتح نون و تا در آخر گویند **همسن** بفتح اول و سکون دوم و کسر سین مهمله و سکون نون بمعنی همجولیست **همسنون مین
بیٹھنا** در همسالان نشستن بعربی متاربة فی القاموس المتاربة مصاحبة الاتراب **همکنا** بضم اول و فتح دوم و سکون کاف تازی
و نون بالف رسیده بر کسی حمله کردن بعربی سطو بفتح سین مهمله و سکون طای مهمله و واو در آخر و صول بفتح صاد مهمله و سکون واو و لام در آخر و کر
بفتح کاف و رای مهمله مشدد گویند **همیانی** بالکسر لغت عربیست هندیان یا زیاده کردند نوعی از کیسهٔ درم است در قاموس ست الهمیان
بالکسر وعاء الدراهم انتهی و در فارسی هم مستعمل ست کلیم گوید **شعر** خواجه هر جا قصهٔ پیراهن یوسف شنید ✤ پیش چشمش جلوهٔ همیان
درهم میکند **باب ها با نون** **هنڈانا** بفتح اول و سکون دوم و دال هندی بالف رسیده نون بالف کشیده کسی را بر خر نشانده
در شهر گردانید بعربی تشهیر بشین معجمه و با و رای مهمله بروزن تفعیل گویند و بفارسی بر خر نشاندن و شهر گردان کردن مولوی جامی گوید

بیت + لبسان عیشش بخونشاندند + بکوی مصر آن نعره برانند + قبول گوید **شعر** داشت باخورشید دوبیت لاف اندک نسبتی + ماه را از مهر عبرت شهرگردان ساختم **هنڈی** بضم اول و سکون دوم و کسر دال هندی و سکون تحتانی معروف مالی که یکسی در هندتا در شهر دیگر یا در سیدانند برای دو همین بنام گماشتگان [illegible] به فتح سین مهمله و سکون فا و فتح تای فوقانی و جیم و تا در آخر کما و بفارسی سفته بضم سین مهمله و سکون فا و بعضی از فارسیان لفظ هنڈوی استعمال کرده اند و لفظ صحیح هنڈی بضم ها و سکون نون بدون واو است فارسی دانان هندوستان بواو نویسند و مردم ایران هندوی بدال و همزه و تحتانی نویسند تاثیر گوید **بیت** دو صد نقد دل از زلف گرگیر + ملاحت کرده هندی بکشمیر + **هنڈیا** بفتح اول و سکون دوم و دال هندی و تحتانی بالف رسیده دیگ گلین کوچک بعربی آنرا میکله بکسر میم و سکون تحتانی و فتح کاف و لام و تا در آخر گوید فی القاموس المیکلة البرمة الصغیرة **هنڈی کرنا** از یکسی دادن تا او بشهر دیگر یا آن شخص هندی نوشته بنام گماشتگان خود نوشته حواله نماید بعربی آنرا سفتجه بفتح سین مهمله و سکون فا بروزن دحرجه گویند و بفارسی سفته کردن **هنسراج** بفتح اول و سکون دوم و فتح سین مهمله و رای مهمله بالف رسیده و جیم در آخر گیاهیست که خاشه اش سیاه و برگش سبز بیشتر برکنار جویبار روید بعربی آنرا شعر الجن و شعر الجبار بجیم و بای موحده مشدد گویند و بفارسی پرسیاوش و پرسیاوشان معتدلست **هنسلی** بفتح اول و سکون دوم و سین مهمله و کسر لام و سکون تحتانی معروف استخوانی که در زیر گردن و بالای سینه بود بعربی آنرا ترقوة بفتح تای فوقانی و سکون رای مهمله و ضم قاف و فتح واو و تا در آخر گویند و فی جمع آن بفارسی آخره بالف ممدوده و ضم خای معجمه و رای مهمله در آخر و چنبر گردن گویند و نوعی از زیور است که از طلا و نقره سازند و بگلو آویزند بعربی آنرا طوق بفتح طای مهمله و سکون واو و قاف در آخر گویند در اساس البلاغة ست له طوق من ذهب و اطواق و فی عنقی من نعمته طوق + مالی بادها شکره طوق + و بفارسی طوق طلا و طوق نقره و طوق گلو گویند تاثیر گوید **بیت** گر جبین نور فزاید رخ تابان ترا + می کند طوق طلا طوق گریبان ترا + مولوی جامی گوید **بیت** از طوق گلو و زیور گوش + بازی ده عقل و رهزن هوش + **هنسلی پهنا** اول معلوم و پهنا بفتح بای فارسی و کسر ها و نون مشدد و بالف رسیده طوق پوشیدن بعربی تطوق بطای مهمله و واو و قاف بروزن تفعل گویند طوقته فتطوق فعل از آن بفارسی طوق برگردن نهادن و بگردن کشیدن و بگردن افگندن و بگردن در آوردن و بگردن آویختن قاسم مشهدی گوید **شعر** کی توانم در رهش رو بر قفای خویش کرد + لغزشش با هر نفس طوقم بگردن می کشد + جمال الدین سلمان گوید **شعر** ایا شاهی که در ظل همای عدل و انصافت + بگردن میکشد شهباز طوق طاعت و رقا + نظامی گوید **بیت** سر زلف معشوق را طوق ساز + در افگن بان گردن طوق باز + زیب النسا گوید **شعر** بلبل نیم که ناله کشم در دو سرو هم + قمری نیم که طوق بگردن در آورم + پروانه نیستم که بیکدم عدم شوم + شمعم که جان گدازم و دم برنیاورم + نظامی گوید + **بیت** ز سیمین زنخ گوی انگیخته + برو طوقی از غبغب آویخته **هنسنا** + بفتح اول و خفای دوم و سکون سین مهمله و نون بالف کشیده از تعجب دندان واکردن بعربی ضحک بفتح ضاد معجمه و بکسر آن و سکون حا مهمله و کاف در آخر و بفارسی خندیدن و خنده کردن و زدن و آستین از دهن برداشتن صائب گوید + **شعر** + دران چمن که تو برداری آستین ز دهن + در آستین کند از شرم شده پنهان گل +

ابو منصور ثعالبی گوید اول مراتب خنده را تبسم گویند بعد ازان اهلاس بکسر همزه و سکون ها و لام بالف و سین مهمله در آخر و آن خنده دزدیده است
بعد ازان افترار بکسر همزه و سکون فا و کسر تا و رای مهمله بالف و رای مهمله دوم در آخر و انکلال بنون و کاف و لام بر وزن انفعال و آن هر دو خنده را
[illegible] کتکته بفتح کاف و سکون تای فوقانی و فتح کاف و تکرار تای فوقانی بر وزن فعللة گویند و آن سخت ترست ازان هر دو و بعد
[illegible] بتکرار قاف [illegible] استغراب بغین معجمه و رای مهمله و بای موحده بر وزن استفعال
بعد ازان طخطخه بتکرار طای مهمله و خای معجمه بر وزن حرجه و آن این ست که طخ طخ گوید بعد ازان اهزاق بکسر همزه و سکون ها و زای معجمه بالف
و قاف در آخر و زهزقه بفتح هر دو زای معجمه و سکون ها و فتح قاف و تا در آخر و آن خنده ایست که انسان را بهر طرفی می برد **هنس مکهه** بفتح اول
و خفای نون و سکون سین مهمله و ضم میم و سکون کاف تازی مخلوط التلفظ بها کسیکه خندان ماند بعربی آنرا ضحوک بفتح ضاد معجمه و ضم حای مهمله و سکون
واو و کاف در آخر و بسام بفتح بای موحده و سین مهمله مشدد بالف و میم در آخر و ضحاک بر وزن شداد و مضحاک بر وزن محراب و بفارسی خندان
گویند **هنسوڑ** بفتح اول و خفای نون و ضم سین مهمله و سکون واو مجهول و رای هندی در آخر کسیکه با مردم ظرافت کند بعربی آنرا مازح بمیم و زای
معجمه و حای مهمله و فاکه بفا و کاف و ها بر وزن فاعل و مزاح بر وزن شداد گویند و بفارسی خوش طبع **هنسی** بفتح اول و سکون دوم با خفا
و کسر سین مهمله و سکون تحتانی معروف بمعنی ظرافت بعربی مزاح بکسر میم و زای معجمه بالف و حای مهمله و فکاهة بضم فا گویند و نیز حاصل مصدر خندیدن
بعربی ضحک بکسر ضاد معجمه و سکون حای مهمله و کاف در آخر و بفارسی خنده گویند **هنسی میں ٹرا کهنا** کسی را در پرده ظرافت ستم کردن بفارسی
ستم ظریفی گویند و آن کس را ستم ظریف واله هروی گوید **شعر** به بین به بند و کشاد ستم ظریفی یار + ره سوال به بست و در جواب به بست
هنسیا بفتح اول و سکون دوم مخفی و سکون سین مهمله و تحتانی بالف رسیده افزاری که با آن کشت درو کنند بعربی آنرا منجل بکسر میم و سکون
نون و فتح جیم و لام در آخر و محطب بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح طای مهمله و بای موحده در آخر و مخصال بکسر میم و سکون خای معجمه و صاد مهمله بالف
و لام در آخر و محصد بکسر میم و سکون حای مهمله و فتح صاد مهمله و دال مهمله در آخر و مصرم بکسر میم و سکون صاد مهمله و فتح رای مهمله و میم در آخر گویند و بفارسی
داس و داس کوچک را بعربی مشول بکسر میم و سکون شین معجمه و فتح واو و لام در آخر گویند و بفارسی داس گاله بسین مهمله و کاف فارسی و اسغاله
بغین معجمه **هنهنانا** + بکسر اول و سکون دوم و کسر ها و نون اول بالف رسیده و نون دوم بالف کشیده آواز کردن اسپ بعربی صهیل بفتح صاد
مهمله و کسر ها و سکون تحتانی و لام در آخر گویند و بفارسی شیهه و شنبه کردن صهل الفرس از باب ضرب و منع فعل ازان و صهال بر وزن غراب و صهیل
بر وزن امیر و صئیل بهمزه آواز اسپ را گویند و بفارسی شیهه بکسر شین معجمه و شنبه **باب ها با واو** + **هوا** بفتح اول و دوم مخفف
بالف رسیده و همزه در آخر لغت عربیست بمعنی جو در صحاح است الهواء ممدود ما بین السماء والارض و الجمع الاهویة یعنی باد بی جنبش
و در اردو و هندی و فارسی بالقصر بمعنی ریح مستعملست مولوی جامی گوید **بیت** + باز هوای چمنم آرزوست + جلوهٔ سرو
و سمنم آرزوست + و هوا بتشدید واو هر صورتی مهیب که با آن کودکان را ترسانند بعربی آنرا ضغبطی بفتح ضاد معجمه و بای موحده

وسکون غین معجمه وطای مهمله با الف مقصوره گویند وبفارسی گم بفتح کاف تازی وسکون خای معجمه هوانه وگی بفتح اول ودوم بالف
رسیده بفتح زای معجمه ودال مهمله وکسر کاف فارسی وسکون تحتانی معروف ریختن آب وامثال آن از راه بینی بسبب آمدن هوا بعربی ضناک بضم
بالف وکاف درآخر وزکام بضم زای معجمه وکاف بالف ومیم درآخر گویند ودر فارسی هم بلفظ زکام مستعمل ست کلیم گوید شعر [illegible] ویش
چه گونه [illegible] سر جار بمعنی مرتوم نیز آمده سنجر کاشی گوید شعر سحر ز بوی گلت بلبلان بگلا
چو از نسیم رخت غنچه ز نقاب نشگفت + وزکام ستوران را بعربی خنان بضم خای معجمه ونون بالف ونون دوم درآخر گویند **هوائی** بکسر همزه و
سکون تحتانی معروف تیریست که از باروت پر کنند وآتش داده بهوا سر دهند وبفارسی آنرا تیر چرخ گویند + **هواکهانا** اول معلوم
وکهانا بفتح کاف عربی مخلوط التلفظ بها بالف ونون بالف رسیده باد گرفتن برای دفع گرمی بعربی تروح برای مهمله وواو وحای مهمله بوزن
تفعل گویند وبفارسی کسب باد وکسب هوا کردن سلیم گوید شعر مست تو پا برهنه بدریا حباب وار + بر روی آب گردد وکسب هوا کند
هوبهو + بضم اول وسکون دوم مجهول وفتح بای تازی وضم ها وسکون واو معروف جائی گویند که دو چیز مماثلت ومشابهت تام داشته باشند
اتحاد در ذات بعربی هو هو گویند فارسیان تصرف کرده بازیاده کردند احسن ایجاد گوید بیت فهم کنی نیاز ما گر بنگاه روبرو + آینه وانمایدت
معنی ناز هوبهو + **هوتی هوتی** بضم اول وسکون دوم مجهول وکسر تای فوقانی ویای مجهول وتکرار بمعنی آهسته آهسته بعربی قلیلا قلیلا
وتدریج وبفارسی رفته رفته قاسم کاهی گوید بیت چون سایه هم ز هیم بهر سو روان شوی + شاید که رفته رفته بما مهربان شوی **هوده**
بفتح اول وسکون دوم وفتح دال مهمله وها درآخر نوعی از نشستنی ست که بر پشت فیل نهند بعربی آنرا هودج بجیم گویند لیکن هودج در عرب سوار
زنان را گویند خواه بر پشت شتر کشند خواه بر پشت اشتر **هوس** بفتح اول ودوم وسین مهمله درآخر فارسیان وهندیان بمعنی آرزوی نفس
استعمال کنند بعربی آنرا هوا بالفتح گویند وفارسیان بسکون واو نیز استعمال کنند ابن یمین گوید شعر ز رم بر بزم اختیار مکن + هست ما را بجود
هزاران هوس + **هوش** بضم اول وسکون دوم مجهول وشین معجمه درآخر لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل بمعنی دانست بعربی ادراک بدال وراء مهملتین
وکاف درآخر بروزن افعال گویند **هوش مین آنا** در هوش آمدن از بیهوشی اگر کسی از غشی بهوش آید افاقه بفا وقاف بروزن اغاثه گویند افاق
من الغشی از باب افعال فعل از آن واگر از مستی بهوش آید صحو بفتح صاد مهمله وسکون حای مهمله وواو درآخر گویند صحا من السکر از باب نصر فعل از آن وبفارسی
بخود آمدن **هوشیار** لغت فارسی ست در اردو وهندی مستعمل وآن معروف ست بعربی حاذق بحای مهمله وذال معجمه وقاف بروزن
فاعل وفطن بفتح فا وکسر طای مهمله ونون درآخر گویند وبفارسی زیرک وفرزانه نیز **هول** بالفتح لغت عربیست در اردو وهندی وفارسی
مستعمل بمعنی ترس وبیم بعربی خوف وروع بفتح رای مهمله وسکون واو وعین مهمله درآخر نیز گویند ولفظ هول در فارسی با لفظ خوردن و
افتادن ونشستن مستعمل سعدی گوید بیت مخور هول ابلیس تا جان دهد + هر آنکس که دندان دهد نان دهد + طالب آملی گوید شعر فلک بر سر کینه
جوئی ست با من + از آن در تنم هول جان اوفتاده + سعدی گوید شعر چنان هولی از آن حال بر من نشست + که ترسیدم از پای فکنی به پست

ہول دل یعنی طپیدن دل بعربی خفقان بالتحریک گویند ہولی ہولی چلنا بفتح اول و سکون دوم و کسر لام و سکون تحتانی
مجہول و بتکرار لفظ و چلنا بفتح جیم فارسی و سکون لام و نون با الف رسیده آہسته آہسته رفتن ہون بفتح ہا و سکون واو و نون در آخر گویند
...کت پیغمبر حدیث علیه السلام یمشی ہَوْنًا یعنی نرمی و آہستگی مشی و در روایتی یمشی الھُوَینا آمده و آن تصغیر ہَونا ست ہوٹ
در اساس ست رفق مشیه از مشی مشیا سهلا و بفارسی قدم کشیدن یا کشیدن ہونٹ ہا ... الف ... و سکون دوم و خفای نون و فتح تای ہندی
مخلوط التلفظ بها بمعنی یک طبق از دو طبق دہان بعربی آنرا شفه بفتح شین معجمه و فا و تا در آخر گویند شفاه بالکسر جمع آن و بفارسی لب و لب شتر را
بعربی مشفر بکسر میم و سکون شین معجمه و فتح فا و رای مهمله در آخر گویند و لب اسپ را ستر و خر را جحفله بفتح جیم و سکون حای مهمله و فتح فا و لام و تا در آخر گویند
و لب گاو و گوسفند و آہو را مقمه بکسر میم و فتح کاف و میم مشدد و تا در آخر و مرمه بکسر میم و فتح رای مهمله و میم مشدد و تا در آخر گویند و لب درندگان را خطم
بفتح خای معجمه و سکون طای مهمله و میم در آخر گویند و لب سگ را برطیل بکسر بای موحده و سکون رای مهمله و کسر طای مهمله و سکون تحتانی و لام در آخر گویند
و لب خوک را فنطیسه بکسر فا و سکون نون و کسر طای مهمله و سکون تحتانی و فتح سین مهمله و تا در آخر گویند چنانکه ابو منصور ثعالبی گفته ہونٹھ
چبانا اول معلوم و چبانا بفتح جیم فارسی و بای موحده با الف و نون با الف لب گزیدن از غضب و جز آن بعربی تعضیض بعین مهمله و بتکرار ضاد معجمه
بر وزن تفعیل گویند فلان یعضیض شفتیه ای یعض و یکثر ذلک من الغضب و بفارسی لب از خشم گزیدن ہونٹھ کٹا اول معلوم و کٹا بفتح کاف و تای
و تای ہندی با الف رسیده کسی که لبش شگافته باشد یعنی اگر لب زبرینش شگافته باشد بعربی آنرا اعلم بفتح ہمزه و سکون عین مهمله و فتح لام و میم در
آخر گویند و اگر لب زیرین شگافته باشد افلح بفتح ہمزه و سکون فا و فتح لام و حای مهمله در آخر گویند و اگر ہر دو لب شگاف داشته باشد آنرا افشرم بفتح ہمزه
و سکون شین معجمه و فتح رای مهمله و میم در آخر گویند و بفارسی شکر لب و کفیده لب و کفته لب گویند ہونٹھل بضم اول و سکون دوم مجہول و نون
و فتح تای ہندی مخلوط التلفظ بها و سکون لام کسی که لبش سطبر و کلان بود بعربی آنرا برطام بکسر بای موحده و سکون رای مهمله و طای مهمله با الف
و میم در آخر و برطال بلام بجای میم و شفاہی بضم شین معجمه و فا با الف و کسر ہا و تحتانی مشدد در آخر گویند و بفارسی لفجن بفتح لام و سکون فا
و فتح جیم و سکون نون گویند باب ہا با یای تحتانی ہیجڑا بکسر اول و سکون دوم معروف و جیم و رای ہندی با الف رسیده
کسی که خصیه اش بریده باشند بعربی آنرا مجبوب بفتح میم و سکون جیم و ضم بای موحده و سکون واو و بای موحده دوم در آخر و خصی بفتح
خای معجمه و کسر صاد مهمله و تحتانی مشدد و مخصی بر وزن مرمی گویند و بفارسی اخته بفتح الف و سکون خای معجمه ہیرا بکسر اول و
سکون دوم معروف و رای مهمله با الف رسیده جوہریست حجری بعربی آنرا ماس بمیم با الف و سین مهمله در آخر گویند و فارسیان حرف تعریف را
جزو کلمه گمان برده اند لهذا در کلام خود با حرف تعریف می آرند و چون ارباب فرہنگها برین نکته مطلع نشده اند لغت فارسی دانسته اند و شیخ
ابو علی سینا در کتاب قانون در حرف الف میگوید بعضی گویند که اصوب این ست که لغت الماس ذکر کرده شود در حرف میم لیکن ما درین باب ذکر
کردیم بسبب شهرت آن با الف لام انتهی گوییم که ذکر کردن شیخ قول بعضی را بلفظ اصوب دلالت بدان دارد که الف و لام را حرف اصلی شمردن صواب نیست

این خطاست چراکه ایمهٔ لغت در مادهٔ موس ذکر کرده اند و هیچ یکی حرف تعریف را جزو کلمه نشمرده غیر از فارسیان که در کلام خود یا حرف تعریف آمده اند
وقول صاحب الجواهر که گمانم آنست که همزه ولام آن اصلی اند اعتماد را نشاید ناشی از غفلت اوست هیدوست بفتح اول وسکون دوم وضم
دال مهمله وسکون واو مجهول وسین مهمله وتای فوقانی در آخر یاریست که تیغها برآهیخته با هم می بازند خصوصاً هر گاه میری درخانهٔ [illegible] دویس
روی [illegible] آن جمع مقلس بضم میم
وکسر لام مشدد دست هیز بکسر اول وسکون دوم معروف وزای معجمه در آخر لغت فارسیست در اردو وهندی مستعمل کسی که بزدل باشد یعنی جبان
بفتح جیم وبای موحده بالف ونون وهیاب بفتح ها وتحتانی مشدد بالف وبای موحده در آخر گویند ابو منصور ثعالبی در ترتیب اوصاف جبان گوید
رجل جبان وهیابه مرد نترسان بعد از آن مفؤد بفتح میم وسکون فا وضم همزه وسکون واو ودال مهمله در آخر گویند بمعنی ضعیف دل ورع ضرع بفتح واو
ورای مهمله وعین مهمله در آخر وضرع بفتح ضاد معجمه ورای مهمله وعین مهمله در آخر گویند هر گاه ضعیف دل وبدن باشد بعد از آن قعقاع بفتح قاف وسکون عین
مهمله وقاف بالف وعین مهمله در آخر ووعواع بفتح واو وسکون عین مهمله وواو بالف وعین مهمله دوم در آخر وباع لاع گویند هر گاه جبن و
ضعف او زیاده شود بعد از آن منخوب بفتح میم وسکون نون وضم خای معجمه وسکون واو وبای موحده در آخر ومستوهل بضم میم وسکون سین مهمله
وکسر ها ولام در آخر گویند هر گاه نهایت جبان باشد بعد از آن هوهاة بفتح ها وسکون واو وها بالف وتا در آخر وهجهاج بفتح ها وسکون جیم وها بالف
وجیم در آخر گویند هر گاه گریزان ونافر باشد بعد از آن رعدید بکسر رای مهمله وسکون عین مهمله وکسر دال مهمله وسکون تحتانی وفتح دال مهمله وتا در آخر
ورعشیشة بکسر رای مهمله وسکون عین مهمله وکسر شین معجمه وسکون تحتانی وفتح شین معجمه دوم وتا در آخر گویند هر گاه از جبن وترس بلرزد وبعد از آن
هردبة بکسر ها وسکون رای مهمله وفتح دال مهمله وبای موحده مشدد وتا در آخر گویند هر گاه شکمش دمیده وبددل باشد هیضا کرنا بفتح
اول وسکون دوم وضاد معجمه بالف وفتح کاف تازی وسکون رای مهمله ونون بالف کشیده قی واسهال کردن بسبب
ناگواری طعام بعربی وخامة بفتح واو وخای معجمه بالف وفتح میم وتا در آخر واتخام بتشدید تا بر وزن افتعال گویند وخم الرجل
از باب سمع واتخم از باب افتعال واتخم من الطعام وعن الطعام از باب افتعال وتوخم الطعام واز باب تفعل واستوخمه از باب استفعال
ناگوار یدطعام را وتخم از باب ضرب وسمع تخمه کرد واتخمه الطعام از باب افعال یعنی آن طعام او را وخمه بود ناگوار اشد او را طعام وآن بیماری
را هیضه بفتح ها وسکون تحتانی وفتح ضاد معجمه وتا در آخر وتخمه بضم تای فوقانی وفتح خای معجمه ومیم وتا در آخر گویند ودر ضرورت شعر
بتسکین هم آمده تخم بضم اول وفتح دوم وتخمات جمع آن وبفارسی هیضه زدن وامتلا زدن فوقی یزدی گوید بیت بگس سان
هر یکی صد بوسه میزد که چندین هیضه زان سنبوسه میزد زلالی گوید بیت بقتل صد اجل نوعی صلا زد که جان از برق
خنجر امتلا زد هیکل بفتح اول وسکون دوم وفتح کاف ولام در آخر لغت عربیست باصطلاح قدمای حکما صور را میگفتند که بنام سیاره
از سیارات امی ساختند وبمجاز برجای بعجدن آن صورت نیز اطلاق میکنند عرفی گوید شعر منم آن هیکل روحانی اندیشه غذا که در آب زدم

...ان ... در قاموس ست الهیکل بیت للنصاری فیه صورة مریم و عیسی علیهما السلام و البناء المشرف و در اردوی هندوستانی و در ...
گویند که معروف در گردن اندازند قبول گوید شعر هیکل بافتی سرّن کمان ابرو نمیدانم * که این سنگدل در گردنش انداخت ترکش را
... عربی ... حمائل در کلام متاخرین مستعمل ست قاضی یحیی شرف الدین حسینی مالکی گوید شعر اُفْدِی تَعُوْذَاتِ حُسْنٍ بِدَاهٍ قدصاغها
... هیکل * خطرت بهیکل قدها وبهیکل * فی جیدها الباهی السنا المتهلل * بین الغوانی المبدعات بحسنها * وجمالها تهدی
جماله للمجتلی * وتقول عجبا بینهن ورقة * هل هیکل فی الحسن یحکی هیکلی * **هینگ** بکسر ها و سکون یا و ضم نون غنه و کاف
فارسی در آخر صمغ درختی ست که آنرا انجدان گویند بعربی آنرا حلتیت بکسر حای مهمله و سکون لام وکسر تای فوقانی و سکون تحتانی و تای
فوقانی دوم در آخر گویند و بروزن سکینت هم آمده و بفارسی انگوزه گرم ست در اول درجه چهارم خشک ست در دوم چنانکه در قانون است
و بقول ابن بیطار گرم ست در سوم و خشک ست در دوم **هینگ کا درخت** درخت انگوزه وانگزه بعربی آنرا انجذان بفتح همزه و
سکون نون وضم جیم و ذال معجمه بالف رسیده و نون در آخر گویند **باب یای تحتانی باالف** * **یاس** * بسین مهمله لغت عربیست
در اردوی هندی مستعمل بمعنی حرمان بعربی قنوط بضم قاف و نون و سکون واو و طای مهمله در آخر گویند و بفارسی نا امیدی * **یاد** *
لغت فارسی ست در اردوی هندی مستعمل بمعنی ذکر بکسر ذال معجمه و سکون کاف و رای مهمله در آخر و ذکرای باالف مقصوره در آخر گویند و لفظ
یاد در فارسی باالفاظ کردن و آمدن و رفتن و دادن و آوردن و داشتن و بیاد بودن مستعمل * **یادگار** بکاف فارسی چیزی که از کسی نگاهدارند
تا بدیدن آن چیز آن شخص بیاد آید یادگاری بیای نسبت همچنین مجد الدین علی قوسی گوید یادگار اگرچه در اصل مرکب ست از یاد بمعنی
معروف و گار بمعنی گر یعنی یاد دهنده لیکن استعمال آن در چیزیست که بیاد کسی نگاهدارند و از دیدن آن چیز شخص مذکور بیاد آید سلیم گوید *
شعر * برای سوختن من چو شعله تند مشو * اگرچه خار و خسم یادگاری چمنم * میر اجری یزدی گوید * **بیت** آهم چو سرو در چمن روزگار ماند
این مصرع بلند ز ما یادگار ماند * بعربی آنرا تذکره بفتح تا و سکون ذال معجمه و کسر کاف و فتح رای مهمله و تا در آخر گویند **یا دوست** صدای گدایان
و قلندران ایران ست و در هندوستان نیز جمعی از درویشان که آنها را آزاد گویند نیز بهمین لفظ صدا کنند اشرف گوید **شعر** بجز یا دوست
حرفی بر سر راهش نمیگویم * تکلف بر طرف اشرف گدائی اینچنین باید * **یار** * لغت فارسیست در اردوی هندی مستعمل بمعنی هم صحبت
بعربی صاحب گویند و بفارسی همنشین و هم نشست و هم صحبت **یاقوت** * جوهریست حجری معروف و آن سرخ و کبود و زرد و
سپید بود صاحب قاموس گوید معرب ست انتهی و ممکن که معرب یاکند باشد که لغت فارسیست و بفارسی بهرمان و بهرام گویند و بقول
شیخ معتدل ست **باب یای تحتانی باتای فوقانی** * **یتیم** * لغت عربی ست در اردوی هندوستانی و در فارسی مستعمل
طفلی که پدرش مرده باشد بفارسی پدرمرده و طفلی که پدر و مادرش هر دو مرده باشند بعربی آنرا الطیم بفتح لام و کسر طای مطبقه و سکون تحتانی
و میم در آخر گویند و طفلی که مادرش مرده باشد آنرا عجمی گویند و بفارسی مادرمرده ابو منصور محمد بن احمد جوالیقی در تکمله می گوید عوام

...ان می برند که یتیم کوچکی را گویند که پدرش یا مادرش مرده باشد و این خلاف تحقیق ست و تحقیق آن ست که یتیم از مردم کسی را گو[ید که]
پدرش مرده باشد خاصةً و از بهائم بچه که مادرش مرده باشد و از مرغان بچه که پدر و مادرش هر دو مرده باشند پس هرگاه کودک بـ[الغ شود او را]
[یتـ]ـیم نمی گویند **باب یای تحتانی با واو** **یومیه** منسوب بیوم انچه هر روز بکسی داده شود بعربی میاومة بضم میم ...انی با الف
و فتح واو و تا در آخر و یوام بکسر تحتانی بر وزن کتاب گویند ... گویند **باب یای تحتـ[انی]** ...
یهان بفتح اول و دوم با الف و نون غنه در آخر کلمه اشاره ست برای قریب بعربی هنا بضم ها و ههنا گویند و بفارسی اینجا ... آنچه ما
تیسر لی من الکلام و الحمد لله علی الاختتام و کان الفراغ من اتمامه فی السابع من شهر رجب سنة ثلث و خمسین و مائتین و الف
من هجرة خیر البشر صلی الله علیه و اله و صحبه ما نبت النجم و الشجر ۵ ۵

خاتمة الطبع

انفس النفایس حمد سخن آفرینده ایست که زبان ضعیف البنیان را بر کنز لغات مختلفه متصرف کردنش بقدرت کامله اش برهان
قاطع است و احسن المحاسن لغت آن منتخب جمیع کاینات ست که بچراغ هدایتش راه یافتن آوارگان جادهٔ ضلالت بر هدایت تامه اش
دلیل ساطع است از بحر مواج ثنایش سخن را آب بر روی کار و از سراج انوار مدحتش زبان بروشنی بیان همکنار صنعت صانع حقیقی زبان را
مفتاح و سخن را مخزن اسرار گردانید و فیض کلام معجز نظام آن افصح العرب و العجم آنرا مؤید لطیفه گوئی و این را ابلاغت شعار کرد همانا
حکیمیکه عالم بکن آفرید + زبان آفرید و سخن آفرید + زبان را فروزنده راز کرد + بجز کس در سامعه باز کرد + بعلم و هنر سینه پرساخته +
بنای جهالت بر انداخته + + اما بعد درین زمان همایون و روزگار میمون کتاب لطائف آگین و صحیفهٔ بلاغت آئین هندی زبانان
و فارسی ناشناسان را از و بصیرتے و فارسی دانایان و از عربی نا آشنایان را از و قوتے مبدای لغات لطافت ایات اعنی
نفایس اللغات من تالیف محقق اکمل و دقیقه شناس افضل مطلع العلوم العالیه مجمع الفنون الکامله نهر الفصاحت و
منهل البلاغت در فن عبارت آرائی نامی و گرامی مولوی اوحد الدین بلگرامی بحکم جناب آقای نامدار والا تبار فاتحهٔ کتاب
لیاقت خاتمهٔ صحیفه درایت مجمع البحار دریا دلے و فیض رسانے مظهر سخاوت و قدر دانے مشهور نزدیک و
دور جناب منشی نول کشور صاحب بماه اگست ۱۹ سنه ع در مطبع فیض مرجع کانپور بحسن انتظام ذی عقل
و منتظم بعدیل مولوی محمد اسمعیل بکوشش تام و سعی مالا کلام بطبع آمد و ناظرین انصاف آئین را
بپسند طبع آمد فقط

